

Uniwersytet w Białymstoku
Wydział Prawa

Katarzyna Siemion

Umowa o profesjonalne uprawianie piłki nożnej

Promotor rozprawy doktorskiej:

Prof. dr hab. Agnieszka Malarewicz – Jakubów

Białystok 2020

Dedykuję Temu, który zaszczepił we mnie miłość do sportu

Spis treści

Wykaz skrótów.....	10
1. Akty prawne	10
2. Regulacje związkowe	11
3. Instytucje.....	11
4. Publikatory.....	12
Wykaz wykresów i schematów.....	13
Wstęp	14
1. Uzasadnienie wyboru tematu oraz wyznaczenia obszaru badawczego.....	14
2. Problem badawczy oraz teza i jej założenia.....	16
3. Cel i konstrukcja rozważań oraz obrane metody badawcze.....	17
Rozdział I. Sport i jego uczestnicy	20
1. Sport.....	20
1.1. Sport jako zjawisko kulturowe.....	20
1.2. Sport jako zjawisko gospodarcze.....	26
1.3. Sport jako zjawisko objęte reglamentacją prawną.....	32
1.3.1. Sport w prawie Unii Europejskiej.....	33
1.3.2. Regulacje dotyczące sportu w prawie Unii Europejskiej	33
1.3.2.1. Problematyka sportu w orzecznictwie TSUE	38
1.3.2.2. Europejski model sportu	41
1.3.3. Sport na gruncie przepisów prawa krajowego	45
2. Uczestnicy współzawodnictwa sportowego.....	52
2.1. Klub sportowy.....	52
2.1.1. Definicja klubu sportowego.....	53
2.1.2. Formy organizacyjno-prawne klubów sportowych	58
2.1.3. Zakaz koncentracji kapitału w klubach sportowych.....	64
2.1.4. Klub sportowy jako organizacja pożytku publicznego.....	66
2.1.5. Klub sportowy jako członek polskiego związku sportowego.....	67
2.2. Zawodnik.....	70

2.2.1. Definicja zawodnika na gruncie przepisów prawa krajowego	71
2.2.2. Definicja zawodnika na gruncie regulacji wewnętrznych dotyczących piłki nożnej	75
3. Wnioski.....	78
Rozdział 2. Regulacje wewnętrzne ustanawiane w sferze sportu.....	81
1. Zasada autonomii sportu.....	81
1.1. Organizacyjny wymiar autonomii sportu.....	84
1.2. Normatywny wymiar autonomii sportu.....	87
1.2.1. Istota normatywnego wymiaru autonomii sportu	87
1.2.2. Interwencyjny i nieinterwencyjny model reglamentacji prawnej sportu.....	88
1.3. Zakres autonomii sportu.....	92
2. Regulacje mające zastosowanie w sporcie.....	93
2.1. Przepisy prawa powszechnego mające zastosowanie w sporcie.....	94
2.2. Regulacje wewnętrzne ustanawiane przez podmioty działające w sporcie... 95	
2.2.1. Podmioty uprawnione do ustanawiania regulacji wewnętrznych w sporcie	96
2.2.1.1. Międzynarodowy Komitet Olimpijski i krajowe komitety olimpijskie	96
2.2.1.2. Międzynarodowe organizacje sportowe o zasięgu ogólnosiwiatowym	99
2.2.1.3. Międzynarodowe organizacje sportowe o zasięgu kontynentalnym	101
2.2.1.4. Krajowe związki sportowe.....	102
2.2.2. Zakres uprawnienia do ustanawiania regulacji wewnętrznych w sporcie	105
2.2.3. Charakter prawny regulacji wewnętrznych ustanawianych w sporcie	110
3. Przepisy prawa powszechnie obowiązującego a regulacje wewnętrzne organizacji i związków sportowych.....	114
3.1. Relacje pomiędzy przepisami prawa powszechnie obowiązującego a regulacjami wewnętrznymi organizacji i związków sportowych.....	114
3.2. Specyfika sportu jako przejaw usprawiedliwionej niekompatybilności regulacji wewnętrznych organizacji i związków sportowych z przepisami prawa powszechnie obowiązującego.....	123

3.3. Instrumenty prawne zwalczania niekompatybilności regulacji wewnętrznych z przepisami prawa powszechnie obowiązującymi.....	127
4. Wnioski.....	129
Rozdział III. Charakter prawny umowy o profesjonalne uprawianie piłki nożnej.....	133
1. Definicja umowy o profesjonalne uprawianie piłki nożnej.....	133
2. Umowa o profesjonalne uprawianie piłki nożnej jako źródło powstania stosunku prawnego.....	135
2.1. Umowa o profesjonalne uprawianie piłki nożnej jako źródło stosunku cywilnoprawnego.....	135
2.2. Swoboda umów jako podstawowa zasada kształtowania stosunku cywilnoprawnego.....	140
2.3. Charakter prawny regulacji wewnątrzwiązkowych dotyczących zawierania i wykonywania umów o profesjonalne uprawianie piłki nożnej.....	144
3. Strony umowy o profesjonalne uprawianie piłki nożnej.....	151
3.1. Klub sportowy jako strona umowy o profesjonalne uprawianie piłki nożnej.....	152
3.2. Zawodnik jako strona umowy o profesjonalne uprawianie piłki nożnej....	156
3.2.1. Charakter czynności świadczenia usług sportowych przez zawodnika...	158
3.2.2. Zawodnik jako strona tzw. kontraktu U-18.....	165
4. Przedmiot umowy o profesjonalne uprawianie piłki nożnej.....	166
5. Treść umowy o profesjonalne uprawianie piłki nożnej.....	167
6. Umowa o profesjonalne uprawianie piłki nożnej jako umowa cywilnoprawna...168	
6.1. Umowa o profesjonalne uprawianie piłki nożnej a umowy zbliżone.....	169
6.2. Umowa o profesjonalne uprawianie piłki nożnej jako umowa nienazwana.....	174
7. Wnioski.....	177
Rozdział IV. Zawarcie umowy o profesjonalne uprawianie piłki nożnej.....	182
1. Konsensus jako podstawa zawarcia umowy o profesjonalne uprawianie piłki nożnej.....	182

2.	Dopuszczalność zawarcia umowy o profesjonalne uprawianie piłki nożnej.....	188
2.1.	Związanie zawodnika umową o profesjonalne uprawianie piłki nożnej z innym klubem sportowym.....	188
2.2.	Umowa transferu pomiędzy klubem odstępującym a klubem pozyskującym.....	189
2.2.1.	Umowa transferu definitywnego zawodnika	196
2.2.2.	Umowa transferu czasowego zawodnika.....	196
2.3.	Okresy transferowe.....	197
3.	Sposoby zawarcia umowy o profesjonalne uprawianie piłki nożnej.....	200
3.1.	Oferta i jej przyjęcie.....	200
3.2.	Negocjacje.....	203
4.	Obowiązki stron związane z zawarciem umowy o profesjonalne uprawianie piłki nożnej.....	209
4.1.	Obowiązki zawodnika.....	210
4.2.	Obowiązki klubu sportowego.....	211
4.2.1.	Uzyskanie zezwolenia na pracę w przypadku zawodnika obcokrajowca	211
4.2.2.	Udostępnienie zawodnikowi treści regulacji wewnętrznych oraz wzorców umownych.....	212
4.2.3.	Przeprowadzenie badań lekarskich zawodnika.....	213
5.	Dopuszczalność zawarcia przedwstępnej umowy o profesjonalne uprawianie piłki nożnej.....	214
6.	Dopuszczalność zawarcia warunkowej umowy o profesjonalne uprawianie piłki nożnej.....	218
7.	Wymogi formalne umowy o profesjonalne uprawianie piłki nożnej.....	220
7.1.	Forma umowy o profesjonalne uprawianie piłki nożnej.....	220
7.2.	Treść umowy o profesjonalne uprawianie piłki nożnej.....	223
7.3.	Czas trwania umowy o profesjonalne uprawianie piłki nożnej.....	224
7.4.	Dodatkowe klauzule umowne umowy o profesjonalne uprawianie piłki nożnej	225
7.4.1.	Klauzule dotyczące wynagrodzenia oraz jego waluty.....	225

7.4.2. Klauzule dotyczące zapłaty wynagrodzenia dla pośredników transakcyjnych w związku z zawarciem umowy o profesjonalne uprawianie piłki nożnej	227
7.4.3. Klauzula poufności umowy o profesjonalne uprawianie piłki nożnej.....	229
7.4.4. Klauzula dotycząca prawa oraz języka umowy o profesjonalne uprawianie piłki nożnej	229
7.4.5. Zapis na sąd polubowny w umowie o profesjonalne uprawianie piłki nożnej	230
7.4.6. Klauzula odstępnego od umowy o profesjonalne uprawianie piłki nożnej	233
8. Wymogi formalne związane z zawarciem tzw. kontraktu U-18.....	236
9. Uprawnienie zawodnika do gry.....	238
10. Wnioski.....	240
Rozdział V. Wykonanie umowy o profesjonalne uprawianie piłki nożnej.....	245
1. Zasady wykonania umowy o profesjonalne uprawianie piłki nożnej.....	245
2. Zobowiązania stron umowy o profesjonalne uprawianie piłki nożnej.....	246
2.1. Zobowiązania zawodnika.....	246
2.1.1. Świadczenie usług sportowych.....	246
2.1.2. Prowadzenie sportowego stylu życia i stosowanie się do zaleceń dotyczących aktywności pozapiłkarskiej.....	249
2.1.3. Świadczenie usług marketingowych na rzecz klubu sportowego oraz dbanie o jego dobre imię.....	251
2.1.4. Poddawanie się przez zawodnika badaniom i zaleceniom lekarskim.....	255
2.1.5. Stosowanie się przez zawodnika do przepisów antydopingowych	256
2.1.6. Odpowiedzialność materialna zawodnika	258
2.1.7. Inne zobowiązania zawodnika	258
2.2. Zobowiązania klubu sportowego.....	260
2.2.1. Zapłata umówionego wynagrodzenia oraz świadczeń dodatkowych na rzecz zawodnika.....	260
2.2.2. Zapewnienie warunków do podnoszenia kwalifikacji zawodowych przez zawodnika	264
2.2.3. Zapewnienie zawodnikowi możliwości kontynuacji nauki	266

2.2.4. Zapewnienie zawodnikowi urlopu wypoczynkowego.....	267
2.2.5. Umożliwienie zawodnikowi udziału w reprezentacji narodowej.....	267
2.2.6. Ubezpieczenie zawodnika od następstw nieszczęśliwych wypadków	268
2.2.7. Inne zobowiązania klubu sportowego.....	269
3. Przedłużenie umowy o profesjonalne uprawianie piłki nożnej na czas oznaczony.....	270
4. Rozwiązanie umowy o profesjonalne uprawianie piłki nożnej.....	274
4.1. Rozwiązanie umowy o profesjonalne uprawianie piłki nożnej na podstawie porozumienia stron.....	276
4.2. Rozwiązanie umowy o profesjonalne uprawianie piłki nożnej z winy klubu sportowego.....	277
4.3. Rozwiązanie umowy o profesjonalne uprawianie piłki nożnej z winy zawodnika.....	282
4.4. Rozwiązanie umowy o profesjonalne uprawianie piłki nożnej z przyczyn niezawinionych przez zawodnika.....	286
4.5. Rozwiązanie umowy o profesjonalne uprawianie piłki nożnej z innych przyczyn.....	288
4.6. Rozwiązanie tzw. kontraktu U-18.....	290
5. Wnioski.....	291

Rozdział VI. Niewykonanie lub nienależyte wykonanie umowy o profesjonalne uprawianie piłki nożnej.....295

1. Niewykonanie umowy o profesjonalne uprawianie piłki nożnej.....	295
2. Nienależyte wykonanie umowy o profesjonalne uprawianie piłki nożnej.....	296
3. Odpowiedzialność z tytułu niewykonania lub nienależytego wykonania umowy o profesjonalne uprawianie piłki nożnej.....	298
3.1. Odpowiedzialność cywilna.....	298
3.2. Odpowiedzialność dyscyplinarna.....	301
3.3. Naruszenie stabilności kontraktowej jako nienależyte wykonanie umowy o profesjonalne uprawianie piłki nożnej	303
3.3.1. Przesłanki naruszenia stabilności kontraktowej przez strony umowy o profesjonalne uprawianie piłki nożnej	303

3.3.2. Sankcje prawne za nieuzasadnione naruszenie stabilności kontraktowej	303
4. Rozstrzyganie sporów wynikających z umowy o profesjonalne uprawianie piłki nożnej	307
4.1. Sądownictwo arbitrażowe w sporcie	307
4.2. Podmioty uprawnione do rozstrzygania sporów wynikających z umowy o profesjonalne uprawianie piłki nożnej	308
4.3. Zasady rozstrzygania sporów wynikających z umowy o profesjonalne uprawianie piłki nożnej	312
4.4. Tryb i sposób rozstrzygania sporów wynikających z umowy o profesjonalne uprawianie piłki nożnej	313
4.5. Prawo odwołania od orzeczenia rozstrzygającego spór wynikający z umowy o profesjonalne uprawianie piłki nożnej	314
5. Wnioski	316
Zakończenie	320
Bibliografia	328
1. Wykaz aktów prawnych	328
1.1. Akty prawa międzynarodowego	328
1.2. Akty prawa krajowego	329
1.3. Regulacje związkowe	331
2. Literatura	332
2.1. Pozycje książkowe	332
2.2. Artykuły z czasopism oraz glosy	342
3. Wykaz orzeczeń	351
3.1. Orzeczenia TSUE	351
3.2. Orzeczenia sądów krajowych	351
3.3. Orzeczenia CAS	362
4. Inne źródła	362
4.1. Strony internetowe	363
4.2. Pozostałe źródła	363

Wykaz skrótów

1. Akty prawne:

- Biała Księga** - Biała Księga Komisji Wspólnot Europejskich z 11.7.2007 r. na temat sportu, KOM (2007) 391, <http://eur-lex.europa.eu>, data dostępu: 11.11.2017 r.
- k.c.** - Ustawa z 23.4.1964 r. Kodeks cywilny, tj. Dz.U. z 2018 r., poz. 2073 z późn. zm.
- k.p.c.** - Ustawa z 17.11.1964 r. Kodeks postępowania cywilnego, tj. Dz.U. z 2019 r., poz. 2128 z późn. zm.
- k.r.o.** - Ustawa z 25.2.1964 r. Kodeks rodzinny i opiekuńczy, tj. Dz.U. z 2019 r., poz. 2086 z późn. zm.
- k.s.h.** - Ustawa z 15.9.2000 r. Kodeks spółek handlowych, tj. Dz.U. z 2019 r., poz. 1798 z późn. zm.
- Konstytucja RP** - Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej z 2.4.1997 r., tj. Dz.U. z 2009 r., Nr 114, poz. 946 z późn. zm.
- RODO** - Rozporządzenie Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) 2016/679 z 27.4.2016 r. w sprawie ochrony osób fizycznych w związku z przetwarzaniem danych osobowych i w sprawie swobodnego przepływu takich danych oraz uchylenia dyrektywy 95/46/WE, tj. Dz.U.UE L 2016, poz. 119, s. 1 z późn. zm.
- TFUE** - Traktat o funkcjonowaniu Unii Europejskiej z 25.3.1957 r., wersja skonsolidowana, Dz.U.UE z 26.10.2012 r., Nr C 326/47 z późn. zm.
- u.p.d.o.f.** - Ustawa z 26.7.1991 r. o podatku dochodowym od osób fizycznych, tj. Dz.U. z 2019 r., poz. 2020 z późn. zm.
- u.p.p.** - Ustawa z 6.3.2018 r. Prawo przedsiębiorców, tj. Dz.U. z 2019 r., poz. 1495 z późn. zm.
- u.s.k.** - Ustawa z 29.7.2005 r. o sporcie kwalifikowanym, tj. Dz.U. z 2007 r., Nr 171, poz. 1208 z późn. zm.
- u.s.** - Ustawa z 25.6.2010 r. o sporcie, tj. Dz.U. z 2017 r., poz. 1051 z późn. zm.

u. stow. - Ustawa z 7.4.1989 r. Prawo o stowarzyszeniach, tj. Dz.U. z 2019 r., poz. 713 z późn. zm.

2. Regulacje związkowe:

- Karta Olimpijska** - Karta Olimpijska obowiązująca od dnia 9.9.2013 r., <http://www.olimpijski.pl>, data dostępu 20.12.2018 r.
- Minimalne wymagania** - Uchwała nr III/54 z dnia 27.3.2015 r. Zarządu Polskiego Związku Piłki Nożnej – Minimalne Wymagania dla standardowych kontraktów zawodników w sektorze zawodowej piłki nożnej, www.pzpn.pl/dokumenty, data dostępu: 10.01.2019 r.
- RSTP** - Regulations on the Status and Transfer of Players, FIFA, <https://resources.fifa.com>; data dostępu: 20.02.2019 r.
- Statut FIFA** - FIFA Statutes, czerwiec 2015, www.fifa.com, data dostępu: 20.12.2018 r.
- Statut PZPN** - Statut Polskiego Związku Piłki Nożnej, www.pzpn.pl/dokumenty, data dostępu: 21.12.2018 r.
- Statut UEFA** - UEFA Statutes. Rules of Procedure of UEFA Congress, Regulations governing the Implementation of UEFA Statutes, czerwiec 2017, www.uefa.com, data dostępu: 21.12.2018 r.
- Uchwała dot. zmiany przynależności klubowej zawodnika** - Uchwała nr VIII/124 z dnia 14.7.2015 r. Zarządu Polskiego Związku Piłki Nożnej w sprawie statusu zawodników oraz zmian przynależności klubowej, tj. U. nr VIII/124 z 14.07.2015 zm. U. nr VI/94 z 16.06.2017, www.pzpn.pl/dokumenty; data dostępu: 12.10.2017 r.

3. Instytucje:

- CAS** – Trybunał Arbitrażowy do Spraw Sportu z siedzibą w Lozannie
- DRC** - Rada Rozwiązywania Sporów FIFA
- FIFA** – Międzynarodowa Federacja Piłki Nożnej
- MKOl** - Międzynarodowy Komitet Olimpijski

- PKOI** – Polski Komitet Olimpijski
- PZPN** – Polski Związek Piłki Nożnej
- TSUE** – Trybunał Sprawiedliwości Unii Europejskiej (dawniej: Europejski Trybunał Sprawiedliwości)
- UEFA** - Europejska Unia Piłki Nożnej

4. Publikatory

- ECR** - Zbiór Orzeczeń Trybunału Sprawiedliwości Unii Europejskiej (Europejskiego Trybunału Sprawiedliwości)
- Legalis** - System informacji prawnej Legalis
- Lex** - System informacji prawnej Lex
- ONSAiWSA** - Orzecznictwo Naczelnego Sądu Administracyjnego i wojewódzkich sądów administracyjnych
- OSN** - Orzecznictwo Sądu Najwyższego
- OSNC** - Orzecznictwo Sądu Najwyższego Izba Cywilna
- OSP** - Orzecznictwo Sądów Powszechnych
- OTK-A** – Orzecznictwo Trybunału Konstytucyjnego, Seria A

Wykaz wykresów i schematów

Wykres nr 1	Źródła finansowania klubów piłkarskich Ekstraklasy w 2018 r.	27
Wykres nr 2	Źródła finansowania klubów piłkarskich z pięciu największych lig europejskich w 2017/2018 r.	28
Schemat nr 1	Piramidalna struktura sportu	42
Schemat nr 2	Piramidalna struktura sportu w piłce nożnej	43

Wstęp

„Ze wszystkich rzeczy nieważnych piłka nożna jest najważniejsza”.

Św. Jan Paweł II

1. Uzasadnienie wyboru tematu oraz wyznaczenia obszaru badawczego

Podstawową zasadą regulacji prawnych dotyczących sportu jest ich autonomia. Ustawodawca zdecydował się jedynie na ogólną regulację w tym zakresie, jednocześnie przyznając wyłączne prawo do ustanawiania reguł sportowych, organizacyjnych i dyscyplinarnych związkom sportowym. Komercjalizacja i mediatyzacja sportu prowadzi do intensyfikacji doniosłości aspektów prawnych związanych z przedmiotową sferą życia społecznego. Coraz większe korzyści finansowe uzyskiwane przez sportowców, organizacje i związki sportowe, jak również sponsorów i media implikują konieczność rozwiązywania wielu problemów prawnych. W związku z tym, że przepisy prawa powszechnie obowiązującego ograniczają do minimum ingerencję w regulacje prawne dotyczące sportu, regulacje ustanawiane przez organizacje i związki sportowe są bardzo szczegółowe i de facto regulują, a nawet wpływają na kształt stosunków prawnych zachodzących w sporcie.

Mimo iż w ostatnim czasie coraz częściej podejmowane są próby dyskusji na temat prawnej reglamentacji sportu, brak jest kompleksowej analizy podjętej tematyki w szczególności w zakresie analizy, jak regulacje wewnątrzwiązkowe kształtują prawa i obowiązki podmiotów działających w danym sporcie. Określenie praw i obowiązków zawodnika i klubu sportowego jako stron umowy o profesjonalne uprawianie piłki nożnej jest, w mojej ocenie, najważniejszym zagadnieniem dla całego systemu prawa w sporcie, bowiem są oni podstawowymi podmiotami działalności sportowej. Określenie zakresu praw i obowiązków tych stron wpływa na prawa i obowiązki stron pozostałych podmiotów działających w sferze sportu, takich jak: sponsorzy, trenerzy, czy kadra narodowa. Dlatego też dokładna analiza przedmiotowej materii jest prawnie doniosła.

Analizę badawczą pracy ograniczyłam do umowy o profesjonalne uprawianie sportu, ponieważ nie da się określić dokładnie praw i obowiązków tych podmiotów oraz ich statusu prawnego bez dokonania takiego ograniczenia. O ile bowiem przepisy prawa powszechnie obowiązującego są wspólne wszystkim podmiotom prawa działającym

w świecie sportu, o tyle regulacje wewnętrzne są ustanawiane przez organizacje i związki sportowe właściwe dla konkretnej dyscypliny sportu. Dlatego też powinny być rozpatrywane w odniesieniu do zawodników i klubów sportowych działających w określonym sporcie. Dodatkowym argumentem przemawiającym za podjęciem problematyki dotyczącej praw i obowiązków niniejszych podmiotów jest fakt, iż to w tej dyscyplinie sportu regulacje są najbardziej szczegółowe i restrykcyjne. W konsekwencji czego w najszerszym stopniu ingerują w stosunki prawne pomiędzy tymi podmiotami.

Pozycja prawna zawodnika amatora odbiega w znacznym stopniu od pozycji prawnej zawodnika profesjonalnego, a ponadto regulacje, które zostaną poddane analizie w dużej mierze dotyczą jedynie zawodników profesjonalnych. Pozycja prawna tych podmiotów jest odmienna, dlatego nie sposób dokonać ich zbiorczej analizy w aspekcie umowy zawieranej pomiędzy zawodnikiem a klubem sportowym. Biorąc pod uwagę powyższe, należy wskazać, iż uzasadnione jest ograniczenie tematu badawczego jedynie do profesjonalnego uprawiania piłki nożnej.

Sytuacja prawna stron umowy o profesjonalne uprawianie piłki nożnej jest złożona. Mają na nią wpływ przepisy prawa powszechnie obowiązującego, regulacje związku sportowego, do którego przynależy klub sportowy, oraz regulacje sportowych organizacji międzynarodowych, których członkiem jest krajowy związek sportowy.

Podjęty przeze mnie temat jest doniosły z tego względu, że sytuacja prawna stron umowy o profesjonalne uprawianie piłki nożnej jest skomplikowana, co oznacza, że nie da się jej ocenić bez uwzględnienia specyfiki sportu. Podstawowe zasady prawa, takie jak: swoboda kontraktowania, autonomia woli stron, które dają stronom umowy możliwość kształtowania praw i obowiązków według swego uznania, ulegają ograniczeniu poprzez regulacje wewnątrzklubowe. Ingerują w swobodę przyznaną stronom umowy o profesjonalne uprawianie piłki nożnej, w konsekwencji wpływają na kształt praw i obowiązków tych podmiotów. W ramach niniejszych rozważań zostanie przeanalizowana jedynie umowa o profesjonalne uprawianie piłki nożnej mająca charakter umowy cywilnoprawnej. Wynika to z tego, że w sektorze piłki nożnej głównie takie umowy są zawierane¹. Dodatkowo, wskazuje się w doktrynie i praktyce prawa, że stosunek cywilnoprawny, w porównaniu do stosunku pracowniczego, pozwala na

¹ Z Raportu przeprowadzonego przez FIFPro w 2016 r. wynika, że ponad 57% zawodników na świecie jest związanych z klubem sportowym cywilnoprawną umową o profesjonalne uprawianie piłki nożnej, FIFPro Global Employment Report 2016, <https://www.fifpro.org/en/industry/men-s-global-employment-report>, data dostępu: 10.01.2020 r.

swobodne kształtowanie praw i obowiązków stron umowy o profesjonalne uprawianie piłki nożnej i bardziej odpowiada specyfice sportu².

W doktrynie i praktyce prawa wysuwane są postulaty, iż umowy zawierane przez kluby sportowe z zawodnikami zabezpieczają głównie interesy klubów, co potwierdza ogromne rozbudowanie postanowień określających obowiązki zawodnicze. Dlatego należy dążyć do właściwego ukształtowania wzajemnych praw i obowiązków stron umowy o profesjonalne uprawianie piłki nożnej, zabezpieczającego interesy obu stron umowy, a nie jedynie klubu sportowego, który często pozostaje stroną silniejszą w tym stosunku prawnym.

Powyższe potwierdza również to, że na szeroką skalę działają organizacje działające na rzecz praw zawodników. Z badań przeprowadzonych w 2015 r. na zlecenie FIFA wynika, iż prawa człowieka–zawodnika są łamane³. Wydaje się zatem zasadne zwrócenie uwagi na zagadnienia dotyczące stosunku prawnego pomiędzy zawodnikiem i klubem sportowym oraz dokonanie ich prawnej analizy. Powyższe może doprowadzić do zgłoszenia postulatów de lege ferenda w omawianym zakresie, aby odpowiednio chronić interesy obu stron umowy o profesjonalne uprawianie piłki nożnej.

2. Problem badawczy oraz teza i jej założenia

Główny problem badawczy, którego próbę rozwiązania podjęłam w niniejszej rozprawie, sprowadza się do następującego pytania: *Jaki wpływ na prawa i obowiązki stron umowy o profesjonalne uprawianie piłki nożnej mają regulacje wewnętrzne ustanawiane przez organizacje i związki sportowe?*

Warunkiem udzielenia odpowiedzi na przedmiotowe pytanie jest dokonanie analizy bardziej szczegółowych kwestii, mianowicie:

1. W jakim zakresie organizacje i związki sportowe mogą ustanawiać regulacje, do których stosowania obowiązane są podmioty poddane ich „jurysdykcji”?
2. Czym jest umowa o profesjonalne uprawianie piłki nożnej i jaki jest jej charakter prawny?
3. W jaki sposób dochodzi do zawarcia umowy o profesjonalne uprawianie piłki nożnej i po spełnieniu jakich przesłanek jest to możliwe?
4. Na czym polega wykonanie umowy o profesjonalne uprawianie piłki nożnej?

² Tak m.in. *M. Biliński*, Rynek sportowy i jego uczestnicy (w:) *Prawo sportowe* (red. M. Leciak), Warszawa 2018, s. 192-193.

³ Badania „Dla futbolu, dla świata” przeprowadzone na zlecenie FIFA w 2015 r., <http://www.pzp.info.pl/prawa-czlowieka-pilkarzy-sa-lamane-wskazuje-raport-fifa.html>, dostęp: 25.05.2016 r.

5. Jaki jest zakres autonomii woli stron umowy o profesjonalne uprawianie piłki nożnej w kształtowaniu swoich praw i obowiązków?
6. Czy i w jakim zakresie strony umowy o profesjonalne uprawianie piłki nożnej ponoszą odpowiedzialność za jej niewykonanie lub nienależyte wykonanie?

Należy wskazać na założenia, które zostały przyjęte przy konstruowaniu hipotezy badawczej pracy. Sformułowałam następujące tezy:

1. Regulacje ustanawiane przez organizacje i związki sportowe mają wpływ na prawa i obowiązki stron umowy o profesjonalne uprawianie piłki nożnej.
2. Uznałam, że umowa o profesjonalne uprawianie piłki nożnej to umowa cywilnoprawna zawarta pomiędzy zawodnikiem a klubem sportowym.
3. Regulacje ustanawiane przez organizacje i związki sportowe co do zasady powinny być zgodne z przepisami prawa powszechnie obowiązującego.

Powyższe doprowadziło do postawienia następującej hipotezy: ***Regulacje ustanawiane przez organizacje i związki sportowe istotnie wpływają na prawa i obowiązki stron umowy o profesjonalne uprawianie piłki nożnej, określając ich prawa i obowiązki oraz ograniczając swobodę kontraktowania przysługującą tym stronom.***

3. Cel i konstrukcja rozważań oraz obrane metody badawcze

Celem mojej pracy jest rozwiązanie postawionego problemu badawczego poprzez ustalenie praw i obowiązków stron umowy o profesjonalne uprawianie piłki nożnej oraz wpływu regulacji wewnętrznych ustanawianych przez organizacje i związki sportowe na kształt tych praw i obowiązków. Spełnienie wyznaczonego celu nie byłoby możliwe bez realizacji celów szczegółowych, do których należy zaliczyć:

- 1) określenie zakresu „władztwa jurysdykcyjnego” organizacji i związków sportowych;
- 2) ustalenie wpływu regulacji wewnętrznych na prawa i obowiązki stron umowy o profesjonalne uprawianie piłki nożnej;
- 3) określenie zakresu autonomii woli stron umowy o profesjonalne uprawianie piłki nożnej w kształtowaniu swoich praw i obowiązków.

Realizacja celu głównego, jak również celów szczegółowych, służy dokonaniu oceny obowiązujących regulacji wewnętrznych w sporcie w omawianym obszarze, a przede wszystkim ma na celu zbadanie, czy ich ingerencja w autonomię woli stron umowy o profesjonalne uprawianie piłki nożnej nie jest nadmierna. W konsekwencji, czy

nie narusza przepisów prawa powszechnie obowiązującego, a jeżeli tak, to czy może to być z jakichś względów uzasadnione.

Konstrukcja rozważań i zastosowane metody badawcze stanowią odzwierciedlenie przyjętego obszaru badawczego, celów, tez oraz podstawowej hipotezy dysertacji. Przyjęto następujący schemat prowadzenia analizy badawczej: na wstępie opisana zostanie teoria dotycząca analizowanej problematyki (rozdziały I-III). Następnie dokonana zostanie analiza stosowania praktyki prawa (rozdział IV-VI). Każdy rozdział zostanie opatrzony wnioskami.

Ostatnią część merytoryczną rozprawy stanowi Zakończenie, w którym sformułowane zostaną wnioski końcowe oraz ewentualne wnioski *de lege ferenda*.

Główną metodą, która zostanie zastosowana w rozprawie doktorskiej, jest metoda dogmatycznoprawna. Polega ona na analizie aktów prawa powszechnie obowiązującego dotyczącego swobody kontraktowania, praw i obowiązków stron umowy cywilnoprawnej, jak również regulacji ustanawianych przez organizacje i związki sportowe, przede wszystkim uchwał i regulaminów wydawanych przez te podmioty.

Metodę historyczną użyto w ograniczonym zakresie, poczynione uwagi na temat ewolucji przepisów mają przedstawić tło aktualnie obowiązujących norm, jednak praca nie ma charakteru historycznoprawnego. Odstąpiono od wykorzystania metody prawoporównawczej, z uwagi na przedmiot rozważań mający przede wszystkim na celu zbadanie wpływu regulacji ustanawianych przez organizacje i związki sportowe na kształtowanie się praw i obowiązków stron umowy o profesjonalne uprawianie piłki nożnej w świetle przepisów prawa polskiego, w szczególności prawa cywilnego. Powołanie się na regulacje obowiązujące w innych państwach oraz praktykę stosowania prawa ma jedynie charakter uzupełniający, mający na celu przedstawienie szerszego kontekstu badanego problemu.

Analiza opracowań naukowych, poglądów przedstawicieli doktryny oraz orzecznictwa pozwoli na określenie charakteru prawnego umowy o profesjonalne uprawianie piłki nożnej, a także praw i obowiązków stron umowy o profesjonalne uprawianie piłki nożnej wynikających z przepisów prawa powszechnie obowiązującego.

Przeanalizowane zostanie również orzecznictwo TSUE, które odegrało ogromną rolę w sferze rozstrzygnięcia kolizji pomiędzy przepisami zapewniającymi swobody Rynku Wewnętrznego a regulacjami organizacji i związków sportowych, uwzględniając w tym zakresie specyfikę sportu.

Dokonanie analizy orzecznictwa sądów arbitrażowych pozwoli ukazać wpływ tych orzeczeń na zakres oraz kształt praw i obowiązków stron umowy o profesjonalne uprawianie piłki nożnej. Dzięki temu możliwe będzie również określenie zasad obowiązujących w sporcie, które powinny być respektowane przez podmioty zaangażowane w sprawy sportu.

W swojej pracy postaram się również odnieść do dorobku nauk społecznych i ekonomicznych w omawianym zakresie. Dzięki temu możliwe będzie wykazanie doniosłości analizowanych zagadnień w sferze społecznej oraz ekonomicznej, co może wpływać również na pozycję prawną stron umowy o profesjonalne uprawianie piłki nożnej.

Z uwagi na klauzulę poufności obowiązującą strony umowy o profesjonalne uprawianie piłki nożnej, jak również ograny PZPN, nie jest możliwe dokonanie analizy poszczególnych umów o profesjonalne uprawianie piłki nożnej zawieranej przez ich strony i przeprowadzenie kompleksowych badań w tym zakresie.

Podstawowym aktem, który zostanie poddany analizie, jest uchwała PZPN określająca minimalne wymagania umowy o profesjonalne uprawianie piłki nożnej, a także inne regulacje wewnętrzny związane dotyczące przedmiotu niniejszych rozważań.

Wskazanie praw i obowiązków stron umowy o profesjonalne uprawianie piłki nożnej możliwe będzie poprzez przeprowadzenie wywiadów z zawodnikami oraz przedstawicielami klubów sportowych. Dzięki temu możliwe będzie wskazanie kwestii podlegających negocjacji pomiędzy stronami, postanowień umownych, na których stronom umowy najbardziej zależy, a co za tym idzie, kierunku kształtowania się treści umów o profesjonalne uprawianie piłki nożnej. Wykorzystano również raporty, badania oraz analizy przeprowadzone przez organizacje i związki sportowe, jak również organizacje zrzeszające zawodników piłki nożnej. Dzięki nim możliwe będzie dokonanie analizy praktyki prawa oraz wskazanie przykładowych postanowień umownych określanych w umowie o profesjonalne uprawianie piłki nożnej, istotnych dla jej stron.

Omawiany w niniejszej pracy stan prawny datowany jest na dzień 20 stycznia 2020 r.

Rozdział I. Sport i jego uczestnicy

Pierwszy rozdział zostanie poświęcony charakterystyce sportu oraz jego uczestnikom, co jest niezbędne do prowadzenia dalszych rozważań zawartych w niniejszej dysertacji. Niezbędne jest określenie, czym sport jest, w jakich sferach się przejawia i jaką rolę odgrywa w dzisiejszej rzeczywistości społecznej, gospodarczej i prawnej. W szczególności konieczne jest przeanalizowanie, czy sport podlega reglamentacji prawnej, a jeżeli tak, to w jakim zakresie. Ponadto konieczne jest wskazanie, kim są główni uczestnicy sportu, tj. klub sportowy i zawodnik, oraz jak te pojęcia są rozumiane na gruncie poszczególnych regulacji prawnych oraz wewnątrzwiązkowych. Powyższe pozwoli następnie określić ich status oraz pozycję prawną jako stron umowy o profesjonalne uprawianie piłki nożnej.

1. Sport

Sport, aktywność fizyczna towarzyszyła człowiekowi od zarania dziejów⁴. Już w starożytności ludzie zbierali się w amfiteatrach, aby uczestniczyć w zawodach sportowych. Wygrana w rywalizacji sportowej była utożsamiana ze znakiem przychylności bogów dla zawodnika. Aktywność fizyczną zaś uważano za ważny element edukacji i kształtowania charakteru człowieka⁵. z czasem sport jedynie zyskiwał na znaczeniu, w szczególności w sferze kulturowej, ale również ekonomicznej i prawnej⁶.

1.1. Sport jako zjawisko kulturowe

Sport jest uprawiany w niemal każdym zakątku świata. Istota rywalizacji sportowej, współzawodnictwo o tytuł najlepszego, najszybszego, najsilniejszego doprowadziły do przeniesienia rozgrywek sportowych z zasięgu lokalnego na zasięg ogólnokrajowy, kontynentalny, a także ogólnoświatowy.

⁴ Zob. szerzej: *W. Lipoński*, Historia sportu, Warszawa 2012; *W.K. Osterloff*, Historia sportu, Warszawa 1976.

⁵ *D. Sacks*, Encyklopedia świata starożytnych Greków, Warszawa 2001, s. 388-389.

⁶ Zob. szerzej: *M. Mylik*, Historiozoficzne aspekty powstania i rozwoju fenomenu sportu i turystyki (w:) *Nauki społeczne wobec sportu współczesnego* (red. *J. Kosiewicz, P. Bany, M. Piątkowska, J. Żyśko*), Warszawa 2010, s. 75-92; *J. Mosh*, Sport w przestrzeni kulturowej (w:) *Społeczne i kulturowe aspekty sportu* (red. *J. Kosiewicz, M. Piątkowska*), Warszawa 2011, s. 100-109; *A. Ronikier*, Sport i rekreacja w zjednoczonej Europie (w:) *Kultura fizyczna w społeczeństwie nowoczesnym* (red. *Z. Dziubiński, K.W. Jankowski*), Warszawa 2009, s. 478-486; *J. Kosiewicz* (red.), *Społeczne i kulturowe wartości sportu*, Warszawa 2007; *Z. Krawczyk*, Sport w zmieniającej się Europie (w:) *Sport. Kultura. Społeczeństwo. Księga pamiątkowa w 75-lecie urodzin Profesora Zbigniewa Krawczyka* (red. *J. Kosiewicz*), Warszawa 2006, s. 167-183; *J. Kosiewicz, K. Obodyński* (red.), *Sports Involvement in Changing Europe*, Rzeszów 2004, s. 11-79.

Sport jako zjawisko kulturowe powinno być rozpatrywane przede wszystkim przez pryzmat jego internacjonalizacji (umiędzynarodowienia). Ma ona charakter wielowymiarowy, a jej skutki nie wpływają jedynie na sferę społeczną, ale również gospodarczą, ekonomiczną i polityczną.

W doktrynie wskazuje się na następujące przejawy umiędzynarodowienia sportu: Po pierwsze, jest to przeniesienie rywalizacji sportowej na arenę międzynarodową. Po drugie, jest to międzynarodowa migracja zawodników i innych osób działających w sporcie. Kolejnym aspektem jest organizacja sportu oparta na strukturze piramidalnej. Dodatkowo należy wskazać w tym zakresie na wzrost zainteresowania sportem przez władze publiczne⁷.

Przeniesienie rywalizacji na arenę międzynarodową przejawia się przede wszystkim w organizowaniu rozgrywek na poziomie europejskim i ogólnoswiatowym⁸. W szczególności dotyczy to mistrzostw kontynentalnych (np. mistrzostw Europy), mistrzostw świata, jak również największego święta sportu – igrzysk olimpijskich. Międzynarodowy charakter zawodów sprzyja popularyzacji określonych dyscyplin sportowych w poszczególnych krajach i regionach na świecie, co przekłada się następnie na ich rozwój. Misja popularyzacji danego sportu jest widoczna w działaniach międzynarodowych organizacji sportowych działających w danym sporcie. Powierzają one organizację najważniejszych imprez sportowych na świecie poszczególnym krajom, które ubiegają się o miano organizatora. Ponadto starają się organizować tego typu imprezy w krajach, w których dana dyscyplina nie jest zbyt popularna⁹. Powyższe wpływa również na wzrost tzw. turystyki sportowej¹⁰. Kibice udają się bowiem w podróż za swoją ulubioną drużyną lub reprezentacją narodową w celu udziału w zawodach sportowych. Przy tym korzystają z bazy noclegowej, usług gastronomicznych, jak

⁷ B. Rischka-Słowik, Internacjonalizacja sportu (w:) *Leksykon prawa sportowego. 100 podstawowych pojęć* (red. M. Leciak), Warszawa 2017, s. 51-53; W. Gajda, Wpływ internacjonalizacji sportu na działalność profesjonalnych klubów sportowych, *Studia Ekonomiczne. Zeszyty Naukowe Uniwersytetu Ekonomicznego w Katowicach* 2015, Nr 226, s. 184-190; T. Sporek, Sponsoring sportu w warunkach globalizacji. Dylematy i wyzwania, Warszawa 2007, s. 133-140.

⁸ H. Zdebska, Globalizacja sportu – między komercją a ideą (w:) *Kultura fizyczna a globalizacja* (red. Z. Dziubiński, P. Rymarczyk), Warszawa 2010, s. 172.

⁹ Np. organizacja Klubowych Mistrzostw Świata przez Międzynarodową Federację Piłki Siatkowej w Katarze w latach 2009-2012.

¹⁰ Zob. P.A. Horton, „Scapes” and „Phases”: An Overview of Two Approaches to Sport and Globalisation, *Social Alternatives*, Vol. 15/1, s. 6-11.

również oferty kulturalnej danego miasta czy regionu, w którym impreza sportowa jest organizowana¹¹.

Powyższe może jednak negatywnie wpływać na samych zawodników. Można zaobserwować zjawisko ciągle rozrastającego się systemu rozgrywek, organizacji przeróżnych dodatkowych turniejów pucharowych i międzynarodowych. Mają one na celu popularyzację danej dyscypliny sportowej oraz przyciągnięcie jak największej liczby kibiców. Z drugiej strony prowadzi to jednak do coraz większej eksploatacji zawodników, ich przemęczenia oraz coraz częstszego pojawiania się u nich kontuzji przeciążeniowych. Ponadto wpływa to na niestabilność ich formy sportowej, z uwagi na niemożliwość zachowania cyklu treningowego i odpowiedniego przygotowania do danej imprezy sportowej¹².

Międzynarodowa migracja zawodników i innych osób działających w sporcie ma na celu rozwój ich kariery zawodowej oraz poprawianie lub nabywanie przez nich umiejętności. Sportowcy wyjeżdżają do innych krajów, aby móc reprezentować barwy najlepszych zespołów w Europie i na świecie (na przykład polscy piłkarze, którzy wyjeżdżają do Niemiec, Anglii czy Hiszpanii, aby grać w tamtejszych klubach sportowych, które są uznawane za najlepsze w Europie). Niewątpliwie jednym z najważniejszych aspektów decydujących o wyborze klubu sportowego przez zawodnika jest wysokość otrzymywanych zarobków z tytułu reprezentowania barw tego klubu¹³. Zjawisko migracji ma również zastosowanie do innych osób działających w sporcie, takich jak agenci sportowi, trenerzy, fizjoterapeuci, statystycy, menedżerowie itd. Rozważania poczynione powyżej co do zasady nie mają zastosowania w przypadku reprezentantów kadr narodowych. Jednak w praktyce często można spotkać się z sytuacją, w której zawodnicy – obywatele określonego państwa zmieniają obywatelstwo i reprezentują na międzynarodowych imprezach sportowych inne państwo. Najczęściej dochodzi do tego ze względów politycznych. Przykładem mogą być w tym zakresie kubańscy zawodnicy piłki siatkowej. Ze względu na sytuację polityczną nie mogą oni występować w barwach zagranicznych klubów sportowych. Dlatego też uciekają do innego państwa, aby polepszyć swoją sytuację życiową, a przede wszystkim

¹¹ W. Gajda, Wpływ internacjonalizacji sportu na działalność profesjonalnych klubów sportowych, *Studia Ekonomiczne. Zeszyty Naukowe Uniwersytetu Ekonomicznego w Katowicach* 2015, Nr 226, s. 189.

¹² A. Pac-Pomarnacki, Co dalej ze sportem? – rozmowa z profesorem Zenonem Ważnym, *Sport Wyczynowy* 2005, Nr 11-12, s. 79.

¹³ Zob. szerzej: A. Sekot, M. Charwat, *Sport Mobility in the Context of Globalization (w:) Physical Activity in Integrating Europe* (red. J. Kosiewicz, L. Jaczynowski), Warszawa 2004, s. 87 i n.

sportową¹⁴. Dochodzi również do zmian obywatelstwa ze względów ekonomicznych¹⁵. W szczególności zjawisko to można zaobserwować w lekkoatletyce, gdzie na przykład biegacze afrykańscy zmieniają obywatelstwo i występują w barwach narodowych innych, bardziej zamożnych państw. Co do zasady zjawisko to należy ocenić negatywnie. Reprezentowanie barw swojego kraju powinno być bowiem dla sportowca największym zaszczytem. Nie powinno być tak, że zawodnik jedynie ze względów finansowych decyduje się na występowanie pod flagą określonego państwa i w trakcie kariery sportowej zmienia je kilkakrotnie. W tym zakresie chodzi bowiem o przynależność państwową, utożsamianie się z historią, kulturą i językiem danego kraju, który się reprezentuje na arenie międzynarodowej. Dlatego też kwestie te, w szczególności wprowadzane w tym zakresie ograniczenia, powinny być rozstrzygane w oparciu o wyżej wskazane kryteria.

Umiędzynarodowienie sportu wymaga jasnych zasad dotyczących organizacji imprez o zasięgu ogólnoświatowym i przyznawania określonych tytułów w sporcie. W sporcie mamy co do zasady do czynienia z tzw. piramidalną strukturą sportu. Na szczycie piramidy w sferze organizacji sportu znajduje się MKOl, a w poszczególnych dyscyplinach sportowych – międzynarodowa organizacja sportowa (szczegółowo będzie jeszcze o tym mowa w dalszej części niniejszej dysertacji). Tak ukształtowana struktura pozwala na ustanawianie, stosowanie i egzekwowanie jednolitych regulacji na całym świecie w danej dyscyplinie sportowej, a także organizowanie przez te podmioty rozgrywek o zasięgu ponadnarodowym¹⁶.

Międzynarodowy charakter sportu, a w szczególności wzrost społecznego znaczenia sportu, wpływa na zainteresowanie tą sferą władzy publicznej. Podmioty te doceniają pozytywny wpływ sportu na społeczeństwo. Co za tym idzie, są zainteresowane wykorzystaniem sportu w celu realizacji zadań publicznych, takich jak poprawa stanu zdrowia obywateli, zwiększanie tolerancji i jednoczenia różnych środowisk. W tym zakresie szczególną rolę odgrywa zasada fair play, która wywodzi się z sektora sportu, ale jest chętnie wykorzystywana w sferze społecznej i etycznej, jak również coraz

¹⁴ Casusy kubańskich siatkarzy: Wilfredo León Venero (obecnie reprezentant Polski), Joandry Leal Hidalgo (obecnie reprezentant Brazylii), Osmany Portuondo Juantorena (obecnie reprezentant Włoch).

¹⁵ B. Ryt, Reprezentowanie barw narodowych – zaszczyt czy obowiązek? Uwagi na temat prawnych regulacji w zakresie powoływania przez związki sportowe narodowych reprezentacji (w:) Prawne aspekty funkcjonowania federacji sportowych (red. M. Biliński), Kraków 2014, s. 13-14.

¹⁶ B. Rischka-Słowik, Internacjonalizacja sportu (w:) Leksykon prawa sportowego. 100 podstawowych pojęć (red. M. Leciak), Warszawa 2017, s. 52.

częściej w sferze gospodarczej¹⁷. Z drugiej zaś strony, organy władzy publicznej zobowiązane są do zapobiegania negatywnym zjawiskom występującym w sporcie, takim jak korupcja czy doping¹⁸.

Warto również wskazać na tzw. koncepcję społecznej odpowiedzialności sportu. W mojej ocenie może być ona rozpatrywana na dwóch płaszczyznach. Po pierwsze, podmioty działające w sporcie mogą być beneficjentami realizacji strategii społecznej odpowiedzialności biznesu, w doktrynie określanej jako tzw. koncepcja CSR. Opiera się ona na założeniu, że każdy podmiot działający na rynku jest odpowiedzialny nie tylko za siebie, ale również za innych. Co za tym idzie, jego strategia działalności nie powinna być zorientowana jedynie na osiągnięcie swoich zamierzeń gospodarczych, ale również powinna służyć dobru społeczeństwa oraz upowszechnianiu wśród jego członków prawidłowych postaw¹⁹. W takim przypadku określone organizacje i podmioty gospodarcze poprzez wsparcie sportu działają na rzecz określonych wartości społecznych i realizują przyjętą przez siebie misję prowadzonej działalności. Realizacja koncepcji CSR ma służyć budowaniu pozycji na rynku oraz przewagi konkurencyjnej przez te podmioty, jako społecznie zaangażowane, cieszące się zaufaniem i dobrą reputacją. Ponadto może wpływać na zwiększenie lojalności konsumentów korzystających z usług takich podmiotów, jak również wzrost zainteresowania inwestorów²⁰. W mojej ocenie jeżeli podmioty działające w sporcie chcą być beneficjentami koncepcji CSR

¹⁷ Zob. szerzej: Z. Borysiuk, J. Kostorz (red.), Fair play w sporcie, edukacji i życiu. Olimpiada wiedzy i wartości w sporcie, Opole 2017, Z. Żukowska, R. Żukowski, Fair play as a Unique Value in Young People's Sport and Life (w:) Fair play (red. K. Hądzelek, M. Rejf, H. Zdebska-Biziewska, R. Żukowski), Warszawa 2016, s. 145-154; J. Nowocień, Zasada fair play źródłem wartości moralnych w wychowaniu poprzez sport (w:) Fair play w sporcie i Olimpiadzie. Szansa czy utopia (red. Z. Żukowska, R. Żukowski), Warszawa 2010, s. 72-82; R. Tanajewska, Zasady fair play w biznesie – zagadnienia wprowadzające do problematyki umów profesjonalnych, Acta Scientifica Academiae Ostroviensis. Sectio A. Nauki Humanistyczne, Społeczne i Techniczne 2016, Nr 8(2), s. 157-170.

¹⁸ Zob. szerzej: s. Kowalczyk, Ku (re)humanizacji sportu w społeczeństwie nowoczesnym (w:) Kultura fizyczna w społeczeństwie nowoczesnym (red. Z. Dziubiński, K.W. Jankowski), Warszawa 2009, s. 54-55; A. Ronkier, Sport i rekreacja w zjednoczonej Europie (w:) Kultura fizyczna w społeczeństwie nowoczesnym (red. Z. Dziubiński, K.W. Jankowski), Warszawa 2009, s. 483 i nast.; T. Sahaj, Doping. Koń trojański współczesnego sportu (w:) Aksjologia sportu (red. Z. Dziubiński), Warszawa 2001, s. 206-212; A. Wach, Dążenie do przyjęcia powszechnego prawa antydopingowego w dobie globalizacji (w:) Kultura fizyczna a globalizacja (red. Z. Dziubiński, P. Rymarczyk), Warszawa 2010, s. 437-447; M. Łuczak, Zjawisko korupcji w sporcie (w:) Korupcja w sporcie (red. A.J. Szwarz), Poznań 2008, s. 21-62; R. Włoch, Korupcja w środowisku sportowym. Przegląd literatury przedmiotu, badań empirycznych oraz dokumentów przygotowany na zlecenie Ministerstwa Sportu i Turystyki, Warszawa 2014, www.msit.gov.pl, data dostępu: 15.11.2018 r.

¹⁹ G. Pawlak, Sport w strategiach CSR przedsiębiorstw. Wybrane aspekty komunikacji z interesariuszami (w:) Zmiany medialne i komunikacyjne. Media. Wizerunek. Biznes, t. II (red. K. Kopecka – Piech), Gdańsk 2015, s. 243-245; P. Głowicki, G. Łasiński, G. Pawlak, Realizacja strategii CSR wybranych przedsiębiorstw poprzez przedsięwzięcia sportowe, Prace Naukowe Uniwersytetu Ekonomicznego we Wrocławiu 2013, Nr 277, s. 70-71.

²⁰ Zob. szerzej: Ibidem, s. 75-76.

realizowanej przez określone przedsiębiorstwa, muszą spełniać określone kryteria. Przede wszystkim powinny być rzetelnym partnerem o pozytywnym wizerunku. Związane jest to z tym, że wspieranie określonych przedsięwzięć sportowych i podmiotów działających w sporcie wpływa również na postrzeganie przez społeczeństwo podmiotów finansujących takie działania.

Po drugie, podmioty działające w sporcie powinny prowadzić swoją działalność, budować pozycję i misję w oparciu o koncepcję społecznej odpowiedzialności sportu. Sport bowiem to nie tylko rywalizacja sportowa, ale przede wszystkim określone wartości, które sport reprezentuje, takie jak uczciwość, równość, tolerancja czy zasada fair play²¹. To znaczy, że podmioty te, w szczególności kluby sportowe, ale również związki sportowe i organizacje sportowe, powinny pełnić określone role na rzecz społeczności oraz upowszechniać pozytywne postawy społeczeństwa poprzez wartości, jakie niesie za sobą sport. W szczególności można wskazać na takie działania, jak przeciwdziałanie rasizmowi, integracja społeczności lokalnej czy też popularyzowanie aktywności fizycznej i prowadzenia zdrowego stylu życia wśród dzieci i młodzieży²². W mojej ocenie podmioty działające w sporcie powinny opracowywać strategię swojej działalności w oparciu o koncepcję społecznej odpowiedzialności sportu. W doktrynie wskazuje się na wiele działań podejmowanych w tym zakresie, w szczególności poprzez organizowanie różnych turniejów, inicjatyw popularyzujących sport, a nawet tworzenie odrębnych podmiotów do wypełniania określonej misji społecznej²³. Należy przypuszczać, że koncepcja ta będzie jedynie zyskiwać na znaczeniu. Osoby zarządzające klubami sportowymi oraz organizacjami i związkami sportowymi powinny upowszechniać tę koncepcję i prowadzić działania w oparciu o nią. Może to posłużyć takim podmiotom do budowania ich renomy i wizerunku, rozwoju, zwiększania lojalności kibiców oraz popularyzacji sportu i wartości, które sport za sobą niesie.

²¹ A. Grabowski, Działalność niemieckich przedsiębiorstw sportowych (piłkarskich) a społeczna odpowiedzialność biznesu, *Annales. Etyka w Życiu Gospodarczym/Annales. Ethics in Economic Life* 2017, Vol. 20, No. 3, s. 125.

²² P. Kuźbik, Odpowiedzialność społeczna w sporcie, *Prace Naukowe Uniwersytetu Ekonomicznego we Wrocławiu* 2014, Nr 338, s. 133 i nast.

²³ Zob. szerzej: P. Zembura, M. Syliwoniuk, P. Kuźbik, G. Pawlak, G. Botwina, M. Marchlewicz, A. Goldys, Analiza odpowiedzialności społecznej profesjonalnych klubów sportowych w Polsce – raport z badań, Warszawa 2018, <https://stadionenerga.pl/download/2019-02/857.pdf>, data dostępu: 10.12.2019 r.; P. Kuźbik, Strategia społecznej odpowiedzialności szansą rozwoju klubów piłkarskich w Polsce, *Prace Naukowe Uniwersytetu Ekonomicznego we Wrocławiu* 2011, Nr 156, s. 221-230; A. Grabowski, Działalność niemieckich przedsiębiorstw sportowych (piłkarskich) a społeczna odpowiedzialność biznesu, *Annales. Etyka w Życiu Gospodarczym/Annales. Ethics in Economic Life* 2017, Vol. 20, No. 3, s. 121-130; P. Kuźbik, Odpowiedzialność społeczna w sporcie, *Prace Naukowe Uniwersytetu Ekonomicznego we Wrocławiu* 2014, Nr 338, s. 136-139.

1.2. Sport jako zjawisko gospodarcze

Internacjonalizacja sportu nie ma charakteru jedynie społecznego, ale przekłada się również na aspekty ekonomiczne. Umiejdzynarodowienie sportu w wymiarze ekonomicznym przejawia się zwłaszcza w poszerzeniu oferty źródeł finansowania podmiotów działających w sporcie, w szczególności popularyzacji sponsoringu sportowego²⁴. Możliwe jest bowiem finansowanie przez przedsiębiorstwa zagraniczne określonych imprez sportowych, klubów sportowych czy też zawodników, w zamian za określone korzyści finansowe, marketingowe i wizerunkowe²⁵. Powyższe prowadzi również do pozyskania dodatkowych zasobów kapitałowych przez kluby sportowe, co umożliwia ich rozwój²⁶. Z drugiej strony, ekspansja finansowa najbogatszych państw, przedsiębiorstw ogólnoswiatowych może prowadzić do załamania uczciwego i równego współzawodnictwa sportowego. W szczególności dotyczy to możliwości pozyskiwania najlepszych zawodników na świecie za niebotyczne kwoty przez najbogatsze kluby sportowe²⁷. Takie działania mogą prowadzić do naruszenia konkurencji i zasad uczciwej rywalizacji sportowej, a także widowiskowości danego sportu²⁸.

Współczesny sport nie jest utożsamiany jedynie z wartościami społeczno-kulturowymi, jakie za sobą niesie, ale wręcz z oddzielną gałęzią gospodarki podlegającą prawom wolnego rynku (w szczególności prawie popytu i podaży) oraz konkurencji. Na potwierdzenie tego należy wskazać, że przemysł sportowy generuje ok. 3% handlu światowego, podobnie jak np. przemysł samochodowy²⁹. Tak duże zainteresowanie sportem wynika bowiem z zauważenia, że sport nie tylko wymaga dużych nakładów finansowych, ale na sporcie można przede wszystkim dużo zarobić³⁰.

²⁴ Zob. szerzej: *A. Smoleń, Z. Pawlak*, Płaszczyzna i skala umiejdzynarodowienia działalności profesjonalnych klubów sportowych w Polsce (w:) *Kultura fizyczna a globalizacja* (red. *Z. Dziubiński, P. Rymarczyk*), Warszawa 2010, s. 485-495; *A. Sabal*, Zjawisko sponsoringu sportowego (w:) *Prawo sportowe i turystyczne – między regulacją a deregulacją* (red. *M. Kaliński, M. Koszowski*), Kraków 2011, s. 103-116.

²⁵ *A. Smith, H. Westerbeek*, *The Sport Business Future*, Hampshire 2004, s. 191; *T. Sporek*, Sponsoring sportu w warunkach globalizacji. Dylematy i wyzwania, Warszawa 2007, s. 141-149; *A. Sznajder*, *Marketing sportu*, Warszawa 2012, s. 235 i nast.

²⁶ Zob. szerzej: *A. Smoleń, Z. Pawlak*, Płaszczyzna i skala umiejdzynarodowienia działalności profesjonalnych klubów sportowych w Polsce (w:) *Kultura fizyczna a globalizacja* (red. *Z. Dziubiński, P. Rymarczyk*), Warszawa 2010, s. 485-495; *D. Gajda*, Wpływ internacjonalizacji sportu na działalność profesjonalnych klubów sportowych, *Studia Ekonomiczne. Zeszyty Naukowe Uniwersytetu Ekonomicznego w Katowicach* 2015, Nr 226, s. 188-190.

²⁷ Zob. szerzej: *M. Brzeźniak*, *Budowanie świadomości marki w klubie sportowym*, Gdańsk 2017, s. 87 i nast.

²⁸ Jako przykład można podać sytuację piłkarskich klubów sportowych, takich jak francuskiego Paris Saint-Germain F.C. lub angielskiego Manchester City F.C., w których katarscy właściciele oferują ogromne kwoty za transfer najlepszych zawodników na świecie do tych klubów.

²⁹ *I.S. Blackshaw*, *Sports Marketing Agreements: Legal, Fiscal and Practical Aspects*, Hague 2012, s. 355.

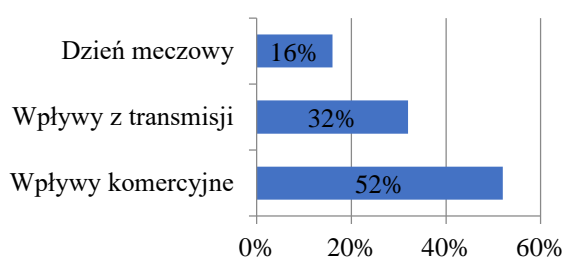
³⁰ *Z. Jaworski*, *Sport z dystansu. Fakty i refleksje*, Warszawa 2015, s. 116.

Na gospodarczy wymiar sportu mają wpływ również postępujące zjawiska komercjalizacji i profesjonalizacji sportu. Zjawiska te były charakterystyczne początkowo dla sportu amerykańskiego, który od dawna traktowany jest jako sfera biznesu, mająca przynosić określone korzyści ekonomiczne jego uczestnikom³¹. Obecnie zjawiska te występują w sporcie na niemal całym świecie.

Komercjalizacja i profesjonalizacja sportu wpływa na działalność klubów sportowych. Przede wszystkim wymuszają one na klubach sportowych prowadzenie działalności komercyjnej w celu osiągnięcia określonych przychodów umożliwiających ich rozwój. Wpływa to również na wybór określonej formy prawnej prowadzonej przez nie działalności. Kluby sportowe z podmiotów o charakterze niezarobkowym stają się podmiotami komercyjnymi, prowadzącymi działalność gospodarczą³².

Źródła finansowania klubów sportowych najczęściej dzieli się na trzy główne grupy. Po pierwsze, są to źródła komercyjne, tj. wpływy z umów sponsorskich, reklam, sprzedaży gadżetów klubowych itp. Po drugie, są to źródła związane z prowadzonymi transmisjami z rozgrywek sportowych, tj. wpływy z tytułu sprzedaży praw do transmisji telewizyjnych i radiowych oraz premii za udział w pucharach krajowych i zagranicznych. Po trzecie, źródłem finansowania klubów sportowych jest tzw. dzień meczowy, tj. wpływy ze sprzedaży biletów, karnetów, usług cateringowych związanych z organizacją widowiska sportowego.

Źródła finansowania klubów piłkarskich Ekstraklasy w 2018 r.

Opracowanie własne na podstawie Raportu Deloitte „Piłkarska liga finansowa 2018 – edycja 2019” opublikowanego w czerwcu 2019 r.³³

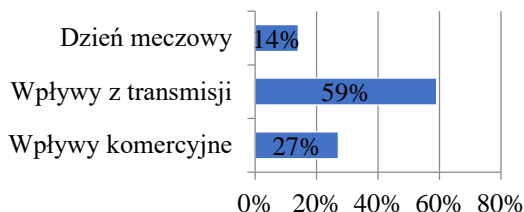
³¹ Zob. szerzej: *E.J. Krześniak*, Kluby i organizacje sportowe w prawie polskim na tle rozwiązań zagranicznych, Warszawa 2016, s. 78.

³² *J. Jedel*, Nowe wyzwania w zarządzaniu przedsiębiorstwem sportowym, Zarządzanie i Finanse 2013, Nr 1, cz. 4, s. 221.

³³ Raport Deloitte „Piłkarska liga finansowa 2018 – edycja 2019” z czerwca 2019 r., <https://www2.deloitte.com/pl/pl/pages/consumer-business/articles/pilkarska-liga-finansowa-2018-edycja-2019.html>, data dostępu: 15.10.2019 r.

*Źródła finansowania klubów piłkarskich
z pięciu największych lig europejskich w 2017/2018 r.*

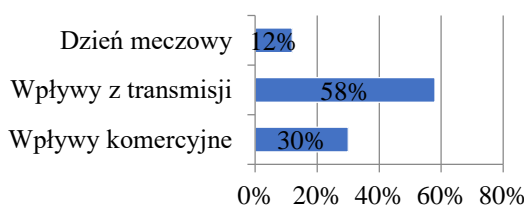
Anglia

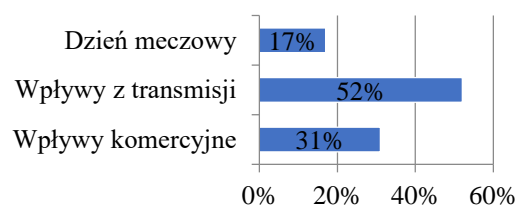
Niemcy

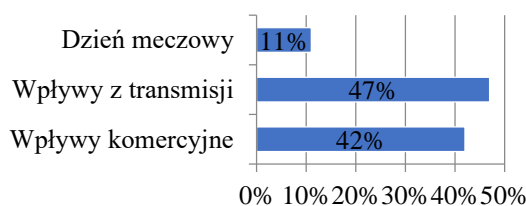
Włochy

Hiszpania

Francja

Opracowanie własne na podstawie Raportu Deloitte „Annual Review of Football Finance 2019” opublikowanego w maju 2019 r.³⁴

Powyższe kwestie zostały opracowane na przykładzie źródeł przychodów polskiej najwyższej klasy rozgrywkowej w piłce nożnej oraz najsilniejszych lig piłkarskich w Europie. Jak wynika z przedstawionych danych, wpływy z tzw. dnia meczowego stanowią jedynie nieco ponad 1/10 przychodów klubów sportowych piłkarskiej Ekstraklasy. Podobnie wygląda to w przypadku najsilniejszych europejskich lig piłkarskich. Wpływy z dnia meczowego nie sięgają więcej niż 2/10 ich przychodów. w porównaniu z ligami europejskimi, wpływy klubów polskiej Ekstraklasy z transmisji są mniejsze (różnica ta wynosi nawet dwa razy mniej w porównaniu do Anglii). W mojej

³⁴ Raport Deloitte „Annual Review of Football Finance 2019” z maja 2019 r., <https://www2.deloitte.com/uk/en/pages/sports-business-group/articles/annual-review-of-football-finance.html>, data dostępu: 15.10.2019 r.

ocenie wynika to z popularności oglądalności meczów rozgrywanych przez kluby sportowe z najlepszych lig europejskich i ich wysokiego poziomu sportowego. w Polsce ponad połowa przychodów klubów sportowych to wpływy komercyjne. w porównaniu z ligami europejskimi, jest to główne źródło przychodów polskich klubów sportowych. W przypadku lig europejskich głównym źródłem przychodów są wpływy z transmisji, z wyjątkiem ligi niemieckiej. Wpływy komercyjne stanowią jednak co najmniej 1/3 przychodów w przypadku najlepszych lig europejskich. To pokazuje, że obecnie prowadzenie działalności komercyjnej przez kluby sportowe jest niemal konieczne. Dotyczy to w szczególności polskich klubów piłkarskich, które nie mogą liczyć na tak wysoką oglądalność, jak czołowe kluby sportowe z lig europejskich.

W przypadku polskich klubów sportowych duże znaczenie odgrywa nadal finansowanie ich działalności ze środków publicznych, w szczególności przez jednostki samorządu terytorialnego³⁵. Zjawisko to wzbudza duże kontrowersje w doktrynie. O ile powszechnie uznaje się, że zasadne jest finansowanie sportu dzieci i młodzieży przez organy publiczne, o tyle finansowanie komercyjnych klubów sportowych z tego typu źródeł jest dość dyskusyjne. Przeciwnicy takich praktyk wskazują, że komercyjne podmioty działające na rynku powinny podlegać ogólnym regułom na nim obowiązującym, tak jak inne podmioty prywatne³⁶. Uważam jednak, że aktualna sytuacja klubów sportowych w Polsce nie pozwala na całkowite wyłączenie finansowania ich działalności ze środków publicznych. Jednak nie powinno prowadzić to do zaniechania poszukiwania przez kluby sportowe dodatkowych źródeł dochodu czy też prowadzenia racjonalnej polityki finansowej, zorientowanej na osiągnięcie zysku oraz stabilny, ewolucyjny ich rozwój.

Zjawiskiem, które jest również często spotykane w Polsce, jest sponsoring sportu przez spółki z udziałem Skarbu Państwa³⁷. Z badań wynika, że w ten sposób wspierane

³⁵ Dla przykładu, kluby sportowe, w których akcjonariuszem jest jednostka samorządu terytorialnego, to m.in. Korona Kielce, Śląsk Wrocław, Ruch Chorzów, tak: *K. Siemion*, Obrót akcjami klubów sportowych, *Studia Prawnoustrojowe* 2018, Nr 39, s. 212; Zob. szerzej: *A. Kilar, J. Litarowicz*, Finansowanie klubów piłkarskiej Ekstraklasy przez jednostki samorządu terytorialnego (w:) *Wybrane prawne i ekonomiczne uwarunkowania sportu* (red. *B. Stępień-Zalucka*), Rzeszów 2018, s. 84-115; *A. Babczuk* (red.), *Finansowanie sportu przez samorząd terytorialny*, Warszawa 2013.

³⁶ *A. Kilar, J. Litarowicz*, Finansowanie klubów piłkarskiej Ekstraklasy przez jednostki samorządu terytorialnego (w:) *Wybrane prawne i ekonomiczne uwarunkowania sportu* (red. *B. Stępień-Zalucka*), Rzeszów 2018, s. 115; *J. Adamski*, Gmina jako właściciel klubu sportowego a zasady gospodarki komunalnej (w:) *Współczesne wyzwania prawa sportowego – pomiędzy kulturą, biznesem a potrzebą bezpieczeństwa* (red. *K. Wróbel*), Warszawa 2015, s. 73-81.

³⁷ Zob. szerzej: *K. Siemion*, Sponsoring sportu przez spółki z udziałem Skarbu Państwa, *Przegląd Naukowy Disputatio* 2017, t. XXIII, s. 71 i nast.

są przede wszystkim najbardziej popularne dyscypliny sportowe³⁸. Wskazuje się jednak, że działalność sponsoringowa tego typu spółek powinna być prowadzona przede wszystkim w celu wspierania sportu dzieci i młodzieży, jak również mniej popularnych dyscyplin. Są one bowiem najczęściej niedoinwestowane. Co za tym idzie, przygotowanie i start zawodników na najwyższym światowym poziomie jest z tego powodu utrudniony lub nawet niemożliwy³⁹. Działalność spółek z udziałem Skarbu Państwa z uwagi na to, że opiera się w znacznym stopniu na środkach publicznych, powinna wspierać tego typu działalność sportową.

W mojej ocenie konieczność dążenia do samodzielnego finansowania przez kluby sportowe swojej działalności nie wyklucza całkowicie możliwości sponsorowania takich podmiotów przez spółki z udziałem Skarbu Państwa. To wiąże się po pierwsze z tym, że powinny być one wydatkowane w sposób gospodarny⁴⁰. Po drugie, sponsorowany powinien być przez takie podmioty co do zasady sport dzieci i młodzieży, jak również mniej popularne dyscypliny sportu. Takie działania służą bowiem realizacji celów społecznie użytecznych. A przez pryzmat takich celów powinny działać spółki z udziałem Skarbu Państwa, bowiem gospodarują one w pewnym zakresie środkami publicznymi.

W praktyce gospodarczej pojawiają się coraz częściej nowe, alternatywne do przedstawionych powyżej, metody finansowania działalności sportowej. Przykładem może być tzw. crowdfunding, czyli finansowanie społecznościowe. Polega ono na gromadzeniu i alokacji kapitału przy wykorzystaniu technologii teleinformatycznej wśród szerokiego grona osób w zamian za określone świadczenia zwrotne, np. akcje lub

³⁸ 7 spośród 10 dyscyplin sportowych, które są najczęściej sponsorowane przez spółki z udziałem Skarbu Państwa, zalicza się do najbardziej lubianych dyscyplin sportowych w Polsce (w tym piłka nożna – 59%; skoki narciarskie – 37,6%; siatkówka – 37,9%; lekkoatletyka – 21%; rajdy samochodowe – 20%; piłka ręczna – 19,6%); Sponsoring Monitor 2012/ 2013, ARC Rynek i Opinia, www.arc.com.pl; data dostępu: 15.11.2018 r.

³⁹ M. Górka, Kodeks dobrych praktyk sponsoringowych w sporcie dotyczący spółek z udziałem Skarbu Państwa (w:) Wybrane prawne i ekonomiczne uwarunkowania sportu (red. B. Stępień-Zalucka), Rzeszów 2018, s. 67; Dobre praktyki sponsoringowe dla spółek Skarbu Państwa z dnia 15.6.2016 r. opracowane przez Ministerstwo Skarbu Państwa i Ministerstwo Sportu i Turystyki, www.msp.gov.pl, data dostępu: 10.5.2017 r.

⁴⁰ z wyników kontroli przeprowadzonych przez Najwyższą Izbę Kontroli wśród spółek z udziałem Skarbu Państwa w zakresie działalności sponsoringowej, medialnej i usług doradczych wynika, że w latach 2015 - I połowa 2017, 19 spośród 20 kontrolowanych spółek przyczyniło się do sponsoringu 760,1 mln zł. Działania lub zaniechania władz 13 kontrolowanych spółek stworzyły ryzyko niegospodarności; Informacja o wynikach kontroli Najwyższej Izby Kontroli, Wydatki spółek z udziałem Skarbu Państwa na działalność sponsoringową, medialną i usługi doradcze, KGP.430.023.2017, <https://www.nik.gov.pl/plik/id,18371,vp,20970.pdf>, data dostępu: 15.10.2018 r.

w formie darowizny⁴¹. W przypadku działalności sportowej crowdfunding przeprowadzany jest najczęściej wśród społeczności kibiców danego klubu sportowego lub sportowca. Może pozwolić to na zebranie określonych środków finansowych niezbędnych do uprawiania danego sportu, w szczególności na przygotowanie i udział w zawodach sportowych⁴². Ze wsparcia crowdfundingowego skorzystał między innymi klub piłkarski Wisła Kraków, który w 2019 r. znalazł się w bardzo trudnej sytuacji finansowej. W ramach przeprowadzonej wśród kibiców i sympatyków tego klubu sportowego inicjatywy, udało mu się zebrać 4 mln złotych⁴³.

Komercjalizacja i profesjonalizacja sportu dotyczy również sportowców oraz innych podmiotów działających w sporcie (w tym menedżerów, trenerów, działaczy sportowych)⁴⁴. Sport jest uprawiany przez profesjonalnych sportowców, dla których stanowi on główne źródło dochodu i utrzymania. Zawodnicy są zobowiązani do stałego podnoszenia swojego poziomu sportowego. Ponadto powinni prowadzić zdrowy styl życia i unikać aktywności, które mogą negatywnie wpływać na ich stan fizyczny lub zmniejszenie zaangażowania w uprawianą dyscyplinę sportu. Wskazuje się nawet, że uprawianie sportu na profesjonalnym poziomie i uczestniczenie w zorganizowanym współzawodnictwie sportowym stało się zawodem regulowanym. Jest on kształtowany przez przepisy prawa powszechnie obowiązującego oraz regulacje związkowe i wykonywany jest na podstawie specjalnych umów zawieranych pomiędzy klubem sportowym a zawodnikiem⁴⁵, które stanowią główny przedmiot rozważań niniejszej dysertacji.

Zawodnicy są idolami kibiców, najlepsi z nich są rozpoznawalni na całym świecie. Dlatego też jednym z głównych przejawów zjawiska komercjalizacji w przypadku sportowców jest komercjalizacja ich wizerunku⁴⁶. Niektórzy sportowcy otrzymują nawet większe wpływy z umów sponsorskich i działań reklamowych niż

⁴¹ K. Król, *Finansowanie społecznościowe jako źródło finansowania przedsiębiorstw w Polsce*, Poznań 2011, s. 26.

⁴² M. Piechocki, *Alternatywne źródła finansowania działalności sportowej* (w:) *Prawnofinansowe aspekty działalności sportowej* (red. P. Mańczyk), Szczecin 2016, s. 168-170.

⁴³ Emisja akcji Wisła Kraków S.A. odbyła się na stronie beesfund.com i została zakończona w dniu 5 marca 2019 r.; <https://wisla.beesfund.com>, data dostępu: 10.10.2019 r.

⁴⁴ Zob. szerzej: J. Klisiński, *Profesjonalizacja i profesjonalisci w zarządzaniu sportem*, Częstochowa 2000, s. 45-47.

⁴⁵ B. Rischka-Słowik, *Konstytucja sportu w Unii Europejskiej*, Warszawa 2014, s. 42.

⁴⁶ Zob. szerzej: K.M. Westfal, *Prawne aspekty wykorzystania wizerunku sportowca w świetle działań marketingowych*, *Journal of Education, Health and Sport* 2016, Nr 6(9), s. 157-174; M. Wach, *Personal merchandising jako instytucja stosowana do wykorzystania wizerunku sportowca w celach promocyjnych i reklamowych*, *Przegląd Prawa Handlowego* 2010, Nr 10, s. 22-29; K. Sikora, *Ochrona własności intelektualnej w sporcie zawodowym* (w:) *Wybrane prawne i ekonomiczne uwarunkowania sportu* (red. B. Stępień-Zalucka), Rzeszów 2018, s. 139-141;

z samej umowy dotyczącej uprawiania danej dyscypliny sportowej. Dla przykładu, zgodnie z Rankiem najlepiej zarabiających sportowców w historii, opracowanym przez czasopismo Forbes w 2016 r., amerykański koszykarz NBA⁴⁷ LeBron James zarabiał ok. 30 mln dolarów rocznie z tytułu umowy zawodniczej i premii, a ok. 60 mln dolarów rocznie z tytułu umowy sponsorskiej z przedsiębiorstwem odzieży, obuwi i sprzętu sportowego Nike⁴⁸. Co za tym idzie, kluby sportowe są zainteresowane pozyskaniem danego zawodnika nie tylko ze względu na jego umiejętności sportowe, ale również na tzw. wartość marketingową. Przykładowo, kiedy klub piłkarski Real Madryt pozyskał Davida Beckhama, wzrost przychodów ze sprzedaży koszulek piłkarskich z nazwiskiem zawodnika pozwolił na pokrycie poniesionych przez klub kosztów jego transferu oraz jego zarobków⁴⁹.

Z jednej strony niewątpliwie zawodnicy zyskują na obecnej sytuacji na rynku sportowym. Mogą oni rozwijać swoje umiejętności, uczestniczyć w rywalizacji sportowej na najwyższym poziomie, będąc za to godziwie wynagradzani. Jednak z drugiej strony, może prowadzić to do pewnych nadużyć, a nawet uprzedmiotowienia zawodnika. Obecna sytuacja dotycząca transferów w sporcie porównywana jest nawet do „ucywilizowanego handlu ludźmi”⁵⁰. W mojej ocenie wszystkie podmioty działające w sporcie powinny dążyć do tego, aby podstawowe wartości, które cechują sport, nie zanikły. Przede wszystkim należy mieć w tym zakresie na względzie głównych uczestników współzawodnictwa sportowego, czyli samych sportowców. Transfery zawodników powinny być dokonywane z poszanowaniem ich praw oraz podstawowych wolności. Natomiast wykonywana przez nich działalność nie powinna prowadzić do naruszenia ich prywatności i godności.

1.3. Sport jako zjawisko objęte reglamentacją prawną

Wzrost społecznego i gospodarczego znaczenia sportu wpłynął również na wzrost zainteresowania tą sferą ustawodawców krajowych i europejskich. Ponadto regulacje w sporcie są ustanawiane przez międzynarodowe organizacje i związki sportowe, które

⁴⁷ National Basketball Association, amerykańsko-kanadyjska profesjonalna liga koszykarska, uznawana za najlepszą na świecie.

⁴⁸ Ranking najlepiej zarabiających sportowców w historii z 2016 r. opracowany przez Forbes, <https://www.forbes.pl/finanse/najlepiej-zarabiajacy-sportowcy-w-historii-ranking-forbesa-2016/jeds7ms>, data dostępu: 15.10.2019 r.

⁴⁹ D. Geey, *Umowa stoi. Tajemnice piłkarskich kontraktów i wielomilionowych transferów w Premier League*, tłum. B. Salbut, Kraków 2019, s. 177.

⁵⁰ Z. Jaworski, *Sport w dystansu. Fakty i refleksje*, Warszawa 2015, s. 73-74; Podobnie: Z. Dziubiński, *Olimpizm w kontekście nowoczesności (w:) Nauki społeczne wobec sportu współczesnego* (red. J. Kosiewicz, P. Bany, M. Piątkowska, J. Żyśko), Warszawa 2010, s. 137-138.

otrzymały uprawnienie do zarządzania współzawodnictwem sportowym w danej dyscyplinie sportu.

Dla uporządkowania rozważań dotyczących sfery sportu należy odpowiedzieć na pytanie, czym, w rozumieniu prawnym, sport jest. Odpowiedzi na to pytanie należy szukać w szczególności wśród przepisów prawa europejskiego, które odegrały istotną rolę w kształtowaniu zakresu regulacji prawnych w sporcie, jak również przepisów ustawodawstwa krajowego.

1.3.1. Sport w prawie Unii Europejskiej

Z uwagi na umiędzynarodowienie sportu oraz wzrost jego znaczenia społecznego i ekonomicznego Unia Europejska stopniowo zaczęła się interesować tą dziedziną. Dlatego też zasadne jest przedstawienie, jak regulacje te się kształtowały na przestrzeni poszczególnych lat. Ponadto należy docenić wkład w rozwój prawa w dziedzinie sportu wniesiony przez TSUE (dawniej Europejski Trybunał Sprawiedliwości).

1.3.2. Regulacje dotyczące sportu w prawie Unii Europejskiej

Prawo europejskie dość długo nie wypowiedało się w sprawach dotyczących sportu. Ustawodawca europejski wychodził bowiem z założenia, że jest to sfera wolności obywatela Unii Europejskiej, a co za tym idzie, organy Unii Europejskiej nie powinny w nią ingerować. w konsekwencji, sprawy dotyczące reglamentacji sportu, w szczególności określenie statusu prawnego sportowców, klubów sportowych i związków sportowych, sprawy dotyczące zwalczania dopingu w sporcie oraz wybór określonego modelu administrowania w zakresie sportu, pozostawiono do wyłącznej kompetencji poszczególnych państw członkowskich⁵¹.

Prawo pierwotne Unii Europejskiej nie odnosiło się wprost to spraw sportu. Dokumentem o charakterze nienormatywnym odnoszącym się do tej sfery była Deklaracja nr 29 stanowiąca załącznik do traktatu zmieniającego Traktat o Unii Europejskiej, tzw. Traktatu Amsterdamskiego z 1997 r. Podkreślono w niej społeczne znaczenie sportu, w tym rolę sportu w kształtowaniu tożsamości i jednoczeniu obywateli Unii Europejskiej. Wskazano również na zasadność prowadzenia przez jej organy

⁵¹ J. Foks, Sport wyczynowy w prawie Unii Europejskiej, Sport Wyczynowy 2003, Nr 3-4, s. 13.

konsultacji ze stowarzyszeniami sportowymi w sprawach dotyczących sportu, w szczególności mając na uwadze specyfikę sportu amatorskiego⁵².

W 2000 r. w Nicei została przyjęta przez Radę Europejską Deklaracja w sprawie szczególnego charakteru sportu i jego funkcji społecznej w Europie. Wskazano w niej, że należy uznawać specyfikę sportu w poszczególnych kwestiach dotyczących tej materii. Ponadto opowiedziano się za utrzymaniem europejskiego modelu sportu opartego na występującym dualizmie sportu wyczynowego i sportu powszechnego⁵³.

Niektóre kwestie dotyczące sportu zostały uregulowane w aktach wspólnotowego prawa wtórnego, w szczególności w dyrektywach. Dla przykładu można wskazać na dyrektywy dotyczące uznawania przez państwa członkowskie dyplomów ukończenia studiów wyższych i innych świadectw, w tym przez osoby uczestniczące w sporcie (trenerów, instruktorów, nauczycieli wychowania fizycznego, menedżerów)⁵⁴.

Jednak z uwagi na to, że sport zaczął odgrywać istotną rolę nie tylko w życiu społecznym, ale również w życiu gospodarczym Unii Europejskiej, jej organy postanowiły zająć się tą problematyką w szerszym niż dotychczas zakresie. W literaturze wskazuje się, że wzrost zainteresowania Unii Europejskiej sprawami sportu wynikał głównie z postępującej komercjalizacji tej sfery życia społecznego i gospodarczego⁵⁵.

W 2007 r. Komisja Wspólnot Europejskich (obecnie Komisja Europejska) opracowała Białą Księgę na temat sportu, pierwszy akt w całości poświęcony tej dziedzinie. Główną rolę Białej Księgi określono następująco: „Niniejsza inicjatywa jest pierwszą, w której Komisja zajmuje się zagadnieniami związanymi ze sportem w sposób wyczerpujący. Jej głównym celem jest określenie strategicznych wytycznych dla roli sportu w Europie, zachęcenie do dyskusji nad konkretnymi problemami, zwiększenie zauważalności sportu w unijnym procesie politycznym oraz zwiększenie świadomości

⁵² Traktat z Amsterdamu zmieniający Traktat o Unii Europejskiej, traktaty ustanawiające Wspólnoty Europejskie i niektóre związane z nimi akty (tzw. Traktat Amsterdamski) z 2.10.1997 r., Dz.U. z 2004 r., Nr 90, poz. 864/31 z późn. zm.

⁵³ Konkluzje Rady Europejskiej z posiedzenia w dniach 7–9.12.2000 r. w Nicei, Załącznik IV, Deklaracja w sprawie szczególnego charakteru sportu oraz jego funkcji społecznej w Europie, SN 400/00 ADD1 REV1 + ADD1 REV2.

⁵⁴ Dyrektywa Rady 89/48/EWG z 21.12.1988 r. w sprawie ogólnego systemu uznawania dyplomów ukończenia studiów wyższych, przyznawanych po ukończeniu kształcenia i szkolenia zawodowego trwających co najmniej trzy lata, Dz.U. WE z 24.1.1989 r., Nr L 19, s. 16; Dyrektywa Rady 92/51/EWG z 18.6.1992 r. w sprawie drugiego ogólnego uznawania kształcenia i szkolenia zawodowego uzupełniająca dyrektywę 89/48/EWG, Dz.U. WE z 24.7.1992 r., Nr L 209, s. 25; Dyrektywa Rady 99/42/EC z 7.6.1999 r. ustanawiająca procedurę uznawania kwalifikacji w zakresie działalności zawodowych, objętych dyrektywami w sprawie liberalizacji i środków przejściowych oraz uzupełniająca ogólne systemy uznawania kwalifikacji, Dz.U. WE z 31.7.1999 r., Nr L 201, s. 77; Dyrektywa 2005/36/WE Parlamentu Europejskiego i Rady z dnia 7.9.2005 r. w sprawie uznawania kwalifikacji zawodowych, Dz.U. UE z 30.9.2005 r., Nr L 255, s. 22.

⁵⁵ R. Parrish, Sports law and policy in the European Union, Manchester 2003, s. 9.

społeczeństwa odnośnie do potrzeb i szczególnych cech sektora. Inicjatywa ta ma na celu przedstawienie ważnych zagadnień, takich jak zastosowanie unijnego prawodawstwa w dziedzinie sportu. Dąży ona również do ustalenia dalszych działań związanych ze sportem na szczeblu europejskim”⁵⁶.

W Białej Księdze poruszono najważniejsze, w ocenie Komisji, zagadnienia dotyczące społecznej roli sportu, jego gospodarczego wymiaru oraz kwestii dotyczących prawnej organizacji sportu.

Wśród społecznych aspektów sportu wskazano w szczególności na następujące kwestie: Po pierwsze, na poprawę zdrowia publicznego poprzez aktywność fizyczną. Po drugie, na konieczność łączenia sił w walce z dopingiem jako zjawiskiem podważającym zasady otwartego i uczciwego współzawodnictwa sportowego. Dodatkowo uwydatniono rolę sportu w kształceniu i szkoleniu, jako czynnika przyczyniającego się do rozwoju wiedzy, motywacji, umiejętności i gotowości do osobistego wysiłku. Ponadto wskazano na kwestię propagowania wolontariatu i aktywnej postawy obywatelskiej poprzez sport. Zwrócono również uwagę na konieczność wykorzystania potencjału zawartego w sporcie do celów integracji społecznej i równości szans, w szczególności zapewnienia dostępu do sportu kobiet oraz osób niepełnosprawnych. Wskazano także na wpływ sportu we wzmacnianiu środków zmierzających do zapobiegania rasizmowi i przemocy oraz do walki z nimi (podkreślono w tym zakresie rolę współpracy sieci działającej w piłce nożnej „Futbol przeciwko rasizmowi w Europie” – FARE). Stwierdzono również, że uprawianie sportu może być formą dzielenia się wartościami prezentowanymi przez Unię Europejską z państwami trzecimi oraz podstawą prowadzenia w tym zakresie dialogu. Jednocześnie wskazano na konieczność popierania zrównoważonego rozwoju przez podmioty działające w sporcie.

Główne punkty dotyczące gospodarczego wymiaru sportu dotyczyły dążenia do tworzenia polityki sportowej opartej na faktach rozumianej jako konieczność utworzenia i monitorowania wpływu sportu na gospodarkę. Podkreślono także konieczność określenia zasad finansowania sportu ze środków publicznych z poszanowaniem zasad dotyczących pomocy publicznej. Zaznaczono również, że do sportu mają zastosowanie przepisy dotyczące konkurencyjności i Rynku Wewnętrznego, o ile mają one charakter działalności gospodarczej. Ponadto wskazano, że w sporcie zastosowanie znajdują

⁵⁶ Biała Księga, s. 2.

również inne podstawowe zasady, takie jak zakaz dyskryminacji, regulacje dotyczące obywatelstwa czy zasada równouprawnienia kobiet i mężczyzn w zatrudnieniu.

Podkreślono, że organy Unii Europejskiej uznają i uwzględniają autonomię sportu i jego specyfikę. Nie może to jednak prowadzić do wyłączenia tej dziedziny z zakresu zastosowania prawa Unii Europejskiej. Komisja wskazała na unikalne aspekty dotyczące sportu, które, w jej ocenie, nie naruszają zasad prawa europejskiego. w zakresie zasady swobodnego przemieszczania się i obywatelstwa – prawo przeprowadzania selekcji sportowców będących obywatelami danego kraju do zawodów, w których uczestniczą drużyny narodowe. Zwrócono również uwagę na potrzebę ograniczania liczby uczestników zawodów, jak również wprowadzania tzw. okresów transferowych w sportach drużynowych. W zakresie tzw. transferów zawodników wskazano na konieczność wprowadzenia systemu informacji o transferach i ich weryfikacji celem zwiększenia przejrzystości przepływu środków pieniężnych dotyczących transferów. To powinno również zagwarantować równowagę konkurencyjną pomiędzy klubami sportowymi występującymi w danej dyscyplinie sportowej. Zwrócono uwagę na rosnącą rolę agentów sportowych, którzy powinni reprezentować interesy zawodników, dbać o ich zdrowie i bezpieczeństwo. Wskazano również na konieczność efektywnej ochrony nieletnich zawodników. Dostrzeżono także problem negatywnych zjawisk występujących w sporcie, takich jak korupcja czy pranie pieniędzy, które powinny być skutecznie eliminowane. Komisja uznała za zasadne wprowadzanie systemu licencji dla klubów sportowych, co, w jej ocenie, powinno przyczynić się do zapewnienia dobrego zarządzania w sporcie. Podkreślono również znaczącą rolę mediów w tej dziedzinie i konieczność zapewnienia prawa do informacji obywateli Unii Europejskiej oraz zapewnienia powszechnego dostępu do transmisji najważniejszych wydarzeń sportowych.

W doktrynie wskazano, że inicjatywa Komisji powinna pójść dalej, aby zaproponowane w Białej Księdze przedsięwzięcia mogły odgrywać większą rolę w tworzeniu jak najlepszych warunków dla funkcjonowania i uprawiania sportu w Europie⁵⁷.

W mojej ocenie należy docenić wkład Komisji w dostrzeżenie i opracowanie najważniejszych zagadnień, zagrożeń i wyznań dotyczących sportu w Europie. Obecnie

⁵⁷ J. Foks, „Biała księga sportu” Komisji Europejskiej, Sport Wyczynowy 2008, Nr 1-3, s. 107.

sport jest jedną z głównych gałęzi gospodarki⁵⁸, dotyczy większości obywateli Unii Europejskiej⁵⁹, a co za tym idzie, powinien stać się obiektem zainteresowania jej organów. Celem ich działalności powinno być niwelowanie negatywnych zjawisk występujących w sporcie, a także wspieranie jego rozwoju opartego na przejrzystych i efektywnych zasadach zgodnych z prawem europejskim. Należy podkreślić, że w treści Białej Księgi kompleksowo wskazano na główne zjawiska występujące w sporcie, a także przejawy roli sportu w sferze kulturowej i gospodarczej zjednoczonej Europy. Uważam, że są one nadal aktualne, a w związku z ciągle postępującą komercjalizacją i profesjonalizacją sportu istotne prawnie i społecznie. Po raz pierwszy wskazano również wprost na tzw. specyfikę sportu, która powinna być uwzględniana w zakresie stosowania prawa Unii Europejskiej.

Tzw. Traktat Lizboński, który wszedł w życie w 2009 r., dokonał nowelizacji Traktatu ustanawiającego Wspólnotę Europejską, poprzez uzupełnienie jego postanowień o sprawy dotyczące sportu⁶⁰. Zgodnie z obecnie obowiązującą treścią art. 165 TFUE (dawny art. 149 Traktatu ustanawiającego Wspólnotę Europejską), Unia Europejska przyczynia się do wspierania europejskich przedsięwzięć w zakresie sportu, uwzględniając jego szczególny charakter, jego struktury oparte na zasadzie dobrowolności oraz uwzględniając jego funkcję społeczną i edukacyjną.

Zgodnie z art. 165 ust. 2 TFUE, działanie Unii Europejskiej zmierza między innymi do rozwoju europejskiego wymiaru sportu przez popieranie uczciwości i dostępności we współzawodnictwie sportowym oraz współpracy między podmiotami odpowiedzialnymi za sport, jak również przez ochronę integralności fizycznej i psychicznej sportowców, w szczególności tych najmłodszych⁶¹.

Mając powyższe na uwadze, należy wskazać, że Unia Europejska uzyskała bezpośrednią kompetencję do regulacji spraw z zakresu spraw sportu właśnie w traktacie z Lizbony. Celem Unii Europejskiej w obszarze sportu jest wspieranie europejskich

⁵⁸ Sektor sportu generuje 1,76% wartości dodanej brutto w Unii i odpowiada za 2,12% ogółu zatrudnienia w Unii, tak: Konkluzje Rady i przedstawicieli rządów państw członkowskich zebranych w Radzie na temat sportu jako siły napędowej innowacji i wzrostu gospodarczego, Dz.U. UE z 5.12.2014 r., Nr C 436/2.

⁵⁹ Według raportu „Sports and activity” opracowanego przez Eurobarometr w 2014 r., 12% obywateli Unii Europejskiej było członkami klubu sportowego, podczas gdy 11% przynależało do centrum zdrowia i fitness, Special Eurobarometer 412 Report „Sport and physical activity”, http://ec.europa.eu/commfrontoffice/public-opinion/archives/ebs/ebs_412_en.pdf, data dostępu: 11.11.2017 r.

⁶⁰ Traktat z Lizbony zmieniający Traktat o Unii Europejskiej i Traktat ustanawiający Wspólnotę Europejską z 13.12.2007 r., Dz.U. z 2009 r., Nr 203, poz. 1569 z późn. zm.

⁶¹ Zob. szerzej: *M. Kaliszuk*, Sport – nowa dziedzina objęta w Traktacie z Lizbony kompetencjami Unii Europejskiej, *Wspólnoty Europejskie* 2008, Nr 3 (190), s. 6-12.

przedsięwzięć sportowych oraz stymulowanie rozwoju sportu na arenie europejskiej⁶². Regulacje te należy traktować jako wytyczne, którymi powinny kierować się organy Unii Europejskiej w zakresie swojej działalności. w ocenie doktryny, wprowadzone w TFUE regulacje nie przełożą się na istotne zmiany w zakresie normowania sportu w ustawodawstwach poszczególnych państw członkowskich. Zachowały one swobodę kształtowania systemu prawa z zakresu sportu oraz modelu zadań administracji państwowej w tej dziedzinie⁶³. Mając jednak na uwadze międzynarodowy wymiar sportu, powinny one kierować się powyższymi wytycznymi, ustanawiając przepisy dotyczące tej sfery. Sport wymaga bowiem jak najbardziej jednolitych lub w podobny sposób interpretowanych przepisów prawa, co zostanie szczegółowo przeanalizowane w dalszej części niniejszej dysertacji.

1.3.2.1. Problematyka sportu w orzecznictwie TSUE

Ogromne znaczenie dla spraw sportu w Unii Europejskiej odegrało orzecznictwo TSUE⁶⁴. Z dotychczas wydanych przez niego orzeczeń wynika, że w zasadzie wszystkie swobody Wspólnego Rynku znajdują zastosowanie w sprawach sportu. Respektowana i uznawana autonomia sportu (o której będzie szerzej mowa w II rozdziale niniejszej dysertacji) nie może prowadzić do wyłączenia sfery sportu spod zastosowania regulacji unijnych, w szczególności w zakresie swobód Rynku Wewnętrznego. Już w orzeczeniu TSUE z 1974 r. w sprawie *Walrave i Koch* wskazano, że uprawianie sportu podlega przepisom prawa wspólnotowego, jeżeli jest on wykonywany w celach zarobkowych⁶⁵.

Uczestnicy współzawodnictwa sportowego korzystają przede wszystkim ze swobody przepływu osób, swobody przedsiębiorczości oraz swobody świadczenia usług⁶⁶. Swoboda przepływu osób obejmuje konieczność zniesienia jakiegokolwiek dyskryminacji ze względu na przynależność państwową pomiędzy pracownikami poszczególnych państw członkowskich w zakresie zatrudnienia, wynagrodzenia i innych warunków pracy (art. 45 TFUE). w ramach tej swobody należy wskazać przede wszystkim na swobodę przemieszczania się osób związanych ze sportem (sportowców,

⁶² A. Siwek – Ślusarek, Komentarz do art. 165 (w): Traktat o funkcjonowaniu Unii Europejskiej. Komentarz. Tom II (red. K. Kowalik – Bańczyk, M. Szwarc – Kuczer, red. nauk. A. Wróbel), Warszawa 2012, s. 1015.

⁶³ J. Foks, „Biała księga sportu” Komisji Europejskiej, Sport Wyczynowy 2008, Nr 1-3, s. 105.

⁶⁴ Zob. szerzej: B. Rischka-Słowik, Konstytucja sportu w Unii Europejskiej, Warszawa 2014 i powołane tam orzecznictwo; R. Kopczyk, Zakaz dyskryminacji w sporcie w prawie Unii Europejskiej, Warszawa 2013 i powołane tam orzecznictwo.

⁶⁵ Sprawa 36/74 *Walrave i Koch* p. Association Union Cycliste Internationale, ECR 1974, 1405, Lex nr 138071.

⁶⁶ Zob. szerzej: B. Rischka-Słowik, Prawo swobodnego przepływu UE w sporcie (w:) Leksykon prawa sportowego. 100 podstawowych pojęć (red. M. Leciak), Warszawa 2017, s. 167-171.

trenerów, agentów) celem zatrudnienia w innym państwie członkowskim na zasadach przysługujących obywatelom tych państw oraz przebywania na terenie tego państwa w trakcie wykonywania pracy oraz po ustaniu stosunku zatrudnienia⁶⁷. Ponadto swoboda ta obejmuje prawo do swobodnego przemieszczania się celem udziału w zawodach sportowych. w orzeczeniu w sprawie *Dona v. Mantero* TSUE orzekł, że zasada niedyskryminacji narodowej znajduje zastosowanie także w odniesieniu do sportowców. Dlatego też regulacje ustanawiane przez organizacje i związki sportowe powinny określać zasady zarobkowego uprawiania sportu zgodnie z regulacjami prawa wspólnotowego⁶⁸. Powyższe orzeczenia miały istotne znaczenie w sferze sportu, bowiem nakazały one zniesienie ustanowionych przez organizacje sportowe ograniczeń, w szczególności w zakresie liczby występujących w danym klubie sportowym zawodników obcokrajowców⁶⁹.

Najbardziej przełomowym orzeczeniem w świecie sportu był wyrok TSUE w sprawie *Bosmana*. Dotyczył on przede wszystkim oceny tzw. systemu transferowego w piłce nożnej. TSUE wskazał na niezgodność regulacji związków sportowych i międzynarodowych organizacji sportowych określających obowiązek zapłaty sumy transferowej lub opłaty za wyszkolenie na rzecz dotychczasowego klubu sportowego w przypadku wygaśnięcia obowiązującej pomiędzy klubem sportowym a zawodnikiem umowy i przejścia zawodnika do nowego klubu sportowego. Dotychczas bowiem regulacje związkowe wskazywały na konieczność zapłaty w/w opłat niezależnie od tego, w jaki sposób dochodziło do zmiany barw klubowych przez zawodnika (czy w trakcie obowiązywania umowy z poprzednim klubem sportowym, czy po jej rozwiązaniu)⁷⁰. Orzeczenie to wywarło jak dotąd największy wpływ na regulacje ustanawiane przez organizacje sportowe w piłce nożnej⁷¹. TSUE bowiem uznał, że ówczesny system tzw. systemu transferowego w piłce nożnej był niezgodny z prawem Unii Europejskiej. Sprawą tą zajęła się następnie Komisja Europejska, która wezwała międzynarodowe organizacje piłkarskie do zmiany regulacji w tym zakresie. Sprawa zakończyła się

⁶⁷ Zob. szerzej: R. Kopczyk, Zakaz dyskryminacji w sporcie w prawie Unii Europejskiej, Warszawa 2013, s. 93-98.

⁶⁸ Sprawa C-13/76 Gaetano Dona p. Mario Mantero, ECR 1976, 1333, Lex nr 137169.

⁶⁹ Zob. szerzej: R. Ryszka, Swoboda przemieszczania się sportowców w Unii Europejskiej, Studia Europejskie 2004, Nr 4, s. 69-87.

⁷⁰ A. Mikołajczyk, Rynek transferowy w piłce nożnej. Doświadczenia europejskie, Studia Gdańskie. Wizje i rzeczywistość 2011, t. VIII, s. 173-174.

⁷¹ Zob. szerzej: W. Czaplinski, Sprawa J.-M. Bosmana - wyrok z 15 grudnia 1995 r. Czy piłka nożna rządzi się własnymi prawami?, Przegląd Prawa Europejskiego 1997, Nr 1 (2), s. 107-111; R. Ryszka, Swoboda przemieszczania się sportowców w Unii Europejskiej, Studia Europejskie 2004, Nr 4, s. 69-86; A.J. Szwarz (red.), Tzw. sprawa Bosmana z polskiej perspektywy, Poznań 2006.

zawarciem porozumienia przez w/w podmioty. Skutkiem tego było wprowadzenie przez międzynarodową organizację piłkarską nowych regulacji dotyczących transferów zawodników w piłce nożnej⁷².

Warto również wspomnieć, że w wyroku Trybunału w sprawie *Bosmana* ponownie podkreślono sprzeczność regulacji związkowych i organizacji sportowych z prawem wspólnotowym w zakresie wprowadzania ograniczeń liczby piłkarzy innych państw członkowskich występujących w danym klubie⁷³. Należy jednak zauważyć, że w ocenie TSUE uzasadnione jest wprowadzanie ograniczeń przez te podmioty w zakresie zasad dotyczących udziału w międzynarodowych imprezach sportowych, mając na względzie kryteria czysto sportowe, na przykład osiągnięte wyniki⁷⁴.

Sprawy sportu są objęte również politykami unijnymi, w szczególności w zakresie ochrony konkurencji⁷⁵. Zachowanie reguł konkurencji w sferze sportu jest sprawą dość skomplikowaną z uwagi na specyfikę tej dziedziny. Z jednej strony, pozycja monopolistyczna poszczególnych organizacji i związków sportowych oraz podejmowana przez nie działalność może potencjalnie naruszać przepisy antymonopolowe. Z drugiej zaś strony, nie ma innej sfery gospodarki, w której zachowanie konkurencji byłoby aż tak nieodzowne. Prowadzenie jakiegokolwiek rywalizacji sportowej nie może się odbyć bowiem bez zachowania zasad naturalnej konkurencji, która jest podstawowym warunkiem istnienia takiej rywalizacji⁷⁶.

Mając powyższe na uwadze, należy wskazać, że sfera sportu jest objęta przepisami prawa europejskiego, w szczególności w zakresie dotyczącym swobód Rynku Wewnętrznego oraz polityki ochrony konkurencji. Wejście Polski do Unii Europejskiej niewątpliwie przyczyniło się do rozwoju sportu, w szczególności ułatwiło zasady przepływu sportowców, trenerów, agentów i innych osób działających w sporcie pomiędzy państwami członkowskimi. z uwagi na postępującą profesjonalizację i internacjonalizację sportu, zapewnienie tych swobód odgrywa istotne znaczenie dla

⁷² S. Gardiner (red.), *Sports law*, London 2006, s. 513-516; Zob. szerzej: M. Balaziński, *Nowe prawo transferowe w piłce nożnej*, Sport Wyczynowy 2001, Nr 9-10, s. 71-75.

⁷³ Sprawa C-415/93 URBSFA p. Bosman, ECR 1995, I-4921, Lex nr 116419.

⁷⁴ Sprawy połączone C-51/96 i C-191/76 Deliege p. Asbl Ligue Francophone de Judo and Others, ECR 2000, I-2549, Lex nr 82751; Sprawa C-176/96 Jyri Lehtonen i Castors Canada Dry Namur – Braine ASBL p. Federation royale belge as societies de basket-ball ASBL (FRBSB), ECR 2000, I-2681, Lex nr 827753.

⁷⁵ Zob. szerzej: R. Parrish, *Sports and policy in European Union*, Manchester 2003, s. 109-159.

⁷⁶ R. Kopczyk, *Zakaz dyskryminacji w sporcie w prawie Unii Europejskiej*, Warszawa 2013, s. 100; Zob. szerzej: B. Rischka-Słowik, *Prawo konkurencji UE w sporcie (w:) Leksykon prawa sportowego. 100 podstawowych pojęć* (red. M. Leciak), Warszawa 2017, s. 148-151.

rozwoju uczestników rywalizacji sportowej, a tym samym poziomu widowiska sportowego.

Z uwagi na wzrost społecznego i gospodarczego znaczenia sportu Unia Europejska coraz częściej pochyła się nad zagadnieniami związanymi ze sportem⁷⁷. Przepisy mające na celu ochronę konkurencji na Rynku Wewnętrznym mogą przyczynić się do zachowania konkurencji wśród uczestników rywalizacji sportowej. Powyższe powinno wpłynąć korzystnie na poziom współzawodnictwa sportowego.

1.3.2.2. Europejski model sportu

W doktrynie przedstawiane są dwa modele sportu: model europejski i model amerykański⁷⁸.

W 1998 r. Komisja Europejska opracowała dokument „Europejski model sportu”, w którym wskazała na cechy charakterystyczne organizowania i reglamentacji sportu w Europie. Celem opracowania niniejszego dokumentu była manifestacja poparcia dla tego modelu sportu i uznawania go jako właściwego przez organy Unii Europejskiej. To pozwoliło również na wskazanie kierunku, w którym sport europejski ma się rozwijać⁷⁹.

Jedną z głównych cech europejskiego modelu sportu jest zasada „jeden sport – jedna organizacja”. Organizacja sportu i związana z nią reglamentacja odbywa się na zasadzie piramidy. Na samej jej górze znajdują się europejskie organizacje sportowe, które zrzeszają poszczególne krajowe związki sportowe. Związki krajowe natomiast podzielone są na związki regionalne. Podstawę piramidalnej struktury europejskiego modelu sportu stanowią kluby sportowe.

Należy zgodzić się z poglądem przedstawionym przez Eligiusza Jerzego Krześniaka, który wskazał, że opis struktury sportu przez Komisję Europejską jest niekompletny, bowiem trzeba przyjąć, że u szczytu piramidy znajduje się sportowa organizacja ogólnosiwiatowa, której członkiem jest europejska organizacja sportowa⁸⁰. Mimo że Komisja Europejska określając europejski model sportu, naturalnie opierała się jedynie na zakresie działania europejskiej organizacji sportowej, to nie powinna

⁷⁷ Zob. szerzej: *B. Kolaczowski, B. Sidi Diallo*, Kształtowanie się regulacji prawnej zrzeszeń sportowych. Wybrane aspekty krajowe i prawnomiędzynarodowe, Poznań 2016.

⁷⁸ *H. Radke*, Europejski a amerykański model sportu (w:) *Leksykon prawa sportowego. 100 podstawowych pojęć* (red. *M. Leciak*), Warszawa 2017, s. 32-37; *P.J. Sloane*, European model of sport (w:) *Handbook on the Economics of Sport* (red. *W. Andreff, s. Szymanski*), Cheltenham 2006, s. 299-303.

⁷⁹ The European Model of Sport, http://www.bso.or.at/fileadmin/Inhalte/Dokumente/Internationales/EU_Euro-pean_Model_Sport.pdf, data dostępu: 11.11.2017 r.

⁸⁰ *E.J. Krześniak*, Kluby i organizacje sportowe w prawie polskim na tle rozwiązań zagranicznych, Warszawa 2016, s. 80.

zapominać o tym, że europejska federacja sportowa jest członkiem międzynarodowej (światowej) organizacji sportowej. Jest to o tyle istotne, że de facto europejska federacja sportowa nie jest w pełni samodzielna, bowiem jest zobowiązana do respektowania reguł ustanawianych przez międzynarodową organizację sportową, do której przynależy.

Źródło: Opracowanie własne

Dla zachowania pozycji poszczególnych organizacji i związków sportowych w ramach struktury piramidalnej organizacje międzynarodowe wprowadzają zakaz uczestnictwa przez swoich członków w zawodach organizowanych przez inne organizacje pod rygorem zastosowania sankcji dyscyplinarnych. Tak ustanowiony hierarchiczny układ organizacji sportowych pozwala na wprowadzenie jednolitych zasad zarządzania daną dyscypliną sportową na poszczególnych jej szczeblach funkcjonowania⁸¹.

Należy wskazać, że powyższa reguła ma zastosowanie w piłce nożnej. Na czele piramidy organizacyjnej w zakresie piłki nożnej stoi FIFA, która odpowiada za organizację rozgrywek na poziomie ogólnoświatowym, poniżej znajduje się organizacja kontynentalna (w Europie - UEFA), która zarządza rozgrywkami na poziomie europejskim, w szczególności Ligą Mistrzów, członkiem UEFA jest PZPN, który odpowiada za organizację rozgrywek na szczeblu ogólnopolskim, a członkami PZPN poszczególne związki wojewódzkie. w ramach związków wojewódzkich oraz polskiego związku sportowego zrzeszone są kluby sportowe (w zależności od poziomu rozgrywkowego, w którym występują), które są związane z zawodnikami umowami dotyczącymi uprawiania piłki nożnej.

⁸¹ A. Wach, Odpowiedzialność osób naruszających reguły sportowe lub prawne w związku z UEFA EURO 2012, Warszawa 2012, s. 66.

Źródło: Opracowanie własne

Powyższe prowadzi do powstania monopolistycznej pozycji danej organizacji sportowej, która jako jedyna jest uprawniona do organizowania rozgrywek oraz ustanawiania reguł obowiązujących w danym sporcie. Ma też prowadzić to do tego, aby na wszystkich poziomach struktury piramidalnej obowiązywały jednolite regulacje. Powstaje zatem problem dostosowania regulacji związkowych do przepisów powszechnie obowiązujących poszczególnych państw, o czym szerzej będzie mowa w dalszej części niniejszej dysertacji.

Pewnym wyłomem w powyższym zakresie jest stworzenie odrębnego, samodzielnego podmiotu do zarządzania rozgrywkami sportowymi w najwyższej klasie rozgrywkowej, jak ma to miejsce na przykład w piłce nożnej⁸².

Kolejną cechą europejskiego modelu sportu jest system awansów i spadków w ramach poszczególnych lig rozgrywkowych w danym sporcie (tzw. otwarty system rywalizacji). Kluby sportowe uczestniczące w rywalizacji w danej dyscyplinie sportowej mają szansę na awans do wyższej ligi rozgrywkowej w przypadku zajęcia najwyższych miejsc w dotychczasowej lidze rozgrywkowej. Zaś w przypadku słabego wyniku sportowego mogą zostać zdegradowane do ligi niższej⁸³. W mojej ocenie tak przyjęta zasada jest prawidłowa. To wyniki sportowe powinny bowiem decydować o tym, kto występuje w najwyższej lidze rozgrywkowej i jest najbardziej sprawiedliwe, biorąc pod uwagę istotę rywalizacji sportowej. Powyższe pozwala również na utrzymanie równych szans pomiędzy poszczególnymi klubami sportowymi, a także zachowanie pomiędzy

⁸² Prowadzenie i zarządzanie rozgrywkami w najwyższej klasie rozgrywkowej w Polsce zostało powierzone spółce Ekstraklasa S.A. z siedzibą w Warszawie.

⁸³ W. Adreff, s. Szymanski (red.), Handbook on the Economics of Sport, Northampton 2006, s. 301.

nimi równowagi konkurencyjnej⁸⁴. Zjawisko postępującej profesjonalizacji sportu prowadzi do ograniczenia tej zasady, w szczególności poprzez wymóg spełnienia przez klub sportowy, oprócz samego wyniku sportowego, określonych standardów organizacyjnych i finansowych. W tym zakresie obowiązuje najczęściej system licencyjny. Polega on na tym, że klub sportowy, aby móc występować w rozgrywkach sportowych w najwyższych klasach rozgrywkowych, musi spełnić określone przez organizacje sportowe wymagania, w szczególności w zakresie odpowiedniego budżetu, zapewnienia stabilności finansowej oraz określonej infrastruktury sportowej.

Otwarty system rozgrywek powoduje, że w europejskim modelu sportu nie występuje co do zasady ścisłe rozgraniczenie pomiędzy sportowcami profesjonalnymi a amatorami. Sport w niższych klasach rozgrywkowych jest uprawiany przez osoby, które nie otrzymują z tego tytułu wynagrodzenia (amatorzy), zaś w wyższych klasach pojawia się grono profesjonalistów, którzy za udział w rozgrywkach otrzymują wynagrodzenie. Postępujące zjawisko profesjonalizacji sportu prowadzi do ograniczenia tej cechy charakterystycznej dla europejskiego modelu sportu.

W opozycji do europejskiego modelu sportu funkcjonuje amerykański model sportu, którego cechy określone są a contrario do cech europejskiego modelu sportu. W sporcie amerykańskim największy nacisk kładzie się na sport profesjonalny, który nastawiony jest na maksymalizację zysków. Do sportu podchodzi się czysto biznesowo, mając na względzie widowiskowość danej dyscypliny sportowej oraz wolną konkurencję⁸⁵.

Amerykański model sportu opiera się na zamkniętych ligach zawodowych organizowanych w celu osiągnięcia zysku ekonomicznego, w których nie ma systemu spadków i awansów⁸⁶. W tym modelu kluby sportowe konkurują jedynie w zakresie samej rywalizacji sportowej, aby zapewnić kibicom widowisko na jak najwyższym poziomie. W pozostałym zakresie współpracują ze sobą w celu osiągnięcia jak największych korzyści finansowych i gospodarczych⁸⁷.

Kolejną specyficzną cechą, związaną z istnieniem ligi zawodowej, jest występujący sztywny podział na zawodników profesjonalnych i amatorów.

⁸⁴ H. Radke, Europejski a amerykański model sportu (w:) *Leksykon prawa sportowego. 100 podstawowych pojęć* (red. M. Leciak), Warszawa 2016, s. 33-34.

⁸⁵ S. Szymanski, a Theory of the Evolution of Modern Sport, *Journal of Sport History* 2008, vol. 35, Nr 1, s. 8.

⁸⁶ K. Foster, Alternative Models of Regulation of Global Sport (w:) *The Global Politics of Sport* (red. L. Allison), Londyn 2005, s. 74.

⁸⁷ *Ibidem*, s. 79.

W amerykańskim modelu sport amatorski uprawiany jest głównie w ramach sportu uniwersyteckiego, zaś sport profesjonalny w ramach wspomnianej ligi zawodowej⁸⁸. Jednak i w tym przypadku mamy do czynienia z pewnym zacieraniem się tej granicy, w szczególności z uwagi na coraz większe zainteresowanie sportem uniwersyteckim, w którym coraz bardziej widoczne stają się przejawy profesjonalizacji i komercjalizacji sportu⁸⁹.

Mając powyższe na uwadze, należy zauważyć, że występujące w sporcie dwa modele jego organizacji – europejski i amerykański, coraz bardziej się przenikają. W szczególności widać to w sporcie europejskim, w którym coraz częściej pojawiają się zamknięte ligi zawodowe, tworzone są specjalne podmioty do organizowania i zarządzania rozgrywkami na najwyższym poziomie rozgrywek krajowych, a ponadto profesjonalizacja sportu prowadzi do wyodrębnienia szczególnej grupy zawodowej – sportowców, zawodników profesjonalnych.

1.3.3. Sport na gruncie przepisów prawa krajowego

Ustawodawca krajowy na przestrzeni lat w różny sposób podchodził do zakresu i charakteru reglamentacji sportu, w tym inaczej definiował samo pojęcie sportu.

Pierwszą ustawą z zakresu sportu była ustawa o kulturze fizycznej z 1984 r.⁹⁰, która wprowadziła definicję legalną sportu. Zgodnie z treścią art. 1 ust. 2 pkt 3 tej ustawy sport uznawany był za proces polegający na doskonaleniu sprawności psychofizycznej, zaspokajający potrzeby rywalizacji i dążenia do osiągnięcia wyników w ramach społecznie akceptowanych zasad współzawodnictwa.

Jednocześnie wskazano, że uprawianie sportu jest dobrowolne i odbywa się zgodnie z przepisami ustawy oraz postanowieniami regulaminów sportowych stowarzyszeń kultury fizycznej i ich związków oraz sportowych organizacji międzynarodowych (art. 15 ust. 1 w/w ustawy). Co ciekawe, ustawa ta wprost odwoływała się do regulacji ustanawianych przez związki sportowe i międzynarodowe organizacje sportowe w danym sporcie. Wskazywała wprost, że uprawianie sportu powinno odbywać się w zgodzie również z tymi regulacjami, a nie tylko z przepisami prawa powszechnie obowiązującymi ustanawianymi przez ustawodawcę.

⁸⁸ Zob. szerzej: *M. Owsiany*, Student – sportowiec w amerykańskim modelu sportu – charakterystyka sportu uniwersyteckiego w USA, *Journal of Education, Health and Sport* 2016, Nr 6(8), s. 815-822.

⁸⁹ Zob. szerzej: *H. Radke*, Europejski a amerykański model sportu (w:) *Leksykon prawa sportowego*. 100 podstawowych pojęć (red. *M. Leciak*), Warszawa 2016, s. 36.

⁹⁰ Ustawa z 3.7.1984 r. o kulturze fizycznej, Dz.U. 1984, Nr 34, poz. 181 z późn. zm.

Ponadto przepisy omawianej ustawy dość szczegółowo określały status prawny podmiotów działających w sporcie. Wynikało to z obowiązującego ówczesnie ustroju społeczno-gospodarczego, w którym sfera prawa i wolności obywateli była ograniczana i regulowana wprost przez przepisy powszechnie obowiązujące.

Po przemianach ustrojowych w Polsce pojawiła się potrzeba uregulowania na nowo spraw dotyczących sportu. w 1996 r. uchwalono kolejną ustawę o kulturze fizycznej⁹¹. Zgodnie z treścią art. 3 pkt 3 tej ustawy, sport był określany jako forma aktywności człowieka, mająca na celu doskonalenie jego sił psychofizycznych, indywidualnie lub zbiorowo, według reguł umownych.

Ustawa wprowadzała również definicję sportu wyczynowego oraz sportu profesjonalnego, który był jednym z rodzajów sportu wyczynowego. Za sport wyczynowy uważano formę działalności człowieka, podejmowaną dobrowolnie, w drodze rywalizacji, dla uzyskania maksymalnych wyników sportowych. Sport profesjonalny był rodzajem sportu wyczynowego, uprawianego w celach zarobkowych. Wyodrębnienie przez ustawodawcę kategorii sportu profesjonalnego było związane z postępującym na świecie i w Europie zjawiskiem profesjonalizacji tej sfery życia społecznego. Ustawa o kulturze fizycznej z 1996 r. była krytykowana również wśród przedstawicieli doktryny prawa. Wskazywano, że „była już nowelizowana 24 razy i w zasadzie ten fakt powinien wystarczyć za komentarz co do jakości zarówno merytorycznej, jak i legislacyjnej tego aktu prawnego”⁹². Jednak w mojej ocenie na uwagę zasługuje fakt, że ustawodawca dostrzegł zjawisko profesjonalizacji sportu, które w kolejnych latach zyskiwało jedynie na znaczeniu.

Ustawodawca doszedł następnie do przekonania, że sprawy sportu wymagają gruntownych zmian, tak aby umożliwić dalszy rozwój sportu profesjonalnego i dostosować zasady funkcjonowania podmiotów działających w sporcie do standardów międzynarodowych. Było to przede wszystkim związane z wejściem Polski do Unii Europejskiej i otwarciem rynku, w tym rynku sportowego.

W związku z powyższym w 2005 r. wprowadzono ustawę o sporcie kwalifikowanym, która miała określać zasady prowadzenia działalności w zakresie sportu kwalifikowanego, zasady uczestnictwa we współzawodnictwie sportowym, jak również zadania organów administracji rządowej, jednostek samorządu terytorialnego oraz innych

⁹¹ Ustawa z 18.1.1996 r. o kulturze fizycznej, tj. Dz.U. z 1996 r., Nr 226, poz. 1809 z późn. zm.

⁹² J. Foks, Uwagi i opinie. Podjęcie prac nad ustawą regulującą działalność sportową było wręcz konieczne, zwłaszcza ze względu na obecny stan polskiego sportu, Sport wyczynowy 2005, Nr 9-10, s. 35.

podmiotów w zakresie organizacji uprawiania sportu kwalifikowanego i współzawodnictwa sportowego (art. 1 ust. 2 u.s.k.).

U.s.k. definiowała pojęcie sportu kwalifikowanego. Zgodnie z treścią art. 3 pkt 3 tej ustawy sport kwalifikowany był określany jako forma aktywności człowieka związana z uczestnictwem we współzawodnictwie sportowym, organizowanym lub prowadzonym w określonej dyscyplinie sportu przez polski związek sportowy lub podmioty działające z jego upoważnienia.

A zatem postanowienia tej ustawy miały zastosowanie nie tylko do podmiotów prowadzących działalność w obszarze sportu kwalifikowanego, ale również do podmiotów biorących udział we współzawodnictwie sportowym w sporcie kwalifikowanym oraz podmiotów zajmujących się organizacją takiego współzawodnictwa⁹³.

Z uzasadnienia do tej ustawy wynikało, że jej wprowadzenie było podyktowane w szczególności następującymi przesłankami: Po pierwsze, koniecznością wprowadzenia na potrzeby sportu kwalifikowanego nowoczesnych rozwiązań prawnych. Po drugie, potrzebą stymulowania funkcjonowania podmiotów działających w sporcie kwalifikowanym poprzez nowoczesne ukształtowanie jednostek organizacyjnych i ich struktury. Powyższe miało służyć również realizowaniu określonych ról przez osoby fizyczne w sposób pożądaný przez ustawodawcę. Ponadto wprowadzone regulacje miały na celu otwarcie możliwości finansowania sportu kwalifikowanego i jego uczestników przez podmioty gospodarcze, w tym z wykorzystaniem formuły inwestorskiej. Dodatkowo zwrócono uwagę na potrzebę wprowadzenia nowych rozwiązań w zakresie nadzoru nad działalnością polskich związków sportowych, jak również szczególnych regulacji dla sportu w innych dziedzinach, np. w prawie podatkowym czy też przepisach z zakresu finansowania sportu ze środków publicznych⁹⁴.

U.s.k. została skrytykowana wśród przedstawicieli doktryny prawa, w szczególności z uwagi na wprowadzenie skomplikowanych regulacji, a także dualizm ustawodawczy, który nie pomógł w rozumieniu i stosowaniu tych unormowań⁹⁵. W zakresie sportu kwalifikowanego (profesjonalnego) obowiązywała bowiem u.s.k., zaś

⁹³ W. Cajsels, Ustawa o sporcie kwalifikowanym. Komentarz, Warszawa 2006, s. 43.

⁹⁴ Uzasadnienie rządowego projektu ustawy o sporcie kwalifikowanym z 7.6.2005 r., druk sejmowy 4131, www.sejm.gov.pl, data dostępu: 12.11.2017 r.

⁹⁵ W. Cajsels, Ustawa o sporcie. Komentarz, Warszawa 2011, s. 11; B. Rischka-Słowik, Ustawa o sporcie, Leksykon prawa sportowego. 100 podstawowych pojęć (red. M. Leciak), Warszawa 2017, s. 256.

w pozostałym zakresie obowiązywała nadal ustawa o kulturze fizycznej z 1996 r.⁹⁶ Należy również zauważyć, że u.s.k. w szerokim zakresie regulowała sprawy sportu, a co za tym idzie, ograniczała autonomię organizacji i związków sportowych w odniesieniu do poszczególnych kwestii związanych z organizacją i zarządzaniem daną dyscypliną sportową.

W związku z powyższym w 2010 r. postanowiono dokonać gruntownych zmian w zakresie regulacji sportu i wprowadzić nową ustawę o sporcie, obowiązującą do dnia dzisiejszego.

U.s. wprowadziła legalną definicję sportu. Zgodnie z pierwotną treścią art. 2 ust. 1 u.s. za sport uznawane były wszelkie formy aktywności fizycznej, które przez uczestnictwo doraźne lub zorganizowane wpływały na wypracowanie lub poprawienie kondycji fizycznej i psychicznej, rozwój stosunków społecznych lub osiągnięcie wyników sportowych na wszelkich poziomach. Wskazano, że sport wraz z wychowaniem fizycznym i rehabilitacją ruchową tworzą kulturę fizyczną.

Powołana definicja została zaczerpnięta z definicji sportu przyjętej przez Komisję Europejską w Białej Księdze, tak aby wprowadzone rozwiązania krajowe były kompatybilne z rozumieniem sportu na gruncie przepisów prawa europejskiego.

Adam Giersz, ówczesny Minister Sportu i Turystyki, wskazał, że niewątpliwą nowością u.s. jest zrównanie zasad dotyczących organizowania i uprawiania sportu przez zawodników pełnosprawnych i niepełnosprawnych w zakresie sportu wyczynowego⁹⁷.

Z założeń do u.s. wynika, że ustawodawca zamierzał odejść od prawnej ingerencji w sferę sportu i uregulować rangą ustawową tylko to, co w jego ocenie było konieczne. Ustawa odnosi się bowiem jedynie do systemu współzawodnictwa sportowego organizowanego przez polskie związki sportowe. w pozostałym zakresie nie podlega reglamentacji prawnej⁹⁸.

Ustawodawca zdefiniował pojęcie sportu bardzo szeroko. Nie odnosi się ona jedynie do sportu zorganizowanego, profesjonalnego, ale de facto do wszelkich przejawów aktywności fizycznej, w tym do uprawiania jej incydentalnie czy hobbystycznie. Jednocześnie zrezygnowano z podziału na sport amatorski i profesjonalny.

⁹⁶ B. Korpak, Uwagi i opinie. Czy nie lepiej i prościej byłoby znowelizować „Ustawę o kulturze fizycznej?”, Sport Wyczynowy 2005, Nr 9-10, s. 49.

⁹⁷ A. Giersz, Cele i założenia ustawy o sporcie (w:) Ustawa o sporcie (red. A.J. Szwarc), Poznań 2011, s. 16.

⁹⁸ Uzasadnienie do projektu ustawy o sporcie z 5.8.2009 r., druk sejmowy 2313, www.bit.msit.gov.pl, data dostępu: 10.11.2017 r.

Należy wskazać na znaczne różnice w definicji sportu na gruncie obecnie obowiązującej ustawy w stosunku do poprzednio obowiązującej u.s.k. Pojęcie „sport kwalifikowany” odnosiło się jedynie do sfery aktywności, która wiązała się z uczestnictwem człowieka we współzawodnictwie sportowym, które było organizowane przez dany polski związek sportowy lub podmioty działające z jego upoważnienia. Natomiast obecna regulacja dotyczy wszelkich form aktywności fizycznej, które przez jakąkolwiek formę uczestnictwa – doraźną, stałą, zorganizowaną lub niezorganizowaną, mają wpływ na wypracowanie lub poprawę kondycji człowieka, zarówno fizycznej i psychicznej, rozwój stosunków społecznych lub prowadzą do osiągnięcia wyników sportowych, niezależnie od poziomu.

W literaturze zwraca się uwagę na to, że pojęcie „sport” występuje w u.s. w dwóch znaczeniach. Sport sensu largo odnosi się do definicji wskazanej w art. 2 ust. 1 u.s. Natomiast definicja sportu sensu stricto jest utożsamiana z konkretnym przejawem sportu, tj. konkretną dyscypliną sportową. Powyższe przedstawiciele doktryny wywodzą z użycia pojęcia sport w odniesieniu do polskiego związku sportowego użytego w art. 5 u.s. Zgodnie z jego treścią w celu organizowania i prowadzenia współzawodnictwa sportowego w danym sporcie może być utworzony polski związek sportowy⁹⁹. Ustawodawca odszedł od odrębnego definiowania dyscypliny sportowej, co zostało uznane przez doktrynę prawa za dobre rozwiązanie. Podniesiono bowiem, że potoczne rozumienie tego pojęcia jest wystarczające dla prawidłowego stosowania omawianej ustawy¹⁰⁰. Dodatkowo wskazano, że powyższe prowadzi do utożsamienia pojęcia sportu skonstruowanego przez międzynarodowy ruch olimpijski. Utożsamia on bowiem sport z konkretną aktywnością fizyczną organizowaną lub prowadzoną przez międzynarodową organizację sportową działającą w danym sporcie¹⁰¹.

Marcin Badura podał w wątpliwość zasadność wprowadzania jakiegokolwiek definicji sportu, wskazując, że definicja zawarta w art. 2 ust. 1 u.s. nie przynosi żadnej treści normatywnej, a wręcz niepotrzebnie wprowadza zamieszanie terminologiczne¹⁰². W niektórych krajach, na przykład Francji czy Wielkiej Brytanii, nie wprowadzono

⁹⁹ M. Badura, H. Basiński, G. Kałużny, M. Wojcieszak, Ustawa o sporcie. Komentarz, Warszawa 2011, s. 27; W. Cajsels, Ustawa o sporcie. Komentarz, Warszawa 2011, s. 43-44.

¹⁰⁰ Uzasadnienie do projektu ustawy o sporcie z 5.8.2009 r., druk sejmowy 2313, www.bit.msit.gov.pl, data dostępu: 10.11.2017 r.

¹⁰¹ W. Cajsels, Ustawa o sporcie. Komentarz, Warszawa 2011, s. 44.

¹⁰² M. Badura, H. Basiński, G. Kałużny, M. Wojcieszak, Ustawa o sporcie. Komentarz, Warszawa 2011, s. 29; Tak też: E.J. Krześniak, Kluby o organizację sportowe w prawie polskim na tle rozwiązań zagranicznych, Warszawa 2016, s. 289-291.

w ogóle definicji pojęcia sport, pozostawiając ustalenie jego znaczenia i zakresu pojęciowego doktrynie prawa i judykaturze¹⁰³.

Przedstawiciele doktryny teorii sportu poddali krytyce definicję sportu zawartą w u.s. jako pozbawiającą sport cech tylko jemu swoistych¹⁰⁴. Zygmunt Jaworski podjął się zbudowania definicji realnej sportu, poprzez wyróżnienie cech właściwych tylko dla sportu, takich jak: zawodnicy (sportowcy), struktury organizacyjne sportu, systematyczny trening, współzawodnictwo pomiędzy zawodnikami oraz selekcja zawodników¹⁰⁵. Na kanwie wyżej wymienionych cech zaproponował następującą definicję sportu: „sport to systematyczna aktywność ruchowa w określonej dyscyplinie, uprawiana w ramach właściwych dla niej struktur organizacyjnych, przepisów i metod selekcji, podlegająca ocenie w bezpośrednim współzawodnictwie”¹⁰⁶, którą należy przyjąć jako prawidłową, wyróżniającą cechy charakterystyczne dla sportu.

Należy podzielić poglądy przedstawicieli doktryny w zakresie wadliwej definicji sportu, która odnosi się w praktyce do jakiegokolwiek aktywności fizycznej uprawianej nawet incydentalnie, czego nie można uznać za uprawianie sportu. W szczególności rekreacyjne zajmowanie się sportem nie powinno podlegać jakiegokolwiek reglamentacji prawnej. Powinna bowiem ona pozostawać w sferze wolności jednostki. Definicja powinna odnosić się do pojęcia współzawodnictwa oraz instytucjonalizacji, bowiem w praktyce przez pryzmat tych pojęć dokonana została przez ustawodawcę regulacja spraw sportu w u.s.¹⁰⁷ Definicje legalne są bowiem tworzone na potrzeby określonych regulacji prawnych. Jednak należy wziąć pod uwagę cel wprowadzenia tak szerokiej definicji sportu. Została ona określona w taki sposób, aby była kompatybilna z regulacjami innych ustaw. W szczególności dotyczącymi finansowania sportu ze środków publicznych, w tym głównie przez jednostki samorządu terytorialnego, a także umożliwiającymi uczestnictwo kapitałowe w spółkach sportowych przez te jednostki¹⁰⁸.

¹⁰³ S. Gardiner (red.), *Sports law*, London 2006, s. 18; F. Buy, J.M. Marmayou, D. Poracchia, F. Rizzo, *Droit du sport*, Paris 2009, s. 4.

¹⁰⁴ Tak: Z. Ważny, *Przyczynek do dyskusji na temat struktury kultury fizycznej*, Sport Wyczynowy 2011, Nr 1, s. 161; J. Drabik, w sprawie definicji pojęcia „sport”, Sport Wyczynowy 2011, Nr 1, s. 158; S. Fundowicz, *Prawo sportowe*, Warszawa 2013, s. 18; Z. Jaworski, *Sport z dystansu. Fakty i refleksje*, Warszawa 2015, s. 29-30.

¹⁰⁵ Z. Jaworski, *Sport z dystansu. Fakty i refleksje*, Warszawa 2015, s. 15-16.

¹⁰⁶ *Ibidem*, s. 22.

¹⁰⁷ M. Badura, H. Basiński, G. Kałużny, M. Wojcieszak, *Ustawa o sporcie. Komentarz*, Warszawa 2011, s. 28.

¹⁰⁸ Sądy przyjmowały, że finansowanie sportu kwalifikowanego przez jednostki samorządu terytorialnego nie może być uznane za realizację zadań własnych jednostki samorządu terytorialnego związanych z zaspokajaniem potrzeb wspólnoty lokalnej; zob. W. Cajselski, *Ustawa o sporcie. Komentarz*, Warszawa 2011, s. 44 i powołane tam orzecznictwo.

Niezależnie od powyższego należy wskazać, że w doktrynie jednoznacznie skrytykowano określoną ustawowo definicję sportu. Wskazano, że pojęcie to odnosi się jedynie do aktywności fizycznej człowieka, wykluczając z niej niejako wszelkie przejawy aktywności intelektualnej nastawionej na wynik sportowy, takie jak szachy czy brydż sportowy¹⁰⁹. Dodatkowo definicja sportu nie uwzględniała prężnie rozwijającej się branży e-sportu¹¹⁰. Dlatego też ustawą z dnia 20 lipca 2017 r.¹¹¹ rozszerzono pojęcie sportu poprzez dodanie do art. 2 u.s. ust. 1a, zgodnie z którym za sport uważa się również współzawodnictwo oparte na aktywności intelektualnej, którego celem jest osiągnięcie wyniku sportowego.

Zestawiając tę część definicji z ogólną definicją sportu, należy wskazać, że ustawodawca zawęził pojęcie sportu w zakresie aktywności intelektualnej jedynie do współzawodnictwa, którego celem jest osiągnięcie wyniku sportowego. Co za tym idzie, ustawodawca odniósł się bezpośrednio do cech swoistych sportu – rywalizacji sportowej i celu, jakim jest osiągnięcie wyniku sportowego w ramach takiej rywalizacji. Art. 2 ust. 1a u.s. nie jest zatem kompatybilny z ogólną definicją sportu, która jest definiowana jako jakakolwiek aktywność, uprawiana doraźnie lub w sposób zorganizowany, wpływająca nie tylko na osiągnięcie wyników sportowych, ale również rozwój stosunków społecznych. W mojej ocenie definicja legalna sportu powinna odnosić się do rywalizacji sportowej oraz osiągnięcia wyników sportowych, a nie wszelkich przejawów aktywności fizycznej. Reglamentacja prawna sportu powinna bowiem dotyczyć jedynie zorganizowanych form uprawiania sportu, a w pozostałym zakresie stanowić sferę wolności jednostki, wolnej od działalności normotwórczej ustawodawcy.

Należy jednak wskazać, że obecnie sport powszechny, amatorski również zyskuje na znaczeniu. Można zauważyć coraz większe zainteresowanie obywateli uczestnictwem w zawodach sportowych oraz rosnącą ich popularnością, w szczególności w takich dyscyplinach, jak biegi maratońskie i półmaratońskie czy triathlon. Co za tym idzie, zasadne może okazać się objęcie określoną reglamentacją prawną kwestii związanych

¹⁰⁹ Tak: *H. Radke*, Sport (w:) *Leksykon prawa sportowego. 100 podstawowych pojęć* (red. *M. Leciak*), Warszawa 2017, s. 207; *P. Głowacka, D. Fajdek*, *Aspekty społeczne i prawne e-sportu w Polsce oraz wybranych krajach*, w: *Problemy prawne na styku sportu i medycyny* (red. *T. Gardocka, D. Jagiello*), Warszawa 2015, s. 197-198.

¹¹⁰ z raportu przeprowadzonego przez Deloitte wynika, że przychody branży e-sportu na całym świecie w roku 2018 oszacowano na ponad miliard dolarów; Raport Deloitte „Esports graduates to the big leagues” z 2018 r., <https://www2.deloitte.com/pl/pl/pages/press-releases/articles/pierwsz-miliard-e-sportu.html>, data dostępu: 10.10.2019 r.

¹¹¹ Ustawa z 20.7.2017 r. o zmianie ustawy o sporcie oraz ustawy o ujawnianiu informacji o dokumentach organów bezpieczeństwa z lat 1944-1990 oraz treści tych dokumentów, Dz.U. z 2017 r., poz. 1600 z późn. zm.

z organizacją i przebiegiem takich form współzawodnictwa sportowego. Przede wszystkim jest to związane z zagrożeniem występowania w tym zakresie negatywnych zjawisk, w szczególności dopingu. O ile we współzawodnictwie sportowym organizowanym przez związki sportowe kwestie te są szczegółowo regulowane przez ustawodawcę, jak również regulacje wewnątrzwiązkowe, o tyle w sporcie amatorskim takich regulacji nie ma. Jednak z uwagi na to, że de facto dochodzi w tak zorganizowanych zawodach do współzawodnictwa sportowego, a udział w nich jest zorientowany na osiągnięcie jak najlepszego wyniku sportowego, powinny one podlegać analogicznym regulacjom jak sport zorganizowany prowadzony przez związki sportowe. Takie zjawiska, jak np. doping, prowadzą bowiem do wypaczenia wyniku sportowego na każdym szczeblu rywalizacji. Dlatego też, w mojej ocenie, istnieje potrzeba przeciwdziałania takim zjawiskom na każdym szczeblu zorganizowanej rywalizacji sportowej, w tym zawodach amatorskich¹¹².

2. Uczestnicy współzawodnictwa sportowego

Głównymi uczestnikami współzawodnictwa sportowego są zawodnicy i kluby sportowe. Bez uczestnictwa tych podmiotów prowadzenie rywalizacji sportowej nie byłoby możliwe. Konieczność występowania zawodników jest oczywista, jednak kluby sportowe również należy zaliczyć do podstawowych podmiotów działających w sporcie. Szczególnie jeżeli mamy do czynienia ze sportami zespołowymi, w których do rywalizacji sportowej sami poszczególni zawodnicy nie wystarczą, bowiem z samej istoty określonej dyscypliny sportowej zespołowej powinni zrzeszać się i reprezentować poszczególne drużyny (kluby sportowe).

Należy zatem określić, kogo uznaje się za zawodnika i klub sportowy na gruncie przepisów prawa powszechnie obowiązującego, jak również na podstawie regulacji związkowych (z uwagi na przedmiot rozważań zostaną wzięte pod uwagę regulacje obowiązujące w piłce nożnej). W celu ukazania całokształtu tych zagadnień oraz ich ewolucji zostaną przedstawione zmiany w zakresie definiowania i rozumienia tych pojęć na przestrzeni poszczególnych lat.

2.1. Klub sportowy

Pierwsze kluby sportowe powstały w Anglii w drugiej połowie XVIII w. Było to związane z panującymi tam uwarunkowaniami polityczno-prawnymi, które zapewniały

¹¹² Tak również: *E.J. Krześniak*, Kluby i organizacje sportowe w prawie polskim na tle rozwiązań zagranicznych, Warszawa 2016, s. 637.

Anglikom duży zakres swobód i wolności. Powyższe sprzyjało tworzeniu przez obywateli różnych związków o charakterze hobbystycznym, dyskusyjnym, sportowym, światopoglądowym. z czasem związki te stawały się coraz bardziej popularne, a co za tym idzie, ich struktura organizacyjna i prawna coraz bardziej sformalizowana¹¹³.

2.1.1. Definicja klubu sportowego

Klub sportowy jest jednym z głównych uczestników współzawodnictwa sportowego. Dlatego też należy wyjaśnić, czym klub sportowy jest. Pojęcie klubu sportowego nie jest zdefiniowane. Wskazuje się, że klub sportowy nie jest podmiotem prawa, ale „jest to jedynie zwyczajowa nazwa pewnej organizacyjnej formuły dopuszczonej prawem”¹¹⁴.

Na gruncie poszczególnych ustaw z zakresu sportu rozumienie tego pojęcia było odmienne. Poszczególne przepisy ustawowe wskazywały, w jakich formach prawnych klub sportowy może działać. Jednak katalog tych form prawnych zmieniał się również na przestrzeni okresu obowiązywania poszczególnych aktów normatywnych. Dodatkowo należy rozważyć, jak pojęcie klubu sportowego jest rozumiane na gruncie regulacji związkowych ustanawianych w piłce nożnej.

Ustawa o kulturze fizycznej z 1984 r. wprowadziła formę prawną stowarzyszenia kultury fizycznej jako właściwą dla prowadzenia działalności sportowej. W ustawie tej wskazano, że uprawianie sportu może odbywać się w stowarzyszeniach kultury fizycznej i ich związkach, których celem statutowym było rozwijanie działalności sportowej oraz w innych jednostkach organizacyjnych prowadzących działalność sportową zgodnie z regulaminami sportowych stowarzyszeń kultury fizycznej i ich związków oraz sportowych organizacji międzynarodowych. W praktyce pod rządami wspomnianej ustawy jedyną formą organizacyjno-prawną prowadzenia działalności sportowej były stowarzyszenia kultury fizycznej. Wynikało to z uwarunkowań społeczno-gospodarczych oraz ustrojowych panujących w tamtym czasie w naszym kraju¹¹⁵.

Co do zasady w stosunku do stowarzyszeń kultury fizycznej zastosowanie miały przepisy prawa o stowarzyszeniach, z wyłączeniem zmian określonych w omawianej ustawie. Stowarzyszenie kultury fizycznej podlegało wpisowi do rejestru stowarzyszeń kultury fizycznej i z chwilą wpisu do tego rejestru nabywało osobowość prawną.

¹¹³ Zob. szerzej: *D. Dobek*, Pojęcie klubu sportowego, *Studia Humanistyczne* 2005, Nr 5.

¹¹⁴ *Ibidem*, s. 26.

¹¹⁵ *P. Kawalek*, *Formy działania klubów sportowych (w:) Prawo sportowe i turystyczne – między regulacją a deregulacją* (red. *M. Kaliński, M. Koszowski*), Kraków 2011, s. 32.

W w/w ustawie wskazano podstawowe zadania, które miały realizować stowarzyszenia kultury fizycznej. Zgodnie z treścią art. 60 w/w ustawy było to w szczególności: organizowanie ćwiczeń fizycznych i zajęć z zakresu sportu, rekreacji i rehabilitacji ruchowej, organizowanie zawodów oraz imprez sportowych i rekreacyjnych, prowadzenie działalności szkoleniowej, wychowawczej i propagandowej, a także budowa oraz eksploatacja obiektów i urządzeń sportowych.

Ponadto w ustawie wskazano, że stowarzyszenie kultury fizycznej mogło tworzyć oddziały, zatrudniać pracowników oraz prowadzić działalność gospodarczą wspomagającą osiągnięcie celów statutowych. Ustawodawca przesądził zatem, że prowadzenie przez stowarzyszenie kultury fizycznej działalności gospodarczej mogło mieć jedynie charakter uboczny w stosunku do podstawowych zadań, dla których zostało utworzone. Ponadto zyski osiągnięte z tytułu prowadzonej działalności mogły być przeznaczane jedynie na cele statutowe.

Wspomniana ustawa, oprócz określenia podstaw funkcjonowania podmiotów w sporcie, wskazywała również na główne obowiązki stowarzyszenia kultury fizycznej w stosunku do zawodników. W szczególności dotyczyło to obowiązku zapewnienia zawodnikom bezpiecznych i higienicznych warunków uprawiania sportu, w tym bezpłatnego korzystania z obiektów i urządzeń sportowych, wyposażenia w sprzęt i ubiór sportowy, opieki medycznej oraz zakwaterowania i wyżywienia na wyjazdach, a także zgrupowaniach sportowych. Dodatkowo powyższa ustawa wskazywała na możliwość przyznawania zawodnikom przez stowarzyszenie kultury fizycznej stypendiów sportowych.

Ustawa o kulturze fizycznej dość szczegółowo regulowała zasady funkcjonowania stowarzyszeń kultury fizycznej, co spotkało się z krytyką przedstawicieli doktryny i praktyki. Wskazywano, że wprowadzenie odrębnej od formy stowarzyszenia, nieznanej wcześniej prawu polskiemu, formy stowarzyszenia kultury fizycznej doprowadziło do powstania bardzo złożonego systemu prawnego w zakresie organizacji sportu. W praktyce okazał się on niezrozumiały dla podmiotów działających w sporcie¹¹⁶.

W dniu 18 stycznia 1996 r. wprowadzono nową, choć o identycznym nazewnictwie, ustawę o kulturze fizycznej. Ustawa ta wprowadziła do systemu prawnego pojęcie klubu sportowego. Ustawodawca jednak go nie zdefiniował. w art. 6 ust. 1 ustawy

¹¹⁶D. Dobek, Pojęcie klubu sportowego, *Studia Humanistyczne* 2005, Nr 5, s. 25.

wskazano jedynie, że podstawową jednostką organizacyjną, której powierzono realizację i zadania w zakresie kultury fizycznej, jest klub sportowy.

Klub sportowy uczestniczący we współzawodnictwie sportowym mógł działać w formie stowarzyszenia kultury fizycznej oraz sportowej spółki akcyjnej. Kluby sportowe, które nie uczestniczyły we współzawodnictwie sportowym, rozumianym jako indywidualna lub zbiorowa rywalizacja osób zmierzających, zwłaszcza w trakcie zawodów sportowych, do pokonania czasu, przestrzeni, przeszkód lub przeciwnika, mogły działać w innych, dopuszczalnych prawem formach organizacyjno-prawnych. Dokonanie takiego podziału (na sport wyczynowy i amatorski) miało na celu profesjonalizację sportu wyczynowego w Polsce¹¹⁷.

Sportowa spółka akcyjna była jedyną dopuszczalną formą prawną w zakresie prowadzenia klubu sportowego w sporcie profesjonalnym. Sport profesjonalny zdefiniowano w ustawie jako formę działalności człowieka podejmowaną dobrowolnie, w drodze rywalizacji, dla uzyskania maksymalnych wyników sportowych, uprawianą w celach zarobkowych.

Sportowe spółki akcyjne stanowiły szczególny rodzaj spółki akcyjnej – co do zasady działały na podstawie przepisów k.s.h. ze zmianami wynikającymi z ustawy o kulturze fizycznej. Zmiany te były dość istotne i dotyczyły w szczególności oznaczenia sportowej spółki akcyjnej, przedmiotu jej działalności, wysokości kapitału zakładowego, wymogu uzyskania koncesji, a także zasad dotyczących wypłaty dywidendy.

Działalność w sporcie profesjonalnym była na gruncie tej ustawy działalnością regulowaną, której prowadzenie wymagało uzyskania koncesji. Organem koncesyjnym był Prezes Urzędu Kultury Fizycznej i Turystyki. Podstawowymi zadaniami sportowej spółki akcyjnej były: uczestnictwo w profesjonalnych zawodach sportowych, promocja sportu oraz prowadzenie działalności na rzecz jego rozwoju. Firma sportowej spółki akcyjnej mogła być obrana dobrowolnie, jednak powinna zawierać oznaczenie „Sportowa Spółka Akcyjna”. Wprowadzono minimalną wysokość kapitału zakładowego sportowej spółki akcyjnej, który wynosił co najmniej 1 milion złotych.

Ponadto wprowadzono ograniczenie w nabywaniu akcji sportowej spółki akcyjnej przez osoby zagraniczne – co najmniej 70% kapitału akcyjnego powinno znajdować się w posiadaniu wyłącznie krajowych osób prawnych i fizycznych, które równocześnie nie mogły być podmiotami zależnymi od podmiotów zagranicznych.

¹¹⁷ P. Kawalek, *Formy działania klubów sportowych (w:) Prawo sportowe i turystyczne – między regulacją a deregulacją* (red. M. Kaliński, M. Koszowski), Kraków 2011, s. 33.

Dodatkowo ustawa wprowadziła zakaz dokonania podziału dywidendy do czasu utworzenia kapitału zapasowego w wysokości co najmniej połowy średniej wysokości wydatków z dwóch ostatnich lat obrotowych. Spółka nie miała prawa dysponowania kapitałem zapasowym, który był przeznaczony jedynie na zabezpieczenie roszczeń zawodników. Należy również zwrócić uwagę na to, że sportowa spółka akcyjna korzystała ze zwolnienia od podatku dochodowego od osób prawnych w części przeznaczonej na jej działalność statutową.

Forma prawna sportowej spółki akcyjnej spotkała się zarówno z aprobatą, jak i krytyką ze strony przedstawicieli doktryny prawa. Zwolennicy wprowadzenia tej regulacji wskazywali na duży krok w kierunku unormowania sytuacji polskiego sportu profesjonalnego i usystematyzowania struktur prowadzenia działalności sportowej¹¹⁸. Krytycy wskazywali w szczególności na sprzeczność tych regulacji z przepisami prawa europejskiego dotyczącymi swobód wewnętrznych, tym bardziej że był to okres, w którym Polska starała się o akcesję do Unii Europejskiej¹¹⁹. W mojej ocenie ustanowienie odrębnej formy prawnej dedykowanej działalności sportowej było pomysłem bardzo ciekawym. Podobna sytuacja miała miejsce w przypadku wprowadzenia do polskiego prawa nowego typu spółki – spółki partnerskiej, jako formy prawnej przeznaczonej dla działalności przedstawicieli wolnych zawodów¹²⁰. Jednak w przypadku spółki partnerskiej jest ona jedną z form prawnych, w których może funkcjonować przedstawiciel wolnego zawodu. W przypadku sportowej spółki akcyjnej była to jedyna forma, w której mógł działać klub sportowy uczestniczący w sporcie profesjonalnym. Należy pochwalić ustawodawcę za próbę sprofesjonalizowania sportu, jednak w mojej ocenie kluby sportowe nie były na to gotowe. Znaczna restrykcja i formalizm związany z funkcjonowaniem tego typu spółki przewyższyły możliwości finansowe i organizacyjne klubów sportowych¹²¹.

¹¹⁸ Tak: *W. Cajsels*, Sportowa spółka akcyjna – szczególny rodzaj spółki kapitałowej, *Sport Wyczynowy* 2001, Nr 7-8, s. 51-59.

¹¹⁹ Zob. szerzej: *A. Koch*, Status prawny sportowej spółki akcyjnej (w:) Status prawny polskich klubów i związków sportowych (red. *A.J. Szwarec*), Poznań 2000, s. 61.

¹²⁰ Art. 86 ust. 1 k.s.h. i nast.; Zob. szerzej: *U. Promińska*, Spółka partnerska (red. nauk. *A. Kidyba*), Warszawa 2013, s. 18 i nast.; *M. Aslanowicz*, Spółka partnerska, Warszawa 2004, s. 13 i nast.; *E.J. Krześniak*, Spółka partnerska ze szczególnym uwzględnieniem spółek adwokatów i radców prawnych, Kraków 2002.

¹²¹ Niektóre kluby sportowe nadal w swoich firmach mają dodatek „sportowa spółka akcyjna”; zob. szerzej: *R. Niwiński*, Oznaczenie klubów sportowych – dodatek „sportowa spółka akcyjna”, *Acta Scientifica Academiae Ostroviensis. Sectio A. Nauki Humanistyczne, Społeczne i Techniczne* 2016, Nr 8(2), s. 465-479.

Przepisy z zakresu sportu wymagały dostosowania do regulacji unijnych. Dlatego też z treści ustawy o kulturze fizycznej uchylono przepisy wprowadzające ograniczenie w zakresie nabywania akcji i udziałów w sportowych spółkach akcyjnych przez podmioty zagraniczne. Ponadto zniesiono obowiązek miejsca siedziby sportowej spółki akcyjnej na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej¹²².

W 2005 r. zaczęła obowiązywać u.s.k. Rozszerzyła ona katalog form prawnych prowadzenia klubu sportowego określonych w ustawie o kulturze fizycznej. Klub sportowy mógł działać jako osoba prawna utworzona na podstawie odrębnych przepisów oraz jako osoba fizyczna prowadząca działalność gospodarczą w rozumieniu przepisów ówczesnej obowiązującej ustawy o swobodzie działalności gospodarczej¹²³. Wprowadzona regulacja miała na celu jak najbardziej poszerzyć katalog form prawnych, w których klub sportowy mógł prowadzić działalność¹²⁴.

Jedynym ograniczeniem w zakresie wyboru formy prawnej prowadzenia działalności sportowej dotyczyło klubów sportowych wchodzących w skład ligi zawodowej w sportach zespołowych. Taki klub sportowy powinien działać w formie spółki akcyjnej (art. 15 ust. 4 u.s.k.).

U.s.k. wprowadziła obowiązek uzyskania przez kluby sportowe uczestniczące w sporcie kwalifikowanym licencji, które były przyznawane przez właściwy polski związek sportowy. Uzyskanie licencji do udziału w rozgrywkach sportowych w najwyższych klasach rozgrywkowych, mimo że nie jest obecnie obowiązkiem ustawowym, to jest często wymagane przez regulacje związkowe obowiązujące w danym sporcie, w tym piłce nożnej, o czym szerzej będzie mowa poniżej.

W 2010 r. weszła w życie u.s., która zastąpiła obowiązującą wcześniej u.s.k. Ustawa ta określa, że działalność sportowa jest prowadzona w szczególności w formie klubu sportowego. A zatem klub sportowy jest podstawową formą, w której powinna być prowadzona działalność z zakresu sportu.

Zgodnie z przepisami u.s., klub sportowy powinien działać jako osoba prawna. Ustawodawca odszedł od możliwości prowadzenia klubu sportowego przez osoby fizyczne prowadzące działalność gospodarczą, co było możliwe na gruncie poprzednio obowiązującej ustawy. Dodatkowo u.s. wprowadziła regulację dotyczącą uczniowskich klubów sportowych.

¹²² Ustawa z 4.11.1999 r. o zmianie ustawy o kulturze fizycznej, Dz.U. z 1999 r., Nr 96, poz. 1106 z późn. zm.

¹²³ Ustawa z 2.7.2004 r. o swobodzie działalności gospodarczej, tj. Dz.U. z 2017 r., poz. 819 z późn. zm.

¹²⁴ W. Cajselski, *Formy prawne działalności klubów sportowych*, Sport Wyczynowy 2006, Nr 9-10, s. 48.

2.1.2. Formy organizacyjno-prawne klubów sportowych

Obecnie obowiązująca u.s. pozostawia co do zasady swobodę wyboru formy organizacyjno-prawnej prowadzenia działalności przez klub sportowy stosownie do jego potrzeb. Jednym ograniczeniem w tym zakresie jest konieczność posiadania przez klub sportowy osobowości prawnej¹²⁵.

Mając na uwadze obecne uregulowania prawne, należy wskazać, że dopuszczalne formy organizacyjno-prawne klubów sportowych to przede wszystkim: spółka z ograniczoną odpowiedzialnością, spółka akcyjna, stowarzyszenie, fundacja, spółdzielnia i specyficzna forma działalności – uczniowski klub sportowy¹²⁶. Dodatkowo należy zwrócić uwagę na to, że od 1 marca 2020 r. w ustawodawstwie polskim pojawi się nowy typ spółki – prosta spółka akcyjna, która również będzie posiadała osobowość prawną¹²⁷. Co za tym idzie, w jej ramach możliwe będzie również prowadzenie działalności przez klub sportowy.

Najczęściej występującymi formami prawnymi, w ramach których klub sportowy prowadzi działalność, są: stowarzyszenie, spółka kapitałowa lub uczniowski klub sportowy¹²⁸. Na wybór formy organizacyjno-prawnej wpływają różne czynniki, w szczególności zakres prowadzonej działalności sportowej, poziom rozgrywek, w której uczestniczy klub sportowy, a także prognozowany poziom rozwoju klubu sportowego.

Spółka z ograniczoną odpowiedzialnością jest spółką kapitałową, która jest regulowana przepisami k.s.h. Spółka z o.o. może zostać założona w każdym celu prawnie dopuszczalnym przez jedną lub więcej osób, a zatem również w celu prowadzenia działalności sportowej. Kapitał zakładowy spółki z o.o. wynosi minimum

¹²⁵ W doktrynie można spotkać stanowisko, zgodnie z którym kluby sportowe powinny być prowadzone w dowolnej formie organizacyjno-prawnej, w tym formie jednoosobowej działalności gospodarczej, spółki cywilnej oraz spółki osobowej; zob. *E.J. Krześniak*, Kluby o organizacje sportowe w prawie polskim na tle rozwiązań zagranicznych, Warszawa 2016, s. 328.

¹²⁶ *K. Siemion*, Oznaczanie przedsiębiorców działających w sporcie, *Acta Scientifica Academiae Ostroviensis. Sectio A. Nauki Humanistyczne, Społeczne i Techniczne* 2016, Nr 8(2), s. 238. Kluby sportowe w Europie funkcjonują w różnych formach prawnych. W doktrynie wyróżnia się następujące modele charakteryzujące współczesne kluby sportowe: spółka notowana na giełdzie (np. Borussia Dortmund, Olympique Lyon), model właścicielski (Chelsea Londyn, AC Milan), klub – stowarzyszenie (Real Madryt, FC Barcelona), przedsiębiorstwo rodzinne (Juventus Turyn), filia KTN, tzn. kluby niemieckie przejęte przez przedsiębiorstwa, które przez ponad 20 lat były zaangażowane we wspieranie klubu (Bayer 04 Leverkusen, VfL Wolfsburg), mieszany – klub nienotowany na giełdzie, który ma udziałowców mniejszościowych, zaś większość udziałów należy do stowarzyszenia (FC Bayern Monachium), spółka-córka – podmiot zagraniczny wykupuje całość udziałów (FC Malaga, Manchester City, Paris SG); tak: *A. Grabowski*, Przedsiębiorstwa sportowe w gospodarce rynkowej, Warszawa 2013, s. 119-120.

¹²⁷ Ustawa z 19.7.2019 r. o zmianie ustawy – Kodeks spółek handlowych oraz niektórych innych ustaw, tj. Dz.U. z 2019 r., poz. 2020 z późn. zm.

¹²⁸ Najpopularniejszą formą prawną klubu sportowego jest forma stowarzyszenia, tak: Uzasadnienie do projektu ustawy o sporcie z dnia 25.06.2010 r., www.bip.msit.gov.pl, data dostępu: 15.12.2018 r.

5000 zł. Zgodnie z treścią art. 163 k.s.h. do powstania spółki z o.o. wymagane jest zawarcie umowy spółki, wniesienie przez wspólników wkładów na pokrycie całego kapitału zakładowego, powołanie zarządu, w przypadku wymogu wynikającego z ustawy lub umowy spółki – ustanowienie rady nadzorczej lub komisji rewizyjnej oraz wpis do rejestru. Wraz z wpisem do rejestru, tj. rejestru przedsiębiorców Krajowego Rejestru Sądowego¹²⁹, spółka z o.o. nabywa osobowość prawną. Działa ona przez swoje organy, a jej wspólnicy nie odpowiadają za zobowiązania spółki. Wspólnicy co do zasady są uprawnieni do udziału w zysku spółki, chyba że zostanie on na mocy ich woli przeznaczony na inny cel niż podział pomiędzy wspólników. Prowadzenie działalności sportowej w formie spółki z o.o. jest atrakcyjne w szczególności z uwagi na niską wysokość minimalnego kapitału zakładowego, brak odpowiedzialności wspólników za zobowiązania spółki oraz niezbyt sformalizowaną strukturę.

Spółka akcyjna, podobnie jak spółka z o.o., jest również spółką kapitałową, lecz cechuje się o wiele bardziej sformalizowaną strukturą. Ta forma prawna została uregulowana w taki sposób, aby odpowiadała potrzebom prowadzenia działalności na największą skalę. Wysokość kapitału zakładowego wynosi minimum 100 000 zł. Co za tym idzie, prowadzenie klubu sportowego w formie spółki akcyjnej wymaga znacznych nakładów finansowych. Podobnie jak w spółce z o.o., wspólnicy (akcjonariusze) nie odpowiadają za zobowiązania spółki. Spółka akcyjna służy przede wszystkim alokacji kapitału. Wspólnicy nie są najczęściej zainteresowani prowadzeniem spraw spółki, lecz jedynie uzyskaniem odpowiednich zysków z tytułu prowadzonej przez spółkę działalności. Zgodnie z treścią art. 306 k.s.h. do powstania spółki akcyjnej konieczne jest zawiązanie spółki, w tym podpisanie statutu przez założycieli, wniesienie przez akcjonariuszy wkładów na pokrycie całego kapitału zakładowego, ustanowienie zarządu i rady nadzorczej oraz wpis do rejestru. z chwilą wpisu do rejestru przedsiębiorców Krajowego Rejestru Sądowego spółka akcyjna uzyskuje osobowość prawną.

Jednocześnie należy wskazać, że ustawodawca w u.s. wprowadził wymóg prowadzenia działalności w formie spółki akcyjnej w przypadku klubów sportowych uczestniczących we współzawodnictwie sportowym organizowanym w formie rozgrywek ligowych, w których może zostać utworzona liga zawodowa. Należy pozytywnie ocenić tę regulację z uwagi na to, że kluby sportowe, aby uczestniczyć w rywalizacji sportowej na najwyższym szczeblu rozgrywkowym, muszą wykazywać się stabilną sytuacją

¹²⁹ Ustawa z 20.8.1997 r. o Krajowym Rejestrze Sądowym, tj. Dz.U. z 2019 r., poz. 1798 z późn. zm.

finansową i określoną strukturą działalności. Powyższe ma stanowić gwarancję wywiązywania się z zawartych umów oraz minimalizować zagrożenie wycofania się z rozgrywek w trakcie trwania sezonu. W doktrynie postuluje się nawet wprowadzenie minimalnego kapitału zakładowego takiej spółki na poziomie co najmniej 500 000 zł¹³⁰.

Należy wskazać na nowelizację u.s., która rozszerzyła możliwość występowania w lidze zawodowej organizującej rozgrywki ligowe przez kluby sportowe działające w formie spółki z o.o.¹³¹ Było to podyktowane tym, że stosunkowo mało klubów sportowych prowadzonych jest w formie spółki akcyjnej, przez co w niektórych dyscyplinach, bez inicjatywy związku sportowego, nie było możliwe utworzenie ligi zawodowej.

Powyższa nowelizacja może budzić wątpliwości, biorąc pod uwagę sam zamysł prowadzenia profesjonalnej działalności sportowej w formie prawnej, która będzie stwarzała gwarancje wypłacalności takiego klubu i jego stabilności finansowej. Spółka z o.o. tych kryteriów może nie spełniać, w szczególności z uwagi na o wiele niższą wysokość minimalnego kapitału zakładowego. Z drugiej strony, jest ona prostszą strukturalnie i mniej sformalizowaną formą prowadzenia działalności niż spółka akcyjna, co może zachęcać do jej prowadzenia w takiej formie. Jednak dopiero w praktyce okaże się, czy faktycznie rozszerzenie form prawnych, w których może działać klub sportowy występujący w lidze zawodowej w sportach zespołowych, przyczyni się do wzrostu liczby lig zawodowych. Ponadto czy takie rozwiązanie zapewni odpowiednią stabilizację finansową oraz sportową ligi i klubów sportowych w niej występujących.

Ciekawym rozwiązaniem jest wprowadzenie do polskiego systemu prawnego prostej spółki akcyjnej¹³². Co do zasady jest ona dedykowana działalności innowacyjnej, tzw. start-upom. w zamyśle ustawodawcy ma ona być mniej sformalizowaną spółką akcyjną, a co za tym idzie, łatwiejszą do prowadzenia w ramach jej działalności. Założono odejście od kapitału zakładowego na rzecz kapitału akcyjnego, który ma wynosić co najmniej 1 zł. Zrezygnowano również z nominalowego charakteru akcji. Odpowiedzialność akcjonariuszy ma być ograniczona. Wprowadzono możliwość monistycznego charakteru organów spółki, tj. ustanowienia rady dyrektorów, co ma zapewnić sprawniejsze zarządzanie spółką i szybsze podejmowanie decyzji. Należy

¹³⁰ Zob. szerzej: *W. Cajselski*, Ustawa o sporcie. Komentarz, Warszawa 2011, s. 133.

¹³¹ Ustawa z 20.7.2017 r. o zmianie ustawy o sporcie oraz ustawy o ujawnianiu informacji o dokumentach organów bezpieczeństwa z lat 1944-1990 oraz treści tych dokumentów, Dz.U. z 2017 r., poz. 1600 z późn. zm.

¹³² Ustawa z 19.7.2019 r. o zmianie ustawy – Kodeks spółek handlowych oraz niektórych innych ustaw, tj. Dz.U. z 2019 r., poz. 2020 z późn. zm.

również zaznaczyć, że w porównaniu do spółki akcyjnej akcje nie mogą być przedmiotem publicznego obrotu. Ponadto likwidacja spółki ma być uproszczona¹³³. Do powstania prostej spółki akcyjnej wymagane będzie zawarcie umowy spółki, ustanowienie organów spółki, wniesienie przez akcjonariuszy wkładów na pokrycie kapitału akcyjnego co najmniej w wysokości 1 zł oraz uzyskanie wpisu w Krajowym Rejestrze Sądowym. Wprowadzenie nowego typu spółki wzbudziło wiele kontrowersji w doktrynie¹³⁴. Trudno przewidzieć, czy w praktyce znajdzie zastosowanie i na jaką skalę podmioty będą z niej korzystać. Może okazać się ona również atrakcyjną formą prowadzenia działalności przez klub sportowy. Jeżeli faktycznie by tak było, zasadne może okazać się wprowadzenie tego typu spółki również do przepisów u.s. w zakresie występowania w lidze zawodowej w grach zespołowych.

Kolejną formą organizacyjno-prawną prowadzenia działalności przez kluby sportowe jest forma stowarzyszenia. Zgodnie z treścią art. 2 ust. 1 u.stow., stowarzyszenie jest dobrowolnym, samorządnym i trwałym zrzeszeniem o celach niezarobkowych, którego działalność oparta jest na społecznym zaangażowaniu swoich członków. Stowarzyszenie może być założone przez co najmniej siedem osób, które powinny uchwalić statut oraz wybrać komitet założycielski albo władze stowarzyszenia. z chwilą wpisu do Krajowego Rejestru Sądowego stowarzyszenie uzyskuje osobowość prawną i może rozpocząć swoją działalność. Stowarzyszenie jest najpopularniejszą formą prowadzenia działalności przez kluby sportowe, w szczególności z uwagi na stosunkowo prostą procedurę i niskie koszty powołania do życia takiego stowarzyszenia, a także dalszego prowadzenia przez niego działalności. W przypadku stowarzyszenia nie ma bowiem obowiązku zebrania minimalnego kapitału zakładowego, co jest konieczne w przypadku prowadzenia działalności w formie spółki kapitałowej.

W dobie postępującej profesjonalizacji sportu istotnym ograniczeniem prowadzenia klubu sportowego w formie stowarzyszenia może być jego charakter prawny jako podmiotu nie działającego w celu osiągnięcia zysku. Stowarzyszenie może co prawda prowadzić działalność gospodarczą, lecz dochód z tej działalności może służyć jedynie realizacji celów określonych w statucie i nie może być przeznaczony do podziału pomiędzy jego członków. Powyższe w praktyce może prowadzić do zmniejszenia

¹³³ Przewodnik po Prostej Spółce Akcyjnej opracowany przez Ministerstwo Rozwoju w listopadzie 2019 r., <https://www.gov.pl/attachment/31bb4bd5-4a5a-4ba0-a3af-9ff302171605>, data dostępu: 15.12.2019 r.

¹³⁴ Zob. szerzej: A. *Opalski*, Prosta spółka akcyjna – nowy typ spółki handlowej, cz. I, *Przegląd Prawa Handlowego* 2019, Nr 11, 5-15; A.J. *Witosz*, Prosta Spółka Akcyjna formą organizacyjno-prawną innowacyjnego przedsiębiorstwa?, *Studia Ekonomiczne. Zeszyty Naukowe Uniwersytetu Ekonomicznego w Katowicach* 2018, Nr 362, s. 159-175.

możliwości pozyskania dodatkowych źródeł finansowania działalności przez klub sportowy. W szczególności dotyczy to podmiotów potencjalnie zainteresowanych alokacją kapitału i osiąganiem zysków z prowadzonej działalności sportowej przez stowarzyszenie¹³⁵.

Ustawa o fundacjach¹³⁶ wskazuje, że fundacja może zostać ustanowiona przez osoby fizyczne lub osoby prawne dla realizacji zgodnych z podstawowymi interesami Rzeczypospolitej Polskiej celów społecznie lub gospodarczo użytecznych. Do utworzenia fundacji wymagane jest oświadczenie woli fundatora o ustanowieniu fundacji, które co do zasady wymaga formy aktu notarialnego. w oświadczeniu tym należy wskazać cel fundacji, jak również składniki majątkowe służące realizacji tego celu. Fundacja z chwilą wpisu do rejestru uzyskuje osobowość prawną. Fundacja może prowadzić działalność gospodarczą jedynie w rozmiarach służących realizacji celów statutowych. W przypadku prowadzenia przez fundację działalności gospodarczej, wartość środków majątkowych przeznaczonych na działalność gospodarczą nie może wynosić mniej niż 1000 zł. Fundacje są wykorzystywane przez kluby sportowe w szczególności do tworzenia i prowadzenia akademii sportowych. Przede wszystkim mają one na celu propagowanie zdrowego trybu życia i aktywności fizycznej wśród najmłodszych, co przekłada się na popularyzację sportu. Dodatkowo, z uwagi na profesjonalizację sportu, stworzenie i sukcesywne budowanie akademii sportowych umożliwia wyłonienie najbardziej obiecujących młodych zawodników, którzy już od najmłodszych lat są odpowiednio szkoleni i przygotowani do występowania w przyszłości w najwyższych klasach rozgrywkowych.

Teoretycznie możliwe jest również prowadzenie klubu sportowego w formie spółdzielni. Zgodnie z treścią art. 11 § 1 ustawy Prawo spółdzielcze¹³⁷ spółdzielnia nabywa osobowość prawną z chwilą wpisu do rejestru. Spółdzielnia może zostać utworzona przez co najmniej dziesięć osób fizycznych lub trzy osoby prawne. W celu założenia spółdzielni należy uchwalić jej statut, dokonać wyboru organów spółdzielni oraz wpisać do rejestru. Jednak w praktyce prowadzenie w klubie sportowego w formie spółdzielni raczej nie występuje.

¹³⁵ Odnośnie do możliwych źródeł finansowania działalności klubów sportowych działających w formie stowarzyszenia zob. szerzej: *P. Pietrzak*, Finansowanie działalności sportowej – zagadnienia wybrane, (w:) *Prawnofinansowe aspekty działalności sportowej* (red. *P. Mańczyk*), Szczecin 2016, s. 178-180.

¹³⁶ Ustawa z 6.4.1984 r. o fundacjach, tj. Dz.U. z 2018 r., poz. 1491 z późn. zm.

¹³⁷ Ustawa z 16.9.1982 r. Prawo spółdzielcze, tj. Dz.U. z 2019 r., poz. 1100 z późn. zm.

Szczególnym rodzajem klubu sportowego, którego podstawy prawne funkcjonowania określa u.s., jest uczniowski klub sportowy. Co do zasady uczniowski klub sportowy działa na podstawie u.stow., z wyłączeniem przepisów dotyczących rejestracji. Uczniowski klub sportowy podlega bowiem wpisowi do ewidencji prowadzonej przez starostę właściwego ze względu na jego siedzibę. Uczniowski klub sportowy jest podmiotem, którego członkami mogą być w szczególności uczniowie, rodzice i nauczyciele. Kluby te powstają najczęściej przy szkołach oraz miejskich ośrodkach sportu i rekreacji¹³⁸. Koncepcję wprowadzenia tej regulacji należy ocenić pozytywnie. Taka uproszczona forma prawna prowadzenia działalności sportowej powstała bowiem z myślą o popularyzacji sportu oraz wzroście aktywności fizycznej wśród dzieci i młodzieży. Umożliwia ona również znajdowanie młodych talentów, które w przyszłości mogą stać się profesjonalnymi sportowcami walczącymi o najwyższe trofea sportowe. Forma uczniowskiego klubu sportowego nie cieszy się jednak dużą popularnością. Wskazuje się, że przyczyną tego może być brak możliwości prowadzenia działalności gospodarczej przez uczniowski klub sportowy. Natomiast wybierając dogodną formę prawną prowadzenia działalności sportowej, warto zapewnić sobie chociaż możliwość prowadzenia takiej działalności w celu pozyskania dodatkowych środków finansowych na jego rozwój¹³⁹.

Kluby sportowe podlegają również ogólnym zasadom dotyczącym przekształcania formy prawnej prowadzonej przez siebie działalności. W szczególności może mieć to miejsce w przypadku rozwoju klubu sportowego, awansu do wyższej ligi rozgrywkowej, rozszerzania zakresu prowadzonej działalności czy też wymogów określanych przez regulacje wewnętrznywiązkowe¹⁴⁰. w takim przypadku zasadna może być bowiem zmiana organizacyjno-prawna w tym zakresie, tak aby dostosować ją odpowiednio do rozmiarów i zakładanych celów prowadzonej działalności. Dotyczy to zwłaszcza przepisów wprowadzających ograniczenia dotyczące form prawnych klubów sportowych występujących w ligach zawodowych w grach zespołowych. W takim przypadku zastosowanie będą miały w szczególności regulacje k.s.h., które określają kwestie dotyczące zmian form prawnych spółek prawa handlowego, o ile działalność klubu

¹³⁸ M. Badura, H. Basiński, G. Kałużny, M. Wojcieszak, Ustawa o sporcie. Komentarz, Warszawa 2011, s. 42.

¹³⁹ J. Bączyk, Prawne aspekty działalności gospodarczej w ruchu sportowym, Katowice, Warszawa 2018, s. 218.

¹⁴⁰ Tak również: K. Kosińska, Formy prawne prowadzenia klubu sportowego oraz możliwości ich zmian (w:) Prawnoekonomiczne aspekty sportu – regulacje prawne a efektywność działalności sportowej (red. B. Stępień-Zalucka), Rzeszów 2019, s. 69-70.

sportowego prowadzona jest w formie spółki handlowej (spółki kapitałowej). W przypadku formy prawnej stowarzyszenia, fundacji oraz spółdzielni nie jest co do zasady możliwe przekształcenie takiej działalności w spółkę prawa handlowego. W takim przypadku najczęściej dochodzi do utworzenia nowej spółki prawa handlowego wraz z przeniesieniem przedsiębiorstwa lub zorganizowanej jego części na rzecz tej spółki w zamian za nabycie udziałów lub akcji w nowo utworzonej spółce. Możliwość takiego rozwiązania jest jednak uzależniona od tego, czy można wyodrębnić takie przedsiębiorstwo lub zorganizowaną jego część. Jednocześnie problematyczna może okazać się w tej sytuacji kwestia następstwa prawnego, gdyż w przypadku przeniesienia zorganizowanej części przedsiębiorstwa nie dochodzi do sukcesji generalnej praw i obowiązków, jak w przypadku przekształcenia spółek prawa handlowego¹⁴¹.

Dlatego tak ważne jest zaplanowanie przed rozpoczęciem działalności sportowej celów i zakresu tej działalności oraz dobranie do ich realizacji odpowiedniej formy organizacyjno-prawnej.

2.1.3. Zakaz koncentracji kapitału w klubach sportowych

Zakaz koncentracji kapitału w klubach sportowych został po raz pierwszy wprowadzony w ustawie o kulturze fizycznej z 1996 r. Wskazano w niej, że osoba fizyczna lub prawna, która posiadała więcej niż 1% kapitału akcyjnego w sportowej spółce akcyjnej, nie może posiadać więcej niż 1% kapitału akcyjnego w jakiejkolwiek innej sportowej spółce akcyjnej. Dodatkowo w/w ustawa zakazywała udzielania przez akcjonariuszy oraz członków władz statutowych sportowej spółki akcyjnej pożyczek lub poręczeń innej spółce działającej w tej samej dyscyplinie sportu.

Powyższa regulacja wydawała się zbyt rygorystyczna. O ile zasadne może być wprowadzenie zakazu koncentracji kapitału w ramach spółek uczestniczących w tej samej dyscyplinie sportowej z obawy na możliwość wypaczenia wyniku sportowego, o tyle zakaz uczestnictwa kapitałowego w innej sportowej spółce akcyjnej, w innej dyscyplinie sportowej nie znajdował uzasadnienia.

Następnie zakaz koncentracji, jednak w nieco zmienionym kształcie, został wprowadzony w u.s.k. Zgodnie z treścią art. 5 u.s.k. jakakolwiek osoba fizyczna lub prawna posiadająca udziały, akcje lub inne tytuły uczestnictwa w jednym klubie sportowym nie mogła posiadać akcji, udziałów lub innych tytułów uczestnictwa w innym

¹⁴¹ Zob. np. Uchwała Sądu Najwyższego z dnia 25.6.2008 r., III CZP 45/08, OSNC 2009, Nr 7, poz. 97; Postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 24.3.2010 r., V CSK 338/09, Lex nr 688055.

klubie sportowym uczestniczącym we współzawodnictwie sportowym w tej samej dyscyplinie sportowej ani też zasiadać w jej organach.

Powyższa regulacja spotkała się z aprobatą przedstawicieli doktryny, przede wszystkim z uwagi na ograniczenie wprowadzonego zakazu jedynie do nabywania akcji, udziałów i innych tytułów uczestnictwa w klubie sportowym w tej samej dyscyplinie sportowej, w której dany podmiot posiadał już akcje, udziały lub inne tytuły uczestnictwa.

U.s. bardzo podobnie do u.s.k. uregulowała kwestię dotyczącą zakazu koncentracji kapitału w klubach sportowych. w art. 10 u.s. wskazano, że osoba fizyczna lub osoba prawna będąca członkiem lub posiadająca udziały albo akcje w klubie sportowym będącym członkiem polskiego związku sportowego nie może być członkiem lub posiadać udziałów albo akcji lub być członkiem organów lub władz innego klubu sportowego uczestniczącego we współzawodnictwie sportowym w tym samym sporcie.

Zakaz koncentracji kapitału ma za zadanie przeciwdziałać wpływowi na wynik sportowy¹⁴², a także powstawaniu konfliktu interesów po stronie ich właścicieli, co może przekładać się na funkcjonowanie tych klubów sportowych. Można zastanawiać się, czy nie należałoby wprowadzić pewnego progu udziału procentowego w nabywaniu udziałów lub akcji w innym klubie sportowym. Z jednej strony może być to trudne z uwagi na to, że nie da się jednoznacznie określić, jaki procent udziału kapitałowego może umożliwić przejęcie kontroli kapitałowej lub organizacyjnej w klubie sportowym. Z drugiej strony określenie niskiego progu, np. na poziomie ok. 5%, nie powinno prowadzić do możliwości wpływania na funkcjonowanie klubu sportowego. Mogłoby przyczynić się jednak do większej swobody w obrocie udziałami i akcjami klubów sportowych, a co za tym idzie, poszerzenia potencjalnych źródeł finansowania klubów sportowych¹⁴³.

Należy również podkreślić, że u.s. nie określa sankcji za naruszenie zakazu koncentracji kapitału w klubach sportowych. Kwestie te zostały pozostawione do uregulowania przez organizacje i związki sportowe¹⁴⁴. W doktrynie postuluje się wprowadzenie ustawowej sankcji za nieprzestrzeganie tego zakazu¹⁴⁵. W mojej ocenie czynność taka powinna być rozpatrywana przez pryzmat przepisów prawa cywilnego. Na

¹⁴² Sprawozdanie Komisji Kultury Fizycznej i Sportu o rządowym projekcie SKU, druki Nr 4131, 4269.

¹⁴³ Zob. szerzej: *K. Siemion*, Obrót akcjami klubów sportowych, *Studia Prawnoustrojowe* 2018, Nr 39, s. 203-214.

¹⁴⁴ *M. Badura, H. Basiński, G. Kałużny, M. Wojcieszak*, Ustawa o sporcie. Komentarz, Warszawa 2011, s. 150.

¹⁴⁵ *A. Szydzik*, Klub sportowy jako przedsiębiorca w polskim porządku prawnym, *Przegląd Naukowy Disputatio* 2018, t. XXVI, s. 115.

podstawie art. 58 k.c. powinna być ona uznana za nieważną, bowiem sprzeczną z przepisami prawa (tj. art. 10 u.s.)¹⁴⁶.

2.1.4. Klub sportowy jako organizacja pożytku publicznego

Doniosłe znaczenie dla wyboru formy organizacyjno-prawnej prowadzenia działalności przez klub sportowy ma kwestia możliwości finansowania sportu ze środków publicznych. Obecnie pomimo tego, że coraz częściej kluby sportowe finansują swoją działalność w oparciu o działalność komercyjną i dochody z tzw. dnia meczowego, o czym była mowa we wcześniejszych rozważaniach, pozyskiwanie środków z sektora publicznego jest nadal powszechne.

Należy rozważyć, czy profesjonalne kluby sportowe mogą uzyskać status organizacji pożytku publicznego i korzystać z dotacji przyznawanych na podstawie ustawy o działalności pożytku publicznego i wolontariacie¹⁴⁷.

Zgodnie z treścią art. 3 ust. 1 w/w ustawy działalnością pożytku publicznego jest działalność społecznie użyteczna, prowadzona przez organizacje pozarządowe w sferze zadań publicznych określonych w ustawie. Organizacja pozarządowa została określona jako osoba prawna lub jednostka organizacyjna nieposiadająca osobowości prawnej, której odrębna ustawa przyznaje zdolność prawną, w tym fundacja lub stowarzyszenie, która spełnia łącznie następujące przesłanki. Po pierwsze, nie jest jednostką sektora finansów publicznych lub przedsiębiorstwem, instytutem badawczym, bankiem, spółką prawa handlowego będącą państwową lub samorządową osobą prawną. Po drugie, nie działa w celu osiągnięcia zysku. Jednocześnie, zgodnie z ust. 3 powołanej regulacji, działalność pożytku publicznego może być prowadzona między innymi przez kluby sportowe działające na podstawie u.s. Muszą one jednak spełniać następujące kryteria: nie mogą działać w celu osiągnięcia zysku, powinny przeznaczać całość uzyskiwanych dochodów na realizację celów statutowych oraz nie powinny przeznaczać osiągniętego zysku do podziału pomiędzy udziałowców, akcjonariuszy lub pracowników.

Mając powyższe na uwadze, należy wskazać, że w praktyce prawie wszystkie (oprócz spółdzielni) formy prawne, w których mogą działać kluby sportowe (fundacja, stowarzyszenie, spółka kapitałowa), umożliwiają prowadzenie przez kluby sportowe działalności pożytku publicznego – oczywiście po spełnieniu przesłanek określonych we wskazanej ustawie. Na potwierdzenie powyższego należy przywołać uchwałę Sądu

¹⁴⁶ K. Siemion, Obrót akcjami klubów sportowych, *Studia Prawnoustrojowe* 2018, Nr 39, s. 209-210.

¹⁴⁷ Ustawa z 24.4.2003 r. o działalności pożytku publicznego i wolontariacie, tj. Dz.U. z 2019 r., poz. 2020 z późn. zm.

Najwyższego – Izby Cywilnej z dnia 13 stycznia 2006 r., w której wskazano, że spółka akcyjna może zostać uznana za organizację pożytku publicznego, ponieważ może być związana w celach niezarobkowych¹⁴⁸.

Zlecenie realizacji zadań z zakresu użyteczności publicznej może przejawiać się w dwóch podstawowych formach: powierzenia klubowi sportowemu wykonywania zadań publicznych (wspierania i upowszechniania kultury fizycznej) wraz z udzieleniem dotacji na sfinansowanie realizacji tych zadań oraz wspierania wykonywania określonych zadań publicznych wraz z udzieleniem dotacji na sfinansowanie ich realizacji¹⁴⁹.

Z uwagi na to, że kluby sportowe w Polsce w dalszym ciągu mają problemy z pozyskaniem odpowiednich środków finansowych na działalność i rozwój, możliwość otrzymania dotacji jako organizacja pożytku publicznego jest często wykorzystywana przez kluby sportowe. Z drugiej strony, działanie jako organizacja pożytku publicznego niesie za sobą ograniczenia w zakresie możliwości prowadzenia działalności przez klub sportowy, a także przystępowania do klubu sportowego udziałowców lub akcjonariuszy, którzy nastawieni są na osiągnięcie zysku finansowego z alokowanego kapitału.

2.1.5. Klub sportowy jako członek polskiego związku sportowego

U.s. nadaje kompetencję do organizowania i wprowadzenia współzawodnictwa w danym sporcie polskiemu związkowi sportowemu. Członkami polskiego związku sportowego są przede wszystkim kluby sportowe. Jednocześnie polski ustawodawca nałożył na kluby sportowe obowiązek ustawowy uczestnictwa we współzawodnictwie sportowym w danym sporcie organizowanym przez polski związek sportowy, którego jest członkiem. A zatem aby klub sportowy mógł uczestniczyć we współzawodnictwie sportowym w danej dyscyplinie sportowej, musi przynależeć do polskiego związku sportowego. Jest to związane z obowiązującym w Polsce europejskim modelem sportu, w którym główną zasadą jest „jeden sport – jedna organizacja”, o czym była mowa we wcześniejszych rozważaniach niniejszej dysertacji.

W mojej ocenie można tutaj mówić o działalności quasi-regulowanej. Reglamentacja działalności gospodarczej w Polsce wynika co do zasady z przepisów u.p.p. Konieczność uzyskania koncesji, wpisu do rejestru działalności regulowanej lub uzyskania zezwolenia do wykonywania określonego przedmiotu działalności

¹⁴⁸ Uchwała Sądu Najwyższego – Izby Cywilnej z 13.1.2006 r., III CZP 122/2005, OSN 2006/12/200.

¹⁴⁹ J. Rzeszowski, Finansowanie klubów sportowych z budżetu jednostek samorządu terytorialnego – sposoby wsparcia i studium interpretacji przepisów, Prawo Budżetowe Państwa i Samorządu 2017, Nr 2(5), s. 53.

gospodarczej wynika z przepisów prawa powszechnie obowiązującego. Prowadzenie działalności sportowej przez kluby sportowe nie jest co prawda regulowane tymi przepisami. Należy jednak zauważyć, że klub sportowy, aby uczestniczyć we współzawodnictwie sportowym w danym sporcie, musi przynależeć do polskiego związku sportowego. Podstawowym przedmiotem działalności klubu sportowego jest uczestnictwo we współzawodnictwie sportowym w danej dyscyplinie sportowej. A zatem żeby móc wykonywać swoją podstawową działalność, musi zostać członkiem polskiego związku sportowego i spełnić wymagania określone przez ten związek. Dlatego też uważam, że wykonywanie działalności sportowej przez klub sportowy nie jest w pełnym zakresie wolne. Ustawodawca przyznał bowiem kompetencję polskiemu związkowi sportowemu do nadawania członkostwa klubom sportowym. Co za tym idzie, do decydowania o dopuszczeniu ich do współzawodnictwa sportowego organizowanego przez ten związek.

W piłce nożnej zasady dotyczące nabywania, zmiany i utraty członkostwa regulowane są przez PZPN. Zgodnie z uchwałą PZPN o członkostwie¹⁵⁰ klub sportowy musi posiadać osobowość prawną. W tym zakresie regulacja PZPN jest zbieżna z regulacjami u.s. Jednak w dalszej części uchwała wskazuje, że klub piłkarski jako członek PZPN może działać jako stowarzyszenie, stowarzyszenie kultury fizycznej, spółka akcyjna, sportowa spółka akcyjna, spółka z ograniczoną odpowiedzialnością oraz uczniowski klub sportowy.

W mojej ocenie należałoby treść uchwały dostosować do obecnie obowiązujących przepisów dotyczących dopuszczalnych form organizacyjno-prawnych prowadzenia działalności przez klub sportowy. Sportowa spółka akcyjna i stowarzyszenie kultury fizycznej utraciły podstawy prawne swojego funkcjonowania – w obrocie gospodarczym nie powinny takie podmioty funkcjonować. Co za tym idzie, treść uchwały powinna wskazywać, że klub sportowy (członek PZPN) może działać w formie stowarzyszenia, spółki akcyjnej, spółki z ograniczoną odpowiedzialnością lub uczniowskiego klubu sportowego. Po wejściu w życie przepisów dotyczących prostej spółki akcyjnej uchwała powinna umożliwiać uzyskanie członkostwa przez klub sportowy działający w ramach tej formy organizacyjno-prawnej.

W celu przyjęcia w poczet członków PZPN klub sportowy powinien przedstawić Zarządowi PZPN określone dokumenty, na podstawie których podejmuje on uchwałę

¹⁵⁰ Uchwała nr XII/194 z 11.12.2015 r. Zarządu Polskiego Związku Piłki Nożnej o członkostwie z późn. zm., www.pzpn.pl/dokumenty; data dostępu: 15.09.2017 r.

w tym zakresie. Ponadto uchwała określa szczegółowo zasady dotyczące możliwości zmiany nazwy, siedziby i formy prowadzenia działalności przez klub sportowy – członka PZPN.

Członkostwo PZPN wygasa w następujących przypadkach: Po pierwsze, w przypadku dobrowolnej rezygnacji zgłoszonej na piśmie do Zarządu PZPN. Po drugie, w przypadku uprawomocnienia się orzeczenia o ogłoszeniu upadłości likwidacyjnej osoby prawnej lub uprawomocnienia się orzeczenia o zmianie upadłości układowej na upadłość likwidacyjną. Należałoby w tym zakresie również tę uchwałę znowelizować i dostosować do obecnych przepisów dotyczących upadłości¹⁵¹. Po trzecie, członkostwo PZPN wygasa z datą uprawomocnienia się orzeczenia w przedmiocie rozwiązania lub likwidacji osoby prawnej. Po czwarte, w przypadku skreślenia członka z powodu nieusprawiedliwionego zalegania z zapłatą składek członkowskich lub innych zobowiązań wobec PZPN przez okres przekraczający 6 miesięcy. Po piąte, w przypadku nieprzystąpienia wszystkich zespołów danego klubu sportowego do rozgrywek piłkarskich organizowanych przez PZPN lub WZPN (wojewódzki związek sportowy). Po szóste, z datą uprawomocnienia się decyzji w przedmiocie prowadzenia działalności sprzecznej z prawem, Statutem PZPN, przepisami, wytycznymi lub decyzjami PZPN oraz międzynarodowych organizacji sportowych działających w piłce nożnej.

Należy również wskazać, że oprócz nabycia samego członkostwa w PZPN regulowane przez ten związek jest również prawo uczestnictwa danego klubu sportowego we współzawodnictwie sportowym na określonym szczeblu rozgrywek. Aby uzyskać licencję do udziału w tych rozgrywkach, kluby sportowe muszą spełnić określone wymagania, w szczególności dotyczące kwestii prawnych, infrastrukturalnych, personalnych i finansowych¹⁵². Ma to przede wszystkim zapewnić stabilność rozgrywek.

Konieczność uzyskania licencji do udziału w rozgrywkach w danej dyscyplinie sportowej na gruncie przepisów u.s.k. było wymogiem ustawowym. Obecnie kwestia ta została pozostawiona w gestii polskich związków sportowych. W praktyce,

¹⁵¹ Obecnie ustawa Prawo upadłościowe przewiduje jedynie upadłość likwidacyjną, zob. Ustawa z 23.2.2003 r. Prawo upadłościowe, tj. Dz.U. z 2019 r., poz. 2089 z późn. zm. Kwestie dotyczące restrukturyzacji działalności reguluje ustawa z 15.5.2015 r. Prawo restrukturyzacyjne, tj. Dz.U. z 2019 r., poz. 2217 z późn. zm.

¹⁵² Zob. Podręcznik licencyjny dla klubów Ekstraklasy na sezon 2018/2019 i następne opracowany przez Polski Związek Piłki Nożnej, www.pzpn.pl; data dostępu: 15.10.2019 r.

w szczególności w sportach zespołowych, wprowadzenie wymogu uzyskania licencji jest dość powszechne¹⁵³.

Mając powyższe na uwadze, należy przyjąć, że klubem sportowym jest podmiot prowadzący działalność sportową, posiadający osobowość prawną i uczestniczący we współzawodnictwie sportowym w danej dyscyplinie sportowej organizowanym w szczególności przez polski związek sportowy lub związek regionalny (wojewódzki).

2.2. Zawodnik

Zawodnicy są głównymi uczestnikami współzawodnictwa sportowego. Już od starożytności zawodnicy (sportowcy) występowali na arenach w celu osiągnięcia jak najwyższych wyników sportowych, dając przy tym dużo radości i emocji swoim kibicom. Wskazuje się nawet na powstanie swoistego „kultu sportowców” wynikającego przede wszystkim z dużego prestiżu, jakim cieszyły się igrzyska olimpijskie, co było związane z religijnym charakterem tych wydarzeń¹⁵⁴.

Przepisy prawa międzynarodowego, w tym europejskiego, nie określają statusu prawnego sportowców, w tym nie wyjaśniają pojęcia sportowca czy zawodnika. Kwestia uregulowania tych zagadnień została pozostawiona do decyzji poszczególnych państw.

Jednak z uwagi na doniosłość aspektów prawnych związanych z uczestnictwem sportowców na rynku międzynarodowym oraz to, że kwestie związane chociażby ze zmianą przynależności klubowej zawodników są objęte zakresem swobody przemieszczania się oraz swobody przedsiębiorczości, organy Unii Europejskiej wypowiadały się nieraz co do zagadnień z tym związanych, o czym była już mowa powyżej.

Należy wskazać również na pojęcie sportowca omówione przez doktrynę teorii sportu, kompatybilną z powołaną powyżej definicją sportu. Zygmunt Jaworski definiuje sportowca jako „aktywnego członka sekcji określonej dyscypliny sportu, systematycznie uczestniczącego w jej zajęciach szkoleniowo-treningowych oraz w zawodach sportowych, konsekwentnie dążącego do poprawienia swoich osiągnięć sportowych”¹⁵⁵.

Wraz z postępującą profesjonalizacją sportu, w tym wykształcania się zawodowego uprawiania sportu, pojęcie zawodnika określone w kolejnych aktach

¹⁵³ Tak też: *B. Uljasz*, Wykonywanie i organizowanie sportu w Polsce. Studium administracyjno-prawne, Toruń 2019, s. 59; Zob. szerzej: *E.J. Krześniak*, Kluby i organizacje sportowe na tle rozwiązań zagranicznych, Warszawa 2016, s. 460-470.

¹⁵⁴ *M. Lenartowicz*, Specyfika zawodu sportowca i kariery zawodowej, *Studia Humanistyczne* 2009, Nr 9, s. 73.

¹⁵⁵ *Z. Jaworski*, Sport z dystansu. Fakty i refleksje, Warszawa 2015, s. 33-34.

normatywnych z zakresu sportu, jak też regulacjach związkowych, ulegało znacznym przeobrażeniom.

Jednocześnie przyjęto, że pojęcie sportowca jest pojęciem ogólnym określającym osobę uprawiającą sport, zaś za zawodnika uznano sportowca uczestniczącego we współzawodnictwie sportowym, w szczególności w dyscyplinie zespołowej lub przynależącym do klubu sportowego i takim pojęciem ze względu na przedmiot niniejszych rozważań, będę się przede wszystkim posługiwać¹⁵⁶.

2.2.1. Definicja zawodnika na gruncie przepisów prawa krajowego

Poszczególne ustawy normujące sprawy sportu w różny sposób podchodziły do definiowania pojęcia zawodnika. Należy również zaznaczyć, że podejście do sfery reglamentacji sportu, w tym także określania statusu zawodnika, wynikało z określonego ustroju społeczno-gospodarczego państwa.

Zgodnie z treścią art. 17 ust. 1 ustawy o kulturze fizycznej z 1984 r., zawodnikiem był członek stowarzyszenia kultury fizycznej, uprawiający systematycznie określoną dyscyplinę sportu i biorący udział w zawodach sportowych, organizowanych przez te stowarzyszenia, związki stowarzyszeń kultury fizycznej, albo w których stowarzyszenie lub związek brało udział. A zatem aby nabyć status zawodnika, osoba ta musiała spełniać łącznie następujące przesłanki: Po pierwsze, być członkiem stowarzyszenia kultury fizycznej. Po drugie, uprawiać systematycznie daną dyscyplinę sportową oraz brać udział w zawodach sportowych organizowanych przez te stowarzyszenia, związki stowarzyszeń albo w zawodach, w których w/w podmioty brały udział. Osoba niepełnoletnia mogła zrzeszać się w stowarzyszeniach kultury fizycznej jedynie za zgodą rodziców lub opiekunów.

Należy przypomnieć, że stowarzyszenie kultury fizycznej było główną formą organizacyjno-prawną, w której mogli zrzeszać się sportowcy uprawiający daną dyscyplinę sportu. Wymóg systematyczności oznaczał wykonywanie określonych ćwiczeń, uczestnictwo w zajęciach sportowych w regularnych odstępach czasu, w określone dni. Należało bowiem odróżnić systematyczność od incydentalności, a więc uprawianie sportu raz na jakiś czas, w celach czysto rekreacyjnych, nie nastawionych na udział we współzawodnictwie sportowym.

Ustawa wskazywała główne obowiązki zawodnika, w szczególności obowiązek godnej postawy obywatela i sportowca Polskiej Rzeczypospolitej Ludowej, stałe

¹⁵⁶ Tak również: S. Fundowicz, *Prawo sportowe*, Warszawa 2013, s. 41.

podnoszenie poziomu sportowego oraz ambitne współzawodnictwo sportowe. Jako obowiązek wskazano również reprezentowanie barw narodowych w zawodach międzynarodowych. Takie ukształtowanie głównych obowiązków wynikało z ówczesnie obowiązującego systemu politycznego państwa.

Dalej wskazane obowiązki dotyczyły już ściśle spraw sportowych, tj. obowiązek systematycznego, zdyscyplinowanego i aktywnego uczestnictwa w zajęciach, treningach i zawodach sportowych. Ponadto przestrzegania regulaminów sportowych i zasad uczciwej walki sportowej (tzw. fair play) oraz szacunku dla rywali. Dodatkowo dbałości w toku zajęć, treningów i zawodów sportowych o bezpieczeństwo i zdrowie swoje, swoich kolegów oraz rywali. Obowiązek dbałości dotyczył też obiektów, sprzętu i ubioru sportowego, z którego korzystał zawodnik. Był on również zobowiązany do poddawania się obowiązkowym badaniom i przestrzegania zaleceń lekarskich.

Jednocześnie wprowadzono zakaz reprezentowania w jednej dyscyplinie sportowej równocześnie barw więcej niż jednego stowarzyszenia kultury fizycznej. Należy wskazać, że zakaz ten był uzasadniony z uwagi na konieczność zachowania zasad uczciwości w sporcie oraz braku konfliktu interesów zawodnika.

Ustawa o kulturze fizycznej z 1996 r. wskazywała, że zawodnikiem była osoba uprawiająca amatorsko albo profesjonalnie określoną dyscyplinę sportu i uczestnicząca we współzawodnictwie sportowym. Ustawa wprowadziła zatem podział na zawodników profesjonalnych i zawodników amatorów.

Zawodnikiem profesjonalnym była osoba uprawiająca sport na podstawie umowy o pracę i otrzymująca za to wynagrodzenie. A zatem ustawa wiązała nabycie statusu zawodnika profesjonalnego z zawarciem przez niego umowy o pracę z klubem sportowym oraz otrzymywanie przez niego z tego tytułu wynagrodzenia. Sport profesjonalny wymagał zatem związania jego głównych uczestników stosunkiem prawnym na podstawie umowy o pracę.

Nowelizacja w/w ustawy z 1999 r. rozszerzyła zakres definicji zawodnika profesjonalnego. Wskazano bowiem, że zawodnikiem profesjonalnym może być również osoba związana z klubem sportowym umową cywilnoprawną¹⁵⁷. A zatem nabycie statusu zawodnika profesjonalnego wymagało nawiązania przez zawodnika z klubem sportowym stosunku prawnego na podstawie umowy o pracę lub umowy cywilnoprawnej. Miało to

¹⁵⁷ Ustawa z 4.11.1999 r. o zmianie ustawy o kulturze fizycznej, Dz.U. z 1999 r., Nr 96, poz. 1106 z późn. zm.

na celu zwiększenie profesjonalizacji sportu oraz dostosowanie do trendów międzynarodowych, w których zawodowstwo w dziedzinie sportu było znacznie bardziej rozwinięte niż ówczesnie w Polsce.

Zawodnik amator mógł otrzymywać jedynie stypendium sportowe. a contrario do definicji zawodnika profesjonalnego należy uznać, że zawodnik amator nie mógł być związany z klubem sportowym umową o pracę ani umową cywilnoprawną o charakterze odpłatnym. Jedynym świadczeniem, które mógł pobierać zawodnik amator w zamian za reprezentowanie barw określonego stowarzyszenia kultury fizycznej, było stypendium sportowe.

Ustawa ta wskazywała również podstawowe obowiązki zawodnika, jednak z uwagi na przemiany ustrojowe państwa ustawa z 1996 r. nie wskazywała już na obowiązki wynikające bezpośrednio z systemu społeczno-gospodarczego państwa, co miało miejsce na gruncie poprzednio obowiązującej ustawy z 1984 r.

Do głównych obowiązków zawodnika, niezależnie od tego, czy był to zawodnik profesjonalny czy zawodnik amator, należało: reprezentowanie kraju w międzynarodowych zawodach sportowych, aktywny udział w procesie szkoleniowym i we współzawodnictwie sportowym, poddawanie się obowiązkowym badaniom lekarskim oraz przestrzeganie regulaminów sportowych i zasad rywalizacji sportowej.

Ustawa ta wprowadziła również zmiany w zakresie zasad reprezentowania klubów sportowych przez zawodników. Co do zasady utrzymano zakaz reprezentowania przez zawodnika jednocześnie w tej samej dyscyplinie lub dziedzinie sportowej więcej niż jednego klubu sportowego lub związku sportowego. Jednak wprowadzono istotny wyłom od tego zakazu – reprezentowanie barw więcej niż jednego klubu sportowego w tej samej dyscyplinie sportu było możliwe w przypadku, gdy zawodnik uzyskał zgodę na reprezentowanie innej organizacji sportowej oraz jeżeli przepisy międzynarodowych federacji sportowych i polskich związków sportowych dopuszczały taką możliwość.

Wraz z wejściem w życie w 2005 r. u.s.k. zrezygnowano z podziału na zawodników profesjonalnych i zawodników amatorów. Zgodnie z treścią art. 3 pkt 5 tej ustawy zawodnikiem była osoba uprawiająca określoną dyscyplinę sportu i posiadająca licencję zawodnika uprawiającą do uczestnictwa we współzawodnictwie sportowym. Jednocześnie ustawa wskazywała, że uczestnikami współzawodnictwa sportowego mogły być kluby sportowe, zawodnicy zrzeszeni w klubach sportowych oraz zawodnicy niezrzeszeni.

Aby zawodnik został uznany za zawodnika zrzeszonego w klubie sportowym, musiał spełnić co najmniej jeden z następujących warunków: być członkiem klubu sportowego, być związanym z klubem sportowym umową lub prowadzić osobiście, ewentualnie wspólnie z innymi osobami, klub sportowy.

Powyższe rozróżnienie miało na celu zagwarantowanie uczestnictwa we współzawodnictwie sportowym zawodnikom niezrzeszonym, w szczególności dotyczyło to zawodników występujących w sportach indywidualnych, na przykład lekkoatletyce. w takiej bowiem sytuacji zawodnik mógł prowadzić własną działalność gospodarczą i udzielać swoich usług organizatorowi określonych zawodów lekkoatletycznych, a następnie w nich rywalizować¹⁵⁸.

System licencyjny jako forma zezwolenia na wykonywanie działalności sportowej został wprowadzony już w ustawie o kulturze fizycznej z 1996 r., jednak kwestie dotyczące licencji były regulowane przez rozporządzenie wykonawcze do tej ustawy.

Udzielanie licencji zostało określone przepisami rangi ustawowej w u.s.k. Licencja stanowiła zezwolenie na uczestnictwo zawodnika w sporcie kwalifikowanym. Licencję, na wniosek osoby ubiegającej się o nabycie statusu zawodnika, przyznawał właściwy polski związek sportowy lub działający z jego upoważnienia związek sportowy danej dyscypliny sportowej.

U.s.k. wskazała jako główny obowiązek zawodnika przestrzeganie regulaminów sportowych i zasad rywalizacji sportowej. Ponadto obowiązkiem zawodnika, z chwilą powołania go do kadry narodowej, było reprezentowanie kraju w międzynarodowych zawodach sportowych. Określenie szczegółowego zakresu obowiązków zawodników ustawodawca pozostawił w gestii właściwego polskiego związku sportowego, jako przejaw autonomii sportu. Ustawodawca wyszedł bowiem z założenia, że zasady organizacji współzawodnictwa, uczestnictwa w rywalizacji sportowej w danej dyscyplinie sportowej powinny zostać pozostawione do uregulowania poszczególnym polskim związkom sportowym.

Obecnie obowiązująca u.s. nie definiuje pojęcia zawodnika. Wynika to z nowego podejścia ustawodawcy do sportu – odejścia od szczegółowego regulowania sfery wolności człowieka, jakim jest sport i aktywność fizyczna, a jedynie unormowanie kwestii, w ocenie prawodawcy, niezbędnych. Wskazywano przede wszystkim, że pojęcia

¹⁵⁸ W. Cajselski, Ustawa o sporcie. Komentarz, Warszawa 2011, s. 51.

powszechnie zrozumiałe nie powinny być definiowane¹⁵⁹. Ustawodawca przyznał poszczególnym polskim związkom sportowym prawo do organizowania i prowadzenia współzawodnictwa sportowego w danym sporcie oraz ustanawiania realizacji reguł sportowych, organizacyjnych i dyscyplinarnych we współzawodnictwie sportowym organizowanym przez ten związek. A zatem to polski związek sportowy działający w danej dyscyplinie sportowej ustanawia reguły dotyczące udziału we współzawodnictwie sportowym, w tym określa status prawny zawodnika.

Powyższe podejście ustawodawcy należy ocenić pozytywnie. To polski związek sportowy jako główny organizator współzawodnictwa sportowego w danej dziedzinie sportu powinien regulować kwestie związane z uczestnictwem w tym współzawodnictwie. Dodatkowo specyfika poszczególnych dyscyplin sportowych wymaga indywidualnego podejścia do organizacji rywalizacji sportowej dotyczącej tej dyscypliny.

Z drugiej jednak strony, zawodnik jest podmiotem prawa, a zatem powinien mieć zagwarantowane prawa do udziału we współzawodnictwie sportowym na takich samych zasadach, jak każdy inny podmiot. Ustawodawca powinien czuwać nad tym, aby regulacje ustanawiane przez poszczególne polskie związki sportowe nie ograniczały jego praw. Zasadne może być wprowadzenie pewnych zasad przynależności do klubów sportowych, nałożenie obowiązków, które musi spełnić zawodnik, aby móc występować w rywalizacji sportowej w danej dyscyplinie sportu na najwyższym poziomie rozgrywkowym. Ograniczenia te muszą być jednak uzasadnione. Natomiast zadaniem organów państwa jest stanie na straży praw swoich obywateli, co zauważalne jest także na gruncie europejskim, biorąc pod uwagę przede wszystkim orzecznictwo TSUE.

2.2.2. Definicja zawodnika na gruncie regulacji wewnętrznych dotyczących piłki nożnej

Podstawowym aktem wewnątrzwiązkowym określającym status zawodnika jest RSTP wydany przez FIFA. Zgodnie z treścią art. 2 RSTP, zawodnicy uczestniczący w zorganizowanych rozgrywkach piłkarskich to amatorzy lub zawodowcy. Zawodowiec jest to zawodnik, który posiada pisemną umowę z klubem sportowym oraz otrzymuje wynagrodzenie poza zwrotem kosztów, jakie w sposób skuteczny ponosi, w zamian za grę w piłkę nożną. Wszystkich innych zawodników uznaje się za amatorów.

¹⁵⁹ *M. Biliński*, Zawodnik (w:) *Leksykon prawa sportowego. 100 podstawowych pojęć* (red. *M. Leciak*), Warszawa 2017, s. 275.

Zgodnie z uchwałą Zarządu PZPN w sprawie statusu zawodników oraz zasad zmian przynależności klubowej¹⁶⁰ zawodnikiem jest osoba uprawiająca systematycznie dyscyplinę piłki nożnej i biorąca udział w zawodach organizowanych przez PZPN, ligę zawodową, związki piłki nożnej i kluby sportowe. A zatem żeby nabyć status zawodnika, należy spełnić łącznie dwa wymogi: uprawiać systematycznie piłkę nożną oraz brać udział w zawodach organizowanych przez co najmniej jeden z wymienionych podmiotów – PZPN, ligę zawodową, związek piłki nożnej lub klub sportowy. Zawodnik nie może brać udziału w zawodach organizowanych przez inne niż wyżej wymienione podmioty, pod rygorem odpowiedzialności dyscyplinarnej.

PZPN, podobnie jak ustawodawca we wcześniej obowiązującej ustawie o kulturze fizycznej z 1996 r., wprowadza podział zawodników na zawodników amatorów i zawodników profesjonalnych. Zawodnikiem amatorem jest zawodnik, który nie otrzymuje wynagrodzenia lub innego świadczenia pieniężnego lub rzeczowego z tytułu uprawiania piłki nożnej, oprócz zwrotu rzeczywistych wydatków poniesionych w trakcie jego udziału w oficjalnych rozgrywkach organizowanych przez w/w podmioty. Jednocześnie należy podkreślić, że koszty podróży, wyżywienia i zakwaterowania poniesione w związku z udziałem w meczu oraz wydatki na sprzęt, ubezpieczenie i szkolenie mogą podlegać zwrotowi zawodnikowi bez podważenia jego statusu amatora.

Z powyższego wynika, że zawodnik amator powinien samodzielnie ponosić wydatki związane z uprawianiem dyscypliny piłki nożnej, które następnie powinny być mu zwrócone przez klub sportowy. Jednak z praktyki obrotu gospodarczego wynika, że to klub sportowy może bezpośrednio ponosić wydatki związane z uprawianiem tego sportu przez zawodnika amatora. Jest to uzasadnione przede wszystkim z uwagi na to, że zawodnik amator musiałby zgromadzić i móc dysponować odpowiednią sumą pieniężną na poniesienie określonych wydatków związanych z uczestnictwem w rywalizacji sportowej i przygotowaniem do niej. Dopiero wysokość wydatków poniesionych rzeczywiście przez zawodnika mogłaby być zwracana przez klub sportowy. Powyższe prowadziłyby do ograniczenia liczby zawodników amatorów, w szczególności z wyżej podanych względów finansowych. A zatem o statusie zawodnika amatora przesądza kryterium braku wynagrodzenia, ekwiwalentnego świadczenia za uprawianie przez niego

¹⁶⁰ Uchwała nr VIII/124 z dnia 14 lipca 2015 r. Zarządu Polskiego Związku Piłki Nożnej w sprawie statusu zawodników oraz zmian przynależności klubowej, tj. U. nr VIII/124 z 14.07.2015 zm. U. nr VI/94 z 16.06.2017, www.pzpn.pl/dokumenty, data dostępu: 12.10.2017 r.

piłki nożnej, w tym za reprezentowanie klubu sportowego w zawodach sportowych lub przygotowaniach do nich.

Zawodnikiem profesjonalnym jest zawodnik, który ma z klubem sportowym zawartą umowę zgodnie z wytycznymi określonymi przez PZPN i który otrzymuje z tytułu uprawiania piłki nożnej lub działalności z tym związanej, wynagrodzenie, względnie inne świadczenie pieniężne lub rzeczowe w wysokości większej niż jedynie zwrot wydatków poniesionych przez niego w związku z uprawianiem tej dyscypliny. Ponadto status zawodnika profesjonalnego przysługuje zawodnikowi, który po ukończeniu 15 roku życia podpisał za zgodą przedstawicieli ustawowych umowę z klubem piłkarskim na okres nie przekraczający trzech lat (tzw. kontrakt U-18).

Zawodowstwo w piłce nożnej wiąże się zatem z zarobkowym celem działalności. Zawodnik profesjonalny uprawia daną dyscyplinę sportu w zamian za określone ekwiwalentne świadczenie, najczęściej przybierające postać wynagrodzenia pieniężnego.

Należy rozważyć status prawny zawodnika, który otrzymuje stypendium z klubu sportowego. Takie uprawnienie zostało wprost przewidziane w art. 5 u.s. W mojej ocenie, jeżeli stypendium to przewyższa faktyczne koszty, które musi ponieść klub sportowy na zawodnika, to taki zawodnik nabywa status zawodnika profesjonalnego, nawet niezależnie od tego, czy zawarł z klubem sportowym umowę o profesjonalne uprawianie piłki nożnej¹⁶¹. Stanowisko to znajduje potwierdzenie w regulacjach wewnątrzwiązkowych¹⁶².

Mając powyższe na uwadze, dla celów niniejszej dysertacji uznano, że za zawodnika piłki nożnej uważa się osobę, która jest związana z klubem sportowym umową o profesjonalne uprawianie piłki nożnej, tj. otrzymuje wynagrodzenie względnie inne świadczenie pieniężne lub niepieniężne w zamian za świadczenie usług sportowych na rzecz klubu sportowego. Co za tym idzie, poza ramami niniejszych rozważań pozostaje stosunek prawny łączący klub sportowy z zawodnikiem amatorem, tj. zawodnikiem, który nie jest związany z klubem sportowym umową i nie otrzymuje on z tego tytułu wynagrodzenia przewyższającego wysokość faktycznie poniesionych przez niego kosztów.

¹⁶¹ Tak również: *J. Laskowski*, Prawne aspekty zmiany przynależności klubowej zawodnika piłki nożnej, Warszawa 2016, niepubl., s. 251.

¹⁶² Zob. treść § 10 ust. 1 uchwały dot. zmiany przynależności klubowej zawodnika.

3. Wnioski

Obecnie sport odgrywa istotną rolę nie tylko w życiu społecznym, ale również gospodarczym. Ludzie dzięki udziałowi we współzawodnictwie sportowym jednoczą się ponad podziałami, aby kibicować swojej ulubionej drużynie. Potwierdzeniem istotnego znaczenia sportu, nawet w sferze stosunków politycznych, jest historia rugby w RPA. Nelson Mandela po objęciu prezydentury w tamtejszym kraju stanął przed ogromnym wyzwaniem zjednoczenia podzielonego rasowo i ekonomicznie społeczeństwa. Nadarzącą się ku temu okazją był zbliżający się finał o Puchar Świata w rugby, który miał zostać rozegrany właśnie w RPA. Poprzez wyrażenie swojego poparcia dla narodowej drużyny rugby, w której występowali głównie białoskórzy zawodnicy, Nelson Mandela dokonał rzeczy wydawałoby się niemożliwej – zapalił w zawodnikach ducha wygranej, a w kibicach – ducha jedności. Dzięki temu drużyna narodowa RPA, która w środowisku sportowym była spisywana na straty, wygrała w finale z Nową Zelandią¹⁶³.

Historia ta pokazuje fenomen sportu – na jednym stadionie, ponad podziałami, zasiadają obok siebie ludzie o różnych poglądach, rasach, religiach, aby zjednoczyć się ze sobą na czas trwania meczu, kibicując swojej ulubionej drużynie.

Postępujące zjawiska umiędzynarodowienia, komercjalizacji i profesjonalizacji sportu stworzyły możliwość znacznego rozwoju i popularyzacji sportu oraz jego uczestników na całym świecie.

Kluby sportowe mogą pozyskać dodatkowe źródła finansowania, w szczególności z umów sponsoringowych, dzięki czemu mogą rywalizować na najwyższym poziomie rozgrywkowym o największe trofea. Obecnie kluby sportowe nie prowadzą jedynie działalności sportowej, ale są prężnie rozwijającymi się przedsiębiorstwami nastawionymi na osiągnięcie określonego rezultatu ekonomicznego. Kluby sportowe coraz częściej występują w zorganizowanych formach (np. w postaci holdingów, grup kapitałowych), w których poszczególne podmioty odpowiadają za określoną gałąź działalności klubu sportowego, jak na przykład akademie piłkarskie, spółki mające na celu prowadzenie działalności komercyjnej. Taka struktura klubu sportowego pozwala również na zminimalizowanie ryzyka gospodarczego w przypadku fiaska inwestycyjnego któregoś z podmiotów. Kluby sportowe korzystają z przywiązania kibiców – konsumentów do ulubionej drużyny sportowej, oferując innym przedsiębiorcom

¹⁶³ Zob. *J. Carlin*, *Invictus*. Igrając z wrogiem (tłum. *J. Malinowski*), Warszawa 2010; *C. Eastwood* (reż.), film *Invictus – Niepokonany*, USA 2009.

możliwość korzystania z renomy i marki klubu w zamian za określone korzyści finansowe. Wykorzystując przywiązanie kibiców do klubu sportowego, oferowane są im przez przedsiębiorców partnerskich danego klubu sportowego, określone usługi. Jeżeli bowiem kibic zdaje sobie sprawę z tego, że dzięki zakupowi określonych towarów lub usług wspiera pośrednio swój klub sportowy, wpłynie to niewątpliwie na jego decyzję w zakresie wyboru usługodawcy lub sprzedawcy. Dochodzi do sytuacji, w której na co dzień klub sportowy jest prężnie rozwijającym się przedsiębiorstwem, w którym jedynie w weekend rozgrywane są mecze.

Profesjonalizacja i komercjalizacja sportu doprowadziły do powstania zawodu – sportowca profesjonalnego, dla którego sport jest głównym źródłem utrzymania. Popularność sportu sprzyja rozwojowi infrastruktury sportowej, turystyce sportowej, z której czerpią korzyści prywatni przedsiębiorcy, ale również miasta, regiony i państwa.

Z drugiej zaś strony, sport stał się biznesem, poddanym prawom wolnego rynku i konkurencji. Może to prowadzić do pewnych nadużyć, takich jak stosowanie dopingu przez sportowców, którzy za wszelką cenę chcą wygrać rywalizację sportową, korupcja i ustawianie meczów czy też pranie pieniędzy. z uwagi na coraz większą liczbę rozgrywek sportowych sportowcy narażeni są na przeciążenia i eksploatację fizyczną, godząc występy w lidze, w pucharach i kadrze narodowej. Wielomilionowe transfery zawodników są tematami z pierwszych stron gazet, a wizerunek sportowca jest jednym z najbardziej pożądaných dóbr na rynku. Najlepsi sportowcy mogą korzystać z pomocy sztabu doradców, prawników w celu zabezpieczenia swoich interesów, w tym przyszłości po zakończeniu kariery sportowej. Jednak mniej znani zawodnicy, w szczególności na początkowych etapach kariery sportowej, są zmuszeni nieraz do godzenia się na niekorzystne postanowienia umów dotyczących uprawiania sportu czy też nadmierną eksploatację ich wizerunku przez osoby trzecie, aby móc występować w silniejszym klubie sportowym na wyższym poziomie rozgrywkowym i rozwijać swoje umiejętności sportowe.

Rozwój omówionych powyżej zjawisk znajduje odzwierciedlenie we wzroście zainteresowania sprawami sportu przez ustawodawców krajowych i europejskich. Organy Unii Europejskiej dość długo nie wypowiadały się w zakresie spraw dotyczących sportu, wychodząc z założenia, że jest to sfera wolności i praw obywateli. Co za tym idzie, powinna być wolna od reglamentacji prawnej. Jednak wraz ze wzrostem, w szczególności gospodarczego, znaczenia sportu organy Unii Europejskiej postanowiły przyjrzeć się bliżej tej dziedzinie. Istotne znaczenie dla prawidłowej wykładni prawnej zjawisk

występujących w sporcie odgrywa orzecznictwo TSUE. Wynika z niego przede wszystkim to, że sport podlega również prawu unijnemu, w szczególności swobodom rynku wewnętrznego i przepisom antymonopolowym. Co za tym idzie, podmioty działające w sporcie są zobowiązane do jego przestrzegania.

Podobna tendencja zauważalna jest w ustawodawstwie krajowym. Reglamentacja spraw sportu w Polsce przebiegała od znacznej ingerencji w jej sprawy, która była charakterystyczna dla ówczesnego ustroju państwa polskiego, poprzez stopniowe wprowadzanie większej autonomii w sporcie. Aktualnie można zauważyć stopniowe zwiększanie zakresu spraw sportu objętych reglamentacją prawną, która ma na celu przeciwdziałanie negatywnym zjawiskom występującym w sporcie.

Głównymi uczestnikami współzawodnictwa sportowego są zawodnicy oraz kluby sportowe. Ich status prawny jest złożony, dlatego też konieczne jest jego szczegółowe określenie. Klubem sportowym jest podmiot, który wykonuje działalność sportową i uczestniczy we współzawodnictwie sportowym w danym sporcie organizowanym w szczególności przez polski związek sportowy lub regionalny związek sportowy, posiadający osobowość prawną. Za zawodnika uważa się natomiast osobę fizyczną, która zajmuje się zawodowym uprawianiem piłki nożnej, tj. jest związany z klubem sportowym umową o profesjonalne uprawianie piłki nożnej. Tzn. uzyskuje z tego tytułu wynagrodzenie przewyższające faktycznie poniesione przez niego koszty związane z reprezentowaniem barw klubowych danego klubu sportowego.

Rozdział II. Regulacje wewnętrzne ustanawiane w sferze sportu

Sfera sportu jest objęta reglamentacją prawną. Mają na nią wpływ nie tylko przepisy prawa powszechnie obowiązujące, ale również regulacje wewnętrzne ustanawiane przez organizacje i związki sportowe. Należy rozważyć, jakie podmioty i w jakim zakresie mogą ustanawiać takie regulacje oraz jaki jest charakter prawny tych regulacji. Dodatkowo analizy wymaga to, czy zasadne jest wprowadzanie szczególnych regulacji dla sportu, czy może wystarczą ogólne przepisy regulujące poszczególne sfery życia społecznego, które znajdują odzwierciedlenie również w sporcie. Ponadto w jakim zakresie przepisy prawa powszechnie obowiązującego znajdują zastosowanie w sporcie, a w jakim zakresie powinny mieć jedynie zastosowanie regulacje organizacji i związków sportowych. W związku z tym należy zastanowić się nad kompatybilnością tych regulacji oraz ich wpływem na sytuację prawną stron umowy o profesjonalne uprawianie piłki nożnej. Konieczne jest również określenie zasad dotyczących rozstrzygnięcia kolizji pomiędzy tymi regulacjami.

1. Zasada autonomii sportu

Jedną z naczelných zasad w sporcie jest jego autonomia. Sport, jako sfera wolności człowieka, co do zasady nie powinien podlegać w zbyt dużym stopniu reglamentacji prawnej oraz ingerencji organów publicznych w tym zakresie. Wynika to bowiem z założenia, że „sport winien się rządzić swoimi prawami”¹⁶⁴. Jednak z uwagi na rosnące znaczenie społeczne i ekonomiczne sportu, a co za tym idzie, również negatywne zjawiska występujące w sporcie, konieczna jest w pewnym zakresie ingerencja państwa.

Brak jest legalnej definicji autonomii sportu. W doktrynie prawa międzynarodowego wskazuje się, że nazwa „autonomia sportu” zakłada, że sport i prawo są oddzielnymi dziedzinami, które rządzą się swoimi zasadami i co do zasady nie powinny się wzajemnie przenikać¹⁶⁵. Sport jest bowiem aktywnością społeczną i kulturalną, praktykowaną prywatnie, której głównym celem jest rozrywka i rekreacja, natomiast normy prawne określają prawa i obowiązki, których należy przestrzegać. Dlatego też ta sfera życia społecznego nie powinna być regulowana za pomocą przepisów prawa¹⁶⁶.

¹⁶⁴ S. Fundowicz, *Prawo sportowe*, Warszawa 2013, s. 24.

¹⁶⁵ R. Parish, S. Miittinen, *The sporting exception in European Union Law*, Haga 2008, s. 10.

¹⁶⁶ K. Foster, *Developments in Sporting Law (w:) The Changing Politics of Sport* (red. L. Allison), Manchester 1993, s. 106.

Autonomia sportu jest przejawem wolności zrzeszania się i prawa do sportu. Powyższe gwarantowane jest w Konstytucji RP oraz dokumentach międzynarodowych wskazujących na podstawowe prawa i wolności człowieka, w szczególności w Konwencji o Ochronie Praw Człowieka i Podstawowych Wolności¹⁶⁷.

W doktrynie wskazuje się, że „wolnościami są uprawnienia nie wynikające bezpośrednio z prawa w sensie przedmiotowym, gdyż prawo to określa jedynie ich granice, których przestrzeganie daje możliwość legalnego korzystania z wolności”¹⁶⁸. Jak słusznie wskazał Bogusław Banaszak, gdyby prawo nie wskazywało granic korzystania z gwarantowanych konstytucyjnie wolności i wszyscy korzystaliby z nich w sposób nieskrępowany, mogłoby dochodzić do sytuacji konfliktowych pomiędzy jednostkami korzystającymi z tych wolności. Powinny istnieć mechanizmy służące rozwiązywaniu konfliktów powstałych na tym tle. Mają one służyć przeciwdziałaniu naruszeniom wolności jednej osoby przez drugą osobę, a także nie dopuszczać do naruszeń dobra ogółu społeczeństwa przez daną jednostkę korzystającą z nieograniczonej niczym wolności¹⁶⁹. W związku z powyższym w tym zakresie powszechnie przyjmuje się zasadę wyrażoną już w art. 4 Deklaracji Praw Człowieka i Obywatela z 1789 r., zgodnie z którą „wolność polega na czynieniu tego wszystkiego, co nie szkodzi drugiemu”¹⁷⁰.

Mając na uwadze treść art. 31 ust. 1 i 2 Konstytucji RP, należy wskazać, że wolność człowieka podlega ochronie prawnej. Jednak każdy jest obowiązany szanować wolności i prawa innych oraz nikogo nie wolno zmuszać do czynienia tego, czego prawo mu nie nakazuje.

W związku z powyższym korzystanie z przyznanych konstytucyjnie praw i wolności może podlegać ograniczeniom określonym jedynie w drodze ustawy i tylko w sytuacji, gdy jest to konieczne w demokratycznym państwie prawnym dla ochrony istotnych dóbr niezbędnych dla jego funkcjonowania. Dobrami tymi są bezpieczeństwo, porządek publiczny, środowisko, zdrowie i moralność publiczna. Drugą przesłanką, w której ograniczenie praw i wolności człowieka jest dopuszczalne, jest ochrona praw i wolności innych osób¹⁷¹.

¹⁶⁷ Konwencja o Ochronie Praw Człowieka i Podstawowych Wolności z dnia 4.11.1950 r., tj. Dz.U. z 1993 r., Nr 61, poz. 284 z późn. zm.

¹⁶⁸ *I. Malinowska*, Ochrona praw i wolności w Polsce, Warszawa 2009, s. 17.

¹⁶⁹ *B. Banaszak*, Prawo konstytucyjne, Warszawa 2015, s. 364.

¹⁷⁰ Deklaracja Praw Człowieka i Obywatela z 26.8.1789 r., <http://libr.sejm.gov.pl>, data dostępu: 15.11.2018 r.

¹⁷¹ Art. 31 ust. 3 Konstytucji RP.

Zgodnie z treścią art. 11 w/w Konwencji każdy ma prawo do swobodnego, pokojowego zgromadzania się oraz do swobodnego stowarzyszania się, łącznie z prawem tworzenia związków zawodowych i przystępowania do nich dla ochrony swoich interesów. Ponadto wykonywanie tych praw nie może podlegać innym ograniczeniom niż te, które określa ustawa i które są konieczne w społeczeństwie demokratycznym z uwagi na interesy bezpieczeństwa państwowego lub publicznego, ochronę porządku i zapobieganie przestępstwom, ochronę zdrowia i moralności lub ochronę praw i wolności innych osób.

Przepisy Konstytucji RP podobnie regulują kwestię dotyczącą wolności zrzeszania się. W omawianym zakresie podstawowe znaczenie ma treść art. 12 i 58 Konstytucji RP. Zgodnie z treścią art. 12 Konstytucji RP Rzeczpospolita Polska zapewnia wolność tworzenia i działania związków zawodowych, organizacji społeczno-zawodowych rolników, stowarzyszeń, ruchów obywatelskich, innych dobrowolnych zrzeszeń oraz fundacji. Następnie zgodnie z treścią art. 58 Konstytucji RP każdemu zapewnia się wolność zrzeszania się. Ograniczenie tej wolności wskazane zostało w dalszej części wspomnianego przepisu, tj. zakazane są zrzeszenia, których cel lub działalność są sprzeczne z Konstytucją RP lub ustawą. O odmowie rejestracji lub zakazie działania takiego zrzeszenia orzeka sąd. Ustawa określa rodzaje zrzeszeń podlegających sądowej rejestracji, tryb tej rejestracji oraz formy nadzoru nad tymi zrzeszeniami.

Wolność zrzeszania stanowi zatem jedną z podstawowych zasad ustrojowych oraz gwarantowane konstytucyjnie źródło praw podmiotowych.

Pod pojęciem zrzeszania rozumie się „względnie trwałą grupę osób o dobrowolnym i sformalizowanym członkostwie i sformalizowanej strukturze organizacyjnej, realizującą wspólnie określone cele”¹⁷². Trybunał Konstytucyjny wskazał cechy, którym powinno legitymować się zrzeszenie. w swoim orzeczeniu wskazał, że po pierwsze, musi to być struktura oparta na dobrowolnej przynależności. Po drugie, struktura ta musi zostać stworzona w celu realizacji wspólnie ustalonych zamierzeń, które będą osiągane za pomocą wybranych środków. Po trzecie, członkowie danego zrzeszenia powinni przyjąć określony sposób podejmowania decyzji uznawanych za wspólne, który odpowiada pewnym minimalnym standardom demokracji¹⁷³.

¹⁷² P. Czarny, B. Naleziński, Wolność zrzeszania się (w:) Prawa i wolności obywatelskie w Konstytucji RP (red. B. Banaszak, A. Preisner), Warszawa 2002, s. 589.

¹⁷³ Wyrok Trybunału Konstytucyjnego z dnia 12.1.2012 r., Kp 10/09, OTK-A 2012, Nr 1, poz. 4.

Mając powyższe na uwadze, należy wskazać, że wolność zrzeszania się obejmuje wolność tworzenia i przystępowania do zrzeszeń, współudziału w decydowaniu o sprawach zrzeszenia, określania nazwy, rodzaju, celu i struktury władzy w zrzeszeniu oraz swobodę działania zrzeszenia¹⁷⁴.

Organizacje działające w sporcie opierają swoją działalność właśnie na wolności zrzeszania się. W związku z powyższym, w mojej ocenie, autonomia sportu jest podstawową zasadą obowiązującą w sferze sportu, która wynika z przyznanej człowiekowi wolności zrzeszania się. Przejawia się ona, po pierwsze, w gwarantowanej swobodzie zakładania i przynależności do organizacji sportowych. Po drugie, w swobodzie do ustanawiania regulacji wewnątrzorganizacyjnych, do których przestrzegania zobowiązane są podmioty zrzeszone w ramach tych organizacji, co do zasady niezależnie od wpływu państwa w tym zakresie.

Jak słusznie wskazał Hubert Radke, autonomia sportu przejawia się w dwóch głównych wymiarach: organizacyjnym i normatywnym¹⁷⁵.

1.1. Organizacyjny wymiar autonomii sportu

Organizacyjny wymiar autonomii sportu dotyczy wolności tworzenia i przystępowania do organizacji sportowych, które występują najczęściej w formie prawnej stowarzyszeń.

Z uwagi na komercjalizację i globalizację sportu podstawowe znaczenie w zakresie organizacji sportu odgrywają międzynarodowe organizacje sportowe. W doktrynie przyjmuje się, że podmioty te należą do grupy pozarządowych organizacji międzynarodowych, jednak elementem je wyróżniającym jest to, że działają na podstawie statutu, a nie umowy¹⁷⁶. Co za tym idzie, nie są one uznawane za podmioty międzynarodowego prawa publicznego. Dlatego też ich podmiotowość prawna jest kształtowana przez przepisy prawa państwa, w którym dana organizacja ma swoją siedzibę. W związku z tym podlegają też jurysdykcji tego państwa¹⁷⁷.

¹⁷⁴ L. Garlicki, M. Zubik (red.), *Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej. Komentarz*. T. II, wyd. II, Warszawa 2016, s. 353.

¹⁷⁵ H. Radke, *Autonomia sportu (w:) Leksykon prawa sportowego. 100 podstawowych pojęć* (red. M. Leciak), Warszawa 2017, s. 11.

¹⁷⁶ B. Kuźniak, M. Marcinko, *Organizacje pozarządowe*, Warszawa 2008, s. 5; Zob. szerzej: P. Mijał, *Monopol de iure związków sportowych w kontekście międzynarodowym (w:) Prawne aspekty funkcjonowania federacji sportowych* (red. M. Biliński), Kraków 2014, s. 83; D. Pałucka, *Obowiązek przynależności polskiego związku sportowego do międzynarodowej organizacji sportowej*, *Ius Novum* 2016, Nr 4, s. 225-226.

¹⁷⁷ J. Foks, *Prawo krajowe a prawo międzynarodowe – casus Polska*, *Sport Wyczynowy* 2006, Nr 1-2, s. 75-76.

Biorąc pod uwagę powyższe, podstawowe znaczenie dla funkcjonowania międzynarodowych organizacji sportowych ma odpowiedni wybór państwa – siedziby. Bierze się w tym zakresie pod uwagę głównie czynniki polityczne, podatkowe, prawne, jak również infrastrukturalne¹⁷⁸. W szczególności z uwagi na sprzyjające przepisy prawa podatkowego większość tego typu organizacji ma swoją siedzibę w Szwajcarii¹⁷⁹. Międzynarodowe organizacje sportowe działające w piłce nożnej mają również swoją siedzibę w tym państwie¹⁸⁰. Biorąc pod uwagę formę prawną, w ramach których działają międzynarodowe organizacje sportowe, należy wskazać, że najczęściej jest to forma stowarzyszenia lub związku stowarzyszeń¹⁸¹.

Co do zasady członkiem międzynarodowych organizacji sportowych nie jest państwo, ale związek, instytucja, w szczególności krajowy związek sportowy, osoba prawna lub fizyczna¹⁸². Co ważne, członkiem międzynarodowych organizacji sportowych działających w piłce nożnej nie są poszczególni zawodnicy, trenerzy czy kluby sportowe, ale jedynie krajowe związki sportowe¹⁸³.

Międzynarodowe organizacje sportowe zajmują się kompleksowo organizacją i zarządzaniem współzawodnictwem sportowym w danym sporcie. W zakresie ich kompetencji pozostaje w szczególności ustalanie reguł sportowych, organizacja imprez sportowych o randze międzynarodowej, określanie zasad przynależności i wykluczania członków z organizacji, a także prowadzenie postępowań dyscyplinarnych w zakresie swoich struktur. Ponadto organizacje te często określają reguły prawidłowego postępowania, kodeksy etyki czy też regulaminy fair play¹⁸⁴.

Zgodnie z europejskim modelem sportu, o którym szczegółowo była mowa w rozdziale I niniejszej dysertacji, w danym sporcie działa jedna organizacja na określonym w tej strukturze szczeblu. W związku z powyższym najwyższą w hierarchii organizacyjnej w piłce nożnej ogólnoświatową organizacją sportową jest FIFA, na szczeblu europejskim zaś UEFA. w Polsce monopolistyczną pozycję w zakresie

¹⁷⁸ T. Burns, European Sports Federations: a Critical Review of the Options of Incorporation, Entertainment Law 2003, Vol. 2, Nr 2, s. 2-4.

¹⁷⁹ A. Wach, Odpowiedzialność osób naruszających reguły sportowe lub prawne w związku z UEFA EURO 2012, Warszawa 2012, s. 63.

¹⁸⁰ D. Wolski, Regulacje przyjmowane przez międzynarodowe organizacje sportowe a prawo krajowe, Problemy Współczesnego Prawa Międzynarodowego, Europejskiego i Porównawczego 2016, Vol. 14, s. 136.

¹⁸¹ J. Foks, Prawo krajowe a prawo międzynarodowe w sporcie – „casus” Polska, Sport Wyczynowy 2006, Nr 1-2, s. 75-76.

¹⁸² W. Góralczyk, s. Sawicki, Prawo międzynarodowe publiczne w zarysie, Warszawa 2013, s. 284.

¹⁸³ Art. 10 Statutu FIFA oraz art. 5 Statutu UEFA.

¹⁸⁴ M. Stramski, Międzynarodowe organizacje sportowe a prawo sportowe, Studia Prawnoustrojowe 2017, Nr 38, s. 186.

współzawodnictwa sportowego w piłce nożnej zajmuje PZPN. w sferze spraw organizacyjnych i sportowych działa on pod nadzorem piłkarskich organizacji międzynarodowych.

Podstawą tworzenia i funkcjonowania polskich związków sportowych jest u.s., a w zakresie w tej ustawie nieuregulowanym – u.stow. Zgodnie z treścią art. 7 u.s. polski związek sportowy jest tworzony celem organizowania i prowadzenia współzawodnictwa w danym sporcie. Dla utworzenia polskiego związku sportowego wymagane jest uzyskanie zgody ministra właściwego do spraw kultury fizycznej. U.s. określa również, kto może zostać członkiem polskiego związku sportowego. Może to być klub sportowy, związek sportowy oraz inna osoba prawna, której statut, umowa albo akt założycielski przewiduje prowadzenie działalności w danym sporcie. Mając powyższe na uwadze, należy wskazać, że członkiem polskiego związku sportowego, podobnie jak międzynarodowych organizacji sportowych, nie może być osoba fizyczna, w szczególności zawodnik lub trener.

Formą niejako poprzedzającą utworzenie polskiego związku sportowego jest forma organizacyjno-prawna związku sportowego. Związek sportowy może zostać utworzony przez co najmniej trzy kluby sportowe. Działa on w formie stowarzyszenia lub związku stowarzyszeń. Jak już wskazywano wcześniej, stowarzyszenie jest dobrowolnym, samorządnym, trwałym zrzeszeniem o celach niezarobkowych. Ponadto stowarzyszenie jest uprawnione do samodzielnego określania swoich celów, programów działania i struktur organizacyjnych. Stowarzyszenia w liczbie co najmniej trzech mogą utworzyć związek stowarzyszeń. Swoistą cechą związku stowarzyszeń jest to, że przystępować do niego mogą również inne osoby prawne, z tym zastrzeżeniem, że osoby prawne prowadzące działalność zarobkową mogą być jedynie członkami wspierającymi takiego związku. Takie ograniczenie nie występuje w przypadku związku sportowego działającego w formie stowarzyszenia¹⁸⁵.

Jak słusznie wskazała Daria Pałucka, obowiązująca w Polsce zasada samorządności stowarzyszeń odpowiada określonej powszechnie koncepcji autonomii sportu, w szczególności autonomii organizacji sportowych¹⁸⁶.

Podsumowując, organizacyjny wymiar autonomii sportu przejawia się w wolności tworzenia i funkcjonowania związków oraz organizacji sportowych, a także w modelu

¹⁸⁵ M. Badura, H. Basiński, G. Kałużny, M. Wojcieszak, Ustawa o sporcie. Komentarz, Warszawa 2011, s. 51.

¹⁸⁶ D. Pałucka, Obowiązek przynależności polskiego związku sportowego do międzynarodowej organizacji sportowej, *Ius Novum* 2016, Nr 4, s. 226.

hierarchicznej struktury sportu. Powyższe sprzyja zapewnieniu prawidłowej organizacji sportu oraz prowadzenia współzawodnictwa sportowego.

1.2. Normatywny wymiar autonomii sportu

Zasada autonomii sportu oparta jest na swobodzie regulowania przez organizacje i związki sportowe unormowań dotyczących przynależności do tych organizacji, a także określania praw i obowiązków ich członków. Najczęściej odbywa się to w formie wydawania aktów wewnętrznych, obowiązujących członków danej organizacji.

1.2.1. Istota normatywnego wymiaru autonomii sportu

Obecnie to sportowe organizacje międzynarodowe określają reguły, na jakich opiera się współzawodnictwo sportowe w danym sporcie. Jednocześnie nakładają one na swoich członków obowiązek ich przestrzegania. Ponadto członkowie międzynarodowych organizacji sportowych, a zatem krajowe związki sportowe są zobowiązane do importowania tych reguł na podmioty zrzeszone w ramach tych związków oraz zapewnienie ich przestrzegania. Co za tym idzie, międzynarodowe organizacje sportowe zapewniają sobie w ten sposób możliwość kompleksowego regulowania działalności sportowej w danej dyscyplinie sportowej. To one decydują de facto o zasadach i sposobie funkcjonowania wszystkich podmiotów działających w danym sporcie. Krajowe związki sportowe mogą pewne kwestie uszczegóławiać lub regulować w zakresie, który nie został określony przez międzynarodowe organizacje sportowe.

W doktrynie wskazuje się nawet, że obecnie w sporcie najistotniejszą rolę normatywną odgrywają międzynarodowe organizacje sportowe, gdyż sprawują one władzę wewnątrz organizacji, a regulacje ustawowe na poziomie prawa krajowego stanowią jedynie uzupełnienie sportowego porządku prawnego¹⁸⁷. Należy zbadać, jakie występują pomiędzy tymi normami zależności. Dzięki temu możliwe będzie określenie sytuacji prawnej stron umowy o profesjonalne uprawianie piłki nożnej, która jest kształtowana nie tylko poprzez postanowienia umowy, ale przede wszystkim przez obowiązujące te strony regulacje związkowe oraz przepisy prawa.

Potrzeba instytucjonalizacji sportu wynika przede wszystkim z rosnącej komercjalizacji i profesjonalizacji sportu. Konsekwencją tego jest z jednej strony rozwój poszczególnych dyscyplin sportowych, lecz z drugiej strony rosnące ryzyko różnych

¹⁸⁷ M. Stramski, Międzynarodowe organizacje sportowe a prawo sportowe, *Studia Prawnoustrojowe* 2017, Nr 38, s. 188.

nadużyć i deformacji działalności sportowej. Dlatego też autonomia sportu nie jest zasadą o charakterze bezwzględnym.

1.2.2. Interwencyjny i nieinterwencyjny model reglamentacji prawnej sportu

Nie ma jednego przyjętego powszechnie modelu reglamentacji prawnej sportu. Swoboda w tym obszarze należy do poszczególnych państw, w których sport jest uprawniany. Rozbieżności w tym zakresie wynikają przede wszystkim z tradycji prawnej obowiązującej w danym kraju. Ponadto zależy od zapatrywania się poszczególnych ustawodawców na sposób regulowania takich kwestii, jak w szczególności organizacja sportu, struktura jego zarządzania, finansowanie sportu czy też zwalczanie niepożądanych zjawisk występujących w sporcie¹⁸⁸. Ogólnie można wskazać, że zależy to od przyjętej przez dane państwo polityki sportowej¹⁸⁹. W doktrynie wyróżnia się dwa główne modele takiej reglamentacji: model interwencyjny i model nieinterwencyjny. Podstawą wyodrębnienia tych modeli jest zakres regulacji prawnych dotyczących sportu oraz jego funkcjonowania.

Model nieinterwencyjny polega na tym, że co do zasady brak jest specjalnych regulacji prawnych dotyczących sfery sportu. Zakres regulacji prawnych sportu przejawia się w dwóch aspektach. Po pierwsze, nie są w ogóle regulowane prawnie pewne kwestie, które ustawodawca uznał za indyferentne prawnie. To oznacza, że prawo nie reguluje pewnych problemów występujących w sporcie, bowiem nie reguluje tożsamyh problemów pojawiających się w innych sferach, poza sportem. W doktrynie określa się to jako zjawisko przestrzeni wolnej od regulacji prawnej¹⁹⁰. W tym zakresie przejawia się zasada autonomii sportu. Ustawodawca pozostawia pewną swobodę kształtowania regulacji przez podmioty działające w sferze sportu, uznając, że powinna być ona wolna od ingerencji ustawodawcy. Po drugie, co do zasady zastosowanie w sporcie mają te przepisy, które mają zastosowanie także w innych sferach podlegających regulacjom prawnym, a dotyczących tożsamyh kwestii. A zatem sprawy sportu nie podlegają wyłączeniu spod ogólnych przepisów prawa powszechnego obowiązującego w ramach danego porządku prawnego. Podlegają takim samym przepisom, jak każda inna sfera

¹⁸⁸ E.J. Krześniak, Kluby i organizacje sportowe w prawie polskim na tle rozwiązań zagranicznych, Warszawa 2016, s. 73.

¹⁸⁹ Zob. szerzej: R. Piechota, Polityka sportowa państwa (w:) Leksykon prawa sportowego. 100 podstawowych pojęć (red. M. Leciak), Warszawa 2017, s. 129-131.

¹⁹⁰ A.J. Szwarec, Kompatybilność regulacji sportowych i prawnych w kontekście prawnej reglamentacji sportu (w:) Kompatybilność pozaprawnych regulacji sportowych z regulacjami prawnymi (red. A.J. Szwarec), Poznań 2014, s. 24.

życia społecznego i gospodarczego. Tytułem przykładu można wskazać, że np. kluby sportowe i związki sportowe mogą działać w ramach takich form prawnych, jakie zostały przewidziane dla innych podmiotów działających na rynku w innych sektorach i branżach. W tym zakresie nie są tworzone specjalne regulacje dotyczące katalogu możliwych form prowadzenia działalności w zakresie sportu. Taki model obowiązuje w większości państw Europy zachodniej i północnej¹⁹¹.

Charakterystyczne dla modelu interwencjonistycznego jest tworzenie specjalnych przepisów prawa dla sfery sportu. W tym przypadku wychodzi się bowiem z założenia, że sport jest na tyle specyficzną dziedziną, że wymaga specjalnych regulacji prawnych, dedykowanych tylko jej. Jednocześnie przyjmuje się, że sprawy sportu są doniosłe prawnie. Co za tym idzie, powinny podlegać stosownej reglamentacji prawnej i nie mogą być wolne od zainteresowania ustawodawcy. Misja rozwoju sfery sportu oraz administrowanie w ramach tej dziedziny życia społecznego należy do zadań organów administracji publicznej. A zatem mają one zarówno prawo, jak i obowiązek dbania o rozwój sportu, regulowania kwestii ze sportem związanych oraz nadzorowania działalności podmiotów działających w sferze sportu¹⁹². Istotnym czynnikiem, odgrywającym znaczącą rolę w ramach tego modelu, jest wsparcie finansowe sportu przez państwo. Z jednej strony wynika to z przyjęcia przez państwo odpowiedzialności za rozwój i organizację sportu. Z drugiej zaś strony stanowi element kontrolny – w przypadku niespełnienia przez podmioty działające w sferze sportu określonych wymogów nałożonych przez organy państwa wsparcie finansowe przeznaczone na ich rzecz może zostać wycofane¹⁹³. Model ten obowiązuje w szczególności w państwach Europy wschodniej i południowej¹⁹⁴.

W Polsce co do zasady przyjęto model interwencjonistyczny reglamentacji prawnej sportu. Jak to zostało już szczegółowo omówione w I rozdziale dysertacji, w naszym kraju tworzone są specjalne przepisy prawa dotyczące jedynie spraw sportu w postaci odrębnych aktów prawnych o randze ustawowej. Przepisy prawa określają zasady funkcjonowania podmiotów działających w sporcie, w szczególności związków sportowych i klubów sportowych. Określają również kwestie dotyczące wsparcia

¹⁹¹ E.J. Krześniak, Kluby i organizacje sportowe w prawie polskim na tle rozwiązań zagranicznych, Warszawa 2016, s. 77.

¹⁹² A. Lewis, J. Taylor, Sport: Law and Practice, Londyn 2014, s. 4-5; E.J. Krześniak, Kluby i organizacje sportowe w prawie polskim na tle rozwiązań zagranicznych, Warszawa 2016, s. 73.

¹⁹³ A. Lewis, J. Taylor, Sport: Law and Practice, Londyn 2014, s. 4-5.

¹⁹⁴ E.J. Krześniak, Kluby i organizacje sportowe w prawie polskim na tle rozwiązań zagranicznych, Warszawa 2016, s. 74.

finansowego tych podmiotów ze strony państwa. Ponadto wprowadzają środki nadzoru nad zgodnością funkcjonowania tych podmiotów z zasadami określonymi w przepisach prawa. Jednak na przestrzeni lat zakres prawnej reglamentacji sportu ulegał ograniczaniu, aby w roku 2010 uchwalić u.s., która w o wiele mniejszym zakresie niż poprzednio obowiązujące ustawy reguluje sferę sportu. Należy zgodzić się z poglądem prezentowanym przez Eligiusza Jerzego Krześniaka, który nazywa system reglamentacji prawnej sportu w Polsce modelem lekko interwencjonistycznym¹⁹⁵.

Uzasadnienia prawnej reglamentacji sportu ustawodawca upatruje w konieczności zapewnienia ochrony określonym i powszechnie uznanym dobrom oraz interesom. Powołuje się w tym zakresie w szczególności na takie dobra i wartości społeczne, jak rzetelności uczciwość, które powinny przyświecać podmiotom działającym w sporcie. Wartości te są związane z główną zasadą występującą we współzawodnictwie sportowym, jaką jest zasada fair play. Dodatkowo ustawodawca wyszedł z założenia, że powinien zapewnić wszystkim obywatelom swobodny dostęp do zorganizowanych form aktywności sportowej na tych samych, przejrzystych zasadach¹⁹⁶.

W doktrynie istnieją rozbieżne stanowiska co do zakresu prawnej reglamentacji sportu.

Eligiusz Jerzy Krześniak stoi na stanowisku, że sport wymaga albo specjalnych regulacji prawnych dedykowanych tej dziedzinie, albo głębokiej analizy prawnej przepisów ogólnych mających na celu rozstrzygnięcie spornych lub wątpliwych kwestii z uwzględnieniem specyfiki sportu¹⁹⁷.

Marian Rudnik wskazał, że regulacje prawne specyficzne dla sfery sportu są potrzebne w takim zakresie, aby odpowiednio zabezpieczyć interesy podmiotów działających w sporcie. W szczególności chodzi tu o kadrę narodową, zawodników, a także kluby i związki sportowe¹⁹⁸.

Andrzej Jan Szwarc dopuszcza ingerencję państwa w sprawy sportu, ale z poszanowaniem pewnych zasad. Po pierwsze, podmiotom działającym w sporcie powinna zostać pozostawiona pewna autonomia. Po drugie, reglamentacja prawna spraw

¹⁹⁵ Ibidem, s. 642.

¹⁹⁶ Uzasadnienie do projektu ustawy o sporcie z 5.8.2009 r., druk sejmowy 2313, www.bit.msit.gov.pl, data dostępu: 15.12.2018 r.; *W. Cajselski*, Ustawa o sporcie. Komentarz, Warszawa 2011, s. 40.

¹⁹⁷ *E.J. Krześniak*, Prawne mechanizmy zabezpieczenia zasady autonomii sportu na przykładzie struktury i funkcjonowania Międzynarodowej Federacji Piłki Nożnej (FIFA), *Przegląd Prawa Handlowego* 2016, Nr 2, s. 13.

¹⁹⁸ *M. Rudnik*, Sport profesjonalny w Polsce. Rola regulacji prawnych (w:) *Unia Europejska i Sport oraz wspieranie społecznego dialogu w europejskim piłkarstwie zawodowym* (red. *A.J. Szwarc*), Poznań 2006, s. 115.

sportu powinna być umiarkowana. Nie powinno się bowiem tworzyć regulacji prawnych, które w swej treści byłyby jedynie powieleniem przepisów powszechnie obowiązujących, które to przepisy w swej istocie spełniają swoją funkcję. Tworzenie specjalnych regulacji prawnych w sferze sportu powinno mieć miejsce jedynie w przypadku takiej konieczności, w sytuacjach, gdy jest to prawnie uzasadnione. Autor wychodzi bowiem z założenia, że żadna dziedzina ludzkiej aktywności nie powinna być przeregulowywana. Przy przyjęciu powyższego rozwiązania konieczne jest również dbanie o to, aby regulacje te były wewnątrznie spójne w ramach powszechnie obowiązującego systemu prawnego. Ponadto regulacje sportowe określone przez organizacje sportowe nie powinny być sprzeczne z regulacjami prawnymi występującymi w danym systemie prawnym¹⁹⁹.

W mojej ocenie najlepszym rozwiązaniem jest wyśrodkowanie tych dwóch modeli. Sfera sportu jest na tyle specyficzna, że pewne kwestie powinny być regulowane specjalnie dla niej. Istnienie w tym zakresie jedynie ogólnych regulacji, wspólnych wszystkim innym dziedzinom życia społecznego, może budzić poważne wątpliwości interpretacyjne. Może nie być wiadomo, jak te normy stosować, uwzględniając jednocześnie specyfikę sportu. Dedykowane sferze sportu przepisy ułatwiają prowadzenie działalności w tym zakresie oraz jego organizację. Coraz większe społeczne, a przede wszystkim gospodarcze znaczenie sportu wymaga określonej interwencji państwa, aby odpowiednio chronić i zabezpieczać interesy podmiotów działających w sporcie. Jednak zakres tej ingerencji powinien być uzasadniony i proporcjonalny do realizacji celu, któremu ma służyć.

W obecnych realiach nie da się sobie wyobrazić sytuacji, w której sport byłby całkowicie wolny od reglamentacji prawnej. Oczywiście ingerencja państwa powinna ograniczać się jedynie do tego, co niezbędne. Powinien zostać pozostawiony organizacjom sportowym określony zakres swobody w zakresie regulowania zasad organizacji i prowadzenia współzawodnictwa sportowego, celem urzeczywistnienia zasady autonomii sportu. Dlatego też dążenia polskiego ustawodawcy do ograniczenia ingerencji państwa w sprawy sportu poprzez wprowadzenie u.s., aktu o wiele bardziej zwięzłego niż poprzednio obowiązujące ustawy, w szczególności u.s.k., należy uznać za zjawisko pozytywne.

¹⁹⁹ A.J. Szwarec, *Kompatybilność regulacji sportowych i prawnych w kontekście prawnej reglamentacji sportu* (w:) *Kompatybilność pozaprawnych regulacji sportowych z regulacjami prawnymi* (red. A.J. Szwarec), Poznań 2014, s. 27-28.

1.3. Zakres autonomii sportu

Jednym z podstawowych zagadnień wymagających rozstrzygnięcia jest zakres autonomii sportu. Sfera sportu od zawsze korzystała z przymiotu niezależności i funkcjonowała w oparciu o właściwe tylko dla niej reguły i zasady²⁰⁰. Początkowo ustawodawcy poszczególnych państw, jak również organy państwowe nie widziały konieczności ingerowania w sferę sportu. Jednak wraz z postępującą komercjalizacją i globalizacją sportu, które to zjawiska zostały szczegółowo opisane w I rozdziale niniejszej dysertacji, podmioty te zaczęły zwracać większą uwagę na tę sferę życia społecznego.

Zakres autonomii sportu w doktrynie prawa określa się często poprzez odwołanie do pojęć minimalnej i maksymalnej autonomii. Zgodnie z tą teorią minimalny zakres autonomii sportu zostaje naruszony w przypadku, gdy zostaje zagrożona funkcjonalność organizacyjna organizacji i związków sportowych rozumiana jako ich niezależność, prawo do samostanowienia oraz demokratyczny charakter. Maksymalną granicę autonomii wyznacza natomiast sytuacja, w której federacja sportowa lub związek sportowy narusza podstawowe zasady porządku prawnego oraz prawa jednostki²⁰¹.

Tak jak każde prawo lub wolność, zasada autonomii sportu ma również swoje granice. Podmioty działające w sporcie są naturalnie zainteresowane korzystaniem w jak największym stopniu z zasady autonomii sportu. W jednej ze spraw sądowych z zakresu odpowiedzialności odszkodowawczej za stosowanie dopingu w sporcie Arne Ljungqvist reprezentujący IAAF²⁰² wskazał, że: „Sądy tworzą wiele problemów dla naszej pracy antydopingowej, ale my nie przejmujemy się tym, co oni mówią. Mamy swoje własne zasady i są one nadrzędne”. Powyższe stwierdzenie bardzo wyraźnie pokazuje stanowisko przedstawicieli międzynarodowych organizacji sportowych w zakresie nadrzędności ustanawianych przez nie regulacji nad powszechnie obowiązującymi przepisami prawa poszczególnych państw.

W mojej ocenie stwierdzenie to nie może mieć zastosowania w praktyce. O ile sport korzysta z zasady autonomii sportu, o tyle jej zakres powinien kończyć się w miejscu, w którym reguły ustanawiane przez organizacje sportowe są niezgodne z przepisami

²⁰⁰ H. Radke, Prawo międzynarodowych organizacji sportowych a prawo krajowe (w:) Pluralizm prawny: Tradycja, transformacje, wyzwania (red. D. Bunikowski, K. Dobrzeński), Toruń 2009, s. 333.

²⁰¹ M. Kędzior, Autonomia organizacji sportowych w świetle prawa polskiego i Unii Europejskiej, Sport Wyczynowy 2007, Nr 1-3, s. 7.

²⁰² International Association of Athletics Federations, tj. Międzynarodowe Stowarzyszenie Federacji Lekkoatletycznych (tłum. aut.).

prawa powszechnie obowiązującego i taka sytuacja nie ma prawnego uzasadnienia. Należy podzielić pogląd, że autonomia sportu nie może być obszarem, w którym występuje absolutna dowolność w zakresie tworzenia i stosowania reguł wewnętrznych, wyłączonych całkowicie spod oddziaływania prawa powszechnego²⁰³. Jak najbardziej zasada autonomii sportu powinna być przestrzegana. Jednak sprawy sportu, jako jedna z wielu sfer życia społecznego, nie powinny stać w sprzeczności z przepisami powszechnie obowiązującego prawa. Uważam, że działalność podmiotów w sporcie powinna być oceniana przy uwzględnieniu specyfiki tej sfery. Nie może jednak naruszać podstawowych zasad porządku prawnego poszczególnych państw oraz przepisów prawa międzynarodowego, w szczególności przepisów prawa europejskiego. A zatem regulacje wewnętrzne organizacji i związków sportowych mogą być jak najbardziej tworzone i stosowane, jednak powinny one odwoływać się do bezwzględnie obowiązujących przepisów prawa. Powyższe może w praktyce jednak nastroczać trudności. Przede wszystkim z tego względu, że największą rolę w zakresie ustanawiania regulacji wewnętrznych odgrywają międzynarodowe organizacje sportowe. Podlegają one prawu państwa – siedziby, a co za tym idzie, mogą nie uwzględniać specyfiki i treści regulacji poszczególnych porządków prawnych, którym podlegają członkowie tych organizacji. Jednak postępujące zjawisko harmonizacji prawa, w szczególności prawa europejskiego, w pewnym sensie ułatwia międzynarodowym organizacjom sportowym tworzenie takich regulacji. Dzięki temu istnieją większe szanse, że będą one zgodne z przepisami prawa powszechnie obowiązującego poszczególnych państw, do których stosowania zobowiązani są członkowie tych organizacji²⁰⁴.

2. Regulacje mające zastosowanie w sporcie

Należy wskazać, jakie regulacje mają zastosowanie w sporcie. Jak już wspomniano wcześniej, na zakres regulacji prawnych w sporcie składają się przede wszystkim przepisy prawa powszechnie obowiązującego, jak również regulacje wewnętrzne ustanawiane przez organizacje i związki sportowe.

Wśród teoretyków prawa istnieje spór co do zakresu normatywnej autonomii sportu, a co za tym idzie, zakresu obowiązywania przepisów prawa powszechnie obowiązującego w sporcie. w następstwie, kompatybilności tych przepisów z normami ustanawianymi przez związki i organizacje sportowe.

²⁰³ M. Gniatowski (red.), Ustawa o sporcie. Komentarz, Wrocław 2011, s. 76.

²⁰⁴ Zob. szerzej: J. Osiejewicz, Harmonizacja prawa państw członkowskich Unii Europejskiej, Warszawa 2016.

2.1. Przepisy prawa powszechnego mające zastosowanie w sporcie

Podmioty działające w sporcie co do zasady podlegają prawu państwa, w którym mają siedzibę. Co za tym idzie, podmioty działające w sporcie mające siedzibę w Polsce są zobowiązane do przestrzegania prawa obowiązującego na terenie ich siedziby. W prawie polskim za przepisy prawa powszechnie obowiązującego przyjmuje się źródła prawa określone w art. 87 Konstytucji RP. A zatem podmioty działające w sporcie są zobowiązane do przestrzegania przepisów Konstytucji RP, ratyfikowanych umów międzynarodowych, rozporządzeń, a także aktów prawa miejscowego, jeżeli podmioty te mają siedzibę na terenie działania organów, które je ustanowiły.

W Polsce najważniejszą ustawą mającą zastosowanie w sprawach sportu jest u.s., o której była mowa w rozdziale I niniejszej dysertacji. Dodatkowo organizacje, związki i kluby sportowe są zobowiązane do przestrzegania pozostałych przepisów prawa powszechnie obowiązującego, w szczególności o randze ustawowej. W zakresie ich organizacji i funkcjonowania należy wskazać na takie podstawowe akty prawne, jak u.stow. oraz k.s.h. Niezależnie od powyższego, podmioty działające w sporcie, tak jak inne podmioty działające na rynku, są zobowiązane do stosowania między innymi przepisów prawa cywilnego, prawa podatkowego, prawa gospodarczego czy też prawa karnego²⁰⁵.

Polska, jako kraj członkowski Unii Europejskiej, jest zobowiązana do realizacji unijnej polityki sportowej, a także współdziałania w tym zakresie z instytucjami Unii Europejskiej oraz innymi państwami członkowskimi²⁰⁶.

Doniosłą kwestię dla niniejszego zagadnienia stanowi stosowanie przepisów prawa europejskiego do działalności sportowej. Należy wskazać, że Unia Europejska tworzy swój autonomiczny porządek prawny, który jest co do zasady bezpośrednio stosowany we wszystkich jej państwach członkowskich. W przypadku kolizji przepisów prawa europejskiego z przepisami krajowymi mają one pierwszeństwo zastosowania²⁰⁷.

²⁰⁵ S. Gardiner (red.), Sports Law, London 2006, s. 91.

²⁰⁶ Zob.: Biała Księga Komisji Wspólnot Europejskich z 11.7.2007 r. na temat sportu, KOM(2007)391, <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/PL/TXT/?uri=celex:52007DC039>, data dostępu: 16.12.2018 r.; A. Giersz, Cele i założenia ustawy o sporcie (w:) Ustawa o sporcie (red. A.J. Szwarec), Poznań 2011, s. 14.

²⁰⁷ Zob. szerzej: E. Calka, Zasada pierwszeństwa w prawie Unii Europejskiej. Wybrane problemy, Studia Iuridica Lublinsia 2016, Vol. 25, Nr 1, s. 47-58; J. Rzućdziło, Zasada pierwszeństwa prawa unijnego w orzecznictwie Sądu Najwyższego i sądów powszechnych (w:) Zasada pierwszeństwa prawa Unii Europejskiej w praktyce działania organów władzy publicznej RP (red. M. Jabłoński, S. Jarosz-Żukowska), Wrocław 2015, s. 325-349.

Największą rolę dla rozwiązania niniejszego zagadnienia odegrał TSUE²⁰⁸. Stał on przed odpowiedzią na podstawowe pytanie sprowadzające się do tego, czy uprawianie sportu w ogóle podlega przepisom prawa wspólnotowego. w 1974 r. w orzeczeniu w sprawie *Walrave i Koch* TSUE uznał, że uprawianie sportu podlega prawu wspólnotowemu w zakresie, w jakim uznaje się taką działalność za działalność gospodarczą. Idąc dalej, przyjął, że w przypadku gdy uprawianie sportu ma charakter świadczenia usług lub świadczenia pracy, zastosowanie mają w tym zakresie przepisy TFUE dotyczące swobody przepływu pracowników oraz swobody świadczenia usług²⁰⁹. W orzeczeniu *Dona v. Mantero* przyjęto, że regulacje ustanawiane przez międzynarodowe i krajowe organizacje sportowe powinny określać zasady zarobkowego uprawiania sportu w zgodzie z przepisami prawa wspólnotowego²¹⁰. Natomiast w orzeczeniu w sprawie *Meca-Medina* TSUE przyjął, że nie tylko uprawianie sportu, ale również wykonywanie działalności sportowej podlega przepisom prawa wspólnotowego w zakresie postanowień dotyczących swobody przedsiębiorczości i konkurencji²¹¹.

Powyższe orzeczenia wywarły ogromny wpływ na kształt regulacji wewnętrznych ustanawianych przez organizacje i związki sportowe. Wprost bowiem wskazano, że zasada autonomii sportu nie ma charakteru absolutnego, a podmioty działające w sporcie są zobowiązane, tak jak inne podmioty działające na rynku europejskim, stosować się do przepisów prawa wspólnotowego.

Powyższe prowadzi do konstatacji, że obecnie nie powinno budzić wątpliwości, że działalność sportowa oraz uprawianie sportu podlegają prawu wspólnotowemu. Powinno być ono organizowane i prowadzone zgodnie z tymi przepisami. Ponadto regulacje wewnętrzne ustanawiane przez polskie związki sportowe co do zasady powinny być zgodne z przepisami powszechnie obowiązującego prawa polskiego. Możliwe wyjątki od tej reguły, a także kwestie dotyczące rozstrzygania kolizji pomiędzy tymi regulacjami zostaną omówione w dalszej części niniejszej dysertacji.

2.2. Regulacje wewnętrzne ustanawiane przez podmioty działające w sporcie

Jak wskazano powyżej, naczelną zasadą w sporcie jest jego autonomia. Jej wymiar normatywny przejawia się przede wszystkim w możliwości ustanawiania i egzekwowania

²⁰⁸ Zob. szerzej: *L. Barani*, The regulation of sport in the European Union: courts and markets (w:) The Regulation of Sport in the European Union (red. *B. Bogusz*, *A. Cygan*, *E. Szyszczak*), Cheltenham 2007, s.114-115.

²⁰⁹ Sprawa 36/74 *Walrave i Koch* p. Association Union Cycliste Internationale, ECR 1974, 1405, Lex nr 138071.

²¹⁰ Sprawa C-13/76, *Gaetano Dona v. Mario Montero*, ECR 1976, 1333, Lex nr 137169.

²¹¹ Sprawa C-519/04 *David Meca-Medina i Igor Majcen* p. Komisji, Zb. Orz. 2006, I-6991.

reguł, które mają zastosowanie do podmiotów zrzeszonych w ramach tych organizacji i związków sportowych.

2.2.1. Podmioty uprawnione do ustanawiania regulacji wewnętrznych w sporcie

Podmioty działające w sporcie, korzystające ze swobody stowarzyszeniowej, są uprawnione do ustanawiania norm, do których stosowania są zobowiązani ich członkowie. Powyższe wiąże się również z prawem do egzekwowania tych reguł oraz stosowania sankcji w sytuacji, gdy dane normy nie są przestrzegane.

Jedną z najważniejszych kwestii w tym zakresie jest określenie kręgu podmiotów, które są uprawnione do ustanawiania regulacji wewnętrznych, które będą miały następnie zastosowanie do członków danej organizacji sportowej działającej w określonej dyscyplinie sportowej lub innych podmiotów i osób działających w jej ramach.

2.2.1.1. Międzynarodowy Komitet Olimpijski i krajowe komitety olimpijskie

Jednym z najważniejszych podmiotów w świecie sportu jest MKOl. Został on założony 23 czerwca 1894 r. z inicjatywy Pierre'a de Coubertina. MKOl działa na podstawie Karty Olimpijskiej²¹² i główną jego misją jest wypełnianie i promowanie jej postanowień.

Karta Olimpijska jest zbiorem podstawowych zasad olimpizmu, która reguluje organizację, działanie i funkcjonowanie Ruchu Olimpijskiego²¹³. Spełnia ona trzy podstawowe funkcje: Po pierwsze, jest aktem o charakterze konstytucyjnym dla sportu, gdyż ustanawia fundamentalne zasady i wartości olimpizmu. Po drugie, jest dokumentem pełniącym rolę statutu MKOl. Po trzecie, Karta Olimpijska określa prawa i obowiązki podmiotów Ruchu Olimpijskiego, tj. MKOl, międzynarodowych organizacji sportowych oraz Narodowych Komitetów Olimpijskich i Komitetów Organizacyjnych Igrzysk Olimpijskich. Mają one bowiem obowiązek postępowania zgodnie z postanowieniami Karty Olimpijskiej²¹⁴.

Jedną z fundamentalnych zasad olimpizmu jest to, że organizacje sportowe zrzeszone wokół Ruchu Olimpijskiego mogą niezależnie ustanawiać swoje prawa

²¹² Karta Olimpijska obowiązująca od dnia 9 września 2013 r., http://www.olimpijski.pl/files/Download/1_ok_pl_olympic_charter_en-september2013.pdf, data dostępu 20.12.2018 r.), dalej jako Karta Olimpijska.

²¹³ Zgodnie z treścią pkt 3 Fundamentalnych zasad olimpizmu przedstawionych w Karcie Olimpijskiej, Ruch Olimpijski oznacza skoordynowane, zorganizowane, uniwersalne i stałe działania, realizowane pod najwyższym kierownictwem MKOl, wszystkich osób fizycznych i prawnych zainspirowanych wartościami olimpizmu. Rozciąga swoje działania na pięć kontynentów. Osiąga swój najwyższy cel gromadząc sportowców z całego świata na największym festiwalu sportu, na Igrzyskach Olimpijskich. Jego symbolem jest pięć splecionych ze sobą kół.

²¹⁴ Wstęp do Karty Olimpijskiej.

i obowiązki, w szczególności swobodnie ustalać i kontrolować zasady poszczególnych dyscyplin sportowych oraz określać ich struktury. Mogą one również swobodnie zarządzać swoją organizacją. Ponadto mogą przeprowadzać wybory do swoich władz w sposób wolny od jakichkolwiek wpływów z zewnątrz, a także kształtować kwestię odpowiedzialności mającej na celu stosowanie zasad dobrego zarządzania²¹⁵. Postanowienia te są odzwierciedleniem zasady autonomii sportu, o której była mowa powyżej.

W Karcie Olimpijskiej wprost została wskazana zasada autonomii sportu oraz jej przejawy konieczne dla funkcjonowania Ruchu Olimpijskiego. Karta Olimpijska określa wymogi, jakie muszą zostać spełnione przez międzynarodowe organizacje sportowe oraz Narodowe Komitety Olimpijskie, aby mogły one zostać uznane przez MKOl.

Pozarządowe organizacje zarządzające określoną dyscypliną sportową na szczeblu światowym oraz organizacje kierujące tą dyscypliną na szczeblu krajowym mogą zostać uznane przez MKOl jedynie po spełnieniu określonych wymogów. Przede wszystkim ich statuty, sposób postępowania oraz działalność powinny być zgodne z postanowieniami Karty Olimpijskiej, w tym przyjęciem i wdrażaniem Światowego Kodeksu Antydopingowego²¹⁶. Powyższe nie wyklucza jednak zachowania niezależności oraz samodzielności tych organizacji w zarządzaniu daną dyscypliną sportową.

Zgodnie z treścią art. 28 Karty Olimpijskiej Narodowe Komitety Olimpijskie muszą chronić swoją niezależność i opierać się wszelkiego rodzaju naciskom. W szczególności natury politycznej, prawnej, religijnej lub ekonomicznej, które mogą stawać na przeszkodzie w wypełnianiu przez nie postanowień Karty Olimpijskiej.

Mając powyższe na uwadze, należy wskazać, że podstawowym wymogiem prowadzącym do uznania poszczególnych krajowych komitetów olimpijskich oraz międzynarodowych organizacji sportowych przez MKOl jest ich niezależność oraz autonomia²¹⁷.

Ruch Olimpijski obejmuje organizacje sportowe, sportowców oraz inne osoby, które zobowiązują się postępować zgodnie z postanowieniami Karty Olimpijskiej.

²¹⁵ Pkt 5 fundamentalnych zasad olimpijskich zawartych w Karcie Olimpijskiej.

²¹⁶ Pod przewodnictwem MKOl została powołana Światowa Agencja Antydopingowa (WADA), która ma status fundacji prawa szwajcarskiego. Jej głównym zadaniem jest walka z dopingiem w sporcie. Wydała ona Światowy Kodeks Antydopingowy, do którego stosowania zobowiązane są podmioty działające w danym sporcie, w szczególności sportowcy; www.wada-ama.org, data dostępu: 15.12.2019 r.

²¹⁷ P. Lebek, Autonomia organizacji sportowych, Problemy Współczesnego Prawa Międzynarodowego, Europejskiego i Porównawczego 2016, t. IX, s. 160.

W szczególności będą to krajowe związki sportowe, kluby sportowe, sportowcy, sędziowie, trenerzy i inni działacze sportowi²¹⁸.

Główne zadania MKOl zostały ściśle określone. Przede wszystkim jest to wspieranie i promowanie sportu oraz etyki w sporcie. Ponadto MKOl jest zobowiązany do współpracy z władzą oraz organizacjami publicznymi i prywatnymi w zakresie sportu. Ma również zadanie budowania jedności poprzez sport, przeciwdziałanie negatywnym zjawiskom w sporcie, w szczególności dyskryminacji oraz dopingowi. Przede wszystkim jednak w gestii MKOl pozostaje organizacja i zapewnienie regularnego odbywania się letnich i zimowych igrzysk olimpijskich²¹⁹.

Co za tym idzie, MKOl jest jednym z podstawowych podmiotów mających uprawnienie do ustanawiania regulacji wewnętrznych, do których stosowania zobowiązane są podmioty należące do Ruchu Olimpijskiego. Biorąc pod uwagę pozycję MKOl w świecie sportu, wszystkie podmioty działające w sportach olimpijskich zobowiązane są do stosowania postanowień Karty Olimpijskiej oraz innych regulacji ustanawianych przez MKOl. Igrzyska olimpijskie są największym i najważniejszym świętem sportu na świecie. Jeżeli zatem organizacje sportowe i podmioty w ramach nich stowarzyszone chcą w nich uczestniczyć, muszą przestrzegać tych regulacji.

Tak jak wskazano powyżej, w ramach Ruchu Olimpijskiego działają również Narodowe Komitety Olimpijskie. Podstawy działania PKOl zostały określone w u.s. Jest on związkiem stowarzyszeń zrzeszającym polskie związki sportowe oraz inne osoby prawne, jednostki organizacyjne nieposiadające osobowości prawnej lub osoby fizyczne, związane z narodowym ruchem olimpijskim. PKOl jest organizacją pozarządową, która samodzielnie wyznacza i realizuje cele związane z ruchem olimpijskim²²⁰. W zakresie organizacji ruchu paraolimpijskiego osób niepełnosprawnych działa Polski Komitet Paraolimpijski. PKOl została przyznana wyłączna kompetencja do posługiwania się nazwami i symbolami związanymi z Ruchem Olimpijskim i igrzyskami olimpijskimi. Ponadto jest on zobowiązany do współpracy z ministrem właściwym do spraw kultury fizycznej w sprawach dotyczących sportu. W tym zakresie opiniuje również projekty założeń i aktów prawnych. Należy również zwrócić uwagę na to, że PKOl wydaje zaświadczenie o przynależności związku sportowego do danej organizacji międzynarodowej uznanej przez MKOl, o czym będzie szerzej mowa w dalszych

²¹⁸ Art. 1 ust. 1-3 Karty Olimpijskiej.

²¹⁹ Art. 2 Karty Olimpijskiej.

²²⁰ Zob. szerzej: *E.J. Krześniak*, Status prawny Polskiego Komitetu Olimpijskiego (w:) *Problemy ruchu olimpijskiego w polskim prawie* (red. *A.J. Szwarc*), Poznań 2018, s. 73-118.

rozważaniach niniejszej dysertacji. Od faktu przynależności do takiej organizacji zależy możliwość nabycia przez dany podmiot statusu polskiego związku sportowego.

PKOl działa w oparciu o swój statut²²¹. Przede wszystkim PKOl ma za zadanie rozwijać, promować i chronić Ruch Olimpijski w Polsce, a także dążyć do rozwoju sportu i zasad olimpizmu²²². W tym zakresie między innymi przyjmuje i wdraża Światowy Kodeks Antydopingowy, nadzoruje i koordynuje przygotowania do igrzysk olimpijskich oraz udziela wsparcia olimpijczykom²²³. Niezależnie od powyższego należy wskazać, że PKOl powołuje arbitrów do Trybunału Arbitrażowego przy PKOl, który jest stałym sądem polubownym na zasadach określonych w przepisach Kodeksu postępowania cywilnego²²⁴. Trybunał ten rozstrzyga także spory wynikające z zaskarżenia ostatecznych decyzji dyscyplinarnych polskich związków sportowych²²⁵.

2.2.1.2. Międzynarodowe organizacje sportowe o zasięgu ogólnosiwiatowym

Z uwagi na obowiązującą w większości krajów, w szczególności w Europie, zasadę hierarchicznej struktury organizacji sportu, tj. uznawania zasady „jeden sport – jedna organizacja”, największy wpływ na kształtowanie się regulacji wewnętrznych w danym sporcie mają międzynarodowe organizacje sportowe.

Jak już wskazano powyżej, międzynarodowe organizacje sportowe są zaliczane do pozarządowych organizacji międzynarodowych na podstawie przepisów prawa międzynarodowego. Są zatem podmiotami prywatnymi, do których zastosowanie mają przepisy prawa państwa – siedziby²²⁶.

Międzynarodowe organizacje sportowe stoją na szczycie hierarchii podmiotów działających w danym sporcie. Co za tym idzie, przysługuje im prawo do ustanawiania regulacji organizacyjnych, sportowych i dyscyplinarnych w danym sporcie.

²²¹ Statut Polskiego Komitetu Olimpijskiego, tj. uchwalony na Walnym Zgromadzeniu PKOl w dniu 25.4.2019 r., https://www.olimpijski.pl/Media/files/STATUT_PKOl_uchwalony_25.04.2019.pdf, data dostępu: 15.10.2019 r.

²²² M. Kędziór, M. Koszewska, Funkcje i zadania Polskiego Komitetu Olimpijskiego związane z udziałem w igrzyskach olimpijskich (w:) Problemy ruchu olimpijskiego w polskim prawie (red. A.J. Szwarz), Poznań 2018, s. 125; Zob. szerzej: B. Uljasz, Wykonywanie i organizowanie sportu w Polsce. Studium administracyjno-prawne, Toruń 2019, s. 161-166.

²²³ Zob. szerzej: art. 6 i 7 Statutu PKOl.

²²⁴ Ustawa z dnia 17.11.1964 r. Kodeks postępowania cywilnego, tj. Dz.U. z 2019 r., poz. 2128 z późn. zm., dalej jako k.p.c.

²²⁵ Zob. szerzej: Z. Cwiągalski, Rola Polskiego Komitetu Olimpijskiego w rozstrzyganiu konfliktów sportowych (w:) Problemy ruchu olimpijskiego w polskim prawie (red. A.J. Szwarz), Poznań 2018, s. 208-223.

²²⁶ Tak: J. Foks, Prawo krajowe a prawo międzynarodowe w sporcie – „casus” Polska, Sport Wyczynowy 2006, Nr 1-2, s. 75; E.J. Krześniak, Status prawny Polskiego Komitetu Olimpijskiego (w:) Problemy ruchu olimpijskiego w polskim prawie (red. A.J. Szwarz), Poznań 2018, s. 107.

W piłce nożnej organizacją sportową o zasięgu ogólnoświatowym jest FIFA. Powstała ona w roku 1904 i ma swoją siedzibą w Zurychu. Działa w formie prawnej stowarzyszenia i jest zarejestrowana zgodnie z przepisami szwajcarskiego kodeksu handlowego w Rejestrze Handlowym²²⁷. Podstawowym aktem określającym podstawy i zakres działalności FIFA jest jej statut.

Zadania FIFA zostały ściśle określone. W szczególności organizacja ta ma działać w celu polepszania uwarunkowań do uprawiania piłki nożnej oraz promować tę dyscyplinę sportu na arenie międzynarodowej. W tym zakresie powinna opierać się na wartościach edukacyjnych, kulturalnych i humanitarnych, które niesie za sobą uprawianie sportu. Ponadto organizuje zawody rangi mistrzowskiej o zasięgu międzynarodowym, tj. mistrzostwa świata w piłce nożnej. Przede wszystkim jednak jest ona uprawniona do ustanawiania regulacji w sferze piłki nożnej i zapewnienia egzekwowania ich stosowania. Powyższe nie byłoby możliwe bez uprawnień kontrolnych FIFA wobec organizacji i związków sportowych, które podlegają jej jurysdykcji. Uprawnienia kontrolne polegają na podejmowaniu odpowiednich kroków mających na celu zapobieżenie nieprzestrzeganiu przepisów statutu FIFA, regulacji i decyzji przez nią wydawanych, jak również reguł sportowych²²⁸.

FIFA zrzesza krajowe związki piłki nożnej. Zgodnie ze Statutem FIFA jej członkiem może być tylko jeden podmiot z danego kraju, który odpowiada za organizację współzawodnictwa sportowego w danej dyscyplinie sportu oraz nadzorowanie przestrzegania obowiązujących w tym zakresie reguł. Członkostwo jest możliwe jedynie wtedy, gdy dany związek sportowy jest członkiem określonej konfederacji²²⁹. Konfederacjami są zaś organizacje skupiające związki sportowe na danym kontynencie, które są również członkami FIFA. Zostaną one omówione szczegółowo w dalszej części niniejszej rozprawy.

Stosowanie regulacji ustanawianych przez FIFA przejawia się w trzech głównych zasadach, których muszą przestrzegać jej członkowie. Po pierwsze, członkowie FIFA muszą stosować się do postanowień wynikających ze statutu FIFA, jej regulacji i decyzji oraz analogicznych regulacji ustanawianych przez konfederacje sportowe. Po drugie, członkowie muszą stosować się do obowiązujących reguł gry. Po trzecie, podmioty te muszą uznawać jurysdykcję CAS i poddawać wszelkie spory pod rozstrzygnięcie tego

²²⁷ www.fifa.com, data dostępu: 20.12.2018 r.

²²⁸ Art. 2 Statutu FIFA.

²²⁹ Art. 10 ust. 1-2 Statutu FIFA.

organu, zamiast korzystania z sądownictwa powszechnego, chyba że co innego wynika ze statutu FIFA²³⁰.

Należy zgodzić się z poglądem przedstawionym w doktrynie, zgodnie z którym monopolistyczna pozycja FIFA przejawia się w szczególności poprzez ustanowienie reguł, których jej członkowie muszą przestrzegać. Członkostwo w FIFA implikuje nie tylko obowiązek przestrzegania regulacji ustanawianych przez tę organizację, ale również obowiązek zapewnienia, że będą one przestrzegane również przez członków związków krajowych oraz inne podmioty i osoby, które są bezpośrednio lub pośrednio reprezentowane przez ten związek²³¹.

Co do zasady regulacje ustanawiane przez organy FIFA muszą być transponowane przez krajowe związki sportowe do regulacji przez nie ustanawianych, które muszą być z nimi zgodne. Wynika to bowiem z piramidalnej struktury sportu. W innym przypadku krajowe związki sportowe narażają się na poniesienie z tego tytułu odpowiedzialności dyscyplinarnej²³².

2.2.1.3. Międzynarodowe organizacje sportowe o zasięgu kontynentalnym

Na szczeblu kontynentalnym tworzone są organizacje sportowe, które odpowiadają za organizację i zarządzanie daną dyscypliną sportową na określonym kontynencie.

Jak już wspomniano powyżej, członkami FIFA są również konfederacje sportowe mające za zadanie organizację i nadzorowanie funkcjonowania współzawodnictwa sportowego w piłce nożnej na szczeblu kontynentalnym. Istnieje sześć głównych konfederacji: CONMEBOL (Confederation Sudamericana de Futbol, Ameryka Południowa), CONCACAF (The Confederation of North, Central America and Caribbean Association Football, Ameryka Północna i Środkowa), UEFA (Union of European Football Associations, Europa), AFC (Asian Football Confederation, Azja), CAF (Confederation Africaine de Football, Afryka) oraz OFC (Oceania Football Confederation, Oceania)²³³.

²³⁰ Art. 10 ust. 4 Statutu FIFA.

²³¹ *E.J. Krześniak*, Prawne mechanizmy zabezpieczenia realizacji zasady autonomii sportu na przykładzie struktury i sposobu funkcjonowania Międzynarodowej Federacji Piłki Nożnej (FIFA), *Przegląd Prawa Handlowego* 2016, Nr 2, s. 18.

²³² *D. Wolski*, Regulacje przyjmowane przez międzynarodowe organizacje sportowe a prawo krajowe, *Problemy Współczesnego Prawa Międzynarodowego, Europejskiego i Porównawczego* 2016, Vol. 14, s. 138.

²³³ *E.J. Krześniak*, Prawne mechanizmy zabezpieczenia realizacji zasady autonomii sportu na przykładzie struktury i sposobu funkcjonowania Międzynarodowej Federacji Piłki Nożnej (FIFA), *Przegląd Prawa Handlowego* 2016, Nr 2, s. 17.

Z uwagi na zakres tematyki niniejszej dysertacji omówione zostaną regulacje ustanawiane przez UEFA, która działa na szczeblu europejskim i która zrzesza obecnie 55 członków – związków krajowych²³⁴, w tym PZPN.

UEFA, podobnie jak FIFA, ma swoją siedzibę w Zurychu i podlega prawu szwajcarskiemu. Konfederacja ta działa w oparciu o swój statut. Główne zadania UEFA przedstawiają się następująco: Przede wszystkim jest ona zobowiązana do regulowania wszystkich kwestii związanych z europejskim futbolem. Ma za zadanie promować piłkę nożną na arenie międzynarodowej, zgodnie z zasadami pokoju, zrozumienia i fair play, bez jakichkolwiek przejawów dyskryminacji. Ponadto monitoruje i kontroluje zarządzanie wszystkimi typami piłki nożnej w Europie (dotyczy to piłki nożnej kobiet i mężczyzn, jak również futsalu). w jej gestii pozostaje również organizacja i zarządzanie wszystkimi rozgrywkami piłkarskimi na szczeblu europejskim. W szczególności dotyczy to rozgrywek Ligi Mistrzów, Ligi Europy oraz Mistrzostw Europy²³⁵.

Członkami UEFA mogą być krajowe związki piłki nożnej mające swoją siedzibę w Europie, które są odpowiedzialne za organizację i zarządzanie rozgrywkami piłkarskimi na szczeblu danego państwa europejskiego²³⁶. W statucie UEFA zostały określone główne obowiązki jej członków. Krajowe związki piłki nożnej są zobowiązane w szczególności do stosowania się do postanowień Statutu UEFA oraz decyzji CAS. Powinny również respektować reguły gry ustanawiane przez upoważnione do tego organy UEFA. W zakresie swojej działalności powinny kierować się zasadą lojalności, integracji, przynależności oraz fair play. Krajowe związki sportowe są zobowiązane do zawarcia powyższych postanowień w swoich statutach i regulaminach oraz zapewnienia przestrzegania tych regulacji przez kluby sportowe, zawodników i działaczy sportowych. Za niestosowanie postanowień statutu UEFA lub innych regulacji wydawanych przez jej organy grozi odpowiedzialność dyscyplinarna²³⁷.

2.2.1.4. Krajowe związki sportowe

Na szczeblu krajowym za organizację i funkcjonowanie danej dyscypliny sportowej odpowiada krajowy związek sportowy, a zatem w Polsce w przypadku piłki nożnej – PZPN. Podstawą funkcjonowania polskiego związku sportowego jest art. 7 u.s., zgodnie z którym polski związek sportowy może być utworzony w celu organizowania

²³⁴ www.uefa.com, data dostępu: 22.12.2018 r.

²³⁵ Art. 2 Statutu UEFA.

²³⁶ Art. 5 Statutu UEFA.

²³⁷ Zob. art. 53-58 Statutu UEFA.

i prowadzenia współzawodnictwa w danym sporcie. Uzyskanie statusu polskiego związku sportowego jest uzależnione od spełnienia konkretnych wymagań wskazanych w u.s.. Po pierwsze, związek sportowy musi uzyskać w tym zakresie zgodę ministra właściwego do spraw kultury fizycznej. Po drugie, polski związek sportowy musi przynależeć do właściwej międzynarodowej organizacji sportowej działającej w sporcie olimpijskim lub paraolimpijskim lub innej uznanej przez MKOl²³⁸.

Nabycie statusu polskiego związku sportowego niesie za sobą daleko idące implikacje. Ustawodawca w art. 13 u.s. przyznał bowiem określone kompetencje wyłączne na rzecz polskiego związku sportowego. Przede wszystkim jest to prawo do organizowania i prowadzenia współzawodnictwa sportowego o tytuł Mistrza Polski oraz o Puchar Polski w danym sporcie. Poza tym uprawnienie do ustanawiania i realizacji reguł sportowych, organizacyjnych i dyscyplinarnych we współzawodnictwie sportowym organizowanym przez ten związek. Nie dotyczy to jednak reguł dyscyplinarnych dotyczących dopingu w sporcie, ponieważ określenie tych reguł pozostawiono w gestii ustawodawcy. Reguły w tym zakresie realizuje wyłącznie powołana do tego Polska Agencja Antydopingowa²³⁹. Ponadto polski związek sportowy jest wyłącznie uprawniony do powołania kadry narodowej oraz przygotowania jej do igrzysk olimpijskich, igrzysk paraolimpijskich, igrzysk głuchych, mistrzostw świata lub mistrzostw Europy. Jest również uprawniony do reprezentowania tego sportu w międzynarodowych organizacjach sportowych.

W przypadku gdy polski związek sportowy nie będzie członkiem takiej międzynarodowej organizacji sportowej, staje się związkiem sportowym działającym w formie związku stowarzyszeń. Powyższe oznacza, że nabycie statusu polskiego związku sportowego, a co za tym idzie, kompetencji wyłącznych określonych w u.s, jest uzależnione od stosunku członkostwa tego związku sportowego we właściwej organizacji międzynarodowej.

Wprowadzenie powyższego obowiązku uzasadnione zostało przez ustawodawcę w sposób następujący: „rozwiązanie to zmierza do konsolidacji polskiego sportu oraz daje rękojmię zachowania przez polskie związki sportowe odpowiednich standardów etyczno-prawnych, jako że uznanie przez MKOl uwarunkowane jest przestrzeganiem postanowień

²³⁸ Zob. szerzej: *D. Pałucka*, Obowiązek przynależności polskiego związku sportowego do międzynarodowej organizacji sportowej, *Ius Novum* 2016, Nr 4, s. 225-236.

²³⁹ W szczególności, zastosowanie w tym zakresie ma ustawa z 21.4.2017 r. o zwalczaniu dopingu w sporcie, tj. Dz.U. z 2019 r., poz. 1872 z późn. zm.

Karty Olimpijskiej, Światowego Kodeksu Antydopingowego oraz globalnym charakterem danego sportu”²⁴⁰.

Omawiana regulacja wzbudziła kontrowersje wśród teoretyków prawa. Wskazuje się bowiem, że utrata statusu polskiego związku sportowego oznacza utratę wyłącznych praw wynikających z art. 13 u.s. Co za tym idzie, uprawnienia te mogą być wykonywane przez inne podmioty (związki sportowe), w szczególności przez więcej niż jeden podmiot, jak ma to miejsce w przypadku polskiego związku sportowego. To może utrudniać organizację zawodów o tytuł Mistrza Polski, powołania kadry narodowej, a także otrzymania środków na rozwój danej dyscypliny sportowej z budżetu państwa. Powyższe może prowadzić do spadku zainteresowania tym sportem, co wiąże się również z brakiem możliwości jego rozwoju²⁴¹. Stanowisko w tym zakresie zajął również Rzecznik Praw Obywatelskich. Wskazał on, że takie rozwiązanie niesie za sobą daleko idące konsekwencje. Decyzję w zakresie tego, czy polski związek sportowy może zostać utworzony podejmuje bowiem nie polski ustawodawca czy też organ przez niego uprawniony, ale MKOl – międzynarodowa organizacja sportowa, a zatem podmiot zewnętrzny wobec państwa polskiego. Rozwiązanie takie może prowadzić do naruszenia konstytucyjnej zasady ochrony zaufania do państwa i ustanawianego przez niego prawa²⁴².

Powyższa regulacja może budzić zastrzeżenia pod kątem gwarantowanych konstytucyjnie praw. Hierarchiczna struktura sportu faktycznie sprzyja odpowiedniemu i przejrzystemu zorganizowaniu zasad współzawodnictwa sportowego. Jednak pozbawienie statusu polskiego związku sportowego i praw dla niego wyłącznych związków sportowych w sportach nieolimpijskich, jedynie z uwagi na brak przynależności do międzynarodowej organizacji sportowej, może prowadzić do swoistej dyskryminacji²⁴³. Co za tym idzie, uniemożliwia to prawidłowy rozwój tych dziedzin sportu. Dodatkowo, brak przynależności do międzynarodowej organizacji sportowej wyklucza możliwość uczestnictwa sportowców – reprezentantów danego kraju

²⁴⁰ Uzasadnienie do projektu ustawy o sporcie z 5.8.2009 r., druk sejmowy 2313, www.bit.msit.gov.pl, data dostępu: 21.12.2018 r.

²⁴¹ D. Palucka, Obowiązek przynależności polskiego związku sportowego do międzynarodowej organizacji sportowej, *Ius Novum* 2016, Nr 4, s. 233.

²⁴² Pismo Rzecznika Praw Obywatelskich do Ministra Sportu i Turystyki ws. dyskryminacji sportów nieolimpijskich, https://www.rpo.gov.pl/sites/default/files/Do_MSIT_ws_dyskryminacji_sportow_nieolimpijskich_0.pdf, data dostępu: 21.12.2018 r.

²⁴³ Zob. szerzej: B. Stępień-Zalucka, M. Niewczas, Dyskryminacja polskich związków sportów nieolimpijskich. Uwagi na tle art. 11 ust. 2 pkt 4 ustawy o sporcie, *Przegląd Prawa Publicznego* 2015, Nr 6, s. 51-69.

w międzynarodowym współzawodnictwie sportowym organizowanym przez te organizacje²⁴⁴. W celu zabezpieczenia praw podmiotów działających w sportach nieolimpijskich oraz zapewnienia prawidłowego ich funkcjonowania został powołany Polski Komitet Sportów Nieolimpijskich²⁴⁵.

W piłce nożnej działa PZPN, który ma status polskiego związku sportowego, tj. uzyskał zgodę ministra właściwego do spraw kultury fizycznej oraz przynależy do międzynarodowych organizacji sportowych (FIFA i UEFA), o których była mowa powyżej. PZPN działa w oparciu o swój statut. PZPN podlega wpisowi do Krajowego Rejestru Sądowego. Wraz z tym wpisem, który ma charakter konstytutywny, nabył osobowość prawną.

Zgodnie z postanowieniami Statutu PZPN samodzielnie określa on swoje cele, programy działania i struktury organizacyjne, a także uchwała akty wewnętrzne dotyczące jego działania. Ponadto PZPN sprawuje kontrolę nad zgodnością statutów i regulaminów swoich członków, ze statutami FIFA, UEFA i PZPN. Dodatkowo PZPN egzekwuje odpowiedzialność organizacyjną, dyscyplinarną i regulaminową w stosunku do swoich członków oraz innych podmiotów i osób, które są zobowiązane do przestrzegania regulacji wewnętrznych ustanawianych przez PZPN²⁴⁶. W statucie PZPN określono, że oprócz członków PZPN zobowiązane do ich przestrzegania są również ligi piłkarskie, organy PZPN, zawodnicy, trenerzy, instruktorzy, menedżerowie ds. piłkarzy, sędziowie, licencjonowani organizatorzy imprez piłkarskich, działacze sportowi i osoby zatrudnione w sporcie. Jak wskazano powyżej, obowiązek podporządkowania regulacjom ustanawianym przez PZPN został rozciągnięty de facto na wszystkie podmioty działające w sektorze piłki nożnej. Powyższe może wzbudzać zastrzeżenia pod kątem skuteczności takiej regulacji, skoro w/w podmioty nie są członkami PZPN. Próba rozstrzygnięcia tego problemu zostanie przeprowadzona w dalszej części niniejszych rozważań.

2.2.2. Zakres uprawnień do ustanawiania regulacji wewnętrznych w sporcie

Mając na uwadze powyżej opisane zadania poszczególnych organizacji i związków sportowych, należy wskazać, że podmioty te, co do zasady, uprawnione są do organizowania i prowadzenia współzawodnictwa sportowego w danym sporcie. Ponadto

²⁴⁴ M. Badura, H. Basiński, G. Kałużny, M. Wojcieszak, Ustawa o sporcie. Komentarz, Warszawa 2011, s. 191.

²⁴⁵ www.pksn.pl, data dostępu: 21.12.2018 r.

²⁴⁶ Art. 6 Statutu PZPN.

mają wyłączne prawo do ustanawiania reguł organizacyjnych, sportowych i dyscyplinarnych w tym zakresie.

Organizacja i prowadzenie współzawodnictwa sportowego w danym sporcie polega na kompleksowym zorganizowaniu przez organizację lub związek sportowy, ewentualnie powierzeniu zorganizowania pod ich nadzorem zawodów sportowych na określonym szczeblu, za które są odpowiedzialne. FIFA organizuje rozgrywki sportowe o charakterze ogólnoświatowym, w szczególności Mistrzostwa Świata. Konfederacje sportowe, w Europie – UEFA, organizują zawody o szczeblu kontynentalnym, w szczególności Ligę Mistrzów i Ligę Europy. Poszczególne krajowe związki sportowe organizują i prowadzą współzawodnictwo sportowe na szczeblu ogólnokrajowym, w szczególności Mistrzostwa Polski i Puchar Polski.

Pewien wyjątek stanowi regulacja art. 15 u.s., która wprowadza możliwość utworzenia ligi zawodowej celem organizacji współzawodnictwa sportowego, które jest prowadzone w formie rozgrywek ligowych. Podobna regulacja występowała już w u.s.k.²⁴⁷ w doktrynie wyodrębniono cechy charakterystyczne takiej formy rozgrywek. Przede wszystkim jest to cykliczność zawodów, która jest rozumiana dwojako. Po pierwsze, jako pewna regularność rozgrywanych zawodów, które mają na celu wyłonienie na koniec sezonu rozgrywkowego mistrza. Po drugie, jako coroczne przeprowadzanie tego typu rozgrywek. Ponadto rozgrywki tego typu charakteryzuje pewne ograniczenie terytorialne, tzn. że mogą w nich uczestniczyć kluby sportowe z określonego obszaru geograficznego²⁴⁸.

Należy zauważyć, że w przypadku gdy ponad połowa klubów sportowych biorących udział w rozgrywkach ligowych w najwyższej klasie rozgrywkowej w danym sporcie działa w formie spółki akcyjnej, polski związek sportowy jest obowiązany do utworzenia ligi zawodowej. W takiej sytuacji liga zawodowa jest zarządzana przez specjalnie do tego powołaną osobę prawną działającą w formie spółki kapitałowej²⁴⁹. Warto zaznaczyć, że w Polsce została utworzona w sektorze piłki nożnej taka liga zawodowa, którą zarządza specjalnie powołana do tego spółka – Ekstraklasa S.A. Oprócz zarządzania rozgrywkami ligowymi w najwyższej klasie rozgrywkowej ma ona również

²⁴⁷ Zob. szerzej: *W. Cajselski*, Ustawa o sporcie. Komentarz, Warszawa 2011, s. 131-141.

²⁴⁸ *M. Gniatowski*, Podstawy prawne działania lig zawodowych w Polsce, *Sport Wyczynowy* 2003, Nr 11-12, s. 84.

²⁴⁹ Odnośnie do modeli funkcjonowania lig zawodowych w sporcie zob. *P. Lebek*, Organizacja sportu profesjonalnego na przykładzie profesjonalnych lig zawodowych (w:) *Prawo sportowe i turystyczne – między regulacją a deregulacją* (red. *M. Kaliński, M. Koszowski*), Kraków 2011, s. 59 i nast.

prawo do sprzedaży praw medialnych oraz innych praw marketingowych dotyczących prowadzonych przez nią rozgrywek²⁵⁰.

Wspólnikami takiej spółki stają się najczęściej kluby sportowe uczestniczące w lidze zawodowej oraz polski związek sportowy²⁵¹. Zasady powstania i funkcjonowania ligi zawodowej są określane w umowie zawieranej pomiędzy polskim związkiem sportowym a spółką zarządzającą ligą zawodową. Powyższe nie pozbawia jednak polskiego związku sportowego w tym zakresie praw wyłącznych określonych w art. 13 u.s. Co więcej, umowa dotycząca zarządzania ligą zawodową powinna zawierać postanowienia zapewniające polskiemu związkowi sportowemu realizację tych praw. Ponadto polski związek sportowy ma zapewnione prawo udziału w przychodach osiąganych w związku z zarządzaniem ligą zawodową. Zawarcie takiej umowy następuje dopiero po uzyskaniu zgody ministra właściwego do spraw kultury fizycznej. Minister odmówi wyrażenia zgody w przypadku stwierdzenia niezgodności jej postanowień z przepisami prawa.

W mojej ocenie najważniejsze znaczenie dla przedmiotu niniejszych rozważań odgrywa przyznane organizacjom sportowym i krajowym związkom sportowym prawo do ustanawiania w danym sporcie reguł w trzech podstawowych kategoriach: reguł sportowych, organizacyjnych i dyscyplinarnych.

Reguły sportowe są określane jako generalne zasady postępowania, które dotyczą zachowań zaliczanych do uprawiania sportu i które adresowane są do sportowców²⁵². Określa się je również jako reguły związane z przebiegiem sportowego współzawodnictwa w danym sporcie, określające zasady uprawiania tego sportu, rywalizacji i zachowania zawodników oraz innych podmiotów zaangażowanych bezpośrednio w uprawianie sportu²⁵³. W doktrynie przyjmuje się, że reguły sportowe można podzielić na dwie kategorie: reguły gry, które określają przebieg rywalizacji sportowej, a także reguły, które kształtują relacje i stosunki łączące różne podmioty

²⁵⁰ Ekstraklasa S.A. została założona 14.6.2005 r. w wyniku umowy zawartej pomiędzy PZPN a klubami sportowymi uczestniczącymi w rozgrywkach najwyższej klasy rozgrywkowej, www.ekstraklasa.org, data dostępu: 10.10.2019 r.

²⁵¹ w Ekstraklasa S.A. akcjonariuszami jest 16 klubów występujących w tej klasie rozgrywkowej (posiadający po 5,8% akcji) oraz PZPN (posiadający 7,2% akcji), www.ekstraklasa.org, data dostępu: 10.10.2019 r.; podobnie w lidze zawodowej w piłce siatkowej, którą zarządza Polska Liga Siatkówki S.A., w której akcjonariuszami są kluby sportowe z najwyższej klasy rozgrywkowej oraz PZPS, www.pls.pl, data dostępu: 10.10.2019 r.

²⁵² A.J. Szwarc, *Karnoprawne funkcje reguł sportowych*, Poznań 1977, s. 61 i nast.

²⁵³ M. Badura, H. Basiński, G. Kałużny, M. Wojcieszak, *Ustawa o sporcie. Komentarz*, Warszawa 2011, s. 195.

działające w sporcie. Nazywane są one w doktrynie również jako *lex ludica*²⁵⁴. Właśnie do reguł sportowych kształtujących zalicza się reguły dotyczące przyznawania licencji lub stosunków prawnych pomiędzy uczestnikami ruchu sportowego²⁵⁵.

Za reguły organizacyjne uznaje się reguły dotyczące sposobu organizacji współzawodnictwa sportowego, określenia jej kształtu i ram strukturalnych, reguły techniczne, pomocnicze w stosunku do reguł sportowych²⁵⁶.

Reguły dyscyplinarne są to natomiast reguły określające odpowiedzialność podmiotów współzawodnictwa sportowego oraz członków danej organizacji lub związku sportowego, w szczególności za naruszenie reguł sportowych i organizacyjnych. Może się ona również rozciągnąć na inne ujemne i niepożądane zachowania sankcjonowane przez powołane przez polski związek sportowy do tego organy²⁵⁷. Jak wskazano w doktrynie, należy jednak odróżniać odpowiedzialność dyscyplinarną od odpowiedzialności organizacyjnej. Odpowiedzialność dyscyplinarna powinna zostać przewidziana w ustawie lub akcie prawnym wydanym na mocy ustawy. Na tej podstawie określony organ uzyskuje kompetencję do stosowania wobec podmiotów objętych tą odpowiedzialnością określonych sankcji dyscyplinarnych. Odpowiedzialność organizacyjna natomiast to odpowiedzialność ponoszona przez członków danej organizacji za naruszenie obowiązków członkowskich, najczęściej przybierająca postać sankcji w postaci ograniczenia lub pozbawienia członkostwa, ewentualnie różnego rodzaju kar umownych²⁵⁸. A zatem w przypadku odpowiedzialności dyscyplinarnej źródłem odpowiedzialności będzie ustawa lub akt wydany na jej podstawie, zaś w przypadku odpowiedzialności organizacyjnej – akt wewnątrzorganizacyjny, kreujący stosunek członkostwa.

Powyższe uprawnienia wynikają z zasady autonomii sportu oraz hierarchicznej struktury organizacji sportu, które to zagadnienia zostały omówione powyżej. Na danym szczeblu współzawodnictwa sportowego tylko jeden podmiot jest uprawniony do ustanawiania reguł, do których stosowania zobowiązani są jego członkowie oraz inne podmioty działające w danym sporcie. Powyższe prowadzi do zapewnienia tym

²⁵⁴ T. Widlak, Wybrane uwagi na temat charakteru i statusu *lex sportiva* w przestrzeni prawnomiędzynarodowej, Ruch Prawniczy, Ekonomiczny i Socjologiczny 2015, Z. 4, s. 83.

²⁵⁵ A. Wach, Stosowanie reguł gry w praktyce ruchu sportowego (w:) Prawo. Sport. Finanse. Regulacje prawne jako instrument optymalizujący zarządzanie sportem (red. K. Wróbel, M. Walczak), Warszawa 2017, s. 106-107 i powołana tam literatura.

²⁵⁶ M. Badura, H. Basiński, G. Kałużny, M. Wojcieszak, Ustawa o sporcie. Komentarz, Warszawa 2011, s. 195.

²⁵⁷ Ibidem, s. 195-196.

²⁵⁸ A. Kijowski, Sytuacja prawna sportowca wyczynowego, Poznań 1984, s. 171.

podmiotom pozycji monopolistycznej w opisanym zakresie. Taki kształt regulacji wynika przede wszystkim z chęci zapewnienia prawidłowej organizacji współzawodnictwa sportowego i przestrzegania określonych reguł przez podmioty i osoby zaangażowane we współzawodnictwo sportowe w danej dyscyplinie. W mojej ocenie kompetencja wyłączna do ustanawiania reguł sportowych, organizacyjnych i dyscyplinarnych w sporcie stanowi pewne władztwo przyznane polskim związkom sportowym przez polskiego ustawodawcę²⁵⁹.

Jednak jak słusznie wskazuje się w doktrynie, reguły ustanawiane przez krajowe związki sportowe, w tym PZPN, stanowią pochodną regulacji ustanawianych przez międzynarodowe organizacje sportowe, których ten związek jest członkiem. Wynika to z tego, że związki te są zobowiązane do przestrzegania regulacji ustanawianych przez międzynarodowe organizacje sportowe i zapewnienia ich przestrzegania przez swoich członków. Biorąc jednak pod uwagę obowiązek ustawy przynależności polskiego związku sportowego do międzynarodowej organizacji sportowej, polski ustawodawca akceptuje to, że polski związek sportowy jest zobowiązany respektować regulacje wydawane przez tę organizację. Należy mieć jednak na uwadze to, że polski związek sportowy, przy ustanawianiu reguł obowiązujących w danym sporcie, jest zobowiązany do przestrzegania przepisów prawa powszechnie obowiązującego. Polski związek sportowy, tak jak każdy inny podmiot prawa, powinien działać w zgodzie z przepisami prawa.

Warto przywołać postulat, który pojawił się w doktrynie, aby przyznać polskim związkom sportowym kompetencje normotwórcze do regulowania praw i obowiązków podmiotów działających w sporcie, w tym dotyczących stron umowy o profesjonalne uprawianie sportu. Podkreślono przy tym, że powinno to odbywać się, mając na uwadze przepisy prawa powszechnie obowiązującego oraz naturę stosunku prawnego²⁶⁰.

W mojej ocenie postulat przyznania kompetencji normotwórczych na rzecz podmiotu prywatnego może budzić wątpliwości. w takim przypadku konieczne byłoby szczegółowe określenie zakresu takich kompetencji oraz podstawowych zasad dotyczących statusu prawnego podmiotów podlegających ich jurysdykcji, gdyż takie kwestie mogą być regulowane jedynie aktem o randze ustawowej. To natomiast może

²⁵⁹ Tak również: *P. Józwiak*, *Odpowiedzialność dyscyplinarna w sporcie*, Poznań 2014, s. 171.

²⁶⁰ *Z. Kubot*, *Statusy zatrudnienia sportowców profesjonalnych (w:) System prawa pracy. Zatrudnienie niepracownicze*, t. VII (red. *K. Baran*), Warszawa 2015, s. 361; *J. Laskowski*, *Prawne aspekty zmiany przynależności klubowej zawodnika piłki nożnej*, Warszawa 2016, niepubl., s. 46.

zaburzyć koncepcję ograniczonej ingerencji w sprawy sportu przyjętej przez polskiego ustawodawcę.

2.2.3. Charakter prawny regulacji wewnętrznych ustanawianych w sporcie

Ustanawianie regulacji wewnętrznych przez uprawnione do tego organizacje i związki sportowe zapewnia odpowiednie funkcjonowanie danej dyscypliny sportowej. W ramach zhierarchizowanej struktury organizacyjnej sportu członkowie poszczególnych organizacji sportowych niejako przekazują im część swoich uprawnień, poddają się regułom ustanawianym przez te organizacje i zobowiązują się do ich przestrzegania²⁶¹. Co do zasady członkostwo w takiej organizacji jest dobrowolne, co wynika z istoty wolności stowarzyszeniowej. Mając jednak na uwadze ustawowy obowiązek przynależności polskiego związku sportowego do międzynarodowej organizacji sportowej lub innej uznanej przez MKOl, dobrowolność ta może być dyskusyjna. Wskazuje się, że źródłem władzy i obowiązywania regulacji ustanawianych przez organizacje i związki sportowe jest wspólna decyzja ich członków, którzy godzą się ich przestrzegać w celu osiągnięcia wspólnych, postawionych sobie celów²⁶². W doktrynie reprezentowany jest pogląd, zgodnie z którym uprawnienia przyznane organizacjom i związkom sportowym są podobne do tych, którymi dysponuje władza publiczna, tj. w zakresie stanowienia norm, nadzorowania ich przestrzegania oraz stosowania odpowiednich sankcji²⁶³.

Należy wskazać, że członkami międzynarodowych organizacji sportowych są krajowe związki sportowe działające w danej dyscyplinie sportowej. Co za tym idzie, regulacje ustanawiane przez te podmioty, w szczególności statut, regulaminy, uchwały, rekomendacje mają charakter wewnętrznych norm organizacyjnych. Mają one zastosowanie jedynie do podmiotów zrzeszonych w ramach tych organizacji lub podmiotów i innych osób, które są związane z nimi stosunkami prawnymi. Co za tym idzie, nie stanowią one źródeł prawa powszechnie obowiązującego zgodnie z przepisem art. 87 Konstytucji RP²⁶⁴.

²⁶¹ C. Moore, *Sports Law and Litigation*, Hertfordshire 2000, s. 1, L. Halgreen, *European Sports Law: a comparative analysis of the European and American Models of Sport*, Kopenhaga 2004, s. 66-67.

²⁶² B. Rischka-Słowik, *Konstytucja sportu w Unii Europejskiej*, Warszawa 2014, s. 92.

²⁶³ H. Goik, *Opinia prawna na temat rządowego projektu ustawy o sporcie z dnia 17.11.2009 r.*, druk sejmowy Nr 2313, s. 4, www.orka.sejm.gov.pl, data dostępu 21.12.2018 r.; B. Rischka-Słowik, *Konstytucja sportu w Unii Europejskiej*, Warszawa 2014, s. 92.

²⁶⁴ K. Kania, *Regulacje federacji sportowych w kontekście budowy infrastruktury sportowej*, Rynek – Społeczeństwo – Kultura 2017, Nr 3 (24), s. 52.

W poprzednio obowiązującej ustawie dotyczącej spraw sportu, tj. u.s.k. znajdowały się przepisy, zgodnie z którymi uprawianie sportu kwalifikowanego miało odbywać się zgodnie z przepisami ustawy, postanowieniami statutów i regulaminów związków sportowych, polskich związków sportowych oraz międzynarodowych organizacji sportowych. Wskazanie wprost w akcie prawnym o randze ustawowej na regulacje wewnętrzne organizacji i związków sportowych, jako regulacje, których podmioty uczestniczące w sporcie kwalifikowanym zobowiązane były przestrzegać, nadawało im charakter źródeł prawa powszechnie obowiązującego we wskazanym zakresie. Konsekwencją takiego wskazania ustawowego było rozciągnięcie stosowania tych regulacji na wszystkie podmioty uczestniczące w uprawianiu sportu kwalifikowanego²⁶⁵.

W obecnie obowiązującej u.s. brak jest takiego unormowania. Co za tym idzie, nie wynika jednoznacznie, jaki charakter mają regulacje wewnętrzne ustanawiane przez organizacje i związki sportowe oraz w stosunku do kogo mają one zastosowanie.

Mając na uwadze powołany powyżej obowiązek przynależności polskiego związku sportowego do międzynarodowej organizacji sportowej, należy uznać, że ustawodawca co do zasady uznaje autorytet tych podmiotów w zakresie działalności sportowej. Ponadto przyznanie wyłącznego uprawnienia polskiemu związkowi sportowemu do ustanawiania reguł sportowych, organizacyjnych i dyscyplinarnych implikuje niejako konieczność przestrzegania tych reguł przez członków zrzeszonych w ramach tych organizacji²⁶⁶. Tym bardziej że klub sportowy jest zobowiązany do uczestnictwa we współzawodnictwie sportowym organizowanym przez dany polski związek sportowy, którego jest członkiem.

Obowiązek stosowania się do regulacji wewnętrznych organizacji i związków sportowych wynika przede wszystkim ze stosunku członkostwa. Jak wskazano powyżej, członkami organizacji i związków sportowych nie są jednak sami zawodnicy, czyli główni uczestnicy współzawodnictwa sportowego. Regulacje międzynarodowych organizacji sportowych nakładają na swoich członków, w szczególności krajowe związki sportowe, obowiązek zapewnienia stosowania się do tych regulacji przez wszystkie podmioty współzawodnictwa sportowego, w tym również sportowców. Czy zatem

²⁶⁵ Zob. szerzej: *W. Cajselski*, Ustawa o sporcie kwalifikowanym. Komentarz, Warszawa 2006, s. 43-47; Wyrok Sądu Najwyższego z dnia 10.6.2009 r., III PO 11/08, Lex nr 518069.

²⁶⁶ *H. Radke*, Międzynarodowe organizacje sportowe (w:) *Leksykon prawa sportowego*. 100 podstawowych pojęć (red. *M. Leciak*), Warszawa 2017, s. 88.

regulacje te mogą faktycznie rozciągać się na podmioty, które de facto nie są członkami danej organizacji sportowej?

W tym zakresie warto przytoczyć orzeczenie szwajcarskiego sądu dotyczącego brazylijskiego piłkarza Dodo, który wskazał: „Reguły FIFA są wiążące dla strony. Jest on profesjonalnym piłkarzem, prowadzącym międzynarodową działalność, jest też członkiem brazylijskiego związku piłki nożnej (CBF), który z kolei jest członkiem FIFA. Dlatego też reguły FIFA wiążą również powoda. Art. 1 ust. 2 statutu CFB przewiduje między innymi, że sportowcy będący członkami FIFA mają obowiązek przestrzegać reguł FIFA. Takie ogólne odwołanie do reguł FIFA (...) jest wystarczające”²⁶⁷. Orzeczenie to nie ma mocy wiążącej w Polsce, ale daje obraz tego, jak traktowana jest kwestia obowiązku respektowania przez sportowców regulacji FIFA przez sąd szwajcarski, tj. sąd siedziby tej organizacji.

Jeżeli chodzi o określenie charakteru prawnego więzi łączącej organizację i związku sportowe z klubami sportowymi i zawodnikami, to w przypadku klubów sportowych wskazuje się dość jednolicie, że wynika on z bezpośredniego lub pośredniego członkostwa przy wykorzystaniu struktur statutowych tych organizacji i związków sportowych. A zatem jest to co do zasady stosunek zobowiązaniowy, wynikający z regulacji statutowych²⁶⁸. Wskazuje się, że z tym stosunkiem zobowiązaniowym jest połączony stosunek podległości kompetencyjnej, który nadaje upoważnienie polskiemu związkowi sportowemu do realizacji, egzekucji ustanowionych przez niego reguł²⁶⁹. W mojej ocenie podstawowym stosunkiem prawnym łączącym polski związek sportowy z klubem sportowym jest stosunek zobowiązaniowy wynikający ze stosunku członkostwa w związku. Jednocześnie z uwagi na przyznane przez polskiego ustawodawcę kompetencje wyłączne do określania reguł sportowych, organizacyjnych i dyscyplinarnych przez polski związek sportowy oraz obowiązek przynależności klubów sportowych do polskiego związku sportowego, występuje w tym zakresie stosunek podległości kompetencyjnej. W mojej ocenie są one ze sobą ściśle skorelowane. Podstawowym źródłem tego stosunku jest jednak u.s., która nakłada na klub sportowy obowiązek przynależności do polskiego związku sportowego, jeżeli chce on uczestniczyć we współzawodnictwie sportowym organizowanym przez ten związek.

²⁶⁷ E.J. Krześniak, Prawne mechanizmy zabezpieczenia zasady autonomii sportu na przykładzie struktury i funkcjonowania Międzynarodowej Federacji Piłki Nożnej (FIFA), *Przegląd Prawa Handlowego* 2016, Nr 2, s. 18.

²⁶⁸ A. Wach, *Stosunki prawne sportowców ze związkami i federacjami (w:) Status prawny sportowców* (red. A. Kijowski), Poznań 2001, s. 75.

²⁶⁹ P. Józwiak, *Odpowiedzialność dyscyplinarna w sporcie*, Poznań 2011, s. 173-174.

Największe wątpliwości wzbudza jednak kwestia tego, jaka więź łączy zawodników z polskim związkiem sportowym oraz międzynarodowymi organizacjami sportowymi. Aby regulacje ustanawiane przez te podmioty miały zastosowanie również do zawodników, musi istnieć mechanizm związania ich tymi normami. Regulacje wewnątrzwiązkowe nie mogą bowiem kształtować praw i obowiązków podmiotów, które nie podlegają tym regulacjom²⁷⁰.

Charakter stosunku prawnego pomiędzy zawodnikiem a polskim związkiem sportowym do czasu wejścia w życie przepisów u.s. był jasny. Przepisy prawa regulowały bowiem kwestię przyznawania przez polski związek sportowy licencji zawodnikom, która uprawniała go uczestnictwa w danej dyscyplinie sportowej²⁷¹. Obecnie przepisy prawa nie regulują tej kwestii²⁷².

Piotr Józwiak opowiada się za koncepcją abstrakcyjnego stosunku członkostwa, który ulega konkretyzacji w momencie zawarcia umowy przez zawodnika z klubem sportowym, na podstawie której zawodnik zostaje zobowiązany do poddania się władztwu polskiego związku sportowego. A zatem w jego ocenie można mówić w tej sytuacji o stosunku pośredniego członkostwa²⁷³.

Eligiusz Jerzy Krześniak wskazuje na trzy możliwości związania zawodników regulacjami międzynarodowych organizacji sportowych i związków sportowych. Po pierwsze, poprzez fakt członkostwa w danej organizacji. Jednak jak wskazano powyżej, zawodnik nie jest członkiem ani międzynarodowych organizacji sportowych, ani polskiego związku sportowego. Co za tym idzie, rozwiązanie to nie jest możliwe w omawianym przypadku. Po drugie, związanie regułami ustanawianymi przez wspomniane organizacje i związki sportowe poprzez przeniesienie „z góry na dół” reguł przez nie ustanawianych, co w piłce nożnej ma miejsce. Podmioty zajmujące w hierarchicznej strukturze organizacji sportu (np. polski związek sportowy) pozycję niższą mają obowiązek inkorporowania reguł ustanawianych przez podmioty zajmujące pozycję wyższą, w szczególności kontynentalne organizacje sportowe czy wreszcie międzynarodową organizację sportową. Trzecim rozwiązaniem jest związanie regułami ustanawianymi przez organizacje i związki sportowe poprzez odwołanie się do nich

²⁷⁰ Zob. J. Podkowik, *Wolność umów i jej ograniczanie w świetle Konstytucji RP*, Warszawa 2015, s. 211.

²⁷¹ A. Wach, *Stosunki prawne sportowców ze związkami i federacjami sportowymi (w:) Status prawny sportowców* (red. A. Kijowski), Poznań 2001, s. 75; A. Wach, *Licencje w polskim sporcie*, Sport Wyczynowy 1996, Nr 9-10, s. 59.

²⁷² Obecnie licencje zawodnicze występują między innymi w lekkoatletyce, tak: M. Twór, *Zmiana przynależności klubowej na przykładzie zawodników uprawiających lekką atletykę (w:) Prawnofinansowe aspekty działalności sportowej* (red. P. Mańczyk), Szczecin 2016, s. 211.

²⁷³ P. Józwiak, *Odpowiedzialność dyscyplinarna w sporcie*, Poznań 2011, s. 174.

w umowie regulującej stosunki prawne pomiędzy zawodnikiem a klubem sportowym (klub sportowy jest bowiem członkiem krajowego związku sportowego). W praktyce, w zależności od określonych regulacji prawnych w poszczególnych krajach, stosowane jest rozwiązanie drugie lub trzecie, ewentualnie oba te rozwiązania łącznie²⁷⁴.

Należy przyjąć, że w piłce nożnej w przypadku związania zawodnika regulacjami wewnętrznymi organizacji i związków sportowych ma co do zasady zastosowanie rozwiązanie trzecie. Zawodnik poprzez zawarcie umowy z klubem sportowym zobowiązuje się do przestrzegania tych regulacji, w tym regulacji ustanawianych przez międzynarodowe organizacje sportowe. Jednak jak słusznie wskazuje się w doktrynie, jest to powiązane również z pośrednim członkostwem w organizacjach i związkach sportowych, bowiem zawodnik jest zobowiązany do przestrzegania reguł przez nie ustanawianych²⁷⁵. Natomiast w przypadku klubów sportowych zastosowanie znajdzie powiązanie rozwiązania pierwszego z drugim. A zatem stosunek członkostwa w przypadku stosunku prawnego z polskim związkiem sportowym. W sytuacji związania regulacjami ustanawianymi przez międzynarodowe organizacje sportowe – rozwiązanie polegające na akceptacji tych reguł, które zostały inkorporowane przez polski związek sportowy.

3. Przepisy prawa powszechnie obowiązującego a regulacje wewnętrzne organizacji i związków sportowych

Podstawowe znaczenie dla rozważań niniejszej dysertacji ma określenie relacji pomiędzy przepisami prawa powszechnie obowiązującego a regulacjami wewnętrznymi ustanawianymi przez organizacje i związki sportowe. Czy sport korzysta w tym zakresie z autonomii i regulacje wewnętrzne znajdują zastosowanie poprzez derogację przepisów powszechnie obowiązujących w razie ich kolizji? Czy może regulacje wewnętrzne sprzeczne z przepisami prawa powszechnie obowiązującego są bezwzględnie nieważne?

3.1. Relacje pomiędzy przepisami prawa powszechnie obowiązującego a regulacjami wewnętrznymi organizacji i związków sportowych

Można spotkać się z opiniami, że konsekwencją przyznania sportowi autonomii jest to, że normy prawa powszechnego w tym zakresie nie mają w ogóle zastosowania.

²⁷⁴ E.J. Krześniak, Prawne mechanizmy zabezpieczenia zasady autonomii sportu na przykładzie struktury i funkcjonowania Międzynarodowej Federacji Piłki Nożnej (FIFA), Przegląd Prawa Handlowego 2016, Nr 2, s. 20.

²⁷⁵ W. Górny, Czy istnieje publicznoprawny wymiar prawa sportowego? Kilka refleksji na temat relacji prawnych na linii związek sportowy-klub-zawodnik, Przegląd Prawa Publicznego 2017, Nr 9, s. 92.

Zastosowanie znajdują bowiem normy prawa sportowego ustanawiane przez organizacje i związki sportowe. Przy takim rozumieniu należy wskazać, że normy ustanawiane przez te podmioty stanowią swoiste *lex specialis* wobec przepisów prawa powszechnie obowiązującego lub że w ogóle przepisy prawa powszechnie obowiązującego zostają w tym zakresie wyłączone wobec zastosowania regulacji organizacji i związków sportowych²⁷⁶.

Wskazuje się, że koncepcja autonomii prawa sportowego przedstawiana jest najczęściej w dwóch znaczeniach. Zgodnie z pierwszym ujęciem, obowiązywanie prawa sportowego i wyłączenie w tym zakresie prawa powszechnie obowiązującego jest uzależnione od tego, czy sport jest uprawiany zgodnie z zasadami, które zostały zaaprobowane przez państwo w zakresie uprawiania sportu. Ponadto czy są zgodne z zasadami, które związane są z zezwoleniem określonych organów państwowych na organizację i przeprowadzenie poszczególnych imprez sportowych. W przypadku jednak pogwałcenia tych reguł zastosowanie w tym zakresie będą miały przepisy prawa powszechnego. Zgodnie z drugim ujęciem normy prawa sportowego wyłączają zastosowanie przepisów prawa powszechnego zawsze, gdy mamy do czynienia z działalnością sportową²⁷⁷.

Klaus Vieweg wskazuje na dwutorowość jako jedną z głównych cech charakterystycznych prawa sportowego. Pod tym pojęciem rozumie koegzystowanie dwóch kompleksów norm: prywatnoprawnego prawa związkowego ustanawianego przez organizacje i związki sportowe oraz prawa powszechnie obowiązującego. Autor ten wskazuje jednak, że regulacje związkowe powinny być dostosowywane do przepisów prawa powszechnie obowiązującego, aby były z nimi zgodne²⁷⁸.

Hubert Radke wskazuje, że co do zasady pozytywistyczne rozumienie prawa w omawianym zakresie nie sprawdza się. Zgodnie bowiem z teorią pozytywizmu prawniczego normy ustanawiane przez organizacje i związki sportowe nie mają waloru przepisów prawa powszechnie obowiązującego, a co za tym idzie, muszą one być bezwzględnie z nimi zgodne²⁷⁹.

Należy zgodzić się z tym poglądem, że tak rygorystyczne i formalistyczne rozumienie norm mających zastosowanie w sporcie nie wyjaśnia wątpliwości w tym

²⁷⁶ Zob. szerzej: S. Jędruch, Odpowiedzialność za szkody wyrządzone w związku z uprawianiem sportu, Warszawa 1972, s. 29-30.

²⁷⁷ A.J. Szwarc, Karnoprprawne funkcje reguł sportowych, Poznań 1977, s. 132-133.

²⁷⁸ K. Vieweg, Fascynacja prawem sportowym, Journal of Health Sciences 2014, Tom 4, Nr 16, s. 17.

²⁷⁹ H. Radke, Prawo międzynarodowych organizacji sportowych a prawo krajowe (w:) Pluralizm prawny. Tradycja, transformacje, wyzwania (red. D. Bunikowski, K. Dobrzeński), Toruń 2009, s. 339.

zakresie. Międzynarodowy charakter większości ustanawianych przez organizacje sportowe regulacji wyklucza w praktyce możliwość zapewnienia ich kompatybilności z regulacjami przepisów powszechnie obowiązującego prawa poszczególnych państw. Powyższe spowodowane jest daleko idącymi różnicami w zakresie norm prawnych poszczególnych porządków prawnych, wynikających w szczególności z określonej tradycji prawnej. Co za tym idzie, wprost niemożliwe wydaje się ustanowienie przez organizacje sportowe takich regulacji, aby były one zgodne z wszelkimi przepisami prawa powszechnie obowiązującego praktycznie na całym świecie. W pewnym zakresie unifikacja prawa następuje w Unii Europejskiej poprzez dostosowywanie porządków prawnych poszczególnych państw do przepisów prawa wspólnotowego oraz ich odpowiedniej implementacji. Jednak wydaje się niemożliwe doprowadzenie do sytuacji, w której będziemy mieć do czynienia z jednym globalnym systemem prawa.

Andrzej Jan Szwarc wskazał na dodatkowe okoliczności utrudniające niejako reagowanie na potencjalną sprzeczność regulacji prawnych z regulacjami wewnątrzwiązkowymi. Po pierwsze, trudność w znalezieniu odpowiednich instrumentów, dzięki którym można by było wymusić poszanowanie regulacji prawnych przez organizacje i związki sportowe. Są one bowiem ustanawiane przez międzynarodową organizację sportową, na którą inne państwa, oprócz państwa siedziby tej organizacji, nie mają żadnego wpływu. Kolejna kwestia to wykorzystywanie przez organizacje międzynarodowe ich monopolistycznej i silnej pozycji finansowej, niejednokrotnie większej niż budżety poszczególnych państw²⁸⁰. Po trzecie, trudność reagowania na niekompatybilność regulacji organizacji i związków sportowych z przepisami prawa powszechnie obowiązującymi wynika z możliwości zastosowania wobec ich członków sankcji w postaci wykluczenia z rozgrywek lub nawet z samej organizacji, jak również innych sankcji przewidzianych w szczególności regulaminem dyscyplinarnym. Powyższe w skuteczny sposób niejako wymusza uwzględnienie regulacji ustanawianych przez międzynarodowe organizacje sportowe w regulacjach wewnątrzwiązkowych na poziomie krajowym²⁸¹.

Powyższe prowadzi do sytuacji, w której podmiot działający w sporcie, podlegający zarówno przepisom prawa powszechnie obowiązującego, jak również regulacjom

²⁸⁰ Zob. szerzej: *M.M. Kobierecki*, International sports organizations as diplomatic actors. The case of FIFA exerting influence on states, *Środkowoeuropejskie Studia Polityczne* 2019, Nr 2, s. 105-116.

²⁸¹ *A.J. Szwarc*, Kompatybilność regulacji sportowych i prawnych w kontekście prawnej reglamentacji sportu (w:) *Kompatybilność pozaprawnych regulacji sportowych z regulacjami prawnymi* (red. *A.J. Szwarc*), Poznań 2014, s. 29-30.

wewnątrzsportowym, zostaje postawiony przed wyborem – naruszenia regulacji związkowych i tym samym narażenie się na odpowiedzialność dyscyplinarną, albo naruszenia przepisów prawa powszechnie obowiązującego i w tym zakresie poniesienie określonych konsekwencji prawnych²⁸².

Jak słusznie wskazał Hubert Radke „(...) w odniesieniu do instytucji sportowych działających na szczeblu krajowym (...) oczywiste wydaje się, że znajdują się one pomiędzy młotem międzynarodowych organizacji sportowych, którym hierarchicznie podlegają, a kowadłem wewnętrznego porządku państw, w ramach których funkcjonują”²⁸³.

W mojej ocenie w tej sytuacji możliwych jest kilka rozwiązań. Pierwsze to takie, w którym regulacje wewnątrzsportowe regulują pewne kwestie, które przez ustawodawcę zostały uznane za indyferentne prawnie. W takim przypadku zastosowanie powinny mieć te regulacje, do których przecież stosowania zobowiązane są podmioty podlegające jurysdykcji organizacji i związków sportowych. Druga możliwa sytuacja to taka, w której regulacje wewnętrzne regulują jakieś kwestie w sposób dalej idący, niż przepisy prawa powszechnie obowiązującego. Dla przykładu wprowadzają szczególną formę dokonania czynności prawnej, czego nie przewidują przepisy prawa powszechnie obowiązującego. W takim przypadku czynność prawna dokonana bez zachowania takiej formy (która została określona w regulacjach wewnętrznych) będzie ważna na gruncie przepisów prawa powszechnie obowiązującego, ale będzie bezskuteczna pod kątem regulacji wewnątrzsportowych. Jednak najważniejsze zagadnienie dotyczy relacji tych regulacji w przypadku sprzeczności pomiędzy nimi. Tak jak wskazano powyżej, co do zasady regulacje wewnętrzne ustanawiane w sporcie powinny być kompatybilne z przepisami prawa powszechnie obowiązującego. Jednak nie zawsze jest to możliwe. Należy podzielić pogląd przedstawiony w doktrynie, że może zasadne byłoby wyłączenie niektórych spraw związanych ze sportem spod prawnej reglamentacji z uwagi na naturę sportu²⁸⁴.

Należy zgodzić się z poglądem, zgodnie z którym organizacje i związki sportowe to de facto organy quasi-ustawodawcze, quasi-wykonawcze oraz quasi-sądownicze w zakresie spraw sportu. Biorąc pod uwagę teorię prawa, są to jednak podmioty

²⁸² D. Pałucka, Obowiązek przynależności polskiego związku sportowego do międzynarodowej organizacji sportowej, *Ius Novum* 2016, Nr 4, s. 227.

²⁸³ H. Radke, Prawo międzynarodowych organizacji sportowych a prawo krajowe (w:) *Pluralizm prawny. Tradycja, transformacje, wyzwania* (red. D. Bunikowski, K. Dobrzeński), Toruń 2009, s. 362.

²⁸⁴ Tak: A.J. Szwarc, Prawna reglamentacja problemów ruchu olimpijskiego oraz Polskiego Komitetu Olimpijskiego (w:) *Problemy ruchu olimpijskiego w polskim prawie* (red. A.J. Szwarc), Poznań 2018, s. 60.

prywatne, które zobowiązane są do przestrzegania przepisów prawa powszechnie obowiązującego ustanowionego przez państwo, któremu jurysdykcji i kontroli podlegają. Wskazuje się, że podejście teoretycznoprawne w tym zakresie jest w praktyce fikcją²⁸⁵. Uważam, że trzeba mieć również na uwadze to, że polskiemu związkowi sportowemu zostały przyznane ustawowo kompetencje wyłączne do regulowania spraw związanych ze sportem, w szczególności z jego organizacją i prowadzeniem współzawodnictwa sportowego. Dlatego też pogląd wskazujący na to, że organizacje i związki sportowe to podmioty prawa prywatnego, które opierają się na wolności stowarzyszania, nie odzwierciedla rzeczywistej pozycji prawnej tych podmiotów. Zostały im przyznane pewne kompetencje ustawowe, a co za tym idzie, podstawy działalności w tym zakresie mają swoje źródło w przepisach prawa powszechnie obowiązującego. Jednak uznawanie regulacji kształtowanych przez organizacje i związki sportowe za *lex* prowadzi do narażenia się na zarzut, że jest to sprzeczne z zasadą wyłączności ustawy w zakresie kształtowania statusu prawnego określonych podmiotów prawa działających w sporcie²⁸⁶.

W mojej ocenie sytuację polskich związków sportowych można porównać do sytuacji prawnej samorządu zawodowego zrzeszającego przedstawicieli określonego zawodu zaufania publicznego, który stanowi przejaw decentralizacji władzy publicznej sprawowanej przez ustawodawcę²⁸⁷. Po pierwsze, podstawy działalności tych podmiotów i ich status prawny są regulowane ustawowo (polskich związków sportowych – w u.s., samorządów zawodowych – w aktach o randze ustawowej regulującej wykonywanie określonego zawodu, np. ustawa o radcach prawnych²⁸⁸). Po drugie, istnieje konieczność zrzeszania się w ramach tych organizacji, aby móc wykonywać określoną działalność lub zawód (w przypadku sportu – klub sportowy jest zobowiązany do uczestnictwa we współzawodnictwie sportowym organizowanym przez polski związek sportowy, w przypadku samorządu zawodowego – przedstawiciele danego zawodu są zobowiązani do zrzeszenia w określonym samorządzie zawodowym²⁸⁹). Wskazuje się w tym zakresie, że podmiot, który decyduje się prowadzić określoną działalność regulowaną przez polski

²⁸⁵ E.J. Krześniak, Status prawny Polskiego Komitetu Olimpijskiego (w:) Problemy ruchu olimpijskiego w polskim prawie (red. A.J. Szwarec), Poznań 2018, s. 73-118 oraz powołany tam pogląd A. Viewega.

²⁸⁶ Por. E. Łętowska, Problemy źródeł prawa cywilnego, Zeszyty Naukowe Instytutu Badania Prawa Sądowego 1983, Nr 19-20, s. 87.

²⁸⁷ Zob. szerzej: M. Czuryk, Samorząd zawodowy jako forma decentralizacji na przykładzie samorządu zawodów medycznych (w:) Prawne i aksjologiczne aspekty służby publicznej (red. K. Miaskowska-Daszkiwicz, M. Mazuryk), Lublin-Warszawa 2010, s. 49-67.

²⁸⁸ Ustawa z 6.7.1982 r. o radcach prawnych, tj. Dz.U. z 2019 r., poz. 2020 z późn. zm.

²⁸⁹ O. Ievsiukowa, M. Filipek, Podstawy prawne funkcjonowania samorządu zawodowego w Polsce, Orzecznictwo Sądów Apelacyjnych 2010, Nr 7, s. 89.

związek sportowy lub samorząd zawodowy, wolicjonalnie rezygnuje z części przyznanych mu uprawnień, przekazując je organom samorządowym lub związkowym²⁹⁰. Po trzecie, podmiotom tym ustawodawca przyznaje określone kompetencje o charakterze władczym (w przypadku polskich związków sportowych – jest to uprawnienie do ustanawiania reguł sportowych, organizacyjnych i dyscyplinarnych w danym sporcie, w przypadku samorządów zawodowych – określone kompetencje władcze w stosunku do swoich członków²⁹¹). W tym zakresie regulowane są kwestie dotyczące uzyskania członkostwa w danym związku sportowym lub samorządzie zawodowym, określone prawa i obowiązki członków takich podmiotów czy też ustalanie i egzekwowanie reguł dyscyplinarnych.

Należy mieć jednak na uwadze to, że działalność polskich związków sportowych, inaczej niż w przypadku samorządów zawodowych, nie jest regulowana całościowo przez przepisy prawa powszechnie obowiązującego oraz nie ma kompetencji konstytucyjnej²⁹². O ile w przypadku przepisów dotyczących funkcjonowania danego zawodu kwestie dotyczące uzyskania i odebrania uprawnień do wykonywania zawodu, prawa i obowiązki osób wykonujących ten zawód są regulowane ustawowo, o tyle w przypadku sfery sportu tak nie jest²⁹³. Kwestie te ustawodawca pozostawił do uregulowania przez polskie związki sportowe. Nie wiadomo jednak, jak szeroki zakres mają kompetencje do ustalania określonych reguł przez polski związek sportowy. Organizacje i związki sportowe, korzystając z autonomii sportu oraz kompetencji ustawowej, regulują całościowo kwestie dotyczące współzawodnictwa sportowego w danym sporcie. Zbudowały cały system regulacji, które odnoszą się od zasad nabywania członkostwa oraz jego utraty, poprzez ścisłe regulowanie praw i obowiązków podmiotów zrzeszonych w ramach polskiego związku sportowego, a także ich statusu prawnego. W mojej ocenie może to rodzić pytanie o skuteczność ustanawianych regulacji. Dlatego też zasadne mogłoby być doprecyzowanie przez ustawodawcę, w jakim zakresie polskie związki sportowe mają wyłączne uprawnienia. Tak ogólnie ujęte przez polskiego ustawodawcę kompetencje doprowadziły do tego, że polski związek sportowy szczegółowo uregulował prawie każdą kwestię dotyczącą danego sportu oraz pozycję prawną podmiotów, które w ramach tego sportu prowadzą działalność sportową. Co więcej, polski związek sportowy reguluje

²⁹⁰ J. Podkowik, *Wolność umów i jej ograniczanie w świetle Konstytucji RP*, Warszawa 2015, s. 211.

²⁹¹ A. Rabięga, *Rola samorządów zawodowych w sprawowaniu pieczy nad należyтым wykonywaniem zawodów medycznych*, *Studia Prawno-Ekonomiczne* 2008, t. 77, s. 49.

²⁹² Zob. art. 17 Konstytucji RP.

²⁹³ Zob. szerzej: M. Szydło, *Kompetencje publicznoprawne samorządów zawodowych*, *Samorząd Terytorialny* 2002, Nr 3, s. 46-54.

powyższe kwestie nie tylko odnośnie do jego członków, tj. klubów sportowych, ale wszystkich podmiotów występujących w danym sporcie, w tym przede wszystkim zawodników, ale również agentów sportowych czy też trenerów. Tym bardziej zasadne jest, aby istniały określone środki nadzoru nad regulacjami wydawanymi przez polskie związki sportowe ze strony państwa w zakresie, w jakim wpływają na prawa i obowiązki tych podmiotów.

Jak słusznie wskazuje się w doktrynie, uregulowania wewnątrzcorporacyjne, a w przypadku sportu – uregulowania wewnątrzwiązkowe nie powinny być poddane nieskrępowanemu przepisami prawa uznaniu tych podmiotów, ale powinny być one zgodne z przepisami prawa powszechnie obowiązującego²⁹⁴.

Wskazuje się również, że regulacje wewnętrzne ustanawiane przez organizacje i związki sportowe są przejawem tzw. *soft law*²⁹⁵. Należy jednak zauważyć, że co do zasady ich stosowanie w stosunkach umownych jest możliwe, o ile taka jest wola stron umowy. To one decydują o przeniesieniu określonych regulacji do treści zawieranej pomiędzy sobą umowy lub wprowadzają je do umowy za pomocą odesłania do tych regulacji²⁹⁶.

Mając powyższe na uwadze, należy poszukać innych możliwości uzasadniających albo uwzględnianie specyfiki sportu w zakresie przepisów prawa powszechnie obowiązującego, albo innych konstrukcji prawnych pozwalających na ocenę, czy w danej sytuacji mogą mieć zastosowanie regulacje wewnętrzne, a nie przepisy prawa powszechnie obowiązujące.

Wiktor Cajsels opierając się na założeniach socjologicznej szkoły prawa, wyraził pogląd o odwróconej piramidzie źródeł prawa w sektorze sportu z uwagi na to, że w praktyce największą rolę odgrywają regulacje stanowione przez organizacje i związki sportowe, a nie przepisy prawa powszechnie obowiązującego²⁹⁷.

Beata Rischka-Słowik wskazuje ponadto, że specyfika sportu jest tak znaczna, że sprawy z tego zakresu powinny być regulowane przez „samych zainteresowanych”,

²⁹⁴ V. *Babyak*, Samorząd zawodowy jako forma reglamentacji wykonywania zawodu zaufania publicznego (w:) *Wolność działalności gospodarczej i jej ograniczenia. Problematyka prawna i aksjologiczna* (red. M. Karpiuk), Warszawa 2011, s. 282 i powołane tam orzecznictwo.

²⁹⁵ Por. J. *Jabłońska-Bonca*, Istota spójności regulacji prawnych oraz niesprzeczność regulacji pozaprawnych z regulacjami prawnymi (w:) *Kompatybilność pozaprawnych regulacji sportowych z regulacjami prawnymi* (red. A.J. Szwarec), Poznań 2014, s. 55; J. *Laskowski*, Prawne aspekty zmiany przynależności klubowej zawodnika piłki nożnej, Warszawa 2016, niepubl., s. 42; E.J. *Krześniak*, Kluby i organizacje sportowe w prawie polskim na tle rozwiązań zagranicznych, Warszawa 2016, s. 85.

²⁹⁶ J. *Podkowik*, *Wolność umów i jej ograniczanie w świetle Konstytucji RP*, Warszawa 2015, s. 218-219.

²⁹⁷ W. *Cajsels*, *Ustawa o sporcie kwalifikowanym. Komentarz*, Warszawa 2006, s. 45.

którzy posiadają odpowiednią wiedzę w tej dziedzinie. Powołując się na postępujące wciąż zjawiska globalizacji, kompleksowości problemów i postępującej specjalizacji, prezentuje pogląd o rozproszeniu kompetencji normatywnej na różne poziomy i na wiele podmiotów²⁹⁸.

W doktrynie prawa coraz częściej pojawia się problem pluralizmu prawnego i jego znaczenia we współczesnym systemie prawa. Nie tylko bowiem w sprawach sportu mamy do czynienia z wewnętrznym, prywatnym „porządkiem prawnym”, ale np. w takich dziedzinach jak działalność bankowa, finansowa, giełda papierów wartościowych. Wskazuje się w tym zakresie, że wizja prawa jako rozkazu czy też wyraz woli suwerena jest anachroniczna, nieprzystająca do rzeczywistości, a co za tym idzie, powinna zostać zastąpiona koncepcją prawa jako systemu społecznych porozumień²⁹⁹.

Tak jak już wskazano wcześniej, opierając się na hierarchii źródeł prawa, rozstrzygnięcie sprzeczności zachodzących pomiędzy przepisami prawa powszechnie obowiązującego a regulacjami wewnętrznymi w sporcie jest dosyć proste – regulacje wewnętrzne zawsze muszą ustąpić przepisom prawa powszechnie obowiązującym. Jednak mając na uwadze poglądy wyrażone w doktrynie, takie formalistyczne podejście stanowi zagrożenie dla autonomii sportu i nie uwzględnia jego specyfiki³⁰⁰. Wskazuje się nawet, że stanowi to naruszenie zakresu minimalnej autonomii sportu i zagrożenie dla niezależności i prawa do samostanowienia reguł przyznanych organizacjom i związkom sportowym³⁰¹.

Dlatego też coraz częściej odwołuje się do potrzeby spojrzenia na zachodzące w sporcie relacje pomiędzy poszczególnymi normami nie poprzez pryzmat nadrzędności i podrzędności, ale w oparciu o wazenie konkurencyjnych reguł, argumentów, interesów i wartości, które mogą mieć zastosowanie w danej sprawie³⁰². Wynik tego „starcia” przeciwważnych wartości powinien doprowadzić do wyboru najbardziej trafnego argumentu, który przemówiłby za uznaniem racji jednej z tych dwóch norm – prawa powszechnego lub wewnętrznych regulacji sportowych.

Model argumentacyjny nie jest powszechny w polskim porządku prawnym, ale wart jest rozważenia w omawianym zakresie. Może on posłużyć prawidłowemu

²⁹⁸ B. Rischka-Słowik, *Konstytucja sportu w Unii Europejskiej*, Warszawa 2014, s. 107.

²⁹⁹ L. Morawski, *Główne problemy współczesnej filozofii prawa*, Warszawa 2003, s. 28.

³⁰⁰ B. Rischka-Słowik, *Konstytucja sportu w Unii Europejskiej*, Warszawa 2014, s. 109.

³⁰¹ M. Kędzior, *Autonomia organizacji sportowych w świetle prawa polskiego i Unii Europejskiej*, Sport Wyczynowy 2007, Nr 1-3, s. 7.

³⁰² Z. Brodecki, T.T. Koncewicz, „Wspólnotowa rozumność” w Trybunale Sprawiedliwości Wspólnot Europejskich (w:) *Rozumność rozumowań prawniczych* (red. M. Wyrzykowski), Warszawa 2008, s. 156.

rozstrzygnięciu kolizji pomiędzy regulacjami wewnętrznymi a przepisami prawa powszechnie obowiązującymi, mając na uwadze specyfikę i zasadę autonomii sportu. Ponadto stosowanie takiego modelu coraz częściej spotyka się w innych dziedzinach prawa, w których coraz większą rolę odgrywają przepisy wewnątrzkorporacyjne czy wydawane przez organy stowarzyszeniowe³⁰³.

Zasadne jest stanowisko, że sprawy sportu powinny być regulowane przez podmioty, które znają się na tej problematyce. Wtedy regulacje te będą bardziej dostosowane do rzeczywistości sportowej. Jednak należy mieć na uwadze to, że pozostawienie pełnej swobody w kształtowaniu praw i obowiązków podmiotom działającym w sporcie rodzi ryzyko chęci zaspokajania własnych interesów. W tym zakresie, nie licząc się z faktycznymi potrzebami wszystkich podmiotów działających w sporcie, a jedynie tych, które wprowadzają określone regulacje. Dlatego też w pewnym zakresie nadzór państwa jest konieczny, gdyż jego brak może prowadzić do naruszenia podstawowych praw i wolności podmiotów działających w sporcie, które są zobowiązane do przestrzegania regulacji ustanawianych przez organizacje i związki sportowe. W mojej ocenie powinno to nastąpić poprzez doprecyzowanie kompetencji przyznanych polskiemu związkowi sportowemu, w szczególności poprzez określenie, w jakim stopniu mogą one kształtować stosunki prawne występujące w sporcie, a także pozycję prawną podmiotów w tym sporcie uczestniczących. Należy zauważyć, że ustawowe przyznanie kompetencji do regulowania określonych spraw przez polskie związki sportowe prowadzi do implikacji, że podmiotom tym zostało przyznane określone władztwo w tym zakresie. Dlatego też regulacje ustanawiane przez polski związek sportowy nie stanowią ściśle regulacji wewnątrzorganizacyjnych, ale mają swoje źródło ustawowe. Jednak należy w tym zakresie mieć na uwadze to, że regulacje te powinny być ustanawiane w poszanowaniu przepisów prawa powszechnie obowiązujących. z tym zaś wiąże się konieczność zapewnienia nadzoru państwowego nad tymi podmiotami. Nie mogą one bowiem regulować określonych kwestii w sposób niezgodny z przepisami prawa.

³⁰³ Zob. szerzej: *J. Jabłońska-Bonca*, Istota spójności regulacji prawnych oraz niesprzeczność regulacji pozaprawnych z regulacjami prawnymi (w:) *Kompatybilność pozaprawnych regulacji sportowych z regulacjami prawnymi* (red. A.J. Szware), Poznań 2014, s. 50 i nast.

3.2. Specyfika sportu jako przejaw usprawiedliwionej niekompatybilności regulacji wewnętrznych organizacji i związków sportowych z przepisami prawa powszechnie obowiązującego

W doktrynie prawa wskazuje się na specyfikę sportu, która wymaga jej uwzględnienia również w procesie oceny kompatybilności przepisów prawnych z regulacjami wewnętrznymi ustanawianymi przez organizacje i związki sportowe.

Określenie „specyfika sportu” zostało skonstruowane przez TSUE w orzeczeniu z 1974 r. w sprawie *Walrave i Koch*³⁰⁴, a tym samym wprowadzone do prawa unijnego. TSUE przyjął bowiem, że rozstrzyganie spraw dotyczących sportu musi uwzględniać jego specyfikę, swoistą naturę i cechy tylko jemu właściwe.

Wraz z wejściem w życie Traktatu Lizbońskiego pojęcie to zostało usankcjonowane prawnie. w treści art. 165 TFUE wskazano wprost, że Unia Europejska przyczynia się do wspierania europejskich przedsięwzięć w zakresie sportu, uwzględniając jego szczególny charakter, jego struktury oparte na zasadzie dobrowolności oraz uwzględniając jego funkcję społeczną i edukacyjną. Wskazanie na potrzebę uwzględniania szczególnego charakteru sportu w regulacjach traktatowych stanowi niejako potwierdzenie podstawowej obowiązującej w sprawach sportu zasady, jaką jest autonomia sportu.

Jak słusznie wskazuje się w doktrynie, dyskusja w tym zakresie nie powinna sprowadzać się do rozstrzygnięcia, czy możemy w ogóle mówić o specyfice sportu, lecz poszukiwać jej zakresu oraz środków prawnych, które pozwoliłyby uwzględniać szczególny charakter sportu³⁰⁵.

W tym zakresie ogromną rolę odegrał TSUE. Jak już wskazano powyżej, TSUE przyjął, że działalność sportowa nie jest wyłączona spod zakresu prawa wspólnotowego i powinna być co do zasady z nim zgodna. Jednak TSUE przy ocenie niekompatybilności regulacji wewnętrznych organizacji i związków sportowych z przepisami prawa Unii Europejskiej starał się uwzględniać specyfikę i szczególny charakter sportu. O roli, jaką sport pełni w stosunkach społecznych i gospodarczych, była mowa w I rozdziale niniejszej dysertacji.

Już w powołanej powyżej sprawie *Walrave i Koch* TSUE wskazał, że ze względu na specyfikę sportu zasadne jest ostrożne stosowanie prawa wspólnotowego w tej

³⁰⁴ Sprawa 36/74 *Walrave i Koch* p. Association Union Cycliste Internationale, ECR 1974, 1405, Lex nr 138071.

³⁰⁵ R. Kopczyk, *Zakaz dyskryminacji w sporcie w prawie Unii Europejskiej*, Warszawa 2013, s. 147.

dziedzinie. W wyroku tym TSUE uznał, że zakaz dyskryminacji ze względu na obywatelstwo nie ma zastosowania do składu zespołów sportowych, w szczególności reprezentacji narodowych, których uformowanie jest sprawą czysto sportową i przez to nie ma nic wspólnego z działalnością o charakterze ekonomicznym³⁰⁶.

Powyższy wyrok był podstawą do sformułowania koncepcji tzw. wyjątku sportowego, tj. regulacji, które mają charakter czysto sportowy³⁰⁷. TSUE w późniejszych wyrokach powoływał się na tę koncepcję przy dokonywaniu oceny w zakresie spraw dotyczących sportu.

W sprawie *Meca-Medina* TSUE uznał, że zakaz stosowania przez sportowców dopingu opiera się na względach wyłącznie sportowych i jest w związku z tym obcy jakimkolwiek względem gospodarczym. Co za tym idzie, ustanowione przez organizacje sportowe reguły walki z dopingiem nie mogą zostać objęte zakresem stosowania przepisów traktatowych dotyczących wolności gospodarczych³⁰⁸. Należy jednak zauważyć, że obecnie kwestie dopingu w sporcie są również regulowane przepisami prawa powszechnie obowiązującego, również na szczeblu międzynarodowym. Trudno mówić zatem, aby obecnie kwestia dopingu w sporcie była jedynie sprawą czysto sportową.

Ponadto TSUE uznał, że z zakresu prawa Unii Europejskiej powinny być wyłączone reguły gry w sporcie, takie jak czas trwania rozgrywek sportowych (meczów) w sportach zespołowych oraz liczba zawodników występujących w takich rozgrywkach³⁰⁹.

Uzasadnienie niezgodności regulacji związkowych z prawem wspólnotowym możliwe jest również w oparciu o koncepcję obiektywnego uzasadnienia ograniczeń w swobodach gwarantowanych przepisami traktatowymi. Swobody wspólnego rynku Unii Europejskiej nie mają charakteru absolutnego. Przepisy TFUE zawierają pewne wyłączenia i ograniczenia swobód traktatowych, które zwane są wyjątkami traktatowymi. W doktrynie wskazuje się, że jest to najlepszy sposób badania kompatybilności regulacji

³⁰⁶ Sprawa 36/74 Walrave i Koch p. Association Union Cycliste Internationale, ECR 1974, 1405, Lex nr 138071.

³⁰⁷ Zob. szerzej: *B. Fidanoglu*, Sporting exception in the European Union's sports policy, Ankara Bar Review 2011, Nr 2, s. 67-78; *R. Parrish*, s. *Miettinen*, The sporting exception in European Union Law, Haga 2008.

³⁰⁸ Sprawa C-519/04 D. *Meca-Medina vs. Komisja Wspólnot Europejskich* z dnia 18.7.2006 r., Zbiór Orzeczeń 2006, s. I-6991.

³⁰⁹ Sprawa C-519/04 D. *Meca-Medina vs. Komisja Wspólnot Europejskich* z dnia 18.7.2006 r., Zbiór Orzeczeń 2006, s. I-6991; Por. *M. Walczak*, Regulaminy organizacji sportowych jako praktyki ograniczające konkurencję (w:) *Prawo. Sport. Finanse. Regulacje prawne jako instrument optymalizujący zarządzanie sportem* (red. *K. Wróbel*, *M. Walczak*), Warszawa 2017, s. 207.

związkowych z przepisami prawa Unii Europejskiej. z jednej strony umożliwia to uwzględnienie specyfiki sportu, a z drugiej strony pozwala zbadać słuszność tych celów oraz adekwatność i proporcjonalność środków wykorzystywanych przez organizacje i związki sportowe do ich realizacji³¹⁰. W praktyce orzeczniczej TSUE korzystał z tej koncepcji.

W sprawie *Deliege* TSUE uznał, że regulacje sportowe, które nakładają na zawodowych lub półzawodowych sportowców obowiązek posiadania zgody organizacji lub związku sportowego lub wyselekcjonowania ich przez nią do udziału w zawodach rangi międzynarodowej, nie naruszają prawa wspólnotowego. Wskazano, że co prawda prowadzą one do ograniczenia swobody świadczenia usług, jednak ograniczenie to jest nierozłącznie związane z organizacją zawodów sportowych na szczeblu międzynarodowym, w których z samej ich istoty może uczestniczyć jedynie określona grupa zawodników³¹¹.

W sprawie *Lehtonen* dotyczącej obowiązujących w sporcie tzw. okien transferowych, tj. okresów, w których możliwe jest dokonywanie zmian przynależności klubowej zawodników, TSUE uznał, że co do zasady stanowią one ograniczenie swobody przepływu pracowników z uwagi na niemożliwość wystawienia przez klub sportowy do gry zawodnika, który został zatrudniony po upływie określonej daty, a to wpływa na swobodne świadczenie przez niego pracy. W wydanym orzeczeniu uznał jednak, że regulacje te zapewniają regularność przeprowadzanych zawodów sportowych, poprzez zapewnienie stałego składu drużyny sportowej, a tym samym porównywalność wyników osiąganych przez te drużyny w trakcie trwania rozgrywek³¹².

W sprawie *Bernard* TSUE uznał, że uregulowania związkowe, zgodnie z którymi tzw. obiecujący gracz, który po zakończeniu okresu szkoleniowego jest zobowiązany do zawarcia pierwszej umowy w charakterze zawodnika profesjonalnego z klubem, który go wyszkolił, ryzykując w innym przypadku konieczność zapłaty odszkodowania, co prawda mogą zniechęcać go do wykonywania przysługującego mu prawa do swobodnego przemieszczania się. Jednak z uwagi na specyfikę sportu jest to ograniczenie uzasadnione. TSUE wskazał bowiem, że z uwagi na znaczącą wagę społeczną

³¹⁰ B. Rischka-Słowik, Specyfika sportu jako okoliczność uwzględniająca niekompatybilność pozaprawnych regulacji sportowych z regulacjami prawnymi (w:) Kompatybilność pozaprawnych regulacji sportowych z regulacjami prawnymi (red. A.J. Szwarc), Poznań 2014, s. 122-123.

³¹¹ Sprawy połączone C-51/96 i C-191/76 *Deliege p. Asbl Ligue Francophone de Judo and Others*, ECR 2000, I-2549, Lex nr 82751.

³¹² Sprawa C-176/96 *Jyri Lehtonen i Castors Canada Dry Namur-Braine ASBL p. Federation royale belge as societes de basket-ball ASBL (FRBSB)*, ECR 2000, I-2681, Lex nr 827753.

działalności sportowej, w szczególności piłki nożnej, za słuszny należy uznać cel polegający na wspieraniu naboru i szkoleniu młodych piłkarzy. Regulacje zapewniające otrzymanie odszkodowania za wyszkolenie mogą zachęcać kluby sportowe do poszukiwania talentów piłkarskich i zapewnienia szkolenia młodych zawodników. Wysokość odszkodowania powinna być jednak uzasadniona i proporcjonalna do rzeczywiście poniesionych przez klub sportowy kosztów związanych z wyszkoleniem młodego piłkarza³¹³.

W sprawie *Piau* rozstrzygnięto zasadność wprowadzenia przez FIFA licencji dla agentów piłkarskich. w orzeczeniu wskazano, że wymóg ten uzależniający możliwość wykonywania zawodu stanowi przeszkodę w podjęciu tej działalności gospodarczej i oczywiście w związku z tym ma wpływ na wolną konkurencję. Wskazano jednak, że FIFA za pomocą tych regulacji propaguje stosowanie przez agentów sportowych należytych standardów etycznych i profesjonalizmu w celu ochrony zawodników. Ponadto konkurencja nie zostaje wyeliminowana przez wprowadzenie systemu licencyjnego. Prowadzi on jedynie do selekcji pod względem jakościowym, aby zapewnić wymagane standardy profesjonalizmu, a nie do wprowadzenia ograniczeń ilościowych w dostępie do zawodu agenta sportowego. Dlatego też ograniczenia te uznano za zasadne i proporcjonalne³¹⁴.

Przywołane orzecznictwo TSUE pokazuje, że w sprawach sportowych nie sprawdza się pozytywistyczne spojrzenie na rolę regulacji prawnych i pozaprawnych. Możliwe jest koegzystowanie dwóch porządków prawnych – prawa powszechnie obowiązującego i regulacji wewnątrzsportowych. Specyfika sportu może uzasadniać w pewnych przypadkach niekompatybilność regulacji ustanawianych przez organizacje i związki sportowe z przepisami prawa Unii Europejskiej. Muszą istnieć w tym zakresie słuszne cele, a użyte przez te organizacje środki muszą być w odniesieniu do nich odpowiednie i proporcjonalne. Powyższe jest argumentem przemawiającym za tym, że w razie konfliktu w/w regulacji niezasadne może okazać się opieranie jedynie na zasadzie hierarchiczności. Tym samym niejako z góry przesądzając o prymacie jednego z porządków prawnych nad drugim. Za każdym razem powinno ważyć się wartości,

³¹³ Sprawa C-325/08 *Olympique Lyonnais SASP v. Olivier Bernard, Newcastle UFC*, ust. 35, 38, 39, 41, 42, 45, 47, <http://curia.europa.eu/>, data dostępu: 28.12.2018 r.

³¹⁴ Sprawa T-193/02 *Laurent Piau v. Komisja Wspólnot Europejskich* – Wyrok Sądu (dawniej: Sądu Pierwszej Instancji), LEX nr 215807.

argumenty i interesy celem znalezienia najbardziej słusznego w danej sprawie rozwiązania³¹⁵.

Powyższa koncepcja może być pomocna przy badaniu relacji pomiędzy przepisami prawa powszechnie obowiązującego a regulacjami wewnątrzwiązkowymi w zakresie zawierania i wykonywania umowy o profesjonalne uprawianie piłki nożnej.

3.3. Instrumenty prawne zwalczania niekompatybilności regulacji wewnętrznych z przepisami prawa powszechnie obowiązującymi

W przepisach prawa istnieją dodatkowe instrumenty zwalczania niekompatybilności regulacji wewnątrzwiązkowych z przepisami prawa powszechnie obowiązującymi.

Przede wszystkim należy wskazać na uprawnienia nadzorcze ministra właściwego do spraw kultury fizycznej w stosunku do polskich związków sportowych, które zostały określone w u.s. Jak wskazano w uzasadnieniu do u.s., „szczególna rola polskiego związku sportowego powoduje, że otrzymuje on swoisty monopol w zakresie określonych sfer aktywności wskazanych w art. 13. Te niewątpliwie daleko idące uprawnienia, wynikające wprost z ustawy, stanowią legitymację dla nadzoru nad tym związkiem przez organ państwa, tj. ministra właściwego do spraw kultury fizycznej”³¹⁶. Nadzór ten jest prowadzony pod względem legalności działalności polskich związków sportowych oraz wydawanych przez nie regulacji.

Minister właściwy do spraw kultury fizycznej ma prawo do żądania udostępnienia odpisów uchwał wydawanych przez władze polskiego związku sportowego oraz udzielenia pisemnych wyjaśnień dotyczących działalności tego związku. Ma również prawo dokonywać kontroli polskiego związku sportowego (art. 16 ust. 3 u.s.). Ponadto minister ten zatwierdza w drodze decyzji statut polskiego związku sportowego i jego zmiany, które powinny być przez polski związek sportowy przedstawione niezwłocznie po ich uchwaleniu. Odmowa zatwierdzenia możliwa jest z powodu sprzeczności postanowień statutu z przepisami prawa.

Minister właściwy do spraw kultury fizycznej może zastosować odpowiednie środki nadzorcze mające na celu doprowadzenie do naprawienia nieprawidłowości stwierdzonych

³¹⁵ B. Rischka-Słowik, Specyfika sportu jako okoliczność uwzględniająca niekompatybilność pozaprawnych regulacji sportowych z regulacjami prawnymi (w:) Kompatybilność pozaprawnych regulacji sportowych z regulacjami prawnymi (red. A.J. Szwarc), Poznań 2014, s. 128-129.

³¹⁶ Uzasadnienie do projektu ustawy o sporcie z 5.8.2009 r., druk sejmowy 2313, www.bit.msit.gov.pl, data dostępu: 20.12.2018 r., s. 11.

w toku czynności nadzorczych. Najdalej idące środki, w postaci zawieszenia władz związku w czynnościach oraz rozwiązania polskiego związku sportowego, może zastosować jedynie sąd, na stosowny wniosek właściwego ministra. Może to nastąpić z uwagi na rażące lub uporczywe naruszenie prawa lub postanowień statutu i brak w tym zakresie możliwości przywrócenia do stanu zgodnego z prawem.

Nadzór ten nie obejmuje jednak decyzji dyscyplinarnych i regulaminowych polskich związków sportowych związanych z przebiegiem współzawodnictwa sportowego, jako kwestii czysto sportowych, należących do zakresu autonomii sportu. Mając na uwadze realia sportu oraz zakres regulowanych przez polski związek sportowy spraw, środki nadzoru wskazane w u.s. mogą być niewystarczające. Jeżeli bowiem ustawodawca przyznał określone kompetencje wyłączne polskiemu związkowi sportowemu, a jednocześnie zobowiązał kluby sportowe do uczestnictwa we współzawodnictwie sportowym w danym sporcie, to powinien przewidzieć także określone instrumenty nadzorcze w tym zakresie. Trudno przyjąć, że szczegółowe regulowanie statusu i pozycji prawnej wszystkich uczestników współzawodnictwa sportowego, w tym ich praw i obowiązków, mieści się w zakresie kwestii czysto sportowych³¹⁷.

Nadzór nad polskimi związkami sportowymi powinien istnieć, tak jak wobec innych podmiotów, którym powierzono pewien zakres władztwa do regulowania kwestii związanych ze sportem. Działalność żadnego podmiotu na rynku nie powinna być sprzeczna z prawem, a określone organy powinny mieć uprawnienia nadzorcze mające na celu reagowanie na mogące występować negatywne zjawiska z tym związane. W szczególności mając na uwadze zasadę ochrony interesu państwa oraz podmiotów prowadzących działalność sportową. Pozytywnie należy ocenić przekazanie do kompetencji sądu zastosowania najbardziej dotkliwych sankcji w postaci zawieszenia działalności władz związku oraz rozwiązania polskiego związku sportowego z uwagi na rażące lub uporczywe naruszenie prawa. Tak daleko idące środki powinny być nakładane przez sąd i w tym zakresie powinna zostać zapewniona prawidłowa procedura odwoławcza³¹⁸.

³¹⁷ Zob. szerzej: *J. Dytko*, Determinanty ingerencji nadzorczej i sądowej kontroli działalności polskiego związku sportowego, *Ius et Administratio* 2014, Nr 4, s. 3-16; *M. Mróz*, Nadzór nad polskimi związkami sportowymi (w:) *Prawne aspekty funkcjonowania federacji sportowych* (red. *M. Biliński*), Kraków 2014, s. 85-95.

³¹⁸ Na temat możliwości wniesienia przez polski związek sportowy skargi kasacyjnej od postanowienia o rozwiązaniu tego związku zob. *M. Dziurba*, Prawne instrumenty reagowania na niedopuszczalną niekompatybilność pozaprawnych regulacji sportowych z regulacjami prawnymi w sferze prawa cywilnego

W doktrynie rozpatrywana jest również możliwość wniesienia powództwa o ustalenie na podstawie art. 189 k.p.c. w sprawach sportowych. Zgodnie z powołanym przepisem powód może żądać ustalenia przez sąd istnienia lub nieistnienia stosunku prawnego lub prawa, gdy ma w tym interes prawny. Jednocześnie należy wskazać, że nie trzeba być stroną danego stosunku prawnego, aby móc wnieść powództwo o ustalenie. Wystarczy wykazać interes prawny w ustaleniu istnienia bądź nieistnienia danego stosunku cywilnoprawnego.

Zgodnie z orzecznictwem sądów pojęcie interesu prawnego i prawa są ujmowane stosunkowo szeroko i muszą dotyczyć one ochrony sfery prawnej powoda. Co do zasady, interes prawny nie zachodzi, gdy można w inny sposób osiągnąć w pełni lub w większym stopniu ochronę swoich praw. Natomiast interes prawny występuje, gdy istnieje niepewność określonego stanu prawnego lub prawa, gdy konkretna sytuacja zagraża naruszeniem przysługujących uprawnień lub stwarza wątpliwość w zakresie ich istnienia czy też realnej ich realizacji³¹⁹.

Wątpliwości może budzić zakres spraw, które mogłyby być rozstrzygane w tym trybie. Jak wskazał Sąd Najwyższy w wyroku z dnia 10 czerwca 2009 r., „odpowiedzialność dyscyplinarna w sporcie nie ma charakteru odpowiedzialności umownej. Nie jest zatem uzasadnione upatrywanie w aktach prawnych organów związku sportowego czynności prawnych i ocena ich ważności z punktu widzenia art. 58 k.c.”³²⁰

Jeżeli zatem przyjąć, że regulacje wewnętrzne ustanawiane przez władze polskiego związku sportowego nie stanowią czynności prawnych w rozumieniu k.c., to trudno wskazać na powstanie jakiegokolwiek stosunku cywilnoprawnego w tym zakresie, który uzasadniałby wniesienie powództwa o ustalenie istnienia lub nieistnienia stosunku prawnego na podstawie art. 189 k.p.c.³²¹

4. Wnioski

Jedną z podstawowych zasad dotyczących sportu jest jego autonomia. Wynika ona

i handlowego w postępowaniu cywilnym (w:) *Kompatybilność pozaprawnych regulacji sportowych z regulacjami prawnymi* (red. A.J. Szwarec), Poznań 2014, s. 173-182.

³¹⁹ Wyrok Sądu Najwyższego z dnia 17.5.2018 r., V CSK 322/17, Lex nr 2552678; Tak też: Wyrok Sądu Apelacyjnego w Warszawie z 24.4.2018 r., V ACa 1216/17, Lex nr 2488219; Wyrok Sądu Apelacyjnego w Warszawie z dnia 18.4.2018 r., I ACa 2150/16, Lex nr 2516061.

³²⁰ Wyrok Sądu Najwyższego z dnia 10.6.2009 r., III PO 1/09, Lex nr 518071.

³²¹ M. Dziurba, Prawne instrumenty reagowania na niedopuszczalną niekompatybilność pozaprawnych regulacji sportowych z regulacjami prawnymi w sferze prawa cywilnego i handlowego w postępowaniu cywilnym (w:) *Kompatybilność pozaprawnych regulacji sportowych z regulacjami prawnymi* (red. A.J. Szwarec), Poznań 2014, s. 184.

z gwarantowanej konstytucyjnie wolności zrzeszania się i prawa do sportu. Przejawia się w dwóch głównych aspektach – organizacyjnym i normatywnym. Organizacyjny wymiar autonomii sportu sprowadza się do możliwości zrzeszania się w ramach organizacji sportowych, zakładania związków sportowych oraz przystępowania do nich. Europejski model sportu zakłada, że jego organizacja opiera się na strukturze piramidalnej, tj. określonej hierarchii organizacji sportu – od międzynarodowych organizacji sportowych po krajowe związki sportowe, a nawet regionalne związki sportowe. Polski ustawodawca wcielił w życie zasadę „jeden sport – jedna organizacja”, przyjmując, że status polskiego związku sportowego może uzyskać tylko taki związek, który jest zrzeszony w ramach międzynarodowej organizacji sportowej lub innej uznanej przez MKOl.

Sprawy sportu podlegają określonej reglamentacji prawnej. Ingerencja państwa służy zapewnieniu ochrony i odpowiedniego zabezpieczenia praw podmiotów działających w sferze sportu. Dodatkowo potrzeba ingerencji państwowej wynika z uwagi na pojawiające się na dużą skalę negatywne zjawiska w sporcie, w szczególności korupcję, doping czy też zachwianie reguł konkurencji. Jednak niebagatelne znaczenie odgrywa również to, że sport widziany jest coraz częściej jako biznes, odrębna gałąź gospodarki, a podmioty działające w sporcie stają się dużymi przedsiębiorstwami działającymi na rynku. Należy zatem wskazać, że sport stał się sferą zainteresowania państwa również z uwagi na chęć współkorzystania ze środków i korzyści, które sport generuje (dotyczy to między innymi należności podatkowych, ale również możliwości promocyjnych poszczególnych państw poprzez sport oraz zaistnienie w tym zakresie na arenie międzynarodowej). Co do zasady przeciwstawny temu rozumowaniu jest wymiar normatywny autonomii sportu. Przejawia się on w możliwości kształtowania praw i obowiązków członków organizacji sportowych przez ten podmiot. Jego członkowie poprzez przystąpienie do takiej organizacji stowarzyszeniowej zobowiązują się do respektowania uchwał i regulacji wydawanych przez tę organizację. Międzynarodowe organizacje sportowe są podmiotami zarządzającymi współzawodnictwem sportowym w danym sporcie oraz zajmującymi się organizacją tego sportu. Na szczeblu krajowym działają w tym zakresie polskie związki sportowe, które zrzeszają kluby sportowe oraz nakazują przestrzeganie regulacji ustanawianych przez te organizacje i związki sportowe.

Profesjonalizacja i komercjalizacja sportu prowadzi do tego, że obecnie międzynarodowe organizacje sportowe dzięki swojej silnej pozycji ekonomicznej

i społecznej wykreowały odrębny swoisty porządek prawny³²². Jednym z głównych punktów rozważań w doktrynie jest określenie charakteru prawnego takich regulacji oraz ich relacji do przepisów prawa powszechnie obowiązujących. Pozytywistyczne rozumienie źródeł prawa pozostaje w tym zakresie bezsilne, bowiem co do zasady regulacje wewnętrzne wydawane przez organizacje i związki sportowe nie mają charakteru powszechnie obowiązującego. Co za tym idzie, powinny być zgodne z przepisami prawa powszechnego. Jednak powyższe rozumowanie nie odpowiada relacjom zachodzącym w sferze sportu. Rola regulacji wewnętrznych w kształtowaniu pozycji prawnej podmiotów działających w sporcie jest ogromna i nie da się jej pominąć. Coraz częściej wskazuje się, że podmioty działające w sporcie są w sytuacji bez wyjścia – są zobowiązane do stosowania się do regulacji wewnętrznych wydawanych przez organizacje i związki sportowe pod rygorem odpowiedzialności dyscyplinarnej, a nawet wykluczenia z międzynarodowej federacji sportowej. z drugiej strony, jak każdy podmiot działający w ramach porządku prawnego określonego państwa, są zobowiązane do przestrzegania przepisów prawa powszechnie obowiązującego.

Należy jednak przy tym zauważyć, że polski ustawodawca przyznaje polskiemu związkowi sportowemu określone kompetencje władcze. Jest on wyłącznie uprawniony do ustanawiania reguł sportowych, organizacyjnych i dyscyplinarnych w danym sporcie. Poprzez wprowadzenie obowiązku przynależności polskiego związku sportowego do międzynarodowej organizacji sportowej lub innej uznanej przez MKOl ustawodawca pośrednio akceptuje to, że regulacje tych organizacji również powinny być respektowane przez podmioty działające w sporcie. Dlatego też, w mojej ocenie, władztwo organizacji i związków sportowych nie wynika jedynie z ich faktycznej siły ekonomicznej i społecznej, ale ma również swoje podstawy prawne.

Dlatego też coraz częściej w doktrynie prawa poszukuje się alternatywnych metod rozstrzygnięcia kolizji prawnej pomiędzy określonymi normami, aby z jednej strony zapewnić przestrzeganie przepisów prawa, z drugiej strony respektować zasadę autonomii sportu i uwzględniać jego specyfikę.

W tym zakresie ogromną rolę odegrał TSUE, który w swoich orzeczeniach starał się tę specyfikę uwzględniać. Co do zasady działalność sportowa podlega prawu wspólnotowemu, a co za tym idzie, powinna być prowadzona w zgodzie z tymi normami. Jednak specyfika sportu może uzasadniać wprowadzanie pewnych ograniczeń prawnych

³²² Zob. szerzej: *B. Hock, s. Gomtsian, Private order building: the state in the role of the civil society and the case of FIFA*, *The International Sports Law Journal* 2018, Vol. 17, s. 186-204.

w zakresie działalności sportowej i występowania uzasadnionej niekompatybilności tych regulacji z przepisami prawa unijnego. Znalazło to odzwierciedlenie w orzeczeniach TSUE, w szczególności dotyczących selekcji do udziału w zawodach międzynarodowych czy też zmian przynależności klubowej zawodników jedynie w ramach tzw. okresów transferowych. Przykład orzecznictwa wydawanego przez TSUE pokazuje, że możliwe jest pogodzenie norm dwóch porządków prawnych – powszechnego i sportowego.

Dla celów niniejszej dysertacji najważniejsze znaczenie ma odpowiedź na pytanie, czy i jakim zakresie międzynarodowe organizacje sportowe oraz polski związek sportowy mogą kształtować prawa i obowiązki podmiotów działających w sporcie, tj. przede wszystkim klubu sportowego i zawodnika. W mojej ocenie kwestie te w pewnym zakresie mogą podlegać pod pojęcie reguł sportowych i organizacyjnych, do których ustanawiania wyłączne prawo mają polskie związki sportowe działające w danym sporcie. Należy jednak mieć na uwadze to, że polskie związki sportowe są zobowiązane do przestrzegania reguł ustanawianych przez międzynarodowe organizacje sportowe, których są członkami. Dlatego też de facto wyłączna kompetencja przyznana polskim związkom sportowym w omawianym zakresie zostaje ograniczona w ten sposób, że regulacje w najbardziej doniosłych prawnie sprawach wydają międzynarodowe organizacje sportowe. Uważam jednak, że nie wyklucza się to wzajemnie. Z ustanowionego ustawowego obowiązku przynależności polskiego związku sportowego do międzynarodowej organizacji sportowej wynika pośrednio uznanie przez ustawodawcę możliwości ustanawiania regulacji przez międzynarodowe organizacje sportowe, a zainteresowane podmioty do ich przestrzegania.

Zasada autonomii sportu i jego specyfika powinna być uwzględniana przy dokonywaniu wykładni przepisów prawa oraz ich stosowania. Pluralizm porządków prawnych wymaga ważenia spornych interesów, argumentów, wartości celem wyłonienia normy, która w danej sytuacji powinna znaleźć zastosowanie. W tym zakresie może mieć zastosowanie powiedzenie, że „kto remisuje, ten wygrywa”.

Rozdział III. Charakter prawny umowy o profesjonalne uprawianie piłki nożnej

W niniejszym rozdziale zostaną poruszone kwestie dotyczące charakteru prawnego umowy o profesjonalne uprawianie piłki nożnej. Należy przeanalizować, czym umowa o profesjonalne uprawianie piłki nożnej jest, a także kto może ją zawrzeć. Ponadto rozstrzygnięcia wymaga status prawny stron umowy o profesjonalne uprawianie piłki nożnej – klubu sportowego oraz zawodnika. Należy również wskazać, jak wygląda sytuacja prawna małoletniego zawodnika – po spełnieniu jakich przesłanek może on zawrzeć taką umowę? Dodatkowo należy określić charakter prawny regulacji związkowych dotyczących zawierania i wykonywania umów o profesjonalne uprawianie piłki nożnej, biorąc pod uwagę zasady prawa cywilnego.

1. Definicja umowy o profesjonalne uprawianie piłki nożnej

Podstawowe znaczenie dla dalszych rozważań niniejszej rozprawy ma określenie, czym jest umowa o profesjonalne uprawianie piłki nożnej i jaki jest jej charakter prawny.

Przepisy prawa powszechnie obowiązującego, w szczególności u.s., nie regulują kwestii umowy o profesjonalne uprawianie sportu, w tym piłki nożnej. Co za tym idzie, źródła jej regulacji oraz określenia jej charakteru prawnego należy poszukiwać w odwołaniu się do ogólnych przepisów prawa cywilnego dotyczących zawierania umów i ich rodzajów. Ponadto należy rozważyć, jak ta umowa jest traktowana na gruncie regulacji wewnętrznych organizacji i związków sportowych.

Regulacje wewnątrzwiązkowe posługują się pojęciem kontraktu zawodniczego jako umowy zawartej pomiędzy klubem a zawodnikiem w sektorze zawodowej piłki nożnej. Dodatkowo wyróżniają one tzw. kontrakt U-18, tj. umowę zawartą w sektorze zawodowej piłki nożnej pomiędzy klubem a zawodnikiem, który na dzień jej zawarcia ukończył lat 15, a nie ukończył 18 roku życia.

Tak określone definicje nie odpowiadają na postawione w niniejszej dysertacji pytania. W szczególności nie określają, czy umowa o profesjonalne uprawianie piłki nożnej jest umową cywilnoprawną oraz jakie są jej cechy charakterystyczne. Tzw. kontrakt U-18 wykazuje pewne odmienności od typowej umowy o profesjonalne uprawianie piłki nożnej, dlatego też zostaną szczegółowo określone w dalszej części rozprawy.

Na potrzeby niniejszej dysertacji uznano, że umową o profesjonalne uprawianie piłki nożnej jest umowa zawierana pomiędzy klubem sportowym a zawodnikiem piłki

nożnej, na podstawie której zawodnik zobowiązuje się do świadczenia usług sportowych na rzecz klubu sportowego w zamian za wynagrodzenie lub inne świadczenie. Jednocześnie należy wskazać, że wynagrodzenie to lub inne świadczenie, zgodnie z regulacjami wewnątrzwiązkowymi, powinno przewyższać faktycznie ponoszone przez zawodnika koszty związane z reprezentowaniem barw klubowych danego klubu sportowego.

Należy wskazać, dlaczego pomimo braku wyodrębnienia w obecnie obowiązujących przepisach prawa sportu profesjonalnego i powszechnego posługują się pojęciem umowy o profesjonalne uprawianie piłki nożnej. Wynika to przede wszystkim z następujących względów. Po pierwsze, należy pokreślić profesjonalny charakter tej umowy, co oznacza, że jest ona zawierana pomiędzy klubem sportowym a zawodnikiem, który zawodowo uprawia piłkę nożną. Takie rozróżnienie jest w mojej ocenie zasadne z uwagi na bardzo szeroką definicję sportu zawartą w u.s., która odnosi się do jakiegokolwiek aktywności fizycznej, w tym nawet rekreacyjnego uprawiania sportu. Co za tym idzie, podkreślenia wymaga, że umowa ta reguluje stosunki pomiędzy klubem sportowym a zawodnikiem profesjonalnie uprawiającym piłkę nożną, dla którego jest to podstawowa aktywność zawodowa. Po drugie, nomenklatura ta jest zaczerpnięta z regulacji organizacji i związków sportowych, które w bardzo szerokim zakresie regulują kwestie z tym związane. Jest to także związane z tym, że regulacje związkowe wyróżniają zawodników profesjonalnych oraz zawodników amatorów, a co za tym idzie, regulują stosunki prawne zachodzące pomiędzy klubem sportowym a takimi zawodnikami. Po trzecie, chciałam podkreślić zjawisko postępującej profesjonalizacji sportu, w której zawodnik oraz klub sportowy traktowani są jako podmioty zawodowo zajmujące się działalnością sportową lub uprawianiem piłki nożnej.

Do umowy o profesjonalne uprawianie piłki nożnej będą miały zastosowanie przede wszystkim ogólne zasady prawa prywatnego, które określają podstawowe idee realizowane przez prawo prywatne³²³. W szczególności należy wyróżnić w tym zakresie zasadę autonomii woli, zasadę bezpieczeństwa obrotu prywatnoprawnego, zasadę równowagi stron stosunku prywatnoprawnego oraz zasadę słuszności³²⁴. Podmioty działające w sporcie zobowiązane są również do stosowania się do zasad ogólnych

³²³ A. Bierć, *Zarys prawa prywatnego. Część ogólna*, Warszawa 2018, s. 83.

³²⁴ Zob. szerzej: M. Saffan, *Pojęcie i funkcje zasad prawa prywatnego (w:) w kierunku europeizacji prawa prywatnego. Księga pamiątkowa dedykowana Profesorowi Jerzemu Rajskiemu (red. a Kinos)*, Warszawa 2007, s. 3-18.

mających znaczenie w sporcie. Przede wszystkim można wyróżnić tu zasadę zachowania współzawodnictwa sportowego, zasadę fair play oraz zasadę stabilności kontraktowej.

2. Umowa o profesjonalne uprawianie piłki nożnej jako źródło powstania stosunku prawnego

Należy określić, jaki stosunek prawny łączy strony umowy o profesjonalne uprawianie piłki nożnej. Szczegółowe zbadanie charakteru stosunku prawnego łączącego te podmioty może wpłynąć bowiem na zakres ich praw i obowiązków wynikających z zawieranej pomiędzy nimi umowy.

2.1. Umowa o profesjonalne uprawianie piłki nożnej jako źródło stosunku cywilnoprawnego

W doktrynie wskazuje się, że stosunki prawne „są jednym z rodzajów stosunków społecznych, czyli takich relacji między przynajmniej dwoma podmiotami, w których zachowania jednej strony (działania lub zaniechania) wywołują reakcję innej strony (działanie lub zaniechanie) i podlegają kontroli norm społecznych (prawnych, moralnych, obyczajowych, wewnątrzorganizacyjnych itp.)”³²⁵

Kształtowanie stosunków prawnych przez podmioty prywatne, tj. kluby sportowe oraz zawodników, odbywa się co do zasady przy wykorzystaniu cywilnoprawnej metody regulacji. Co za tym idzie, strony umowy o profesjonalne uprawianie piłki nożnej korzystają z autonomii woli i zakładanej równorzędności podmiotów, które mogą poprzez dokonywane przez siebie czynności prawne kształtować wiążące je stosunki prawne i wywoływać w ten sposób określone skutki prawne³²⁶. Marek Safjan wyróżnia trzy wymiary zasady autonomii woli – aksjologiczny, formalny i funkcjonalny. Aksjologiczny wymiar autonomii woli to urzeczywistnienie zasad konstytucyjnych, w szczególności wolności przyznanej podmiotom prawa, w tym wolności działalności gospodarczej. Formalny wymiar autonomii woli to konstrukt techniczno-prawny wyrażający się w przyznanej stronom kompetencji do dokonywania czynności prawnych. Jest to możliwość decydowania o treści takiej czynności, wyborze rodzaju dokonywanej czynności oraz wyborze formy czynności prawnej, a w przypadku umów także wyborze kontrahenta. Wymiar funkcjonalny autonomii woli ma na celu jak najbardziej adekwatne odzwierciedlenie woli stron dokonywanej czynności oraz urzeczywistnienia ich

³²⁵ T. Chauvin, T. Stawecki, P. Winczorek, Wstęp do prawoznawstwa, Warszawa 2019, s. 264.

³²⁶ s. Prutis, Instytucje podstawowe prawa prywatnego (w opozycji do regulacji prawa publicznego), Białystok 2018, s. 58.

prywatnych interesów³²⁷. A zatem podmiotom prawa prywatnego ustawodawca przyznaje szeroką swobodę w kształtowaniu swoich praw i przyjmowaniu na siebie określonych obowiązków. Należy przy tym zaznaczyć, że zakładana równorzędność podmiotów prywatnych nie zależy jedynie od ich faktycznej siły ekonomicznej czy intelektualnej³²⁸.

Jednak, jak wskazuje się jednolicie w doktrynie, źródłem powstania stosunku cywilnoprawnego na podstawie umowy lub innej czynności prawnej jest norma prawna, a nie autonomia woli podmiotów kreujących ten stosunek³²⁹. Granice autonomii stron takiego stosunku są bowiem wyznaczane przez ustawodawcę i przez ustawodawcę autonomia ta w określonym zakresie jest przyznawana. Wyznaczana jest ona przez bezwzględnie obowiązujące normy prawne oraz normy moralne, do których ustawodawca odwołuje się poprzez stosowane klauzule generalne o charakterze słusnościowym³³⁰.

Stosunek cywilnoprawny powstaje co do zasady na skutek powstania zdarzenia prawnego, który rozumiany jest jako okoliczności, z którymi określone hipotezy norm wiążą wskazane w dyspozycjach norm konsekwencje o charakterze cywilnoprawnym³³¹.

Umowa jest zdarzeniem prawnym, będącym jednocześnie czynnością prawną, przez którą rozumie się świadome, celowe działanie zmierzające do wywołania określonych skutków prawnych. Umowa jest najczęściej występującym w praktyce źródłem zobowiązań. Brak jest jednak definicji legalnej umowy. Co za tym idzie, konieczne jest odwołanie się w tym zakresie do teorii prawa cywilnego. Zgodnie z przyjętą w doktrynie definicją, „umowa obejmuje zgodny zamiar stron doprowadzenia do powstania, zmiany lub ustania stosunków prawnych”³³².

Należy wskazać, że spod zakresu badawczego niniejszej pracy została wyłączona umowa o pracę jako forma regulacji stosunku prawnego pomiędzy klubem sportowym a zawodnikiem. Jak wskazuje się w doktrynie, prawo pracy jest samodzielną gałęzią prawa, która co prawda wywodzi się z prawa prywatnego, ale jej cechy znacznie odbiegają od typowych stosunków cywilnoprawnych. W szczególności z uwagi na to, że w przypadku prawa pracy istotne znaczenie odgrywają reguły oparte na metodzie

³²⁷ M. Saffjan, *Zasady prawa prywatnego (w:) System Prawa Prywatnego. Prawo cywilne – część ogólna*, t. I (red. M. Saffjan), Warszawa 2012, s. 329-340.

³²⁸ A. Bierć, *Zarys prawa prywatnego. Część ogólna*, Warszawa 2018, s. 44

³²⁹ s. Prutis, *Instytucje podstawowe prawa prywatnego (w opozycji do regulacji prawa publicznego)*, Białystok 2018, s. 59.

³³⁰ A. Bierć, *Zarys prawa prywatnego. Część ogólna*, Warszawa 2018, s. 44.

³³¹ Z. Radwański, A. Olejniczak, *Prawo cywilne – część ogólna*, Warszawa 2015, s. 215.

³³² A. Brzozowski, M. Saffjan, E. Skowrońska pod kier. W. Czachórskiego, *Zobowiązania. Zarys wykładu*, Warszawa 2009, s. 118.

administracyjnoprawnej, pełniące przede wszystkim funkcje ochronne i socjalne³³³. Dziedzina prawa pracy jest na tyle swoista, że wymaga odrębnego zakresu interpretacji³³⁴. Niezależnie od powyższego, w niezbędnym zakresie będę odwoływać się porównawczo do przepisów k.p., aby ocenić określone rozwiązania przyjęte w szczególności przez organizacje i związki w sportowe w ustanawianych przez nich regulacjach dotyczących umowy o profesjonalne uprawianie piłki nożnej.

Umowa o profesjonalne uprawianie piłki nożnej jest umową cywilnoprawną o charakterze zobowiązaniowym. Mając na uwadze treść art. 353 k.c., zobowiązanie jest stosunkiem prawnym, na podstawie którego jedna strona (wierzyciel) może żądać spełnienia świadczenia przez drugą stronę (dłużnika), a ta druga strona powinna to świadczenie spełnić. W ramach każdego stosunku zobowiązaniowego można wyróżnić trzy elementy: podmioty (tj. wierzyciela i dłużnika), przedmiot (tj. świadczenie dłużnika) i treść tego stosunku prawnego (określone uprawnienia wierzyciela i skorelowane z nimi obowiązki dłużnika)³³⁵. Poszczególne elementy stosunku zobowiązaniowego kształtowanego na podstawie umowy o profesjonalne uprawianie piłki nożnej zostaną szczegółowo omówione w dalszej części dysertacji.

Należy zwrócić uwagę na to, że stosunek zobowiązaniowy, który łączy strony umowy o profesjonalne uprawianie piłki nożnej, to nie tylko stosunek umowny, który jest kształtowany treścią umowy ustaloną przez same strony. Mając na uwadze treść art. 56 k.c., czynność prawna wywołuje nie tylko skutki w niej wyrażone, lecz również te, które wynikają z ustawy, z zasad współżycia społecznego i z ustalonych zwyczajów. Strony nie mają możliwości wyłączenia swoim działaniem powstania tak określonych skutków prawnych, bowiem powstają one niezależnie od woli stron umowy³³⁶.

Pod pojęciem ustawy nie rozumie się jedynie przepisów k.c., ale wszystkie normy o charakterze *iuris cogentis* o randze ustawowej lub aktów wydanych na podstawie wyraźnego upoważnienia zawartego w ustawie. Mając powyższe na uwadze, poza zakresem tego ograniczenia pozostają regulacje zawarte w aktach normatywnych

³³³ M. Saffjan, Pojęcie i systematyka prawa prywatnego (w:) System Prawa Prywatnego. Prawo cywilne – część ogólna, t. I (red. M. Saffjan), Warszawa 2012, s. 67-68.

³³⁴ W doktrynie prawa rozważane były kwestie dotyczące stosunku pracy pomiędzy zawodnikiem a klubem sportowym, zob. szerzej: M. Stopczyński, Zatrudnienie zawodników profesjonalnych sportowych gier zespołowych w świetle prawa pracy, Sport Wyczynowy 2001, Nr 11-12, s. 73-79; A. Kijowski, Status prawny pracownika wykonującego czynności zawodnika sportowego, Nowe Prawo 1982, Nr 9-10, s. 63-66; W. Sanetra, Zmiana klubu sportowego przez sportowca w świetle polskiego prawa (w:) Tzw. sprawa Bosmana z polskiej perspektywy (red. A.J. Szwarc), Poznań 2006, s. 77-98.

³³⁵ A. Brzozowski, M. Saffjan, E. Skowrońska pod kier. W. Czachórskiego, Zobowiązania. Zarys wykładu, Warszawa 2009, s. 41-46.

³³⁶ Wyrok Sądu Apelacyjnego w Warszawie z dnia 20.12.2017 r., V ACa 983/17, Lex nr 2429655.

niższego rzędu³³⁷. Jak wskazuje Krzysztof Pietrzykowski, pojęcie ustawy odnosi się również do przepisów prawa europejskiego³³⁸, a także, jak podnosi się w doktrynie, do praw podstawowych określonych w najważniejszych aktach prawa publicznego, w tym Konstytucji, które powinny mieć zastosowanie również w relacjach horyzontalnych pomiędzy jednostkami³³⁹.

Jak wskazano szczegółowo w II rozdziale niniejszej dysertacji, regulacje wewnętrzne ustanawiane przez polskie związki sportowe nie są uznawane za przepisy prawa powszechnie obowiązującego. Co za tym idzie, nie mogą zostać uznane za przepis ustawy wywołujący określone skutki prawne wobec klubów sportowych i zawodników jako stron czynności prawnej w rozumieniu przepisów prawa cywilnego.

Jak słusznie wskazuje się w doktrynie, na treść stosunków prywatnoprawnych nie mają wpływu jedynie formy normotwórczej działalności ustawodawcy, ale również wszelkie inne dopuszczalne przez ustawodawcę czynniki o ogólnym charakterze, które kształtują stosunki cywilnoprawne. W szczególności wskazuje się tutaj na np. *lex contractus*, akty organizacji społecznych, a także zasady współżycia społecznego i ustalone zwyczaje, o których będzie mowa poniżej³⁴⁰. Odwołanie do katalogu źródeł prawa wskazanego w Konstytucji RP może nie być wystarczające, bo trzeba mieć na uwadze to, że przepisy k.c. w przeważającym zakresie mają charakter norm dyspozycyjnych, które będą miały zastosowanie w przypadku, gdy strony nie postanowią inaczej³⁴¹. Przyjmuje się, że rola k.c. powinna być postrzegana bardziej jako system konstrukcyjno-pojęciowy, niż regulujący szczegółowo treść stosunków prawnych nawiązywanych przez podmioty prawa. Dlatego też szczególne znaczenie w prawie cywilnym powinny odgrywać pozakodeksowe akty normatywne oraz źródła nienormatywne³⁴².

³³⁷ J. Gudowski (red.), Kodeks cywilny. Komentarz. Zobowiązania, t. III, cz. 1, Warszawa 2013, s. 30-31.

³³⁸ K. Pietrzykowski (red.), Kodeks cywilny. Komentarz do art. 1-449¹⁰, Uwagi do art. 353¹ k.c., Warszawa 2018, s. 1125.

³³⁹ Zob. szerzej: M. Safjan, Efekt horyzontalny praw podstawowych w prawie prywatnym: autonomia woli a zasada równego traktowania, *Kwartalnik Prawa Prywatnego* 2009, Nr 2, s. 297-356; R. Trzaskowski, Zakaz dyskryminacji w prawie umów (w:) *Europeizacja prawa prywatnego*, t. II (red. M. Pazdan, W. Popiołek, E. Rott-Pietrzyk, M. Szpunar), Warszawa 2008, s. 609 i nast.

³⁴⁰ E. Łętowska, Problemy źródeł prawa cywilnego, *Zeszyty Naukowe Instytutu Badania Prawa Sądowego* 1983, Nr 19-20, s. 79.

³⁴¹ *Ibidem*, s. 78.

³⁴² *Ibidem*, s. 93-94.

Na treść stosunku cywilnoprawnego wpływają również zasady współzycia społecznego³⁴³. Rozumiane są one jako określone powszechnie w społeczeństwie wartości ukształtowane i wynikające z kultury danego kraju, czy też kultury europejskiej, normy moralne, a także wynikające z nich wzory postępowania³⁴⁴. W szczególności wyróżnia się tutaj wartości wskazane przez Konstytucję RP³⁴⁵, dobro i sprawiedliwość, w tym słuszność kontraktową³⁴⁶, a także wartości kultury chrześcijańskiej, takie jak ochrona godności i autonomii każdego człowieka, prywatności czy też ochrony słabszej strony stosunku prawnego³⁴⁷.

W przypadku stosunku prawnego pomiędzy klubem sportowym a zawodnikiem piłki nożnej podstawowe znaczenie będą odgrywać zasady obowiązujące w sporcie. W szczególności zasada fair play oraz zasada zachowania współzawodnictwa sportowego.

Na treść stosunku prawnego wpływają również ustalone zwyczaje³⁴⁸. Należy przez to rozumieć określone praktyki postępowania stosowane w jakimś środowisku, w danym czasie czy też grupie społecznej³⁴⁹. A zatem, w zakresie przedmiotu rozważań niniejszej dysertacji, chodzić tutaj będzie w szczególności o wykształcone zwyczaje w sporcie. Możliwe jest również wyodrębnienie zwyczajów występujących jedynie w ramach określonej dyscypliny sportowej, bowiem zwyczaje te mogą się różnić z uwagi na specyfikę danego sportu, historię jego kształtowania, a także pewnych standardów wykształconych w ramach organizowanego w tym zakresie współzawodnictwa sportowego.

³⁴³ Zob. szerzej: *D. Szymt-Binaś*, Klauzula zasad współzycia społecznego, *Gdańskie Studia Prawnicze* 2005, Nr 14, s. 867-881; *M. Sala-Szczypiński*, Znaczenie zasad współzycia społecznego w prawie polskim, *Państwo i Społeczeństwo* 2005, Nr 1, s. 51-60.

³⁴⁴ *M. Pyziol-Szafnicka*, Prawo podmiotowe (w:) *System Prawa Prywatnego, Prawo cywilne – część ogólna*, t. I (red. *M. Saffjan*), Warszawa 2012, s. 905; *A. Szpunar*, Uwagi o nadużyciu prawa podmiotowego (w:) *II Kongres Notariuszy Rzeczypospolitej Polskiej. Referaty i opracowania*, Poznań–Kluczbork 1999, s. 340.

³⁴⁵ *Z. Radwański, M. Zieliński*, Uwagi de lege ferenda o klauzulach generalnych w prawie prywatnym, *Przegląd Legislacyjny* 2001, Nr 2, s. 18.

³⁴⁶ *P. Machnikowski*, Swoboda umów według art. 353¹ KC. Konstrukcja prawna, Warszawa 2005, s. 298-305.

³⁴⁷ *M. Saffjan*, Klauzule generalne w prawie cywilnym, *Państwo i Prawo* 1990, Nr 11, s. 55.

³⁴⁸ Zob. szerzej: *K. Michalak*, Kształtowanie treści zobowiązania przez zwyczaj w prawie polskim, *Jurysta* 2015, Nr 3, s. 17-32; *M. Saffjan*, Refleksje o roli zwyczaju (w:) *Prawo prywatne czasu przemian. Księga pamiątkowa dedykowana Profesorowi Stanisławowi Sołtysińskiemu* (red. *A. Nowicka*), Poznań 2005, s. 79-104.

³⁴⁹ *M. Pyziol-Szafnicka*, Czynności prawne (w:) *Kodeks cywilny. Część ogólna* (red. *M. Pyziol-Szafnicka, P. Księżak*), Warszawa 2014, s. 619.

2.2. Swoboda umów jako podstawowa zasada kształtowania stosunku cywilnoprawnego

Zgodnie z definicją przyjętą przez Andrzeja Stelmachowskiego „swoboda umów to możliwość swobodnego kształtowania stosunków prawnych w stosunkach wzajemnych w ogólnych ramach zakreślonych przez prawo”³⁵⁰.

Teoretycy prawa wyróżniają pozytywną i negatywną treść swobody umów³⁵¹.

Pozytywna treść zasady swobody umów przejawia się w swobodzie ułożenia stosunku prawnego według własnego uznania stron. Zgodnie z poglądem wyrażonym przez Sąd Najwyższy, strony korzystające ze swobody określonej w art. 353¹ k.c. mają co do zasady trzy możliwości. Po pierwsze, przyjęcie określonego typu umowy uregulowanej normatywnie bez jakichkolwiek zmian. Po drugie, zawarcie umowy nazwanej z wprowadzeniem do niej pewnych odmienności, w tym zawarcie umowy mieszanej powstałej poprzez połączenie cech kilku umów nazwanych. Trzecią możliwością jest zawarcie umowy nienazwanej, ukształtowanej zgodnie z ich wolą, przy uwzględnieniu ograniczeń wskazanych z treści art. 353¹ k.c.³⁵²

Jak słusznie wskazuje się w doktrynie, zasady swobody umów nie powinno się rozpatrywać wyłącznie w kwestii kształtowania stosunku zobowiązaniowego, gdyż jest to tylko jeden z jej przejawów³⁵³. Swoboda umów obejmuje cztery główne cechy: swobodę zawarcia lub niezawarcia umowy, swobodę wyboru kontrahenta, dowolność w kształtowaniu treści umowy oraz dowolność wyboru formy umowy zawieranej przez strony³⁵⁴.

Omawiana zasada nie ma jednak charakteru absolutnego³⁵⁵. Wskazane powyżej ograniczenia nazywane są negatywną treścią zasady swobody umów. Odnoszą się one zarówno do treści, jak i celu umowy³⁵⁶. Wprowadzenie tych ograniczeń podyktowane jest przede wszystkim koniecznością zapewnienia bezpieczeństwa obrotu prawnego³⁵⁷.

³⁵⁰ A. Stelmachowski, *Zarys teorii prawa cywilnego*, Warszawa 1998, s. 91.

³⁵¹ M. Niedośpiał, *Swoboda umów. Synteza*, Warszawa 2012, s. 38 i nast.; s. Prutis, *Instytucje podstawowe prawa prywatnego (w opozycji do regulacji prawa publicznego)*, Białystok 2018, s. 96.

³⁵² Wyrok Sądu Najwyższego z dnia 6.11.2002 r., i CKN 1144/00, Lex nr 74505; s. Prutis, *Instytucje podstawowe prawa prywatnego (w opozycji do regulacji prawa publicznego)*, Białystok 2018, s. 96.

³⁵³ T. Wiśniewski, *Komentarz do art. 353¹ k.c. (w:) Kodeks cywilny. Komentarz. Zobowiązania*, t. III, cz. 1 (red. J. Gudowski), Warszawa 2013, s. 27.

³⁵⁴ A. Brzozowski, M. Saffjan, E. Skowrońska pod kier. W. Czachórskiego, *Zobowiązania. Zarys wykładu*, Warszawa 2009, s. 145-146.

³⁵⁵ Wyrok Sądu Najwyższego z dnia 6.11.2002 r., i CKN 1144/00, Lex nr 74505.

³⁵⁶ T. Wiśniewski, *Komentarz do art. 353¹ k.c. (w:) Kodeks cywilny. Komentarz. Zobowiązania*, t. III, cz. 1 (red. J. Gudowski), Warszawa 2013, s. 28.

³⁵⁷ A. Stelmachowski, *Zarys teorii prawa cywilnego*, Warszawa 1998, s. 102 i nast.

W doktrynie granicami swobody umów określa się wymienione w art. 353¹ k.c. trzy czynniki, które wyznaczają zakres kompetencji stron. Są to: natura (właściwość) stosunku prawnego, przepisy ustawy oraz zasady współżycia społecznego³⁵⁸.

Przez naturę (właściwość) stosunku prawnego rozumie się cechy charakterystyczne określonego stosunku prawnego, wyróżniające go spośród innych rodzajów stosunków³⁵⁹. W doktrynie wyróżnia się trzy sfery zastosowania pojęcia natury zobowiązania. Pierwszą grupę stanowią właściwości, cechy każdego zobowiązania. Po drugie, jest to natura określonego rodzaju umów, zobowiązań, tj. zobowiązań rezultatu lub starannego działania, zobowiązań ciągłych, okresowych lub jednorazowych, zobowiązań podzielnych i niepodzielnych, umów konsumenckich, półprofesjonalnych lub profesjonalnych itd. Trzecia sfera to właściwość, natura określonej umowy nazwanej, np. umowy zlecenia, darowizny, ubezpieczenia³⁶⁰. Powyższe rozróżnienie może nastęrczać trudności przy występujących coraz częściej w obrocie umowach nienazwanych lub umowach mieszanych. Trudno bowiem ocenić naturę, właściwość danego stosunku prawnego, jeżeli jego cechy konstrukcyjne czy też cel nie zostały określone ustawowo. Wydaje się zatem, że właściwość, natura stosunku prawnego powinna być oceniana pod kątem ewentualnego pominięcia lub modyfikacji przez strony umowy pewnych jej elementów konstrukcyjnych, które prowadziłyby do zatracenia jej sensu gospodarczego lub też zachwiania wewnętrznej równowagi aksjologicznej³⁶¹. Zgodnie z poglądem przyjętym w orzecznictwie, przy analizie „natury stosunku” w przypadku umowy nienazwanej, nie można jedynie odwoływać się do szczególnych cech tego rodzaju umów, wykształconych w praktyce. Takie rozumowanie zbyt zawęzałoby swobodę stron w kreowaniu nowych stosunków prawnych, stanowiąc nadmierną ingerencję w zasadę swobody umów. Możliwe jest natomiast odwołanie się do ogólnych, podstawowych cech stosunku obligacyjnego, których brak pozbawia go prawnego i gospodarczego znaczenia³⁶². Dlatego też konieczne jest określenie natury stosunku prawnego powstającego pomiędzy klubem sportowym a zawodnikiem, co zostanie przeprowadzone w dalszej części niniejszej dysertacji.

³⁵⁸ P. Machnikowski, *Swoboda umów według art. 353¹ KC. Konstrukcja prawna*, Warszawa 2005, s. 175.

³⁵⁹ R. Trzaskowski, *Granice swobody kształtowania treści i celu umów obligacyjnych. Art. 353¹ k.c.*, Zakamycze 2005, s. 301-302.

³⁶⁰ M. Niedośpiał, *Swoboda umów. Synteza*, Warszawa 2012, s. 94-95.

³⁶¹ M. Saffjan, *Komentarz do art. 353¹ k.c. (w:) Kodeks cywilny. Komentarz do art. 1-449¹⁰ (red. K. Pietrzykowski)*, Warszawa 2018, s. 1128.

³⁶² Wyrok Sądu Apelacyjnego w Warszawie z dnia 30.1.2018 r., VII AGa 57/18, Lex nr 2487717.

Po drugie, treść lub cel umowy zawartej przez strony nie mogą sprzeciwiać się przepisom ustawy. Tak jak wskazano wcześniej, pod pojęciem ustawy rozumie się nie tylko przepisy k.c., ale wszystkie normy o charakterze *iuris cogentis* o randze ustawowej lub aktów wydanych na podstawie wyraźnego upoważnienia zawartego w ustawie. W orzecznictwie przyjmuje się, że swoboda umów sięga swym zakresem do granic konkretnego przepisu imperatywnego (w tym semiimperatywnego)³⁶³. Co więcej, mając na uwadze orzecznictwo wydawane w niniejszym zakresie, należy przyjąć, że nakaz bądź zakaz ustawowy nie musi wynikać bezpośrednio z konkretnej normy prawnej, ale może on być konstruowany na kanwie całokształtu regulacji odnoszącej się do określonej materii regulowanej w ustawie bądź ustawach³⁶⁴.

W przypadku regulacji ustanawianych przez organizacje i związki sportowe, które mogą wpływać na kształt stosunku prawnego pomiędzy klubem sportowym a zawodnikiem, zastosowanie mają rozważania poczynione w rozdziale II niniejszej dysertacji. A zatem regulacje te nie mogą być traktowane jako przepisy prawa, które mogłyby wyznaczać granicę swobody umowy zawieranej pomiędzy tymi podmiotami.

Odwołanie się do zasad współżycia społecznego jako klauzuli generalnej ograniczającej zasadę swobody umów wynika z obowiązku respektowania przyjętych w społeczeństwie i powszechnie akceptowalnych norm postępowania i norm moralnych. W tym zakresie zachowują aktualność rozważania poczynione powyżej, a dotyczące treści stosunku prawnego nawiązywanego przez strony umowy o profesjonalne uprawianie piłki nożnej.

Uznaje się, że czynność prawna jest sprzeczna z zasadami współżycia społecznego wtedy, gdy w wyniku jej dokonania powstanie uprawnienie lub obowiązek, którego wykonanie spowoduje powstanie stanu sprzecznego z zasadami współżycia społecznego³⁶⁵.

Jak wskazuje się w orzecznictwie, „z samej zasady swobody umów wynika przyzwolenie na faktyczną nierówność stron, a więc brak ekwiwalentności ich wzajemnej sytuacji prawnej. Akceptacja przez strony takiej nieekwiwalentnej ich sytuacji, głównie negocjacyjnej, nie oznacza, że każdorazowo należy chronić podmiot, który zdecydował się jednak na zawarcie umowy, a więc umowy na warunkach częściowo niezgodnych

³⁶³ Wyrok Sądu Najwyższego z dnia 29.4.2003 r., V CKN 310/01, Lex nr 457973.

³⁶⁴ Zob. Uchwała Sądu Najwyższego 7 sędziów z dnia 30.11.1994 r., III CZP 130/94, Lex nr 4139; Uchwała Sądu Najwyższego z dnia 24.10.2001 r., III CZP 58/01, Lex nr 49108; Wyrok Sądu Apelacyjnego w Katowicach z 12.1.2005 r., I ACa 869/04, Lex nr 147133.

³⁶⁵ Wyrok Sądu Apelacyjnego w Warszawie z dnia 30.1.2018 r., VII AGa 57/18, Lex nr 2487717.

z jego oczekiwaniami, w tym założeniami ekonomicznymi. Taka umowa, gdyby okazała się obiektywnie niekorzystna dla jednej strony, może zasługiwać na negatywną ocenę moralną, a w konsekwencji prowadzić do uznania umowy za sprzeczną z zasadami współzycia społecznego, gdy do takiego ukształtowania stosunków umownych doszło wskutek świadomego lub tylko spowodowanego niedbalstwem wykorzystania przez drugą stronę silniejszej pozycji³⁶⁶.

Z punktu widzenia słuszności kontraktowej bierze się w szczególności pod uwagę rozkład praw i obowiązków stron stosunku prawnego, korzyści i ciężarów z nim związanych oraz szans i ryzyk z niego wynikających. Powinny być bowiem one rozłożone równomiernie pomiędzy stronami³⁶⁷. A zatem faktyczna nierównowaga stron umowy o profesjonalne uprawianie piłki nożnej jest możliwa i co do zasady nie powinna być traktowana jako sprzeczność z zasadami współzycia społecznego. Jednak w przypadku, gdy np. klub sportowy wykorzysta swoją silniejszą pozycję w sposób świadomy, aby ukształtować stosunek prawny na niekorzyść zawodnika, taka sytuacja mogłaby być rozpatrywana pod kątem sprzeczności z zasadami współzycia społecznego.

W przypadku gdy treść lub cel umowy zawartej przez strony prowadzi do naruszenia wskazanych w art. 353¹ k.c. granic, który to przepis ma charakter *iuris cogentis*, poszczególne jej postanowienia lub cała umowa, w zależności od konkretnej sytuacji, staje się, jako sprzeczna z ustawą, co do zasady nieważna na podstawie art. 58 k.c.³⁶⁸

Andrzej Stelmachowski zwrócił uwagę na to, że obecnie odchodzi się od zasady swobody umów w czystej postaci, czego zewnętrznym wyrazem jest przede wszystkim funkcjonowanie w obrocie umów adhezyjnych, tj. takich, których treść została opracowana przez jedną ze stron umowy. Druga strona umowy może zgodzić się na tak przedstawioną treść i zawrzeć umowę albo zrezygnować z jej zawarcia³⁶⁹. Pewnym zabezpieczeniem dla ochrony praw tych podmiotów jest wprowadzenie regulacji umożliwiającej wystąpienie do sądu przez uczestnika obrotu prawnego o uznanie postanowień takiej umowy za niewiążące w sytuacji, gdy rażąco naruszają one prawa tego podmiotu (art. 385² k.c.). Powyższe jest przykładem wprowadzenia przez

³⁶⁶ Wyrok Sądu Najwyższego z dnia 15.2.2018 r., I CSK 339/17, Lex nr 2506707.

³⁶⁷ P. Machnikowski, Komentarz do art. 353¹ k.c. (w:) Kodeks cywilny. Komentarz (red. E. Gniewek), Warszawa 2019, wyd. 9, Legalis.

³⁶⁸ Wyrok Sądu Apelacyjnego w Krakowie z dnia 7.9.2018 r., i AGa 178/18, Lex nr 2566252; Zob. szerzej: A. Jedliński, J. Mędrzecka, Zasada swobody umów a ważność czynności prawnej, Rejent 2003, Nr 5, s. 85-101.

³⁶⁹ A. Stelmachowski, Zarys teorii prawa cywilnego, Warszawa 1998, s. 97-98.

ustawodawcę innego rodzaju sankcji, zamiast lub obok ogólnie obowiązującej sankcji nieważności wyrażonej w art. 58 k.c.³⁷⁰ Ma ono jednak zastosowanie jedynie w przypadku relacji przedsiębiorca–konsument, w której konsument jest chroniony jako słabsza strona stosunku prawnego.

W umowach cywilnoprawnych zawieranych w sporcie zasada swobody umów ma również zastosowanie. Jednak przesłanki, które decydowały o wprowadzeniu zasady swobody umów, zostały ograniczone przez regulacje wewnątrzwiązkowe. W szczególności chodzi tu o niezależność kreowania stosunków prawnych od ingerencji państwa, od monopolu stanowienia prawa przez państwo, a także ograniczania swobody w zakresie, jakim jest to konieczne zgodnie z zasadą „wszystko, co nie jest zakazane, jest dozwolone”, a także znacznego odformalizowania prawa³⁷¹. Należy zatem przeanalizować, jaki charakter prawny mają te regulacje w kontekście zasady swobody umów przyznanej klubom sportowym i zawodnikom na gruncie przepisów prawa cywilnego.

2.3. Charakter prawny regulacji wewnątrzwiązkowych dotyczących zawierania i wykonywania umów o profesjonalne uprawianie piłki nożnej

Podstawowe znaczenie w zakresie nawiązywania i kształtowania stosunku prawnego pomiędzy klubem sportowym a zawodnikiem mają regulacje wewnątrzwiązkowe. Są to w szczególności regulacje określone przez FIFA w RSTP, które wskazują główne zasady zawierania i wykonywania umów o profesjonalne uprawianie piłki nożnej. Nie mają one jednak zastosowania w przypadku, gdy chodzi o zmianę przynależności klubowej zawodnika pomiędzy dwoma klubami sportowymi należącymi do tego samego związku sportowego. Nie ma tutaj znaczenia narodowość zawodnika³⁷².

Jak słusznie wskazał Jakub Laskowski, regulacje FIFA można podzielić na dwie grupy. Regulacje, które powinny być wprowadzone bezpośrednio do regulacji krajowych związków sportowych oraz takie, które krajowe związki sportowe powinny wprowadzić, dostosowując je do przepisów powszechnie obowiązującego prawa danego państwa, któremu jurysdykcji podlega ten związek³⁷³. Powyższe umożliwia zapewnienie

³⁷⁰ Zob. szerzej: *M. Saffjan*, Komentarz do art. 353¹ k.c. (w:) Kodeks cywilny. Komentarz do art. 1-449¹⁰ (red. *K. Pietrzykowski*), Warszawa 2018, s. 1132.

³⁷¹ Zob. szerzej: *A. Stelmachowski*, Zarys teorii prawa cywilnego, Warszawa 1998, s. 93-956.

³⁷² RSTP, s. 7.

³⁷³ *J. Laskowski*, Prawne aspekty zmiany przynależności klubowej zawodnika piłki nożnej, Warszawa 2016, niepubl., s. 117.

jednolitości stosowania regulacji wewnątrzwiązkowych dotyczących stosunków prawnych pomiędzy klubem sportowym a zawodnikiem we wszystkich krajach Unii Europejskiej, a nawet na całym świecie. Zasady określone przez FIFA mogą decydować o charakterze prawnym umowy o profesjonalne uprawianie piłki nożnej, w szczególności określając cechy charakterystyczne tego stosunku prawnego. Ze względu na międzynarodowy charakter sportu, o którym była mowa powyżej, taki stan należy uznać za jak najbardziej uzasadniony. Jednak powyższe rodzi ryzyko niekompatybilności tych regulacji z przepisami powszechnie obowiązującego prawa poszczególnych państw, o czym była mowa szczegółowo w II rozdziale niniejszej dysertacji. Dlatego też zadanie dostosowania tych regulacji do realiów prawa powszechnie obowiązującego w danym państwie zostało przekazane krajowym związkom sportowym, w Polsce – PZPN.

W tym zakresie znajdują zastosowanie regulacje PZPN, tj. Minimalne wymagania. Regulują one szczegółowo sposób zawierania i wykonywania umowy o profesjonalne uprawianie piłki nożnej, a także prawa i obowiązki stron tej umowy. Dodatkowo PZPN udostępnił wzorcową umowę o profesjonalne uprawianie piłki nożnej, z którego mogą korzystać kluby sportowe, zawierając umowy z zawodnikami. Korzystanie z tego wzoru nie jest obligatoryjne, jednak kluby sportowe są zobowiązane do zawarcia umowy zgodnie z postanowieniami Minimalnych wymagań. Obligatoryjność zawierania umów o profesjonalne uprawianie piłki nożnej według wzoru udostępnionego przez krajowy związek sportowy występuje np. w Anglii³⁷⁴.

Co za tym idzie, w/w postanowienia prowadzą do ograniczenia swobody umów gwarantowanej stronom umowy o profesjonalne uprawianie piłki nożnej przez przepisy prawa cywilnego. Należy zatem rozważyć, jaki jest cel wprowadzenia tak istotnych ograniczeń w przyznanej podmiotom stosunku cywilnoprawnego swobodzie regulowania jego treści według swego uznania i jaki charakter prawny mają te ograniczenia. Ponadto czy są one z jakichś względów uzasadnione.

Celem wprowadzenia Minimalnych wymagań jest chęć ustandaryzowania stosunków prawnych pomiędzy klubem sportowym a zawodnikiem. Ponadto zapewnienie im odpowiedniej ochrony prawnej przy jednoczesnym zapewnieniu stosowania w tym zakresie reguł organizacyjnych, zasady fair play czy też stabilności kontraktowej. Jednocześnie należy wskazać, że regulacje wewnątrzwiązkowe dopuszczają możliwość zawierania umów o profesjonalne uprawianie piłki nożnej na podstawie umowy o pracę

³⁷⁴ Obligatoryjność zawarcia umowy pomiędzy klubem sportowym a zawodnikiem zgodnie ze wzorem przyjętym przez polski związek sportowy występuje w Polsce np. w sektorze koszykówki.

lub umowy cywilnoprawnej. Postanowienia Minimalnych wymagań są identyczne niezależnie od tego, z jaką umową mamy do czynienia – czy z umową o pracę, czy umową cywilnoprawną³⁷⁵. Jednak należy wskazać, że na gruncie tych dwóch stosunków prawnych regulacje wewnątrzwiązkowe mogą być traktowane zupełnie inaczej i mogą podlegać zupełnie innej kwalifikacji prawnej. Celem niniejszej dysertacji jest określenie charakteru prawnego tych ograniczeń w przypadku cywilnoprawnej umowy o profesjonalne uprawianie piłki nożnej.

W mojej ocenie nie mamy w tym zakresie do czynienia jedynie z wolnym wyborem podmiotów działających w sporcie, które decydują się respektować określone reguły postępowania ustanawiane przez polskie związki sportowe. A zatem nie można tutaj mówić o faktycznym ograniczeniu swobody umów³⁷⁶. Należy podkreślić, że podmioty działające w sporcie są zobowiązane do respektowania reguł ustanawianych przez polskie związki sportowe, a co za tym idzie, poddanie się wydawanym przez nich regulacjom nie pozostaje jedynie w zakresie ich woli.

Jak wskazuje się w doktrynie prawa cywilnego, kształtowanie stosunków cywilnoprawnych nie odbywa się jedynie na podstawie przepisów powszechnie obowiązującego prawa o charakterze imperatywnym lub semiimperatywnym. System prawa cywilnego dopuszcza szeroki zakres norm, które kształtują treść danego stosunku prawnego. System prawa powinien być traktowany jako całość. O ile zatem regulacje ustanawiane przez polskie związki sportowe pod względem konstytucyjnych źródeł prawa nie mogą być uznawane za przepisy prawa, o tyle w sferze stosunków cywilnoprawnych mogą one kształtować ich treść. Tym bardziej że przepisy u.s. przyznają wyłączne kompetencje do regulowania spraw sportowych, organizacyjnych i dyscyplinarnych przez polskie związki sportowe. Są to normy o charakterze abstrakcyjnym, mającym zastosowanie do wszystkich podmiotów działających w danym sporcie.

Jak słusznie wskazuje się w doktrynie, ogólność k.c. oraz jego podstawowa zasada, zgodnie z którą to strony powinny poprzez swoje ustalenia oraz pertraktacje ułożyć stosunek prawny tak, aby w jak najwyższym stopniu uwzględniał interesy stron, nie przystaje do rzeczywistości obrotu prawnego. Coraz częściej bowiem mamy do

³⁷⁵ Z. Kubot, Statusy zatrudnienia sportowców profesjonalnych (w:) System Prawa Pracy. Zatrudnienie niepracownicze, t. VII (red. K.W. Baran), Warszawa 2015, s. 344-345.

³⁷⁶ J. Podkowik, Wolność umów i jej ograniczanie w świetle Konstytucji RP, Warszawa 2015, s. 219.

czynienia z monopolizacją określonych dziedzin, ich profesjonalizacją, a co z tym się wiąże, eliminacją indywidualnych ustaleń stron umowy.

W doktrynie prawa cywilnego rozważa się również charakter prawny wzorców umownych, regulowanych przez przepisy k.c. Ewa Łętowska przyjmuje, że wzorcem umownym są wszystkie jednostronnie opracowane klauzule umowne, przygotowane przed zawarciem danej umowy, w szczególności ogólne warunki umów, regulaminy itd.³⁷⁷ Przyjmuje się dość jednolicie, że wzorce umów nie mają charakteru normatywnego z uwagi na zamknięty katalog źródeł prawa określony w Konstytucji RP³⁷⁸. Z drugiej strony wskazuje się, że nie podlegają one konsensusowi stron, a co za tym idzie, nie powinny być traktowane jako wynikające z porozumienia stron. Druga strona umowy nie ma bowiem wpływu na kształtowanie treści takiego wzorca.

W doktrynie wykształtowała się teoria automatycznego kształtowania treści stosunku prawnego przez wzorzec umowy. Wywodzi się bowiem, że skuteczność wzorca umowy wynika nie z porozumienia stron umowy, które postanawiają włączyć go do treści dokonywanej czynności prawnej, ale z ustawy³⁷⁹. Co za tym idzie, przyjmuje się, że wzorzec umowy stanowi kwalifikowane oświadczenie woli jednej ze stron umowy, które po spełnieniu określonych przesłanek ustawowych, określonych w szczególności w art. 384 k.c., wiąże strony poza ich ustaleniami, podobnie jak zasady współżycia społecznego oraz ustalone zwyczaje³⁸⁰. Zgodzić się trzeba ze Stanisławem Prutisem, który wyodrębnia, obok źródeł prawa powszechnie obowiązującego, funkcjonalny system źródeł prawa prywatnego. Do niego zalicza się przede wszystkim wzorce umowne, które stanowią przejaw dozwolonej prawnie praktyki normotwórczej dokonywanej przez podmioty prywatne o charakterze abstrakcyjnym, które kształtują treść stosunków prawnych podmiotów prawa, poza ich konsensusem³⁸¹. W takim przypadku pierwszeństwo miałyby regulacje umowne ustalone indywidualnie przez strony umowy, potem wzorce umowne, następnie ustalone zwyczaje, a na końcu dyspozytywne przepisy prawa³⁸².

³⁷⁷ E. Łętowska, *Prawo umów konsumenckich*, Warszawa 2002, s. 292-293.

³⁷⁸ Zob. katalog źródeł prawa określony w art. 87 Konstytucji RP.

³⁷⁹ S. Prutis, *Instytucje podstawowe prawa prywatnego (w opozycji do regulacji prawa publicznego)*, Białystok 2018, s. 245.

³⁸⁰ Tak również: E. Łętowska, *Problemy źródeł prawa cywilnego*, *Zeszyty Naukowe Instytutu Badania Prawa Sądowego* 1983, Nr 19-20, s. 102; S. Prutis, *Instytucje podstawowe prawa prywatnego (w opozycji do regulacji prawa publicznego)*, Białystok 2018, s. 245-248.

³⁸¹ S. Prutis, *Instytucje podstawowe prawa prywatnego (w opozycji do regulacji prawa publicznego)*, Białystok 2018, s. 248.

³⁸² E. Łętowska, *Prawo umów konsumenckich*, Warszawa 2002, s. 320-321.

W mojej ocenie należy uznać, że regulacje wewnątrzwiązkowe określające zasady zawierania i wykonywania umów o profesjonalne uprawianie piłki nożnej stanowią wzorce umowne³⁸³. Dlatego też kształtują one prawa i obowiązki stron tej umowy, ograniczając tym samym ich swobodę w tym zakresie. Jak wskazuje się słusznie w doktrynie, korzystanie z przyznanego ustawowo uprawnienia do opracowywania wzorców umownych nie zobowiązuje poszczególnych podmiotów do opracowania ich samodzielnie, ale może go opracować ktoś inny, np. organizacja zawodowa, inny podmiot lub wspólnie grupa podmiotów³⁸⁴. Dlatego też traktowanie zawieranych przez kluby sportowe z zawodnikami umów o profesjonalne uprawianie piłki nożnej zgodnie z regulacjami wewnątrzwiązkowymi jako wzorców umownych nie jest wykluczone z tego względu, że regulacje te zostały ustanowione nie przez sam klub sportowy, ale przez polski związek sportowy, w ramach którego klub sportowy jest zrzeszony.

W mojej ocenie umowa o profesjonalne uprawianie piłki nożnej jest na tyle specyficzna, że określenie jej „natury” powinno być dokonane przez pryzmat regulacji wewnątrzwiązkowych. Zasady uprawiania piłki nożnej powinny być natomiast interpretowane jako zasady współżycia społecznego lub zwyczaj ustalone w sektorze piłki nożnej. W tym zakresie należy również podkreślić rolę polskich związków sportowych, które wprowadzając określone regulacje dotyczące stosunków prawnych zachodzących pomiędzy podmiotami działającymi w sporcie, pozwalają na typizowanie takich stosunków, co ułatwia obrót gospodarczy³⁸⁵.

W regulacjach wewnątrzwiązkowych wskazano wprost skutek niezastosowania się do postanowień Minimalnych wymagań. Zgodnie z treścią art. 2 ust. 1 Minimalnych wymagań wszelkie postanowienia umowy sprzeczne z Minimalnymi wymaganiami lub z celami i zasadami uprawiania piłki nożnej są nieważne. Jeżeli nieważnością dotknięta jest tylko część umowy, umowa pozostaje w mocy co do pozostałej części, chyba że z okoliczności wynika, iż bez postanowień objętych nieważnością umowa nie zostałaby zawarta.

Jednocześnie zgodnie z treścią art. 2 ust. 2 Minimalnych wymagań postanowienia umowy o profesjonalne uprawianie piłki nożnej nie mogą być mniej korzystne niż regulacje określone w Minimalnych wymaganiach. Należy wskazać, że regulacja ta

³⁸³ Tak również: *W. Cajselski*, Podstawy prawne zatrudniania zawodników profesjonalnych, Toruń 2004, s. 3-4.

³⁸⁴ *E. Łętowska*, Prawo umów konsumenckich, Warszawa 2002, s. 312.

³⁸⁵ Zob. *E. Łętowska*, Problemy źródeł prawa cywilnego, Zeszyty Naukowe Instytutu Badania Prawa Sądowego 1983, Nr 19-20, s. 94.

została ukształtowana na wzór konstruowanych w prawie przepisów semiimperatywnych. Przepisy te wyznaczają treść stosunku prawnego, które w odniesieniu do danego podmiotu mogą zostać wyłączone jedynie w określonym zakresie albo we wskazany w tym przepisie sposób. Najczęściej przepisy te mają na celu ochronę słabszej strony stosunku prawnego³⁸⁶. Wyznaczają one podstawowy poziom ochrony interesów jednej strony względem drugiej. Dlatego też mogą one zostać zmienione tylko w taki sposób, aby były korzystniejsze dla podmiotu objętego ochroną normatywną³⁸⁷. Jeżeli zatem określona treść czynności prawnej kształtuje prawa lub obowiązki strony w sposób bardziej korzystny, jest ona ważna. Jeżeli jednak jest mniej korzystna niż wynikająca z przepisu, jest nieważna. w prawie cywilnym z takiego rodzaju przepisami możemy spotkać się w szczególności w zakresie ochrony konsumentów, zaś w prawie pracy – ochrony pracowników.

Tak jak wskazano powyżej, przepisy semiimperatywne mają na celu ochronę słabszej strony stosunku prawnego. Z taką sytuacją nie mamy co do zasady do czynienia w przypadku regulacji określonych w Minimalnych wymaganiach. Nie wskazują one strony umowy o profesjonalne uprawianie piłki nożnej, która jest stroną słabszą i której powinna zostać zapewniona dodatkowa ochrona przez regulacje związkowe. W praktyce najczęściej stroną słabszą stosunku prawnego wynikającego z umowy o profesjonalne uprawianie piłki nożnej będzie zawodnik. Klub sportowy, jako podmiot gospodarczy działający na rynku sportowym, może mieć na nim ugruntowaną pozycję, być zakwalifikowanym do określonej klasy rozgrywkowej. Co za tym idzie, może decydować o tym, z kim chce się związać umową i kogo widzi w swoim zespole. Siła kontraktowa zawodnika zwiększa się dopiero wtedy, gdy jest jednym z najlepszych zawodników na swoim poziomie.

Uważam, że postanowienia Minimalnych wymagań mają na celu ochronę o charakterze nie podmiotowym, ale przedmiotowym. Służą one nie zapewnieniu ochrony jednej ze stron umowy o profesjonalne uprawianie piłki nożnej, ale ochronie szeroko rozumianej rywalizacji sportowej, w tym przypadku w sektorze piłki nożnej. Kluby sportowe i zawodnicy mają postępować w taki sposób, tak układać pomiędzy sobą stosunki prawne, aby zapewnić przede wszystkim ciągłość rozgrywek sportowych. Regulacje te kształtują relacje na linii klub sportowy – zawodnik po to i w taki sposób,

³⁸⁶ E. Gniewek, P. Machnikowski (red.), *Zarys prawa cywilnego*, Warszawa 2018, s. 17.

³⁸⁷ Z. Radwański, M. Zieliński, *Normy i przepisy prawa cywilnego (w:) System Prawa Prywatnego, Prawo cywilne – część ogólna, t. I* (red. M. Saffjan), Warszawa 2012, s. 387.

aby przeciwdziałać występowaniu sporów sportowych oraz wykluczyć niepewność co do istnienia danego stosunku prawnego. Co za tym idzie, przyczynia się to do zachowania stabilności kontraktowej, a przede wszystkim współzawodnictwa sportowego.

Dlatego też cel wprowadzenia regulacji Minimalnych wymagań na wzór przepisów semiimperatywnych jest inny niż najczęściej występujący w ustawodawstwie. W mojej ocenie jak najbardziej zapewnienie prawidłowego rozwoju dyscypliny sportowej jest ważne, jednak nie może być to cel zawsze najważniejszy, który pozwala ograniczać zasadę swobody umów czy prawa podmiotów działających w sporcie w sposób nadmierny, w stopniu większym niż to konieczne do osiągnięcia określonego rezultatu. Zasada autonomii sportu powinna być respektowana, ale nie może ona być zasadą nadrzędną w stosunku do ogólnych zasad prawa. Tak określone regulacje wewnątrzwiązkowe wykluczają w praktyce jakąkolwiek swobodę stron umowy o profesjonalne uprawianie piłki nożnej. Wskazanie, że postanowienia umowy nie mogą być mniej korzystne niż określone w Minimalnych wymaganiach, prowadzi do tego, że strony nie mogą kształtować stosunku prawnego według własnego uznania. Zobowiązanie w umowie jednej strony do określonego działania lub zaniechania będzie zawsze prowadziło do powstania po jej stronie obowiązku określonego zachowania się. Co za tym idzie, może być to traktowane jako mniej korzystne niż wynikające z postanowień Minimalnych wymagań. W mojej ocenie może to stanowić nadmierną ingerencję w swobodę zapewnioną stronom umowy o profesjonalne uprawianie piłki nożnej przez przepisy prawa cywilnego. O ile określenie pewnych zasad dotyczących zawierania i wykonywania umów o profesjonalne uprawianie piłki nożnej jest uzasadnione, o tyle kształtowanie tego stosunku w sposób kompleksowy, bez możliwości jakiegokolwiek ingerencji przez strony w kształtowanie jego treści, jest nadmierne i nie znajduje uzasadnienia prawnego. Ponadto prowadzi do ograniczenia praw i wolności stron umowy o profesjonalne uprawianie piłki nożnej, a takie uprawnienia nie zostały przyznane polskim związkom sportowym w zakresie kompetencji wyłącznych określonych w art. 13 u.s.

Dlatego też konieczne jest określenie instrumentów o charakterze kontrolnym w stosunku do tak przyjmowanych regulacji. Nie mogą być one pozostawione pełnej swobodzie. Należy bowiem zadbać o to, aby regulacje te nie były sprzeczne z przepisami prawa powszechnie obowiązującego, w tym nie powinny w sposób nieuzasadniony ingerować w wolność podmiotów prawa działających w sporcie. W szczególności powinno to również służyć zapewnieniu odpowiedniej ochrony prawnej tych podmiotów,

przede wszystkim słabszej stronie danego stosunku prawnego, o ile taka występuje w danym stosunku prawnym.

Należy w omawianym zakresie wskazać również na możliwość określania przez kluby sportowe regulaminów wewnętrznych, w szczególności regulaminów premiowania i karania. Są one ogólnie opracowywane przez poszczególne kluby sportowe, a co za tym idzie, stanowią wzorce umowne w rozumieniu przepisów k.c. Treść takich regulaminów będzie analizowana w dalszej części niniejszej dysertacji.

Konsekwencje prawne uznania umowy o profesjonalne uprawianie piłki nożnej oraz regulaminów wewnętrznych za wzorzec umowny są następujące: Po pierwsze, muszą one zostać doręczone drugiej stronie umowy przed jej zawarciem, aby były wiążące. W przypadku gdy posługiwano się wzorcem jest w danych stosunkach zwyczajowo przyjęte, wiąże on także wtedy, gdy dany podmiot mógł z łatwością dowiedzieć się o jego treści. Po drugie, w przypadku sprzeczności treści umowy z treścią wzorca umownego strony związane są umową. W mojej ocenie, prymat treści ustaleń stron umowy będzie ograniczony ze względu na treść Minimalnych wymagań oraz obowiązek ich przestrzegania pod rygorem nieważności na gruncie regulacji wewnętrznych. Po trzecie, wzorzec powinien być sformułowany jednoznacznie i w sposób zrozumiały. Postanowienia niejednoznaczne powinny być tłumaczone na korzyść zawodnika.

Niezależnie od powyższego należy wskazać, że kontrola abstrakcyjna wzorców umownych przewidziana w przepisach prawa cywilnego jest możliwa jedynie w przypadku, gdy mamy do czynienia z relacją przedsiębiorca–konsument. Jeżeli zatem uznamy, że zawodnik związany z klubem sportowym umową o profesjonalne uprawianie piłki nożnej nie jest konsumentem, wyłączona zostaje możliwość kontroli abstrakcyjnej takiego wzorca regulowana przez przepisy prawa powszechnie obowiązującego³⁸⁸. W takim przypadku brak jest cywilnoprawnych gwarancji weryfikacji skuteczności oraz zasadności stosowania takich unormowań wzorcowych. w dalszych rozważaniach niniejszej rozprawy zostanie zbadane, czy takie instrumenty powinny zostać przewidziane.

3. Strony umowy o profesjonalne uprawianie piłki nożnej

Aby mogło w ogóle dojść do zawarcia umowy, muszą występować, jak w każdym zobowiązaniu umownym, co najmniej dwie strony – wierzyciel i dłużnik. Wskazuje się,

³⁸⁸ Zob. E. Łętowska, *Prawo umów konsumenckich*, Warszawa 2002, s. 313.

że przy powstaniu zobowiązania powinny być one oznaczone, bowiem wierzyciel ma prawo wiedzieć, w stosunku do kogo ma kierować swoje roszczenie (kto będzie zobowiązany do świadczenia na jego rzecz), a dłużnik powinien wiedzieć, na czyją rzecz ma spełnić określone świadczenie³⁸⁹.

Stroną umowy może być tylko podmiot, który ma zdolność do samodzielnego nawiązywania, zmiany lub zakończenia stosunku prawnego, tj. przysługuje mu zdolność do czynności prawnych. Mając powyższe na uwadze, należy wskazać, że stronami umowy o profesjonalne uprawianie piłki nożnej są klub sportowy oraz zawodnik profesjonalnie zajmujący się uprawianiem piłki nożnej.

Kwestie związane z wyjaśnieniem tych pojęć na gruncie prawa powszechnie obowiązującego oraz regulacji wewnątrzklubowych zostały szczegółowo opisane w rozdziale I niniejszej dysertacji. W tym miejscu konieczne jest jednak przedstawienie ich pozycji prawnej, jako stron umowy o profesjonalne uprawianie piłki nożnej.

Powyższe jest konieczne do przeprowadzania dalszych badań, w związku z tym, że status prawny stron umowy o profesjonalne uprawianie piłki nożnej będzie decydował o tym, czy określone regulacje dotyczące zawierania, wykonywania umowy czy też zakończenia jej obowiązywania będą miały zastosowanie. Ponadto w jakiej pozycji podmioty te występują jako strony tej umowy.

3.1. Klub sportowy jako strona umowy o profesjonalne uprawianie piłki nożnej

W rozdziale I niniejszej rozprawy wskazano, w jakich formach prawnych mogą działać kluby sportowe. Nie ma jednej, przewidzianej prawem formy, w ramach której klub sportowy powinien prowadzić swoją działalność. Jednak u.s. wprowadza ograniczenie, zgodnie z którym klub sportowy działa jako osoba prawna. Co do zasady, dany podmiot uzyskuje osobowość prawną z chwilą wpisu do właściwego rejestru. W przypadku form prawnych, w których może działać klub sportowy, będzie to co do zasady chwila uzyskania wpisu w Krajowym Rejestrze Sądowym. Mając powyższe na uwadze, należy wskazać, że klub sportowy wraz z wpisem do w/w rejestru nabywa osobowość prawną, a co za tym idzie, może być stroną umowy o profesjonalne uprawianie piłki nożnej. Klub sportowy, jako osoba prawna, działa poprzez swoje organy (najczęściej będzie to zarząd uprawniony do reprezentacji klubu sportowego).

Kolejną kwestią wymagającą przeanalizowania jest pozycja prawna klubu sportowego jako strony umowy o profesjonalne uprawianie piłki nożnej.

³⁸⁹ E. Gniewek, P. Machnikowski (red.), *Zarys prawa cywilnego*, Warszawa 2018, s. 194.

TSUE w jednym ze swoich orzeczeń wyjaśnił, że działalność gospodarczą stanowi każda działalność polegająca na oferowaniu towarów lub usług na danym rynku³⁹⁰. Mając powyższe na uwadze, należy wskazać, że pojęcie prowadzenia działalności gospodarczej jest rozumiane w prawie wspólnotowym bardzo szeroko. W mojej ocenie klub sportowy jest przedsiębiorcą w rozumieniu przepisów Unii Europejskiej, tj. prowadzi działalność gospodarczą polegającą na oferowaniu określonych towarów lub usług, np. sprzedaży biletów na mecz, gadżetów promocyjnych, zawierania umów sponsoringowych, a także występowania w zorganizowanym współzawodnictwie sportowym.

Przedstawione powyżej stanowisko jest również prezentowane w doktrynie, gdzie przyjmuje się, że w rozumieniu przepisów prawa unijnego przedsiębiorstwami są między innymi kluby sportowe, narodowe związki sportowe i międzynarodowe organizacje sportowe ze względu na prowadzenie przez te podmioty działalności gospodarczej³⁹¹.

Przepisy k.c. wprowadzają definicję legalną przedsiębiorcy. Zgodnie z treścią art. 43¹ k.c., przedsiębiorcą jest osoba fizyczna, osoba prawna i jednostka organizacyjna nieposiadająca osobowości prawnej, której odrębna ustawa przyznaje zdolność prawną, prowadząca we własnym imieniu działalność gospodarczą lub zawodową.

Mając powyższe na uwadze, należy przyjąć, że aby klub sportowy został uznany za przedsiębiorcę w rozumieniu przepisów k.c., musi spełnić łącznie dwie przesłanki. Po pierwsze, kryterium podmiotowe, tj. być osobą fizyczną, osobą prawną lub jednostką organizacyjną, o której mowa w art. 33¹ k.c. Po drugie, kryterium funkcjonalne, tj. prowadzić we własnym imieniu działalność gospodarczą lub zawodową³⁹². Tak jak wskazano powyżej, klub sportowy zgodnie z przepisami u.s. musi działać jako osoba prawna, a co za tym idzie, przesłanka pierwsza o charakterze podmiotowym jest spełniona. Należy zatem odpowiedzieć na pytanie, czy klub sportowy jest podmiotem, który we własnym imieniu prowadzi działalność gospodarczą lub zawodową.

W zakresie rozumienia pojęcia działalności gospodarczej należy odwołać się do przepisów regulujących kwestie dotyczące prowadzenia działalności gospodarczej. Zgodnie z treścią art. 3 u.p.p. działalnością gospodarczą jest zorganizowana działalność zarobkowa, wykonywana we własnym imieniu i w sposób ciągły.

Aby określona działalność została uznana za działalność gospodarczą, muszą zostać spełnione następujące przesłanki: działalność musi być wykonywana we własnym

³⁹⁰ Sprawa C-222/04 Ministero dell'Economia e delle Finanze przeciwko Cassa di Risparmio di Firenze SpA i in. z dnia 10.1.2006 r., Lex nr 226073.

³⁹¹ J. Foks, Sport wyczynowy w prawie Unii Europejskiej, Sport Wyczynowy 2003, Nr 3-4, s. 19.

³⁹² T. Mróz, M. Stec (red.), Prawo gospodarcze prywatne, Warszawa 2016, s. 34.

imieniu, w sposób zorganizowany, w sposób ciągły oraz musi być wykonywana w celu zarobkowym.

Prowadzenie działalności we własnym imieniu rozumie się jako prowadzenie działalności na własny rachunek, co wiąże się z ponoszeniem odpowiedzialności za wynik finansowy takiej działalności oraz zobowiązania publicznoprawne i prywatnoprawne powstałe w związku z jej prowadzeniem³⁹³.

Cel zarobkowy działalności jest immamentnie związany z samą istotą prowadzonej działalności. Nie ma bowiem ona na celu zaspokajania własnych, prywatnych potrzeb, ale skierowana jest na oferowanie określonych produktów i usług osobom trzecim, a przez to, zaspokajaniu ich potrzeb. Ma to na celu powstanie zysku po stronie prowadzącego działalność³⁹⁴. Należy przy tym podkreślić, że jak słusznie wskazał Sąd Najwyższy, przymiotu zarobkowości nie traci działalność, która nie przynosi faktycznego zysku. Sam cel prowadzonej działalności ma mieć charakter zarobkowy, odpłatny, nieskierowany na zaspokajanie jedynie własnych, prywatnych potrzeb³⁹⁵.

Cechę zorganizowania powinno rozumieć się pod względem prawnym i faktycznym³⁹⁶. Pod względem prawnym zorganizowanie działalności polega na przyjęciu określonej formy prawnej tej działalności³⁹⁷. Pod względem faktycznym chodzi o ustanowienie określonej struktury organizacyjnej działalności, zatrudnienie pracowników, zorganizowanie odpowiednich warunków lokalowych, niezbędnego sprzętu do wykonywania tej działalności. Powyższe zostało potwierdzone w orzecznictwie Sądu Najwyższego, który wskazał, że zorganizowany charakter działalności gospodarczej oznacza wpisanie obranego rodzaju działalności w formalne ramy organizacyjne. Co do zasady sprowadzają się one do następujących czynności: ustanowienia określonej formy prawnej, utworzenia siedziby, zorganizowania biura bądź innych pomieszczeń do prowadzenia działalności, zatrudnienie pracowników i ustanowienie wewnątrzzakładowych uregulowań prawnych³⁹⁸.

Ostatnią przesłanką, którą musi spełnić działalność, aby została uznana za działalność gospodarczą, jest jej ciągłość. Ciągłość prowadzenia działalności zakłada

³⁹³ C. Kosikowski, *Publiczne prawo gospodarcze Polski i Unii Europejskiej*, Warszawa 2010, s. 224.

³⁹⁴ *Ibidem*, s. 220.

³⁹⁵ Uchwała Sądu Najwyższego z dnia 30.11.1992 r., III CZP 134/92, Lex nr 3850.

³⁹⁶ G. Kozieł, *Komentarz do art. 3 u.p.p. (w:) Prawo przedsiębiorców. Przepisy wprowadzające do Konstytucji Biznesu* (red. G. Kozieł), Warszawa 2019, s. 27.

³⁹⁷ W.J. Katner, *Prawo działalności gospodarczej. Komentarz. Orzecznictwo. Piśmiennictwo*, Warszawa 2003, s. 21.

³⁹⁸ Wyrok Sądu Najwyższego z dnia 6.4.2017 r., II UK 98/16, Lex nr 2307127.

nastawienie na względnie stały zamiar wykonywania określonej działalności³⁹⁹. Jak wskazał Sąd Najwyższy w powołanym już powyżej wyroku, wykonywanie działalności gospodarczej nie może mieć charakteru incydentalnego ani tym bardziej jednorazowego. Cel zadaniowy, który jest związany z prowadzeniem przedsiębiorstwa i jego utrzymaniem, wytyczony przez osobę prowadzącą tę działalność, musi zakładać nastawienie na trwanie działalności w dłuższym okresie czasu⁴⁰⁰. Mając powyższe na uwadze, należy wskazać, że klub sportowy co do zasady powinien zostać uznany za przedsiębiorcę.

Jego działalność ma charakter zorganizowany, bowiem jest prowadzona w określonej formie organizacyjno-prawnej. Ma odpowiednią strukturę organizacyjną, siedzibę, bazę treningową oraz infrastrukturę stadionową, zaplecze techniczne, odpowiedni sprzęt, a także zatrudnia pracowników lub współpracowników, w szczególności zawodników.

Działalność klubu sportowego ma charakter ciągły, jest nastawiona na prowadzenie działalności w dłuższym okresie, poprzez systematyczny udział we współzawodnictwie sportowym w trakcie trwania sezonu rozgrywkowego, przygotowaniach do turniejów sportowych itd. Kluby sportowe są zorientowane na osiąganie jak najlepszych wyników sportowych, co umożliwia im awans do najwyższej grupy rozgrywkowej, jak też udział w rozgrywkach międzynarodowych. Kluby sportowe najczęściej mają wieloletnią tradycję, a ich ścisły związek z kibicami wymaga, aby działalność ta była długofalowa.

Klub sportowy, jako osoba prawna, prowadzi działalność we własnym imieniu, na własny rachunek, samodzielnie zaciąga zobowiązania, jest podmiotem, wobec którego mogą powstawać określone zobowiązania publicznoprawne, podatkowe.

Cechą konstytutywną działalności gospodarczej klubu sportowego, który wzbudza najwięcej wątpliwości, jest zarobkowy charakter prowadzonej działalności, co wiąże się chociażby z możliwością uzyskania przez klub sportowy statusu organizacji pożytku publicznego. Kwestia ta została szczegółowo omówiona w rozdziale I niniejszej dysertacji. Podobnie w przypadku prowadzenia działalności gospodarczej przez klub sportowy działający w formie stowarzyszenia. Zgodnie z przepisami u.stow. stowarzyszenie może prowadzić działalność gospodarczą, o ile zysk z tej działalności będzie przeznaczany na cele statutowe.

³⁹⁹ C. Kosikowski, *Publiczne prawo gospodarcze Polski i Unii Europejskiej*, Warszawa 2010, s. 222.

⁴⁰⁰ Wyrok Sądu Najwyższego z dnia 6.4.2017 r., II UK 98/16, Lex nr 2307127.

Obecne realia sportu, w szczególności jego rosnąca profesjonalizacja i komercjalizacja wymagają prowadzenia działalności gospodarczej przez kluby sportowe, mającej na celu uzyskiwanie odpowiednich środków finansowych, które zostaną przeznaczone na jego rozwój i prawidłowe funkcjonowanie. Przede wszystkim dotyczy to przychodów ze sprzedaży biletów oraz innych artykułów promocyjnych, przychodów z transmisji telewizyjnych, zawierania umów sponsoringowych itd. Sposób przeznaczenia osiągniętego zysku, tj. to, czy środki zostaną wypłacone na rzecz wspólników lub członków klubu sportowego, czy też zostaną przeznaczone na cele statutowe, nie ma w tym zakresie znaczenia⁴⁰¹.

Nawet jeżeli przyjąć, że klub sportowy nie prowadzi działalności gospodarczej (np. w przypadku stowarzyszeń), to należy uznać, że wykonuje on działalność zawodową w zakresie sportu we własnym imieniu. Występuje bowiem we współzawodnictwie sportowym w danej dyscyplinie sportowej, jest członkiem polskiego związku sportowego, który organizuje rywalizację sportową w określonym sporcie. Prowadzi działalność zorganizowaną, dysponuje określoną infrastrukturą techniczną oraz personalną. Ponosi także ryzyko prowadzonej przez siebie działalności. Co za tym idzie, klub sportowy na gruncie przepisów prawa cywilnego powinien być traktowany jako przedsiębiorca.

3.2. Zawodnik jako strona umowy o profesjonalne uprawianie piłki nożnej

Mając na uwadze przepisy prawa wspólnotowego, należy wskazać, że w wyroku w sprawie *Dona* TSUE przyjął, że uprawianie sportu podlega prawu Unii Europejskiej, w szczególności w przypadku działalności piłkarzy profesjonalnych lub półprofesjonalnych, w sytuacji, gdy świadczą oni pracę lub usługi za wynagrodzeniem⁴⁰².

TSUE nie określił jednak jednoznacznie, jaki status prawny ma zawodnik świadczący usługi sportowe na rzecz klubu sportowego. w innych krajach kwestia ta nie jest również regulowana jednolicie. w niektórych państwach, np. Belgii, Niemczech czy Wielkiej Brytanii, zawodnik piłki nożnej traktowany jest jak pracownik. W innych krajach, np. Chorwacji i Czechach, możliwe jest świadczenie tych usług na podstawie umowy cywilnoprawnej, w tym w ramach prowadzonej działalności gospodarczej⁴⁰³.

Należy zatem przeanalizować, czy przepisy prawa polskiego odpowiadają na to pytanie. W szczególności zasadne jest odwołanie się do dwóch podstawowych statusów

⁴⁰¹ Zob. Wyrok Naczelnego Sądu Administracyjnego z 27.5.2009 r., II FSK 163/08, Lex nr 513321.

⁴⁰² Sprawa C-13/76 Gaetano Dona p. Mario Mantero z 14.7.1976 r., ECR 1976, s. 1333; Zob. szerzej: R. Kopczyk, Zakaz dyskryminacji w sporcie w prawie Unii Europejskiej, Warszawa 2013, s. 98-99.

⁴⁰³ Zob. szerzej: A. Duval, O. van Maren, The Labour Status of Professional Football Players in the European Union: Unity in/and/or diversity?, European Labour Law Journal 2017, Vol. 8(3), s. 258-278.

prawnych występujących w prawie cywilnym, a więc przedsiębiorcy i konsumenta. Zgodnie z treścią art. 22¹ k.c. za konsumenta uważa się osobę fizyczną dokonującą z przedsiębiorcą czynności prawnej niezwiązanej bezpośrednio z jej działalnością gospodarczą lub zawodową.

Regułą przyjętą przez ustawodawcę jest wąskie rozumienie pojęcia konsumenta, odnoszącego się jedynie do osób fizycznych. Co za tym idzie, spod zakresu tego pojęcia wyłączone wszelkie osoby prawne oraz tzw. „ułamne osoby prawne”, a więc wszystkie podmioty niebędące osobami fizycznymi, nawet jeżeli nie są przedsiębiorcami⁴⁰⁴.

Określenie, czy dana osoba fizyczna dokonuje czynności prawnej jako konsument, wymaga zbadania następujących kwestii: Po pierwsze, czy dokonuje czynności prawnej z przedsiębiorcą. Po drugie, czy czynność prawna, której dokonuje konsument, jest związana z jego działalnością gospodarczą lub zawodową. Po trzecie, czy istnieje pomiędzy tymi zdarzeniami bezpośredni związek.

Drugą stroną czynności prawnej dokonywanej z osobą fizyczną musi być przedsiębiorca, a więc podmiot prowadzący we własnym imieniu działalność gospodarczą lub zawodową.

Po drugie, aby osoba fizyczna została uznana za konsumenta, należy określić, czy dokonanie tej czynności jest związane z prowadzoną przez nią działalnością gospodarczą lub zawodową. Dokonanie oceny tego, czy dana osoba dokonuje czynności prawnej jako konsument, jest konieczne tylko wtedy, gdy taka osoba w ogóle prowadzi działalność gospodarczą lub zawodową. Gdy bowiem takiej działalności nie prowadzi, sprawa jest oczywista i nie wymaga dalszych rozważań – taka osoba jest uznawana za konsumenta⁴⁰⁵.

W przypadku jednak, gdy dana osoba fizyczna prowadzi działalność gospodarczą lub zawodową, nabycie statusu konsumenta zależne jest od tego, czy czynność prawna przez nią dokonana jest bezpośrednio związana z jej działalnością gospodarczą lub zawodową.

Pojęcie działalności gospodarczej zostało omówione powyżej w zakresie klubów sportowych. Rozważania tam poczynione pozostają aktualne w kontekście kwalifikacji danej osoby fizycznej jako konsumenta. W związku z tym, że kwestia dotycząca wykonywania przez zawodnika działalności gospodarczej lub zawodowej wymaga szczegółowego rozważenia, zostanie ona poczyniona poniżej. Niezależnie od powyższego

⁴⁰⁴ M. Pazdan, *Osoby fizyczne (w:) System Prawa Prywatnego, Prawo cywilne – część ogólna*, t. I (red. M. Saffjan), Warszawa 2012, s. 1112.

⁴⁰⁵ M. Pazdan, *Komentarz do art. 22¹ k.c. (w:) Kodeks cywilny. Komentarz do art. 1-449¹⁰* (red. K. Pietrzykowski), Warszawa 2018, s. 108.

należy wskazać, że w przypadku przyjęcia, że osoba fizyczna, nawet jeżeli prowadzi działalność gospodarczą lub zawodową, ale nie dokonuje czynności prawnej związanej z tą działalnością, to spełnia jedną z przesłanek koniecznych do nabycia statusu konsumenta.

Należy zauważyć, że zgodnie z poglądem wyrażonym w orzecznictwie status osoby fizycznej jako konsumenta powinien być oceniany na chwilę dokonywania przez nią czynności prawnej. Zaprzestanie prowadzenia działalności gospodarczej lub zawodowej w późniejszym okresie, w szczególności w trakcie obowiązywania umowy, nie oznacza, że osoba fizyczna powinna być uważana za konsumenta, podczas gdy w chwili dokonywania czynności prawnej takiego statusu nie miała⁴⁰⁶.

Kwestia bezpośrednio dokonywania czynności prawnej z prowadzoną działalnością gospodarczą lub zawodową najczęściej rozumiana jest następująco: Czynnościami niezwiązanymi bezpośrednio z działalnością gospodarczą lub zawodową są czynności służące zaspokojeniu potrzeb własnych danej osoby, jej bliskich, w szczególności domowników, rodziny lub przyjaciół, jak również zapewniających odpowiednie funkcjonowanie gospodarstwa domowego⁴⁰⁷.

3.2.1. Charakter czynności świadczenia usług sportowych przez zawodnika

Jednym z podstawowych zagadnień wymagających rozstrzygnięcia jest charakter prawny czynności związanych ze świadczeniem usług sportowych dokonywanych przez zawodnika. Czy świadczenie usług sportowych przez zawodnika może zostać uznane za prowadzenie działalności gospodarczej lub zawodowej?

Jak wskazano powyżej, przedsiębiorcą w rozumieniu przepisów k.c. jest podmiot prowadzący działalność gospodarczą lub zawodową. Co do rozumienia zakresu pojęciowego działalności gospodarczej, zostało to szczegółowo opisane odnośnie do klubu sportowego.

Przepisy u.p.p. nie wyróżniają działalności zawodowej. Wskazuje się, że mieści się ona w szerokim rozumieniu pojęcia działalności gospodarczej, o której mowa w przepisach u.p.p. W doktrynie wskazuje się, że działalnością zawodową jest „wykonywanie określonych, różnego rodzaju czynności przez osobę mającą określone

⁴⁰⁶ Wyrok Sądu Apelacyjnego w Gdańsku z dnia 9.2.2012 r., V ACa 96/12, Lex nr 1212466.

⁴⁰⁷ P. Nazaruk, Komentarz do art. 22¹ k.c. (w:) Kodeks cywilny. Komentarz, wyd. II (red. J. Ciszewski), Warszawa 2014, s. 57.

umiejętności faktyczne lub określone, formalnie poświadczone, kwalifikacje zawodowe”⁴⁰⁸.

Samo wykonywanie określonych czynności w sposób zawodowy nie implikuje nabycia statusu przedsiębiorcy w rozumieniu u.p.p. Osoba taka musi spełnić pozostałe wymogi, które są konieczne, aby świadczone przez nią czynności uznać za prowadzenie działalności gospodarczej. Co za tym idzie, powinna ona wykonywać określone czynności we własnym imieniu i na własny rachunek, w sposób zorganizowany i ciągły. Wtedy nabywa status przedsiębiorcy wykonującego działalność zawodową.

Jak wskazuje się w piśmiennictwie, profesjonalne uprawianie sportu, jako wykonywanie działalności w oparciu o odpowiednie umiejętności faktyczne, może zostać uznane za działalność zawodową⁴⁰⁹.

Jednak, tak jak wskazano powyżej, aby zawodnik został uznany za przedsiębiorcę, jego działalność musi spełniać przesłanki zarobkowego charakteru, ciągłości, zorganizowania i wykonywania działalności we własnym imieniu, na własny rachunek.

Wątpliwości w tym zakresie powstały w szczególności na gruncie przepisów prawa podatkowego i prawa ubezpieczeń społecznych. Kluby sportowe i sami zawodnicy dążą bowiem do optymalizacji skutków podatkowych i ubezpieczeniowych, które niesie za sobą określony stosunek prawny. Są oni zainteresowani, aby ukształtować swój stosunek prawny tak, żeby ponosić jak najmniejsze zobowiązania publicznoprawne. W szczególności świadczenie usług sportowych przez zawodnika w ramach prowadzonej przez niego działalności gospodarczej jest korzystne dla klubu sportowego. Klub sportowy opłaca jedynie fakturę wystawioną przez zawodnika, nie musi natomiast finansować i odprowadzać składek na ubezpieczenie społeczne, jak również zaliczek na podatek dochodowy. W takim przypadku wszystkie obowiązki z tego zakresu ciążyą na zawodniku, jako podmiocie prowadzącym działalność gospodarczą. Zawodnik prowadząc działalność gospodarczą, może natomiast wybrać formę opodatkowania przychodów z prowadzonej działalności gospodarczej w postaci podatku liniowego. Może to być korzystne szczególnie w sytuacji, gdy osiągnane przez zawodnika dochody kwalifikowałyby się do opodatkowania według wyższej 32% stawki podatkowej,

⁴⁰⁸ T. Mróz, M. Stec (red.), *Prawo gospodarcze prywatne*, Warszawa 2016, s. 36.

⁴⁰⁹ C. Kosikowski, *Publiczne prawo gospodarcze Polski i Unii Europejskiej*, Warszawa 2010, s. 221.

w przypadku opodatkowania podatkiem dochodowym od osób fizycznych na zasadach ogólnych, według skali podatkowej⁴¹⁰.

Jednak należy mieć na uwadze to, jak faktycznie kwestie te są regulowane w przepisach prawa oraz w praktyce jego stosowania. Początkowo przyjmowano dość jednolicie, że przychody sportowców powinny być zaliczane do źródeł przychodów z działalności wykonywanej osobiście, a nie z działalności gospodarczej, zawodowej⁴¹¹.

Przełomem w tym zakresie była uchwała siedmiu sędziów Naczelnego Sądu Administracyjnego w Warszawie z dnia 22 czerwca 2015 r.⁴¹², w której przyjęto, że przychody sportowców z uprawiania sportu mogą być zaliczone do źródła przychodów z pozarolniczej działalności gospodarczej w rozumieniu przepisów u.p.d.o.f. Aby tak się stało, działalność ta musi spełniać kryteria określone w art. 5a pkt 6 tej ustawy i nie spełniać kryteriów z art. 5b ust. 1 tej ustawy. Co za tym idzie, aby działalność sportowa została uznana za pozarolniczą działalność gospodarczą, musi mieć charakter działalności prowadzonej we własnym imieniu bez względu na jej rezultat, w sposób zorganizowany i ciągły, z której uzyskane przychody nie są zaliczane do innych przychodów ze źródeł wymienionych w art. 10 ust. 1 pkt 1, 2, 4-9 u.p.d.o.f. Jednocześnie nie może być działalnością, w której odpowiedzialność wobec osób trzecich za rezultat tych czynności oraz ich wykonywanie, z wyłączeniem odpowiedzialności za popełnienie czynów niedozwolonych, ponosi zlecający wykonanie tych czynności. Po drugie, czynności te nie mogą być wykonywane pod kierownictwem oraz w miejscu i czasie wyznaczonych przez zlecającego te czynności. Po trzecie, wykonujący te czynności nie może nie ponosić ryzyka gospodarczego związanego z prowadzoną działalnością. Powyżej wymienione trzy przesłanki muszą zostać spełnione łącznie.

W przytoczonej uchwale sąd przyjął, że kwestia tego, czy działalność prowadzona przez podatnika wypełnia znamiona pozarolniczej działalności gospodarczej, leży

⁴¹⁰ Zob. szerzej: *Ł. Dubiński*, Opodatkowanie działalności sportowców ze szczególnym uwzględnieniem uwag na tle sposobu rozumienia pojęć niepodatkowych w prawie podatkowym (w:) *Prawnofinansowe aspekty działalności sportowej* (red. *P. Mańczyk*), Szczecin 2016, s. 91-105; *M. Kłosowiak*, *Zasady opodatkowania sportowców w świetle Modelowej Konwencji OECD* (w:) *Prawnofinansowe aspekty działalności sportowej* (red. *P. Mańczyk*), Szczecin 2016, s. 131-145; *P. Godlewski*, Sportowiec w realiach organizacyjnych i ekonomicznych polskiego sportu wyczynowego, *Zeszyty Naukowe Uniwersytetu Szczecińskiego. Ekonomiczne Problemy Usług* 2012, Nr 98, s. 84 i nast.

⁴¹¹ *R. Mastalski*, Podatkowe prawo - podatek dochodowy od osób fizycznych - charakter źródła przychodu sportowców. Glosa do uchwały NSA z dnia 22 czerwca 2015 r., II FPS 1/15, *Orzecznictwo Sądów Polskich* 2016, Nr 7-8, s. 78; Wyrok Naczelnego Sądu Administracyjnego w Warszawie z dnia 8.4.2014 r., II FSK 1125/12, Lex nr 1444414; Wyrok Naczelnego Sądu Administracyjnego w Warszawie z dnia 27.6.2014 r., II FSK 1811/12, Lex nr 1518928.

⁴¹² Uchwała Naczelnego Sądu Administracyjnego w Warszawie 7 sędziów z dnia 22.6.2015 r., II FPS 1/15, *ONSAiWSA* 2015, Nr 6, poz. 101.

w sferze ustaleń faktycznych w odniesieniu do konkretnej sprawy. Decydujące w tym zakresie powinno być spełnienie obiektywnych przesłanek wymienionych w art. 5a pkt 6 u.p.d.o.f., a nie jedynie kryteriów formalnych, w szczególności zgłoszenia wykonywania działalności gospodarczej czy też subiektywne przekonanie podatnika o charakterze prawnym prowadzonej przez niego działalności i źródle przychodów.

Jednocześnie sąd zwrócił uwagę na konieczność rozróżnienia kwalifikacji źródła przychodu od tego, czy przychód wynika z uprawiania sportu, czy też jest to przychód sportowca. Są to bowiem dwa różne pojęcia na gruncie przepisów prawa podatkowego. Przychody z uprawiania sportu zostały wymienione w art. 13 pkt 2 powyższej ustawy jako przychody ze źródła w postaci działalności wykonywanej osobiście. Pod tym pojęciem należy rozumieć czynności polegające na zajmowaniu się (poświęcaniu się) ćwiczeniami, grami, mającymi na celu poprawę sprawności fizycznej. Działalność ta, jak wskazał sąd, ze względu na chęć współzawodnictwa i osiągnięcia dobrych wyników – może mieć charakter zorganizowany i ciągły, jednakże nie jest jej immanentną cechą nakierowanie na uzyskanie zysku i uczynienie z niej stałego źródła zarobkowania. Brak tej cechy jednoznacznie odróżnia ją od działalności gospodarczej.

Jak wskazał sąd, powołując się na akty prawne dotyczące sportu oraz regulacje wewnętrzne związków sportowych, w języku prawnym odróżniono pojęcie „uprawianie sportu” od działalności indywidualnego sportowca polegającej na udziale w zawodach sportowych na żywo przed publicznością.

Ostatecznie sąd przyjął, że „do źródła wskazanego w art. 10 ust. 1 pkt 1 analizowanej ustawy (...) należy przypisać przychody osiągnięte przez sportowców z tytułu stosunku pracy, jaki wiąże ich z klubem. Wypłacane im wynagrodzenie bowiem stanowi świadczenie ze stosunku pracy, nie jest natomiast przychodem z uprawiania sportu. Do źródła uregulowanego w art. 10 ust. 1 pkt 2 należy zaliczać te przychody, które sportowiec uzyska z uprawiania sportu, rozumianego jako zajmowanie się (oddawanie się) ćwiczeniami i grami, mającymi na celu poprawę jego kondycji psychofizycznej, bez zamiaru uczynienia z tego zajęcia źródła zarobkowania (nagrody, premie, koszty wyżywienia i zakwaterowania w czasie zawodów i szkoleń), stypendia sportowe. Jeżeli sportowiec świadczy na rzecz klubu usługi sportowe w ramach prowadzonej przez siebie działalności gospodarczej (w rozumieniu art. 5a pkt 6 i art. 5b ust. 1), to przychody z tego tytułu nie stanowią przychodów z uprawiania sportu i powinny być zaliczone do przychodów z pozarolniczej działalności gospodarczej (art. 10 ust. 1 pkt 3)”. Powyższa uchwała dała asumpt do orzekania w sprawach dotyczących

przychodów uzyskiwanych przez sportowców, jako pochodzących z pozarolniczej działalności gospodarczej⁴¹³.

Należy wskazać, że zawieranie przez kluby sportowe ze sportowcami umów w ramach prowadzonej przez zawodnika działalności gospodarczej jest korzystne ze względów podatkowych i ubezpieczeń społecznych. Dlatego też kluby sportowe chętnie zawierają z zawodnikami umowy o profesjonalne uprawianie sportu w ramach prowadzonej przez zawodników działalności gospodarczej. Ze względów podatkowych korzystne jest to o tyle, że w przypadku wystawienia przez zawodnika faktury na rzecz klubu sportowego klub sportowy nie jest przede wszystkim zobowiązany do finansowania i odprowadzania składek na ubezpieczenie społeczne. Natomiast w przypadku, gdy zawodnik prowadzi pozarolniczą działalność gospodarczą, a następnie w ramach tej działalności zawiera umowę cywilnoprawną z klubem sportowym, której przedmiot jest zgodny z przedmiotem prowadzonej działalności, a przychody z niej uzyskiwane są zaliczane pod względem podatkowym do przychodów z działalności gospodarczej, wówczas umowa taka, jako wykonywana w ramach prowadzonej działalności gospodarczej, nie stanowi odrębnego tytułu do objęcia obowiązkiem ubezpieczeń społecznych⁴¹⁴.

O ile zawieranie umów o profesjonalne uprawianie sportu w ramach prowadzonej przez zawodników działalności gospodarczej lub zawodowej jest korzystne ekonomicznie, o tyle musi mieć również uzasadnienie prawne.

W przypadku, gdy klub sportowy zawiera z zawodnikiem umowę o pracę, zawodnik będzie traktowany tak jak konsument w relacji z klubem sportowym, tzn. przysługiwać mu będzie specjalna ochrona prawna⁴¹⁵. Sytuacja ta jest bardziej skomplikowana przy niepracowniczym stosunku prawnym, tj. w przypadku umowy cywilnoprawnej zawieranej pomiędzy klubem sportowym a zawodnikiem.

W mojej ocenie nie jest możliwe określenie z góry, czy świadczenie usług sportowych przez sportowców może być prowadzone w ramach działalności gospodarczej lub zawodowej, czy też nie. Kwestia ta powinna być rozpatrywana w odniesieniu do konkretnego przypadku. Jednak należy mieć na uwadze to, że w/w

⁴¹³ Zob. np. Wyrok Naczelnego Sądu Administracyjnego w Warszawie z dnia 28.2.2018 r., II FSK 538/16, Lex nr 2497860.

⁴¹⁴ Pismo Zakładu Ubezpieczeń Społecznych z dnia 21.7.2015 r., WPI/200000/43/781/2015, www.lex.pl, data dostępu: 15.1.2019 r.; Pismo Zakładu Ubezpieczeń Społecznych z dnia 27.7.2016 r., WPI/200000/43/766/2016, www.lex.pl, data dostępu: 15.1.2019 r.; Stanowisko przeciwne np. Pismo Zakładu Ubezpieczeń Społecznych z dnia 17.5.2016 r., WPI/200000/43/412/2016, www.lex.pl, data dostępu: 15.1.2019 r.

⁴¹⁵ Wyrok Sądu Najwyższego z dnia 10.5.2017 r., I CSK 477/16, Lex nr 2321895.

uchwała została wydawana w kontekście świadczenia usług sportowych przez żużlowca. Charakter świadczonych przez sportowców usług w zakresie sportów indywidualnych jest inny niż w przypadku zawodników sportów zespołowych reprezentujących dany klub sportowy⁴¹⁶.

Uważam, że co do zasady świadczenie usług sportowych przez zawodników sportów zespołowych, w szczególności piłki nożnej, nie powinno odbywać się w ramach prowadzenia działalności gospodarczej. Zakres usług świadczonych przez zawodnika sprowadza się przede wszystkim do reprezentowania danego klubu sportowego w rozgrywkach sportowych oraz przygotowaniach do nich. Dodatkowo związane z tym jest wykonywanie czynności mających na celu kształtowanie pozytywnego wizerunku klubu sportowego, w szczególności poprzez udział w różnego rodzaju akcjach promocyjnych, reklamowych itp. Co prawda w uchwale siedmiu sędziów Sądu Najwyższego z dnia 15 czerwca 2015 r. wskazano, że działalność gospodarcza może również przybrać formę stałego wykonywania jednej rodzajowo umowy na rzecz jednego podmiotu na jego rachunek, ale cechą takiej działalności powinno być nadal działanie we własnym imieniu i na własne ryzyko⁴¹⁷. Moim zdaniem wykonywanie czynności przez zawodnika nie odbywa się w sposób samodzielny, gdyż zawodnik działa w ramach struktury organizacyjnej klubu sportowego, w sposób podporządkowany (musi stosować się do poleceń sztabu szkoleniowego oraz stawiać się w odpowiednim miejscu i czasie na treningach, zawodach sportowych)⁴¹⁸. Ponadto najczęściej nie ponosi ryzyka gospodarczego związanego ze świadczeniem usług sportowych. Podstawowe wynagrodzenie zawodnika ma bowiem najczęściej charakter stały, a co za tym idzie, nie jest uzależnione od uzyskiwania określonych wyników sportowych. Oczywiście, może otrzymywać dodatkowe wynagrodzenie w formie premii za osiągnięcie określonego wyniku sportowego, ale podstawowe wynagrodzenie jest najczęściej niezależne od tych wyników. To zaś prowadzi do wyłączenia ryzyka gospodarczego świadczonych przez zawodnika usług⁴¹⁹.

Działalność zawodnika nie jest również działalnością zorganizowaną. To klub sportowy jest zobowiązany do zapewnienia odpowiedniej bazy treningowej, sprzętu sportowego, bazy noclegowej, restauracyjnej, transportowej związanej z udziałem

⁴¹⁶ Por. A. Wach, Glosa do wyroku SN z dnia 24 stycznia 2000 r., III CKN 531/98, OSP 2000, Nr 10, poz. 146, t. 2.

⁴¹⁷ Uchwała Sądu Najwyższego – 7 sędziów z dnia 15.6.2015 r., III UZP 2/15, Lex nr 1740331.

⁴¹⁸ Wyrok Sądu Najwyższego z dnia 10.2.2016 r., I UK 65/15, Lex nr 2118451.

⁴¹⁹ Wyrok Sądu Najwyższego z dnia 16.2.2016 r., I UK 77/15, Lex nr 2000382.

zawodnika w zgrupowaniach, treningach oraz meczach wyjazdowych. Ponadto jest zobowiązany do zatrudnienia sztabu szkoleniowego i medycznego odpowiadającego za przygotowanie sportowe drużyny sportowej oraz odpowiednie zabezpieczenie medyczne i fizjoterapeutyczne zawodnika. Co za tym idzie, to klub sportowy, a nie zawodnik, prowadzi działalność w sposób zorganizowany.

Mając na uwadze charakter usług świadczonych przez zawodnika piłki nożnej na rzecz klubu sportowego, nie powinien co do zasady zostać on uznany za przedsiębiorcę w zakresie świadczenia usług sportowych⁴²⁰. Nie jest jednak wykluczone świadczenie takich usług przez sportowców w ramach prowadzonej działalności gospodarczej. Powinno to być jednak oceniane w realiach konkretnego przypadku, biorąc pod uwagę cel i wolę stron umowy, jak również okoliczności faktyczne jej wykonywania. W tym zakresie należy również mieć na uwadze to, że ocena, czy zawodnik występuje jako strona umowy o profesjonalne uprawianie piłki nożnej jako przedsiębiorca, dokonywana jest na chwilę zawierania z klubem sportowym takiej umowy. Jeżeli w trakcie jej wykonania zawodnik np. zacznie prowadzić działalność gospodarczą lub zaprzestanie prowadzenia takiej działalności, nie wpływa to na jego status, który miał w chwili dokonywania czynności prawnej⁴²¹.

W doktrynie przyjmuje się, że świadczenie przez zawodnika usług sportowych na rzecz klubu sportowego jest uznawane za działalność zawodową⁴²². Dlatego też należy uznać, że zawodnik nie powinien być co do zasady traktowany jako konsument w relacji z klubem sportowym. Jednak należy dokonać oceny, czy regulacje wewnątrzklubowe zapewniają równowagę stron umowy o profesjonalne uprawianie piłki nożnej. Zostanie to dokonane przy ocenie poszczególnych kwestii związanych z wykonaniem umowy o profesjonalne uprawianie piłki nożnej. Jeżeli bowiem sytuacja prawna stron tej umowy będzie nierówna, to zasadne może okazać się objęcie zawodnika specjalną ochroną prawną, która powinna przysługiwać słabszej stronie stosunku prawnego. W szczególności z uwagi na to, że umowa o profesjonalne uprawianie piłki nożnej, jak również regulamin wewnątrzklubowy stanowi wzorzec umowny. Co za tym idzie,

⁴²⁰ Tak również: *J. Laskowski*, Prawne aspekty zmiany przynależności klubowej zawodnika piłki nożnej, Warszawa 2016, niepubl., s. 258; *Z. Kubot*, Statusy zatrudnienia sportowców profesjonalnych (w:) System prawa pracy. Zatrudnienie niepracownicze, t. VII (red. *K. Baran*), Warszawa 2015, s. 345.

⁴²¹ Zob. Wyrok Sądu Apelacyjnego w Gdańsku z dnia 9.2.2012 r., V ACa 96/12, Lex nr 1212466.

⁴²² Zob. *P. Kapusta*, Dobór formy prawnej zatrudnienia sportowców profesjonalnych (w:) Prawnoekonomiczne aspekty sportu – regulacje prawne a efektywność działalności sportowej (red. *B. Stępień-Zalucka*), Rzeszów 2019, s. 46.

zawodnik ma ograniczone możliwości wpływania na ich treść, w szczególności prawa i obowiązki stron tej umowy.

3.2.2. Zawodnik jako strona tzw. kontraktu U-18

Rozważenia wymaga status zawodnika jako strony tzw. kontraktu U-18. Zgodnie z regulacjami wewnątrzszkoleniowymi obowiązującymi w piłce nożnej umowę taką może zawrzeć zawodnik, który ukończył 15 rok życia. Mając na uwadze przepisy prawa cywilnego dotyczące zdolności do czynności prawnych, należy wskazać, że mamy do czynienia z osobą niemającą zdolności do czynności prawnych (jeżeli jest to zawodnik poniżej 16 roku życia) lub osobą mającą ograniczoną zdolność do czynności prawnych (jeżeli zawodnik co do zasady jest pomiędzy 16 a 18 rokiem życia).

Zawodnik niemający zdolności do czynności prawnych nie może samodzielnie zawrzeć tzw. kontraktu U-18. W tym zakresie jest reprezentowany przez przedstawiciela ustawowego, najczęściej rodzica lub opiekuna⁴²³. W przypadku, gdy osoba niemająca zdolności do czynności prawnej zawrze umowę samodzielnie, co do zasady jest ona nieważna⁴²⁴.

Osoba ograniczona w zdolności do czynności prawnych nie może dokonywać czynności prawnych, z wyjątkiem tych, które zostały określone ustawowo. Tzw. kontrakt U-18 zawarty bez wymaganej zgody przedstawiciela ustawowego jest obarczony sankcją bezskuteczności względnej, tj. jego skuteczność uzależniona jest od potwierdzenia czynności dokonanej przez przedstawiciela ustawowego. Dodatkowo zawodnik mający ograniczoną zdolność do czynności prawnych, może potwierdzić dokonanie czynności samodzielnie po uzyskaniu pełnej zdolności do czynności prawnych.

Doniosłe znaczenie w omawianym zakresie odgrywa kwestia konieczności uzyskania przez przedstawiciela ustawowego zgody sądu opiekuńczego na zawarcie tzw. kontraktu U-18 w imieniu małoletniego zawodnika. Zgodnie z treścią art. 101 § 3 k.r.o. rodzice nie mogą bez zezwolenia sądu opiekuńczego dokonywać czynności przekraczających zakres zwykłego zarządu ani wyrażać zgody na dokonywanie takich

⁴²³ Zob. szerzej: *L. Siwik*, Stosunki prawne między rodzicami a dzieckiem uprawiającym sport (w:) *Wybrane prawne i ekonomiczne uwarunkowania sportu* (red. *B. Stępień – Załucka*), Rzeszów 2018, s. 32-39.

⁴²⁴ Zgodnie z treścią art. 14 § 2 k.c. wyłączenie w tym zakresie dotyczy jedynie umów zawieranych w drobnych bieżących sprawach życia codziennego, która staje się ważna z chwilą jej wykonania, chyba że prowadzi za sobą rażące pokrzywdzenie osoby niezdolnej do czynności prawnej.

czynności przez dziecko. Czynność taka dokonana bez wymaganego zezwolenia sądu opiekuńczego jest nieważna⁴²⁵.

Należy zatem odpowiedzieć na pytanie, czy zawarcie kontraktu U-18 jest czynnością przekraczającą zwykły zarząd. w orzecznictwie przyjmuje się, że „miernikiem czynności przekraczających zakres zwykłego zarządu jest ciężar gatunkowy dokonywanej czynności, jej skutki w sferze majątku małoletniego, wartości przedmiotu danej czynności oraz szeroko pojęte dobro dziecka i ochrona jego interesów życiowych”⁴²⁶. W mojej ocenie kwestia ta powinna być rozpatrywana w zależności od konkretnego przypadku. Zobowiązania, do których spełnienia zostaje zobowiązany małoletni zawodnik w ramach tzw. kontraktu U-18, są doniosłe prawnie i faktycznie. Wymagają one od niego systematycznego dokonywania określonych czynności, stawiania się na treningi i zawody, prowadzenia odpowiedniego stylu życia. Dodatkowo decyzja o zawarciu lub nie umowy z danym klubem sportowym może istotnie wpływać na całą dalszą karierę piłkarską zawodnika. Należy również wziąć pod uwagę możliwość kontynuowania przez zawodnika nauki czy też dalszego rozwoju jego umiejętności. Co za tym idzie, uważam, że możliwe jest przyjęcie, że w danej sprawie zawarcie kontraktu U-18 może stanowić czynność przekraczającą zwykły zarząd, a co za tym idzie, wymagać będzie zezwolenia sądu opiekuńczego⁴²⁷. Jednak kwestia ta powinna być każdorazowo rozpatrywana w odniesieniu do konkretnego stanu faktycznego.

4. Przedmiot umowy o profesjonalne uprawianie piłki nożnej

Kolejnym elementem stosunku cywilnoprawnego jest jego przedmiot, przez który rozumie się zachowanie się podmiotów tego stosunku zgodnie z treścią wynikających z niego praw i obowiązków (zachowanie nakazane, dozwolone lub zakazane)⁴²⁸.

Mając powyższe na uwadze, należy określić przedmiot umowy o profesjonalne uprawianie piłki nożnej. W związku z tym, że jest to umowa dwustronnie zobowiązująca, przedmiotem świadczenia po stronie zawodnika będzie świadczenie usług sportowych na rzecz klubu sportowego, ewentualnie innych świadczeń niematerialnych, w szczególności

⁴²⁵ Uchwała całego składu Izby Cywilnej Sądu Najwyższego z dnia 30.4.1977 r., III CZP 73/76, Lex nr 2153.

⁴²⁶ Wyrok Sądu Najwyższego z dnia 16.11.1982 r., i CR 234/82, Lex nr 8486.

⁴²⁷ Zob. szerzej: *K. Siemion*, Dziecko jako podmiot działający w sporcie – wybrane aspekty prawne (w:) *Prawa dziecka – perspektywa prywatnoprawna i społeczna* (red. *D. Jaroszevska-Choraś, A. Kilińska-Pękacz, A. Wedel-Domaradzka*), Gdańsk 2018, s. 295-310; *J. Słyk*, Orzekanie w sprawach o zezwolenie na dokonanie czynności przekraczającej zakres zwykłego zarządu majątkiem dziecka, *Prawo w działaniu. Sprawy cywilne* 2015, Nr 21, s. 191-243.

⁴²⁸ *A. Brzozowski, W.J. Kocot, E. Skowrońska-Bocian* (red.), *Prawo cywilne. Część ogólna*, Warszawa 2015, s. 92.

mających na celu pozytywne budowanie wizerunku klubu sportowego. Może to być również udostępnianie wizerunku przez zawodnika na rzecz klubu sportowego w określonym przez strony umowy zakresie.

Świadczenie zawodnika będzie miało co do zasady charakter świadczenia ciągłego, które w doktrynie rozumiane jest jako świadczenie, którego spełnienie wymaga określonego zachowania się dłużnika (zawodnika) przez pewien czas (przez okres obowiązywania umowy o profesjonalne uprawianie piłki nożnej) i ze względu na rodzaj czynności, który został wskazany przez strony stosunku prawnego, nie jest możliwe jednorazowe jego wykonanie⁴²⁹.

Świadczenie klubu sportowego ma co do zasady charakter pieniężny i w głównej mierze polega na zapłacie ustalonego w umowie wynagrodzenia za świadczenie przez zawodnika na rzecz klubu sportowego usług sportowych, ewentualnie innych świadczeń niepieniężnych związanych z zapewnieniem odpowiedniego zaplecza technicznego, infrastruktury, sprzętu i odzieży sportowej itp.

5. Treść umowy o profesjonalne uprawianie piłki nożnej

Jak już wskazano we wcześniejszych rozważaniach niniejszej dysertacji, na treść umowy o profesjonalne uprawianie piłki nożnej składają się wzajemne zobowiązania stron umowy – uprawnienia wierzyciela i skorelowane z nimi obowiązki dłużnika.

Należy również wskazać, że na treść czynności prawnej składają się nie tylko określone oświadczenia stron tej czynności, ale również, zgodnie z treścią art. 56 k.c., inne jej następstwa wyznaczone przepisami prawa, zasadami współżycia społecznego lub wynikające z ustalonych zwyczajów, jak też innymi wzorcami obiektywnymi, które również mogą określać treść stosunku prawnego⁴³⁰. Przedstawiona koncepcja została również zaaprobowana i potwierdzona w treści uzasadnienia uchwały 7 sędziów Sądu Najwyższego z dnia 30 maja 1990 r. mającej moc zasady prawnej, w której wskazano, że „treść czynności prawnej odnosi się do treści złożonych oświadczeń woli, które konstytuują czynność prawną. Innymi słowy, treść czynności prawnej stanowi istotny element kreujący czynność prawną, w której znajdują wyraz wyłącznie same decyzje uczestników czynności prawnej. Należy przy tym zauważyć, że w art. 56 k.c. wyraźnie odróżnia się skutki czynności prawnej wyrażone w niej samej, a więc w oświadczeniach

⁴²⁹ Ibidem, s. 66.

⁴³⁰ M. Saffjan, *Źródła prawa prywatnego* (w:) System Prawa Prywatnego. Prawo cywilne – część ogólna (red. Z. Radwański), Warszawa 2008, s. 225; Z. Radwański, *Teoria umów*, Warszawa 1977, s. 64-65.

woli, od innych następstw prawnych, które w sumie wyrażają treść stosunku prawnego⁴³¹.

Mając powyższe na uwadze, należy wskazać, że treść stosunku zobowiązaniowego powstałego pomiędzy klubem sportowym a zawodnikiem na podstawie umowy o profesjonalne uprawianie piłki nożnej jest kształtowana nie tylko w oparciu o wzajemne prawa i obowiązki stron zawarte w umowie, ale również w oparciu o obowiązujące przepisy prawa, zasady współżycia społecznego i ustalone zwyczaje, a także inne wzorce obiektywne mające w tym zakresie zastosowanie, w szczególności regulacje prawa związkowego stanowiące wzorce umowne oraz zasady obowiązujące w sporcie.

6. Umowa o profesjonalne uprawianie piłki nożnej jako umowa cywilnoprawna

Uznanie umowy o profesjonalne uprawianie piłki nożnej za umowę cywilnoprawną wymaga odróżnienia jej od umowy o pracę regulowaną przepisami k.p. w rozumieniu przepisów k.p. poprzez nawiązanie stosunku pracy pracownik zobowiązuje się do wykonywania pracy określonego rodzaju na rzecz pracodawcy i pod jego kierownictwem oraz w miejscu i czasie wyznaczonym przez pracodawcę, a pracodawca – do zatrudniania pracownika za wynagrodzeniem. Co za tym idzie, uznanie umowy o profesjonalne uprawianie piłki nożnej za umowę cywilnoprawną wymaga wykazania, że nie dochodzi do nawiązania stosunku pracy. A zatem, że stosunek prawny nawiązywany przez klub sportowy i zawodnika nie ma cech, które konstytuują stosunek pracowniczy⁴³². W tym zakresie najważniejsze znaczenie mieć będą okoliczności faktycznego wykonywania umowy, a nie sama jej nazwa. Jak wskazuje się w doktrynie, w zakresie uprawiania piłki nożnej podstawowe znaczenie może mieć brak ciągłości świadczenia pracy (np. w przerwie pomiędzy rundami rozgrywek ligowych), brak odpowiedzialności klubu sportowego za zachowania zawodnika i niewykonanie lub nienależyte wykonanie przez niego obowiązków kontraktowych, a także brak obowiązującego wymiaru czasu pracy⁴³³. Ponadto specyficzne zobowiązania zawodnika, nieznanne prawu pracy, to przestrzeganie higienicznego i sportowego trybu życia, wzorowe i sportowe zachowanie na treningach oraz w trakcie trwania rozgrywek

⁴³¹ Uchwała Sądu Najwyższego 7 sędziów – zasada prawna z dnia 30.5.1990 r., III CZP 8/90, Lex nr 3573.

⁴³² P. Kapusta, Dobór formy prawnej zatrudnienia sportowców profesjonalnych (w:) Prawnoekonomiczne aspekty sportu – regulacje prawne a efektywność działalności sportowej (red. B. Stępień-Zalucka), Rzeszów 2019, s. 53-54; zob. szerzej: M. Gersdorf, Cechy charakterystyczne stosunku pracy po nowelizacji kodeksu pracy, Praca i Zabezpieczenie Społeczne 2002, Nr 10, s. 18-21; F. Małysz, Ustalenie istnienia stosunku pracy, Służba Pracownicza 2014, Nr 3, s. 23-26.

⁴³³ Wyrok Sądu Najwyższego z dnia 29.6.2010 r., i PK 44/10, Lex nr 607099.

sportowych⁴³⁴. To pozwala uznać, że umowa o profesjonalne uprawianie piłki nożnej nie spełnia wymogów określonych dla stosunku pracy.

Należy również w tym zakresie odwołać się do orzeczenia Sądu Najwyższego z dnia 29 czerwca 2010 r., który przyjął, że możliwe jest zawarcie przez klub sportowy i profesjonalnego zawodnika piłki nożnej umowy cywilnoprawnej o świadczenie usług sportowych, a nie umowy o pracę. Sąd wyszedł bowiem z założenia, że umowa ta ma charakter nietypowy, a co za tym idzie, przy jej kwalifikacji prawnej decydujące znaczenie należy przyznać woli stron tej umowy⁴³⁵.

6.1. Umowa o profesjonalne uprawianie piłki nożnej a umowy zbliżone

Podstawowe znaczenie dla przedmiotu rozważań niniejszej dysertacji ma określenie, jakim typem umowy cywilnoprawnej jest umowa o profesjonalne uprawianie piłki nożnej. Brak jest bowiem w przepisach prawa powszechnie obowiązującego regulacji szczególnych określających treść i cel umowy o profesjonalne uprawianie piłki nożnej, ewentualnie o świadczenie usług sportowych. Co za tym idzie, źródła regulacji i istoty tego typu umowy należy poszukiwać w odniesieniu do umów nazwanych unormowanych w k.c.

W mojej ocenie można wziąć pod uwagę trzy typy umów nazwanych, które mogą odnosić się do umowy o profesjonalne uprawianie piłki nożnej. Rozważyć należy, czy umowa o profesjonalne uprawianie piłki nożnej powinna zostać zakwalifikowana jako umowa o dzieło, umowa zlecenia lub też umowa o świadczenie usług.

Co do zasady podstawą określenia charakteru prawnego danej umowy nie jest jej nazwa, ale jej treść ustalona przez strony. Jednak jak słusznie wskazuje się w orzecznictwie, o prawidłowym zakwalifikowaniu określonej umowy cywilnoprawnej nie decyduje wyłącznie nazwa umowy ani też jej formalne postanowienia, lecz przede wszystkim sposób jej wykonywania przez strony umowy. W szczególności chodzi tu o realizowanie przez strony cech charakterystycznych dla określonego stosunku prawnego. W praktyce bowiem często zdarza się sytuacja, gdy zgodny zamiar stron i cel umowy objawiają się nie w treści samej umowy (która zazwyczaj odpowiada kodeksowym wzorcom), lecz w sposobie jego realizacji, odsłaniającym rzeczywiste intencje stron⁴³⁶.

⁴³⁴ Wyrok Sądu Apelacyjnego w Warszawie z dnia 12.11.2015 r., III AUa 577/14, Lex nr 2409365.

⁴³⁵ Wyrok Sądu Najwyższego z dnia 29.6.2010 r., i PK 44/10, Lex nr 607099.

⁴³⁶ Wyrok Sądu Apelacyjnego w Krakowie z dnia 26.4.2018 r., III AUa 1145/16, Lex nr 2493693; Postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 19.4.2018 r., II UK 315/17, Lex nr 2488070.

Umowa o dzieło została uregulowana w art. 627-646 k.c. Zgodnie z definicją zawartą w treści art. 627 k.c. przez umowę o dzieło przyjmujący zamówienie zobowiązuje się do wykonania oznaczonego dzieła, a zamawiający do zapłaty wynagrodzenia. Co za tym idzie, przedmiotem umowy o dzieło jest wykonanie oznaczonego dzieła. Przyjmuje się, że dzieło jest rezultatem pracy fizycznej lub umysłowej, materialnym lub ucieleśnionym niematerialnie, mającym cechy pozwalające uznać je za przedmiot świadczenia przez przyjmującego zamówienie⁴³⁷. W orzecznictwie wskazuje się, że dzieło co prawda nie musi być czymś nowatorskim, niepowtarzalnym, niewystępującym jeszcze na rynku bądź chronionym prawem autorskim. Powinno jednak posiadać swoje cechy charakterystyczne, wynikające z umowy, które umożliwią zbadanie, czy dzieło zostało wykonane w sposób prawidłowy i zgodnie z określonymi przez zamawiającego indywidualnymi wymaganiami lub upodobaniami⁴³⁸. Ponadto podkreśla się, że dzieło powinno być bytem o indywidualnym, pewnym charakterze, które jest nakierowane na uzyskanie wartości samodzielnej w obrocie⁴³⁹. Co do zasady dzieło jest wytworem, które nie istnieje w chwili zawarcia umowy, jednak powinien być on w niej z góry przewidziany i określony w sposób, który umożliwi jego późniejszą weryfikację (przy wykorzystaniu np. jednostek metrycznych, porównaniu z istniejącym wzorem, z wykorzystaniem rysunków, planów lub poprzez opis)⁴⁴⁰. Cechą konstytutywną dzieła jest samoistność rezultatu, co oznacza, że z chwilą jego ukończenia staje się ono odrębne od twórcy (niezależne od dalszego działania twórcy)⁴⁴¹.

W praktyce najwięcej problemów następuje zakwalifikowanie danej umowy jako umowy o dzieło lub umowy zlecenia (umowy o świadczenie usług). Analizując dość bogate orzecznictwo w tym zakresie, można wskazać cechy, które odróżniają od siebie te umowy.

Po pierwsze, umowa o dzieło jest umową rezultatu⁴⁴², natomiast umowa zlecenia (umowa o świadczenie usług) jest umową starannego działania. To oznacza, że w przypadku umowy o dzieło wymagane jest, aby starania przyjmującego zamówienie doprowadziły w przyszłości do osiągnięcia konkretnego, indywidualnie określonego

⁴³⁷ Wyrok Sądu Apelacyjnego w Poznaniu z dnia 31.8.2016 r., III AUa 2226/15, Lex nr 2139404.

⁴³⁸ Wyrok Sądu Najwyższego z dnia 11.10.2016 r., I UK 395/15, Lex nr 2162803; Wyrok Sądu Apelacyjnego w Łodzi z dnia 6.11.2015 r., III AUa 238/15, Lex nr 1979497; Wyrok Sądu Apelacyjnego w Gdańsku z dnia 29.10.2015 r., III AUa 546/15, Lex nr 1927703.

⁴³⁹ Wyrok Sądu Apelacyjnego w Gdańsku z dnia 20.5.2016 r., III AUa 61/16, Lex nr 2063806.

⁴⁴⁰ Wyrok Sądu Apelacyjnego w Gdańsku z dnia 9.6.2016 r., III AUa 184/16, Lex nr 2073882.

⁴⁴¹ Wyrok Sądu Apelacyjnego w Gdańsku z dnia 26.1.2016 r., III AUa 1019/15, Lex nr 1998967.

⁴⁴² Wyrok Sądu Najwyższego z dnia 25.10.2016 r., I UK 446/15, Lex nr 2163323; Wyrok Sądu Apelacyjnego w Łodzi z dnia 21.12.2015 r., III AUa 268/15, Lex nr 1968160.

rezultatu. Natomiast w przypadku umowy zlecenia (umowy o świadczenie usług) jej celem jest wykonywanie określonych czynności, które jednak nie muszą zmierzać do osiągnięcia określonego rezultatu czy wyniku. Nie da się go z góry przewidzieć i określić, w jakim stopniu musi zostać osiągnięty. Podejmowanie odpowiednich starań celem osiągnięcia tego wyniku jest elementem przedmiotowo istotnym tej umowy⁴⁴³. Można jednak znaleźć stanowiska, zgodnie z którymi każda umowa prowadzi do jakiegoś rezultatu. Co za tym idzie, każda umowa o dzieło jest umową rezultatu, jednak nie każda umowa rezultatu jest umową o dzieło. A zatem sam fakt występowania określonego rezultatu przez dany podmiot nie konstytuuje umowy o dzieło⁴⁴⁴.

Po drugie, stosunek prawny wynikający z umowy o dzieło nie ma charakteru zobowiązania trwałego, ciągłego. Jest stosunkiem zobowiązaniowym o charakterze jednorazowym, którego ramy czasowe wyznacza powierzenie wykonania i wykonanie dzieła⁴⁴⁵. Przy umowie zlecenia (umowy o świadczenie usług) wykonywane czynności mają charakter powtarzalny, cykliczny, podobny⁴⁴⁶.

W przypadku umowy zlecenia odpowiedzialność za wykonanie umowy oparta jest na zasadzie starannego działania określonej w art. 355 § 1 k.c., a w przypadku umowy o dzieło jest to odpowiedzialność za osiągnięcie określonego rezultatu⁴⁴⁷.

Kolejną kwestią jest rozróżnienie umowy zlecenia od umowy o świadczenie usług. Umowa zlecenia została uregulowana w przepisach art. 734-751 k.c. Zgodnie z regulacją kodeksową przez umowę zlecenia przyjmujący zlecenie zobowiązuje się do dokonania określonej czynności prawnej dla dającego zlecenie.

Z umowy zlecenia została wyodrębniona umowa o świadczenie usług. Przepisy k.c. jedynie lakonicznie wskazują na ten typ umowy w treści art. 750 k.c., zgodnie z którym do umów o świadczenie usług, które nie są uregulowane innymi przepisami, stosuje się odpowiednio przepisy o zleceniu. Co za tym idzie, w przypadku ustalenia, że dana umowa jest umową o świadczenie usług, która nie jest regulowana innymi

⁴⁴³ Wyrok Naczelnego Sądu Administracyjnego w Warszawie z dnia 26.1.2017 r., II GSK 2423/15, Lex nr 2239390; Wyrok Sądu Apelacyjnego w Szczecinie z dnia 18.12.2015 r., III AUa 253/15, Lex nr 2023676; Wyrok Sądu Apelacyjnego w Szczecinie z dnia 22.10.2015 r., III AUa 55/15, Lex nr 1993226.

⁴⁴⁴ Wyrok Sądu Apelacyjnego w Szczecinie z dnia 10.3.2016 r., III AUa 511/15, Lex nr 2109597.

⁴⁴⁵ Wyrok Sądu Apelacyjnego w Gdańsku z dnia 26.10.2015 r., III AUa 771/15, Lex nr 1927708.

⁴⁴⁶ Wyrok Sądu Najwyższego z dnia 31.1.2017 r., I UK 488/15, Lex nr 2258059; Wyrok Sądu Apelacyjnego w Lublinie z dnia 29.12.2016 r., III AUa 618/16, Lex nr 2191562; Wyrok Sądu Apelacyjnego w Krakowie z dnia 2.8.2016 r., III AUa 1297/15, Lex nr 2138368; Wyrok Sądu Apelacyjnego w Szczecinie z dnia 20.7.2016 r., III AUa 969/15, Lex nr 2121868.

⁴⁴⁷ Wyrok Sądu Apelacyjnego w Lubinie z dnia 14.1.2016 r., III AUa 942/15, Lex nr 1966288; Wyrok Sądu Apelacyjnego w Krakowie z dnia 11.12.2015 r., I ACa 1288/15, Lex nr 1968139; Wyrok Sądu Apelacyjnego w Warszawie z dnia 23.6.2016 r., VI ACa 263/15, Lex nr 2112345.

przepisami, powstaje obowiązek odpowiedniego zastosowania w tym zakresie przepisów o zleceniu⁴⁴⁸. Przy czym wskazuje się, że zakres zastosowania art. 750 k.c. jest bardzo szeroki ze względu na określenie przedmiotu umów, do których ma zastosowanie. Pojęcie usługi jest bowiem bardzo pojemne. Obejmuje wykonywanie czynności na rzecz danej osoby. A zatem świadczenie usług polega na wykonywaniu czynności faktycznych, o ile nie są one regulowane przepisami szczególnymi⁴⁴⁹.

Tym, co odróżnia umowę zlecenia od umowy świadczenia usług, jest charakter czynności dokonywanych przez zleceniobiorcę na rzecz zleceniodawcy lub przez usługodawcę na rzecz usługobiorcy. Jak wskazuje się w orzecznictwie, świadczeniem usług może być wykonywanie określonych czynności zarówno faktycznych, jak również prawnych. Jednak spod dyspozycji art. 750 k.c. wyłączone zostały umowy o świadczenie usług polegające na dokonywaniu czynności prawnych. Mając powyższe na uwadze, należy przyjąć, że przepis art. 750 k.c. ma zastosowanie do umów o świadczenie usług polegających na dokonywaniu czynności faktycznych⁴⁵⁰.

Co za tym idzie, umowę zlecenia od umowy o świadczenie usług odróżnia przede wszystkim to, że przedmiotem umowy zlecenia są czynności prawne, natomiast przedmiotem umowy o świadczenie usług są czynności faktyczne.

W mojej ocenie zasadne są postulaty wysnuwane w doktrynie prawa cywilnego, które wskazują na potrzebę zmodyfikowania art. 750 k.c. i odrębne uregulowanie umowy o świadczenie usług. Wskazuje się bowiem, że odpowiednie stosowanie do umowy o świadczenie usług przepisów o zleceniu często nie nadaje się do zastosowania w praktyce, np. w odniesieniu do dopuszczalności wypowiedzenia umowy w każdym czasie⁴⁵¹. Problematyka umów o świadczenie usług jest tak prawnie i praktycznie doniosła, że powinna doczekać się odrębnej regulacji. Odwołanie się do konieczności

⁴⁴⁸ Wyrok Naczelnego Sądu Administracyjnego w Warszawie z dnia 9.12.2016 r., II GSK 1162/15, Lex nr 2270791.

⁴⁴⁹ Wyrok Sądu Apelacyjnego w Szczecinie z dnia 22.10.2015 r., III AUa 44/15, Lex nr 2006038.

⁴⁵⁰ Wyrok Sądu Apelacyjnego w Gdańsku z dnia 4.11.2015 r., III AUa 846/15, Lex nr 1934509; Wyrok Sądu Apelacyjnego w Lublinie z dnia 14.1.2016 r., III AUa 942/15, Lex nr 1966288; Wyrok Sądu Apelacyjnego w Gdańsku z dnia 29.9.2016 r., III AUa 689/16, Lex nr 2157830; Wyrok Sądu Apelacyjnego w Katowicach z dnia 29.7.2016 r., V ACa 448/16, Lex nr 2106839; Wyrok Sądu Apelacyjnego w Łodzi z dnia 27.4.2016 r., III AUa 2269/15, Lex nr 2062048.

⁴⁵¹ Zob. szerzej: R. Szostak, o potrzebie usprawnienia kodeksowej regulacji umów o świadczenie usług na warunkach zlecenia, *Współczesne problemy prawa zobowiązań* (red. A. Olejniczak, J. Haberko, A. Przyńska, D. Sokółowska), Warszawa 2015, s. 680-695.

rozstrzygnięcia charakteru prawnego danej umowy o świadczenie usług nastęrcza wielu problemów, a co za tym idzie, błędów przy jej interpretacji⁴⁵².

Mając powyższe na uwadze, należy uznać, że umowa o profesjonalne uprawianie piłki nożnej jest umową o świadczenie usług, do której zastosowanie mają odpowiednio przepisy o zleceniu⁴⁵³. Podobne stanowisko zajmują w tym zakresie przedstawiciele doktryny prawa⁴⁵⁴.

Po pierwsze, umowa ta ma charakter umowy starannego działania. Zawodnik zobowiązuje się bowiem do świadczenia usług sportowych na jak najwyższym poziomie oraz podnoszenia swojej formy sportowej. Jednak zawodnik nie może zapewnić osiągnięcia określonego rezultatu sportowego przez klub sportowy, którego barwy reprezentuje, gdyż wpływ na to ma szereg czynników w stosunku do niego zewnętrznych⁴⁵⁵. Wynika to w szczególności z charakteru rywalizacji sportowej, której z samego założenia wynik jest niepewny, ale również takich okoliczności, jak doznanie kontuzji przez zawodnika i czasowa niemożność występowania w rozgrywkach piłkarskich, jak również dyspozycja sportowa pozostałych zawodników drużyny czy też drużyny przeciwnej⁴⁵⁶. Powyższe wiąże się również z charakterem odpowiedzialności prawnej związanej z niewykonaniem lub niewłaściwym wykonaniem umowy przez strony, która jest odpowiedzialnością opartą na zasadzie starannego działania. Zawodnik odpowiada bowiem za prawidłowe wywiązywanie się z obowiązków wynikających z umowy, ale nie powinien odpowiadać za nieosiągnięcie określonego rezultatu sportowego. Dodatkowo czynności dokonywane przez zawodnika na rzecz klubu sportowego oraz klubu sportowego na rzecz zawodnika mają charakter czynności faktycznych, takich jak udział w treningach i zawodach przez zawodnika, zapewnienie

⁴⁵² E. Rott-Pietrzyk, Systematyka części szczegółowej zobowiązań a miejsce umów o pośrednictwo sensu largo (głos w dyskusji), *Transformacje Prawa Prywatnego* 2013, Nr 1, s. 60-61.

⁴⁵³ Wyrok Sądu Najwyższego z dnia 24.1.2000 r., III CKN 531/98, Lex nr 42120; Wyrok Sądu Najwyższego z dnia 16.2.2006 r., IV CSK 380/05, Lex nr 179977; Postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 10.3.2010 r., II UK 363/09, Lex nr 577467; Postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 12.3.2010 r., II UK 400/09, Lex nr 577468; Wyrok Sądu Najwyższego z dnia 29.6.2010 r., I PK 44/10, Lex nr 607099; Wyrok Sądu Apelacyjnego w Warszawie z dnia 12.11.2015 r., III AUa 577/14, Lex nr 2409365.

⁴⁵⁴ A. Kijowski, *Sytuacja prawna sportowca wyczynowego*, Poznań 1984, s. 81; A. Wach, Głosa do wyroku SN z dnia 24 stycznia 2000 r., III CKN 531/98, OSP 2000, Nr 10, poz. 146, t. 2; W. Cajselski, *Podstawy prawne zatrudniania zawodników profesjonalnych w świetle nowelizacji ustawy o kulturze fizycznej*, Sport Wyczynowy 2000, Nr 3-4, s. 87.

⁴⁵⁵ A. Wach, Głosa do wyroku SN z dnia 24 stycznia 2000 r., III CKN 531/98, OSP 2000, Nr 10, poz. 146, t. 3.

⁴⁵⁶ Wyrok Sądu Najwyższego z dnia 16.2.2006 r., IV CSK 380/05, Lex nr 179977.

przez klub sportowy odpowiednich uwarunkowań i zaplecza technicznego do uprawiania piłki nożnej przez zawodnika itd.⁴⁵⁷

Sąd Najwyższy w wyroku z dnia 16 lutego 2006 r. wskazał, że „w umowie o świadczenie usług, o której mowa w art. 750 k.c., mieszczą się przy tym postanowienia określające zobowiązanie do dokonywania określonych czynności prawnych i faktycznych dla klubu sportowego (art. 734 k.c.), wysokość wynagrodzenia za wykonane usługi (art. 735 k.c.), sposób wykonywania usługi (art. 737 k.c.), wyłączenie możliwości wykonania zobowiązania przez osobę trzecią (art. 738 k.c.), rezygnacja z obowiązku informowania klubu o przebiegu wykonywania usługi oraz złożenia sprawozdania z przebiegu wykonywania umowy (art. 740 k.c.), możliwość wykorzystywania przez zawodnika rzeczy (sprzętu sportowego) klubu zlecającego wykonywanie usług sportowych (art. 741 k.c.), czy obowiązek udzielania zawodnikowi zaliczek koniecznych do wykonywania zobowiązania (art. 743 k.c.)”⁴⁵⁸

W mojej ocenie dotychczasowe orzecznictwo w sposób niepełny określało charakter prawny tej umowy. Samo odwołanie się do określonych przepisów ustawowych dotyczących umowy zlecenia nie odzwierciedla specyfiki tego typu umowy. Dalsze rozważania niniejszej dysertacji będą miały na celu określenie kompleksowo jej charakteru prawnego.

6.2. Umowa o profesjonalne uprawianie piłki nożnej jako umowa nienazwana

Mając powyższe na uwadze, należy rozważyć, czy umowa o profesjonalne uprawianie sportu, świadczenie usług sportowych jest umową nazwaną czy też umową nienazwaną. W orzecznictwie przyjmuje się, że jest to umowa nienazwana⁴⁵⁹.

Umową nazwaną jest umowa, którą da się przyporządkować do określonego normatywnie typu umowy⁴⁶⁰. Przede wszystkim, czy postanowienia takiej umowy odpowiadają określonym ustawowo esentialia negotii danego typu umowy. W szczególności będą to umowy unormowane w k.c., jak również w ustawach szczególnych.

⁴⁵⁷ Wyrok Sądu Apelacyjnego w Warszawie z dnia 12.11.2015 r., III AUa 577/14, Lex nr 2409365.

⁴⁵⁸ Wyrok Sądu Najwyższego z dnia 16.2.2006 r., IV CSK 380/05, Lex nr 179977.

⁴⁵⁹ Wyrok Sądu Najwyższego z dnia 24.1.2000 r., III CKN 531/98, Lex nr 42120; Wyrok Sądu Najwyższego z dnia 16.2.2006 r., IV CSK 380/05, Lex nr 179977; Postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 10.3.2010 r., II UK 363/09, Lex nr 577467; Postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 12.3.2010 r., II UK 400/09, Lex nr 577468; Wyrok Sądu Najwyższego z dnia 29.6.2010 r., i PK 44/10, Lex nr 607099; Wyrok Sądu Apelacyjnego w Warszawie z dnia 12.11.2015 r., III AUa 577/14, Lex nr 2409365.

⁴⁶⁰ Z. Radwański, J. Panowicz – Lipska, *Zobowiązania – część szczegółowa*, Warszawa 2019, s. 7.

Wojciech Jan Katner wskazał cechy, które musi mieć umowa, aby mogła zostać uznana za umowę nienazwaną. Są to subsydiarność, relatywność oraz przejściowość występowania. Pod pojęciem subsydiarności rozumie się próbę zakwalifikowania danej umowy do jednego z typów umowy określonego normatywnie, a dopiero gdy ta metoda okaże się bezskuteczna, można mówić o istnieniu umowy nienazwanej. Co za tym idzie, umową nienazwaną będzie tylko taka umowa, która realizuje cele istotnie odrębne od tych przyjętych przez ustawodawcę przy tworzeniu typów umów nazwanych. Relatywność oznacza konieczność odwołania się do normatywnych typów umów przy dokonywaniu określenia umów nienazwanych. O przejściowości występowania możemy mówić wtedy, gdy mamy przekonanie o tym, że częstotliwość występowania określonych relacji prawnych pomiędzy stronami takiej umowy doprowadzi do choćby jej częściowego uregulowania prawnego⁴⁶¹.

W doktrynie wyróżnia się spośród umów nienazwanych tzw. umowy empiryczne. Przyjmuje się, że powstanie umowy empirycznej uzależnione jest od spełnienia następujących przesłanek: powtarzalności, rozumianej jako wielokrotne jej występowanie, istnienia określonych wspólnych cech oraz niemożność podciągnięcia jej pod żaden typ umowy określony normatywnie. Jednocześnie wskazuje się, że szczególnym przypadkiem powstania empirycznego typu umowy jest sytuacja, w której został on utrwalony i podany do ogólnej wiadomości zainteresowanym podmiotom przez odpowiednie organizacje lub instytucje w formie takiej, jak np. nienormatywny wzór umowy, spis typowych klauzul umownych⁴⁶².

W mojej ocenie umowa o świadczenie usług sportowych, w szczególności umowa o profesjonalne uprawianie piłki nożnej spełnia powyżej wskazane wymagania dla typu umowy empirycznej. Umowa ta występuje w obrocie gospodarczym w sposób powtarzalny, ma określone, specyficzne cechy, które zostały wskazane powyżej, a które szczegółowo zostaną przedstawione w dalszych częściach niniejszej rozprawy. Ponadto nie jest możliwe jej zakwalifikowanie do żadnej z umów uregulowanych normatywnie. Treść takiej umowy została określona przez polski związek sportowy, a kluby sportowe uczestniczące we współzawodnictwie sportowym organizowanym przez ten związek są zobowiązane do jej stosowania.

⁴⁶¹ W.J. Katner (w:) *Prawo zobowiązań – umowy nienazwane* (red. W.J. Katner), Warszawa 2018, s. 20-21.

⁴⁶² s. Włodyka, M. Spyra (w:) *System Prawa Handlowego. Prawo umów handlowych*, t. V (red. M. Stec), Warszawa 2017, s. 31-32.

W doktrynie prezentowany jest pogląd, zgodnie z którym występowanie stałej, jednolitej praktyki w zakresie zawierania umów empirycznych prowadzić może do traktowania takiej umowy jak umowy nazwanej⁴⁶³. W mojej ocenie w praktyce sportowej można mówić o takim jednolitym typie umowy o profesjonalne uprawianie piłki nożnej, która mogłaby być traktowana tak jak umowa nazwana. Mając jednak na uwadze konieczność traktowania określeń prawnych w sposób jednolity w ramach danego systemu prawa, należy wskazać, że nie jest to umowa nazwana, bo rozumienie tego pojęcia jest określone w języku prawniczym. W mojej ocenie z uwagi na specyfikę sportu oraz możliwość ustanawiania przez organizacje i związki sportowe regulacji wewnątrzwiązkowych, w tym minimalnej treści umowy o profesjonalne uprawianie piłki nożnej, można traktować takie regulacje jako wyznaczające cechy charakterystyczne umowy o profesjonalne uprawianie piłki nożnej. To natomiast może upodabniać taką umowę do umowy nazwanej – wykazującej określone cechy konstytuujące nawiązanie określonego stosunku prawnego pomiędzy zawodnikiem a klubem sportowym.

W przypadku umów nienazwanych przyjmuje się w orzecznictwie, że należy stosować przepisy ogólne k.c. dotyczące umów, a w drodze analogii odnosić się do przepisów regulujących umowę nazwaną, do której analizowana umowa jest najbardziej podobna pod względem charakteru prawnego⁴⁶⁴. Jak słusznie wskazał Sąd Najwyższy z dnia 24 stycznia 2000 r., „istnieją różne poglądy na temat metod i kryteriów wyróżniania umów nazwanych od umów nienazwanych, niezależnie jednak od nich panuje jednomyślność, że do umów nienazwanych, których treść została zrekonstruowana przy zastosowaniu dopuszczalnych metod wykładni, przewidzianych zwłaszcza w art. 56, 65, i 385-385² k.c., wobec braku dla nich odrębnej reglamentacji szczegółowej należy stosować: ogólne przepisy prawa cywilnego, które regulują stosunki zobowiązaniowe wynikające z umów, oraz, w drodze analogii, przepisy dotyczące tych umów nazwanych, do których umowy nienazwane są najbardziej zbliżone swym charakterem prawnym”⁴⁶⁵.

A zatem do umowy o profesjonalne uprawianie piłki nożnej należy stosować odpowiednio przepisy dotyczące umowy zlecenia. Co za tym idzie, mogą być one w zależności od konkretnej sytuacji stosowane wprost, z pewną modyfikacją wynikającą

⁴⁶³ W.J. Katner (w:) *Prawo zobowiązań – umowy nienazwane* (red. W.J. Katner), Warszawa 2018, s. 12.

⁴⁶⁴ Wyrok Sądu Najwyższego z dnia 13.12.2012 r., V CSK 30/12, Lex nr 1293975; Wyrok Sądu Najwyższego z dnia 16.2.2001 r., IV CKN 269/00, OSNC 2001, Nr 9, poz. 139.

⁴⁶⁵ Wyrok Sądu Najwyższego z dnia 24.1.2000 r., III CKN 531/98, Lex nr 42120.

z określonych okoliczności, a nawet wyłączone spod zastosowania ze względu na odmienne cechy tej umowy⁴⁶⁶.

7. Wnioski

W przepisach prawa brak jest legalnej definicji umowy o profesjonalne uprawianie sportu, w tym piłki nożnej. Praktyka gospodarcza wykształciła jednak ten typ umowy, która najczęściej ma charakter umowy cywilnoprawnej. Powyższe prowadzi do daleko idących konsekwencji dla stron tego stosunku. Zgodnie z przepisami prawa cywilnego mogą one ułożyć stosunek prawny według swego uznania, jedynie z pewnymi ograniczeniami określonymi prawem, tj. w zakresie zgodności z ustawą, naturą stosunku prawnego oraz zasadami współżycia społecznego.

Regulacje wewnętrzzwiązkowe w piłce nożnej wprowadziły Minimalne wymagania, do których stosowania zobowiązane są kluby piłkarskie, będące członkami PZPN. Określają one w sposób szczegółowy tryb zawarcia umowy, formę, którą taka umowa powinna mieć, prawa i obowiązki przedkontraktowe oraz kontraktowe stron, jak również sytuacje, w których umowa może zostać rozwiązana. Powyższe prowadzi do ograniczenia zasady swobody umów przysługującej tym podmiotom jako stronom umowy o profesjonalne uprawianie piłki nożnej, na podstawie przepisów prawa cywilnego. Należy traktować je jako wzorce umowne w rozumieniu tych przepisów, które obok ustawy, zasad współżycia społecznego i ustalonych zwyczajów wpływają na treść stosunku prawnego nawiązywanego przez klub sportowy i zawodnika oraz ograniczają swobodę kształtowania tego stosunku przez same strony umowy. Dlatego też analiza poszczególnych zobowiązań umownych, która zostanie dokonana w następnych rozdziałach niniejszej dysertacji, pozwoli ocenić, czy ograniczenia te są uzasadnione i jaki mają charakter.

W mojej ocenie regulacje wewnętrzne dotyczące stosunku prawnego pomiędzy klubem sportowym a zawodnikiem mogą być rozpatrywane pod kątem „natury” umowy o profesjonalne uprawianie sportu. Ewentualnie mogą one być rozpatrywane pod kątem zasad współżycia społecznego, w szczególności w kontekście zasad obowiązujących w piłce nożnej, a także zwyczajów występujących w tej dyscyplinie sportowej. Jeżeli bowiem regulacje wewnętrzne organizacji i związków sportowych wskazują specyficzne cechy takiej umowy, określają, jak powinny kształtować się zobowiązania stron takiej umowy, aby odpowiadały specyfice sportu, to może to posłużyć do wypracowania

⁴⁶⁶ Ibidem.

w przepisach prawa powszechnie obowiązującego elementów istotnych takiej umowy, a co za tym idzie, ustalenia jej charakteru prawnego.

Umowa o profesjonalne uprawianie sportu jest umową dwustronnie zobowiązującą o charakterze wzajemnym, w której zawodnik zobowiązuje się do świadczenia usług sportowych na rzecz klubu sportowego, ewentualnie innych świadczeń o charakterze niepieniężnym, takich jak np. uczestnictwo w działaniach promujących klub sportowy w zamian za zapłatę przez klub sportowy umówionego wynagrodzenia, jak również zapewnienia odpowiednich środków i zaplecza umożliwiających prawidłowe świadczenie usług przez zawodnika oraz podnoszenia przez niego dyspozycji sportowej. Świadczenia te powinny mieć charakter ekwiwalentny, tj. każda ze stron umowy jest zobowiązana do takiego świadczenia wobec drugiej strony umowy, które stanowi odpowiednik, ekwiwalent tego, co sama otrzymuje⁴⁶⁷. Umowa ta może być w pewnym zakresie umową o podwójnym skutku zobowiązująco-rozporządzającym. Może to mieć miejsce w przypadku, gdy klub sportowy zobowiązuje się do wydania określonych rzeczy celem spełnienia świadczenia na rzecz zawodnika, takich jak np. mieszkanie, samochód czy też ubranie i sprzęt sportowy.

W orzecznictwie jednolicie przyjmuje się, że umowa ta jest nienazwaną umową o świadczenie usług, do której odpowiednie zastosowanie mają przepisy o zleceniu. W mojej ocenie możemy mówić o empirycznym typie umowy nienazwanej. Wykształciła się ona dzięki praktyce gospodarczej organizacji i związków sportowych, występuje w niej wielokrotnie, wykazuje cechy swoiste, charakterystyczne tylko dla niej, a także jej wzór, wykaz klauzul umownych został wskazany przez polski związek sportowy. Co prawda treść umów o świadczenie usług sportowych może być kształtowana odmiennie w różnych dyscyplinach sportowych, jednak da się wyodrębnić wspólne cechy charakterystyczne takiej umowy.

Przede wszystkim jest to umowa starannego działania. Zawodnik zobowiązuje się do świadczenia usług sportowych z należyłą starannością, ale osiągnięcie określonego wyniku sportowego nie jest zależne jedynie od niego. Niepewność wyniku rywalizacji sportowej wynika z samej jej istoty. Co do zasady wynagrodzenie zawodnika będzie miało charakter stały, niezależny od uzyskania określonego rezultatu. Jednak częstą praktyką jest otrzymywanie przez zawodnika dodatkowych świadczeń pieniężnych w przypadku osiągnięcia określonego wyniku sportowego. Mogą one przybierać formę

⁴⁶⁷ A. Brzozowski (w:) *Zobowiązania. Część ogólna* (red. A. Brzozowski, J. Jastrzębski, M. Kaliński, E. Skowrońska-Bocian), Warszawa 2019, s. 151.

premierii za uzyskane wyniki, wygranie meczu, rozegranie określonej liczby spotkań itd. A zatem w zakresie, w którym uzyskanie dodatkowego świadczenia jest uzależnione od osiągnięcia określonego rezultatu, może to być w pewnym zakresie umowa rezultatu. Dlatego też należy przyjąć, że co do zasady umowa o profesjonalne uprawianie piłki nożnej jest umową starannego działania, a w jej ramach mogą występować pewne elementy zorientowane na osiągnięcie określonego rezultatu.

Umowa ta ma charakter odpłatny. Jest to jedno z głównych kryteriów określenia jej jako umowy o profesjonalne uprawianie piłki nożnej. Z odpłatnością za świadczenie usług sportowych w zakresie piłki nożnej wiąże się zakwalifikowanie tej umowy jako umowy o profesjonalne uprawianie piłki nożnej. Zgodnie z regulacjami wewnątrzwiązkowymi jest to kryterium wyróżniające tę umowę od innych stosunków prawnych, w których zawodnik amator świadczy usługi sportowe na rzecz klubu sportowego. W takim przypadku nie może on bowiem otrzymywać wynagrodzenia za świadczenie takich usług, a jedynie zwrot kosztów poniesionych w związku z reprezentowaniem barw danego klubu sportowego. Odpłatność przyjmuje najczęściej charakter świadczenia pieniężnego, jednak mogą to być również inne świadczenia niepieniężne, w szczególności zapewnienie odpowiedniego zaplecza technicznego, infrastruktury, sprzętu, ubrania sportowego, mieszkania, samochodu itd.

Jest to umowa o charakterze przysparzającym. Obie strony umowy o profesjonalne uprawianie piłki nożnej uzyskują jakąś korzyść majątkową. Zawodnik za świadczone usługi sportowe na rzecz klubu sportowego uzyskuje wynagrodzenie, ewentualnie inne świadczenia o charakterze niepieniężnym. Natomiast usługi świadczone przez zawodnika na rzecz klubu sportowego mają przynieść mu określone korzyści, przede wszystkim sportowe, ale również finansowe w związku z osiąganiem określonych wyników sportowych czy też uczestnictwem oraz organizacją zawodów sportowych. Ponadto poprzez działania promocyjne prowadzone przez zawodnika czy też udostępnianie w określonym zakresie swojego wizerunku klub sportowy może osiągać określone korzyści finansowe. Umowa o profesjonalne uprawianie piłki nożnej jest również umową kauzalną, której ważność uzależniona jest od istnienia prawidłowej kauzy, tj. uzasadnienia prawnego takiego przysporzenia⁴⁶⁸. W tym przypadku należy wskazać, że przyczyną prawną umowy o profesjonalne uprawianie piłki nożnej będzie *causa acquirendi vel obligandi*, w której celem przysporzenia wynikającym w umowy

⁴⁶⁸ Z. Radwański, A. Olejniczak, Prawo cywilne – część ogólna, Warszawa 2015, s. 225.

jest nabycie prawa lub uzyskanie innej korzyści majątkowej⁴⁶⁹. Obie strony są w ramach takiej umowy przysporzone, bowiem uzyskują określone korzyści majątkowe z tytułu jej zawarcia i wykonania, o których mowa powyżej.

Jest to umowa o charakterze konsensualnym, do której zawarcia dochodzi poprzez złożenie zgodnych oświadczeń woli przez strony umowy o profesjonalne uprawianie piłki nożnej. Należy wskazać, że regulacje wewnątrzklubowe wymagają dokonania dodatkowych czynności, takich jak rejestracja zawodnika do klubu sportowego oraz złożenie do PZPN umowy zawartej przez strony, o czym będzie szerzej mowa w dalszych rozważaniach niniejszej dysertacji. Jednak to nie niweluje jej konsensualnego charakteru. Dodatkowo jeżeli nawet w ramach umowy jedna ze stron zobowiązała się do wydania określonych rzeczy w celu wykonania takiej umowy (np. odzieży lub obuwia sportowego na rzecz zawodnika), to taka czynność będzie miała charakter konsensualny, a nie realny⁴⁷⁰. W mojej ocenie w piłce nożnej, czy też szerzej, w sportach zespołowych trudno przyjąć, że zawodnik świadczy usługi sportowe na rzecz klubu sportowego w ramach prowadzonej działalności gospodarczej. Powyższe wynika bowiem z charakteru prawnego umowy o profesjonalne uprawianie piłki nożnej oraz sposobu ukształtowania zobowiązań umownych przez jej strony. Zawodnik nie działa we własnym imieniu, gdyż działa w ramach struktury organizacyjnej klubu sportowego i jest zobowiązany do stosowania się do wytycznych wydawanych przez klub sportowy czy też sztab szkoleniowy klubu sportowego. Nie ponosi ryzyka gospodarczego swojej działalności, gdyż jego wynagrodzenie co do zasady ma charakter stały, niezależny od osiągniętych wyników sportowych czy też aktualnej formy sportowej. Działalność zawodnika nie ma również najczęściej formy zorganizowanej. Zapewnienie odpowiedniego sprzętu sportowego, bazy treningowej, zaplecza technicznego, infrastrukturalnego i personalnego leży po stronie klubu sportowego, a nie samego zawodnika. Dlatego też za nieprawidłową co do zasady należy uznać praktykę zawierania umów o profesjonalne uprawianie piłki nożnej przez zawodników w ramach prowadzonej przez nich działalności gospodarczej. Ich działalność może mieć natomiast charakter działalności zawodowej, co wyklucza stosowanie wobec nich przepisów dotyczących ochrony konsumentów.

Umowa o profesjonalne uprawianie piłki nożnej, jeżeli została ustalona przez klub sportowy, a zawodnik co do zasady nie miał wpływu na kształtowanie treści jej

⁴⁶⁹ A. Brzozowski (w:) *Zobowiązania. Część ogólna* (red. A. Brzozowski, J. Jastrzębski, M. Kaliński, E. Skowrońska-Bocian), Warszawa 2019, s. 151.

⁴⁷⁰ Z. Radwański, A. Olejniczak, *Prawo cywilne – część ogólna*, Warszawa 2015, s. 225-226.

postanowień, może być uznana za wzorzec umowy. Podobnie regulamin wewnętrzny klubowy, który stanowi integralną część umowy, a jest opracowywany samodzielnie przez klub sportowy. Powyższe prowadzi do obowiązku spełnienia przez klub sportowy określonych czynności przewidzianych prawem, aby umowa została uznana za zawartą.

Organizacje i związki sportowe starają się zapewnić równowagę stronom umowy o profesjonalne uprawianie piłki nożnej, jednak konieczność ważenia spornych interesów, jak również kierowanie się nadrzędnym celem, jakim jest zapewnienie współzawodnictwa sportowego oraz rozwój piłki nożnej, w niektórych sytuacjach prowadzi do tego, że zawodnik może pozostawać słabszą stroną stosunku prawnego. W szczególności trzeba mieć na względzie to, że co do zasady członkami polskiego związku sportowego są kluby sportowe, a nie zawodnicy. Co za tym idzie, to o swoje interesy będą one najbardziej dbać. Jednak w mojej ocenie szczególna rola polskiego związku sportowego, która została przyznana przez ustawodawcę, implikuje konieczność zapewnienia odpowiedniej ochrony prawnej również zawodnikom.

Rozdział IV. Zawarcie umowy o profesjonalne uprawianie piłki nożnej

Niniejszy rozdział zostanie poświęcony zawarciu umowy o profesjonalne uprawianie piłki nożnej. Zostanie wskazane, w jaki sposób dochodzi do zawarcia takiej umowy oraz w jakich przypadkach jest to możliwe. Ponadto zostaną opisane podstawowe sposoby zawarcia umowy o profesjonalne uprawianie piłki nożnej. Istotne znaczenie odgrywają w tym zakresie regulacje wewnątrzwiązkowe, które określają sytuacje, w których możliwe jest zawarcie umowy o profesjonalne uprawianie piłki nożnej, a także jakie przesłanki muszą być przez strony tej umowy spełnione. Dodatkowo zostanie określona forma takiej umowy oraz czas jej trwania. Zostaną także przedstawione dodatkowe klauzule umowne, które powinny zostać określone przez strony umowy o profesjonalne uprawianie piłki nożnej.

1. Konsensus jako podstawa zawarcia umowy o profesjonalne uprawianie piłki nożnej

Zgodnie z ogólnymi zasadami praw cywilnego, do zawarcia umowy dochodzi poprzez dojście do konsensusu, tj. złożenia przez strony umowy zgodnych oświadczeń woli. a zatem czynnikiem konstytuującym zawarcie umowy jest zgodność oświadczeń woli stron umowy o profesjonalne uprawianie piłki nożnej. Zgodność ta, a więc konsensus, powinna być rozumiana jako złożenie oświadczeń woli przez strony umowy, które mają wspólny sens polegający na ustanowieniu przez te strony wspólnych reguł postępowania lub też innych tożsamych skutków prawnych⁴⁷¹.

W doktrynie przyjmuje się, że „oświadczeniem woli jest takie zachowanie, które wyraża w sposób dostateczny zamiar wywołania skutku w postaci ustanowienia, zmiany lub ustania stosunku prawnego”⁴⁷². Zgodnie z treścią art. 60 § 1 k.c. oświadczenie woli może zostać wyrażone przez każde zachowanie się danej osoby ujawniające jej wolę w sposób dostateczny, w tym także poprzez ujawnienie tej woli w postaci elektronicznej.

Mając powyższe na uwadze, należy uznać, że przepisy k.c. wskazują, że zawarcie umowy nie jest co do zasady uzależnione od tego, czy zostało dokonane w formie pisemnej, bowiem może dojść do zawarcia umowy również w formie ustnej, a także poprzez tzw. czynności konkludentne. Czynności dokonane *per facta concludentia* zostają zawarte w sposób dorozumiany poprzez jakiegokolwiek zachowanie się danej osoby

⁴⁷¹ Z. Radwański, P. Machnikowski, Zawarcie umowy (w:) System Prawa Prywatnego. Prawo cywilne – część ogólna, t. II (red. Z. Radwański, A. Olejniczak), Warszawa 2019, s. 424.

⁴⁷² A. Cempura, A. Kasolik, Metodyka sporządzania umów gospodarczych, Warszawa 2016, s. 18-19.

uzewnętrzniające jej wolę w sposób obiektywnie zrozumiąły. Oznacza to, że jej zachowanie w danych okolicznościach sprawy w sposób dostateczny wyraża jej wolę wywołania określonych skutków prawnych objętych treścią danej czynności prawnej⁴⁷³. Wymóg dokonania czynności prawnej w formie szczególnej (np. w formie dokumentowej, pisemnej, notarialnej, z datą pewną) musi więc wynikać z konkretnej normy ustawowej⁴⁷⁴.

Jednym z podstawowych wymogów koniecznych do zawiązania umowy jest uzewnętrznienie woli przez osobę będącą stroną umowy. a więc osoba taka musi wykazać wolę zawarcia umowy w sposób zewnętrzny, a nie tylko poprzez istnienie woli wewnętrznej, czyli jej przekonanie o tym, że chce umowę zawrzeć. W doktrynie wskazuje się, że powyższe przemawia za przyjęciem tzw. teorii oświadczenia woli⁴⁷⁵. Osoba taka musi poprzez swoje zewnętrzne zachowanie wykazać, że chce zawrzeć umowę o określonej treści. Co za tym idzie, jej zachowanie musi być wyrażone w taki sposób, aby było zrozumiałe dla pozostałych uczestników obrotu zgodnie z powszechnie przyjętymi regułami znaczeniowymi⁴⁷⁶.

Zgodnie z przepisami k.c., oświadczenie woli, które ma zostać złożone drugiej osobie jest złożone z chwilą, gdy doszło do niej w taki sposób, że mogła zapoznać się z jego treścią. Ponadto oświadczenie to może zostać skutecznie odwołane w przypadku, gdy doszło jednocześnie z oświadczeniem woli lub wcześniej.

Polski ustawodawca przyjął zatem tzw. teorię doręczenia, tj. powiązania skutku prawnego w postaci złożenia określonego oświadczenia woli z chwilą doręczenia tego oświadczenia drugiej stronie umowy w taki sposób, że mogła ona powziąć wiadomość odnośnie do jego treści. Powyższe nie jest jednak równoznaczne z koniecznością faktycznego zapoznania się z treścią tego oświadczenia⁴⁷⁷. Koncepcja ta umożliwia przyjęcie obiektywnych kryteriów oceny skuteczności złożenia oświadczenia woli, a co

⁴⁷³ Wyrok Sądu Apelacyjnego w Białymstoku z dnia 1.2.2018 r., I ACa 712/17, Lex nr 2457487; Wyrok Sądu Najwyższego z dnia 8.11.2005 r., i CK 275/05, Lex nr 186839.

⁴⁷⁴ *M. Saffjan*, Komentarz do art. 60 k.c. (w:) Kodeks cywilny. Komentarz do art. 1-449¹⁰ (red. *K. Pietrzykowski*), Warszawa 2018, s. 316.

⁴⁷⁵ Wyrok Sądu Apelacyjnego w Szczecinie z dnia 24.7.2013 r., I ACa 287/13, Lex nr 1430804.

⁴⁷⁶ *M. Saffjan*, Komentarz do art. 60 k.c. (w:) Kodeks cywilny. Komentarz do art. 1-449¹⁰ (red. *K. Pietrzykowski*), Warszawa 2018, s. 317.

⁴⁷⁷ Zob. Wyrok Sądu Najwyższego z dnia 22.3.2017 r., III CSK 148/16, Lex nr 2352146; Wyrok Sądu Najwyższego z dnia 3.10.2017 r., II PK 242/16, Lex nr 2390715; Wyrok Sądu Najwyższego z dnia 16.3.1995 r., I PRN 2/95, Lex nr 12025.

za tym idzie, pozwala odpowiednio wyważyć interesy stron oraz zapewnić bezpieczeństwo obrotu⁴⁷⁸.

Przepisy k.c. wprowadzają zatem domniemanie prawne, które może zostać obalone. Do oceny, czy oświadczenie woli zostało złożone skutecznie, konieczne jest ustalenie, czy dana osoba, wobec której oświadczenie woli zostało złożone, mogła zapoznać się z jego treścią⁴⁷⁹. Ma to istotne znaczenie w szczególności w przypadku składania oświadczeń woli za pomocą przesyłki pocztowej lub poczty elektronicznej. Gdy oświadczenie takie jest składane osobiście drugiej osobie – pisemnie lub ustnie, nie powinno być co do zasady wątpliwości, że miała ona możliwość zapoznania się z jego treścią. W przypadku, gdy oświadczenie woli składane jest za pomocą środków porozumienia się na odległość w postaci przesyłki pocztowej, możliwość zapoznania się z treścią oświadczenia sprowadza się w szczególności do oceny, czy została ona wysłana na prawidłowy adres, pod którym druga strona faktycznie mieszka lub ma swoją siedzibę. Należy przy tym pamiętać, że skuteczność doręczenia takiego oświadczenia nie jest wyłączona w przypadku, gdy dana osoba celowo nie odbiera przesyłki pocztowej zawierającej to oświadczenie⁴⁸⁰.

W przypadku składania oświadczeń woli za pomocą środków komunikacji elektronicznej, przepisy k.c. wskazują, że takie oświadczenie uważa się za złożone drugiej osobie z chwilą, gdy wprowadzono je do środka komunikacji elektronicznej w taki sposób, żeby osoba ta mogła zapoznać się z jego treścią⁴⁸¹. W praktyce oznacza to, że osoba składająca oświadczenie woli jest zobowiązana do wykazania, że oświadczenie zostało wprowadzone do środka komunikacji elektronicznej w taki sposób, że jego adresat miał możliwość zapoznania się z jego treścią. W szczególności, że doszło do skutecznego zapisania wiadomości zawierającej oświadczenie na jego poczcie⁴⁸². W tym zakresie można posłużyć się przede wszystkim usługą potwierdzenia komunikatu elektronicznego lub w przypadku posłużenia się podpisem elektronicznym, potwierdzenia udzielonego przez akredytowaną w tym zakresie jednostkę certyfikacyjną⁴⁸³.

⁴⁷⁸ *M. Safjan*, Komentarz do art. 61 k.c. (w:) Kodeks cywilny. Komentarz do art. 1-449¹⁰ (red. *K. Pietrzykowski*), Warszawa 2018, s. 323.

⁴⁷⁹ Wyrok Sądu Najwyższego z dnia 17.3.2010 r., II CSK 454/09, Lex nr 607178.

⁴⁸⁰ Wyrok Sądu Apelacyjnego w Białymstoku z dnia 22.4.2016 r., I ACa 1137/15, Lex nr 2032385; Wyrok Sądu Apelacyjnego w Warszawie z dnia 28.11.2011 r., VI ACa 445/11, Lex nr 1171446; Wyrok Sądu Najwyższego z dnia 18.1.2005 r., II PK 124/04, Lex nr 602690.

⁴⁸¹ Zob. szerzej: *M. Gromaszek*, Składanie oświadczeń woli w postaci elektronicznej, *Przegląd Prawa Handlowego* 2007, Nr 3, s. 51-56; *W.J. Kocot*, Ofertowy i negocjacyjny tryb zawarcia umowy w ujęciu znolizowanych przepisów kodeksu cywilnego, *Przegląd Prawa Handlowego* 2003, Nr 5, s. 14 i nast.

⁴⁸² Wyrok Sądu Apelacyjnego w Gdańsku z dnia 12.10.2016 r., V ACa 33/16, Lex nr 2191587.

⁴⁸³ Wyrok Sądu Apelacyjnego w Katowicach z dnia 6.4.2018 r., V AGa 259/18, Lex nr 2490083.

Strony w zawieranej pomiędzy sobą umowie mogą uzgodnić sposób komunikacji oraz składania wobec siebie oświadczeń, który, zgodnie z poglądami wyrażonymi w doktrynie, może odbiegać od ogólnie przyjętych sposobów komunikacji. w takim przypadku będzie on wiążący dla stron przy ustaleniu skuteczności doręczenia oświadczenia woli⁴⁸⁴. W praktyce strony w umowie często wskazują adres do doręczeń dotyczący składania oświadczeń związanych z realizacją umowy, jak też zobowiązują się do powiadamiania drugiej strony umowy o zmianie tego adresu. W przypadku niewywiązania się przez jedną ze stron umowy z zobowiązania umownego do powiadomienia o zmianie adresu do doręczeń, naraża się ona na odpowiedzialność zgodnie z postanowieniami art. 471 k.c. Nie wyklucza to jednak badania skuteczności złożenia oświadczenia woli na podstawie reguł wynikających z art. 61 k.c.⁴⁸⁵

Niezależnie od powyższego należy wskazać, że w przypadku, gdy oświadczenie woli powinno zostać złożone w odpowiedniej formie, uznanie skuteczności jego złożenia oprócz przesłanek opisanych powyżej jest uzależnione od zachowania przepisanej formy złożenia tego oświadczenia⁴⁸⁶.

Należy również wskazać na szczególną regulację w omawianym zakresie dotyczącą zawierania umowy przy wykorzystaniu wzorca umownego (art. 384 k.c.). Podmiot, który opracował wzorzec umowy, jest zobowiązany co do zasady do jego doręczenia drugiej stronie przy zawieraniu umowy, aby wywołać skutek prawny w postaci włączenia postanowień wzorca do treści umowy. Natomiast w przypadku, gdy wykorzystanie wzorca jest zwyczajowo przyjęte w stosunkach danego rodzaju, do wywołania powyżej wskazanych skutków prawnych wystarczające jest, aby druga strona mogła z łatwością się dowiedzieć o jego treści, np. poprzez udostępnienie na stronie internetowej⁴⁸⁷. W mojej ocenie, klub sportowy powinien udostępnić wykorzystywane wzorce umowne zawodnikowi, aby wywołać przewidziane w przepisach prawa skutki prawne.

Przepisy k.c. wskazują również na metody wykładni oświadczeń woli stron, tzn. w jaki sposób powinny być one rozumiane i interpretowane. Zgodnie z treścią art. 65 § 1 k.c., oświadczenia woli stron umowy należy tłumaczyć tak, jak wymagają tego, określone w danych okolicznościach sprawy, zasady współżycia społecznego oraz ustalone

⁴⁸⁴ *M. Saffan*, Komentarz do art. 61 k.c. (w:) Kodeks cywilny. Komentarz do art. 1-449¹⁰ (red. *K. Pietrzykowski*), Warszawa 2018, s. 324; *F. Zoll*, Glosa do wyroku Sądu Najwyższego z dnia 14.12.2012 r., I CSK 350/12, Monitor Prawa Bankowego 2013, Nr 10, s. 30-35.

⁴⁸⁵ Wyrok Sądu Najwyższego z dnia 14.12.2012 r., I CSK 350/12, Lex nr 1294220.

⁴⁸⁶ Uchwała Sądu Najwyższego 7 sędziów – zasada prawna z dnia 20.2.1967 r., III CZP 88/66, Lex nr 596.

⁴⁸⁷ Zob. szerzej: *J. Haberko*, Moc wiążąca wzorców umownych, Przegląd Sądowy 2007, Nr 7-8, s. 109-126.

zwyczajem. Natomiast w § 2 powołanej regulacji wskazano, że przy umowach należy badać, jaki był zgodny zamiar stron umowy i jej cel, a nie opierać się na dosłownym brzmieniu tej umowy⁴⁸⁸.

Mając powyższe na uwadze, należy wskazać, że konsekwencją powołanego powyżej unormowania jest konieczność dokonywania wykładni umowy na trzech poziomach. Zatem na poziomie literalnego brzmienia umowy ustalenia treści oświadczeń woli stron umowy przy zastosowaniu reguł wskazanych w art. 65 § 1 k.c., a także ustalenia sensu złożonych przez strony oświadczeń woli poprzez odwołanie się do kryteriów zgodnego zamiaru stron i celu tej umowy⁴⁸⁹.

Literalne brzmienie umowy może nie wystarczać do prawidłowej oceny treści złożonych przez strony umowy oświadczeń woli. W tym zakresie powinny być brane pod uwagę występujące w obrocie w danych stosunkach zasady współżycia społecznego oraz ustalone zwyczaje.

Wyjaśnienie, co należy rozumieć pod pojęciem zasad współżycia społecznego, zostało omówione w kontekście granic zasady swobody umów, a co za tym idzie, pojęcie to powinno być interpretowane jednakowo w danym systemie prawa. Dlatego też uwagi tam poczynione, zostają aktualne również w tym zakresie.

W orzecznictwie wskazuje się, że pojęcie ustalonych zwyczajów odnosi się do typowych zachowań osób dokonujących czynności prawnych, w tym związanych ze sposobem zawarcia lub wykonania umowy. Istota ustalonych zwyczajów polega na tym, że funkcjonują one na pewnym obszarze lub w określonej grupie społecznej w czasie dokonywania określonego rodzaju czynności prawnej⁴⁹⁰. Co za tym idzie, ustalenie znaczenia treści złożonych przez strony oświadczeń woli powinno następować w oparciu o występujące w danych okolicznościach zwyczaje, w szczególności przejawiające się w uwzględnieniu czasu, profesji, miejsca, charakteru obrotu czy też utrwalonych tradycji⁴⁹¹.

⁴⁸⁸ Zob. szerzej: *M. Romanowski*, Ogólne reguły wykładni kontraktów w świetle zasad europejskiego prawa kontraktów a reguły wykładni umów w prawie polskim, *Przegląd Prawa Handlowego* 2004, Nr 8, s. 11-18; *M. Romanowski*, Szczegółowe reguły wykładni kontraktów w świetle zasad europejskiego prawa kontraktów a reguły wykładni umów w prawie polskim, *Przegląd Prawa Handlowego* 2004, Nr 9, s. 12-18.

⁴⁸⁹ Wyrok Sądu Apelacyjnego w Warszawie z dnia 9.5.2018 r., I ACa 57/17, Lex nr 2514570.

⁴⁹⁰ Wyrok Sądu Apelacyjnego w Białymstoku z dnia 25.1.2018 r., I ACa 745/17, Lex nr 2449704.

⁴⁹¹ Zob. Wyrok Sądu Najwyższego z dnia 15.2.2018 r., IV CSK 86/17, Lex nr 2510245; Wyrok Sądu Apelacyjnego we Wrocławiu z dnia 15.3.2018 r., I ACa 1935/17, Lex nr 2546134; Wyrok Sądu Apelacyjnego w Białymstoku z dnia 29.12.2017 r., I ACa 661/17, Lex nr 2457427; Wyrok Sądu Apelacyjnego w Katowicach z dnia 14.12.2017 r., V ACa 101/17, Lex nr 2426256.

W mojej ocenie powyższa konstatacja odgrywa istotne znaczenie w zakresie umowy o profesjonalne uprawianie piłki nożnej. Regulacje wewnętrzzwiązkowe, jak również występujące w sporcie zasady generalne powinny być brane pod uwagę przy dokonywaniu wykładni tej umowy jako ustalone, obowiązujące w sferze sportu zwyczajnie lub zasady współżycia społecznego.

Ponadto wykładnia oświadczeń woli stron umowy powinna być dokonywana poprzez określenie zgodnego zamiaru tych stron, jak również celu zawartej umowy. Wskazuje się, że zgodny zamiar stron jest najważniejszym kryterium, za pomocą którego następować powinno wyjaśnienie znaczenia złożonych przez strony oświadczeń woli. Dzięki niemu można odczytać faktyczną intencję stron co do skutków prawnych uzgodnionych w umowie postanowień. Cel umowy odnosi się natomiast do intencji stron umowy co do osiągnięcia określonego stanu rzeczy⁴⁹². Cel ten nie musi być wprost określony w umowie, ale może wynikać z całokształtu jej postanowień, jak również sposobu jej wykonywania. Co do zasady nie chodzi tutaj o typowy cel konkretnego typu umowy cywilnoprawnej wynikającej przykładowo z jej kausalności, ale zindywidualizowany cel zawartej umowy, który jest uwarunkowany określonymi interesami jej stron, wyrażający się w funkcji, jaką pełnić ma ta umowa⁴⁹³. Powyższe nie wyłącza jednak możliwości ustalania celu umowy poprzez odwołanie się do „celów typowych” dla określonego rodzaju umowy, służących zaspokojeniu typowych potrzeb⁴⁹⁴.

Przedstawione powyżej ogólne metody wykładni oświadczeń woli mogą być ograniczone przepisami szczególnymi. Powyższe wynika przede wszystkim z normy art. 385 § 2 k.c., zgodnie z którą postanowienia niejednoznaczne zawarte w umowie pomiędzy przedsiębiorcą a konsumentem powinny być tłumaczone na korzyść konsumenta.

Jednocześnie należy wskazać, że w orzecznictwie zasada interpretacji niejednoznacznych postanowień umownych na korzyść konsumenta bywa analogicznie stosowana także poza sferą obrotu konsumenckiego. W tym zakresie wychodzi się bowiem z założenia, że wątpliwości interpretacyjne, których nie da się rozstrzygnąć za pomocą ogólnych reguł wykładni, powinny być tłumaczone na niekorzyść strony, która

⁴⁹² Wyrok Sądu Apelacyjnego w Katowicach z dnia 28.6.2018 r., III AUa 133/18, Lex nr 2549819.

⁴⁹³ Wyrok Sądu Najwyższego z dnia 28.2.2013 r., III CSK 47/10, Lex nr 738108.

⁴⁹⁴ Z. Radwański, Wykładnia oświadczeń woli składanych indywidualnym adresatom, Warszawa 1992, s. 109.

opracowała treść umowy⁴⁹⁵. Co za tym idzie, ryzyko wątpliwości powstałych z tytułu niejasnych postanowień umowy, niedających się usunąć w drodze ogólnych dyrektyw wykładni, ponosi strona, która zredagowała tekst wywołujący te wątpliwości. W praktyce co do zasady będzie to klub sportowy.

Mając powyższe na uwadze, należy wskazać, że do zawarcia umowy o profesjonalne uprawianie piłki nożnej dojdzie w przypadku, gdy klub sportowy i zawodnik złożą zgodne oświadczenia woli. Umowa przez te strony zawarta powinna podlegać co do zasady ogólnym regułom interpretacyjnym wynikającym z zasad prawa cywilnego. Należy jednak uwzględnić w tym zakresie specyfikę sportu. Dlatego też interpretacja postanowień umowy o profesjonalne uprawianie piłki nożnej powinna być dokonywana z poszanowaniem regulacji wewnątrzklubowych. Szczególne znaczenie mogą również w tym zakresie odgrywać ustalone w sporcie zwyczaje oraz zasady ogólne, takie jak zasada stabilności kontraktowej czy też zasada fair play.

2. Dopuszczalność zawarcia umowy o profesjonalne uprawianie piłki nożnej

Umowa o profesjonalne uprawianie piłki nożnej co do zasady zostaje zawarta poprzez zgodne oświadczenia woli stron umowy, tj. klubu sportowego i zawodnika. Jednak dopuszczalność jej zawarcia, jest określona przez regulacje wewnątrzklubowe. Przede wszystkim wskazują one, jakie przesłanki muszą zostać spełnione, aby mogło dojść do zawarcia takiej umowy.

2.1. Związanie zawodnika umową o profesjonalne uprawianie piłki nożnej z innym klubem sportowym

Co do zasady zawodnik nie może zawrzeć umowy o profesjonalne uprawianie piłki nożnej w przypadku, gdy jest związany taką umową z innym klubem sportowym. Wynika to z obowiązującej w sporcie zasady dopuszczalności reprezentowania tylko jednego klubu sportowego w tym samym czasie.

Zgodnie z regulacjami wewnątrzklubowymi zawodnik może zawrzeć umowę o profesjonalne uprawianie piłki nożnej z klubem sportowym, jeżeli jego umowa z dotychczasowym klubem sportowym wygasła lub wygaśnie w ciągu sześciu miesięcy (jest to tzw. zawodnik wolny). Powyższe ograniczenie ma zapewnić ciągłość rozgrywek piłkarskich.

⁴⁹⁵ Wyrok Sądu Apelacyjnego w Białymstoku z dnia 25.9.2018 r., I ACa 214/18, Lex nr 2574884; Wyrok Sądu Apelacyjnego w Katowicach z dnia 13.12.2010 r., V ACa 389/10, Lex nr 846528; Wyrok Sądu Najwyższego z dnia 28.2.2013 r., III CSK 70/12, Lex nr 1314362.

Minimalne wymagania wskazują, że w przypadku gdy zawodnik jest związany z innym klubem sportowym i umowa ich wiążąca zawiera tzw. klauzulę odstępnego, zawodnik może zawrzeć umowę o profesjonalne uprawianie piłki nożnej z innym klubem, jeżeli spełnione zostaną następujące wymagania: Po pierwsze, dotychczasowy klub sportowy zostanie powiadomiony pisemnie o zamiarze skorzystania z tej klauzuli. Po drugie, kwota odstępnego zostanie zapłacona na rzecz dotychczasowego klubu sportowego, z którym zawodnika łączy umowa. W takim przypadku dotychczasowa umowa z klubem sportowym zostaje automatycznie rozwiązana, a zawodnik może zawrzeć umowę z nowym klubem sportowym. Należy zastanowić się, co oznacza „automatyczne rozwiązanie umowy”. Pod kątem prawa cywilnego, w mojej ocenie, należy to rozumieć jako rozwiązanie umowy na podstawie uprawnienia prawnokształtującego w postaci odstąpienia od umowy za zapłatą odstępnego. W umowach o profesjonalne uprawianie piłki nożnej bardzo często spotykane są klauzule tzw. odstępnego, które zostaną szczegółowo omówione w dalszej części niniejszego rozdziału. Jeżeli dany klub sportowy chce pozyskać zawodnika, może zapłacić na rzecz dotychczasowego klubu sportowego kwotę odstępnego i dzięki temu pozyskać zawodnika, nawet w trakcie związania zawodnika z innym klubem sportowym. Jest to rozwiązanie korzystne zarówno dla zawodnika, jak i klubu sportowego. Dla klubu sportowego jest to korzystne o tyle, że kwota odstępnego ma gwarantować mu opłacalność rozwiązania umowy z zawodnikiem przed upływem terminu, na który została zawarta. W przypadku gdy zawodnik jest w wysokiej formie sportowej i inny klub sportowy, najczęściej o większych możliwościach finansowych lub sportowych, jest zainteresowany pozyskaniem takiego zawodnika, jest to korzystne również dla samego zawodnika.

2.2. Umowa transferu pomiędzy klubem odstępującym a klubem pozyskującym

System transferowy w sporcie jest jedną z najważniejszych jego cech charakterystycznych. Mianem systemu transferowego określa się zbiór regulacji dotyczących zasad dokonywania tzw. transferów zawodników w sporcie, tj. zmiany przez nich przynależności klubowej. W doktrynie wskazuje się, że kwestie dotyczące zmian klubowych przez zawodników należą do spraw ściśle związanych ze współzawodnictwem sportowym, które należą do wyłącznych kompetencji przyznanych polskim związkom sportowym. Dlatego też trudno jest wskazać jeden wspólny dla

wszystkich dyscyplin sportowych system transferowy⁴⁹⁶. W poszczególnych dyscyplinach sportowych kwestie dotyczące zmian przynależności klubowej są regulowane inaczej⁴⁹⁷.

O ile kwestie dotyczące tej materii faktycznie regulowane są przez poszczególne związki i organizacje sportowe, o tyle nie są to kwestie, które należą jedynie do wyłącznej kompetencji przyznanej tym związkom. Uważam, że w zakresie, w jakim kształtują prawa i obowiązki określonych podmiotów prawa działających w sporcie, a także wpływają na zakres swobód Rynku Wewnętrznego gwarantowanych przez przepisy prawa europejskiego, podlegają ocenie zgodności z przepisami prawa powszechnie obowiązującego.

W szczególności należy mieć na uwadze rolę przeprowadzania transferów, która w obliczu profesjonalizacji i komercjalizacji sportu ma obecnie bardzo istotne znaczenie. Jest to spowodowane przede wszystkim ogromnymi kwotami z tytułu transferów⁴⁹⁸. Co za tym idzie, budzi ogromne zainteresowanie mediów oraz kibiców. Przede wszystkim jednak podmioty działające w sporcie są zainteresowane czerpaniem jak największych korzyści związanych z ich przeprowadzaniem. To zaś może prowadzić do negatywnych zjawisk występujących w sporcie oraz wypaczenia istoty rywalizacji sportowej. W doktrynie wskazuje się nawet, że zawodnik jest traktowany w ramach tego systemu jak przedmiot, a nie podmiot prawa. Już same potoczne nazewnictwo z tym związane, tj. „sprzedaży zawodnika”, budzi wątpliwości prawne i moralne oraz pokazuje sposób traktowania zawodników⁴⁹⁹. W mojej ocenie, należy mieć przede wszystkim na względzie to, że tzw. transfer zawodnika może odbyć się jedynie w przypadku, gdy jest

⁴⁹⁶ M. Biliński, System transferowy w sporcie (w:) *Leksykon prawa sportowego. 100 podstawowych pojęć* (red. M. Leciak), Warszawa 2017, s. 227.

⁴⁹⁷ W przypadku koszykówki obowiązuje tzw. lista czystości oraz promesa listy czystości. Celem wydania listy czystości jest zaświadczenie, że dany zawodnik nie jest związany obowiązującą umową z innym klubem sportowym, a co za tym idzie, może zawrzeć umowę z danym klubem sportowym. Jest on wydawany w przypadku, gdy zawodnik nie posiada umowy z dotychczasowym klubem sportowym lub gdy nie uczestniczył we współzawodnictwie sportowym w koszykówce w Polsce lub za granicą w okresie trzech pełnych sezonów. Natomiast promesa listy czystości jest oświadczeniem klubu sportowego zawodnika – wychowanka, że wyda zawodnikowi list czystości, pod warunkiem otrzymania ekwiwalentu za jego wyszkolenie – zob. Regulamin Współzawodnictwa Sportowego wydany przez Polski Związek Koszykówki na sezon 2019/2020, <https://pzkosz.pl/dokumenty.html>, data dostępu: 15.11.2019 r. W przypadku sportu żużlowego zawodnik może zmienić barwy klubowe, jeżeli jest zwolniony z dotychczasowego klubu sportowego, tj. w przypadku upływu okresu obowiązywania umowy, rozwiązania jej za porozumieniem stron lub z powodów określonych szczegółowo w regulaminie i brak jest zobowiązań zawodnika wobec dotychczasowego klubu sportowego – zob. Regulamin Przynależności Klubowej w Sporcie Żużlowym wydany przez Polski Związek Motorowy na sezon 2019/2020, https://www.pzm.pl/pliki/zg/zuzel/2020/Regulaminy/04a_rpk_2020_2.pdf, data dostępu: 15.11.2019 r.

⁴⁹⁸ Szczegółowe dane dotyczące kwot z tytułu tzw. transferów zawodników w piłce nożnej można znaleźć na stronie www.transfermarkt.com, data dostępu: 15.11.2019 r.

⁴⁹⁹ W. Sanetra, Zmiana klubu sportowego przez sportowca w świetle polskiego prawa (w:) *Tzw. sprawa Bosmana z polskiej perspektywy* (red. A.J. Szwarc), Poznań 2006, s. 80.

on związany z dotychczasowym klubem sportowym umową o profesjonalne uprawianie piłki nożnej. Zgodnie zaś z podstawowymi zasadami prawa cywilnego, umów należy przestrzegać, a zawarcie umowy terminowej ma na celu zapewnienie jej trwałości. Dlatego też, w mojej ocenie, regulacje dotyczące transferów, tj. zmian przynależności klubowej zawodników w czasie, gdy są oni związani umową o profesjonalne uprawianie piłki nożnej z dotychczasowym klubem sportowym, mogą być uzasadnione. Klub sportowy, decydując się na wyrażenie zgody na zmianę przynależności klubowej przez zawodnika w trakcie łączącej ich umowy o profesjonalne uprawianie piłki nożnej, może mieć interes prawny w tym, aby otrzymać z tego tytułu określoną kwotę, która ma mu rekompensować wcześniejsze zakończenie stosunku prawnego. Regulacje te powinny być jednak efektywne, a przede wszystkim chronić prawa zawodników. Z uwagi na doniosłość spraw dotyczących systemu transferowego, a także potencjalne zagrożenia związane z przeprowadzaniem tzw. transferów zawodników, powinny być one nadzorowane nie tylko przez organizacje i związki sportowe, ale przede wszystkim przez organy państwowe oraz międzynarodowe, w tym europejskie.

Dla systemu transferowego w piłce nożnej podstawowe znaczenie odgrywają regulacje RSTP ustanowione przez FIFA, które określają kwestie dotyczące międzynarodowych zmian przynależności klubowej przez zawodników piłki nożnej. W Polsce materia ta jest również regulowana szczegółowo przez PZPN, w szczególności w Uchwale dot. zmian przynależności klubowej zawodników i dotyczy przeprowadzania tzw. transferów w ramach klubów należących do PZPN.

Zgodnie z regulacjami wewnątrzklubowymi transfer oznacza zmianę przynależności klubowej na podstawie umowy zawartej pomiędzy klubem odstępującym a klubem pozyskującym. Na jej podstawie zawodnik będący zawodnikiem klubu odstępującego związany z nim umową o profesjonalne uprawianie piłki nożnej w chwili zawierania umowy transferu zmienia przynależność do klubu odstępującego. Przy czym niedopuszczalny jest transfer tzw. zawodnika wolnego, tj. takiego, który zmienia przynależność klubową z uwagi na wygaśnięcie umowy o profesjonalne uprawianie piłki nożnej z dotychczasowym klubem sportowym. Powyższa reguła została ustanowiona w wyniku przełomowego w piłce nożnej wyroku TSUE w sprawie *Bosmana*, który był omawiany we wcześniejszych rozważaniach niniejszej dysertacji.

Z transferem tym jest związany obowiązek uiszczenia przez klub pozyskujący określonej sumy pieniężnej na rzecz klubu odstępującego za dokonanie transferu zawodnika, tzw. opłaty transferowej. Ma ona rekompensować koszty poniesione przez

dotychczasowy klub sportowy na wyszkolenie sportowe zawodnika, a także utracone korzyści, które klub sportowy uzyskałby, gdyby zawodnik wykonał zawartą z nim umowę. A zatem, jest to kwota, którą otrzymuje klub sportowy za zwolnienie zawodnika z obowiązku wykonania umowy o profesjonalne uprawianie piłki nożnej w okresie, na jaki została ona zawarta. Kwota ta jest kwotą umowną pomiędzy w/w klubami sportowymi. Kluby te, jak i sam zawodnik, muszą wyrazić zgodę na jej zawarcie⁵⁰⁰.

Charakter umowy transferu zawodnika jest dyskusyjny, ale w doktrynie przeważa pogląd, że jest to umowa na rzecz osoby trzeciej⁵⁰¹. W świetle tej koncepcji stronami umowy transferowej jest klub odstępujący oraz klub pozyskujący, a jest ona zawierana na rzecz zawodnika. W ramach tej umowy klub odstępujący zobowiązuje się wyrazić zgodę na rozwiązanie z danym zawodnikiem umowy o profesjonalne uprawianie piłki nożnej w zamian za wynagrodzenie (tzw. opłatę transferową), płatne przez klub pozyskujący. Na zawarcie takiej umowy zawodnik powinien wyrazić zgodę⁵⁰².

Przedstawiciele doktryny międzynarodowego prawa sportowego wskazują na dwa rodzaje praw przysługujących klubowi sportowemu. Po pierwsze, jest to prawo federacyjne klubu sportowego do zawodnika, które dotyczy praw klubu sportowego do rejestracji danego zawodnika do klubu, na podstawie stosunku przynależności do tego klubu. Po drugie, prawa ekonomiczne, które polegają na prawie do uzyskania tzw. sumy transferowej z kolejnego transferu zawodnika lub innych korzyści majątkowych związanych z dalszą karierą piłkarską takiego zawodnika⁵⁰³. Prawa ekonomiczne są podzielne, a co za tym idzie, mogą być przenoszone na inne podmioty⁵⁰⁴. Regulacje wewnątrzklubowe ograniczyły jednak możliwość ich swobodnego przenoszenia ze względu na możliwość występowania negatywnych zjawisk z tym związanych⁵⁰⁵.

⁵⁰⁰ A. Mikołajczyk, Rynek transferowy w piłce nożnej. Doświadczenia europejskie, Studia Gdańskie. Wizje i rzeczywistość, t. VIII, s. 173.

⁵⁰¹ S. Zemanek, Umowa transferu zawodnika piłki nożnej w świetle przepisów prawa cywilnego (w:) Prawo sportowe i turystyczne – między regulacją a deregulacją (red. M. Kaliński, M. Koszowski), Kraków 2011, s. 187-190; M. Biliński, System transferowy w sporcie (w:) Leksykon prawa sportowego. 100 podstawowych pojęć (red. M. Leciak), Warszawa 2017, s. 228-229.

⁵⁰² S. Zemanek, Umowa transferu zawodnika piłki nożnej w świetle przepisów prawa cywilnego (w:) Prawo sportowe i turystyczne – między regulacją a deregulacją (red. M. Kaliński, M. Koszowski), Kraków 2011, s. 187-188.

⁵⁰³ P. Kawalek, Wpływ federacji sportowych na ograniczenie swobody umów w sporcie na przykładzie instytucji third party ownership (w:) Prawne aspekty funkcjonowania federacji sportowych (red. M. Biliński), Kraków 2013, s. 49.

⁵⁰⁴ J. Laskowski, Prawne aspekty zmiany przynależności klubowej zawodnika piłki nożnej, Warszawa 2016, niepubl., s. 153.

⁵⁰⁵ Zob. szerzej: R. Niwiński, Zakaz third – party ownership przejawem naruszenia unijnych reguł ochrony konkurencji przez FIFA?, Internetowy Kwartalnik Antymonopolowy i Regulacyjny 2017, Nr 1(6), s. 102-108; P.H.R. de Mendonca, Third – party ownership prohibition in football and European Union

W związku z powyższym Jakub Laskowski uznał, że przedmiotem umowy transferowej jest przeniesienie praw federacyjnych do zawodnika przez klub odstępujący na rzecz klubu pozyskującego za zgodą samego zawodnika. Przeniesienie praw federacyjnych do zawodnika polega na wygaśnięciu prawa do rejestracji zawodnika w klubie odstępującym i jednocześnie przeniesieniu tego prawa przez zawodnika, który jest posiadaczem samoistnym tego prawa, na klub pozyskujący⁵⁰⁶. W mojej ocenie nie jest to stanowisko prawidłowe. Trudno przyjąć, żeby zawodnik był posiadaczem samoistnym prawa do rejestracji zawodnika w klubie sportowym. Instytucja posiadania samoistnego w przepisach prawa cywilnego odnosi się jedynie do rzeczy, a nie praw. Nie sposób zatem uznać, żeby zawodnik mógł być posiadaczem samoistnym tego prawa. Dlatego też, na kanwie przepisów prawa cywilnego należy przyjąć, że charakter tej umowy jest najbliższy konstrukcji umowy na rzecz osoby trzeciej.

System transferowy w piłce nożnej opiera się również na zasadzie słuszności i solidarności pomiędzy klubami sportowymi uczestniczącymi we współzawodnictwie sportowym w tym sporcie. Jednym z podstawowych jej przejawów jest zasada uzyskania rekompensaty za szkolenie młodych zawodników przez klub sportowy. Pełni ona dwie podstawowe funkcje. Po pierwsze, ma zachęcać kluby sportowe do szkolenia młodych zawodników w sposób efektywny, na jak najwyższym poziomie sportowym. Po drugie, stanowi wyraz solidarności klubów sportowych, które mają uzyskać rekompensatę za wkład w szkolenie i doskonalenie umiejętności sportowych zawodnika⁵⁰⁷. Rekompensata taka przysługuje co do zasady w przypadku transferów dotyczących zawodników, którzy nie ukończyli 23 roku życia. Regulacje wewnątrzklubowe określają również szczegółowe zasady dotyczące sposobu obliczania i wypłaty ekwiwalentu za wyszkolenie⁵⁰⁸.

Drugą zasadą jest tzw. mechanizm solidarnościowy. Ma on zastosowanie w przypadku, gdy zawodnik, który co do zasady nie ukończył 23 roku życia, zmienia przynależność klubową w okresie obowiązywania umowy o profesjonalne uprawianie

fundamental freedoms: CAS decision on RFC Seraing case, *The International Sports Law Journal* 2018, Vol. 18, s. 39-45.

⁵⁰⁶ J. Laskowski, *Prawne aspekty zmiany przynależności klubowej zawodnika piłki nożnej*, Warszawa 2016, niepubl., s. 446.

⁵⁰⁷ A. Wach, *Nowe regulacje transferowe FIFA (w:) Tzw. sprawa Bosmana z polskiej perspektywy* (red. A.J. Szware), Poznań 2006, s. 112.

⁵⁰⁸ Aneks nr 4 do RSTP pt. Training compensation, <https://www.fifa.com>, data dostępu: 15.11.2019 r.; Uchwała nr V/88 z 23.5.2018 r. Zarządu Polskiego Związku Piłki Nożnej w sprawie określenia zasad ustalania ekwiwalentu za wyszkolenie zawodników z późn. zm., www.pzpn.pl/dokumenty, data dostępu: 15.11.2019 r.

piłki nożnej pomiędzy nim a klubem odstępującym. Polega on na tym, że część należnej temu klubowi sportowemu rekompensaty (obecnie jest to 5%) zostaje rozdzielona pomiędzy poprzednie kluby sportowe, których barwy klubowe zawodnik reprezentował i które były zaangażowane w szkolenie takiego zawodnika⁵⁰⁹. Dzięki temu kluby sportowe, w których występował zawodnik, mogą czerpać korzyści z jego wyszkolenia nie tylko w przypadku dokonania transferu bezpośrednio z tego klubu sportowego, ale również z tytułu przyszłych transferów takiego zawodnika⁵¹⁰. Kwestie dotyczące obliczania należnych wypłat są szczegółowo regulowane przez organizacje i związki sportowe⁵¹¹. Obecnie mechanizm solidarnościowy ma zastosowanie jedynie w przypadku, gdy dochodzi do tzw. transferu międzynarodowego, tj. do klubu sportowego przynależącego do związku sportowego z innego kraju. Budzi to dość duże kontrowersje na rynku sportowym⁵¹². Wskazuje się bowiem, że rekompensata na rzecz poprzednich klubów sportowych powinna być uiszczana niezależnie od tego, czy zawodnik zmienia klub sportowy na inny w tym samym kraju czy też w innym. W mojej ocenie jeżeli system mechanizmu solidarnościowego ma wynikać z zasad współżycia społecznego i ma zachęcać do szkolenia młodych zawodników przez kluby sportowe, powinien on mieć zastosowanie niezależnie od tego, pomiędzy klubami sportowymi z jakich związków sportowych dochodzi do umowy transferowej. Brak jest jakiegokolwiek uzasadnienia prawnego dla różnicowania sytuacji prawnej klubów sportowych w powyższym zakresie.

Jednocześnie należy zaznaczyć, że zgodnie z regulacjami wewnątrzwiązkowymi zakazane jest co do zasady dokonywanie międzynarodowego transferu zawodnika małoletniego, tj. poniżej 18 roku życia. Wynika to z konieczności zapewnienia kontynuacji edukacji przez młodego zawodnika oraz zapewnienia ciągłości relacji i wychowania w najbliższej rodzinie, a także przeciwdziałanie potencjalnym nadużyciom związanym z dokonywaniem transferów młodych zawodników⁵¹³. Regulacje

⁵⁰⁹ W doktrynie międzynarodowej wskazuje się na kwestie problematyczne związane ze stosowaniem mechanizmu solidarnościowego, zob. szerzej: *M.F. Chemor*, Solidarity contribution in pathological contract terminations, *The International Sports Law Journal* 2013, Vo. 13, s. 225-235.

⁵¹⁰ *M. Gniatowski*, Mechanizm solidarnościowy (według FIFA i według PZPN), <http://gniakowski.com/mechanizm-solidarnosci-wedlug-fifa-i-wedlug-pzpn/>, data dostępu: 15.11.2019 r.

⁵¹¹ Aneks nr 5 do RSTP pt. Solidarity mechanism, <https://www.fifa.com>, data dostępu: 15.11.2019 r.

⁵¹² Zob. przykładowo sprawę dot. Krzysztofa Piątka, *B. Zimkowski*, Miliony w akademiach. FIFA zmieni przepisy, dzięki którym polskie kluby mogą zarobić fortunę, <https://sportowefakty.wp.pl/pilka-nozna/814535/miliony-w-akademiach-fifa-zmieni-przepisy-dzieki-ktorym-polskie-kluby-moga-zarob>, data dostępu: 15.11.2019 r.

⁵¹³ *K. Kania*, Międzynarodowy transfer zawodnika profesjonalnego w świetle swobody przepływu pracowników, *Monitor Prawa Pracy* 2012, Nr 11, s. 582.

wewnątrzwiązkowe przewidują wyłączenia w tym zakresie, np. w przypadku, gdy zawodnik przeprowadza się wraz z rodzicami do innego państwa.

System transferowy w piłce nożnej jest oparty na zasadzie fair play, a więc założenia, że kluby sportowe, które włożyły wkład w wyszkolenie zawodnika i jego ukształtowanie, powinny uzyskać określoną rekompensatę z tego tytułu, a także partycypować w korzyściach, które wiążą się z rozwojem danego zawodnika. Powinno to również zachęcać kluby sportowe do inwestowania środków w szkolenie młodych zawodników, co może przyczynić się do rozwoju piłki nożnej. Dlatego też, w mojej ocenie, zasady dotyczące transferów zawodników wynikają z zasad współzycia społecznego oraz zwyczajów obowiązujących w piłce nożnej. Jednak należy wskazać, że regulacje te powinny być kształtowane w sposób efektywny, mając przede wszystkim na uwadze prawa zawodnika do decydowania o jego karierze zawodowej oraz prawo zmiany klubu sportowego, na rzecz którego świadczy usługi sportowe. W doktrynie wskazuje się, że obecny system transferowy nie jest efektywny, a co za tym idzie, powinien zostać zmieniony⁵¹⁴.

Ponadto, warto wspomnieć o złożonej w dniu 18 września 2015 r. przez międzynarodową organizację piłkarzy FIFPro⁵¹⁵ skargę do Komisji Europejskiej dotyczącą systemu transferowego w piłce nożnej wprowadzonego przez FIFA. Wskazano w niej, że obecny system narusza podstawowe swobody Rynku Wewnętrznego Unii Europejskiej, w szczególności swobodę przepływu pracowników oraz prawo ochrony konkurencji. Nie ma również uzasadnienia prawnego oraz jest niesprawiedliwy⁵¹⁶. W listopadzie 2017 r. doszło do podpisania porozumienia przez FIFPro oraz FIFA, a w następstwie tego, skarga została wycofana. Porozumienie obejmuje przede wszystkim zobowiązanie się stron do analizy kwestii dotyczących licencji dla klubów sportowych, ustalenia jednolitych minimalnych wymagań dla umów o profesjonalne uprawianie piłki nożnej oraz wprowadzenia międzynarodowego kalendarza meczowego⁵¹⁷.

⁵¹⁴ Zob. szerzej: *J. Laskowski*, Prawne aspekty zmiany przynależności klubowej zawodnika piłki nożnej, Warszawa 2016, niepubl., s. 179 i nast.

⁵¹⁵ Fr. Fédération Internationale des Associations de Footballeurs Professionnels – Międzynarodowa Federacja Piłkarzy Zawodowych, www.fifpro.org, data dostępu: 15.11.2019 r.

⁵¹⁶ FIFPro action against transfer system, 18.8.2015 r., <https://fifproamerica.com/en/news/fifpro-action-against-transfer-system>, data dostępu: 15.12.2019 r.; FIFPro skarży FIFA, <http://kancelariaspportu.pl/fifpro-skarzy-fifa/>, data dostępu: 15.12.2019 r.

⁵¹⁷ Porozumienie FIFA i FIFPro, <https://prawosportowe.pl/a/porozumienie-fifa-i-fifpro>, data dostępu: 15.11.2019 r.

2.2.1. Umowa transferu definitywnego zawodnika

Transfer może mieć charakter definitywny lub czasowy.

Umowa transferu definitywnego polega na tym, że na skutek umowy transferowej umowa pomiędzy klubem odstępującym a klubem sportowym zostaje rozwiązana, a tym samym zawodnik zawiera umowę o profesjonalne uprawianie piłki nożnej z klubem pozyskującym. Co za tym idzie, dochodzi do rozwiązania umowy o profesjonalne uprawianie piłki nożnej pomiędzy klubem odstępującym a zawodnikiem. Zawodnik zawiera natomiast nową umowę o profesjonalne uprawianie piłki nożnej z klubem pozyskującym. Dlatego też umowa transferu może zostać zawarta jedynie za zgodą zawodnika⁵¹⁸. Umowa transferu definitywnego może zostać zawarta jedynie w przypadku, gdy zawodnik jest związany z dotychczasowym klubem sportowym umową o profesjonalne uprawianie piłki nożnej. Zawodnik zawiera umowę o profesjonalne uprawianie piłki nożnej z klubem pozyskującym na warunkach przez nich określonych. w takim przypadku podstawą stosunku prawnego pomiędzy klubem pozyskującym a zawodnikiem jest umowa o profesjonalne uprawianie piłki nożnej. Pomiedzy tymi stronami negocjowana jest jej treść. Natomiast pomiędzy klubem odstępującym a klubem pozyskującym musi dojść do porozumienia co do tzw. opłaty transferowej.

2.2.2. Umowa transferu czasowego zawodnika

Regulacje wewnętrzne w zakresie piłki nożnej przewidują możliwość zawarcia przez klub odstępujący i klub pozyskujący umowy transferu czasowego, tzw. „wypożyczenia” zawodnika.

Zgodnie z regulacjami wewnętrznymi obowiązującymi w piłce nożnej zawodnicy mogą być transferowani czasowo do gry w innym klubie sportowym na okres nie dłuższy niż okres obowiązywania umowy o profesjonalne uprawianie piłki nożnej pomiędzy zawodnikiem a klubem odstępującym. w takim przypadku klub pozyskujący jest zobowiązany do podpisania z zawodnikiem umowy o profesjonalne uprawianie piłki nożnej na okres odpowiadający okresowi wypożyczenia. Umowa transferu czasowego może zostać zawarta jedynie za pisemną zgodą zawodnika, którego umowa dotyczy.

Co ważne, po upływie okresu umowy transferu czasowego zawodnik staje się z powrotem zawodnikiem klubu odstępującego. Zgodnie z regulacjami związkowymi, umowa o profesjonalne uprawianie piłki nożnej pomiędzy klubem odstępującym

⁵¹⁸ *M. Biliński*, System transferowy w sporcie (w:) *Leksykon prawa sportowego. 100 podstawowych pojęć* (red. *M. Leciak*), Warszawa 2017, s. 229.

a zawodnikiem na podstawie zgodnych ich oświadczeń ulega zawieszeniu na czas świadczenia przez zawodnika na rzecz klubu pozyskującego usług sportowych. Umowa o profesjonalne uprawianie piłki nożnej pomiędzy zawodnikiem a klubem pozyskującym zawierana jest na okres tzw. wypożyczenia. w takim przypadku umowa o profesjonalne uprawianie piłki nożnej zawarta pomiędzy zawodnikiem a klubem odstępującym, na mocy zgodnych oświadczeń stron umowy, nie jest wykonywana. w prawie cywilnym nie występuje instytucja „zawieszenia umowy cywilnoprawnej”. W mojej ocenie należy uznać zatem, że strony tej umowy zgodnie zobowiązują się do czasowego jej niewykonywania.

2.3. Okresy transferowe

Z przepisów prawa powszechnie obowiązującego wynika swoboda wyboru okresu, w którym podmioty prawa chcą zawrzeć pomiędzy sobą umowę. Specyfika sportu wyklucza jednak możliwość zawierania umów o profesjonalne uprawianie piłki nożnej w każdym czasie. Funkcjonują w tym zakresie okresy transferowe, zwane też oknami transferowymi. Jednym z największych problemów występujących w praktyce obrotu sportowego jest niekompatybilność okresów transferowych obowiązujących w poszczególnych krajowych związkach sportowych⁵¹⁹. Jest to związane z tym, że w związki te samodzielnie określają termin rozpoczęcia i zakończenia rozgrywek ligowych w sezonie rozgrywkowym. Jednym z głównych postulatów zawartego przez FIFA oraz organizacje FIFPro porozumienia, o którym była mowa powyżej, jest stworzenie międzynarodowego kalendarza meczowego, co usprawniłoby międzynarodową zmianę przynależności klubowej zawodników.

Zgodnie z przepisami PZPN zmiana przynależności klubowej zawodników do klubów uczestniczących w rozgrywkach sportowych może nastąpić wyłącznie w okresie jednego z dwóch okresów transferowych (okien transferowych). W przypadku rozgrywek Ekstraklasy, I lub II ligi przypadają one w następujących terminach: od 1 lipca do 31 sierpnia oraz od 1 lutego do ostatniego dnia lutego. Przez zmianę przynależności klubowej należy rozumieć chwilę dokonania potwierdzenia zawodnika do nowego klubu przez właściwy związek piłki nożnej w systemie Extranet. Wniosek o potwierdzenie zawodnika do nowego klubu powinien być rozpatrzony w terminie 7 dni od dnia jego złożenia. Należy przy tym wskazać, że potwierdzenie zawodnika do klubu sportowego

⁵¹⁹ Zob. szerzej: *M. Liszka*, Okno transferowe – co warto wiedzieć?, <https://kruczek.pl/okno-transferowe-co-warto-wiedziec/>, data dostępu: 21.12.2019 r.

nie jest równoznaczne z uprawnieniem go do uczestnictwa w rozgrywkach piłkarskich. Klub sportowy jest zobowiązany dokonać tego odrębnie, zgodnie z przepisami PZPN.

Co za tym idzie, regulacje związkowe wskazują termin, w którym możliwe jest potwierdzenie zawodnika do klubu sportowego. A zatem prowadzenie rozmów, negocjacji pomiędzy klubem sportowym a zawodnikiem może nastąpić również przed rozpoczęciem trwania okna transferowego. W tym zakresie PZPN wprowadza jednak pewne ograniczenia. Prowadzenie negocjacji przez klub sportowy z zawodnikiem może odbywać się w każdym czasie trwania jego umowy z innym klubem sportowym, o ile ten klub wyrazi na to zgodę. Natomiast zawodnik może prowadzić negocjacje z innym klubem sportowym bez zgody dotychczasowego klubu jedynie w okresie sześciu miesięcy przed umownym zakończeniem trwania umowy zawartej przez zawodnika z tym klubem⁵²⁰.

Regulacje wewnątrzwiązkowe określają wyjątki, w których możliwe jest zawarcie umowy o profesjonalne uprawianie piłki nożnej oraz potwierdzenie zawodnika do klubu sportowego poza okresami transferowymi. Są to następujące okoliczności: Po pierwsze, w przypadku rozpoczęcia przez zawodnika nauki w szkole podstawowej lub w gimnazjum. Po drugie, w przypadku, gdy zawodnik nie jest związany umową z żadnym klubem sportowym i w okresie ostatnich dwunastu miesięcy nie brał udziału w żadnych rozgrywkach piłkarskich w Polsce i za granicą. Po trzecie, w przypadku, gdy umowa łącząca zawodnika z dotychczasowym klubem sportowym została rozwiązana na mocy porozumienia stron z uwagi na wycofanie się tzw. pierwszego zespołu z rozgrywek piłkarskich, w szczególności w związku z upadłością lub likwidacją klubu sportowego lub zmianą przedmiotu jego działalności. Kolejne przesłanki są związane z rozwiązaniem poprzednio obowiązującej umowy pomiędzy zawodnikiem a dotychczasowym klubem sportowym. Przynajmniej, w przypadku wydania prawomocnego orzeczenia lub orzeczenia z rygorem natychmiastowej wykonalności Izby do Spraw Rozwiązywania Sporów Sportowych o rozwiązaniu umowy o profesjonalne uprawianie piłki nożnej z winy klubu sportowego lub stwierdzenia nieważności takiej umowy. Ponadto, gdy zmiana przynależności klubowej dotyczy zawodnika występującego na pozycji bramkarza w przypadku przewlekłej kontuzji lub choroby potwierdzonej zaświadczeniem lekarskim, przynajmniej dwóch bramkarzy występujących w barwach danego klubu sportowego i zgłoszonych przez niego do rozgrywek w danej klasie rozgrywkowej.

⁵²⁰ J. Laskowski, *Prawne aspekty zmiany przynależności klubowej zawodnika piłki nożnej*, Warszawa 2016, niepubl., s. 121.

Dodatkowo, zawarcie takiej umowy jest możliwe z zawodnikiem, który dotychczas nigdy nie był potwierdzony do żadnego klubu sportowego.

Powyższe jest jak najbardziej uzasadnione. Zasada dotycząca zmian przynależności klubowej zawodników w trakcie trwania okresów transferowych może być uzasadniona, ale nie może mieć charakteru absolutnego. Istnieją bowiem usprawiedliwione przyczyny, w których taka zmiana poza okresami transferowymi powinna być możliwa.

W doktrynie międzynarodowego prawa sportowego pojawił się pomysł wprowadzenia koncepcji tzw. *put up or shut up*, która zakłada obowiązek klubu sportowego, który prowadzi z zawodnikiem negocjacje, do złożenia w określonym terminie oficjalnej oferty transferowej. W przypadku braku złożenia takiej oferty w wyznaczonym przez regulacje wewnętrzne terminie klub sportowy traciłby prawo do zawarcia umowy transferowej w danym okresie transferowym⁵²¹. W mojej ocenie regulacja ta byłaby zbyt daleko idąca, biorąc pod uwagę swobodę nawiązywania stosunków umownych pomiędzy podmiotami prawa. Nie ma ona też uzasadnienia prawnego. Swoboda prowadzenia negocjacji jest jedną z podstawowych zasad, na których powinien opierać się rynek, w tym rynek sportowy i transferowy oraz powinna podlegać ona ograniczeniom jedynie w niezbędnym zakresie wynikającym ze specyfiki sportu.

W tym zakresie należy przyznać bowiem prymat wolności zawodnika w kwestii wyboru klubu sportowego, z którym chce się związać umową o profesjonalne uprawianie piłki nożnej. Nawet jeżeli dotychczasowy klub sportowy jest zainteresowany odniesieniem określonych korzyści z tytułu transferu zawodnika, to jednak prymat w tym zakresie należy przyznać prawom zawodnika i jego swobodzie wyboru klubu sportowego, którego barwy chciałby reprezentować.

Niewątpliwie instytucja okna transferowego wpływa na swobodę umów przyznaną podmiotom działającym w sporcie przez przepisy prawa cywilnego i swobód Rynku Wewnętrznego. Jednak należy wskazać, że regulacja ta wynika ze specyfiki sportu, tj. organizacji rozgrywek piłkarskich oraz konieczności zapewnienia stabilności i ciągłości współzawodnictwa sportowego. W mojej ocenie dokonywanie rejestracji zawodników jedynie w określonych okresach zabezpiecza współzawodnictwo sportowe. Ponadto koresponduje z zasadą stabilności kontraktowej oraz wynikającej z prawa prywatnego zasady trwałości umów terminowych. Nie powinny ograniczać one jednak

⁵²¹ A. Jolly, C. Baird, The football transfer market: Time to 'put up or shut up', *World Sports Law Review* 2015, Vol. 11, s. 3 i nast.

możliwości prowadzenia negocjacji przez zawodników z klubami sportowymi zainteresowanymi ich pozyskaniem, co powinno być dopuszczalne bez ograniczeń. W tym zakresie mogą mieć jednak znaczenie zasady lojalności pomiędzy klubem sportowym a zawodnikiem, które uzasadniają poinformowanie klubu sportowego o prowadzonych przez zawodnika negocjacjach z innym klubem sportowym.

Dopuszczalność określenia tzw. okien transferowych została potwierdzona również przez TSUE w powoływanym już wcześniej wyroku w sprawie *Lehtonen*. Wskazano w nim bowiem, że okna transferowe są związane ze specyfiką sportu i jest to okoliczność uzasadniająca ograniczenie swobód Rynku Wewnętrznego⁵²².

3. Sposoby zawarcia umowy o profesjonalne uprawianie piłki nożnej

Przepisy k.c. wskazują na następujące sposoby zawarcia umowy: ofertę i jej przyjęcie, negocjacje, aukcję albo przetarg. W przypadku braku przepisów szczególnych, podmioty mają swobodę wyboru sposobu zawarcia umowy. Jednak jak słusznie wskazuje się w doktrynie, podmioty te mogą również osiągnąć konsensus w inny sposób, niż wprost określony w przepisach k.c.⁵²³.

W sporcie co do zasady mamy do czynienia z dwoma podstawowymi sposobami zawarcia umowy o profesjonalne uprawianie piłki nożnej: w drodze oferty i jej przyjęcia oraz w drodze negocjacji.

3.1. Oferta i jej przyjęcie

Zgodnie z przepisami prawa cywilnego oświadczenie woli zawarcia umowy złożone drugiej stronie stanowi ofertę, jeżeli zawiera istotne jej postanowienia. Należy zgodzić się z poglądem przedstawionym w doktrynie, zgodnie z którym istotnych postanowień umowy nie należy utożsamiać jedynie z *essentialia negotii* umowy. Wskazanie elementów przedmiotowo istotnych danej umowy służy przede wszystkim prawnemu jej zakwalifikowaniu⁵²⁴. Tym bardziej, gdy mamy do czynienia z umową nienazwaną, w ramach której nie da się wyodrębnić *essentialia negotii* umowy. Dlatego też ofertę należy rozumieć bardziej jako stanowczą propozycję zawarcia umowy

⁵²² Sprawa C-176/96 *Jyri Lehtonen i Castors Canada Dry Namur – Braine ASBL p. Federation royale belge as societes de basket-ball ASBL (FRBSB)*, ECR 2000, s. I-2681.

⁵²³ *P. Machnikowski*, Komentarz do art. 66 k.c. (w:) Kodeks cywilny. Komentarz (red. *E. Gniewek, P. Machnikowski*), Warszawa 2017, s. 161; *Z. Radwański, P. Machnikowski*, Zawarcie umowy (w:) System Prawa Prywatnego. Prawo cywilne – część ogólna, t. II (red. *Z. Radwański, A. Olejniczak*), Warszawa 2019, s. 424.

⁵²⁴ *Ibidem*, s. 429.

obejmującą jej minimalną treść⁵²⁵. Do zawarcia umowy w drodze oferty wymagane jest po stronie oblata co do zasady jedynie jej przyjęcie. W przypadku umów nienazwanych wskazuje się, że oferta powinna określać charakterystyczne elementy tej umowy⁵²⁶.

W praktyce to najczęściej klub sportowy zgłasza się do określonego zawodnika lub dotychczasowego klubu zawodnika z ofertą zawarcia umowy o profesjonalne uprawianie piłki nożnej. A zatem aby wola zawarcia tej umowy była traktowana jako oferta, powinna zawierać istotne jej postanowienia. W mojej ocenie, co do zasady, powinny zostać wskazane w takiej ofercie główne świadczenia stron, wynagrodzenie za nie, a także proponowany czas trwania umowy.

Zgodnie z zasadami prawa cywilnego oferent, czyli najczęściej klub sportowy, powinien określić termin związania ofertą, w którym będzie oczekiwać na odpowiedź zawodnika lub klubu odstępującego, tj. dotychczasowego klubu sportowego zawodnika. W przypadku gdy termin ten nie został przez niego określony, istnieją dwie możliwości wskazane w k.c. Gdy oferta została złożona osobiście lub za pomocą środków bezpośredniego komunikowania się na odległość, w szczególności telefonu, przestaje wiązać, jeżeli nie została przyjęta niezwłocznie. W sytuacji, gdy oferta została złożona w inny niż wskazane powyżej sposoby, przestaje wiązać z upływem czasu, w którym oferent mógł w toku zwykłych czynności otrzymać odpowiedź wysłaną bez nieuzasadnionego opóźnienia.

Wskazane powyżej pojęcia niedookreślone wymagają wyjaśnienia, w szczególności pojęcia toku zwykłych czynności oraz odpowiedzi wysłanej bez nieuzasadnionego opóźnienia.

W orzecznictwie przyjmuje się, że tok zwykłych czynności jest to okres niezbędny do udzielenia przez oblata odpowiedzi, który powinien uwzględniać czas potrzebny na dojdzie oferty do adresata, zapoznanie się przez niego z treścią oferty, rozważenie złożonej propozycji oraz podjęcia w tym zakresie decyzji, przygotowanie odpowiedzi na złożoną ofertę i dojdzie jej do oferenta⁵²⁷.

Związanie ofertą powinno być ograniczone czasowo. W terminie związania ofertą oferent powinien oczekiwać na odpowiedź drugiej strony co do jej przyjęcia lub nieprzyjęcia. Co za tym idzie, musi być gotowy do wykonania umowy w przypadku

⁵²⁵ Uzasadnienie uchwały Sądu Najwyższego 7 sędziów – zasada prawna z dnia 28.9.1990 r., III CZP 33/90, Lex nr 3590.

⁵²⁶ *M. Gutowski*, Charakter prawny oferty na tle niedawnych zmian w kodeksie cywilnym, Państwo i Prawo 2005, Nr 3, s. 69.

⁵²⁷ Wyrok Sądu Najwyższego z dnia 4.7.2001 r., I PKN 517/00, Lex nr 77414.

przyjęcia oferty przez oblata. z tych względów stan związania ofertą nie powinien mieć charakteru bezterminowego. Jak słusznie wskazuje się w doktrynie, w praktyce obrotu gospodarczego formułuje się oferty bezterminowe, wiążące w każdym czasie, ale należy uznać je za bezskuteczne⁵²⁸. Ustawodawca skonstruował bowiem instytucję oferty w ten sposób, że ma ona charakter ograniczony czasowo⁵²⁹. Z treści art. 66 k.c. wynika wprost uprawnienie oferenta do wskazania terminu związania ofertą, a w przypadku braku określenia tego terminu zastosowanie mają przepisy k.c., określające ten termin.

Ofertę należy odróżnić od zaproszenia do zawarcia umowy. W przypadku, gdy do zawodnika dotarła jedynie informacja od klubu sportowego o możliwości zawarcia umowy o profesjonalne uprawianie piłki nożnej oraz płynących z tego tytułu korzyściach, należy to traktować jako zaproszenie do zawarcia umowy, a nie ofertę. Oferta powinna być sprecyzowaną, jednoznaczną propozycją zawarcia określonej umowy⁵³⁰. W doktrynie wskazuje się w tym zakresie na pojęcie „stanowczości”, wyrażające się w tym, że w przypadku złożenia oferty nie są już potrzebne ze strony składającego ofertę żadne inne oświadczenia, aby doszło do zawarcia umowy⁵³¹. W przypadku, gdy druga strona przyjmie ofertę, zostaje ona zawarta.

Należy również się zastanowić nad tym, czy do skutecznego złożenia oferty konieczne jest przedłożenie przez klub sportowy również postanowień wzorców umownych oraz regulaminów wewnątrzklubowych, które w przypadku przyjęcia przez zawodnika oferty stanowić będą integralną część umowy o profesjonalne uprawianie piłki nożnej. W mojej ocenie należy w tym zakresie udzielić odpowiedzi pozytywnej. Jeżeli do zawarcia umowy dochodzi poprzez przyjęcie oferty, a więc zawodnik nie jest zobowiązany do dokonywania żadnych dodatkowych czynności, to wraz ze złożeniem oferty przez klub sportowy zawodnik powinien zostać poinformowany o wzorcach umownych, które będą miały w stosunku do niego zastosowanie. W tym zakresie stanowisko to koresponduje z wymogami art. 384 k.c., który wskazuje, że wzorzec umowny wiąże stronę, jeżeli został jej doręczony przed zawarciem umowy. Dlatego też

⁵²⁸ A. Olejniczak, Komentarz do art. 66 k.c. (w:) Kodeks cywilny. Komentarz, t. I (red. M. Gutowski), Warszawa 2016, s. 455.

⁵²⁹ B. Gawlik, Procedura zawierania umowy na tle ogólnych przepisów kodeksu cywilnego (art. 66-72 KC), Kraków 1978, s. 53; P. Machnikowski, Komentarz do art. 66 k.c. (w:) Kodeks cywilny. Komentarz (red. E. Gniewek, P. Machnikowski), Warszawa 2017, s. 164; Z. Radwański, P. Machnikowski, Zawarcie umowy (w:), System Prawa Prywatnego. Prawo cywilne – część ogólna, t. II (red. Z. Radwański, A. Olejniczak), Warszawa 2019, s. 432.

⁵³⁰ Wyrok Sądu Apelacyjnego w Katowicach z dnia 25.5.2018 r., V AGa 151/18, Lex nr 2515510.

⁵³¹ Z. Radwański, P. Machnikowski, Zawarcie umowy (w:), System Prawa Prywatnego. Prawo cywilne – część ogólna, t. II (red. Z. Radwański, A. Olejniczak), Warszawa 2019, s. 425.

najlepszym rozwiązaniem jest doręczenie do zapoznania się przez zawodnika Minimalnych wymagań oraz regulaminów wewnętrznych wraz ze złożoną ofertą. W takiej sytuacji bowiem nie będzie wątpliwości co do tego, że dokumenty te zostały doręczone zawodnikowi i mógł się on z nimi zapoznać przed zawarciem umowy.

Ponadto należy wskazać, że jeżeli regulacje związkowe wymagają, aby umowa o profesjonalne uprawianie piłki nożnej została zawarta w kwalifikowanej formie, to zarówno złożenie oferty, jak również oświadczenie o jej przyjęciu powinno nastąpić z zachowaniem tej formy⁵³².

W przypadku, gdy przyjęcie oferty następuje z zastrzeżeniem zmiany lub uzupełnienia jej treści, poczytuje się ją za nową ofertę, tzw. kontrofertę. Nie ma przy tym znaczenia, czy modyfikacja oferty dotyczy istotnych postanowień umowy, która ma zostać zawarta⁵³³.

Kontroferta obejmować będzie swą treścią zarówno pierwotną treść oferty, jak również zastrzeżenia lub uzupełnienia dokonane przez pierwotnego adresata oferty⁵³⁴. W takiej sytuacji dotychczasowa oferta złożona przez oferenta przestaje go wiązać i staje się on adresatem nowej oferty⁵³⁵. To on powinien zdecydować o tym, czy przyjmuje nową ofertę, czy ją odrzuca.

3.2. Negocjacje

Kolejnym sposobem zawarcia umowy o profesjonalne uprawianie piłki nożnej są negocjacje. W doktrynie skonstruowano istotne cechy, którymi muszą charakteryzować się rokowania, aby stanowiły negocjacje w rozumieniu przepisów prawa cywilnego. Wskazuje się na następujące elementy: prowadzenie rokowań pomiędzy kilkoma podmiotami, istnienie, choćby częściowej, rozbieżności interesów podmiotów przystępujących do rokowań, wzajemnie oddziaływanie stron na siebie oraz realizacja interesów stron akceptowalnych przez porządek prawny⁵³⁶.

Zgodnie z regulacją k.c. umowa zostaje zawarta w sytuacji, gdy strony dojdą do porozumienia co do wszystkich postanowień, które były przedmiotem negocjacji.

⁵³² Orzeczenie Sądu Najwyższego z dnia 27.5.1947 r., C.III. 81/47, OSN 1948, Nr 1, poz. 17; Wyrok Sądu Najwyższego z dnia 10.7.2003 r., i CKN 487/01, Lex nr 477645.

⁵³³ Wyrok Sądu Apelacyjnego w Warszawie z dnia 3.3.2016 r., VI ACa 1690/15, Lex nr 2052565.

⁵³⁴ A. Olejniczak, Komentarz do art. 68 k.c. (w:) Kodeks cywilny. Komentarz, t. I (red. M. Gutowski), Warszawa 2016, s. 468.

⁵³⁵ P. Machnikowski, Komentarz do art. 68 k.c. (w:) Kodeks cywilny. Komentarz (red. E. Gniewek, P. Machnikowski), Warszawa 2017, s. 173.

⁵³⁶ P. Sławicki, Negocjacje jako sposób zawarcia umowy, Warszawa 2018, s. 33-38.

Jak wskazuje się w orzecznictwie, przesłanką istotną dla zawarcia umowy w tym trybie jest to, aby treść uzgodnionych postanowień umowy obejmowała minimum jej treści (obejmowała istotne jej postanowienia)⁵³⁷. W tym zakresie zastosowanie mają uwagi poczynione powyżej odnośnie do treści oferty. Jednak należy pamiętać, że co do zasady strony powinny porozumieć się co do wszystkich postanowień objętych negocjacjami, aby doszło do zawarcia umowy. Przedmiotem rokowań powinny być w szczególności elementy istotne danej umowy, ale umowa zostanie zawarta dopiero wtedy, gdy strony dojdą do porozumienia co do wszystkich postanowień umowy, nawet jeżeli miałyby charakter drugorzędny⁵³⁸.

Mając na uwadze ogólne zasady dotyczące zawierania umów w drodze negocjacji, klub sportowy i zawodnik powinni zastrzec, jakie kwestie powinny zostać przez nich ustalone, aby doszło do zawarcia umowy o profesjonalne uprawianie piłki nożnej. Podstawowe znaczenie w tym zakresie mogą mieć takie kwestie, jak wysokość wynagrodzenia na rzecz zawodnika, czas trwania umowy, zawarcie klauzuli odstępnego czy też możliwość przedłużenia jej trwania.

W negocjacjach najczęściej biorą udział przedstawiciele klubu sportowego i zawodnika, w szczególności agent sportowy reprezentujący zawodnika. W tym przypadku osoby uczestniczące w negocjacjach powinny być formalnie uprawnione do reprezentowania klubu sportowego lub zawodnika, aby prowadzone rokowania można było uznać za skuteczne.

W tym zakresie istotną rolę odgrywa kwestia poufności prowadzonych negocjacji. Zgodnie z treścią art. 72¹ § 1 k.c., jeżeli w toku negocjacji jedna ze stron udostępniła informacje z zastrzeżeniem ich poufności, druga strona jest zobowiązana do nieujawniania i nieprzekazywania ich innym osobom, jak również niewykorzystywania tych informacji do własnych celów, chyba że strony postanowiły inaczej.

Zatem co do zasady informacje przekazywane przez strony w trakcie prowadzenia negocjacji nie mają charakteru poufnego⁵³⁹. Jeżeli któryś ze stron zależy na tym, aby

⁵³⁷ Wyrok Sądu Najwyższego z dnia 20.10.2005 r., II CK 7/05, Lex nr 191866.

⁵³⁸ Wyrok Sądu Najwyższego z dnia 15.5.2014 r., II CSK 450/13, Lex nr 1487084; Wyrok Sądu Apelacyjnego w Szczecinie z dnia 25.4.2013 r., I ACa 106/13, Lex nr 1378843.

⁵³⁹ A. Olejniczak, Komentarz do art. 72¹ k.c. (w:) Kodeks cywilny. Komentarz, t. I (red. M. Gutowski), Warszawa 2016, s. 501.

określone informacje nie były rozpowszechniane lub wykorzystywane przez drugą stronę, powinna zastrzec ich poufność⁵⁴⁰.

Z uwagi na to, że umowy pomiędzy klubami sportowymi a zawodnikami cieszą się ogromnym zainteresowaniem środowiska sportowego, w tym dziennikarzy sportowych oraz kibiców, kwestie związane z negocjowaniem umów powinny być objęte poufnością. Jest to również ważne z tego względu, aby inny klub sportowy, który może być potencjalnie zainteresowany danym zawodnikiem, nie dowiedział się o określonych propozycjach umownych. W przypadku jawności tych postanowień łatwo by było temu drugiemu klubowi sportowemu uzgodnić i zaproponować danemu zawodnikowi lepsze warunki. Z drugiej strony, zawodnik może też być zainteresowany tym, aby przedmiot negocjacji nie był jawny, z uwagi np. na ewentualne informacje o stanie zdrowia zawodnika, które mogłyby wpłynąć na jego pozycję na rynku transferowym, czy też inne informacje mające w tym zakresie znaczenie.

Przepisy k.c. nie wyjaśniają, jakie informacje należy traktować jako informacje poufne. Co za tym idzie, należy uznać, że będą to informacje, które zostaną ujawnione przez którąś ze stron prowadzonych rokowań z zastrzeżeniem poufności. Jednak nie wszystkie informacje można zastrzec jako poufne, lecz tylko takie, które spełniają określone kryteria: Po pierwsze, będą to przede wszystkim informacje handlowe, finansowe, techniczne, organizacyjne, których ujawnienie może narazić interes strony, w szczególności poprzez powstanie po jej stronie szkody lub też uzyskanie bezpodstawnych korzyści przez drugą stronę⁵⁴¹. Po drugie, muszą to być informacje o znaczeniu gospodarczym, handlowym przejawiającym wartość majątkową⁵⁴². Powyższe wynika bowiem z charakteru roszczeń z tytułu nieuprawnionego ujawnienia tych informacji, który będzie wynikać przede wszystkim z regulacji szczególnych dotyczących naruszenia tajemnicy przedsiębiorstwa oraz innych informacji posiadających wartość gospodarczą⁵⁴³. Po trzecie, powinny to być informacje poufne, a więc takie, które

⁵⁴⁰ A. Olejniczak, o ochronie poufności negocjacji w świetle art. 72¹ kodeksu cywilnego (w:) w kierunku europeizacji prawa prywatnego. Księga pamiątkowa dedykowana Profesorowi Jerzemu Rajskiemu (red. A. Brzozowski, W. Kocot, K. Michałowska), Warszawa 2007, s. 49.

⁵⁴¹ A. Olejniczak, Komentarz do art. 72¹ k.c. (w:) Kodeks cywilny. Komentarz, t. I (red. M. Gutowski), Warszawa 2016, s. 501.

⁵⁴² P. Machnikowski, Komentarz do art. 72¹ k.c. (w:) Kodeks cywilny. Komentarz (red. E. Gniewek, P. Machnikowski), Warszawa 2017, s. 193.

⁵⁴³ W szczególności w tym zakresie mogą znaleźć zastosowanie przepisy ustawy z 16.4.1993 r. o zwalczaniu nieuczciwej konkurencji, tj. Dz.U. z 2019 r., poz. 1649 z późn. zm.; Zob. szerzej: P. Sławicki, Negocjacje jako sposób zawarcia umowy, Lublin 2018, s. 155-180; s. Pawelec, Ochrona tajemnicy przedsiębiorstwa w prawie karnym materialnym i procesowym, Warszawa 2015, s. 13-70.

nie są powszechnie znane i łatwo dostępne dla podmiotów działających w danej branży, w tym przypadku na rynku piłkarskim.

Dlatego też strony negocjacji powinny pamiętać o tym, aby zastrzec w trakcie prowadzenia negocjacji, że określone ujawniane przez nie informacje, mają charakter poufny. Jedynie wtedy będą one tak traktowane ze wszystkimi konsekwencjami przewidzianymi prawem, o których będzie dalej mowa.

W kontekście czasu obowiązywania poufności informacji wskazuje się, że zobowiązanie to ma charakter ciągły i istnieje tak długo, jak uprawniony ma interes prawny w zachowaniu określonych informacji w tajemnicy⁵⁴⁴. Należy również pamiętać o tym, że zakaz rozpowszechniania informacji zastrzeżonych jako poufne obowiązuje niezależnie od tego, czy w wyniku negocjacji umowa została zawarta czy też nie⁵⁴⁵.

W praktyce gospodarczej mamy najczęściej do czynienia z zawieraniem w tym zakresie umów o zachowaniu poufności⁵⁴⁶. Określają one w szczególności definicję oraz zakres pojęcia informacji poufnych przyjmowanych przez strony umowy, przesłanki wyłączenia spod zobowiązania do zachowania poufności, zakres odpowiedzialności za naruszenie tego zobowiązania, jak również okres trwania tego zobowiązania⁵⁴⁷. Najczęściej czas trwania umowy jest określany jak najdłużej, aby móc zapewnić sobie poufność informacji dopóty, dopóki stanowi ona wartość gospodarczą⁵⁴⁸. W mojej ocenie okres obowiązywania tego zobowiązania powinien zostać przed strony określony. w umowach zdarza się bowiem, że określa się zobowiązanie do zachowania poufności jako zobowiązanie bezterminowe. W takim przypadku, w mojej ocenie, będą mogły mieć zastosowanie ogólne zasady prawa cywilnego. Zgodnie z nimi zobowiązanie bezterminowe o charakterze ciągłym wygasa po wypowiedzeniu przez dłużnika lub wierzyciela z zachowaniem terminów umownych, ustawowych lub zwyczajowych, a w razie braku takich terminów niezwłocznie po wypowiedzeniu. Jeżeli zatem taki termin nie został określony umownie, co do zasady, zobowiązanie do zachowania poufności wygaśnie niezwłocznie po jego wypowiedzeniu.

W przypadku, gdy strona, która jest zobowiązana do zachowania w poufności ujawnionych w toku negocjacji informacji, rozpowszechni je lub wykorzysta w sposób

⁵⁴⁴ P. Machnikowski, Komentarz do art. 72¹ k.c. (w:) Kodeks cywilny. Komentarz (red. E. Gniewek, P. Machnikowski), Warszawa 2017, s. 194.

⁵⁴⁵ Z. Radwański, P. Machnikowski, Zawarcie umowy (w:) System Prawa Prywatnego. Prawo cywilne – część ogólna, t. II (red. Z. Radwański, A. Olejniczak), Warszawa 2019, s. 457.

⁵⁴⁶ Zob. szerzej: A. Michalak, Deliktowa i kontraktowa ochrona tajemnicy przedsiębiorstwa – zagadnienia materialnoprawne (cz. II), Prawo Spółek 2003, Nr 12, s. 17-19.

⁵⁴⁷ M. Łolik, Współczesne prawo kontraktów – wybrane zagadnienia, Warszawa 2014, s. 161.

⁵⁴⁸ W.J. Kocot, Odpowiedzialność przedkontraktowa, Warszawa 2013, s. 329.

nieuprawniony, jest zobowiązana do naprawienia powstałej w tego tytułu szkody lub zwrotu uzyskanych korzyści. Odpowiedzialność ta powstanie jednak tylko w przypadku, gdy określone informacje zostały zastrzeżone jako poufne. Wskazuje się przy tym, że nie jest to zależne od tego, czy zobowiązanie takie zostało określone w umowie, czy zastrzeżenie poufności nastąpiło na podstawie jednostronnej czynności prawnej. Co za tym idzie, odpowiedzialność określona w treści art. 72¹ k.c. będzie miała charakter kontraktowy⁵⁴⁹.

Zgodnie z przyjętym w doktrynie i orzecznictwie poglądem negocjowanie umów nie jest czynnością faktyczną podejmowaną w zamiarze uwieńczenia ich czynnością prawną, jaką jest zawarcie umowy o profesjonalne uprawianie piłki nożnej, która następuje z mocy ustawy, bez konieczności sporządzenia treści tych uzgodnień w formie dokumentu lub ustnych oświadczeń woli, jeżeli strony uzgodnią już wszystkie postanowienia⁵⁵⁰. Umowa nie zostaje zawarta z chwilą faktycznego zakończenia negocjacji, ale porozumienie to powinno zostać odzwierciedlone poprzez złożenie zgodnych oświadczeń woli stron umowy co do treści uzgodnionych w drodze rokowań postanowień. Złożenie tych zgodnych oświadczeń musi być dokonane zgodnie z zasadami reprezentacji⁵⁵¹ – w przypadku klubu sportowego będą to członkowie organu uprawnieni do jego reprezentowania, a w przypadku zawodnika on sam lub osoba działająca jako jego pełnomocnik, np. agent sportowy, a w przypadku zawodnika małoletniego, jego przedstawiciele ustawowi. Wtedy dopiero dochodzi do zawarcia umowy o profesjonalne uprawianie piłki nożnej.

Zgodnie z ogólnymi zasadami przystąpienie do negocjacji ma w zasadzie charakter dobrowolny i nie prowadzi do powstania zobowiązania do zawarcia umowy. W praktyce gospodarczej coraz częściej spotkać się można z prawnym regulowaniem przez strony wzajemnych zobowiązań związanych z prowadzeniem negocjacji. Najczęściej wykorzystuje się w tym zakresie umowy o negocjacje czy też listy intencyjne,

⁵⁴⁹ P. Sławicki, *Negocjacje jako sposób zawarcia umowy*, Lublin 2018, s. 179 i powołana tam literatura; D. Rogoń, *Problemy negocjacyjnego trybu zawarcia umowy po nowelizacji kodeksu cywilnego*, *Przegląd Prawa Handlowego* 2003, Nr 10, s. 4 i nast.

⁵⁵⁰ Wyrok Sądu Najwyższego z dnia 29.5.2014 r., V CSK 396/13, Lex nr 1504853; Wyrok Sądu Apelacyjnego w Szczecinie z dnia 4.5.2017 r., I ACa 308/16, Lex nr 2335180; Wyrok Sądu Apelacyjnego w Krakowie z dnia 28.2.2017 r., I ACa 1440/16, Lex nr 2344222; Wyrok Sądu Apelacyjnego w Warszawie z dnia 22.12.2015 r., I ACa 433/15, Lex nr 1979321.

⁵⁵¹ Wyrok Sądu Najwyższego z dnia 29.5.2014 r., V CSK 396/13, Lex nr 1504853; Wyrok Sądu Apelacyjnego w Warszawie z dnia 22.12.2015 r., I ACa 433/15, Lex nr 1979321.

w których określa się zasady, sposób prowadzenia negocjacji i ewentualną odpowiedzialność cywilną za niezastosowanie się do tych zobowiązań⁵⁵².

Należy uznać jednak, że w zakresie umów o profesjonalne uprawianie piłki nożnej nie odgrywają one tak istotnego znaczenia, w szczególności z uwagi na to, że okres transferowy jest dość krótki, a co za tym idzie, brak jest najczęściej odpowiednio długiego czasu na to, aby przygotować i uzgodnić zasady przystąpienia do negocjacji, a następnie dopiero do nich przystąpić. Wynika to przede wszystkim z tego, że najwięcej transferów jest dokonywanych pod koniec trwania okna transferowego, a kluby sportowe czekają do ostatniej chwili z propozycją zawarcia umowy, licząc na możliwość wynegocjowania korzystniejszych dla siebie z tego tytułu postanowień. Jednak w mojej ocenie brak jest przeszkód prawnych do tego, aby takie umowy były zawierane w sferze sportu.

Przepisy k.c. wskazują na ogólny obowiązek przystąpienia do negocjacji i prowadzenia ich zgodnie z zasadą dobrych obyczajów⁵⁵³. Jako przejawy sprzeczności z tą zasadą wskazuje się przede wszystkim na takie zachowania, jak: przystąpienie do negocjacji bez zamiaru zawarcia umowy, zerwanie negocjacji bez podania przyczyny lub z oczywiście błahych powodów, przedstawianie okoliczności niezgodnych z prawdą, stosowanie obstrukcyjnych taktyk negocjacyjnych, w tym zamierzone opóźnianie negocjacji, jak również nieuzasadnione odmówienie ujawnienia informacji istotnych dla zawarcia umowy⁵⁵⁴. Za sprzeczne z zasadą dobrych obyczajów, w mojej ocenie, powinno zostać uznane również przystąpienie do nich z naruszeniem zasad dotyczących tzw. okna transferowego oraz innych zasad obowiązujących w sporcie, w tym, w określonych przypadkach, związania zawodnika umową z innym klubem sportowym oraz koniecznością zapłaty opłaty transferowej.

W przypadku naruszenia przez którąś ze stron negocjacji zasady dobrych obyczajów jest ona zobowiązana do naprawienia szkody, którą druga strona poniosła przez to, że liczyła na zawarcie umowy⁵⁵⁵. Jest to odpowiedzialność w granicach tzw.

⁵⁵² J. Rajski, W.J. Kocot, K. Zaradkiewicz, Prawo kontraktów handlowych, Warszawa 2007, s. 203-208.

⁵⁵³ Zob. szerzej: J. Mojak, Dobre obyczaje w polskim prawie kontraktowym – wybrane zagadnienia, *Studia Iuridica Lublinensia* 2016, Nr 2, s. 161-175; B. Janiszewska, Klauzula generalna dobrych obyczajów w znowelizowanych przepisach kodeksu cywilnego, *Przegląd Prawa Handlowego* 2003, Nr 10, s. 12-19; M. Pilich, Obowiązek negocjowania w dobrej wierze w polskim prawie cywilnym (uwagi na tle prawnoporównawczym), *Przegląd Sądowy* 2006, Nr 7-8, s. 3-44.

⁵⁵⁴ J. Rajski, W.J. Kocot, K. Zaradkiewicz, Prawo o kontraktach w obrocie gospodarczym, Warszawa 2002, 103-104.

⁵⁵⁵ Zob. szerzej: s. Kubsik, Przedkontraktowa odpowiedzialność odszkodowawcza z tytułu nieuczciwych negocjacji, Warszawa 2015, s. 307-358.

ujemnego interesu umownego. Zgodnie z orzecznictwem powinno ono obejmować wszelkie nakłady, które strona poczyniła w związku z prowadzeniem negocjacji. Odszkodowanie z tytułu ujemnego interesu umownego powinno jednak uwzględniać jedynie to, co by strona miała, gdyby nie przystąpiła do negocjacji, licząc na zawarcie umowy, a nie co by miała, gdyby umowa została zrealizowana⁵⁵⁶.

4. Obowiązki stron związane z zawarciem umowy o profesjonalne uprawianie piłki nożnej

Strony, które zamierzają zawrzeć umowę o profesjonalne uprawianie piłki nożnej, mają określone obowiązki, wynikające zarówno z przepisów prawa powszechnie obowiązującego, jak również regulacji związkowych.

Należy wskazać na ogólne obowiązki stron, które chcą zawrzeć pomiędzy sobą umowę. W szczególności dotyczy to obowiązku lojalności oraz współdziałania. Obowiązek lojalności dotyczy wszystkich interakcji w obrocie gospodarczym, a umowa zawarta pomiędzy stronami powinna opierać się na wzajemnym zaufaniu. W doktrynie wskazuje się, że ochrona zaufania staje się niejako dobrem ekonomicznym, bowiem służy prowadzeniu gry rynkowej⁵⁵⁷. Przy określaniu obowiązków przedkontraktowych najczęściej wskazuje się na działanie w dobrej wierze, przy zachowaniu zasady uczciwości oraz zgodnie z dobrymi obyczajami⁵⁵⁸.

Nie tylko samo wykonanie umowy powinno opierać się na zaufaniu i lojalności, ale również czynności przedkontraktowe powinny być prowadzone przy uwzględnieniu tych zasad. Powyższe można wprost wyprowadzić z przepisów prawa powszechnie obowiązującego. W szczególności można przytoczyć tu opisany powyżej obowiązek prowadzenia negocjacji z zachowaniem dobrych obyczajów czy też obowiązek nieujawniania i nierozpowszechniania informacji, które zostały zastrzeżone przez drugą stronę w drodze negocjacji jako poufne. Niezależnie od powyższego nie można wykluczyć odpowiedzialności za szkody powstałe z tytułu *culpa in contrahendo* w innych przypadkach⁵⁵⁹.

⁵⁵⁶ Wyrok Sądu Najwyższego z dnia 16.9.2011 r., IV CSK 626/10, Lex nr 1129160; Wyrok Sądu Apelacyjnego w Szczecinie z dnia 30.4.2015 r., I ACa 161/15, Lex nr 1785312; Wyrok Sądu Apelacyjnego w Katowicach z dnia 19.7.2013 r., V ACa 712/12, Lex nr 1403723; Wyrok Sądu Apelacyjnego w Szczecinie z dnia 31.10.2012 r., I ACa 985/12, Lex nr 1259789; Zob. szerzej: *W.J. Kocot*, Odpowiedzialność odszkodowawcza w ramach ujemnego interesu umowy, *Studia Iuridica* 2016, Nr 64, s. 153-180.

⁵⁵⁷ *M. Łolik*, Współczesne prawo kontraktów – wybrane zagadnienia, Warszawa 2014, s. 105.

⁵⁵⁸ *W.J. Kocot*, Odpowiedzialność przedkontraktowa, Warszawa 2013, s. 29.

⁵⁵⁹ *M. Krajewski*, Zobowiązania powstające podczas zawierania umów (w:) System Prawa Prywatnego. Prawo zobowiązań – część ogólna, t. V (red. *E. Łętowska*), Warszawa 2013, s. 866-869.

W sporcie istotne jest zatem uczciwe i lojalne podejście zawodników i klubów sportowych do zawierania umów o profesjonalne uprawianie piłki nożnej. Służy to nie tylko dobru samych stron, ale także całemu współzawodnictwu sportowemu.

Regulacje wewnątrzwiązkowe również nakładają określone obowiązki na klub sportowy i zawodnika, które związane są z zawarciem umowy o profesjonalne uprawianie piłki nożnej.

4.1. Obowiązki zawodnika

Przed zawarciem umowy o profesjonalne uprawianie piłki nożnej zawodnik ma przede wszystkim obowiązek poinformowania klubu sportowego o wszelkich zawartych umowach, których jest stroną lub które go dotyczą, a są związane z wykonywaniem przez niego obowiązków zawodnika. Powyższy obowiązek dotyczy dwóch głównych kwestii.

Po pierwsze, zawodnik może być związany w określonym czasie tylko jedną umową o profesjonalne uprawianie piłki nożnej. Wynika to ze specyfiki sportu – zawodnik nie może jednocześnie reprezentować dwóch klubów sportowych. Ponadto regulacje związkowe wskazują przesłanki umożliwiające zawarcie przez zawodnika umowy z klubem sportowym, o których była mowa powyżej. Dlatego też klub sportowy powinien zostać poinformowany o takich okolicznościach, aby wiedzieć, czy możliwe jest w ogóle zawarcie umowy z danym zawodnikiem. Dodatkowo zastosowanie w tym względzie mają regulacje dot. systemu transferowego. Klub sportowy musi wiedzieć, czy powinien negocjować zawarcie tzw. umowy transferowej z dotychczasowym klubem sportowym zawodnika oraz wysokości opłaty transferowej, czy też zawodnik jest tzw. zawodnikiem wolnym, a zatem może swobodnie zawrzeć umowę o profesjonalne uprawianie piłki nożnej.

Po drugie, obowiązek ten przejawia się w konieczności przedstawienia wszystkich umów sponsoringowych, których zawodnik jest stroną lub które go dotyczą. Kwestia ta wynika przede wszystkim z tego, że zawodnik w ramach umowy o profesjonalne uprawianie piłki nożnej jest zobowiązany do dbania o wizerunek klubu sportowego oraz świadczenia na jego rzecz usług promocyjnych, reklamowych. Klub sportowy ma za swoje zobowiązania wynikające z zawartych umów sponsoringowych i wypełnia je najczęściej przy pomocy zawodników, którzy ten klub reprezentują. Jeżeli zatem zawodnik ma przykładowo zawartą umowę sponsoringową w zakresie reklamowania marki odzieży sportowej, a klub sportowy ma zawartą umowę sponsoringową

z podmiotem konkurencyjnym w tym obszarze, pojawia się konflikt interesów. Dlatego też zawodnik powinien poinformować klub sportowy przed zawarciem umowy o swoich zobowiązaniach reklamowych i sponsorskich.

Regulacje związkowe określają skutek prawny niezastosowania się przez zawodnika do tego obowiązku. Zgodnie z postanowieniami Minimalnych wymagań brak uprzedniego poinformowania klubu sportowego przez zawodnika o takich umowach zwalnia klub sportowy z respektowania zobowiązań zawodnika wynikających z tych umów, bez względu na wynikające z nich konsekwencje cywilnoprawne dla zawodnika. W mojej ocenie klub sportowy również powinien poinformować zawodnika o ciążyących na nim zobowiązaniach wynikających z umów sponsoringowych. Może to bowiem wpływać na to, czy zawodnik będzie chciał związać się z tym klubem umową, czy oceni, że korzystniejsze jest dla niego wykonywanie dotychczasowych umów sponsoringowych i związanie się umową z innym klubem sportowym. W przypadku, gdy zarówno klub sportowy, jak i zawodnik informują drugą stronę o swoich zobowiązaniach wynikających z wiążących ich umów, będą w stanie dojść do konsensusu, w jaki sposób to rozwiązać w sposób satysfakcjonujący obie strony. W tym zakresie istotna jest zatem wzajemna lojalność stron i wzajemne ich współdziałanie celem zgodnego zawarcia umowy. Oceniając te postanowienie na gruncie przepisów prawa cywilnego, zatajenie takich informacji może zostać uznane za sprzeczne z dobrymi obyczajami.

4.2. Obowiązki klubu sportowego

Z regulacji związkowych wynikają następujące obowiązki klubu sportowego związane z zawarciem z zawodnikiem umowy o profesjonalne uprawianie piłki nożnej.

4.2.1. Uzyskanie zezwolenia na pracę w przypadku zawodnika obcokrajowca

W przypadku, gdy zawodnik jest cudzoziemcem, przepisy prawa powszechnie obowiązującego regulują kwestie związane z możliwością wykonywania przez niego pracy lub innej pracy zarobkowej na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej. Świadczenie usług sportowych w ramach umowy o profesjonalne uprawianie piłki nożnej przez zawodnika cudzoziemca będzie stanowiło wykonywanie innej pracy zarobkowej w rozumieniu przepisów ustawy o promocji zatrudnienia i instytucjach rynku pracy⁵⁶⁰.

Co do zasady świadczenie przez zawodnika cudzoziemca usług sportowych na rzecz klubu sportowego wymaga uzyskania zezwolenia w tym zakresie. W/w ustawa

⁵⁶⁰ Ustawa z dnia 20.4.2004 r. o promocji zatrudnienia i instytucjach rynku pracy, tj. Dz. U. z 2019 r., poz. 1818 z późn. zm.

wskazuje jednak przypadki, w których wykonywanie pracy lub innej pracy zarobkowej jest dozwolone bez uzyskania zezwolenia. Dotyczy to w szczególności obywateli Unii Europejskiej. Szczegółowy katalog takich osób został określony w art. 87 w/w ustawy.

Zatem w przypadku, gdy zawodnik nie jest obywatelem Unii Europejskiej i nie spełnia pozostałych przesłanek umożliwiających mu wykonywanie pracy lub innej pracy zarobkowej na terenie Polski⁵⁶¹, wymagane w tym zakresie jest uzyskanie zezwolenia na pracę.

Zezwolenie na pracę można uzyskać na dwa sposoby, a mianowicie wnioskując o wydanie zezwolenia na pobyt czasowy i pracę na podstawie przepisów ustawy o cudzoziemcach⁵⁶² lub wydanie zezwolenia na pracę na podstawie ustawy o promocji zatrudnienia i instytucjach rynku pracy⁵⁶³.

Wniosek o zezwolenie na pobyt czasowy i pracę składa sam zawodnik, zaś wniosek o zezwolenie na pracę składa klub sportowy, który zawiera z zawodnikiem umowę o profesjonalne uprawianie piłki nożnej. Organem właściwym do rozpatrzenia wniosku i wydania zezwolenia jest wojewoda. Możliwe jest również, aby wszystkie kwestie z tym związane były załatwiane w imieniu zawodnika przez klub sportowy. W takim przypadku, powinien on działać na podstawie udzielonego przez zawodnika pełnomocnictwa.

4.2.2. Udostępnienie zawodnikowi treści regulacji wewnętrznych oraz wzorców umownych

Przed zawarciem umowy o profesjonalne uprawianie piłki nożnej, klub sportowy powinien udostępnić zawodnikowi postanowienia Minimalnych wymagań oraz obowiązujące regulaminy wewnętrzne klubowe.

Powyższe jest konsekwencją przyjęcia, że regulacje Minimalnych wymagań powinny być stosowane przez strony umowy, a jej postanowienia nie mogą być mniej korzystne niż postanowienia wskazane w Minimalnych wymaganiach. Dodatkowo obowiązek ten wynika z tego, że zawodnik nie jest członkiem PZPN, a co za tym idzie, uchwały wydawane przez jego organy nie mają co do zasady mocy wiążącej w stosunku do zawodnika. To na klubie sportowym, jako członku PZPN, ciąży obowiązek zapewnienia stosowania przez strony umowy uchwał wydawanych przez organy PZPN

⁵⁶¹ Przesłanki określone w art. 87 ustawy o promocji zatrudnienia i instytucjach rynku pracy.

⁵⁶² Ustawa z 12.12.2013 r. o cudzoziemcach, tj. Dz. U. z 2019 r., poz. 622 z późn. zm.

⁵⁶³ Zob. szerzej: *D. Pałucka, M. Tomanek*, Prawne i ekonomiczne aspekty zatrudniania zawodników spoza UE, *Journal of Education, Health and Sport* 2016, Nr 6 (8), s. 747-767.

oraz sportowe organizacje międzynarodowe. Jeżeli zatem zawodnik zostanie zapoznany z postanowieniami Minimalnych wymagań przed zawarciem umowy o profesjonalne uprawianie piłki nożnej, będą one mogły mieć w stosunku do niego zastosowanie, jeżeli w treści umowy się do tego zobowiąże. W praktyce aby móc zawrzeć taką umowę, zawodnik musi zobowiązać się do respektowania regulacji ustanawianych przez PZPN. Wynika to z kompetencji wyłącznych przyznanych polskiemu związkowi sportowemu, o których była mowa we wcześniejszych rozważaniach niniejszej dysertacji.

Zawodnikowi powinny zostać również doręczone do zapoznania się regulaminy wewnętrzne klubowe. W szczególności mowa tu o regulaminie nagród oraz regulaminie karania ustanowionym przez klub sportowy. Powyższa regulacja jest spójna z normami prawa powszechnie obowiązującego, które nakazują przedstawienie zawodnikowi przez klub sportowy wzorca umownego przed zawarciem umowy, aby jego postanowienia były dla niego wiążące.

4.2.3. Przeprowadzenie badań lekarskich zawodnika

Zgodnie z regulacjami wewnątrzklubowymi klub sportowy powinien przeprowadzić przed zawarciem umowy o profesjonalne uprawianie piłki nożnej badania lekarskie zawodnika. Wynika to z zasady przyjętej w tych regulacjach, zgodnie z którą nie można uzależniać ważności takiej umowy od późniejszych wyników badań lekarskich zawodnika. Co za tym idzie, jest to podstawowy obowiązek przedkontraktowy klubu sportowego. Powyższa regulacja ma na celu zapewnienie stabilności kontraktowej. W sytuacji, gdyby klub sportowy nie miał obowiązku przeprowadzenia badań lekarskich zawodnika przed zawarciem umowy, w przypadku kontuzji lub ujawnienia się złego stanu zdrowia zawodnika klub sportowy mógłby uchylić się od skutków prawnych umowy z powołaniem się na błąd. Można bowiem wyobrazić sobie sytuację, w której zawodnik nie poinformuje klubu sportowego o swoich problemach zdrowotnych, przebytych kontuzjach lub też może nie mieć świadomości co do swojego stanu zdrowia lub nie wiedzieć, jaki wpływ mogą mieć przebyte przez niego kontuzje na obecny stan jego zdrowia. Aby zatem zapobiegać takim sytuacjom, klub sportowy powinien przeprowadzić badania lekarskie zawodnika. Dzięki temu będzie miał wiedzę co do stanu zdrowia zawodnika i będzie mógł świadomie zdecydować, czy chce zawrzeć z takim zawodnikiem umowę, czy też nie.

W praktyce, pozytywne wyniki badań zawodnika, tzw. testów medycznych, są jedną z okoliczności decydujących o zawarciu przez klub sportowy umowy

o profesjonalne uprawianie piłki nożnej. Przeszkodami w zawarciu umowy pomiędzy klubem sportowym a zawodnikiem ze względów na stan zdrowia były np. problemy z mięśniami pleców, które oceniono na podstawie użębienia zawodnika, zbyt słaba dyspozycja fizyczna, a nawet strach zawodnika przed narkożą, pod którą miało zostać przeprowadzone badanie kolana⁵⁶⁴.

5. Dopuszczalność zawarcia przedwstępnej umowy o profesjonalne uprawianie piłki nożnej

Przepisy k.c. wprowadzają możliwość zawarcia przez podmioty prawa umowy przedwstępnej. Jest to umowa, przez którą jedna ze stron lub obie strony zobowiązują się do zawarcia w przyszłości umowy przyrzeczonej. Celem wprowadzenia takiej regulacji jest przede wszystkim umożliwienie stronom prawnego uregulowania ich zgodnego zamiaru zawarcia w przyszłości określonej umowy, która z różnych względów nie może zostać zawarta od razu⁵⁶⁵.

Przedmiotem umowy przedwstępnej jest świadczenie jednej lub obu stron umowy polegające na złożeniu w przyszłości oświadczenia woli, niekiedy także inne zachowania strony zobowiązanej, które są niezbędne do zawarcia umowy przyrzeczonej⁵⁶⁶.

Przyjmuje się, że co do zasady zawarcie umowy przedwstępnej może dotyczyć każdego rodzaju umowy z dziedziny prawa cywilnego⁵⁶⁷. Co za tym idzie, zgodnie z przepisami prawa powszechnie obowiązującego, możliwe jest zawarcie przedwstępnej umowy o profesjonalne uprawianie piłki nożnej.

Umowa przedwstępna powinna zawierać istotne postanowienia umowy przyrzeczonej. Pod pojęciem istotnych postanowień umowy rozumie się co do zasady *essentialia negotii* umowy. W przypadku umów nienazwanych powinny to być tzw. elementy konieczne, czyli zawarcie w umowie minimum treści pozwalającej na wywołanie skutków prawnych⁵⁶⁸. Umowa przedwstępna powinna wskazywać na

⁵⁶⁴ „Kiedy testy medyczne wydawały się formalnością”, <https://www.przegladsportowy.pl/pilka-nozna/pko-ekstraklasa/lech-poznan/transferowe-klopoty-pilkarzy-podczas-testow-medycznych/knflxb4>, data dostępu: 10.01.2020 r.

⁵⁶⁵ W. Popiolek, Komentarz do art. 389 k.c. (w:) Kodeks cywilny. Komentarz do art. 1-449¹⁰ (red. K. Pietrzykowski), Warszawa 2018, s. 1324.

⁵⁶⁶ P. Machnikowski, Komentarz do art. 389 k.c. (w:) Kodeks cywilny. Komentarz (red. E. Gniewek, P. Machnikowski), Warszawa 2017, s. 755.

⁵⁶⁷ Wyrok Sądu Najwyższego z dnia 21.2.2013 r., IV CSK 463/12, Lex nr 1311811; P. Machnikowski, Komentarz do art. 389 k.c. (w:) Kodeks cywilny. Komentarz (red. E. Gniewek, P. Machnikowski), Warszawa 2017, s. 755; W. Popiolek, Komentarz do art. 389 k.c. (w:) Kodeks cywilny. Komentarz do art. 1-449¹⁰ (red. K. Pietrzykowski), Warszawa 2018, s. 1325.

⁵⁶⁸ P. Machnikowski, Komentarz do art. 66 k.c. (w:) Kodeks cywilny. Komentarz (red. E. Gniewek, P. Machnikowski), Warszawa 2017, s. 163.

świadczenie strony lub stron, aby można było określić, jaką umowę w przyszłości mają one zawrzeć. w mojej ocenie, w przypadku umowy o profesjonalne uprawianie piłki nożnej, powinny to być główne świadczenia stron tej umowy. Jednak z uwagi na treść obowiązujących Minimalnych wymagań może się okazać konieczne określenie wszystkich wymaganych tam postanowień w umowie przedwstępnej, aby była ona uznana za ważnie zawartą.

Dodatkowo strony w umowie przedwstępnej mogą określić, zgodnie z normą art. 353¹ k.c., dodatkowe postanowienia, które nie stanowią jednak o jej byciu, skuteczności i nie dotyczą spełnienia świadczenia z tej umowy⁵⁶⁹.

Strony mogą dowolnie określić termin zawarcia umowy przyrzeczonej. Jak słusznie wskazał Sąd Najwyższy, termin ten nie jest terminem końcowym, ale jest terminem spełnienia świadczenia. Co za tym idzie, upływ terminu określonego w umowie przedwstępnej nie powoduje wygaśnięcia zobowiązania do zawarcia umowy przyrzeczonej⁵⁷⁰. W tej sytuacji dochodzi do powstania wymagalności roszczenia. w związku z tym od tego momentu zaczyna również biec jednoroczny termin przedawnienia⁵⁷¹.

Termin zawarcia umowy przyrzeczonej może zostać określony datą kalendarzową, jak również jakimś zdarzeniem, którego zaistnienie jest pewne⁵⁷². Możliwe jest również zawarcie umowy przedwstępnej z zastrzeżeniem warunku, zarówno rozwiązującego, jak i zawieszającego⁵⁷³.

W przypadku, gdyby termin zawarcia umowy przyrzeczonej nie został przez strony określony, zastosowanie mają przepisy k.c. Zgodnie z treścią art. 389 § 2 k.c. w przypadku, gdy jedna osoba jest zobowiązana w umowie przedwstępnej, strona uprawniona do żądania zawarcia umowy przyrzeczonej może określić termin zawarcia tej umowy. Uprawnienie to ma charakter prawnie kształtujący, poprzez które dochodzi do określenia terminu spełnienia świadczenia⁵⁷⁴. Natomiast w sytuacji, gdy obie strony są

⁵⁶⁹ Wyrok Sądu Najwyższego z dnia 15.11.2016 r., III CNP 9/16, Lex nr 2159089.

⁵⁷⁰ Wyrok Sądu Najwyższego z dnia 7.5.2003 r., IV CKN 113/01, Lex nr 141392; Wyrok Sądu Najwyższego z dnia 27.1.2000 r., II CKN 707/98, Lex nr 42121.

⁵⁷¹ P. Machnikowski, Komentarz do art. 66 k.c. (w:) Kodeks cywilny. Komentarz (red. E. Gniewek, P. Machnikowski), Warszawa 2017, s. 759.

⁵⁷² Wyrok Sądu Najwyższego z dnia 11.3.2016 r., I CSK 161/15, Lex nr 2032316.

⁵⁷³ J. Grykiel, Komentarz do art. 389 k.c. (w:) Kodeks cywilny. Komentarz, t. I (red. M. Gutowski), Warszawa 2016, s. 1437; W. Popiołek, Komentarz do art. 389 k.c. (w:) Kodeks cywilny. Komentarz do art. 1-449¹⁰ (red. K. Pietrzykowski), Warszawa 2018, s. 1331-1332.

⁵⁷⁴ P. Machnikowski, Uprawnienia kształtujące w zobowiązaniowych stosunkach umownych (w:) o źródłach i elementach stosunków cywilnoprawnych. Księga pamiątkowa ku czci prof. Alfreda Kleina (red. E. Gniewek), Kraków 2000, s. 238 i nast.

zobowiązane do zawarcia umowy przyrzeczonej i każda z nich wyznaczyła inny termin jej zawarcia, strony wiąże termin wyznaczony przez tę stronę, która wcześniej złożyła stosowne oświadczenie.

Przepisy k.c. wprowadzają termin zawity na wyznaczenie przez stronę lub strony terminu zawarcia umowy przyrzeczonej. Jeżeli w ciągu roku od dnia zawarcia umowy przedwstępnej termin do zawarcia umowy przyrzeczonej nie zostanie wyznaczony, to nie można już żądać jej zawarcia.

Należy wskazać, jakie skutki niesie za sobą niewykonanie zobowiązania wynikającego z umowy przedwstępnej. W tym zakresie wyróżnia się skutek słabszy i silniejszy umowy przedwstępnej. Jeżeli umowa przedwstępna czyni zadość wymaganiom, od których zależy ważność umowy przyrzeczonej, w szczególności w zakresie formy umowy, strona uprawniona ma możliwość dochodzenia zawarcia umowy przyrzeczonej. Respektując regulacje związkowe dotyczące formy umowy o profesjonalne uprawianie piłki nożnej, należy wskazać, że umowa przedwstępna powinna zostać zawarta w kwalifikowanej formie przewidzianej dla tej umowy.

Skutek słabszy umowy przedwstępnej polega na możliwości żądania przez stronę naprawienia szkody, którą poniosła przez to, że liczyła na zawarcie umowy, a druga strona uchyła się od jej zawarcia. Co za tym idzie, umowa przedwstępna, która nie czyni zadość wymaganiom umowy przyrzeczonej, nie jest nieważna. Obowiązek spełnienia świadczenia przez stronę zobowiązaną z umowy przedwstępnej istnieje, ale nie można go wyegzekwować⁵⁷⁵.

Jak słusznie wskazał Sąd Apelacyjny w Białymstoku w wyroku z dnia 14 marca 2018 r., „roszczenie z art. 390 § 1 k.c., tj. o zasądzenie odszkodowania za szkodę poniesioną w związku z brakiem zawarcia przyrzeczonej umowy ograniczone jest do naprawienia szkody poniesionej przez to, że strona liczyła na zawarcie umowy przyrzeczonej, a zatem w granicach "ujemnego interesu umownego". Rozmiar szkody podlegającej naprawieniu ustala się porównując stan majątkowy, jaki istniałby, gdyby uprawniony nie liczył na zawarcie umowy (nie podjął działań prowadzących do zawarcia umowy przyrzeczonej), ze stanem powstałym wskutek faktu, że zawarł umowę przedwstępną i oczekiwał zawarcia umowy przyrzeczonej. Odszkodowanie to obejmuje takie straty, jak: koszty zawarcia umowy, wydatki związane z własnym świadczeniem, zbędne nakłady podjęte w związku z własnym świadczeniem lub przyjęciem świadczenia

⁵⁷⁵ W. Popiołek, Komentarz do art. 389 k.c. (w:) Kodeks cywilny. Komentarz do art. 1-449¹⁰ (red. K. Pietrzykowski), Warszawa 2018, s. 1335 i cyt. tam inne poglądy i orzecznictwo.

drugiej strony, ilekroć przywrócenie stanu poprzedniego nie będzie możliwe, albo wynikną stąd koszty, ewentualnie inne składniki uszczerbku materialnego, wyrażające się w poniesieniu oznaczonych strat⁵⁷⁶. Mając powyższe na uwadze, należy wskazać, że ustawowy zakres odszkodowania nie dotyczy zwrotu kosztów, które wiązałyby się z wykonaniem umowy przyrzeczonej⁵⁷⁷.

Przedstawiona powyżej regulacja ma charakter względnie obowiązujący. Zatem strony w umowie mogą odmiennie określić zakres odszkodowania⁵⁷⁸, np. poprzez rozszerzenie zakresu odpowiedzialności w granicach tzw. dodatniego interesu umownego⁵⁷⁹.

Należy uznać, że zawarcie przedwstępnej umowy o profesjonalne uprawianie piłki nożnej jest możliwe. Może to dotyczyć takich sytuacji, jak konieczność reprezentowania przez zawodnika dotychczasowego klubu sportowego jeszcze przez określony czas, a w związku z tym niemożliwość zawarcia ostatecznej umowy o profesjonalne uprawianie piłki nożnej. Jednak należy w tym zakresie mieć na względzie regulacje wewnątrzklubowe oraz wynikające z nich zasady dotyczące możliwości zawarcia przez zawodnika umowy o profesjonalne uprawianie piłki nożnej w trakcie obowiązywania takiej umowy z dotychczasowym klubem sportowym. Ponadto gdy rozwiązano umowę o profesjonalne uprawianie piłki nożnej przed okresem, na który została zawarta (niezależnie od tego, z jakich przyczyn została rozwiązana), a następuje to poza okresami transferowymi, a zatem zawodnik nie może zawrzeć w tym czasie umowy o profesjonalne uprawianie piłki nożnej⁵⁸⁰. Dodatkowo, może to być sytuacja, w której zawodnik jest kontuzjowany, a klub sportowy jest zainteresowany zawarciem z nim umowy po wyleczeniu kontuzji.

W mojej ocenie niewielkie jednak znaczenie praktyczne będzie miał ustawowy termin dotyczący żądania wykonania takiej umowy. Biorąc pod uwagę zasady obowiązujące w piłce nożnej, w szczególności tzw. okresy transferowe oraz zasadę stabilności kontraktowej, termin roczny na wykonanie umowy będzie zbyt długi. Termin ten powinien zostać określony tak, aby pokrywał się z okresem transferowym w piłce nożnej, aby możliwe było faktyczne wykonanie umowy przedwstępnej.

⁵⁷⁶ Wyrok Sądu Apelacyjnego w Białymstoku z dnia 14.3.2018 r., i AGa 49/18, Lex nr 2516269.

⁵⁷⁷ Wyrok Sądu Najwyższego z dnia 5.6.2007 r., i PK 356/06, Lex nr 405181.

⁵⁷⁸ Wyrok Sądu Apelacyjnego w Szczecinie z dnia 8.3.2018 r., I ACa 826/17, Lex nr 2505773.

⁵⁷⁹ P. Machnikowski, Komentarz do art. 390 k.c. (w:) Kodeks cywilny. Komentarz (red. E. Gniewek, P. Machnikowski), Warszawa 2017, s. 766.

⁵⁸⁰ W. Cajselski, Podstawy prawne zatrudniania zawodników profesjonalnych, Toruń 2004, s. 27-28.

Niezależnie od powyższego należy wskazać, że zawarcie przedwstępnej umowy o profesjonalne uprawianie piłki nożnej z zawodnikiem małoletnim poniżej 15 roku życia, tzw. kontraktu U-18 może zostać uznane za obejście regulacji wewnątrzwiązkowych. Zawarcie takiej umowy jest jedynie możliwe po ukończeniu przez zawodnika 15 roku życia, co ma służyć jego ochronie. Dlatego też uważam, że wykorzystanie instytucji umowy przedwstępnej w takim przypadku może być niezgodne z regulacjami wewnątrzwiązkowymi. Co za tym idzie, taka umowa może zostać uznana za sprzeczną z zasadami współżycia społecznego, a także naturą zobowiązania, a co za tym idzie, nieważna na gruncie przepisów k.c.

6. Dopuszczalność zawarcia warunkowej umowy o profesjonalne uprawianie piłki nożnej

Należy rozważyć, czy możliwe jest zawarcie warunkowej umowy o profesjonalne uprawianie piłki nożnej.

Zgodnie z dyspozycją normy art. 89 k.c., powstanie lub ustanie skutków czynności prawnej można uzależnić od zdarzenia przyszłego i niepewnego, z zastrzeżeniem wyjątków przewidzianych w ustawie albo wynikających z właściwości czynności prawnej.

Jak wyjaśnił Sąd Najwyższy w wyroku z dnia 19 czerwca 2018 r., „warunkowa czynność prawna skutkuje związaniem stron czynnością prawną dotąd, dopóki zdarzenie przyszłe i niepewne się nie ziści. Oznacza to, że oświadczenia stron są definitywne w chwili zawarcia umowy, tylko jej skuteczność zależna jest od spełnienia warunku. Ziszczenie się (lub nieziszczenie) zdarzenia, od tego momentu i bezpośrednio powoduje uzyskanie, zmianę lub utratę praw lub obowiązków (zobowiązań) przez strony umowy”⁵⁸¹.

Aby określone zdarzenie było warunkiem w rozumieniu przepisów prawa cywilnego, musi być zdarzeniem niepewnym, czyli niezależnym od stron⁵⁸². Jednak już zdarzenie, które połączone jest ze świadomym działaniem strony z faktem od niej niezależnym, jakim jest np. działanie osoby trzeciej, może zostać uznane za warunek⁵⁸³.

Dodatkowo w orzecznictwie przeważa pogląd dopuszczający wprowadzenie do umowy tzw. warunku potestatywnego. Polega ona na zastrzeżeniu, że skutek prawny

⁵⁸¹ Wyrok Sądu Najwyższego z dnia 19.6.2018 r., I CSK 531/17, Lex nr 2563498.

⁵⁸² Wyrok Sądu Apelacyjnego w Warszawie z dnia 4.11.2016 r., VI ACa 1123/15, Lex nr 2237383; Wyrok Sądu Apelacyjnego w Krakowie z dnia 6.5.2015 r., I ACa 264/15, Lex nr 1745563; Wyrok Sądu Najwyższego z dnia 5.6.2002 r., II CKN 701/00, Lex nr 80868.

⁵⁸³ Wyrok Sądu Najwyższego z dnia 11.8.2011 r., I CSK 605/10, Lex nr 1096030.

danej czynności prawnej jest zależny od skorzystania z uprawnienia lub woli podmiotu wykonującego zobowiązanie. Zdarzenie zależne od zachowania strony czynności prawnej może polegać na spełnieniu lub niespełnieniu świadczenia. Takie zdarzenie powinno podlegać ocenie na podstawie treści art. 353¹ k.c. przy uwzględnieniu konstrukcji normatywnej warunku, która została określona w art. 89 k.c.⁵⁸⁴

W praktyce sportowej znaczenie może odgrywać warunek zawieszający, polegający na uzależnieniu wywołania skutków prawnych umowy pomiędzy klubem a zawodnikiem od zdarzenia przyszłego i niepewnego. Może to dotyczyć takich zdarzeń, jak np. dojście do skutku umowy transferowej pomiędzy klubem odstępującym a klubem pozyskującym. Może dotyczyć to również dojścia do określonej formy sportowej przez zawodnika po odniesionej przez niego kontuzji.

Zastrzeżenie w umowie warunku zawieszającego niemożliwego oraz sprzecznego z ustawą lub zasadami współżycia społecznego pociąga za sobą nieważność czynności prawnej. W przypadku zaś warunku rozwiązującego spełniającego w/w przesłanki uważa się go za niezastrzeżony.

Niemożliwość warunku występuje wtedy, gdy z przyczyn obiektywnych nie może on wystąpić. Warunek zawsze jest zdarzeniem niepewnym, ale element niepewności odpada w przypadku, gdy z posiadanej wiedzy oraz doświadczenia życiowego wynika, że zdarzenie, któremu została nadana ranga warunku, nie nastąpi⁵⁸⁵. Warunkiem niemożliwym jest również warunek niezrozumiały, którego treści nie da się ustalić przy wykorzystaniu metod wykładni oświadczeń woli⁵⁸⁶.

Określenie w umowie o profesjonalne uprawianie piłki nożnej warunku rozwiązującego może zostać uznane za sprzeczne z zasadą stabilności kontraktowej, o której będzie jeszcze szerzej mowa. W mojej ocenie zasada stabilności kontraktowej może być rozpatrywana pod kątem zasad współżycia społecznego, gdyż jest to jedna z podstawowych zasad prawa sportowego, która jest ukształtowana w doktrynie prawa i wynika ze specyfiki sportu. Mając powyższe na uwadze, należy przyjąć, że warunek rozwiązujący w umowie o profesjonalne uprawianie piłki nożnej może być rozpatrywany pod tym kątem, a co za tym idzie, może zostać uznany za niezastrzeżony.

⁵⁸⁴ Postanowienie Sądu Najwyższego 7 sędziów z dnia 22.3.2013 r., III CZP 85/12, Lex nr 1360269.

⁵⁸⁵ Wyrok Sądu Okręgowego z dnia 13.11.2013 r., II Ca 1005/13, Lex nr 1715314.

⁵⁸⁶ Wyrok Sądu Apelacyjnego w Katowicach z dnia 9.10.2001 r., I ACa 407/01, Lex nr 1532494.

7. Wymogi formalne umowy o profesjonalne uprawianie piłki nożnej

Minimalne wymagania wskazują, jakie wymogi formalne powinna spełniać umowa o profesjonalne uprawianie piłki nożnej. Wymogi te co do zasady prowadzą do ograniczenia zasady swobody umów gwarantowanej stronom na mocy przepisów prawa cywilnego. Regulacje wewnątrzwiązkowe wskazują bowiem formę, w jakiej powinna zostać zawarta umowa o profesjonalne uprawianie piłki nożnej, jaka powinna być jej minimalna treść oraz okres, na który może zostać zawarta. Należy zatem ocenić, czy ograniczenia te są uzasadnione i jaki mają charakter.

7.1. Forma umowy o profesjonalne uprawianie piłki nożnej

Wybór formy, za pomocą której ma być dokonana czynność prawna, jest objęta zasadą swobody umów⁵⁸⁷. Co za tym idzie, strony mogą dowolnie wybrać formę, w której zawrą umowę. Przepisy prawa mogą wprowadzać regulacje szczególne, które określają kwalifikowaną formę czynności prawnej w przypadkach, gdy jest to prawnie uzasadnione.

Przepisy prawa powszechnie obowiązującego nie określają formy umowy o profesjonalne uprawianie piłki nożnej. Co za tym idzie, powinna mieć w tym zakresie zastosowanie ogólna regulacja art. 60 k.c. dotycząca formy składania oświadczeń woli, o których była mowa powyżej.

Należy jednak wskazać, że regulacje związkowe wprowadzają kwalifikowaną formę dla zawarcia umowy o profesjonalne uprawianie piłki nożnej. Zgodnie z treścią art. 6 ust. 7 Minimalnych wymagań umowa ta powinna zostać zawarta w formie pisemnej pod rygorem nieważności. Jednocześnie wszelkie zmiany umowy również wymagają zachowania tej formy. Wskazano przy tym także, że za formę pisemną pod rygorem nieważności rozumie się także zeskanowany, podpisany dokument, przesłany drogą elektroniczną.

W świetle przepisów prawa cywilnego podpisany i zeskanowany dokument nie odpowiada wymogom, które przepisy te przewidują dla formy pisemnej. Do zachowania pisemnej formy czynności prawnej wymagane jest bowiem złożenie własnoręcznego podpisu na dokumencie obejmującym treść oświadczenia woli. Wskazuje się przy tym, że

⁵⁸⁷ A. Brzozowski, Komentarz do art. 73 k.c. (w:) Kodeks cywilny. Komentarz do art. 1-449¹⁰ (red. K. Pietrzykowski), Warszawa 2018, s. 375; Stanowisko odmienne w zakresie wyboru formy czynności prawnej jako przejawu zasady swobody umów prezentuje Zbigniewa Radwański i Zbigniew Kuniewicz, zob. Z. Radwański, Z. Kuniewicz, Forma czynności prawnej (w:) System Prawa Prywatnego. Prawo cywilne – część ogólna, t. II (red. Z. Radwański, A. Olejniczak), Warszawa 2019, s. 174.

do zawarcia umowy wystarcza wymiana dokumentów obejmujących treść oświadczeń woli, z których każdy jest podpisany przez jedną ze stron, lub dokumentów, z których każdy obejmuje treść oświadczenia woli jednej ze stron i jest przez nią podpisany. A zatem zeskanowany dokument obejmujący treść oświadczenia woli i podpis strony umowy nie spełnia wymogów formy pisemnej. W mojej ocenie w takim przypadku będziemy mieć do czynienia z formą dokumentową. Do zachowania dokumentowej formy czynności prawnej wystarcza bowiem złożenie oświadczenia woli w postaci dokumentu, w sposób umożliwiający ustalenie osoby składającej oświadczenie. Przy tym za dokument uznaje się nośnik informacji umożliwiający zapoznanie się z jej treścią. W orzecznictwie przyjmuje się, że mogą to być np. kserokopie⁵⁸⁸, wiadomość e-mail⁵⁸⁹, niepodpisane wydruki⁵⁹⁰. Dlatego też w mojej ocenie podpisany i zeskanowany dokument należy traktować jako formę dokumentową, a nie formę pisemną w rozumieniu k.c.

Uważam, że regulacje wewnątrzwiązkowe powinny być kompatybilne pod względem języka prawnego z przepisami prawa powszechnie obowiązującymi. Jeżeli mowa jest o formie pisemnej, to powinna to być forma pisemna w rozumieniu przepisów prawa cywilnego⁵⁹¹. Nadanie natomiast określonego rygoru dla formy czynności prawnej na gruncie regulacji wewnątrzwiązkowych, nie będzie wywierało co do zasady takiego rygoru na gruncie przepisów prawa cywilnego. Sankcja nieważności czynności prawnej w przypadku niezachowania określonej formy czynności prawnej może wynikać bowiem jedynie z ustawy.

Regulacji wewnątrzwiązkowych nie można zaliczyć do przepisów prawa, o czym szczegółowo była mowa powyżej. W mojej ocenie mogą być one jednak rozpatrywane jako związane z „naturą” stosunku prawnego, jaki powstaje na skutek zawarcia umowy o profesjonalne uprawianie piłki nożnej. Należy zatem ocenić, czy istnieje aksjologiczne i prawne uzasadnienie wprowadzenia szczególnej formy takiej umowy.

W doktrynie prawa przyjmuje się, że wprowadzenie kwalifikowanej formy zawarcia czynności prawnej służy następującym celom: pozwala uchylić wątpliwości, czy w ogóle doszło do złożenia oświadczenia woli oraz ułatwia przeprowadzenie dowodów przy badaniu samego faktu złożenia i treści oświadczenia woli. Ponadto ma na celu

⁵⁸⁸ Wyrok Sądu Apelacyjnego w Szczecinie z dnia 18.6.2019 r., III AUa 55/19, Lex nr 2706931; Wyrok Sądu Apelacyjnego w Białymstoku z dnia 24.8.2018 r., I ACa 405/18, Lex nr 2561755.

⁵⁸⁹ Wyrok Sądu Apelacyjnego w Warszawie z dnia 25.4.2019 r., VI ACa 879/18, Lex nr 2712648.

⁵⁹⁰ Wyrok Sądu Apelacyjnego w Gdańsku z dnia 18.5.2017 r., V ACa 484/16, Lex nr 2379201.

⁵⁹¹ Por. *A. Jędrzejewska*, Pisemna forma oświadczenia woli a „automatyzacja” obrotu prawnego, *Państwo i Prawo* 1993, Nr 1, s. 69-74; *M. Giaro*, Cywilnoprawne pojęcie pisemności w społeczeństwie informacyjnym, *Państwo i Prawo* 2009, Nr 10, s. 34-47.

ochronę stron przed dokonywaniem nieprzemyślanych decyzji. Może też służyć zachowaniu jawności czynności prawnej wobec osób trzecich, a także ułatwieniu sprawowania kontroli państwa lub uprawnionych do tego podmiotów nad dokonywaniem czynności prawnych⁵⁹².

Mając powyższe na uwadze, należy wskazać, że wprowadzenie przez regulacje związkowe formy pisemnej pod rygorem nieważności dla umowy o profesjonalne uprawianie piłki nożnej może służyć zachowaniu pewności obrotu oraz zasady stabilności kontraktowej. Specyfika sportu wymaga, aby zawodnik w określonym czasie był związany umową jedynie z jednym klubem sportowym, którego barwy reprezentuje. Dodatkowo umowy o profesjonalne uprawianie sportu są przesyłane do PZPN oraz stanowią podstawę do zarejestrowania, uprawnienia zawodnika do gry przez określony klub sportowy. Dlatego też forma pisemna pod rygorem nieważności zabezpiecza odpowiednio interesy stron oraz pozwala usunąć wątpliwości w zakresie faktu złożenia oraz treści złożonych przez klub sportowy i zawodnika oświadczeń woli. Niewątpliwie ułatwia to również organom PZPN oraz sportowym organizacjom międzynarodowym kontrolę nad dokonywaniem czynności prawnych, które mają podstawowe znaczenie dla sfery sportu i możliwości prowadzenia współzawodnictwa sportowego. Ponadto w przypadku powstania na tle tego rodzaju umów sporów zastrzeżenie formy pisemnej pod rygorem nieważności ułatwia przeprowadzenie postępowania dowodowego. Co za tym idzie, w mojej ocenie, zasadne jest unormowanie w regulacjach wewnątrzwiązkowych kwestii zastrzeżenia formy czynności prawnej dla umów o profesjonalne uprawianie piłki nożnej w postaci formy pisemnej pod rygorem nieważności.

Powyższa praktyka jest coraz częściej stosowana również w obrocie gospodarczym. Umowy handlowe są nieraz długo przygotowywane i negocjowane. Na końcowym etapie dochodzi często do oficjalnego podpisania umowy, co ma być dowodem na definitywne porozumienie się kontrahentów. Jak wskazuje się słusznie w doktrynie, w praktyce obrotu gospodarczego możemy zaobserwować renesans formalizmu kontraktowego⁵⁹³. Podobna sytuacja ma miejsce w sporcie, gdzie podpisanie umowy pomiędzy klubem sportowym a zawodnikiem jest wydarzeniem medialnym, ważnym dla kibiców danego klubu sportowego czy sympatyków zawodnika.

⁵⁹² Z. Radwański, Z. Kuniewicz, *Forma czynności prawnej (w:) System Prawa Prywatnego. Prawo cywilne – część ogólna*, t. II (red. Z. Radwański, A. Olejniczak), Warszawa 2019, s. 175.

⁵⁹³ J. Rajski, W.J. Kocot, K. Zaradkiewicz, *Prawo kontraktów handlowych*, Warszawa 2007, s. 245.

Mając powyższe na uwadze, zastrzeżenie szczególnej formy czynności prawnej w postaci umowy o profesjonalne uprawianie piłki nożnej może być rozpatrywane jako wynikające z właściwości zobowiązania (cech szczególnych takiej umowy), a co za tym idzie, niezachowanie takiej formy może być badane pod względem nieważności na gruncie przepisów prawa powszechnie obowiązującego.

Niezależnie od powyższego należy wskazać, że przepisy k.c. dopuszczają uregulowanie przez strony w umowie szczególnej formy dla dokonania czynności prawnej. W takim przypadku czynność prawna dochodzi do skutku tylko przy zachowaniu zastrzeżonej formy. Przepisy k.c. przewidują jednak wyjątek w tym zakresie. Mianowicie, gdy strony zastrzegły dokonanie czynności np. w formie pisemnej, nie określając skutków niezachowania tej formy, w razie wątpliwości poczytuje się, że była ona zastrzeżona wyłącznie dla celów dowodowych. W związku z tym strony w umowie o profesjonalne uprawianie piłki nożnej mogą zastrzec, że jej uzupełnienie lub zmiana wymaga zachowania formy pisemnej pod rygorem nieważności. Jednak w mojej ocenie pojęcie formy pisemnej powinno być interpretowane zgodnie z przepisami k.c., a więc powinno to być oświadczenie woli opatrzone własnoręcznym podpisem osoby, która to oświadczenie składa.

7.2. Treść umowy o profesjonalne uprawianie piłki nożnej

Umowa o profesjonalne uprawianie piłki nożnej powinna określać wszelkie prawa i obowiązki ustalone pomiędzy klubem sportowym a zawodnikiem związane ze świadczeniem usług sportowych. W szczególności dotyczy to świadczeń klubu sportowego względem zawodnika oraz zawodnika względem klubu sportowego.

Minimalne wymagania określają podstawową treść umowy o profesjonalne uprawianie piłki nożnej. Wskazują przede wszystkim na główne zobowiązania stron umowy, a także przesłanki rozwiązania takiej umowy.

Tak szeroko sformułowane regulacje dotyczące treści umowy o profesjonalne uprawianie piłki nożnej niewątpliwie wpływają na ograniczenie zasady swobody umów gwarantowanej podmiotom stosunków cywilnoprawnych przez przepisy prawa powszechnie obowiązującego. Czy istnieje zatem prawne uzasadnienie tak daleko idącej ingerencji związków sportowych w sferę wolności podmiotów działających w sporcie? Kwestie te zostaną szczegółowo omówione w następnym rozdziale niniejszej dysertacji.

7.3. Czas trwania umowy o profesjonalne uprawianie piłki nożnej

Umowa o profesjonalne uprawianie piłki nożnej ma charakter umowy terminowej. Zgodnie z regulacjami wewnątrzklubowymi, co do zasady umowa taka może zostać zawarta na okres nie krótszy niż do czasu zakończenia sezonu rozgrywkowego i nie dłuższy niż pięć lat.

Powyżej wskazana regulacja ogranicza swobodę stron w zakresie wyboru czasu związania się stosunkiem prawnym wynikającym z umowy o profesjonalne uprawianie piłki nożnej. Co do zasady, w prawie cywilnym, stronom umowy przysługuje swoboda wyboru, na jaki okres zawierają umowę – czy na czas określony, czy też na czas nieokreślony.

Należy uznać, że wprowadzenie regulacji kształtującej umowę o profesjonalne uprawianie piłki nożnej jako umowy terminowej jest prawnie uzasadnione. Zobowiązania o charakterze bezterminowym mogą co do zasady być wypowiedziane. Takie uprawnienie nie może zostać wyłączone przez strony umowy cywilnoprawnej⁵⁹⁴. Powyższe kłóci się z podstawowymi zasadami obowiązującymi w sporcie, w szczególności z zasadą stabilności kontraktowej oraz zasadą zmiany przynależności klubowej w trakcie trwania tzw. okien transferowych.

Uregulowanie minimalnego okresu obowiązywania umowy o profesjonalne uprawianie piłki nożnej również jest uzasadnione. Wynika to z przyjęcia w sporcie zasady dotyczącej dokonywania transferów jedynie w trakcie trwania tzw. okien transferowych. Co za tym idzie, nie jest możliwe zawieranie umów poza tym okresem. Ma to na celu zapewnienie kontynuacji współzawodnictwa sportowego, ale również interesów zawodnika i klubu sportowego. Zawodnik dzięki temu ma możliwość reprezentowania danego klubu sportowego, uczestnictwa w rozgrywkach, treningach organizowanych przez klub sportowy, a klub sportowy poprzez zapewnienie odpowiedniej liczby zawodników jest w stanie skompletować drużynę do udziału w rozgrywkach sportowych, w których uczestniczy.

Maksymalny okres obowiązywania umowy o profesjonalne uprawianie piłki nożnej wynosi co do zasady pięć lat. Regulacja ta ma na celu zabezpieczenie interesów klubu sportowego i zawodnika, którzy nie muszą wiązać się umową na bardzo długi okres. Wynika to ze specyfiki sportu, w którą wpisana jest co do zasady zmiana przynależności klubowej i występowanie w różnych drużynach sportowych przez

⁵⁹⁴ Wyrok Sądu Najwyższego z dnia 23.5.2019 r., II CSK 159/18, Lex nr 2672922; Wyrok Sądu Apelacyjnego w Katowicach z dnia 27.1.2017 r., I ACa 822/16, Lex nr 2256847.

zawodników. Pozwala to na podnoszenie kwalifikacji sportowych przez samych zawodników, jak również odpowiedniego doboru składu drużyny przez klub sportowy.

Warto zaznaczyć, że regulacje wewnątrzwiązkowe w sektorze piłki nożnej mogą być nie do pogodzenia w pewnym zakresie z przepisami k.p. Przepisy prawa pracy określają bowiem maksymalny okres, w którym pracodawca może zatrudniać pracownika na podstawie umowy o pracę na czas określony. Okres zatrudnienia na podstawie umowy o pracę na czas określony, a także łączny okres zatrudnienia na podstawie umów o pracę na czas określony zawieranych między tymi samymi stronami stosunku pracy nie może przekraczać 33 miesięcy, a łączna liczba tych umów nie może przekraczać trzech. Jeżeli okres zatrudnienia na podstawie umowy o pracę na czas określony przekracza limity wskazane powyżej, przyjmuje się, że pracownik jest zatrudniony na podstawie umowy o pracę na czas nieokreślony. Natomiast przesłanki wypowiedzenia umowy o pracę na czas nieokreślony są ściśle regulowane przepisami k.p. Dlatego też pod tym względem korzystniejsze jest zawarcie cywilnoprawnej umowy o profesjonalne uprawianie piłki nożnej, niż umowy o pracę.

Opisana powyżej regulacja ogólna dotycząca umów o profesjonalne uprawianie piłki nożnej nie ma zastosowania w przypadku transferu czasowego zawieranego przez dotychczasowy klub sportowy z klubem pozyskującym zawodnika, w przypadku okresu obowiązywania kontraktu U-18, a także możliwości przedłużenia przez strony okresu obowiązywania umowy o profesjonalne uprawianie piłki nożnej.

7.4. Dodatkowe klauzule umowne umowy o profesjonalne uprawianie piłki nożnej

Minimalne wymagania wskazują na dodatkowe wymogi, które powinna spełniać umowa o profesjonalne uprawianie piłki nożnej.

7.4.1. Klauzule dotyczące wynagrodzenia oraz jego waluty

Umowa o profesjonalne uprawianie piłki nożnej powinna określać szczegółowo wynagrodzenie indywidualne zawodnika za cały okres obowiązywania umowy, odrębnie za każdy sezon rozgrywkowy. Minimalne wymagania wskazują, że wynagrodzenie to powinno zostać wskazane jako kwota brutto. Uzasadnione jest to koniecznością odprowadzenia przez klub sportowy, jako płatnika, składek ubezpieczeniowych oraz podatku dochodowego na rzecz zawodnika od tej umowy. Ponadto, należy określić termin wypłaty takiego wynagrodzenia, przy czym powinno być ono wypłacane co do zasady miesięcznie.

Dodatkowo należy określić walutę, w której należne jest wynagrodzenie, termin jego wypłaty oraz sposób płatności. Regulacje wewnętrzzwiązkowe wymagają, aby wysokość wynagrodzenia była podawana w walucie obcej w szczególności w przypadku, gdy umowa jest zawierana z zawodnikiem obcokrajowcem. Na rynku europejskim najczęściej jest to waluta euro. Powyższe pozwala określić wysokość wynagrodzenia bez konieczności przeliczania obcej waluty na złotówki, co może być kłopotliwe z uwagi na zmienność kursu walut.

W tym zakresie należy wskazać jednak na obowiązującą w Polsce zasadę walutowości. Zgodnie z treścią art. 358 § 1 k.c., jeżeli przedmiotem zobowiązania podlegającemu wykonaniu na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej jest suma pieniężna w walucie obcej, to dłużnik może spełnić świadczenie w walucie polskiej, chyba że ustawa, orzeczenie sądowe lub czynność prawna zastrzega spełnienie świadczenia wyłącznie w walucie obcej. Co za tym idzie, klub sportowy ma prawo wyboru, w jakiej walucie wypłacić zawodnikowi wynagrodzenie⁵⁹⁵. Jeżeli zatem zawodnikowi zależy na tym, aby wynagrodzenie zostało mu wypłacone w walucie obcej, powinien to zastrzec w umowie o profesjonalne uprawianie piłki nożnej. W innym przypadku klub sportowy ma możliwość dokonania wyboru, czy wypłacić zawodnikowi wynagrodzenie w walucie polskiej czy też obcej. Jeżeli klub sportowy chce skorzystać z zasady walutowości, powinien dokonać przeliczenia kwoty wynagrodzenia wskazanej w umowie w walucie obcej na walutę polską. W tym zakresie należy posługiwać się średnim kursem wartości waluty obcej ogłaszanej przez Narodowy Bank Polski z dnia wymagalności roszczenia, chyba że co innego wynika z samej umowy. Strony mogą bowiem wskazać w umowie, że zastosowanie w tym zakresie będzie miała jakaś określona stała wartość waluty obcej. Jednak takie zastrzeżenie umowne powinno być uprzednio przemyślane przez strony, bowiem zmienność kursu walut może prowadzić do tego, że albo klub sportowy będzie musiał zapłacić zawodnikowi więcej, niż przewiduje kurs waluty, albo zawodnik otrzyma mniej, niż wynika to z aktualnego na dzień wypłacania wynagrodzenia kursu waluty. Należy zatem mieć na uwadze możliwe wahania kursu walut oraz stabilność danej waluty.

⁵⁹⁵ Wyrok Sądu Apelacyjnego w Łodzi z dnia 15.3.2016 r., I ACa 100/16, Lex nr 2044380.

7.4.2. Klauzule dotyczące zapłaty wynagrodzenia dla pośredników transakcyjnych w związku z zawarciem umowy o profesjonalne uprawianie piłki nożnej

Zgodnie z regulacjami wewnątrzwiązkowymi w przypadku, gdy klub jest zobowiązany do zapłaty wynagrodzenia na rzecz pośrednika transakcyjnego reprezentującego zawodnika, w umowie powinna zostać określona wysokość tego wynagrodzenia.

W sektorze piłki nożnej najczęściej mamy do czynienia z występowaniem agentów sportowych (inaczej też zwanych menadżerami sportowymi, w regulacjach wewnątrzwiązkowych – pośrednikami transakcyjnymi). Są to osoby, które mają reprezentować interesy zawodnika. Przede wszystkim ich zadaniem jest znalezienie dla zawodnika jak najlepszego dla niego klubu sportowego oraz pomoc w rozwoju kariery sportowej⁵⁹⁶. Jednak w praktyce najczęściej jest to świadczenie kompleksowych usług okołosportowych na rzecz zawodnika. Będą to w szczególności takie czynności, jak poszukiwanie sponsorów, dbanie o wizerunek zawodnika i jego promowanie, a nawet doradztwo inwestycyjne, finansowe oraz podatkowe⁵⁹⁷.

Zgodnie z przepisami uchwały PZPN dotyczącej pośredników transakcyjnych⁵⁹⁸ zawodnik może zawrzeć z pośrednikiem transakcyjnym umowę pośrednictwa, w ramach której pośrednik ten reprezentuje interesy zawodnika w kontaktach z klubem sportowym w zamian za określone wynagrodzenie. Zgodnie z postanowieniami w/w uchwały zawodnik może upoważnić klub sportowy do wypłaty w jego imieniu wynagrodzenia na rzecz pośrednika transakcyjnego, które zostanie pokryte z wynagrodzenia należnego zawodnikowi z umowy o profesjonalne uprawianie piłki nożnej. Upoważnienie takie, pod rygorem nieważności, powinno zostać wskazane w umowie pomiędzy klubem sportowym a zawodnikiem wraz ze wskazaniem wysokości tego świadczenia. W mojej ocenie omawiana regulacja jest oparta na konstrukcji prawnej przekazu.

Zgodnie z treścią art. 921¹ k.c., kto przekazuje drugiemu (odbiorcy przekazu) świadczenie osoby trzeciej (przekazanego), upoważnia tym samym odbiorcę przekazu do przyjęcia, a przekazanego do spełnienia świadczenia na rachunek przekazującego. Celem

⁵⁹⁶ M. Porębiński, Umowa pośrednictwa transakcyjnego w piłce nożnej na gruncie przepisów Polskiego Związku Piłki Nożnej oraz Kodeksu Cywilnego, Warszawa 2018, niepubl., s. 13.

⁵⁹⁷ Zob. szerzej: A. Szydlik, Rola agenta piłkarskiego we współczesnym futbolu (w:) Menedżer wobec przedsięwzięć sportowych. Młodzi o sporcie 2018 (red. J. Batorski, I. Perechuda), Kraków 2018, s. 91-100.

⁵⁹⁸ Uchwała nr III/42 z dnia 27.3.2017 r. Zarządu Polskiego Związku Piłki Nożnej w sprawie współpracy z pośrednikami transakcyjnymi z późn. zm., www.pzpn.pl/dokumenty, data dostępu: 30.01.2019 r.

tej instytucji jest uproszczenie obrotu prawnego⁵⁹⁹. W ramach tej konstrukcji prawnej zawodnik jest przekazującym, klub sportowy jest przekazanym, a pośrednik transakcyjny odbiorcą przekazu. Pozwala ona na skrócenie drogi spełnienia świadczeń i poprzez dokonanie jednej transakcji wygasają de facto dwa zobowiązania – zawodnika wobec pośrednika transakcyjnego z tytułu świadczenia usług pośrednictwa oraz klubu sportowego wobec zawodnika z tytułu częściowego wynagrodzenia za świadczenie usług do wysokości dokonanej na rzecz pośrednika transakcyjnego zapłaty. Regulacja ta jest korzystna i znacznie ułatwia dokonanie wzajemnych rozliczeń związanych z zawarciem umowy o profesjonalne uprawianie piłki nożnej.

Należy zaznaczyć, że o ile zawodnik tzw. kontraktu U-18 może mieć agenta sportowego (pośrednika transakcyjnego), o tyle pośrednik ten nie może do ukończenia przez takiego zawodnika 18 roku życia pobierać wynagrodzenia za świadczenie na rzecz takiego zawodnika usług pośrednictwa. Wynika to z konieczności przeciwdziałania potencjalnym nadużyciom ze strony agentów sportowych oraz zabezpieczenia przez regulacje wewnątrzwiązkowe interesów takiego zawodnika⁶⁰⁰. Agent sportowy, aby uzyskać wynagrodzenie z tytułu pełnionych przez siebie usług, może bowiem dążyć do zawarcia w imieniu zawodnika umowy z klubem sportowym, która dla samego zawodnika nie jest najlepszym rozwiązaniem. W szczególności, biorąc pod uwagę jego rozwój jako zawodnika, możliwość kontynuacji nauki itd. W mojej ocenie kwestia ta może być rozpatrywana pod kątem zasad współżycia społecznego oraz dobrych obyczajów. Jeżeli zatem w umowie pomiędzy zawodnikiem (w imieniu którego działają jego przedstawiciele ustawowi) a agentem sportowym zastrzeżona byłaby konieczność zapłaty wynagrodzenia za świadczenie na rzecz zawodnika usług pośrednictwa transakcyjnego, postanowienie to mogłoby w mojej ocenie być uznane za nieważne z uwagi na naruszenie zasad współżycia społecznego oraz dobrych obyczajów.

W przypadku, gdy zawodnik nie korzysta z usług takiego podmiotu, najlepszym rozwiązaniem byłoby zawarcie stosowanego oświadczenia w treści umowy o profesjonalne uprawianie piłki nożnej. Pozwoli to uniknąć wątpliwości w tym zakresie.

⁵⁹⁹ *M. Habdas, M. Fras* (red.), *Kodeks cywilny. Komentarz. Zobowiązania. Część szczególna*, t. V, Warszawa 2019, s. 746 i powołana tam literatura.

⁶⁰⁰ Zob. szerzej: *Z. Pawlak, A. Smoleń*, *Etyczne aspekty działania agentów zawodników w piłce nożnej*, *Annales. Etyka w życiu gospodarczym* 2012, Vol. 15, s. 131-142.

7.4.3. Klauzula poufności umowy o profesjonalne uprawianie piłki nożnej

Dodatkowo strony umowy o profesjonalne uprawianie piłki nożnej są zobowiązane do określenia w niej zasad dotyczących zachowania jej poufności. Uważam, że należy to rozumieć jako obowiązek zachowania w poufności przez strony samej treści umowy o profesjonalne uprawianie piłki nożnej. W mojej ocenie jednak zasadne jest określenie tego zakresu szerzej, tzn. poprzez zastrzeżenie poufności wszystkich informacji związanych z zawarciem i realizacją takiej umowy, w tym informacji, o których strona dowiedziała się w związku z jej realizacją.

Takie klauzule są często spotykane w praktyce obrotu gospodarczego. Kwestia dotycząca tego, co może być traktowane jako informacja poufna, została rozstrzygnięta we wcześniejszych rozważaniach niniejszej dysertacji w kontekście zachowania poufności w trakcie prowadzenia negocjacji. Wprowadzenie w umowie o profesjonalne uprawianie piłki nożnej klauzuli poufności jest uzasadnione. Postanowienia tej umowy dotyczące wzajemnych zobowiązań stron umowy, w szczególności te dotyczące wysokości wynagrodzenia zawodnika, poszczególnych zobowiązań umownych, a także taktyki zespołu są szczególnie chronione przez strony. Nie chcą one, aby takie informacje przedostały się do innych zawodników klubu sportowego, opinii publicznej czy też innych klubów sportowych. Powyższe może bowiem wpływać na pozycję rynkową klubu sportowego oraz zawodnika. Dlatego też w interesie klubu sportowego i zawodnika jest zawarcie klauzuli poufności takich informacji. W związku z tym konieczność zastrzeżenia takiego postanowienia umownego może być prawnie uzasadniona.

W praktyce klauzule takie są zastrzegane jedynie na rzecz klubu sportowego. W mojej ocenie, powinna występować w tym zakresie równowaga kontraktowa. Zawodnik może mieć również interes prawny w tym, aby określone informacje związane z wykonywaniem przez niego umowy o profesjonalne uprawianie piłki nożnej pozostały poufne. W szczególności, może chodzić tu o takie sytuacje, jak zdrowie zawodnika, forma sportowa, a także inne informacje, o których klub sportowy dowiedział się w związku z wykonaniem tej umowy.

7.4.4. Klauzula dotycząca prawa oraz języka umowy o profesjonalne uprawianie piłki nożnej

W przypadku, gdy umowa o profesjonalne uprawianie piłki nożnej jest zawierana pomiędzy polskim klubem sportowym a zawodnikiem obcokrajowcem, należy uregulować w niej kwestie języka umowy oraz wyboru prawa umowy.

W umowie należy określić język stosowany w czynnościach prawnych pomiędzy klubem a zawodnikiem oraz w zakresie wymiany informacji pomiędzy tymi podmiotami. W tej sytuacji umowa o profesjonalne uprawianie piłki nożnej powinna być sporządzona w formie dwujęzycznej. Dla prawidłowej wykładni postanowień umowy powinna ona wskazywać, która wersja językowa jest wiążąca w przypadku rozbieżności dotyczącej jej treści.

Dodatkowo umowa powinna wskazywać prawo, któremu umowa podlega. Jest to istotne z tego względu, że przez pryzmat przepisów tego prawa będzie oceniana skuteczność postanowień umownych określonych przez strony umowy⁶⁰¹. Wybór prawa właściwego powinien mieć miejsce w przypadku, gdy mamy do czynienia z elementem obcym, w omawianym przypadku będzie to najczęściej inne obywatelstwo zawodnika niż prawo miejsca, w którym klub sportowy ma swoją siedzibę i w którym umowa jest wykonywana.

Przepisy prawa dopuszczają co do zasady możliwość swobodnego wyboru przez strony stosunków umownych prawa właściwego, któremu ten stosunek prawny będzie podlegać. Powyższe jest przejawem autonomii woli stron umowy⁶⁰², z pewnymi ograniczeniami wynikającymi w szczególności z przepisów Rozporządzenia Rzym I⁶⁰³.

7.4.5. Zapis na sąd polubowny w umowie o profesjonalne uprawianie piłki nożnej

Sprawy sportowe są rozstrzygane co do zasady w ramach sądownictwa arbitrażowego, co jest przejawem zasady autonomii sportu. Co za tym idzie, przepisy PZPN oraz międzynarodowych organizacji sportowych wskazują na konieczność poddania sporów wynikających z umowy o profesjonalne uprawianie piłki nożnej pod sądownictwo arbitrażowe.

Kluby sportowe i zawodnicy są zobowiązani do określenia w zawieranych pomiędzy sobą umowach wyłącznej właściwości Piłkarskiego Sądu Polubownego PZPN. w Statucie PZPN wskazano, że klauzula ta powinna mieć następującą treść: „Mogące wyniknąć na tle powstania, istnienia, ważności, wykonywania i rozwiązania umów pomiędzy członkami PZPN, zawodnikami, trenerami i menedżerami ds. piłkarzy spory o prawa majątkowe lub o prawa niemajątkowe mogące być przedmiotem ugody

⁶⁰¹ A. Cempura, A. Kosalik, *Metodyka sporządzania umów gospodarczych*, Warszawa 2016, s. 486.

⁶⁰² Ł. Żarnowiec, *Kontrakt i prawo właściwe (w:) Międzynarodowe prawo handlowe. System Prawa Handlowego*, t. IX (red. W. Popiołek), Warszawa 2013, s. 198.

⁶⁰³ Rozporządzenie Parlamentu Europejskiego i Rady (WE) Nr 593/2008 z 17.6.2008 r. w sprawie prawa właściwego dla zobowiązań umownych (Rzym I), Dz. Urz. UE L Nr 177, s. 6 z późn. zm.

powstałe w związku z organizacją i uprawianiem sportu piłki nożnej, strony poddają pod rozstrzygnięcie Piłkarskiego Sądu Polubownego PZPN⁶⁰⁴.

Organy jurysdykcyjne PZPN są właściwe do rozstrzygania sporów krajowych, tj. sporów powstałych pomiędzy stronami należącymi do PZPN. W przypadku sporów międzynarodowych, tzn. sporów pomiędzy stronami, które należą do różnych związków krajowych, spory są rozstrzygane przez organy FIFA, tj. DRC. Dodatkowo należy wskazać, że każde odwołanie od ostatecznej i wiążącej decyzji FIFA lub UEFA jest rozstrzygane przez CAS⁶⁰⁵.

Należy zastanowić się, czy zobowiązanie przez regulacje związkowe do poddania się przez strony umowy o profesjonalne uprawianie piłki nożnej wyłącznej jurysdykcji organów PZPN i organizacji międzynarodowych jest zgodne z przepisami prawa powszechnie obowiązującego. Jak wskazuje się w doktrynie, „przez jurysdykcję krajową rozumie się ogólną właściwość (kompetencje) sądów lub innych organów danego państwa do rozpatrzenia i rozstrzygnięcia określonej kategorii spraw”⁶⁰⁶. Klauzula jurysdykcyjna w przypadku spraw sportowych powinna dotyczyć wyboru organów jurysdykcyjnych danego państwa, w szczególności gdy umowa ma charakter międzynarodowy, np. umowa jest zawierana przez polski klub sportowy z zawodnikiem obcokrajowcem. Wtedy zasadne jest zamieszczenie w umowie postanowień wskazujących na to, którego państwa organy jurysdykcyjne będą właściwe do rozstrzygania sporów powstałych lub mogących powstać na jej tle.

Przepisy prawa polskiego umożliwiają stronom umowy poddanie rozstrzygnięcia sporów wynikłych z określonego stosunku prawnego pod sąd polubowny. Zapisem na sąd polubowny jest umowa stron o poddanie sporu pod rozstrzygnięcie sądu polubownego wskazująca przedmiot sporu lub stosunek prawny, z którego spór wyniknął lub może wyniknąć⁶⁰⁷. Co do zasady strony mogą zawrzeć oddzielną umowę o arbitraż lub w umowie głównej zawrzeć klauzulę arbitrażową⁶⁰⁸.

⁶⁰⁴ Uchwała nr III/68 z dnia 9.12.2016 r. Zarządu Polskiego Związku Piłki Nożnej w sprawie przyjęcia Regulaminu Piłkarskiego Sądu Polubownego, www.pzpn.pl/dokumenty, data dostępu: 30.1.2019 r.

⁶⁰⁵ R. Piechota, Pozasądowe formy rozwiązywania sporów sportowych, *Problemy Współczesnego Prawa Międzynarodowego, Europejskiego i Porównawczego* 2006, Vol. 4, s. 49;

⁶⁰⁶ R. Strugała (red.), *Wykładnia umów. Standardowe klauzule umowne. Komentarz praktyczny z przeglądem orzecznictwa. Wzory umów*, Warszawa 2016, s. 345.

⁶⁰⁷ W przypadku, gdy umowa o profesjonalne uprawianie piłki nożnej byłaby umową o pracę, nie jest możliwe zawarcie w umowie zapisu na sąd polubowny. w takim przypadku, strony mogą jedynie po powstaniu sporu poddać jego rozstrzygnięcie sądowi polubownemu; zob. szerzej: R. Golat, *Specyfika polubownego rozstrzygania sporów w stosunkach pracowniczych*, *Służba Pracownicza* 2006, Nr 9, s. 9-10.

⁶⁰⁸ A. Budniak-Rogala, *Charakter prawny zapisu na sąd polubowny w postępowaniu cywilnym*, *Wrocław* 2015, s. 83-84.

Zasadą jest, że zawarcie przez strony umowy zapisu na sąd polubowny jest ich uprawnieniem, z którego mogą skorzystać, ale nie muszą. Gdy nie ma takiej klauzuli, do rozstrzygnięcia sporów są powołane sądy powszechne.

Jednym z najważniejszych przejawów autonomii sportu jest jednak rozstrzygnięcie sporów sportowych w ramach sądownictwa polubownego, które jest prowadzone przez specjalnie do tego powołane organy związkowe lub organizacje międzynarodowe. Niepoddanie się pod sądownictwo arbitrażowe w sporcie grozi odpowiedzialnością dyscyplinarną. Dlatego też zapis na sąd polubowny jest niejako „wymuszany” przez związki i organizacje sportowe. W doktrynie prawa określa się to jako przymusowy zapis na sąd polubowny⁶⁰⁹. Na marginesie należy wskazać, że pojawiają się w tym zakresie rozbieżności terminologiczne. Pojęcie arbitrażu przymusowego stosuje się przede wszystkim do arbitrażu określonego przez przepisy prawa. Regulacji ustanawianych przez organizacje i związku sportowe nie można jednak tak traktować, o czym była mowa szerzej we wcześniejszych rozważaniach niniejszej dysertacji. Zasadne jest rozróżnienie dokonane przez Eligiusza Jerzego Krześniaka, który proponuje, aby mianem arbitrażu przymusowego określać regulacje wewnątrzwiązkowe, natomiast obowiązek poddania się pod rozstrzygnięcie sądu arbitrażowego w przepisach prawa, określać normatywnym arbitrażem przymusowym⁶¹⁰. Niezależnie od powyższego należy wskazać, że przymusowość arbitrażu sportowego wynika ze specyfiki sportu, a co za tym idzie, jest uzasadniona⁶¹¹.

Istnienie sądownictwa arbitrażowego w sporcie jest pożądane, gdyż specyfika sportu wymaga rozstrzygnięcia spraw przez organy, które ją rozumieją i znają regulacje wewnątrzwiązkowe ustanawiane w danym sporcie. Ponadto sprawy sportowe wymagają szybkiego rozstrzygnięcia celem zapewnienia ciągłości rozgrywek sportowych oraz szeroko pojmowanego współzawodnictwa sportowego. Kwestie te będą szerzej omawiane w dalszej części niniejszej dysertacji. Należy jednak wskazać, że nie powinno być tak, że strony są bezwzględnie zobowiązane, niezależnie od ich woli, do poddania się sądownictwu arbitrażowemu, gdyż może to naruszać przysługujące im konstytucyjnie prawo do sądu. Dlatego też sądownictwo arbitrażowe w sporcie powinno zostać zorganizowane w sposób zapewniający realizację podstawowych praw przysługujących

⁶⁰⁹ Zob. szerzej: *K. Zawisłak*, Charakterystyka arbitrażu sportowego piłkarskich związków sportowych – wybrane aspekty (w:) *Młodzi o sporcie 2014. Bezpieczeństwo i organizatorzy imprez sportowych* (red. *K. Nessel, E. Wszendybył-Skulska*), Kraków 2014, s. 125 i nast.

⁶¹⁰ *E.J. Krześniak*, Kluby i organizacje sportowe w prawie polskim na tle rozwiązań zagranicznych, Warszawa 2016, s. 578-581.

⁶¹¹ *M. Biliński, M. Jaś-Nowopolska, O. Zinkiewicz*, Arbitraż sportowy, Warszawa 2019, s. 52 i nast.

podmiotom prawa. W mojej ocenie, największe wyzwanie z tym związane ciąży na członkach organów arbitrażowych. Jeżeli wydawane przez nich orzeczenia będą sprawiedliwe, strony będą zainteresowane poddawaniem sporów pod ich rozstrzygnięcie, niezależnie od obowiązku nałożonego przez regulacje wewnątrzwiązkowe.

7.4.6. Klauzula odstępnego od umowy o profesjonalne uprawianie piłki nożnej

Przepisy prawa cywilnego przewidują możliwość umownego prawa odstąpienia od umowy. Odstąpienie od umowy jest to uprawnienie kształtujące jednej lub obu stron umowy, do którego dochodzi poprzez złożenie oświadczenia woli⁶¹². Istotną kwestią są skutki prawne, jakie niesie za sobą umowne prawo odstąpienia. Oświadczenie o odstąpieniu od umowy wywiera co do zasady skutek *ex tunc*, a zatem tak, jakby nie została ona zawarta⁶¹³. Co za tym idzie, strony zobowiązane są zwrócić sobie wszystko, co świadczyły. Jednocześnie przyjmuje się, że za świadczone usługi oraz za korzystanie z rzeczy należy się drugiej stronie odpowiednie wynagrodzenie.

W przypadku umów o profesjonalne uprawianie piłki nożnej odstąpienie od umowy, które wywierałoby skutek *ex tunc*, może być problematyczne. Możliwe jest w jakimś stopniu rozliczenie kwestii związanych ze świadczeniem przez zawodnika na rzecz klubu sportowego usług sportowych. Możliwa jest również wycena majątkowa określonych świadczeń niepieniężnych świadczonych przez klub sportowy na rzecz zawodnika czy też określenia wynagrodzenia za korzystanie z rzeczy udostępnionych zawodnikowi przez klub sportowy. Jednak nie jest możliwe anulowanie wyników rywalizacji sportowej z tego względu. Jeżeli bowiem uznać, że dochodzi do odstąpienia od umowy o profesjonalne uprawianie piłki nożnej ze skutkiem *ex tunc*, to zawodnik, który reprezentował klub sportowy w zawodach sportowych, nie był uprawniony do gry w takich zawodach. Co za tym idzie, wynik zawodów, meczu powinien zostać anulowany. W mojej ocenie może być to sprzeczne z istotą współzawodnictwa sportowego. z tego też względu uważam, że odstąpienie od umowy o profesjonalne uprawianie piłki nożnej, o ile będzie dopuszczalne, z uwagi na specyfikę sportu oraz charakteru świadczeń stron w ramach tej umowy, powinno wywierać skutek *ex nunc*, tzn. na przyszłość. Wynika to z natury stosunku zobowiązaniowego pomiędzy klubem sportowym a zawodnikiem.

⁶¹² Tak m.in. Wyrok Sądu Apelacyjnego w Warszawie z dnia 8.3.2016 r., I ACa 784/15, Lex nr 2026420.

⁶¹³ Wyrok Sądu Najwyższego z dnia 22.10.2015 r., IV CSK 770/14, Lex nr 1948888.

Dlatego też w mojej ocenie należy przyjąć, że świadczenia stron umowy o profesjonalne uprawianie piłki nożnej mają charakter podzielny, a w takim przypadku odstąpienie od umowy powinno mieć charakter *ex nunc*. w tej sytuacji postanowienia umowy są wiążące dla stron w zakresie oceny jej wykonania w zakresie, które nastąpiło przed datą odstąpienia od umowy⁶¹⁴.

Niezależnie od powyższego wskazuje się, że możliwe jest określenie przez strony w umowie innego skutku wykonania prawa odstąpienia od umowy przez którąś ze stron, w szczególności, że odstąpienie od umowy będzie miało skutek *ex nunc*⁶¹⁵. Strony mogą również określić w umowie przyczyny, w przypadku których zaistnienia odstąpienie od umowy będzie możliwe⁶¹⁶.

Należy przy tym pamiętać, że umowne prawo odstąpienia będzie skutecznie zastrzeżone jedynie w przypadku, gdy będzie określać termin, w którym może zostać ono wykonane. Pod pojęciem terminu należy rozumieć zdarzenie przyszłe i pewne. Może to być ściśle określona data kalendarzowa, okres wyrażony np. w miesiącach lub określenie zdarzenia przyszłego, ale pewnego⁶¹⁷. Nie można jednak zastrzec umownego prawa odstąpienia z zastrzeżeniem warunku, jako zdarzenia przyszłego, lecz niepewnego⁶¹⁸. W sytuacji, gdy taki termin nie zostanie określony przez strony, postanowienie takie będzie nieważne⁶¹⁹. Jest to norma o charakterze *iuris cogentis*, a co za tym idzie, nie jest możliwe wyłączenie przez strony umowy oznaczenia terminu do odstąpienia od umowy⁶²⁰. Jednocześnie należy wskazać, że tak określony termin jest terminem zawitym do wykonania uprawnienia kształtującego w postaci odstąpienia od umowy. Jak wskazuje się w orzecznictwie, z przepisów prawa nie wynika jednak, że musi być to termin krótszy niż termin wykonania samej umowy⁶²¹. Przy tym należy jednocześnie wskazać, że nie jest możliwe odstąpienie od umowy, która została wykonana.

W umowie o profesjonalne uprawianie piłki nożnej szczególną rolę odgrywa instytucja odstępnego. W doktrynie wskazuje się, że jest to kwalifikowana postać

⁶¹⁴ Wyrok Sądu Apelacyjnego w Białymstoku z dnia 31.3.2016 r., I ACa 1078/15, Lex nr 2031119.

⁶¹⁵ Wyrok Sądu Apelacyjnego w Białymstoku z dnia 29.3.2018 r., I AGa 32/18, Lex nr 2571682.

⁶¹⁶ Wyrok Sądu Najwyższego z dnia 6.7.2016 r., IV CSK 687/15, Lex nr 2109482.

⁶¹⁷ Postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 19.2.2014 r., V CSK 265/13, Lex nr 218805; Wyrok Sądu Apelacyjnego w Łodzi z dnia 28.8.2014 r., I ACa 361/14, Lex nr 1527069.

⁶¹⁸ Por. Wyrok Sądu Apelacyjnego w Białymstoku z dnia 30.1.2015 r., I ACa 693/14, Lex nr 1661124; Wyrok Sądu Apelacyjnego w Łodzi z dnia 28.8.2014 r., I ACa 361/14, Lex nr 1527069.

⁶¹⁹ Wyrok Sądu Apelacyjnego w Warszawie z dnia 27.02.2017 r., VI ACa 1260/15, Lex nr 2418158; Wyrok Sądu Apelacyjnego w Szczecinie z dnia 28.9.2016 r., I ACa 204/16, Lex nr 2157796.

⁶²⁰ Wyrok Sądu Apelacyjnego w Szczecinie z dnia 7.9.2016 r., I ACa 207/16, Lex nr 2138259.

⁶²¹ Wyrok Sądu Najwyższego z dnia 12.10.2018 r., V CSK 493/17, Lex nr 2577357.

umownego prawa odstąpienia od umowy⁶²². Polega ona na tym, że strona lub strony umowy mogą odstąpić od umowy za zapłatą określonej sumy. Co za tym idzie, jest to postanowienie umowy o charakterze realnym, a zatem do odstąpienia od umowy dochodzi jedynie wtedy, gdy nastąpi przekazanie sumy pieniężnej – sumy odstępnego⁶²³. Zgodnie z treścią art. 396 k.c. oświadczenie o odstąpieniu będzie skuteczne tylko wtedy, gdy zostało złożone jednocześnie z zapłatą odstępnego. Wskazuje się przy tym, że wydanie sumy odstępnego może nastąpić wcześniej, najpóźniej jednak przy złożeniu oświadczenia o odstąpieniu od umowy. W przypadku, gdy takie oświadczenie zostało dokonane bez zapłaty odstępnego, będzie ono bezskuteczne. Można w takiej sytuacji ponownie złożenie takiego oświadczenia, w którym jednocześnie zostanie zapłacona suma odstępnego, o ile nie upłynął termin na wykonanie prawa odstąpienia od umowy⁶²⁴.

Przyjmuje się, że celem odstępnego jest wzmocnienie osłabionej zastrzeżonym w umowie prawem odstąpienia więzi pomiędzy stronami takiej umowy. Strona, na której rzecz zostało zastrzeżone odstępne, musi liczyć się z określonym wydatkiem. Druga strona umowy otrzymuje natomiast odstępne, które ma służyć pokryciu ewentualnych kosztów związanych z niedojściem umowy do skutku lub jej niewykonaniem w części⁶²⁵. Jednocześnie należy mieć na uwadze to, że wysokość zastrzeżonej sumy odstępnego nie powinna być rażąco wygórowana. Jak wskazuje się w orzecznictwie, jej ustalenie nie powinno być nakierowane jedynie na maksymalizację zysku, ponieważ nie taka jest funkcja odstępnego⁶²⁶. Jeżeli bowiem w umowie o profesjonalne uprawianie piłki nożnej kwota odstępnego zostanie określona w sposób rażąco wygórowany w porównaniu np. do wynagrodzenia osiąganego przez zawodnika w ramach umowy czy też potencjalnej kwoty (opłaty) transferowej, jej istnienie może być iluzoryczne. W praktyce nie będzie możliwe skorzystanie z tego prawa. O ile określenie w umowie odstępnego jest dopuszczalne z uwagi na obowiązującą zasadę swobody umów, o tyle jej wysokość w konkretnym przypadku może być oceniana w świetle klauzul generalnych, tj. zasad

⁶²² *W. Popiołek*, Komentarz do art. 396 k.c. (w:) Kodeks cywilny. Komentarz do art. 1-449¹⁰, t. I (red. *K. Pietrzykowski*), Warszawa 2015, s. 1369.

⁶²³ *G. Karaszewski*, Komentarz do art. 396 k.c. (w:) Kodeks cywilny. Komentarz (red. *J. Ciszewski, P. Nazaruk*), Warszawa 2019, Lex, teza 1.

⁶²⁴ *W. Dubis*, Komentarz do art. 396 k.c. (w:) Kodeks cywilny. Komentarz (red. *E. Gniewek, P. Machnikowski*), Warszawa 2017, s. 784; Wyrok Sądu Apelacyjnego w Warszawie z dnia 16.1.2014 r., VI ACa 829/13, Lex nr 1448656.

⁶²⁵ Wyrok Sądu Apelacyjnego w Warszawie z dnia 11.12.2015 r., VI ACa 1815/14, Lex nr 2005410.

⁶²⁶ Wyrok Sądu Najwyższego z dnia 23.4.2004 r., I CK 550/03, Lex nr 188472.

współzycia społecznego i dobrych obyczajów⁶²⁷. W doktrynie przyjmuje się nawet, że wygórowana suma odstępnego w porównaniu do wartości świadczeń stron umowy może być nieważna jako sprzeczna z naturą zobowiązania⁶²⁸.

Odstępne zastrzegane jest najczęściej na rzecz zawodnika, który uzyskuje prawo do odstąpienia od umowy za zapłatą określonej sumy pieniężnej. W szczególności będzie to miało zastosowanie w przypadku, gdy zawodnik będzie chciał związać się umową z innym klubem sportowym, a jest związany taką umową z dotychczasowym klubem sportowym. Klub sportowy zainteresowany pozyskaniem zawodnika, poprzez zapłatę opłaty transferowej (w wysokości kwoty odstępnego), mógłby zawrzeć umowę o profesjonalne uprawianie piłki nożnej z takim zawodnikiem.

W doktrynie prezentowany jest pogląd, zgodnie z którym przyznanie uprawnienia do odstąpienia od umowy za zapłatą odstępnego można uzależnić od warunku⁶²⁹. W mojej ocenie jest to stanowisko nieprawidłowe. Jeżeli odstępne stanowi kwalifikowaną formę umownego prawa odstąpienia od umowy, to do tej instytucji należy odpowiednio stosować przepisy dotyczące umownego prawa odstąpienia. Dlatego też uważam, że zastrzeżenie w umowie odstępnego powinno być opatrzone terminem, w którym może zostać wykonane.

8. Wymogi formalne związane z zawarciem tzw. kontraktu U-18

Przepisy k.c. nie wskazują na szczególne wymagania dotyczące zawierania umów przez małoletniego. Mają w tym zakresie zastosowanie przepisy ogólne dotyczące zdolności do czynności prawnych. Co za tym idzie, małoletniego zawodnika reprezentuje co do zasady jego przedstawiciel ustawowy, najczęściej rodzic. Wobec niego zatem powinna zostać złożona oferta przez klub sportowy i to on uczestniczy w ewentualnych negocjacjach dotyczących zawarcia tzw. kontraktu U-18.

Minimalne wymagania wskazują na ograniczenia co do możliwości złożenia oferty zawarcia kontraktu tzw. U-18 zawodnikowi małoletniemu. Oferta może zostać złożona przez klub sportowy najwcześniej na 60 dni przed ukończeniem przez zawodnika 15 roku życia. Powyższe postanowienie ma służyć zabezpieczeniu interesów zawodnika, aby zbyt wcześnie nie został on związany z klubem sportowym, wobec którego nie

⁶²⁷ Zob. Wyrok Sądu Najwyższego z dnia 23.4.2004 r., i CK 548/02, Lex nr 334983; Wyrok Sądu Najwyższego z dnia 23.4.2004 r., i CK 547/03, Lex nr 1615233; Wyrok Sądu Najwyższego z dnia 23.4.2004 r., i CK 550/03, Lex nr 188472.

⁶²⁸ G. Karaszewski, Komentarz do art. 396 k.c. (w:) Kodeks cywilny. Komentarz (red. J. Ciszewski, P. Nazaruk), Warszawa 2019, Lex, teza 3.

⁶²⁹ W. Popiołek, Komentarz do art. 396 k.c. (w:) Kodeks cywilny. Komentarz do art. 1-449¹⁰, t. I (red. K. Pietrzykowski), Warszawa 2015, s. 1369.

będzie mógł wykonywać czynności ze względu na brak prawnej możliwości zawarcia jeszcze profesjonalnej umowy.

Postanowienia Minimalnych wymagań wskazują sposoby doręczenia takiej oferty. Ofertę uznaje się za doręczoną w dniu przedstawienia jej zawodnikowi oraz jego przedstawicielom ustawowym za potwierdzeniem jej doręczenia lub z upływem terminu do podjęcia przesyłki poleconej na ostatni znany klubowi sportowemu adres zamieszkania zawodnika i znanych klubowi przedstawicieli ustawowych.

W mojej ocenie powyższe regulacje mogą być sprzeczne z przepisami prawa powszechnie obowiązującego, a co za tym idzie, nieważne.

Po pierwsze, wszelkie oświadczenia woli powinny być składane jedynie wobec przedstawicieli ustawowych zawodnika, gdyż zawodnik nie ma zdolności do czynności prawnych, a co za tym idzie, złożenie oferty wobec zawodnika nie będzie wywoływało skutków prawnych.

Po drugie, skutek złożenia oferty powinien być rozpatrywany pod kątem doręczenia oferty przedstawicielom ustawowym, a nie przedstawicielom ustawowym i zawodnikowi. Miejsce zamieszkania dziecka, tj. osoby poniżej 18 roku życia, określają przepisy prawa powszechnie obowiązującego. Co do zasady miejscem zamieszkania zawodnika pozostającego pod władzą rodzicielską jest miejsce zamieszkania rodziców. W przypadku, gdy wyłączna władza rodzicielska przysługuje tylko jednemu z rodziców, miejscem zamieszkania zawodnika jest miejsce zamieszkania tego rodzica, któremu zostało powierzone wykonywanie władzy rodzicielskiej. W sytuacji gdy władza rodzicielska przysługuje na równi obojgu rodzicom, którzy mają odrębne miejsce zamieszkania, miejsce zamieszkania zawodnika jest u tego z rodziców, u którego stale przebywa. W przypadku, gdy dziecko nie przebywa stale u żadnego z rodziców, miejsce zamieszkania ustala sąd opiekuńczy. Powyższe reguły powinny być brane pod uwagę przez klub sportowy przy określaniu adresu, na który zostaje wysłana oferta, aby móc uznać, że została ona skutecznie złożona.

Przyjęcie skutku w postaci uznania za doręczoną oferty, która została wysłana na ostatni znany klubowi sportowemu adres zawodnika i jego przedstawicieli ustawowych, może być nieskuteczne. W tym zakresie powinna być badana faktyczna możliwość zapoznania się z ofertą. Co za tym idzie, omawiane postanowienie Minimalnych wymagań trudno uznać za skuteczne w przypadku, gdy przedstawiciel ustawowy zawodnika nie miał faktycznej możliwości zapoznania się z treścią złożonej przez klub sportowy oferty.

Oferta pod rygorem nieważności powinna zawierać: imię i nazwisko zawodnika, określenie okresu obowiązywania tzw. kontraktu U-18, propozycję zasadniczego, miesięcznego wynagrodzenia zawodnika przez cały okres obowiązywania umowy oraz podpis przedstawicieli klubu uprawnionych do jego reprezentacji.

Mając na względzie uwagi poczynione w zakresie tego, jakie elementy powinna zawierać oferta, należy wskazać, że powinna ona wskazywać istotne postanowienia umowy. Złożenie oświadczenia woli o przyjęciu oferty skutkuje zawarciem umowy, bez konieczności dokonywania żadnych dodatkowych czynności przez zawodnika, a co za tym idzie, powinna ona również wskazywać zobowiązania zawodnika wynikające z tzw. kontraktu U-18. Dlatego też oferta powinna określać co najmniej główne zobowiązania zawodnika, tj. zobowiązanie do świadczenia usług sportowych. W mojej ocenie zasadne jest przedstawienie przez klub sportowy treści wykorzystywanych przez niego wzorców umownych, tj. Minimalnych wymagań oraz regulaminów wewnątrzklubowych.

Na mocy postanowień Minimalnych wymagań zawodnik jest zobowiązany do pisemnego ustosunkowania się do złożonej oferty w terminie 14 dni od dnia jej otrzymania. W tym zakresie ustosunkowanie się powinno nastąpić nie przez samego zawodnika, ale przedstawiciela ustawowego działającego w jego imieniu. Określenie 14-dniowego terminu na ustosunkowanie się do oferty powinno nieść ten skutek, że to klub sportowy powinien wyznaczyć 14-dniowy termin związania ofertą. Bowiem to klub sportowy jako oferent jest związany ofertą do czasu udzielenia odpowiedzi przez oblata, w tym wypadku przedstawicieli ustawowych małoletniego zawodnika.

W przypadku odmowy przyjęcia oferty zawarcia tzw. kontraktu U-18 zawodnik zachowuje status amatora ze wszystkimi wynikającymi z tego konsekwencjami prawnymi, które były opisywane w rozdziale I niniejszej dysertacji.

9. Uprawnienie zawodnika do gry

Jak już wskazano wcześniej, w piłce nożnej nie obowiązują obecnie tzw. licencje zawodnicze⁶³⁰. Zawodnik poprzez zawarcie umowy z klubem sportowym zobowiązuje się do stosowania do regulacji wewnątrzklubowych ustanawianych przez PZPN, UEFA czy FIFA. Jednocześnie klub sportowy jest zobowiązany do rejestracji zawodnika w danym krajowym związku sportowym. w Polsce, zgodnie z regulacją PZPN, określa się to mianem potwierdzenia i uprawnienia zawodnika do gry.

⁶³⁰ S. Fundowicz, Prawo sportowe, Warszawa 2013, s. 54.

Samo zawarcie umowy o profesjonalne uprawianie piłki nożnej nie umożliwia bowiem wykonywania przez strony umowy wszystkich zobowiązań z niej wynikających. Aby zawodnik mógł występować w rozgrywkach sportowych w barwach danego klubu sportowego, musi zostać przez ten klub zarejestrowany i uprawniony do gry.

Zgodnie z postanowieniami Minimalnych wymagań skuteczność umowy jest zawieszona do chwili uprawnienia zawodnika do klubu sportowego, z którym zawarł umowę.

Co za tym idzie, umowa jest ważna, ale jej wykonanie zostało odsunięte w czasie do momentu uprawnienia zawodnika do klubu sportowego. W mojej ocenie konstrukcja ta jest oparta na konstrukcji bezskuteczności zawieszony czynności prawnej. Jest to jedna z form wadliwości czynności prawnej, do której ważności i skuteczności wymagana jest zgoda osoby trzeciej, a która to zgoda nie została wyrażona⁶³¹. W omawianej sytuacji skuteczność umowy o profesjonalne uprawianie piłki nożnej jest zawieszona do czasu potwierdzenia przez właściwy organ PZPN uprawnienia zawodnika do gry⁶³².

Kwestie związane z uprawnieniem zawodnika do gry są regulowane w szczególności przez uchwałę Zarządu PZPN nr V/79 w sprawie szczegółowych zasad uprawniania zawodników do klubów i i II ligi na sezon 2014/2015 i następne⁶³³.

O uprawnienie zawodnika do klubu i i II klasy rozgrywkowej występuje klub sportowy, który zawarł umowę z zawodnikiem za pośrednictwem systemu Extranet. Do wniosku klub sportowy jest zobowiązany załączyć określone dokumenty, w szczególności umowę o profesjonalne uprawianie piłki nożnej, jeżeli nie została ona wcześniej złożona.

Postanowienia w/w uchwały nie wskazują, w jakim terminie klub sportowy powinien wystąpić o uprawnienie zawodnika do gry. Określają jedynie, że najpóźniej na 10 dni przed rozpoczęciem rozgrywek klub sportowy musi wystąpić o uprawnienie co najmniej 11 zawodników. Powyższe podyktowane jest zasadami gry w piłkę nożną oraz minimalną liczbą zawodników drużyny piłki nożnej występującej w rozgrywkach sportowych.

⁶³¹ M. Gutowski, *Bezskuteczność czynności prawnej*, Warszawa 2017, s. 187.

⁶³² Por. Wyrok CAS z dnia 31.10.2011 r. w sprawie FK DAC 1904 v. Zoltan Vasas, CAS 2011/A/2375, <http://jurisprudence.tascas.org/Shared%20Documents/2375.pdf><https://arbitrationlaw.com/library/arbitration-cas-2008a1518-ionikos-fc-v-l-award>, data dostępu: 10.1.2020 r.

⁶³³ Uchwała nr V/79 z dnia 26.5.2014 r. Zarządu Polskiego Związku Piłki Nożnej w sprawie szczegółowych zasad uprawniania zawodników do klubów i i II ligi na sezon 2014/2015 i następne z późn. zm., www.pzpn.pl/dokumenty, data dostępu: 1.2.2019 r.

W mojej ocenie klub sportowy jest zainteresowany tym, aby jak najszybciej dokonać uprawnień zawodnika, aby mógł on wykonywać świadczenia, do których zobowiązany jest na podstawie zawartej umowy o profesjonalne uprawianie piłki nożnej. Dlatego też wystąpienie o uprawnienie zawodnika powinno nastąpić niezwłocznie. w interesie zawodnika jest zatem, aby klub sportowy w umowie o profesjonalne uprawianie piłki nożnej zobowiązał się do niezwłocznego wystąpienia o uprawnienie zawodnika do klubu sportowego. W przypadku zwłoki klubu sportowego w wykonaniu tego zobowiązania zawodnik będzie mógł dochodzić naprawienia powstałej z tego tytułu szkody, np. w zakresie utraty części wynagrodzenia dodatkowego uzależnionego od określonych wyników sportowych, którego nie otrzyma z uwagi na zawieszenie skuteczności umowy.

10. Wnioski

Do zawarcia umowy o profesjonalne uprawianie piłki nożnej co do zasady dochodzi poprzez dojście do konsensusu przez obie jej strony, tj. klub sportowy oraz zawodnika. A zatem strony umowy powinny złożyć zgodne oświadczeni woli w tym zakresie, aby umowa została zawarta. Regulacje wewnątrz organizacji i związków sportowych wskazują jednak na dodatkowe wymagania, które strony muszą spełnić, aby skutecznie zawrzeć taką umowę. Wynika to ze specyfiki sportu oraz konieczności zapewnienia ciągłości rozgrywek sportowych.

W szczególności zawodnik może zawrzeć umowę z klubem sportowym w przypadku, gdy nie jest związany umową z innym klubem sportowym lub gdy jego umowa z dotychczasowym klubem wygaśnie w ciągu sześciu miesięcy (tzw. zawodnik wolny). Kiedy jednak jest taką umową związany, zastosowanie mają w tym zakresie w szczególności regulacje dotyczące systemu transferowego.

System transferowy jest jedną z cech charakterystycznych sportu. w piłce nożnej system ten jest bardzo rozbudowany, a co za tym idzie, zasady zmiany przynależności klubowej przez zawodnika są ściśle przez te regulacje określone. Poprzez zawarcie tej umowy klub odstępujący zobowiązuje się do rozwiązania z zawodnikiem umowy o profesjonalne uprawianie piłki nożnej w zamian za określone wynagrodzenie, tzw. opłatę transferową, otrzymane od klubu pozyskującego. Umowa ta zawierana jest za zgodą zawodnika. Dzięki niej dochodzi do rozwiązania umowy o profesjonalne uprawianie piłki nożnej łączącej zawodnika z dotychczasowym klubem sportowym przed upływem terminu, na który została zawarta, a co za tym idzie, klub pozyskujący może

zawrzeć umowę o profesjonalne uprawianie piłki nożnej z zawodnikiem, którego dotyczył transfer.

Ze specyfiki sportu oraz konieczności zapewnienia ciągłości rozgrywek sportowych wynika ograniczenie w zakresie możliwości zawarcia umowy o profesjonalne uprawianie piłki nożnej. Jest to możliwe jedynie w trakcie trwania tzw. okna transferowego, tj. okresu określonego w regulacjach wewnętrznych. Jednocześnie należy wskazać, że w przypadku, gdy zawodnik jest związany umową z dotychczasowym klubem sportowym, powinien on go poinformować o ewentualnych ofertach innych klubów sportowych, a także może przystąpić do negocjacji z takim klubem po uzyskaniu zgody dotychczasowego klubu sportowego. Wynika to z zasad współzycia społecznego obowiązujących w sporcie, a także lojalności i uczciwości wobec dotychczasowego klubu sportowego.

Do zawarcia umowy o profesjonalne uprawianie piłki nożnej dochodzi poprzez złożenie przez klub sportowy oferty i jej przyjęcie przez zawodnika lub w drodze negocjacji.

W przypadku złożenia oferty umowa zostaje zawarta z chwilą jej przyjęcia. Dlatego też oferta powinna zawierać istotne postanowienia umowy o profesjonalne uprawianie piłki nożnej, tj. główne świadczenia stron oraz proponowany okres trwania umowy. Wraz z ofertą powinny zostać przedłożone zawodnikowi do zapoznania się Minimalne wymagania oraz regulaminy wewnątrzklubowe, traktowane jako wzorce umowne, jeżeli mają one stanowić integralną część umowy o profesjonalne uprawianie piłki nożnej i wiązać zawodnika w przypadku jej zawarcia.

Regulacje związkowe w sposób szczególny określają zasady zawarcia umowy o profesjonalne uprawianie piłki nożnej przez zawodnika małoletniego, tzw. kontraktu U-18, w szczególności dotyczące okresu i treści oferty złożonej małoletniemu zawodnikowi przez klub sportowy.

Drugim sposobem zawarcia umowy o profesjonalne uprawianie piłki nożnej, najczęściej też spotykanym w praktyce, są negocjacje. Do zawarcia umowy dochodzi w przypadku, gdy jej strony dojdą do porozumienia co do wszystkich kwestii będących przedmiotem negocjacji, nawet jeżeli mają one znaczenie drugorzędne. Po dojściu do porozumienia przez strony zawierają one umowę o profesjonalne uprawianie piłki nożnej. Bardzo ważną kwestią praktyczną jest ewentualne zastrzeżenie informacji przekazywanych w trakcie prowadzenia negocjacji jako poufnych. Strony negocjujące umowę o profesjonalne uprawianie piłki nożnej są bowiem zainteresowane tym, aby

określone informacje, ustalenia pozostawały poufne i nie zostały udostępnione do publicznej wiadomości czy też innym klubom sportowym, które mogą być zainteresowane pozyskaniem zawodnika. w takim przypadku konieczne jest zastrzeżenie, że dane informacje są informacjami poufnymi. Negocjacje powinny być również prowadzone przez strony z poszanowaniem dobrych obyczajów obowiązujących w sporcie, w szczególności dotyczących okna transferowego czy też związania zawodnika umową z innym klubem sportowym.

Regulacje wewnętrzne określają również obowiązki zawodnika i klubu sportowego związane z zawarciem umowy o profesjonalne uprawianie piłki nożnej. w zakresie obowiązków zawodnika należy wskazać na obowiązek poinformowania o innych umowach, których stroną jest zawodnik oraz umowach i zobowiązaniach sponsoringowych. Mogą one bowiem wpływać na możliwość i zakres wykonania przez zawodnika umowy o profesjonalne uprawianie piłki nożnej zawartej z klubem sportowym.

Klub sportowy jest natomiast zobowiązany do udostępnienia zawodnikowi treści Minimalnych wymagań oraz regulaminów wewnątrzklubowych. W przypadku zawarcia umowy przez strony dokumenty te będą wpływać na ich prawa i obowiązki, bowiem strony będą zobowiązane do ich stosowania. Dodatkowo klub sportowy powinien przeprowadzić badania lekarskie zawodnika. Nie może bowiem po zawarciu umowy o profesjonalne uprawianie piłki nożnej powoływać się na zły stan zdrowia zawodnika jako podstawę jej rozwiązania lub uchylenia się od skutków prawnych złożonego oświadczenia woli. Ponadto w przypadku, gdy zawodnik jest cudzoziemcem, klub sportowy jest zobowiązany do uzyskania na jego rzecz pozwolenia na wykonywanie usług sportowych, jeżeli przepisy prawa nie przewidują zwolnienia ustawowego od uzyskania takiego zezwolenia.

W mojej ocenie możliwe jest zawarcie pomiędzy zawodnikiem a klubem sportowym przedwstępnej umowy o profesjonalne uprawianie piłki nożnej, jak również warunkowej umowy o profesjonalne uprawianie piłki nożnej.

Umowa o profesjonalne uprawianie piłki nożnej jest umową terminową. Regulacje wewnętrzne ściśle określają tę kwestię, wskazując, że umowa ta może zostać zawarta na czas nie krótszy niż do zakończenia danego sezonu rozgrywkowego i nie dłuższy niż pięć lat. Regulacja ta ma na celu zapewnić ciągłość współzawodnictwa sportowego, ale również interesów klubu sportowego oraz zawodnika. Klub sportowy jest w stanie zapewnić odpowiednią liczbę zawodników wystawianych do udziału w rozgrywkach,

a zawodnik ma zapewnioną dzięki temu możliwość regularnego udziału w treningach oraz rozgrywkach sportowych.

Umowa o profesjonalne uprawianie piłki nożnej powinna być zawarta w formie pisemnej pod rygorem nieważności. Wynika to z obowiązku przedłożenia do PZPN zawartej przez strony umowy o profesjonalne uprawianie piłki nożnej. Ponadto zawarta umowa stanowi podstawę uprawnienia, zarejestrowania zawodnika do klubu sportowego. Jednak w tym zakresie organy PZPN powinny dostosować regulacje dotyczące rozumienia pojęcia formy pisemnej do przepisów prawa powszechnie obowiązującego, które obecnie nie są kompatybilne. Pisemność wymaga złożenia pod oświadczeniem woli własnoręcznego podpisu, a skan takiego dokumentu, który jest traktowany jako forma pisemna przez regulacje wewnętrzzwiązkowe, nie spełnia wymogu pisemności określonej w przepisach prawa cywilnego.

Minimalne wymagania wskazują również na minimalną treść, którą powinna zawierać umowa o profesjonalne uprawianie piłki nożnej. Postanowienia umowy nie mogą być mniej korzystne niż regulacje Minimalnych wymagań. Regulacje te określają relacje na linii klub sportowy – zawodnik po to i w taki sposób, aby przeciwdziałać występowaniu sporów sportowych oraz wykluczyć niepewność co do istnienia danego stosunku prawnego.

Ponadto regulacje wewnętrzne wskazują na dodatkowe postanowienia umowne, które powinny zostać uregulowane przez strony w umowie o profesjonalne uprawianie piłki nożnej. W szczególności należy wskazać na obowiązek określenia wynagrodzenia zasadniczego należnego zawodnikowi oddzielnie za każdy sezon rozgrywkowy, wskazanie kwoty należnej pośrednikowi transakcyjnemu, jeżeli brał on udział w zawarciu umowy pomiędzy klubem sportowym a zawodnikiem.

Ponadto strony powinny zastrzec poufność treści umowy o profesjonalne uprawianie piłki nożnej, wyboru prawa oraz obowiązującej wersji językowej umowy, w przypadku gdy umowa jest zawierana pomiędzy klubem sportowym a zawodnikiem, które to podmioty posługują się innym językiem i podlegają prawu różnych państw. Dodatkowo strony umowy o profesjonalne uprawianie piłki nożnej są zobowiązane do zawarcia w treści umowy klauzuli arbitrażowej, zgodnie z którą spory wynikające z tej umowy będą rozstrzygane przez sąd polubowny związku sportowego lub międzynarodowej organizacji sportowej. Zgodnie z przepisami prawa powszechnie obowiązującego zapis na sąd polubowny powinien być uprawnieniem stron umowy o profesjonalne uprawianie piłki nożnej. Natomiast regulacje wewnętrzne organizacji

i związków sportowych wskazują na obowiązek stron poddania się pod rozstrzygnięcie sądu arbitrażowego. W przypadku, gdy się do tego obowiązku nie zastosują, podlegają odpowiedzialności dyscyplinarnej. Dlatego też, w mojej ocenie, dochodzi niejako do „wymuszenia” zawarcia w umowie klauzuli arbitrażowej i poddanie się pod rozstrzygnięcie piłkarskich sądów arbitrażowych. Jednak specyfika sportu może uzasadniać przymusowość arbitrażu sportowego.

Aby umowa o profesjonalne uprawianie piłki nożnej mogła być wykonywana, konieczne jest zarejestrowanie, uprawnienie zawodnika do gry przez klub sportowy. Uprawnienia takiego dokonuje się przez dedykowany do tego celu system teleinformatyczny, który jest obsługiwany przez związek lub organizację sportową. Do czasu uprawnienia zawodnika do gry umowa jest zawieszona. W tym zakresie należy przyjąć, że konstrukcja ta jest oparta na konstrukcji prawnej bezskuteczności zawieszony czynności prawnej. Dopiero po potwierdzeniu uprawnienia zawodnika do gry przez związek lub organizację sportową umowa może być w pełni wykonywana, w szczególności, zawodnik może uczestniczyć w rozgrywkach sportowych w barwach klubu sportowego.

Rozdział V. Wykonanie umowy o profesjonalne uprawianie piłki nożnej

W niniejszym rozdziale zostaną przedstawione podstawowe zasady dotyczące wykonania umowy o profesjonalne uprawianie piłki nożnej, a także szczegółowo zostaną określone prawa i obowiązki stron tej umowy. Dodatkowo wskazane zostaną możliwości przedłużenia takiej umowy. W tym zakresie szczególne znaczenie odgrywają regulacje wewnątrzziązkowe, które określają, w jakich przypadkach możliwe jest naruszenie zasady stabilności kontraktowej oraz rozwiązanie umowy o profesjonalne uprawianie piłki nożnej przed upływem terminu, na który została zawarta.

1. Zasady wykonania umowy o profesjonalne uprawianie piłki nożnej

Przepisy prawa cywilnego wprowadzają ogólne zasady dotyczące wykonywania zobowiązań wynikających z zawartej pomiędzy stronami umowy. W szczególności są to: zasada *pacta sunt servanda* czy też zasada współdziałania wierzyciela i dłużnika przy spełnieniu świadczenia.

Dodatkowo regulacje wewnątrzziązkowe mogą wprowadzać również swoje zasady, do których stosowania zobowiązane są podmioty działające w sporcie przy wykonywaniu umów dotyczących świadczenia usług sportowych. Szczególne znaczenie odgrywa w tym zakresie zasada stabilności kontraktowej.

Zgodnie z treścią art. 354 § 1 k.c., dłużnik powinien wykonać zobowiązanie zgodnie z jego treścią i w sposób odpowiadający jego celowi społeczno-gospodarczemu oraz zasadom współżycia społecznego, a jeżeli istnieją w tym zakresie ustalone zwyczaje – także w sposób odpowiadający tym zwyczajom. w taki sam sposób powinien współdziałać przy wykonaniu zobowiązania wierzyciel.

Jedną z podstawowych zasad związanych z wykonywaniem umów jest zasada *pacta sunt servanda*. Jeżeli strony zobowiązały się w umowie do spełnienia określonego świadczenia na rzecz drugiej strony umowy, to powinny to świadczenie spełnić. Z tą zasadą koresponduje zasada stabilności kontraktowej, jako jedna z podstawowych zasad obowiązujących w sporcie i mająca zapewnić ciągłość współzawodnictwa sportowego. Nie ma ona jednak charakteru bezwzględnego, bowiem w określonych przypadkach usprawiedliwione może być wcześniejsze rozwiązanie umowy o profesjonalne uprawianie piłki nożnej, co szczegółowo określają regulacje wewnątrzziązkowe.

Jak wskazano we wcześniejszych rozważaniach niniejszej dysertacji, umowa o profesjonalne uprawianie piłki nożnej jest nienazwaną umową o świadczenie usług, do której odpowiednie zastosowanie mają przepisy o zleceniu. Co za tym idzie,

wykonywanie tej umowy powinno następować z uwzględnieniem regulacji ustawowych dotyczących zlecenia. Stosowanie przepisów odpowiednio oznacza, że niektóre przepisy będą miały zastosowanie wprost, inne z określoną modyfikacją, a jeszcze inne mogą nie mieć w ogóle zastosowania⁶³⁴. Te reguły interpretacyjne posłużą w szczególności prawidłowemu określeniu sposobu wykonania umowy o profesjonalne uprawianie piłki nożnej, praw i obowiązków stron tej umowy oraz przesłanek jej niewykonania lub nienależytego wykonania.

2. Zobowiązania stron umowy o profesjonalne uprawianie piłki nożnej

Poprzez zawarcie umowy o profesjonalne uprawianie piłki nożnej strony zobowiązują się do spełnienia na swoją rzecz określonych świadczeń. Co za tym idzie, treść umowy obejmuje obowiązki strony zobowiązanej i skorelowanie z nimi prawa strony uprawnionej. Dlatego też konieczne jest ich wyodrębnienie i omówienie. Regulacje wewnątrzwiązkowe wprowadzają obowiązek, aby wszystkie zobowiązania stron zostały zawarte w umowie o profesjonalne uprawianie piłki nożnej.

2.1. Zobowiązania zawodnika

W umowie o profesjonalne uprawianie piłki nożnej zawodnik zobowiązuje się do spełnienia określonych świadczeń na rzecz zawodnika. Wymagają one szczegółowego omówienia.

2.1.1. Świadczenie usług sportowych

Podstawowym obowiązkiem zawodnika jest reprezentowanie klubu sportowego w krajowych i międzynarodowych zawodach piłkarskich oraz przygotowaniach do nich. W szczególności, chodzi tu o udział w treningach, obozach przygotowawczych, odprawach przed i pomeczowych, rozgrywkach sparingowych oraz innych zajęciach szkoleniowych. Zawodnik przy wykonywaniu tych czynności powinien reprezentować jak najwyższy poziom sportowy oraz przestrzegać reguł gry w piłkę nożną.

Zobowiązanie zawodnika ma charakter zobowiązania starannego działania, co wynika z samej istoty umowy o świadczenie usług sportowych. Zawodnik powinien dołożyć jak najwyższej staranności przy świadczeniu usług sportowych na rzecz klubu sportowego, w szczególności mając na uwadze profesjonalny charakter wykonywanych czynności. W tym zakresie można posłużyć się definicją starannego działania związanego

⁶³⁴ P. Machnikowski, Komentarz do art. 750 k.c. (w:), Kodeks cywilny. Komentarz (red. E. Gniewek, P. Machnikowski), Warszawa 2017, s. 1455.

z zawodowym wykonywaniem określonych czynności. Jak wskazuje się w orzecznictwie, należyta staranność osoby zawodowo wykonującej zobowiązanie co do zasady rozumiana jest jako przeciętnie wymagana. Zatem powinna zachowywać ustaloną wzorcem średnią na określonym poziomie, na tyle dobrą, aby móc prawidłowo wykonywać czynności zawodowe⁶³⁵.

Przy dokonywaniu oceny należytego wykonywania zobowiązania przez zawodnika powinno brać się pod uwagę w szczególności jego zaangażowanie w treningi oraz podczas trwania współzawodnictwa sportowego, przestrzeganie reguł gry w piłkę nożną, stosowanie się do zaleceń sztabu trenerskiego i medycznego, jak również prowadzenie aktywnego i zdrowego stylu życia.

Należy również wskazać, że zawodnik jest zobowiązany do świadczenia usług wynikających z umowy o profesjonalne uprawianie piłki nożnej osobiście. Wynika to z charakteru prawnego tej umowy oraz samej jej istoty. Po pierwsze, klub sportowy zawiera umowę z określonym zawodnikiem, mając na względzie jego umiejętności piłkarskie oraz formę sportową. A zatem to on ma uczestniczyć w rozgrywkach sportowych, w których bierze udział klub sportowy i nie może w tym zakresie posługiwać się osobami trzecimi. Po drugie, udział w rozgrywkach jest możliwy jedynie po zarejestrowaniu, uprawnieniu zawodnika do określonego klubu sportowego i ma charakter osobisty – uprawnienie następuje na rzecz zawodnika, z którym klub sportowy zawiera umowę o profesjonalne uprawianie piłki nożnej. Powyższe wyłącza możliwość odpowiedniego zastosowania art. 738 k.c. dotyczącego powierzenia wykonania usług sportowych przez zawodnika osobie trzeciej. Przy zleceniu taka możliwość istnieje w przypadku, gdy wynika to z umowy lub ze zwyczaju, albo w sytuacji, gdy usługobiorca został do tego zmuszony przez okoliczności. W mojej ocenie osobisty charakter świadczenia usługi przez zawodnika w ramach umowy o profesjonalne uprawianie piłki nożnej przemawia za stanowiskiem, że w żadnym przypadku nie jest możliwe powierzenie świadczenia usług sportowych osobie trzeciej. Odnosi się to również do tego, że strony w umowie nie mogą tak się umówić, gdyż będzie to sprzeczne z naturą zobowiązania wynikającego z umowy o profesjonalne uprawianie piłki nożnej.

Z powyższym obowiązkiem związany jest również obowiązek aktywnego uczestnictwa w procesie szkoleniowym i współzawodnictwie sportowym zgodnie z instrukcjami wydawanymi przez sztab szkoleniowy klubu sportowego. w sportach

⁶³⁵ Wyrok Sądu Apelacyjnego w Warszawie z dnia 10.10.2013 r., I ACa 594/13, Lex nr 1438303.

drużynowych podstawowe znaczenie odgrywa stosowanie się do wytycznych, metod szkolenia oraz taktyki meczowej ustalanych przez trenerów, ich asystentów oraz pomocników. Zawodnik jest zobowiązany do wykonywania tych poleceń jako pochodzących od klubu sportowego. Należy przyjąć, że sztab szkoleniowy działa w tym zakresie w imieniu klubu sportowego i wytyczne te powinny być traktowane jako wskazanie sposobu wykonania umowy o profesjonalne uprawianie piłki nożnej. Powyższe koresponduje z treścią art. 737 k.c., który potwierdza uprawnienie usługodawcy do wskazania sposobu wykonania usługi⁶³⁶. Jednocześnie przyjmuje się, że wskazanie tego sposobu jest możliwe zarówno przy zawieraniu umowy, jak również w trakcie jej wykonywania⁶³⁷.

W ramach omawianej umowy zawodnik jest zobowiązany do wykonywania usług sportowych zgodnie ze sposobem wskazanym przez klub sportowy lub osoby działające w jego imieniu. w sporcie ten ogólny nakaz dotyczący sposobu wykonania umowy zgodnie z wytycznymi usługodawcy staje się szczególnie istotny. Zawodnik znajduje się pod stałą opieką sztabu szkoleniowego, nie tylko w trakcie świadczenia usług na rzecz klubu sportowego w ścisłym tego słowa rozumieniu, ale także w trakcie czasu wolnego oraz urlopu wypoczynkowego. Charakter świadczonych przez zawodnika usług oraz status profesjonalisty wymaga od niego podporządkowania całego trybu życia pod wykonywanie usług sportowych na jak najwyższym poziomie. Powyższe przesądza zatem o konieczności stosowania się przez zawodnika do wytycznych wydawanych przez klub sportowy i braku możliwości odstąpienia od nich, czy to w trakcie treningów, czy też samych rozgrywek sportowych. Dlatego też w praktyce rzadko kiedy dojdzie do sytuacji, w której zawodnik nie będzie pod opieką sztabu szkoleniowego, gdyż cały proces treningowy, a przede wszystkim udział w rozgrywkach sportowych, odbywa się przy jego udziale. Jeżeli jednak zawodnik nie miałby możliwości uzyskania zgody klubu sportowego odnośnie do sposobu wykonania usługi, uzasadnione jest zastosowanie się w tym zakresie do reguły określonej w treści art. 737 k.c. Zatem zawodnik może odstąpić od sposobu wykonania usługi, jeżeli po pierwsze, nie ma możliwości uzyskania zgody sztabu szkoleniowego lub samego klubu sportowego, a po drugie, zachodzi przypuszczenie, że podmioty te zgodziłyby się na taką zmianę, gdyby wiedziały

⁶³⁶ Wyrok Sądu Apelacyjnego w Poznaniu z dnia 5.12.2018 r., III AUa 1069/17, Lex nr 2613464; Wyrok Sądu Apelacyjnego w Szczecinie z dnia 21.6.2016 r., III AUa 848/15, Lex nr 2115545; Wyrok Sądu Apelacyjnego w Szczecinie z dnia 11.6.2015 r., III AUa 797/14, Lex nr 2020402.

⁶³⁷ L. Ogięgło, Komentarz do art. 737 k.c. (w:) Kodeks cywilny. Komentarz, t. II (red. K. Pietrzykowski), Warszawa 2018, s. 688.

o istniejącym stanie rzeczy. Można bowiem wyobrazić sobie sytuację, w której na przykład zawodnik w trakcie trwania urlopu wypoczynkowego ma obowiązek wykonywania określonych jednostek treningowych. W przypadku, gdy w trakcie ich wykonywania dozna kontuzji, może odstąpić od dalszego wykonywania treningu z uwagi na swój stan zdrowia. Zapewne bowiem gdyby sztab szkoleniowy i medyczny dowiedział się o takiej sytuacji, podjąłby taką samą decyzję. Dlatego też takie sytuacje są możliwe, jednak w praktyce będą one rzadkością.

2.1.2. Prowadzenie sportowego stylu życia i stosowanie się do zaleceń dotyczących aktywności pozapilkarskiej

Kolejnym obowiązkiem zawodnika, immamentnie związanym z profesjonalnym uprawianiem sportu, jest obowiązek prowadzenia zdrowego, sportowego stylu życia i dążenie do zachowania wysokiej sprawności fizycznej. Zobowiązanie to jest zobowiązaniem o charakterze ciągłym i wynika z jego statusu profesjonalisty. Zawodnik nie świadczy usług jedynie w trakcie trwania rozgrywek sportowych czy też przygotowaniach do nich, ale niektóre obowiązki jest zobowiązany wykonywać nawet w tzw. czasie wolnym, prywatnym. Ogólny obowiązek prowadzenia zdrowego stylu życia i zachowania sprawności fizycznej może być uszczegóławiany przez klub sportowy. w szczególności może dotyczyć to stosowania odpowiedniej diety, korzystania z cateringu dietetycznego zapewnianego przez klub sportowy, realizacji dodatkowych indywidualnych jednostek treningowych czy też planu treningowego w trakcie trwania urlopu wypoczynkowego. Spotyka się nawet w takich umowach zobowiązanie zawodnika do utrzymywania określonego poziomu tkanki tłuszczowej, który jest określany przez sztab szkoleniowy klubu sportowego. Ponadto, kluby sportowe zobowiązują zawodników do przebywania w swoim miejscu zamieszkania lub miejscu pobytu w określonym odstępie czasowym przed rozpoczęciem współzawodnictwa sportowego. W przypadku meczów wyjazdowych, wprowadza się na przykład zakaz opuszczania swojego pokoju hotelowego po określonej godzinie i obowiązek przestrzegania tzw. ciszy nocnej.

W praktyce, w umowach o profesjonalne uprawianie piłki nożnej zawodnik zobowiązuje się do powstrzymania się od uprawiania sportów ekstremalnych, takich jak sporty motorowodne, spadochronowe, skoki narciarskie i narciarstwo zjazdowe, wspinaczka wysokogórska, jazda skuterami wodnymi itd. Ma to zapobiec powstawaniu kontuzji zawodnika, ponieważ sporty te niosą za sobą wysokie ryzyko związane z ich uprawianiem. Ponadto, uprawianie innych sportów jest dozwolone co do zasady jedynie

na podstawie uprzedniej zgody klubu sportowego. Zawodnicy zobowiązują się również do prowadzenia trybu życia, który umożliwić im będzie jak najszybszą regenerację organizmu oraz utrzymywania go w jak najlepszym stanie, włączając w to określoną liczbę godzin snu i odpoczynku.

Istotną kwestią w omawianym zakresie jest również zakaz nakładany przez kluby sportowe na zawodników dotyczący zażywania alkoholu, środków odurzających, narkotyków i innych używek, a także substancji zabronionych. w umowach o profesjonalne uprawianie piłki nożnej można również spotkać uprawnienie klubu sportowego do badania stanu trzeźwości zawodnika, czy też kontroli braku w organizmie środków odurzających lub substancji niedozwolonych. Należy jednak w tym zakresie mieć na względzie przepisy prawa dotyczące możliwości przeprowadzania takich badań⁶³⁸. W szczególności, powinno to się odbywać jedynie za zgodą zawodnika.

Najczęściej szczegółowy zakres zobowiązania do prowadzenia zdrowego stylu życia i utrzymywania wysokiej sprawności fizycznej oraz sankcje za uchybienie temu zobowiązaniu są wskazywane w regulaminach wewnątrzklubowych. Zawodnik zobowiązuje się do ich przestrzegania przy zawarciu umowy o profesjonalne uprawianie piłki nożnej, której integralną treść stanowią właśnie te regulaminy.

Charakter omawianego zobowiązania zawodnika wynika ze specyfiki usług wykonywanych przez zawodnika i co do zasady jest prawnie dozwolony. Doniosłą rolę w tym zakresie odgrywać może jednak daleko idąca ingerencja w sferę prywatności zawodnika. Dlatego też kluby sportowe powinny rozsądnie kształtować postanowienia swoich regulaminów oraz treść umów o profesjonalne uprawianie piłki nożnej w tym zakresie. Nie można bowiem prowadzić to do pozbawienia lub nieuzasadnionej ingerencji w sferę praw i wolności oraz prywatności zawodnika.

Powyższe jest ściśle związane z obowiązkiem zawodnika do przestrzegania w rozsądnych granicach zaleceń klubu sportowego w zakresie aktywności pozapiłkarskiej. Z treści Minimalnych wymagań wynika, że w szczególności chodzi tutaj o lokalizację miejsca zamieszkania w okresie obowiązywania umowy z klubem sportowym czy też ograniczenie dopuszczalności prowadzenia czasochłonnej aktywności pozasporthowej, w tym prowadzenia działalności gospodarczej. Uważam, że powyższe zobowiązania mogą znacząco ingerować w sferę prywatności zawodnika, a co za tym

⁶³⁸ W tym zakresie mogą mieć w szczególności zastosowanie przepisy ustawy z 26.10.1982 r. o wychowaniu w trzeźwości i przeciwdziałaniu alkoholizmowi, tj. Dz.U. z 2019 r., poz. 2277 z późn. zm., przepisy ustawy z 29.7.2005 r. o przeciwdziałaniu narkomanii, tj. Dz.U. z 2019 r., poz. 1818 z późn. zm., jak również przepisy ustawy o zwalczaniu dopingu w sporcie.

idzie, powinny być jak najbardziej ograniczone. Zobowiązania takie wykraczają poza zakres umowy o profesjonalne uprawianie piłki nożnej i nie powinny być w tym zakresie nadmiernie regulowane. Prowadzenie określonego stylu życia jest immamentnie związane z zawodowym charakterem świadczonych przez zawodnika usług i powinno wynikać z samej jego istoty, a nie jedynie zobowiązań umownych.

2.1.3. Świadczenie usług marketingowych na rzecz klubu sportowego oraz dbanie o jego dobre imię

Kolejne zobowiązania zawodnika są związane z charakterem stosunku prawnego łączącego danego zawodnika z klubem sportowym, chociaż nie dotyczą ściśle świadczenia usług sportowych. Jedną z cech specyficznych działalności klubu sportowego jest daleko idąca identyfikacja kibiców z danym klubem sportowym. Klub sportowy nie jest jedynie przedsiębiorstwem, ale także pełni rolę społeczną i kulturową, o czym była szczegółowo mowa w rozdziale I niniejszej dysertacji. Kibice utożsamiają się z danym klubem sportowym i chcą uczestniczyć w jego bieżącej działalności. Najważniejszą w tym rolę odgrywają sami zawodnicy, którzy poprzez swoją działalność sportową oraz okołosportową powinni szerzyć wartości właściwe dla sportu oraz promować i reklamować klub sportowy, który reprezentują.

Uczestnictwo zawodnika w wydarzeniach społecznych jest związane z popularyzacją sportu oraz zasadą odpowiedzialności społecznej klubu sportowego, który zawodnik reprezentuje⁶³⁹. Wartość marketingowa klubu sportowego jest w największej mierze uzależniona od zawodników, którzy dany klub sportowy reprezentują, oraz wyników sportowych, które osiąga.

Dlatego też jednym z podstawowych zobowiązań zawodnika jest uczestnictwo zawodnika w wydarzeniach społecznych, marketingowych, reklamowych i promocyjnych wskazanych przez klub sportowy⁶⁴⁰. Pozyskanie przez klub sportowy zawodnika o wysokiej wartości marketingowej przekłada się jednocześnie na wzrost wartości marketingowej samego klubu sportowego. Dlatego też klub sportowy, który prowadzi negocjacje przedkontraktowe z danym zawodnikiem, nie bierze pod uwagę jedynie jego formy sportowej, ale również czynniki wpływające na jego tzw. wartość marketingową. Świadczenie przez zawodnika usług marketingowych i reklamowych na rzecz klubu

⁶³⁹ Zob. szerzej: *M. Comporek*, Sport Corporate Responsibility jako cel funkcjonowania klubów sportowych, *Zarządzanie i finanse Journal of Management and Finance* 2015, Vol. 13, Nr 1, s. 99-116.

⁶⁴⁰ Tak również: *P. Kapusta*, Dobór formy prawnej zatrudnienia sportowców profesjonalnych (w:) *Prawnofinansowe aspekty sportu – regulacje prawne a efektywność działalności sportowej* (red. *B. Stępień-Zalucka*, Rzeszów 2019, s. 56.

sportowego ma charakter zobowiązania starannego działania, a nie rezultatu. Trudno bowiem określić określony rezultat działań marketingowych, które powinny zostać osiągnięte. W tym zakresie szczególną rolę odgrywa kwestia udostępnienia wizerunku zawodnika na rzecz klubu sportowego. Bowiem właśnie w wizerunku zawodnika przejawia się jego tzw. wartość marketingowa⁶⁴¹.

Należy zastanowić się, czy świadczenie usług marketingowych jest zobowiązaniem wynikającym ze świadczenia usług sportowych, czy jest to odrębne zobowiązanie, niezależne od samej umowy o profesjonalne uprawianie piłki nożnej. Zawarcie przez klub sportowy i zawodnika odrębnej umowy na wykorzystanie wizerunku i świadczenie usług marketingowych może być korzystne dla stron z kilku powodów. Po pierwsze, dla obu stron umowy może to być korzystne pod względem zobowiązań podatkowych. Udostępnienie wizerunku i świadczenie usług marketingowych przez zawodnika na rzecz klubu sportowego może odbywać się bowiem w ramach prowadzonej przez zawodnika działalności gospodarczej. w takiej sytuacji klub sportowy i zawodnik występują w relacji przedsiębiorca – przedsiębiorca, a co za tym idzie, są jedynie obowiązani do rozliczenia podatku VAT wynikającego z zapłaty za świadczone z tego tytułu usługi⁶⁴². Brak jest konieczności odprowadzania składek na ubezpieczenia społeczne zawodnika czy też zaliczki na podatek dochodowy. Po wtóre, dla klubu sportowego może być to korzystne z tego względu, że jeżeli wynagrodzenie za świadczenie usług marketingowych przez zawodnika jest wypłacane niezależnie od wynagrodzenia wynikającego z umowy o profesjonalne uprawianie piłki nożnej, to niewypłacenie wynagrodzenia z umowy marketingowej nie wlicza się do zaległości z zapłatą wynagrodzenia, co w określonych przypadkach jest podstawą rozwiązania przez zawodnika umowy o profesjonalne uprawianie piłki nożnej z winy klubu sportowego.

Z regulacji wewnątrzklubowych wynika natomiast, że zobowiązania dotyczące świadczenia przez zawodnika na rzecz klubu sportowego działań marketingowych, w tym udostępnienia wizerunku, powinny być uregulowane w umowie o profesjonalne uprawianie piłki nożnej. Podyktowane to jest w szczególności koniecznością ochrony

⁶⁴¹ Zob. szerzej: *K. Siemion*, Ustawowe prawo do wykorzystania wizerunku sportowca jako ograniczenie przysługujących mu praw do zawierania umów sponsoringowych, *Kortowski Przegląd Prawniczy* 2017, Nr 1, s. 75-77; *K. Sikora*, Ochrona własności intelektualnej w sporcie zawodowym (w:) *Wybrane prawne i ekonomiczne uwarunkowania sportu* (red. *B. Stępień-Zalucka*), Rzeszów 2018, s. 135-141; *M. Sekuła*, Prawo sportowca do wizerunku, *Monitor Prawniczy* 2010, Nr 22, s. 1229-1230; *R. Kopczyk*, Prawo sportowca do wizerunku, *Acta Erasmiana III* 2012, s. 59-74; *M. Stępień*, Wizerunek sportowca, *Kwartalnik Prawo – Społeczeństwo – Ekonomia* 2016, Nr 2, s. 90-103.

⁶⁴² Zob. Wyrok Naczelnego Sądu Administracyjnego z 22.10.2015 r., II FSK 183/15, Lex nr 1958089.

zawodnika przed „dzieleniem” jego wynagrodzenia pomiędzy umowę o profesjonalne uprawianie piłki nożnej a umowę marketingową, co może prowadzić do naruszenia jego interesów. W mojej ocenie kwestia ta powinna być swobodnie ustalana przez strony umowy. Jeżeli zawodnik godzi się na to, aby zawrzeć oddzielną umowę o udostępnienie wizerunku na rzecz klubu sportowego, to musi się liczyć z ewentualnymi z tego tytułu konsekwencjami. Dla wielu zawodników jest to jednak korzystne pod względem podatkowym, którzy w ramach prowadzonej przez siebie działalności gospodarczej zobowiązują się do świadczenia usług marketingowych na rzecz klubu sportowego. Jednak mając na uwadze specyfikę działalności sportowej oraz daleko idącą korelację pomiędzy świadczeniem usług stricte sportowych oraz usług marketingowych, należy wskazać na trudności z odpowiednią wyceną tych usług w sytuacji, gdy są to dwie odrębne od siebie umowy. Takie praktyki nie mogą bowiem prowadzić do obejścia regulacji dotyczących stabilności kontraktowej, o których będzie mowa w dalszej części niniejszej dysertacji. Dlatego też należy uznać, że zjawisko komercjalizacji sportu prowadzi do tego, że świadczenie przez zawodnika usług marketingowych na rzecz klubu sportowego można uznać za jedną z cech charakterystycznych umowy o profesjonalne uprawianie piłki nożnej.

W praktyce, działalność marketingowa prowadzona przez zawodnika na rzecz klubu sportowego jest bardzo szeroko regulowana w umowach o profesjonalne uprawianie piłki nożnej. Jej zakres powinien być jednak szczegółowo w tej umowie określony. W szczególności, jakie czynności zawodnik jest zobowiązany wykonywać, w jakim wymiarze oraz w jaki sposób. Można spotkać w treści takich umów zgody na wykorzystanie wizerunku oraz przetwarzanie danych osobowych. Należy w tym zakresie wskazać, że kwestie te powinny być regulowane z uwzględnieniem przepisów prawa powszechnie obowiązującego, w szczególności przepisów dotyczących udostępniania wizerunku oraz przepisów o ochronie danych osobowych. Udostępnienie wizerunku i danych osobowych zawodnika nie powinno odbywać się w takim przypadku na zgodzie, ale na podstawie zobowiązania umownego. Zgoda może być bowiem w każdym czasie wycofana i powinna zostać wyrażona w sposób dobrowolny. Dlatego też uważam, że zobowiązanie zawodnika do udostępnienia swojego wizerunku na rzecz klubu sportowego oraz przetwarzania przez ten klub sportowy jego danych osobowych ma charakter umowny, za który zawodnikowi należy się wynagrodzenie. Najczęściej, jest ono wkalkulowane w wynagrodzenie zasadnicze z tytułu umowy o profesjonalne

uprawianie piłki nożnej. w treści tej umowy należy określić cele oraz sposoby wykorzystania takiego wizerunku oraz danych osobowych zawodnika⁶⁴³.

Przetwarzanie danych osobowych zawodnika w omawianym zakresie będzie możliwe przede wszystkim na podstawie przesłanki niezbędności do realizacji umowy zawartej z zawodnikiem⁶⁴⁴. Jeżeli zobowiązanie to obejmuje również możliwość wykorzystania tych danych przez podmioty trzecie, np. sponsorów klubu sportowego, klub sportowy powinien poinformować zawodnika o tym, kto, w jakim celu i w jakim zakresie będzie mógł wykorzystać te informacje.

Ponadto zawodnik powinien poprzez swoje zachowanie dbać o dobre imię klubu sportowego oraz jego właścicieli, sponsorów, jak też podmiotów z nim powiązanych. Dotyczy to również organizatorów i podmiotów prowadzących rozgrywki piłkarskie. W szczególności, wskazuje się tutaj na obowiązek powstrzymania się od wyrażania negatywnych opinii w stosunku do przedstawicieli klubu sportowego, jego sponsorów i podmiotów z nim współpracujących, a także sztabu szkoleniowego i innych zawodników. W mojej ocenie, wynika to z obowiązku zachowania lojalności kontraktowej. Powyższe zobowiązanie powinno również dotyczyć klubu sportowego, a nie jedynie zawodnika. Zasada lojalności kontraktowej powinna mieć bowiem charakter wzajemny i obowiązywać w takim samym zakresie zarówno zawodnika, jak i klub sportowy⁶⁴⁵.

W umowach o profesjonalne uprawianie piłki nożnej regulowane są również kwestie związane z obowiązkiem przestrzegania przez zawodników umów marketingowych i sponsoringowych łączących klub sportowy z podmiotami trzecimi. Zawodnik, aby mógł wykonać to zobowiązanie, powinien zostać poinformowany przez klub sportowy o treści i zakresie takich umów. Ponadto zdarza się, że kluby sportowe zastrzegają w umowie, że zawodnik jest uprawniony do zawarcia z podmiotem trzecim umowy dotyczącej działalności marketingowej lub sponsoringowej jedynie w przypadku uzyskania w tym zakresie jego uprzedniej zgody. w szczególności badany jest tutaj

⁶⁴³ Spotyka się nawet umowy, w których zawodnik udostępnia swój wizerunek na wyłączność danego klubu sportowego. Zgodnie z doniesieniami prasowymi, taka sytuacja ma miejsce w przypadku zawodników włoskiego klubu piłkarskiego SCC Napoli, zob. *J. Stańczyk*, Liga Mistrzów. Wojna w Napoli. Arkadiusz Milik i Piotr Zieliński z potężnymi karami! Są kwoty, <https://sportowefakty.wp.pl/pilka-nozna/856332/liga-mistrzow-wojna-w-napoli-arkadiusz-milik-i-piotr-zielinski-z-potężnymi-karam>, data dostępu: 20.12.2019 r.

⁶⁴⁴ Zob. szerzej: *P. Litwiński, P. Barta, M. Kawecki*, Komentarz do art. 6 RODO (w:) Rozporządzenie UE w sprawie ochrony osób fizycznych w związku z przetwarzaniem danych osobowych i swobodnym przepływem takich danych. Komentarz (red. *P. Litwiński*), Warszawa 2017, s. 293-295.

⁶⁴⁵ Wyrok Sądu Apelacyjnego w Warszawie z dnia 5.2.2015 r., VI ACa 531/14, Lex nr 1663095.

potencjalny konflikt interesów pomiędzy zawartymi przez klub sportowymi umowami ze swoimi sponsorami, a zawarciem przez zawodnika takiej umowy z podmiotem trzecim. W praktyce można spotkać również postanowienia umowne, w których kluby sportowe zastrzegają sobie w umowach z zawodnikami prawo do zawierania w ich imieniu umów sponsoringowych i reklamowych z innymi podmiotami, które nie są podmiotami konkurencyjnymi wobec podmiotów, z którymi klub sportowy łączy określona umowa, w szczególności sponsoringowa. Zdarza się, że kluby sportowe zastrzegają sobie bardzo wysokie wpływy z tego tytułu, np. w postaci 50% wynagrodzenia, które uzyska zawodnik na podstawie tak zawartej umowy reklamowej lub sponsoringowej. W mojej ocenie, takie działania w określonych sytuacjach mogą być oceniane pod kątem sprzeczności z zasadami współżycia społecznego. Zawodnik powinien mieć w tym zakresie swobodę i wyłączne prawo do decydowania o wykorzystaniu swojego wizerunku, czy też zawierania dodatkowych umów, które nie kolidują z zobowiązaniami wobec klubu sportowego. Przekazanie tych uprawnień na rzecz klubu sportowego powinno być prawem zawodnika, a nie jego obowiązkiem.

2.1.4. Poddawanie się przez zawodnika badaniom i zaleceniom lekarskim

Kolejne obowiązki zawodnika związane są z jego zdrowiem i formą fizyczną. Przede wszystkim zawodnik jest zobowiązany do regularnego poddawania się badaniom lekarskim zleconym przez lekarza klubowego sprawującego opiekę medyczną nad zawodnikami. Dodatkowo zawodnik ma obowiązek przyjmowania jedynie takich środków farmakologicznych, które zostały przepisane przez tego lekarza lub zostały z nim uzgodnione. Nie będzie to miało co do zasady zastosowania w przypadku hospitalizacji zawodnika lub udzielenia mu pomocy medycznej w przypadku zagrożenia jego życia lub zdrowia. W treści umów o profesjonalne uprawianie piłki nożnej najczęściej wskazuje się również wyjątek w tym zakresie, w przypadku przyjmowania środków farmakologicznych lub prowadzenia leczenia przez lekarza kadry narodowej. W mojej ocenie, lekarz ten powinien jednak skonsultować się z lekarzem klubowym, który na co dzień sprawuje opiekę medyczną nad zawodnikiem i ma o nim wiedzę w największym zakresie. Należy mieć bowiem na względzie przede wszystkim dobro zawodnika i jego zdrowie.

Dbanie o wysoką formę sportową związane jest z prowadzeniem przez klub sportowych systematycznych badań lekarskich mających na celu jej podwyższenie oraz zachowanie dobrego stanu zdrowia zawodników. Jedynie zawodnik, który jest w pełni

zdolny do wykonywania usług sportowych, może zostać dopuszczony przez klub sportowy do treningów oraz rozgrywek sportowych.

Powyższe zobowiązanie jest ściśle związane z ustawowym obowiązkiem uzyskania przez zawodnika orzeczenia lekarskiego o jego stanie zdrowia umożliwiającego mu bezpieczne uczestnictwo we współzawodnictwie sportowym⁶⁴⁶. Obowiązek ten dotyczy każdego rodzaju współzawodnictwa sportowego organizowanego przez polski związek sportowy (art. 37 u.s.). W przypadku zawodników do 23 roku życia tryb orzekania o zdolności do uprawiania sportu określają przepisy prawa ustanowione w rozporządzeniu wydanym przez ministra do spraw zdrowia⁶⁴⁷.

W przypadku, gdy zawodnik dozna kontuzji lub choroby, powinien niezwłocznie zawiadomić klub sportowy o tym fakcie, dostarczając jednocześnie stosowne zaświadczenie lekarskie. W trakcie czasowej niemożliwości wykonywania obowiązków kontraktowych wynikających z powyższych przyczyn zawodnik powinien stosować się do zaleceń sztabu medycznego klubu sportowego, mających na celu jak najszybszy powrót do sprawności fizycznej.

Należy uznać, że powyższe obowiązki wynikają z powoływanej już powyżej normy art. 737 k.c. dotyczącej sposobu wykonania przez zawodnika umowy zgodnie z wytycznymi klubu sportowego.

2.1.5. Stosowanie się przez zawodnika do przepisów antydopingowych

Obowiązek odpowiedniego stosowania środków farmakologicznych wynika także z obowiązku przestrzegania przez zawodnika przepisów antydopingowych. Jest to zobowiązanie o charakterze nie tylko umownym, ale również wynikającym z przepisów prawa, w szczególności ustawy o zwalczaniu dopingu w sporcie.

Obowiązkiem ustawowym zawodnika jest poddanie się kontroli antydopingowej przeprowadzanej przez Polską Agencję Antydopingową lub w przypadku rozgrywek międzynarodowych, przede wszystkim Światową Agencję Antydopingową, w okresie podczas zawodów oraz w okresie poza nimi. Okres podczas zawodów rozumiany jest jako okres rozpoczynający się na 12 godzin przed zawodami, rozumianymi jako pojedynczy wyścig, gra lub konkurencja sportowa, w której zawodnik ma uczestniczyć,

⁶⁴⁶ Zob. szerzej: *R. Pawłowski*, *Kultura fizyczna w perspektywie polskiego prawa*, Kielce 2017, s. 21-23.

⁶⁴⁷ Rozporządzenie Ministra Zdrowia z 14.4.2011 r. w sprawie trybu orzekania o zdolności do uprawiania danego sportu przez dzieci i młodzież do ukończenia 21. roku życia oraz przez zawodników pomiędzy 21. a 23. rokiem życia, Dz.U. z 2011 r., Nr 88, poz. 500 z późn. zm.; Zob. szerzej: *I. Moryc, E. Pędziulek-Kunert*, *Odpowiedzialność odszkodowawcza trenera sportu za zdrowie małoletniego dziecka uprawiającego sport kwalifikowany (w:) Wybrane prawne i ekonomiczne uwarunkowania sportu (red. B. Stępień-Zalucka)*, Rzeszów 2018, s. 46-48.

trwający do ich zakończenia, o ile przepisy właściwej międzynarodowej organizacji sportowej lub organizatora zawodów nie stanowią inaczej, obejmujący również okres kontroli antydopingowej związanej z zawodami.

Dodatkowo zawodnik ma obowiązek wskazania, na żądanie Polskiej Agencji Antydopingowej, informacji o miejscu swojego pobytu w okresie kolejnych trzech miesięcy od dnia złożenia tej informacji oraz przyjmowanych przez siebie leków i suplementów diety oraz wykonywanych transfuzjach krwi.

Za doping w sporcie uznaje się okoliczności szczegółowo wskazane w treści art. 3 w/w ustawy. W przypadku zawodnika za doping uznaje się w szczególności takie czynności, jak obecność substancji zabronionej⁶⁴⁸, jej metabolitów lub markerów w próbce fizjologicznej zawodnika, użycie lub usiłowanie użycia przez zawodnika substancji zabronionej lub metody zabronionej, niewyrażenie zgody na pobranie próbki fizjologicznej, niezgłoszenie się na to pobranie bez ważnego uzasadnienia lub unikanie w inny sposób pobrania próbki fizjologicznej⁶⁴⁹, nieprzedstawienie wymaganych informacji na temat miejsca pobytu zawodnika na potrzeby kontroli antydopingowej, manipulowanie lub usiłowanie manipulowania jakąkolwiek częścią kontroli antydopingowej, jak też posiadanie substancji zabronionej lub przyrządów umożliwiających użycie metody zabronionej⁶⁵⁰.

Stosowanie dopingu jest jednym z najpoważniejszych i najczęściej występujących negatywnych zjawisk we współczesnym sporcie. Prowadzi to do wypaczenia współzawodnictwa sportowego i zaprzecza uczciwości w sporcie oraz osiągniętych wyników sportowych. z tych względów za zasadne należy uznać działania zarówno poszczególnych ustawodawców krajowych, jak również związków i organizacji sportowych mających na celu zapobieganie i przeciwdziałanie takim praktykom. Powinny

⁶⁴⁸ w Polsce, przypadek stosowania dopingu w sporcie przez zawodnika piłki nożnej wykryto u bramkarza ŁKS Łódź, „Drugie badanie potwierdziło doping u bramkarza ŁKS”, <https://sport.tvp.pl/44780996/drugie-badanie-potwierdzilo-doping-u-bramkarza-lks>, data dostępu: 20.12.2019 r.

⁶⁴⁹ W tym zakresie można wskazać na kuriozalny przypadek koszykarza D.J. Coopera. Okazało się, że przedstawił on do kontroli antydopingowej nie swój mocz, ale mocz swojej partnerki. Wyszło to na jaw z uwagi na to, że w próbce wykryto hormon wytwarzany w czasie ciąży, zob.: „Wpadka koszykarza. Testy pokazały, że jest w ciąży”, <https://sport.onet.pl/ofsajd/dj-copper-zaliczyl-dopingowa-wpadke/7kfdesg>, data dostępu: 20.12.2019 r.

⁶⁵⁰ Odnosnie do substancji i metod zabronionych, a także wyjątków w zakresie możliwości stosowania określonych substancji i metod w ramach tzw. użycia terapeutycznego, zob. szerzej: R. Pawłowski, *Kultura fizyczna w perspektywie polskiego prawa*, Kielce 2017, s. 69-84.

być one jak najszybciej wykrywane oraz karane. Oprócz odpowiedzialności kontraktowej, stosowanie dopingu w sporcie jest również sankcjonowane karnie oraz dyscyplinarnie⁶⁵¹.

2.1.6. Odpowiedzialność materialna zawodnika

Kolejnym zobowiązaniem zawodnika jest obowiązek dbania o powierzone przez klub sportowy mienie oraz odpowiedzialność za powierzony sprzęt sportowy. W tym zakresie postanowienia Minimalnych wymagań nawiązują do uregulowanej w k.p. odpowiedzialności materialnej pracownika. Pracownik jest bowiem zobowiązany do dbania o mienie pracodawcy oraz ponosi odpowiedzialność materialną za powierzony mu sprzęt lub środki służące do wykonywania pracy⁶⁵². W przypadku umowy cywilnoprawnej obowiązek taki jest zobowiązaniem umownym wynikającym z konieczności zapewnienia zawodnikowi odpowiednich warunków do uprawiania sportu oraz niezbędnego sprzętu sportowego. Jeżeli zatem w ramach umowy zawodnikowi zostaną przekazane przez klub sportowy określone rzeczy, jest on zobowiązany do korzystania z nich zgodnie z ich przeznaczeniem. Ponadto odpowiada za ich bezprawne zniszczenie lub zgubienie. W przypadku umów o profesjonalne uprawianie piłki nożnej będą to w szczególności sprzęt sportowy, obuwie i strój sportowy, ale także użyczenie samochodu czy zapewnienie zawodnikowi przez klub sportowy prawa do lokalu mieszkalnego na okres wykonywania umowy o profesjonalne uprawianie piłki nożnej.

2.1.7. Inne zobowiązania zawodnika

Zawodnik jest również zobowiązany do przestrzegania zakazu udziału w zakładach bukmacherskich dotyczących jakichkolwiek rozgrywek piłkarskich. O ile zasadne jest, aby zawodnik nie brał udziału w zakładach bukmacherskich dotyczących rozgrywek, w których uczestniczy lub może uczestniczyć z ramienia danego klubu sportowego, o tyle zakaz rozciągający się na jakiegokolwiek rozgrywki piłkarskie może być uznany za zbyt daleko idący. Rolą wprowadzonego zakazu jest zapewnienie uczciwości zawodów sportowych. Jednak sfera wolności i prywatności zawodnika nie powinna być nadmiernie ograniczana. W mojej ocenie zakaz ten powinien obowiązywać zawodnika, ale w zakresie dotyczącym rozgrywek piłkarskich, w których klub sportowy uczestniczy lub może uczestniczyć w danym sezonie rozgrywkowym. Taki zakres zakazu powinien

⁶⁵¹ D. Pałucka, Odpowiedzialność dyscyplinarna za stosowanie dopingu w sporcie (w:) Odpowiedzialność dyscyplinarna w sporcie – aktualne problemy prawne (red. M. Leciak), Toruń 2016, s. 111-120.

⁶⁵² Zob. szerzej: F. Małyś, Odpowiedzialność materialna pracowników za szkody w mieniu powierzonym, Praca i Zabezpieczenie Społeczne 1999, Nr 7-8, s. 28-35; Ł. Jędrzejczyk, Eskulpacja pracownika od odpowiedzialności za mienie powierzone, Studia z zakresu prawa pracy i polityki społecznej 2007, Nr 1, 273-288.

być wystarczający do zapewnienia uczciwości tych rozgrywek. Należy wskazać, że zakaz udziału w zakładach bukmacherskich nie jest sankcjonowany jedynie umownie, ale również podlega odpowiedzialności dyscyplinarnej, a w pewnych przypadkach również odpowiedzialności karnej⁶⁵³.

Kwestią budzącą wątpliwości pod względem skuteczności prawnej jest wynikający z postanowień Minimalnych wymagań obowiązek podpisania przez zawodnika oświadczenia o treści wskazanej w w/w dokumencie. Brzmi on następująco: „Jako zawodnik profesjonalny i członek wielkiej piłkarskiej społeczności zobowiązuję się do respektowania obowiązujących w piłce nożnej zasad oraz przestrzegania reguł fair play. Wszystkie swoje umiejętności, talent i siłę woli poświęcę osiągnięciu najlepszych wyników sportowych, szanując jednocześnie takie same dążenia przeciwników we współzawodnictwie sportowym. Moim celem zawsze będzie zwycięstwo, ale tylko odniesione w duchu szlachetnej i uczciwej rywalizacji sportowej. W przypadku dopuszczenia się przeze mnie przekupstwa sportowego stwierdzonego prawomocnym wyrokiem sądu karnego zobowiązuję się wpłacić na konto PZPN kwotę odpowiadającą moim rocznym zarobkom otrzymanym od klubu na podstawie umowy kontraktowej w sezonie, w którym stwierdzono popełnienie przekupstwa sportowego tytułem zryczałtowanego odszkodowania za popełniony przeze mnie występki. Jednocześnie w przypadku skierowania do sądu aktu oskarżenia o czyn w postaci przekupstwa sportowego, upoważniam Klub do potrącania z mojego wynagrodzenia kwoty w wysokości 50% i przekazywanie tej kwoty na rachunek PZPN w celu zabezpieczenia roszczeń PZPN z tytułu zryczałtowanego odszkodowania”.

Zawodnik piłki nożnej jest zobowiązany do przestrzegania podstawowych zasad obowiązujących w sporcie, w szczególności zasady fair play i zasady uczciwości. Powyższe wynika z konieczności respektowania reguł sportowych oraz przestrzegania zasad współżycia społecznego oraz dobrych obyczajów. Wątpliwości budzi jednak zobowiązanie zawodnika do zapłaty na rzecz PZPN kwoty odpowiadającej rocznym zarobkom otrzymanym od klubu sportowego za dany sezon rozgrywkowy w przypadku dopuszczenia się przekupstwa sportowego. Nie wiadomo, jaki jest charakter prawny takiego zobowiązania. Czy jest to rodzaj kary dyscyplinarnej? Określenie tego zobowiązania jako „zryczałtowanego odszkodowania” nie niesie za sobą wartości

⁶⁵³ Zob. szerzej: *W. Kielbasiński, B. Rosiak*, Problemy odpowiedzialności karnej i dyscyplinarnej z tytułu uczestnictwa w zakładach wzajemnych (w:) *Odpowiedzialność dyscyplinarna w sporcie – aktualne problemy prawne* (red. *M. Leciak*), Toruń 2016, s. 135-144.

normatywnej. Konstrukcja ta podobna jest do kary umownej uregulowanej w przepisach k.c. Kara umowna jest określoną w umowie sumą pieniężną, którą strona umowy powinna zapłacić z tytułu naprawienia wynikłej z niewykonania lub nienależytego wykonania zobowiązania niepieniężnego. Mając na uwadze treść art. 484 § 1 zd. 1 k.c., należy wskazać, że w razie niewykonania lub nienależytego wykonania zobowiązania kara umowna należy się wierzycielowi w zastrzeżonej na ten wypadek wysokości bez względu na wysokość poniesionej szkody. Kara umowna jest jednak zastrzeżeniem umownym, które obowiązuje pomiędzy stronami umowy, gdyż dotyczy niewykonania lub nienależytego wykonania zobowiązania umownego⁶⁵⁴. Podstawową rolą, jaką pełni, jest funkcja odszkodowawcza. Jest bowiem surogatem odszkodowania za niewykonanie lub nienależytego wykonanie umowy⁶⁵⁵. W związku z powyższym, w mojej ocenie, zobowiązanie to może zostać uznane za nieważne, bowiem nie dotyczy stosunków prawnych pomiędzy klubem sportowym a zawodnikiem. Co za tym idzie, uregulowanie takiego zobowiązania jako zobowiązania umownego jest nieprawidłowe i nie znajduje uzasadnienia w przepisach prawa.

2.2. Zobowiązania klubu sportowego

Na podstawie umowy o profesjonalne uprawianie piłki nożnej, jak również regulacji wewnętrznych, klub sportowy jest zobowiązany do spełnienia określonych świadczeń na rzecz zawodnika. Należy dokonać ich szczegółowej analizy.

2.2.1. Zapłata umówionego wynagrodzenia oraz świadczeń dodatkowych na rzecz zawodnika

Jednym z podstawowych obowiązków klubu sportowego wynikającego z umowy o profesjonalne uprawianie piłki nożnej jest zapłata na rzecz zawodnika umówionego wynagrodzenia za świadczenie przez niego usług⁶⁵⁶. Zgodnie z regulacjami wewnętrznymi wynagrodzenie to powinno zostać określone odrębnie za każdy sezon rozgrywkowy.

⁶⁵⁴ *W. Popiolek*, Komentarz do art. 483 k.c. (w:) Kodeks cywilny. Komentarz. T. II (red. *K. Pietrzykowski*), Warszawa 2018, s. 95-96.

⁶⁵⁵ Wyrok Sądu Apelacyjnego w Białymstoku z dnia 28.7.2005 r., I ACa 368/05, Lex nr 164080.

⁶⁵⁶ Z Raportu przeprowadzonego przez FIFPro w 2016 r. wynika, że 21% zawodników na świecie zarabia mniej niż 300 dolarów na miesiąc, 45% zawodników zarabia mniej niż 1000 dolarów na miesiąc, 74% zawodników zarabia mniej niż 4000 dolarów na miesiąc, a tylko 2% zawodników zarabia powyżej 720.000 dolarów na rok, FIFPro Global Employment Report 2016, <https://www.fifpro.org/en/industry/men-s-global-employment-report>, data dostępu: 10.01.2020 r.

Co do zasady w przepisach prawa cywilnego obowiązuje zasada odpłatności umowy o świadczenie usług⁶⁵⁷. Umowa ta nie musi jednak być umową odpłatną⁶⁵⁸. Zgodnie z treścią art. 735 § 1 k.c., nieodpłatność świadczenia usług może zostać wskazana wprost w umowie przez strony lub wynikać z okoliczności.

Regulacje wewnątrzwiązkowe modyfikują tę ogólną zasadę, wskazując, że umowa o profesjonalne uprawianie piłki nożnej powinna być umową odpłatną. Wynika to przede wszystkim ze statusu prawnego zawodnika profesjonalnego, który został szczegółowo opisany w rozdziale I niniejszej dysertacji. Zawodnikiem profesjonalnym zgodnie z regulacjami wewnątrzwiązkowymi jest zawodnik posiadający z klubem umowę o profesjonalne uprawianie piłki nożnej oraz otrzymujący z tytułu uprawiania piłki nożnej lub działalności z tym związanej wynagrodzenie względnie inne świadczenie pieniężne lub rzeczowe, wyższe niż koszty rzeczywistych wydatków poniesionych przez zawodnika w związku ze świadczeniem usług sportowych⁶⁵⁹. Należy wskazać, że może być to również stypendium sportowe, które jest wypłacane przez klub sportowy na rzecz zawodnika. W praktyce zdarza się, że świadczenie pieniężne na rzecz zawodnika z tytułu umowy o profesjonalne uprawianie piłki nożnej przybiera częściowo postać wynagrodzenia, a częściowo stypendium sportowego. Przedstawiciele doktryny przyjmują, że takie działania należy uznać za zgodne z przepisami u.s., bowiem ustawodawca pozostawił klubom sportowym swobodę w zakresie wyboru formy gratyfikacji zawodników z tytułu świadczonych przez nich usług sportowych⁶⁶⁰. Należy jednak w tym względzie mieć na uwadze kwestie dotyczące związanych z tym obciążeń publicznoprawnych. W przypadku pobierania stypendiów sportowych stanowi ono podstawę obowiązkowego ubezpieczenia społecznego jedynie wtedy, gdy brak jest równocześnie innego tytułu do takiego obowiązkowego ubezpieczenia⁶⁶¹. Powyżej opisana praktyka klubów sportowych może mieć zatem na celu powstanie dwóch odrębnych tytułów świadczeń. Prowadzi to do tego, że klub sportowy będzie zobowiązany do odprowadzania składek na ubezpieczenie społeczne jedynie z tytułu

⁶⁵⁷ Wyrok Sądu Apelacyjnego w Krakowie z dnia 25.6.2013 r., I ACa 539/13, Lex nr 1416358; Wyrok Sądu Apelacyjnego w Warszawie z dnia 9.3.2018 r., VI ACa 1173/16, Lex nr 2531601.

⁶⁵⁸ Wyrok Sądu Apelacyjnego w Warszawie z dnia 16.9.2015 r., VI ACa 1215/14, Lex nr 1808825; Wyrok Sądu Apelacyjnego w Łodzi z dnia 2.7.2013 r., I ACa 189/13, Lex nr 1350378; Wyrok Sądu Apelacyjnego w Łodzi z dnia 8.5.2013 r., I ACa 446/12, Lex nr 1316219.

⁶⁵⁹ Uchwała nr XII/194 z 11.12.2015 r. Zarządu Polskiego Związku Piłki Nożnej o członkostwie z późn. zm., www.pzpn.pl/dokumenty; data dostępu: 15.02.2019 r.

⁶⁶⁰ *M. Gniatowski, P. Kokot (w:) Ustawa o sporcie. Komentarz (red. M. Gniatowski)*, Wrocław 2011, s. 38.

⁶⁶¹ *A. Jabłoński, Ubezpieczenie społeczne sportowców (w:) Księga dla naszych kolegów. Prace prawnicze poświęcone pamięci doktora Andrzeja Ciska, doktora Zygmunta Masternaka i doktora Marka Zagrosika (red. J. Mazurkiewicz)*, Wrocław 2013, s. 171.

umowy o świadczenie usług, natomiast będzie zwolniony z odprowadzania składek z tytułu wypłaty stypendium. Jednak jak słusznie wskazuje się w doktrynie, może to prowadzić do stwierdzenia pozorności tak ukształtowanych postanowień umownych, mających jedynie na celu obejście przepisów prawa dotyczących ubezpieczenia społecznego. Co za tym idzie, może być to postanowienie nieważne⁶⁶². w takiej sytuacji całość świadczeń pieniężnych z tytułu umowy o profesjonalne uprawianie piłki nożnej powinna zostać wliczona do podstawy wymiaru składek na ubezpieczenie społeczne zawodnika⁶⁶³.

Dodatkowo, zgodnie z treścią art. 735 § 2 k.c., jeżeli nie ma obowiązującej taryfy, a nie umówiono się na wysokość wynagrodzenia, należy się wynagrodzenie odpowiadające wykonanej pracy. Norma ta nie znajdzie co do zasady zastosowania w sporcie, bowiem zgodnie z postanowieniami Minimalnych wymagań strony umowy o profesjonalne uprawianie piłki nożnej są zobowiązane do wskazania wysokości wynagrodzenia w umowie.

Mając powyższe na uwadze, należy wskazać, że klub sportowy jest zobowiązany do zapłaty na rzecz zawodnika wynagrodzenia za świadczenie usług sportowych. Co za tym idzie, regulacje wewnątrzwiązkowe modyfikują przepisy prawa cywilnego w tym zakresie. Wyłączają bowiem możliwość ukształtowania przez strony umowy o profesjonalne uprawianie piłki nożnej jako umowy nieodpłatnej oraz ustalania wysokości wynagrodzenia na podstawie miernika wykonanej pracy.

Należy również wskazać, że do umowy o profesjonalne uprawianie piłki nożnej nie będzie miał zastosowania art. 744 k.c., który przewiduje wymagalność roszczenia o wynagrodzenie dopiero po wykonaniu zlecenia. Zawodnikowi należy się wynagrodzenie z tytułu umowy o profesjonalne uprawianie piłki nożnej wypłacane miesięcznie z uwagi na to, że jest to zobowiązanie o charakterze ciągłym i podzielnym.

W praktyce zdarza się, że w umowach pomiędzy klubem sportowym a zawodnikiem, wzrost wysokości wynagrodzenia zasadniczego w kolejnych sezonach rozgrywkowych jest uzależniony od spełnienia określonych przesłanek, np. rozegrania określonej liczby minut w oficjalnych meczach lub określonej liczby meczów w rozgrywkach ligowych. W mojej ocenie, należy traktować to jako warunek umowny.

⁶⁶² P. Kapusta, J. Michalska, Status prawny stypendysty sportowego (w:) Wybrane prawne i ekonomiczne uwarunkowania sportu (red. B. Rischka-Słowik), Rzeszów 2018, s. 167.

⁶⁶³ A. Jabłoński, Ubezpieczenie społeczne sportowców (w:) Księga dla naszych kolegów. Prace prawnicze poświęcone pamięci doktora Andrzeja Ciska, doktora Zygmunta Masternaka i doktora Marka Zagrosika (red. J. Mazurkiewicz), Wrocław 2013, s. 172.

W przypadku nieziszczenia się tego warunku, zawodnikowi należne będzie wynagrodzenie w określonej niższej wysokości lub wysokości określonej za pierwszy sezon rozgrywkowy.

Dodatkowo klub sportowy jest zobowiązany do ustalenia i zapłaty na rzecz zawodnika wynagrodzenia dodatkowego. Wynagrodzeniem dodatkowym będzie zatem wynagrodzenie niezależne od wynagrodzenia podstawowego za świadczenie usług sportowych, które jest jednak związane z wykonywaniem czynności w ramach tej umowy. Stanowią one dodatkowe świadczenia pieniężne wypłacane na rzecz zawodników w przypadku osiągnięcia określonego wyniku sportowego (np. premia za wygrane mecze, za osiągnięcie określonego miejsca w rozgrywkach ligowych), za rozegranie określonej liczby meczów czy też za przebywanie określonego czasu na boisku w trakcie meczów⁶⁶⁴. Powyższe spowodowane jest tym, że świadczenie usług sportowych przez zawodników piłki nożnej nacechowane jest zorientowaniem na wynik sportowy.

Należy jednak wskazać, że co do zasady uzyskanie wynagrodzenia nie powinno być uzależnione od osiągnięcia określonych wyników sportowych czy też prezentowania określonej formy sportowej. Dlatego też głównym składnikiem dochodu zawodnika z tytułu świadczenia usług sportowych powinno być jego wynagrodzenie zasadnicze. Wynika to z „natury” umowy o profesjonalne uprawianie piłki nożnej jako umowy starannego działania. Jeżeli zatem umowa przewidywałaby, że większa część wynagrodzenia zawodnika jest uzależniona od osiągnięcia np. określonego wyniku sportowego, to w mojej ocenie mogłoby to zostać uznane za sprzeczne z właściwością (naturą) tego stosunku. Wynagrodzenie dodatkowe jest co do zasady określane poprzez odesłanie do regulaminu wewnątrzklubowego, chyba że strony ustaliły w toku negocjacji indywidualne postanowienia w zakresie dodatkowych świadczeń pieniężnych na rzecz zawodnika. Co za tym idzie, klub sportowy najczęściej w regulaminie wewnątrzklubowym określa zasady ustalenia i wypłaty świadczeń dodatkowych na rzecz zawodników. Uregulowanie takich zasad w regulaminie wewnątrzklubowym ma to znaczenie, że będą się one co do zasady odnosiły jednakowo do wszystkich zawodników danego klubu sportowego. Jeżeli w ramach umowy o profesjonalne uprawianie piłki nożnej zawodnikowi należy się wynagrodzenie dodatkowe, inne niż określone

⁶⁶⁴ W. Cajsels, Treść profesjonalnych kontraktów sportowych, Sport Wyczynowy 2011, Nr 1-2, s. 103.

w regulaminie wewnątrzklubowym, powinno ono zostać wskazane wprost w samej umowie.

W przypadku doznania przez zawodnika kontuzji lub choroby, która została stwierdzona zaświadczeniem lekarskim, zawodnikowi przysługuje wynagrodzenie w pełnej wysokości wynikającej z umowy o profesjonalne uprawianie piłki nożnej. W sytuacji, gdy zawodnik otrzymuje świadczenie z ZUS i jest ono mniejsze, niż wysokość wynagrodzenia wynikająca z umowy o profesjonalne uprawianie piłki nożnej, klub sportowy jest zobowiązany do wypłaty na rzecz zawodnika świadczenia uzupełniającego do wysokości wynagrodzenia wynikającego z umowy. Powyższe regulacje mają zastosowanie do niezdolności zawodnika do świadczenia usług sportowych przez okres łącznie wynoszący mniej niż 180 dni w roku kalendarzowym lub sezonie rozgrywkowym. Po tym okresie, zawodnikowi przysługuje wynagrodzenie w wysokości 50% wynagrodzenia wynikającego z umowy do czasu osiągnięcia pełnej sprawności. Klub sportowy może w takiej sytuacji skorzystać z prawa do jednostronnego rozwiązania umowy, o czym będzie szerzej mowa w dalszej części niniejszej dysertacji.

Ponadto klub sportowy jest zobowiązany do zwrotu poniesionych przez zawodnika kosztów związanych z wykonaniem umowy o profesjonalne uprawianie piłki nożnej. w tym zakresie odpowiednie zastosowanie ma art. 742 k.c., zgodnie z którym usługodawca powinien zwrócić usługobiorcy wydatki, które poczynił w celu należytego wykonania usługi wynikającej z umowy o profesjonalne uprawianie piłki nożnej. Zawodnik może żądać zwrotu poniesionych wydatków wraz z odsetkami ustawowymi.

Klub sportowy jest także zobowiązany do świadczeń na rzecz zawodnika o charakterze niepieniężnym. w szczególności dotyczyć to będzie zapewnienia odpowiedniego sprzętu, dostępu do infrastruktury sportowej oraz innych niezbędnych rzeczy i usług koniecznych do realizacji umowy.

2.2.2. Zapewnienie warunków do podnoszenia kwalifikacji zawodowych przez zawodnika

Ponadto klub sportowy jest zobowiązany do zapewnienia zawodnikowi warunków do podnoszenia kwalifikacji sportowych. w tym zakresie podstawową rolę odgrywa umożliwienie zawodnikowi uczestniczenia w treningach zespołowych, chyba że odmienny sposób podnoszenia kwalifikacji sportowych zawodnika wynikałby z uzasadnionych obiektywnych przyczyn sportowych. Piłka nożna jest sportem zespołowym, a co za tym idzie, najważniejszym elementem podnoszenia formy sportowej

oraz przygotowania do uczestnictwa we współzawodnictwie sportowym jest trening zespołowy. Dlatego też zasadą powinno być umożliwienie przez klub sportowy zawodnikowi uczestniczenia w treningach z drużyną sportową, z wyjątkiem uczestnictwa w treningach indywidualnych, czy też przeniesienie do zespołu rezerw klubu sportowego. Zgodnie z postanowieniami Minimalnych wymagań odmienny sposób podnoszenia kwalifikacji sportowych powinien być podyktowany uzasadnionymi obiektywnymi przyczynami sportowymi. Pojęcie „uzasadnione obiektywne przyczyny sportowe” jest niedookreślone, którego zastosowanie może być poddane odmiennym interpretacjom. w przepisach prawa pojęcie „uzasadnionych przyczyn” pojawia się w różnym kontekście, np. jako uzasadniona przyczyna wypowiedzenia umowy o pracę, uzasadniona przyczyna uniemożliwiająca wszczęcie postępowania administracyjnego, uzasadniona przyczyna przedłużenia terminu zabezpieczenia itd. Biorąc pod uwagę interpretację tych pojęć w orzecznictwie, należy przyjąć, że przez „uzasadnioną przyczynę” rozumie się okoliczności natury obiektywnej, niezależne od woli strony, a więc takie, na które nie ma wpływu, nawet przy dołożeniu należytej staranności, np. nagła choroba⁶⁶⁵. Uzasadnione przyczyny powinny być zatem obiektywne. Dlatego też określenie w regulacjach wewnątrzklubowych pojęcia „uzasadnionych obiektywnych przyczyn” jest zbędnym powtórzeniem, gdyż uzasadnione przyczyny powinny być zawsze przyczynami obiektywnymi.

W umowie o profesjonalne uprawianie piłki nożnej możliwe jest natomiast zastrzeżenie, że zawodnik może występować jedynie w tzw. pierwszym zespole. Należy przede wszystkim podkreślić, że o zakwalifikowaniu zawodnika do danej drużyny klubu sportowego powinny decydować jedynie obiektywne przyczyny sportowe. Za niedopuszczalne i sprzeczne z zasadami współzycia społecznego należy uznać wszelkie działania klubu sportowego, prowadzące, poprzez odsunięcie zawodnika od gry w tzw. pierwszym zespole, do osiągnięcia przez niego określonych celów, w szczególności wyrażenia zgody przez zawodnika na transfer lub przyjęcie oferty złożonej przez ten klub sportowy w zakresie przedłużenia współpracy z zawodnikiem w przypadku wygaśnięcia dotychczasowej umowy⁶⁶⁶. W środowisku sportowym takie działania nazywane są tzw.

⁶⁶⁵ Wyrok Wojewódzkiego Sądu Administracyjnego w Szczecinie z dnia 1.2.2018 r., II SA/Sz 1381/17, Lex nr 2451134; Wyrok Sądu Administracyjnego w Krakowie z dnia 15.5.2018 r., III SA/Kr 56/18, Lex nr 2501014.

⁶⁶⁶ Zob. szerzej: „Nie dla karnych zsyłek piłkarzy do rezerw”, <https://pzp.info.pl/bez-kategorii/dla-karnych-zsyłek-pilkarzy-rezerw/>, data dostępu: 20.12.2019 r.

„klubem kokosa”⁶⁶⁷. Należy uznać je za sprzeczne z podstawowymi zasadami obowiązującymi w sporcie, jak również zasadami prawa cywilnego. Nie można bowiem „wymuszać” na zawodniku podjęcia określonej decyzji, czy też wyrażenia zgody na przejście do innego klubu sportowego. Zasadne może być wprowadzenie do regulacji wewnątrzklubowych postanowień zabezpieczających zawodników przed powyżej opisanymi praktykami, na wzór regulacji ustanowionych w Belgii. Określono w nich, że zawodnik jest uprawniony do świadczenia usług sportowych w ramach tzw. pierwszego zespołu, a skierowanie zawodnika do treningu indywidualnego możliwe jest jedynie w przypadku odniesienia przez niego kontuzji lub powrotu do sprawności fizycznej po kontuzji. Zajęcia sportowe powinny natomiast odbywać się w godzinach wspólnych dla całego tzw. pierwszego zespołu⁶⁶⁸. Zasadne może być również zobowiązanie klubu sportowego do odpowiedniego uzasadnienia takiej decyzji, np. na piśmie. Jeżeli zawodnik nie zgadzałby się z taką decyzją, mógłby wystąpić o rozwiązanie umowy z winy klubu sportowego. Jednocześnie, oświadczenie klubu sportowego dotyczące odsunięcia zawodnika od tzw. pierwszego zespołu, stanowiłoby podstawowy dowód w sprawie rozstrzyganej przed sądem arbitrażowym, a zawodnikowi łatwiej byłoby wykazać, że takie okoliczności nie zachodzą. Miałyby bowiem możliwość ustosunkowania się do złożonego przez klub sportowy oświadczenia. Regulacje wewnątrzklubowe powinny zapewniać ochronę zawodników przed opisanymi powyżej praktykami niedozwolonymi.

2.2.3. Zapewnienie zawodnikowi możliwości kontynuacji nauki

W przypadku, gdy zawodnik w trakcie trwania umowy o profesjonalne uprawianie piłki nożnej kontynuuje naukę, klub sportowy jest zobowiązany do określenia sposobu uczestnictwa zawodnika w edukacji szkolnej⁶⁶⁹. W szczególności klub sportowy powinien wyznaczać treningi zawodnika oraz jego udział w innych wydarzeniach

⁶⁶⁷ Z Raportu przeprowadzonego przez FIFPro w 2016 r. wynika, że ponad 22% zawodników było nakłanianych do podpisania nowej umowy o profesjonalne uprawianie piłki nożnej, 6% zawodników było odseparowanych od drużyny i zobowiązanych do treningów indywidualnych, a z tego aż 63% zawodników było zobowiązanych do treningów indywidualnych w sytuacji, gdy klub sportowy chciał nakłonić ich do rozwiązania umowy o profesjonalne uprawianie piłki nożnej, FIFPro Global Employment Report 2016, <https://www.fifpro.org/en/industry/men-s-global-employment-report>, data dostępu: 10.01.2020 r.

⁶⁶⁸ Zob. szerzej: „W Belgii rozwalili klub kokosa! Pomysł na Polskę?”, <https://pzp.info.pl/bez-kategorii/belgii-rozwalili-klub-kokosa-pomysl-polske/>, data dostępu: 20.12.2019 r.

⁶⁶⁹ Z Raportu przeprowadzonego przez FIFPro w 2016 r. wynika, że prawie 9% zawodników na świecie ukończyło jedynie szkołę podstawową, a jedynie 12% zawodników ukończyło studia wyższe, FIFPro Global Employment Report 2016, <https://www.fifpro.org/en/industry/men-s-global-employment-report>, data dostępu: 10.01.2020 r.

organizowanych przez klub z uwzględnieniem zajęć szkolnych oraz odpowiedniego się do nich przygotowania.

2.2.4. Zapewnienie zawodnikowi urlopu wypoczynkowego

Ponadto klub sportowy jest zobowiązany do określenia czasu wykonywania obowiązków kontraktowych, a także zapewnienia zawodnikowi określonego okresu wypoczynku z zachowaniem prawa do wynagrodzenia. Zgodnie z postanowieniami Minimalnych wymagań zawodnikowi przysługuje prawo do minimum 4-tygodniowego okresu wypoczynku w każdym 12-miesięcznym okresie obowiązywania umowy o profesjonalne uprawianie piłki nożnej. Przy tym zawodnik ma prawo do co najmniej 14 dni kalendarzowych nieprzerwanego wypoczynku uzgodnionych przez strony. Regulacje te nawiązują do instytucji czasu pracy i urlopu wypoczynkowego wynikającego z przepisów k.p. Jednak z uwagi na specyfikę wykonywania obowiązków wynikających z umowy o profesjonalne uprawianie piłki nożnej konieczne jest wskazanie okresu, w którym zawodnik jest zobowiązany pozostawać do dyspozycji klubu sportowego, w tym stawiać się na treningi, zawody sportowe oraz inne wydarzenia, w których jest zobowiązany uczestniczyć. Okres wypoczynku jest związany najczęściej z przerwą pomiędzy rozgrywkami sportowymi, tj. rundami rozgrywkowymi. Zawodnik powinien mieć zapewniony czas na regenerację oraz odpoczynek od wykonywania zobowiązań umownych. Należy przy tym jednak wskazać, że w tym czasie zawodnik powinien jednak stosować się do ogólnych wytycznych klubu sportowego, w szczególności w zakresie konieczności zachowania wysokiej formy sportowej oraz prowadzenia zdrowego stylu życia.

2.2.5. Umożliwienie zawodnikowi udziału w reprezentacji narodowej

Jednym z podstawowych obowiązków klubu sportowego jest obowiązek umożliwienia zawodnikowi uczestnictwa w zgrupowaniach i rozgrywkach kadry narodowej w terminach określonych przez międzynarodowe organizacje sportowe. Obowiązek ten wynika ze specyfiki współzawodnictwa sportowego. Klub sportowy jest zobowiązany do zwolnienia powołanego do kadry narodowej zawodnika z jego obowiązków względem klubu na czas niezbędny do wykonywania jego obowiązków wynikających z powołania do reprezentacji kraju. w tym zakresie zawodnik zachowuje prawa wynikające z umowy o profesjonalne uprawianie piłki nożnej, w szczególności prawo do wynagrodzenia. Klub sportowy jest do tego zobowiązany na mocy regulacji

ustanawianych przez organizacje i związki sportowe pod rygorem poniesienia odpowiedzialności dyscyplinarnej. Należy przy tym jednak zaznaczyć, że ubezpieczenie zawodnika od następstw nieszczęśliwych wypadków, do którego zobowiązany jest klub sportowy, nie obejmuje udziału zawodnika w reprezentacji narodowej. W tym zakresie obowiązek ubezpieczenia zawodnika ciąży na polskim związku sportowym, co wynika wprost w regulacji art. 38 u.s.

Należy wskazać, że z zobowiązaniem klubu sportowego do umożliwienia zawodnikowi udziału w reprezentacji narodowej odpowiada nałożony na zawodnika obowiązek udziału w tej reprezentacji. Zgodnie z regulacjami wewnątrzwiązkowymi każdy zawodnik powinien zaaprobować powołanie do gry przez krajowy związek sportowy, chyba że zachodzi uzasadniona przyczyna rezygnacji. Za nieuzasadnioną odmowę udziału w kadrze narodowej zawodnikowi grozi odpowiedzialność dyscyplinarna⁶⁷⁰.

2.2.6. Ubezpieczenie zawodnika od następstw nieszczęśliwych wypadków

Na klubie sportowym ciąży ustawowy obowiązek ubezpieczenia zawodnika od następstw nieszczęśliwych wypadków wynikłych z uprawiania piłki nożnej. Wynika on bezpośrednio z treści art. 38 u.s., zgodnie z którym zawodnik uczestniczący we współzawodnictwie sportowym organizowanym przez polski związek sportowy podlega obowiązkowemu ubezpieczeniu od następstw nieszczęśliwych wypadków w uprawianym sporcie. Zgodnie z dyspozycją art. 38 ust. 2 u.s. obowiązek ten ciąży na klubie sportowym będącym członkiem polskiego związku sportowego.

W związku z powyższym klub sportowy jest zobowiązany do ubezpieczenia zawodników we wskazanym zakresie i zapłaty określonych w umowie na rzecz ubezpieczyciela składek. Ubezpieczenie od następstw nieszczęśliwych wypadków zawodników ma na celu zabezpieczenie ich przed następstwami zdarzeń wynikających z ryzyka sportowego⁶⁷¹. Profesjonalne uprawianie sportu jest związane z potencjalnym doznaniem kontuzji lub uszczerbku na zdrowiu. Dlatego też ustawodawca w akcie o randze ustawowej zdecydował się zabezpieczyć interesy zawodnika poprzez nałożenie obowiązku ubezpieczenia zawodników od następstw nieszczęśliwych wypadków powstałych w związku z uprawianiem sportu. Powyższe ma służyć jak najłatwiejszemu

⁶⁷⁰ W. Lis, Odpowiedzialność dyscyplinarna sportowca za odmowę gry w reprezentacji narodowej (w:) Odpowiedzialność dyscyplinarna w sporcie – aktualne problemy prawne (red. M. Leciak), Toruń 2011, s. 125-126.

⁶⁷¹ M. Badura, H. Basiński, G. Kałużny, M. Wojcieszak, Ustawa o sporcie. Komentarz, Warszawa 2011, s. 406.

uzyskaniu odszkodowania przez zawodnika i zapewnieniu mu odpowiedniej ochrony prawnej związanej z uprawianiem sportu. W szczególności dotyczy to strat związanych z doznaniem przez zawodnika kontuzji w związku z uprawianiem danej dyscypliny sportowej, takich jak koszty poniesione na leczenie oraz rehabilitację czy też odszkodowanie dla rodziny zawodnika za śmierć lub inwalidztwo zawodnika⁶⁷².

Jak słusznie podnosi się w doktrynie, zakres ustawowego obowiązku ubezpieczenia od następstw nieszczęśliwych wypadków nie jest wystarczający dla zapewnienia odpowiedniej ochrony zawodnika. Wskazuje się bowiem, że często uszczerbek na zdrowiu zawodnika powstaje w wyniku długotrwałych przeciążeń związanych z profesjonalnym uprawianiem sportu. Zatem nie stanowią one następstw nieszczęśliwego wypadku w rozumieniu przepisów prawa ubezpieczeniowego, a co za tym idzie, nie są objęte ochroną ubezpieczeniową. Dlatego też coraz częściej pojawiają się na rynku oferty tzw. ubezpieczenia kariery zawodnika, które obejmują swym zakresem wszelkie następstwa zdrowotne spowodowane profesjonalnym uprawianiem sportu oraz kontuzje, które mogą wykluczyć zawodnika z możliwości kontynuowania w przyszłości kariery sportowej.

Zawodnik w ramach zawartej pomiędzy klubem sportowym a ubezpieczycielem umowy ubezpieczenia występuje jako ubezpieczony. Należy uznać, że umowa ubezpieczenia od następstw nieszczęśliwych wypadków w uprawianym sporcie jest umową ubezpieczenia o charakterze osobowym, zawierany na rachunek zawodnika. Mając na uwadze treść art. 808 k.c., w takim przypadku obowiązek zapłaty składki z tytułu ubezpieczenia ciąży na klubie sportowym jako ubezpieczającym. Natomiast zawodnik jest uprawniony do żądania należnego świadczenia bezpośrednio od ubezpieczyciela, chyba że strony umowy inaczej postanowiły. Uzgodnienie stron umowy ubezpieczenia nie może jednak zostać dokonane, gdy wypadek już zaszedł.

2.2.7. Inne zobowiązania klubu sportowego

Klub sportowy jest również zobowiązany do prowadzenia i przechowywania oraz zapewnienia zawodnikowi dostępu do odpowiednich rejestrów dotyczących stanu zdrowia zawodnika związanych z profesjonalnym uprawianiem piłki nożnej. Zgodnie z treścią Minimalnych wymagań powinno to się odbywać z uwzględnieniem zasad ochrony danych osobowych.

⁶⁷² F. Przydrożny, Ubezpieczenie NNW osób zawodowo uprawiających sport – sytuacja obecna, kierunki rozwoju, *Wiadomości Ubezpieczeniowe* 2008, Nr 3-4, s. 79.

Do przetwarzania przez klub sportowy danych osobowych zawodnika, w szczególności dotyczących jego stanu zdrowia, mają zastosowanie przepisy o ochronie danych osobowych. Przede wszystkim chodzi o przepisy RODO. Mając w szczególności na uwadze treść art. 9 ust. 1 RODO, dane o stanie zdrowia stanowią szczególną kategorię danych osobowych, których przetwarzanie co do zasady jest zabronione. Przepisy RODO wskazują enumeratywnie przesłanki, w których przetwarzanie takich danych jest dopuszczalne. Dlatego też klub sportowy jest zobowiązany do określenia tych zasad z uwzględnieniem w/w przepisów⁶⁷³.

Postanowienia Minimalnych wymagań wskazują na konieczność zobowiązania się przez klub sportowy w umowie o profesjonalne uprawianie piłki nożnej do przestrzegania przepisów dotyczących praw człowieka, wskazując w tym zakresie na prawo do swobodnej wypowiedzi zawodnika w zakresie niewykraczającym poza sferę swojego słusznego interesu oraz zakazu dyskryminacji zawodnika. W mojej ocenie uregulowanie tych kwestii w umowie o profesjonalne uprawianie piłki nożnej jest zbędne, bowiem ogólny nakaz respektowania praw człowieka oraz jego podstawowych wolności, jak również zakaz dyskryminacji wynika z przepisów prawa powszechnie obowiązującego i powinien być bezwzględnie przestrzegany, niezależnie od postanowień umownych i regulacji wewnętrznych.

3. Przedłużenie umowy o profesjonalne uprawianie piłki nożnej na czas oznaczony

Minimalne wymagania wprowadzają możliwość przedłużenia przez strony umowy o profesjonalne uprawianie piłki nożnej na czas oznaczony.

Przedłużenie umowy jedynie na czas oznaczony wynika z generalnej zasady terminowości umowy o profesjonalne uprawianie piłki nożnej. Jak już wskazano we wcześniejszych rozważaniach niniejszej dysertacji, umowa ta może zostać zawarta na czas określony – nie krótszy niż do dnia zakończenia danego sezonu rozgrywkowego i nie dłuższy niż 5 lat.

Zgodnie z treścią Minimalnych wymagań możliwe są dwa podstawowe sposoby przedłużenia umowy o profesjonalne uprawianie piłki nożnej.

Pierwszym jest przedłużenie okresu obowiązywania umowy na czas oznaczony za porozumieniem stron. To znaczy, że strony mogą zgodnie podjąć decyzję o chęci dalszej

⁶⁷³ Zob. szerzej: *E. Kuczma*, Nowe założenia ochrony danych osobowych – rozporządzenie unijne o ochronie danych osobowych [rozporządzenie 2016/679] (w:) *Wybrane prawne i ekonomiczne uwarunkowania sportu* (red. *B. Stępień-Zalucka*), Rzeszów 2018, s. 148-159.

współpracy i co za tym idzie, przedłużeniu okresu obowiązywania łączącej je umowy. W takim przypadku, możliwe jest zawarcie aneksu do umowy o profesjonalne uprawianie piłki nożnej, w której zostanie wskazany przedłużony termin obowiązywania tej umowy. Trzeba przy tym pamiętać, że aneks do umowy powinien być traktowany jako zmiana umowy, a co za tym idzie, powinien być sporządzony w takiej formie, jaka została przypisana dla zawarcia umowy o profesjonalne uprawianie piłki nożnej.

Drugim sposobem jest zawarcie w umowie o profesjonalne uprawianie piłki nożnej tzw. prawa opcji (dalej jako Opcja). Zgodnie z regulacjami wewnątrzwiązkowymi polega ona na tym, że klub sportowy na podstawie zawartej z zawodnikiem umowy o profesjonalne uprawianie piłki nożnej uzyskuje uprawnienie do przedłużenia okresu jej obowiązywania na mocy jednostronnego oświadczenia woli.

Instytucja Opcji nie została unormowana w przepisach prawa cywilnego. W doktrynie wskazuje się, że polega ona na wyposażeniu jednej ze stron stosunku prawnego w prawo wyboru co do możliwości podjęcia decyzji o zawarciu umowy w przyszłości. Prawo to powinno zostać ograniczone terminem opcyjnym. Czynność wyboru opcjobjorcy polega na złożeniu oświadczenia w zakresie wykonania Opcji lub zaniechaniu złożenia przez niego takiego oświadczenia⁶⁷⁴.

W mojej ocenie instytucja ta została skonstruowana jako uprawnienie prawnokształtujące⁶⁷⁵. To znaczy, że klub sportowy na mocy postanowienia umownego jest uprawniony do przedłużenia obowiązującej z zawodnikiem umowy na czas oznaczony, bez konieczności podejmowania jakichkolwiek działań przez zawodnika. W szczególności nie jest w tym zakresie potrzebna jego zgoda. Zawodnik na etapie zawierania umowy z klubem sportowym zgodził się bowiem na to, żeby takie uprawnienie zostało przyznane klubowi sportowemu.

Skorzystanie z Opcji przez klub sportowy jest jednak uzależnione od spełnienia przesłanek określonych w Minimalnych wymaganiach. Należy przy tym zaznaczyć, że konieczne jest ich łączne spełnienie.

Po pierwsze, okres przedłużenia umowy nie może być dłuższy niż pierwotny okres jej obowiązywania. Powyższe nie będzie miało zastosowania w przypadku, gdy zawodnik w drodze odrębnego, pisemnego oświadczenia, który powinien stanowić załącznik do umowy o profesjonalne uprawianie piłki nożnej,łoży wniosek o dłuższy okres przedłużenia obowiązywania tej umowy.

⁶⁷⁴ M. Gutowski, *Umowa opcji*, Kraków 2003, s. 106.

⁶⁷⁵ Tak również: *Ibidem*, s. 127.

Po drugie, pisemne oświadczenie klubu sportowego o skorzystaniu z Opcji powinno zostać doręczone zawodnikowi przed upływem określonego w Minimalnych wymaganiach terminu obowiązywania umowy o profesjonalne uprawianie piłki nożnej. W przypadku, gdy umowa została zawarta na okres powyżej 12 miesięcy – oświadczenie klubu sportowego powinno zostać doręczone zawodnikowi najpóźniej w terminie 3 miesięcy przed zakończeniem pierwotnego okresu obowiązywania umowy. W przypadku umowy zawartej na okres nie dłuższy niż 12 miesięcy – oświadczenie klubu sportowego powinno zostać doręczone najpóźniej w terminie 1 miesiąca przed zakończeniem pierwotnego okresu obowiązywania umowy. Należy przy tym pamiętać, że doręczenie zawodnikowi przez klub sportowy oświadczenia powinno nastąpić w określonych powyżej terminach, a co za tym idzie, klub sportowy powinien wysłać takie oświadczenie z odpowiednim wyprzedzeniem, uwzględniając czas potrzebny na dojście przesyłki do adresata. Jednocześnie należy przyjąć, że oświadczenie o skorzystaniu z Opcji powinno zostać złożone w formie przypisanej dla zawarcia umowy o profesjonalne uprawianie piłki nożnej, w którym prawo to zostało zastrzeżone.

Po trzecie, za okres przedłużenia obowiązywania umowy o profesjonalne uprawianie piłki nożnej zawodnik powinien otrzymać od klubu sportowego wynagrodzenie w wysokości nie niższej niż 120% tego wynagrodzenia za ostatni rok pierwotnego okresu obowiązywania umowy. Dodatkowo zawodnik powinien otrzymać inne świadczenia pieniężne i niepieniężne na warunkach nie mniej korzystnych, od obowiązujących za ostatni rok pierwotnego okresu obowiązywania umowy. Co za tym idzie, już na etapie negocjowania umowy o profesjonalne uprawianie piłki nożnej zawodnik powinien mieć na względzie, w jaki sposób ma kształtować się jego wynagrodzenie w poszczególnych okresach rozgrywkowych obowiązywania umowy. Od wysokości wynagrodzenia za ostatni pierwotny okres obowiązywania umowy o profesjonalne uprawianie piłki nożnej uzależnione będzie to, jakie wynagrodzenie będzie otrzymywał w przypadku, gdy klub sportowy skorzysta z Opcji. Wyrażenie „nie niższe niż 120%” oznacza, że wynagrodzenie indywidualne zawodnika za okres przedłużenia umowy powinno wynosić minimalnie 120% wynagrodzenia za ostatni sezon rozgrywkowy. Oczywiście, kwota ta może zostać ustalona przez strony umowy na poziomie wyższym niż 120% wynagrodzenia określonego w sposób wskazany powyżej.

Po czwarte, zawodnik powinien zrzec się prawa do zawarcia przyszłej umowy o profesjonalne uprawianie piłki nożnej z innym klubem sportowym na 6 miesięcy przed wygaśnięciem dotychczasowej umowy, w okresie poprzedzającym możliwość

skorzystania przez klub sportowy z Opcji. Alternatywnym rozwiązaniem jest zobowiązanie się zawodnika do zapłaty na rzecz klubu sportowego kary umownej w wysokości nie wyższej niż 50% wynagrodzenia indywidualnego należnego zawodnikowi z tytułu umowy za ostatni sezon rozgrywkowy. Kara umowna powinna zostać zapłacona przez zawodnika w przypadku podpisania przez zawodnika przyszłej umowy o profesjonalne uprawianie piłki nożnej z innym klubem sportowym przed złożeniem oświadczenia przez klub sportowy o skorzystaniu z Opcji. Minimalne wymagania wprowadzają w tym zakresie zakaz możliwości zastrzeżenia w umowie o profesjonalne uprawianie piłki nożnej prawa do dochodzenia odszkodowania przewyższającego wysokość kary umownej. Zgodnie z przepisami prawa cywilnego co prawda istnieje generalny zakaz dochodzenia takiego odszkodowania, ale strony w umowie mogą postanowić inaczej. Co za tym idzie, przepisy prawa cywilnego dopuszczają możliwość dochodzenia przez stronę odszkodowania przewyższającego wysokość kary umownej, jeżeli strony tak postanowią. Natomiast regulacje wewnątrzwiązkowe wyłączają taką możliwość. Powyższe ma na celu ochronę interesów zawodnika.

W doktrynie wskazuje się, że Opcja zawarta w umowie o profesjonalne uprawianie piłki nożnej na rzecz klubu sportowego może być niekorzystna dla samego zawodnika⁶⁷⁶. W szczególności, może to dotyczyć wykorzystywania przewagi kontraktowej klubu sportowego w stosunku do młodego zawodnika, w szczególności tzw. kontraktu U-18. W mojej ocenie, ustanowione regulacje wewnątrzwiązkowe zapewniają ochronę takiemu zawodnikowi, w szczególności poprzez ograniczenie okresu, na jaki może zostać przedłużona ta umowa, a także minimalnej wysokości wynagrodzenia zasadniczego, które powinno wynosić co najmniej 120% wynagrodzenia zasadniczego za ostatni sezon rozgrywkowy wynikającego z umowy o profesjonalne uprawianie piłki nożnej⁶⁷⁷. Dodatkowo, w mojej ocenie, w umowie o profesjonalne uprawianie piłki nożnej Opcja może być zastrzeżona tylko jednokrotnie, na co zwrócił również uwagę

⁶⁷⁶ T. Gunawardena, Unilateral extension options in football contracts: Are they valid and enforceable?, <https://www.lawinsport.com/topics/item/unilateral-extension-options-in-football-contracts-are-they-valid-and-enforceable>, data dostępu: 20.12.2019 r.

⁶⁷⁷ Wyrok CAS z dnia 10.10.2006 r. w sprawie Panathinaikos Football Club v. Sotirios Kyrgiakos, CAS 2005/A/973, <https://jurisprudence.tas-cas.org/Shared%20Documents/973.pdf>, data dostępu: 21.12.2019 r.; Por. Wyrok CAS z dnia 20.5.2005 r. w sprawie Apollon Kalamarias F.C. v. Davidson Oliveira Morais, CAS 2004/A/678, <https://jurisprudence.tas-cas.org/Shared%20Documents/678.pdf>, data dostępu: 21.12.2019 r.

CAS⁶⁷⁸. Zdarza się bowiem, że klub sportowy wskazuje kilka Opcji, tzn. wielokrotne jednostronne przedłużanie umowy o profesjonalne uprawianie piłki nożnej na kolejne sezony rozgrywkowe. Takie działania powinny zostać uznane za niedozwolone, bowiem mogą prowadzić do ograniczenia przyznanych zawodnikowi wolności i swobód, w szczególności w zakresie nawiązywania stosunków prawnych z innymi klubami sportowymi. Poza tym nic nie stoi na przeszkodzie, aby po zakończeniu trwania umowy o profesjonalne uprawianie piłki nożnej dotychczasowy klub sportowy złożył zawodnikowi ofertę zawarcia kolejnej takiej umowy.

4. Rozwiązanie umowy o profesjonalne uprawianie piłki nożnej

W prawie cywilnym obowiązuje ogólna zasada trwałości umów wynikająca z przeświadczenia, że umów należy przestrzegać. Co za tym idzie, co do zasady umowa zawarta na czas oznaczony obowiązuje przez okres wskazany w umowie. Taki wniosek można wysnuć, dokonując wykładni a contrario art. 365¹ k.c., zgodnie z którym zobowiązanie bezterminowe o charakterze ciągłym wygasa po wypowiedzeniu przez dłużnika lub wierzyciela z zachowaniem terminów umownych, ustawowych lub zwyczajowych, a w razie braku takich terminów niezwłocznie po wypowiedzeniu. Co za tym idzie, zobowiązania o charakterze terminowym nie powinny co do zasady podlegać wypowiedzeniu.

Szczególna regulacja w tym zakresie dotyczy umowy zlecenia, które to przepisy mają odpowiednie zastosowanie do umowy o świadczenie usług. Mając na uwadze treść art. 746 k.c., należy wskazać, że umowa zlecenia może być co do zasady rozwiązana w każdym czasie. W orzecznictwie przyjmuje się, że powyższa regulacja nie znajdzie zastosowania w przypadku umowy o profesjonalne uprawianie piłki nożnej. Sąd Najwyższy w wyroku z dnia 24 stycznia 2000 r. przyjął, że stosowanie do umowy o profesjonalne uprawianie sportu przepisów o zleceniu wymaga uwzględnienia jej specyfiki. Jedną z cech konstytuujących tę umowę jest związanie zawodnika z klubem sportowym na określonych warunkach przez ściśle określony czas, a to wyłącza dopuszczalność stosowania do tego typu umów przepisów o zleceniu dotyczących możliwości wypowiedzenia w każdym czasie⁶⁷⁹.

⁶⁷⁸ Wyrok CAS z dnia 4.3.2014 r. w sprawie Grêmio Foot-ball Porto Alegrense v. Maximiliano Gastón López, CAS 2013/A/3260, <https://jurisprudence.tas-cas.org/Shared%20Documents/3260.pdf>, data dostępu: 21.12.2019 r.

⁶⁷⁹ Wyrok Sądu Najwyższego z dnia 24.1.2000 r., III CKN 531/98, Lex nr 42120.

Co do zasady, regulacje wewnątrzwiązkowe również wprowadzają ogólny zakaz wcześniejszego rozwiązania umowy o profesjonalne uprawianie piłki nożnej, co wynika z zasady stabilności kontraktowej. Nie jest to jednak zakaz o charakterze absolutnym. Regulacje te wskazują enumeratywnie przesłanki, w których może dojść do wcześniejszego wygaśnięcia stosunku prawnego wynikającego z zawartej umowy o profesjonalne uprawianie piłki nożnej. Strony w umowie o profesjonalne uprawianie piłki nożnej nie mogą co do zasady wskazać innych przesłanek, niż określone w regulacjach wewnątrzwiązkowych, skutkujących powstaniem po określonej stronie uprawnienia do jednostronnego rozwiązania tej umowy.

Jednocześnie należy wskazać, że regulacje wewnątrzwiązkowe określają sposób rozwiązania umowy o profesjonalne uprawianie piłki nożnej oraz skutki prawne złożonego przez stronę oświadczenia o jednostronnym rozwiązaniu umowy o profesjonalne uprawianie piłki nożnej.

Oświadczenie takie uważa się za złożone drugiej stronie z chwilą doręczenia takiego oświadczenia lub w terminie 3 dni od przesłania za pomocą poczty e-mail zeskanowanego dokumentu zawierającego takie oświadczenie opatrzonego podpisem. W mojej ocenie, skutki prawne oświadczeń woli powinny być oceniane zgodnie z przepisami prawa cywilnego. W tym zakresie aktualne pozostają rozważania poczynione we wcześniejszych rozdziałach niniejszej dysertacji dotyczące zawarcia umowy o profesjonalne uprawianie piłki nożnej. Oświadczenie powinno zostać jednocześnie złożone do właściwego organu PZPN.

Regulacje wewnątrzwiązkowe modyfikują ogólne zasady prawa cywilnego dotyczące skutków prawnych złożonych oświadczeń woli. Wskazują one, że oświadczenie o jednostronnym rozwiązaniu umowy wywołuje skutki prawne z upływem terminu na złożenie wniosku o ustalenie bezskuteczności tego oświadczenia lub ustalenia prawa do odszkodowania za złożenie oświadczenia z naruszeniem regulacji wewnątrzwiązkowych. Wniosek taki powinien zostać złożony w terminie 7 dni od dnia doręczenia tego oświadczenia. W przypadku, gdy taki wniosek zostanie złożony, skutek prawny oświadczenia o rozwiązaniu umowy o profesjonalne uprawianie piłki nożnej powstanie w dniu wydania w I instancji orzeczenia o oddaleniu wniosku przez uprawniony do tego organ PZPN. W przypadku uznania zasadności wniosku na etapie postępowania odwoławczego, możliwe jest jedynie ustalenie prawa do odszkodowania. Natomiast jeżeli wniosek zostanie oddalony na etapie postępowania odwoławczego, oświadczenie wywołuje skutki prawne z dniem wydania orzeczenia.

W mojej ocenie, przyjęte powyżej rozwiązanie może budzić wątpliwości pod kątem przepisów prawa cywilnego. Przede wszystkim, oświadczenie o rozwiązaniu umowy o profesjonalne uprawianie piłki nożnej, jako uprawnienie prawnokształtujące powinno skutkować rozwiązaniem umowy z chwilą doręczenia tego oświadczenia drugiej stronie umowy. Regulacje wewnątrzwiązkowe modyfikują jednak ogólne zasady prawa w tym zakresie, określając skutek, który niesie za sobą złożenie takiego oświadczenia. Można szukać uzasadnienia tych regulacji w specyfice sportu i konieczności zapewnienia trwałości umowy. Niezależnie od powyższego, powstanie skutku prawnego w postaci rozwiązania umowy o profesjonalne uprawianie piłki nożnej z chwilą wydania przez uprawniony organ PZPN orzeczenia w I instancji jest niezasadne. Jeżeli regulacje wewnątrzwiązkowe uzależniają skutek prawny złożonego oświadczenia od wydania orzeczenia w następstwie zaistniałego przez strony sporu, powinien on zostać powiązany z wydaniem ostatecznego orzeczenia w sprawie. Jest to konieczne dla zapewnienia podstawowych praw i wolności podmiotów działających w sporcie, jako podmiotów prawa.

4.1. Rozwiązanie umowy o profesjonalne uprawianie piłki nożnej na podstawie porozumienia stron

Co do zasady umowa o profesjonalne uprawianie piłki nożnej może zostać rozwiązana w każdym czasie na podstawie porozumienia stron.

Za porozumienie stron należy uznać złożenie przez strony umowy zgodnych oświadczeń woli co do wcześniejszego zakończenia umowy niż okres, na który została ona zawarta. Co za tym idzie, strony umowy powinny zgodnie wyrazić wolę co do samego zniesienia łączącego strony stosunku powstałego na podstawie zawartej pomiędzy nimi umowy oraz terminu, w którym to zniesienie stosunku nastąpi. Najczęściej będzie to dzień, w którym strony doszły w tym zakresie do konsensusu, ale nie stoi na przeszkodzie, aby strony uzgodniły inny, późniejszy termin rozwiązania umowy o profesjonalne uprawianie piłki nożnej. Uprawnienie do wcześniejszego rozwiązania umowy na mocy zgodnych oświadczeń woli wynika z ogólnej zasady swobody umów i przyznania pierwszeństwa woli stronom umowy⁶⁸⁰.

W tym zakresie należy mieć jednak na względzie regulacje wewnątrzwiązkowe dotyczące rejestracji, uprawnienia zawodnika do gry. Poza tzw. okresami transferowymi jest to możliwe jedynie w określonych sytuacjach, które zostały unormowane

⁶⁸⁰ J. Rajski, W.J. Kocot, K. Zaradkiewicz, Prawo kontraktów handlowych, Warszawa 2007, s. 564.

w regulacjach wewnątrzklubowych, o czym była mowa we wcześniejszych rozważaniach niniejszej dysertacji. Dlatego też strony umowy o profesjonalne uprawianie piłki nożnej, w szczególności zawodnik, powinny mieć te regulacje na względzie, decydując się określony termin, w którym umowa ma zostać rozwiązana.

4.2. Rozwiązanie umowy o profesjonalne uprawianie piłki nożnej z winy klubu sportowego

Regulacje wewnątrzklubowe wskazują na sytuacje, w których zawodnik może jednostronnie rozwiązać umowę o profesjonalne uprawianie piłki nożnej. Oświadczenie to powinno zostać złożone klubowi sportowemu w formie pisemnej pod rygorem nieważności.

Po pierwsze, gdy klub sportowy opóźnia się z zapłatą na rzecz zawodnika wynagrodzenia indywidualnego należnego mu z tytułu profesjonalnego uprawiania piłki nożnej za okres co najmniej dwóch miesięcy, pod warunkiem że po upływie tego okresu zawodnik wyznaczy klubowi sportowemu w formie pisemnej dodatkowy termin zapłaty, nie krótszy niż 14 dni, z zastrzeżeniem, że brak zapłaty zaległości w pełnej wysokości spowoduje możliwość skorzystania z prawa do jednostronnego rozwiązania umowy z winy klubu sportowego. Co za tym idzie, skorzystanie z tej podstawy jednostronnego rozwiązania umowy z winy klubu sportowego jest możliwe, jeżeli zostaną spełnione następujące przesłanki: Po pierwsze, klub sportowy pozostaje w opóźnieniu z zapłatą wynagrodzenia indywidualnego zawodnika za okres co najmniej dwóch miesięcy. Powyższe należy rozumieć w ten sposób, że klub sportowy musi zalegać z zapłatą wynagrodzenia za okres co najmniej dwóch pełnych miesięcy, a nie w wysokości odpowiadającej wynagrodzeniu za dwa miesiące. Co za tym idzie, jeżeli np. zawodnik nie otrzymał pełnego wynagrodzenia za okres nawet kilku miesięcy, a dostał wynagrodzenie częściowe, to uprawnienie do wezwania do zapłaty pod rygorem rozwiązania umowy mu nie przysługuje. Klub musi pozostawać w opóźnieniu w zapłacie wynagrodzenia za okres co najmniej dwóch miesięcy.

W mojej ocenie regulacja ta jest niekorzystna dla zawodników i narusza ona ich podstawowe prawa i interesy⁶⁸¹. Klub sportowy poprzez zapłatę jakiegokolwiek, nawet nikłej kwoty za dany miesiąc, może uwolnić się zagrożenia jednostronnego rozwiązania

⁶⁸¹ Z Raportu przeprowadzonego przez FIFPro w 2016 r. wynika, że około 45% zawodników w Polsce przyznało, że w ciągu dwóch ostatnich lat zdarzyło się, że nie otrzymywali wynagrodzenia przez okres co najmniej dwóch miesięcy, FIFPro Global Employment Report 2016, <https://www.fifpro.org/en/industry/men-s-global-employment-report>, data dostępu: 10.01.2020 r.

przez zawodnika umowy o profesjonalne uprawianie piłki nożnej. Co za tym idzie, zawodnik może pozostawać tak naprawdę bez wynagrodzenia przez okres wielu miesięcy, a jednocześnie nie może skorzystać z prawa do jednostronnego rozwiązania umowy o profesjonalne uprawianie piłki nożnej. Celem zabezpieczenia interesów zawodników zasadne jest przyznanie mu uprawnienia do jednostronnego rozwiązania umowy w przypadku, gdy klub sportowy zalega z zapłatą w wysokości dwumiesięcznego wynagrodzenia z tytułu uprawiania piłki nożnej, a nie za okres dwóch pełnych miesięcy.

Dodatkowo nie jest wymagane, aby brak zapłaty wskazanego wynagrodzenia wynikał z przyczyn zawinionych przez klub sportowy. Regulacje wewnątrzwiązkowe wskazują na „opóźnienie”, a to oznacza, że nie jest istotne, czy brak zapłaty wymagalnego wynagrodzenia na rzecz zawodnika wynika z przyczyn zawinionych przez klub sportowy czy z przyczyn od niego niezależnych. Po drugie, po upływie tego okresu, zawodnik jest zobowiązany do wezwania klubu sportowego do zapłaty wymagalnego wynagrodzenia, wyznaczając mu dodatkowy termin na zapłatę. Termin ten nie powinien być krótszy niż 14 dni. w wezwaniu do zapłaty zawodnik jest zobowiązany wskazać, że brak zapłaty zaległości w pełnej wysokości spowoduje możliwość skorzystania przez niego z prawa do jednostronnego rozwiązania umowy z winy klubu sportowego.

Należy przy tym pamiętać, że zgodnie z treścią art. 481 § 1 k.c., jeżeli klub sportowy opóźnia się ze spełnieniem świadczenia pieniężnego, zawodnik może żądać odsetek za czas opóźnienia, chociażby nie poniósł żadnej szkody i chociażby opóźnienie było następstwem okoliczności, za które dłużnik odpowiedzialności nie ponosi. A zatem zawodnik w wezwaniu do zapłaty powinien również zażądać odsetek ustawowych za czas opóźnienia klubu sportowego w zapłacie należnego mu wynagrodzenia.

Przy dokonywaniu analizy spełnienia w/w przesłanki należy mieć również na uwadze to, że klub sportowy powinien w terminie oznaczonym w wezwaniu do zapłaty zapłacić całą kwotę zaległego wynagrodzenia. w tym zakresie istotne są zasady regulujące sposób zaliczenia spełnienia świadczenia określone w art. 451 k.c.

Klub sportowy dokonując zapłaty na rzecz zawodnika w zakresie zaległego wynagrodzenia, może wskazać, który z długów chce zaspokoić. Jednak wierzyciel może, to co przypada na poczet danego długu, zaliczyć na związane z tym długiem zaległe należności uboczne (np. odsetki) oraz na zalegające świadczenia główne. Zasada ta ma również zastosowanie w przypadku, gdy klub sportowy ma wobec zawodnika tylko jeden

dług złożony z należności głównej i odsetek za poszczególne okresy opóźnienia⁶⁸². Co za tym idzie, jeżeli klub sportowy zalega z zapłatą określonej części wynagrodzenia za kilka miesięcy i dokona wpłaty danej sumy pieniężnej, zawodnik jest uprawniony do zaliczenia tej wpłaty na poczet odsetek oraz zaległych należności głównych⁶⁸³. A zatem jeżeli oprócz zaległości w zapłacie wynagrodzenia za okres dwóch miesięcy klub sportowy zalega z częściową zapłatą za poprzednie miesiące, dokonanie przez klub sportowy wpłaty w wysokości wynagrodzenia za okres dwóch miesięcy nie uchroni go od ziszczenia się przesłanki uprawniającej zawodnika do jednostronnego rozwiązania umowy. Zawodnik może bowiem dokonać zaliczenia wpłaconej przez klub sportowy kwoty na poczet najdalej wymagalnych długów.

Powyższa regulacja nie ma charakteru przepisu bezwzględnie obowiązującego, a co za tym idzie, strony w umowie o profesjonalne uprawianie piłki nożnej mogą ustalić inne zasady rozliczeń zaległych należności głównych i ubocznych⁶⁸⁴.

Drugą przesłanką uprawniającą zawodnika do jednostronnego rozwiązania umowy o profesjonalne uprawianie piłki nożnej jest sytuacja, w której klub ze swej winy zaniechał zgłoszenia zawodnika do rozgrywek ligowych, pod warunkiem że oświadczenie o rozwiązaniu umowy zostanie złożone w terminie jednego miesiąca od daty zamknięcia okresu przynależności klubowej zgodnie z obowiązującymi regulacjami wewnątrzklubowymi.

Przesłanka ta jest związana z obowiązującą w piłce nożnej zasadą zgłoszenia zawodnika do gry w rozgrywkach ligowych. Głównym celem zawarcia umowy o profesjonalne uprawianie piłki nożnej jest bowiem reprezentowanie przez zawodnika klubu sportowego we współzawodnictwie sportowym, w szczególności w rozgrywkach ligowych. Klub sportowy jest zobowiązany do zgłoszenia zawodników do gry przed rozpoczęciem danego sezonu rozgrywkowego, co jest szczegółowo uregulowane w przepisach związkowych dotyczących zmiany przynależności klubowej zawodników. W mojej ocenie nawet jeżeli klub sportowy wystąpi ze zgłoszeniem zawodnika do gry, jednak z określonych przyczyn zależnych od klubu sportowego, np. nieprawidłowego zgłoszenia, niepodania wszystkich koniecznych informacji, niedopełnienia wymogów

⁶⁸² Wyrok Sądu Apelacyjnego w Białymstoku z dnia 23.11.2016 r., I ACa 545/16, Lex nr 2172486; Wyrok Sądu Najwyższego z dnia 6.7.2000 r., i CKN 277/00, Lex nr 1219823.

⁶⁸³ Wyrok Sądu Apelacyjnego w Łodzi z dnia 19.12.2017 r., I ACa 1041/17, Lex nr 2460082; Wyrok Sądu Apelacyjnego w Szczecinie z dnia 19.1.2017 r., I ACa 492/16, Lex nr 2284876; Wyrok Sądu Apelacyjnego w Gdańsku z dnia 17.2.2016 r., V ACa 676/15, Lex nr 2062060.

⁶⁸⁴ Wyrok Sądu Apelacyjnego w Gdańsku z dnia 13.12.2016 r., I ACa 248/16, Lex nr 2340294.

formalnych, zawodnik nie zostanie skutecznie zgłoszony do gry, zostanie spełniona przesłanka zaniechania zgłoszenia zawodnika do rozgrywek ligowych.

Dlatego też należy przyjąć, że chodzi o wszystkie sytuacje zawinione przez klub sportowy, przez które nie dojdzie do skutecznego zgłoszenia zawodnika do rozgrywek ligowych. Dyspozycją tej regulacji objęte są zdarzenia zawinione przez klub sportowy, tj. takie, za które klub sportowy ponosi odpowiedzialność. Dotyczy to także sytuacji zawinionych przez osoby, przy pomocy których klub sportowy dokonuje określonych czynności związanych ze zgłoszeniem zawodnika do rozgrywek ligowych.

Regulacja ta wprowadza termin zawity, w którym zawodnik może złożyć oświadczenie o jednostronnym rozwiązaniu umowy z w/w przyczyny. Termin ten wynosi miesiąc i jest liczony od dnia zamknięcia okresu zmiany przynależności klubowej wynikającej z przepisów PZPN. Po upływie tego okresu uprawnienie do jednostronnego rozwiązania umowy przez zawodnika wygasa.

Ponadto zawodnik może jednostronnie rozwiązać umowę o profesjonalne uprawianie piłki nożnej w przypadku, gdy klub ze swej winy zaniechał obowiązkowego ubezpieczenia zawodnika od następstw nieszczęśliwych wypadków i na skutek tego zawodnik nie otrzymał należnego mu z tego tytułu świadczenia od ubezpieczyciela lub jego równowartości od klubu sportowego albo gdy klub nie przedstawi dowodu zawarcia umowy ubezpieczenia w terminie 14 dni od dnia pisemnego zgłoszenia takiego żądania przez zawodnika. Oświadczenie zawodnika w zakresie jednostronnego rozwiązania umowy powinno zostać złożone w terminie miesiąca od daty wystąpienia któregośkolwiek z powyższych zdarzeń.

Jak wskazano we wcześniejszych rozważaniach niniejszej dysertacji, powyższe wynika z ciążącego na klubie sportowym ustawowego obowiązku ubezpieczenia zawodników od następstw nieszczęśliwych wypadków w uprawianym sporcie.

Dodatkowo uprawnienie do jednostronnego rozwiązania umowy przysługuje zawodnikowi w przypadku, gdy klub sportowy nie zapewnia mu leczenia lub rehabilitacji po kontuzji doznanej w czasie gry w ramach współzawodnictwa sportowego lub treningu. Ponadto w przypadku gdy klub sportowy odmawia pokrycia kosztów leczenia lub rehabilitacji poniesionych przez zawodnika, na które zawodnik uprzednio otrzymał od klubu sportowego pisemną zgodę, w ramach której klub sportowy zaakceptował szacunkowe koszty leczenia lub rehabilitacji. Należy pamiętać, że oświadczenie o rozwiązaniu umowy przez zawodnika powinno zostać złożone w terminie miesiąca od daty wystąpienia któregośkolwiek z tych zdarzeń. Co do zasady klub sportowy jest

zobowiązany do zapewnienia zawodnikowi leczenia lub rehabilitacji po doznanej kontuzji w związku ze świadczeniem usług sportowych. W przypadku, gdy klub nie jest samodzielnie w stanie zapewnić zawodnikowi leczenia lub rehabilitacji, powinien zwrócić mu koszty poniesione przez zawodnika w tym zakresie. Regulacje wewnątrzwiązkowe wskazują, że przed poniesieniem tych kosztów zawodnik powinien przedstawić pisemnie klubowi sportowemu szacunkowe koszty. Jeżeli klub sportowy zaakceptuje je, a po ich poniesieniu przez zawodnika będzie się uchylać od ich zwrotu na rzecz zawodnika, zawodnik może jednostronnie rozwiązać umowę o profesjonalne uprawianie piłki nożnej. Jeżeli zatem klub sportowy nie zaakceptuje szacunkowych kosztów leczenia lub rehabilitacji, a zawodnik i tak je poniesie, nie będzie przysługiwało mu prawo do jednostronnego rozwiązania umowy z winy klubu sportowego. W mojej ocenie nie wyłącza to jednak uprawnienia zawodnika do żądania zwrotu poniesionych na ten cel kosztów.

Zawodnikowi przysługuje prawo do rozwiązania umowy o profesjonalne uprawianie piłki nożnej z winy klubu również w sytuacji, gdy klub został przeniesiony do niższej klasy rozgrywkowej na mocy prawomocnego orzeczenia wydanego przez właściwy organ dyscyplinarny PZPN na skutek innych zdarzeń, niż wynikające z rywalizacji sportowej. Oświadczenie powinno zostać złożone w terminie miesiąca od daty uprawomocnienia się orzeczenia dyscyplinarnego. Przeniesienie klubu do niższej klasy rozgrywkowej na mocy orzeczenia sądu dyscyplinarnego co do zasady nie wynika z samej rywalizacji sportowej. W przypadku, gdy klub sportowy osiąga słabe wyniki sportowe i „spada” do niższej klasy rozgrywkowej, nie następuje to w drodze orzeczenia dyscyplinarnego. Wynika to z przyjętych zasad współzawodnictwa sportowego w danym sporcie opartych na systemie spadków i awansów do danej klasy rozgrywkowej. Przeniesienie klubu sportowego do niższej klasy rozgrywkowej jest karą dyscyplinarną i oznacza przeniesienie klubu sportowego o jedną klasę rozgrywkową niżej⁶⁸⁵. Zawodnik jest zainteresowany reprezentowaniem klubu sportowego występującego na jak najwyższym poziomie rozgrywkowym. A zatem w sytuacji, gdy klub sportowy z przyczyn zawinionych, a nie wynikających z rywalizacji sportowej, zostaje zdegradowany do niższej ligi, zawodnik powinien mieć możliwość jednostronnego rozwiązania umowy z winy klubu sportowego. Dlatego też należy pozytywnie ocenić tę regulację.

⁶⁸⁵ Zob. szerzej: Regulamin dyscyplinarny Polskiego Związku Piłki Nożnej, www.pzpn.pl/dokumenty; data dostępu: 15.2.2019 r.

4.3. Rozwiązanie umowy o profesjonalne uprawianie piłki nożnej z winy zawodnika

Minimalne wymagania wskazują również na sytuacje, w których klubowi sportowemu przysługuje prawo do jednostronnego rozwiązania umowy o profesjonalne uprawianie piłki nożnej z przyczyn zawinionych przez zawodnika. Rozwiązanie umowy następuje poprzez złożenie przez klub sportowy oświadczenia woli o rozwiązaniu umowy w formie pisemnej pod rygorem nieważności.

Po pierwsze, w sytuacji, gdy zawodnik został skazany prawomocnym wyrokiem wydanym przez sąd powszechny za przestępstwo umyślne ścigane z urzędu. Postanowienia Minimalnych wymagań wyznaczają jednak termin, w którym takie oświadczenie przez klub sportowy może zostać złożone. Powinno to nastąpić w terminie miesiąca od daty uzyskania potwierdzonej urzędowo informacji o tym fakcie.

Regulacja ta nawiązuje do jednej z przesłanek uprawniających pracodawcę do rozwiązania umowy o pracę bez wypowiedzenia z winy pracownika. Zgodnie z treścią art. 52 § 1 pkt 2 k.p., pracodawca może rozwiązać umowę o pracę bez wypowiedzenia z winy pracownika w razie popełnienia przez pracownika w czasie trwania umowy o pracę przestępstwa, które uniemożliwia dalsze zatrudnianie go na zajmowanym stanowisku, jeżeli przestępstwo jest oczywiste lub zostało stwierdzone prawomocnym wyrokiem. W porównaniu do regulacji wskazanej w Minimalnych wymaganiach przytoczona regulacja z k.p. jest zawężona, gdyż uprawnienie do rozwiązania umowy o pracę bez wypowiedzenia z winy pracownika przysługuje jedynie w sytuacji, gdy popełnienie przestępstwa uniemożliwia dalsze zatrudnianie go na zajmowanym stanowisku. Co za tym idzie, rozwiązanie umowy o pracę przez pracodawcę w takim wypadku jest możliwe tylko wtedy, gdy popełnione przestępstwo dyskwalifikuje pracownika do dalszego zatrudnienia⁶⁸⁶. Przestępstwo nie musi być popełnione na szkodę zakładu pracy czy też pracodawcy, a nawet nie musi mieć związku z pracą⁶⁸⁷. Jednak rodzaj przestępstwa powinien mieć związek z charakterem zatrudnienia pracownika⁶⁸⁸.

Mając powyższe na uwadze, należy wskazać, że omawiana przesłanka rozwiązania umowy o profesjonalne uprawianie piłki nożnej została ukształtowana bardzo szeroko pod względem przedmiotowym. Dotyczy bowiem jakiegokolwiek

⁶⁸⁶ Wyrok Sądu Najwyższego z dnia 20.1.2011 r., II BP 17/10, Lex nr 738540.

⁶⁸⁷ Uchwała Sądu Najwyższego z dnia 12.10.1976 r., I PZP 49/76, Lex nr 12433.

⁶⁸⁸ Wyrok Sądu Najwyższego z dnia 7.4.1999 r., I PKN 668/98, Lex nr 40175.

przestępstwa umyślnego ściganego z urzędu. Aby móc ustalić, jakiego rodzaju są to czyny zabronione, należy odwołać się w tym zakresie do przepisów prawa karnego. W doktrynie prawa przyjmuje się, że przestępstwo jest bezprawnym czynem człowieka o znamionach określonych w ustawie karnej, przy uwzględnieniu wskazanej tam formy jego popełnienia, który może być popełniony umyślnie lub nieumyślnie, zabronionym pod groźbą kary jako występki lub zbrodnie, którego szkodliwość jest wyższa niż znikoma, a sprawcy można przypisać winę za jego popełnienie⁶⁸⁹. Należy przy tym wskazać, że zbrodnie może być popełniona tylko umyślnie, natomiast występki także nieumyślnie w przypadkach wskazanych w k.k. Mając na uwadze treść art. 9 § 1 k.k., należy przyjąć, że przestępstwo jest popełnione umyślnie w przypadku, gdy sprawca miał zamiar jego popełnienia, to znaczy, że chce go popełnić albo przewidując możliwość jego popełnienia, godzi się na to. Przestępstwa ścigane z urzędu to takie, które są ścigane z oskarżenia publicznego. w k.k. jest to zasada, a wyjątki od niej są ściśle uregulowane w ustawie.

Mając powyższe na uwadze, należy wskazać, że możliwość jednostronnego rozwiązania przez klub sportowy umowy o profesjonalne uprawianie piłki nożnej nie jest w żaden sposób uzależnione od tego, czy wpływa na świadczenie przez zawodnika usług sportowych na rzecz klubu sportowego. *A priori* założono, że skazanie zawodnika za takie przestępstwo uniemożliwia dalsze świadczenie przez niego usług sportowych na rzecz danego klubu sportowego. Należy zgodzić się z tym, że skazanie za takie przestępstwo zawodnika wpływa na jego wizerunek, a co za tym idzie, na wizerunek klubu sportowego, jednak w mojej ocenie podstawa rozwiązania umowy o profesjonalne uprawianie piłki nożnej powinna zostać ukształtowana na wzór regulacji z k.p. Powinno to być powiązane z ustaleniem, czy skazanie zawodnika za popełnienie określonego przestępstwa wpływa na możliwość dalszego świadczenia przez niego usług sportowych na rzecz danego klubu sportowego.

Po drugie, klub sportowy może jednostronnie rozwiązać umowę o profesjonalne uprawianie piłki nożnej, gdy zawodnik został ukarany karą dyskwalifikacji nie krótszą niż 3 miesiące, orzeczoną przez właściwy organ dyscyplinarny. Oświadczenie o rozwiązaniu umowy przez klub sportowy może zostać złożone w terminie miesiąca od daty uprawomocnienia się orzeczenia dyscyplinarnego. Przesłanka ta, w mojej ocenie, jest uzasadniona. Głównym zobowiązaniem zawodnika wynikającym z umowy

⁶⁸⁹ R. Zawłocki, *Przestępstwo i jego struktura* (w:) *System Prawa Karnego. Nauka o przestępstwie. Zasady odpowiedzialności*. Warszawa 2017, t. III (red. R. Dębski), s. 106-107.

o profesjonalne uprawianie piłki nożnej jest świadczenie usług sportowych, w szczególności występowanie w rozgrywkach sportowych w barwach klubu sportowego. Jeżeli wobec zawodnika została orzeczona kara dyskwalifikacji obejmująca okres co najmniej 3 miesiące, klub sportowy powinien mieć możliwość rozwiązania umowy z zawodnikiem, gdyż nie może on świadczyć usług sportowych na rzecz klubu sportowego przez stosunkowo długi okres. Tym bardziej że kara dyskwalifikacji jest jedną z najcięższych gatunkowo kar dyscyplinarnych, a co za tym idzie, jest nakładana w przypadku zawinonego działania zawodnika o istotnym ciężarze gatunkowym. Dlatego też konsekwencją takiego zachowania może być skorzystanie przez klub sportowy z możliwości jednostronnego rozwiązania umowy o profesjonalne uprawianie piłki nożnej.

Trzecia przesłanka jednostronnego rozwiązania przez klub sportowy umowy z zawodnikiem z jego winy nawiązuje do tej omówionej powyżej. Dotyczy to sytuacji, w której wobec zawodnika obowiązuje przez okres co najmniej 3 miesiące środek zapobiegawczy w postaci zakazu uczestnictwa w rozgrywkach mistrzowskich i pucharowych, który został zastosowany na podstawie orzeczenia właściwego organu dyscyplinarnego, które stało się prawomocne. W takiej sytuacji zawodnik nie może występować w rozgrywkach najwyższego szczebla, a co za tym idzie, nie może świadczyć usług sportowych na rzecz klubu sportowego, do których jest zobowiązany na podstawie umowy o profesjonalne uprawianie piłki nożnej. Środek zapobiegawczy opisany powyżej jest rodzajem kary dyscyplinarnej w postaci dyskwalifikacji zawodnika. Polega on na zakazie uczestnictwa w rozgrywkach mistrzowskich i pucharowych oraz przebywania w strefie przylegającej bezpośrednio do boiska. Zgodnie z regulami dyscyplinarnymi PZPN w przypadku dyskwalifikacji czasowej zawodnik nie może uczestniczyć w żadnych zawodach piłkarskich oraz pełnić jakichkolwiek funkcji związanych z działalnością w piłce nożnej⁶⁹⁰. Omawiana kara jest na tyle dotkliwą sankcją, że zawodnik nie może wykonywać żadnych czynności związanych z działalnością sportową, tj. występować w rozgrywkach, ale też pełnić innych funkcji w piłce nożnej. Co ważne, skorzystanie z tej przesłanki przez klub sportowy jako podstawy jednostronnego rozwiązania umowy o profesjonalne uprawianie piłki nożnej z winy zawodnika nie jest obwarowane terminem, w którym oświadczenie takie może zostać skutecznie złożone. Uważam, okres co najmniej trzech miesięcy zakazu powinien

⁶⁹⁰ Art. 19 Regulaminu dyscyplinarnego PZPN, www.pzpn.pl/dokumenty; data dostępu: 15.2.2019 r.

być liczony na dzień składania przez klub sportowy oświadczenia o rozwiązaniu umowy. Za przyjęciem takiej wykładni przemawia wskazanie w postanowieniach Minimalnych wymagań na zwrot „obowiązuje przez okres co najmniej 3 miesięcy środek zapobiegawczy”. W mojej ocenie oznacza to, że na dzień składania oświadczenia o rozwiązaniu umowy przez klub sportowy środek zapobiegawczy powinien jeszcze obowiązywać co najmniej 3 miesiące.

Kolejna podstawa jednostronnego rozwiązania przez klub sportowy umowy o profesjonalne uprawianie piłki nożnej z winy zawodnika związana jest z nieusprawiedliwioną nieobecnością zawodnika na zajęciach treningowych. Takie uprawnienie przysługuje klubowi sportowemu, gdy zawodnik co najmniej trzykrotnie w okresie następujących po sobie sześciu miesięcy bez przedstawienia mu pisemnego usprawiedliwienia w terminie 7 dni od nieobecności, nie był obecny na zajęciach treningowych. Okres wskazanych powyżej sześciu miesięcy może dotyczyć zarówno sezonu rozgrywkowego, jak również roku kalendarzowego. Oświadczenie to powinno zostać złożone przez klub sportowy odpowiednio do dnia 10 stycznia lub do 10 lipca danego roku, w zależności od tego, czy nieobecność zawodnika miała miejsce w okresie sześciu miesięcy zakończonym przed upływem jednej z wyżej wymienionych dat. Zawodnik w ramach świadczenia na rzecz klubu sportowego usług jest między innymi zobowiązany do uczestnictwa w zajęciach przygotowawczych do zawodów sportowych w terminach wskazanych przez klub sportowy. Wynika to ze specyfiki sportu oraz konieczności prowadzenia treningów zespołowych. Dlatego też terminy zajęć są ustalane ogólnie przez klub sportowy. Zawodnik jest zobowiązany w nich uczestniczyć. Brak uczestnictwa w tych zajęciach powinien być usprawiedliwiony. Uważam, że tak określone uprawnienie może być jednak zbyt daleko idące. Poniesienie odpowiedzialności za niestawienie się na trening jest przewidziane regulaminem karania określanym przez klub sportowy. Jedynie uporczywe, trwałe niestawianie się na treningi i zawody sportowe, np. trwające nieprzerwanie przez kilka dni, powinno skutkować przyznaniem uprawnienia klubowi sportowemu do jednostronnego rozwiązania umowy z winy zawodnika.

Ponadto klub sportowy jest uprawniony do jednostronnego rozwiązania umowy z winy zawodnika w przypadku, gdy zawodnik brał udział w jakichkolwiek zakładach bukmacherskich dotyczących jakichkolwiek rozgrywek piłkarskich. Oświadczenie takie może zostać złożone przez klub w terminie miesiąca od daty uzyskania potwierdzonej informacji o tym fakcie. z uwagi na daleko idące skutki powołania się przez klub

sportowy na to, że zawodnik uczestniczył w opisanych powyżej zakładach bukmacherskich, powinno to zostać odpowiednio udowodnione, np. zeznaniami świadków, dokumentami. w ten sposób należy rozumieć sformułowanie „potwierdzona informacja”. Klub sportowy nie powinien bazować w tym zakresie jedynie na niesprawdzonych, nieudowodnionych informacjach. Należy bowiem mieć na względzie skutek prawny, jaki to za sobą niesie, a mianowicie rozwiązanie umowy o profesjonalne uprawianie piłki nożnej z winy zawodnika.

4.4. Rozwiązanie umowy o profesjonalne uprawianie piłki nożnej z przyczyn niezawinionych przez zawodnika

Minimalne wymagania wskazują na sytuacje, w których klubowi sportowemu przysługuje prawo do jednostronnego rozwiązania umowy o profesjonalne uprawianie piłki nożnej z przyczyn niezawinionych przez zawodnika.

Powyższe może nastąpić w przypadku, gdy zawodnik wystąpił w mniej niż 10% oficjalnych meczów rozegranych przez klub sportowy w rozgrywkach mistrzowskich i pucharowych w pierwszej drużynie seniorów w całym sezonie poprzedzającym sezon, w którym klub sportowy składa oświadczenie. Oświadczenie takie może zostać złożone w terminie 7 dni od daty rozpoczęcia okresu zmiany przynależności klubowej, zgodnie z regulacjami PZPN oraz międzynarodowych organizacji sportowych. Przesłanka ta nie dotyczy zawodnika, który jest bramkarzem.

Uprawnienie przyznane klubowi sportowemu wynika z tego, że w przypadku, gdy zawodnik nie występuje w rozgrywkach sportowych, spowodowane to powinno być jego słabą formą sportową. Co za tym idzie, klub może nie być zainteresowany kontynuacją umowy o profesjonalne uprawianie piłki nożnej. W mojej ocenie takie rozwiązanie powinno zostać również zapewnione zawodnikowi, gdyż on także może nie być zainteresowany świadczeniem usług sportowych na rzecz klubu sportowego, w którym nie może występować w rozgrywkach sportowych. Przyznanie takiego uprawnienia w określonym terminie jedynie klubowi sportowemu jest nieuzasadnione i może prowadzić do naruszenia sytuacji prawnej zawodnika.

W tym zakresie należy jednak ocenić pozytywnie określenie terminu, w którym oświadczenie takie może zostać złożone. Zawodnik powinien mieć bowiem możliwość znalezienia innego klubu sportowego, który byłby zainteresowany zawarciem z nim umowy o profesjonalne uprawianie piłki nożnej.

Ponadto klub sportowy może jednostronnie rozwiązać umowę w przypadku, gdy zawodnik z powodu kontuzji lub choroby nie wystąpił w oficjalnych meczach rozegranych przez klub sportowy w rozgrywkach mistrzowskich i pucharowych przez okres dłuższy niż łącznie 180 dni w roku kalendarzowym lub sezonie rozgrywkowym. Kontuzja lub choroba zawodnika powinna być stwierdzona zaświadczeniem lekarskim. Oświadczenie klubu sportowego może zostać złożone odpowiednio do dnia 10 stycznia lub 10 lipca (daty te związane są z okresami transferowymi obowiązującymi w piłce nożnej).

Powyższa przesłanka nawiązuje do regulacji k.p., która przyznaje pracodawcy prawo do rozwiązania umowy o pracę bez wypowiedzenia w przypadku dłuższej niezdolności do pracy pracownika. Jest to uzasadnione tym, że pracodawca nie może w nieskończoność utrzymywać stosunku pracy z pracownikiem, lecz powinien być uprawniony do zwolnienia stanowiska pracy i zatrudnienia innego pracownika na to miejsce⁶⁹¹. Dlatego też za uzasadnione należy uznać przyznanie takiego uprawnienia klubowi sportowemu. Klub sportowy nie powinien być bowiem związany umową o profesjonalne uprawianie piłki nożnej w przypadku, gdy niezdolność zawodnika do świadczenia usług sportowych trwa zbyt długo.

Dodatkowo klub sportowy może rozwiązać jednostronnie umowę z zawodnikiem po spadku klubu sportowego do niższej klasy rozgrywkowej na skutek rywalizacji sportowej. Powyższe jest możliwe jedynie po spełnieniu następujących przesłanek. Po pierwsze, oświadczenie takie powinno zostać złożone do dnia 10 lipca. Po drugie, klub sportowy nie może mieć wobec zawodnika żadnych zaległości w wypłacie wynagrodzenia kontraktowego. Po trzecie, klub sportowy powinien wypłacić zawodnikowi odszkodowanie w wysokości stanowiącej równowartość jednomiesięcznego wynagrodzenia indywidualnego należnego zawodnikowi z tytułu profesjonalnego uprawiania piłki nożnej, chyba że strony umowy uzgodnią zmianę warunków łączącej ich umowy.

Uprawnienie to wynika przede wszystkim z tego, że klub sportowy, który spada do niższej klasy rozgrywkowej, może nie być w stanie zapewnić zawodnikom takich korzyści finansowych, jakie były przewidziane w umowie o profesjonalne uprawianie piłki nożnej wtedy, gdy klub sportowy występował w wyższej klasie rozgrywkowej. Wiąże się to przede wszystkim z tym, że co do zasady w niższej klasie rozgrywkowej

⁶⁹¹ L. Florek, Komentarz do art. 41 k.p. (w:) Kodeks pracy. Komentarz (red. L. Florek), Warszawa 2017, s. 298-299.

możliwe do uzyskania dochody klubu sportowego, w szczególności w zakresie dochodów z praw telewizyjnych, mniejszego zainteresowania sponsorów, są niższe niż w przypadku wyższej klasy rozgrywkowej. Jeżeli jednak klub sportowy i zawodnik porozumieją się co do zmiany warunków umowy, istnieje szansa, że klub sportowy będzie je w stanie wykonać. Uważam, że wątpliwości może budzić wysokość odszkodowania wypłacanego z tego tytułu zawodnikowi. Może ona być zbyt niska, a co za tym idzie, prowadzić do naruszenia interesów zawodników.

4.5. Rozwiązanie umowy o profesjonalne uprawianie piłki nożnej z innych przyczyn

Regulacje wewnętrzne przewidują również możliwość skierowania do Izby ds. Rozwiązywania Sporów Sportowych wniosku o rozwiązanie umowy o profesjonalne uprawianie piłki nożnej przez każdą z jej stron. Możliwe jest to w przypadku, gdy jedna strona powołuje się na rozwiązanie umowy z przyczyn zawinionych przez drugą stronę lub z przyczyn przez nią niezawinionych, innych niż opisane powyżej. w takim przypadku Izba do Spraw Rozwiązywania Sporów Sportowych rozpoznając sprawę, w każdym przypadku indywidualnie ocenia, czy doszło do rażącego naruszenia przez klub sportowy lub zawodnika obowiązków kontraktowych.

Powyższe uprawnienie nawiązuje do przesłanki „ważnych przyczyn” jako podstawy wypowiedzenia umowy zlecenia wskazanej w k.c. w orzecznictwie przyjmuje się, że „za ważny powód, o którym mowa w art. 746 § 3 k.c., uznaje się działanie przyjmującego zlecenie wbrew wskazówkom lub interesowi dającego zlecenie, uzasadnioną okolicznościami utratę zaufania do przyjmującego zlecenie czy uzasadnioną ocenę, że cel umowy nie zostanie osiągnięty z przyczyn leżących po stronie kontrahenta”⁶⁹². Jednak w przypadku umowy zlecenia to strona umowy decyduje o tym, czy w jej ocenie zachodzi ważny powód i czy może wypowiedzieć umowę. Udowodnienie istnienia ważnej przyczyny jako podstawy wypowiedzenia nie jest decydujące dla skuteczności jego dokonania, ale ma znaczenie dla rozstrzygnięcia, czy dający zlecenie powinien naprawić szkodę powstałą po stronie przyjmującego zlecenie w związku z przedwczesnym zakończeniem stosunku zlecenia⁶⁹³. W przypadku umowy o profesjonalne uprawianie piłki nożnej kwestię tę rozstrzyga sąd arbitrażowy.

⁶⁹² Wyrok Sądu Apelacyjnego w Krakowie z dnia 12.2.2018 r., i AGa 13/18, Lex nr 2537512.

⁶⁹³ Wyrok Sądu Apelacyjnego w Białymstoku z dnia 29.6.2018 r., i AGa 101/18, Lex nr 2563253.

Minimalne wymagania wskazują, jakie okoliczności mogą uzasadniać wniosek zawodnika o rozwiązanie umowy o profesjonalne uprawianie piłki nożnej z klubem sportowym. Po pierwsze, gdy klub sportowy zobowiązuje zawodnika do treningów indywidualnych w sytuacji, gdy takie treningi nie są uzasadnione względami medycznymi lub obiektywnymi względami szkoleniowymi, tj. „tzw. kluby kokosa”, o których była mowa we wcześniejszych rozważaniach niniejszej dysertacji. Powyższe stanowi naruszenie obowiązku umownego przez klub sportowy, bowiem zobowiązanie zawodnika do treningów indywidualnych jest możliwe jedynie w przypadku, gdy jest to uzasadnione względami medycznymi lub obiektywnymi względami szkoleniowymi. Takie zachowanie klubu sportowego należy ocenić negatywnie i powinno stanowić podstawę do rozwiązania przez zawodnika umowy o profesjonalne uprawianie piłki nożnej. Przykładowo może to być sytuacja, w której klub sportowy zobowiązuje zawodnika do stawiania się we wczesnych godzinach porannych na treningu indywidualnym, podczas gdy pozostali zawodnicy przebywają na urlopie świątecznym⁶⁹⁴. Nieuprawnione przeniesienie zawodnika do zespołu rezerw było przyczyną rozwiązania umowy o profesjonalne uprawianie piłki nożnej bramkarza Radosława Cierzniaka, ówczesnego zawodnika klubu sportowego Wisły Kraków. Było to związane z tym, że zawodnik nie chciał przyjąć oferty przedłużenia umowy z tym klubem sportowym, a klub sportowy nie chciał przyjąć oferty transferowej złożonej przez klub sportowy Legia Warszawa⁶⁹⁵. Podstawą do jednostronnego rozwiązania umowy przez zawodnika może być zobowiązanie zawodnika do treningów indywidualnych i wyznaczania ich we wczesnych godzinach porannych, podczas gdy pozostali zawodnicy

Po drugie, w przypadku gdy zawodnik powyżej 23 roku życia wziął udział w mniej niż 10% oficjalnych meczów rozegranych przez klub sportowy w rozgrywkach mistrzowskich i pucharowych w pierwszej drużynie seniorów w całym sezonie. Uprawnienie takie nie przysługuje bramkarzowi. Regulacja ta nawiązuje do uprawnienia klubu sportowego do jednostronnego rozwiązania umowy z zawodnikiem, który spełnia w/w przesłanki. Regulację tę należy ocenić negatywnie, bowiem w takiej sytuacji dochodzi do nieuzasadnionej nierównowagi stron umowy. Klub sportowy może z w/w powodu rozwiązać jednostronnie umowę, natomiast zawodnik może jedynie złożyć

⁶⁹⁴ Wyrok CAS z dnia 23.2.2009 r. w sprawie FC Ionikos FC v. L., CAS 2008/A/1518, <https://arbitrationlaw.com/library/arbitration-cas-2008a1518-ionikos-fc-v-l-award>, data dostępu: 10.1.2020 r.

⁶⁹⁵ W. Górny, Prawne aspekty rozstrzygnięcia konfliktów w sporcie – analiza zjawiska (w:) Menedżer wobec przedsięwzięć sportowych. Młodzi o sporcie 2018 (red. J. Batorski, I. Perechuda), Kraków 2018, s. 74.

wniosek o rozwiązanie umowy przez sąd arbitrażowy. W mojej ocenie taka sytuacja w sposób nieuzasadniony wprowadza nierównowagę stron umowy o profesjonalne uprawianie piłki nożnej. Co za tym idzie, postulować należy zapewnienie zawodnikowi prawa do jednostronnego rozwiązania umowy z tej przyczyny, analogicznie do uprawnienia przyznanemu klubowi sportowemu.

Dodatkowo Minimalne wymagania wskazują na możliwość rozwiązania umowy bez orzekania o winie w przypadku złożenia przez zawodnika lub klub sportowy wniosku do Izby do Spraw Rozwiązywania Sporów Sportowych o rozwiązanie umowy z winy drugiej strony lub z przyczyn niezawinionych i stwierdzeniu przez Izbę braku podstaw do rozwiązania tej umowy. Powyższe jest możliwe w sytuacji, gdy z całokształtu okoliczności faktycznych sprawy wynika, że dalsze obowiązywanie umowy byłoby sprzeczne z celami i zasadami uprawiania sportu profesjonalnego oraz celami i zasadami podejmowania działalności w zakresie kultury fizycznej. Rozwiązanie umowy nie jest jednak możliwe w przypadku, gdy skutek rozwiązania doszłoby do naruszenia dobra zawodnika lub klubu sportowego, albo rozwiązanie takiej umowy doprowadziłoby do naruszenia zasady słuszności, dobrej wiary, dobrych obyczajów oraz ducha sportu. A zatem Izba do Spraw Rozwiązywania Sporów Sportowych powinna w takim przypadku ocenić całokształt okoliczności danej sprawy i wyważyć wszystkie interesy i prawa strony umowy o profesjonalne uprawianie piłki nożnej, a także podstawowe zasady dotyczące sportu.

4.6. Rozwiązanie tzw. kontraktu U-18

Istotną odrębnością tzw. kontraktu U-18 od umowy o profesjonalne uprawianie piłki nożnej zawieranej przez zawodnika pełnoletniego jest nieprzyznanie co do zasady stronom tej umowy prawa do jej jednostronnego rozwiązania w takich samych sytuacjach, jak stronom umowy o profesjonalne uprawianie piłki nożnej, w której zawodnik jest pełnoletni⁶⁹⁶.

Tzw. kontrakt U-18 może zostać rozwiązany jedynie na podstawie skierowania przez jedną ze stron umowy wniosku do Izby właściwej do rozstrzygnięcia sporów sportowych o jej rozwiązanie z winy jednej ze stron lub z przyczyn niezawinionych przez strony, w innych przypadkach niż określone dla stron typowej umowy o profesjonalne uprawianie piłki nożnej. Sąd arbitrażowy, rozstrzygając sprawę,

⁶⁹⁶ Art. 8 ust. 3-5 Uchwały reguluje przesłanki jednostronnego rozwiązania umowy o profesjonalne uprawianie piłki nożnej.

w każdym przypadku indywidualnie powinien ocenić, czy doszło do rażącego naruszenia przez jedną ze stron obowiązków wynikających z umowy. W przypadku przyjęcia wystąpienia takich uzasadnionych okoliczności rozwiązanie kontraktu następuje z dniem prawomocnego rozstrzygnięcia sądu arbitrażowego, chyba że orzeczeniu wydanemu w I instancji zostanie nadany rygor natychmiastowej wykonalności.

Tak ukształtowane przesłanki dotyczące zakończenia trwania stosunku prawnego wynikającego z zawartego kontraktu U-18 mają na celu zachowanie stabilności kontraktowej, jako jednej z podstawowych zasad występujących w piłce nożnej⁶⁹⁷.

Niezależnie od powyższego należy wskazać, że strony tzw. kontraktu U-18 mają możliwość jego rozwiązania w każdym czasie na podstawie porozumienia stron, które dla swej ważności powinno zostać wyrażone w formie pisemnej pod rygorem nieważności. W tym zakresie obowiązuje przede wszystkim zasada woli stron umowy.

5. Wnioski

Strony umowy o profesjonalne uprawianie piłki nożnej są zobowiązane do jej wykonania zgodnie z jej treścią, w sposób odpowiadający jej celowi społeczno-gospodarczemu, a także przy poszanowaniu zasad współżycia społecznego oraz ustalonych zwyczajów. W tym zakresie szczególną rolę odgrywa również zasada współdziałania stron umowy przy wykonaniu zobowiązań z niej wynikających, zasada uczciwości oraz lojalności. W tym zakresie mają również zastosowanie zasady przyjęte przez regulacje wewnętrzne, w szczególności zasada stabilności kontraktowej. Odpowiada ona swym zakresem zasadzie prawa cywilnego – *pacta sunt servanda*.

Wykonanie umowy o profesjonalne uprawianie piłki nożnej powinno nastąpić poprzez spełnienie świadczeń, do których zobowiązały się strony tej umowy. W praktyce, treść umowy o profesjonalne uprawianie piłki nożnej odnosi się w znacznej większości do zobowiązań zawodnika, a nie klubu sportowego.

Zawodnik jest zobowiązany przede wszystkim do świadczenia na rzecz klubu sportowego usług sportowych. w szczególności dotyczy to udziału w treningach i współzawodnictwie sportowym. Przy czym należy pamiętać o tym, że zawodnik jest zobowiązany do świadczenia tych usług osobiście. Ponadto zawodnik jest zobowiązany do stosowania się do wskazówek i wytycznych dotyczących wykonania umowy przedstawianych przez klub sportowy lub upoważnione przez niego osoby. w tym

⁶⁹⁷ Zob. szerzej: K. Futtrup Kjaer, Substituting at Half – Time: Contractual Stability in the World of Football, Juridisk Institut, 2017, Nr 1; A. Bilić, Contractual stability versus players mobility, Zbornik radova Pravnog fakulteta u Splitu 2011, Nr 4, god. 48, s. 875-898.

zakresie podstawowe znaczenie odgrywa rola trenera oraz sztabu szkoleniowego, który działa w imieniu klubu sportowego.

Specyfika świadczonych przez zawodnika usług wymaga, aby zawodnik prowadził sportowy tryb życia oraz stosował się do zaleceń dotyczących aktywności pozapiłkarskiej wydawanych przez klub sportowy. Zawód zawodnika piłki nożnej implikuje konieczność prowadzenia przez niego określonego trybu życia nie tylko w trakcie świadczenia usług na rzecz klubu sportowego w ścisłym tego słowa znaczeniu, ale także w jego czasie wolnym. Powyższe może ingerować w sferę prywatności zawodnika, jednak w rozsądnych granicach jest to uzasadnione. Nie da się bowiem pogodzić prowadzenia niezdrowego stylu życia, korzystania z używek itd. z profesjonalnym świadczeniem usług sportowych. Tryb życia zawodnika wpływa na jego formę sportową, dlatego też klub sportowy może oczekiwać, żeby zawodnik w czasie wolnym od zajęć czy rozgrywek sportowych również przestrzegał określonych zasad.

Dodatkowo zawodnik jest zobowiązany do świadczenia na rzecz klubu sportowego określonych działań marketingowych. Drużyna sportowa prowadzona przez klub sportowy jest jego „wizytówką”, dlatego też prowadzenie określonych akcji marketingowych, ale także informacyjnych i popularyzujących aktywność fizyczną przez zawodników jest uzasadnione.

Zawodnik powinien poddawać się badaniom lekarskim oraz stosować się do zaleceń sztabu medycznego klubu sportowego. w tym zakresie konieczne jest również przestrzeganie przez zawodnika przepisów antydopingowych oraz zażywania jedynie takich środków farmakologicznych, które zostały przepisane przez lekarza klubu sportowego lub przez niego zaakceptowane.

Zawodnik nie może brać udziału w zakładach bukmacherskich dotyczących rozgrywek piłkarskich, aby uniknąć jakichkolwiek możliwości ustawiania meczów i wpływania na wynik sportowy. W mojej ocenie zakaz ten powinien dotyczyć jedynie rozgrywek piłkarskich, w których zawodnik uczestniczy lub może uczestniczyć w danym sezonie rozgrywkowym. Tylko w tych przypadkach możliwe jest bowiem potencjalne wpływanie na wynik sportowy oraz naruszenie zasady współzawodnictwa sportowego. w pozostałym zakresie, powinno to być objęte sferą wolności zawodnika.

Wątpliwości pod kątem skuteczności może budzić konieczność złożenia przez zawodnika oświadczenia o zobowiązaniu się do zapłaty na rzecz PZPN zryczałtowanego odszkodowania w przypadku dopuszczenia się przekupstwa sportowego. Kwota

odszkodowania powinna odpowiadać rocznym zarobkom zawodnika z tytułu wynagrodzenia kontraktowego za rok, w którym doszło do popełnienia tego przewinienia. PZPN nie jest stroną umowy o profesjonalne uprawianie piłki nożnej, a co za tym idzie, zapłata tak określonej kwoty tytułem zryczałtowanego odszkodowania nie mieści się w granicach odpowiedzialności kontraktowej.

W przypadku klubu sportowego jego podstawowym zobowiązaniem jest zapłata na rzecz zawodnika umówionego wynagrodzenia oraz świadczeń dodatkowych z tytułu świadczenia usług sportowych. Regulacje wewnętrzne wskazują, że umowa o profesjonalne uprawianie piłki nożnej powinna być umową odpłatną. Wynagrodzenie dodatkowe jest najczęściej określone w regulaminie wewnątrzklubowym i przysługuje zawodnikowi w przypadku wygrania meczu czy też osiągnięcia określonego wyniku sportowego oraz zajęcia określonego miejsca w rozgrywkach sportowych.

Ponadto klub sportowy jest zobowiązany do zapewnienia zawodnikowi podnoszenia jego kwalifikacji, w szczególności poprzez zatrudnienie wykwalifikowanego sztabu trenerskiego, zapewnienie odpowiedniej infrastruktury sportowej, niezbędnego sprzętu sportowego. W tym zakresie klub sportowy powinien również zapewnić zawodnikowi udział w treningach zespołowych, chyba że przeprowadzenie treningów indywidualnych byłoby podyktowane obiektywnymi przyczynami sportowymi.

Klub sportowy powinien również zapewnić zawodnikowi okres odpoczynku, w tym nieprzerwany urlop zawodnika powinien trwać co najmniej 14 dni. Z uwagi na specyfikę sportu oraz określony okres trwania sezonu rozgrywkowego urlop jest udzielany w przerwie pomiędzy sezonem rozgrywkowym.

W przypadku, gdy zawodnik zostanie powołany do reprezentacji narodowej, klub sportowy jest zobowiązany do umożliwienia zawodnikowi udziału w zgrupowaniach reprezentacji. Zawodnik w tym zakresie zachowuje prawa wynikające z umowy o profesjonalne uprawianie piłki nożnej, w szczególności prawo do wynagrodzenia.

Ponadto klub sportowy jest zobowiązany do ubezpieczenia zawodnika od następstw nieszczęśliwych wypadków wynikłych z uprawiania piłki nożnej. Zawód profesjonalnego piłkarza oraz udział we współzawodnictwie sportowym w sporcie kontaktowym naraża zawodnika na odniesienie kontuzji. W związku z tym powinien on mieć zapewnioną możliwość zwrotu kosztów leczenia i rehabilitacji przez ubezpieczyciela.

W przypadku, gdy zawodnik kontynuuje naukę, klub sportowy powinien mu to umożliwić, w szczególności poprzez odpowiednie ustalenie treningów oraz przygotowań do rozgrywek piłkarskich z uwzględnieniem zajęć naukowych zawodnika.

Regulacje wewnętrzne wprowadzają możliwość przedłużenia obowiązywania umowy o profesjonalne uprawianie piłki nożnej. Po pierwsze, jest to możliwe na mocy zgodnego porozumienia stron umowy. Po drugie, klub sportowy może uzyskać uprawnienie do jednostronnego przedłużenia umowy na czas oznaczony, tzw. prawo Opcji. Minimalne wymagania wskazują szczegółowo, jakie przesłanki muszą zostać spełnione, aby klub sportowy mógł z takiego prawa opcji skorzystać.

Ponadto regulacje wewnętrzne określają w sposób szczegółowy przesłanki umożliwiające stronom rozwiązanie umowy o profesjonalne uprawianie piłki nożnej. Co do zasady obowiązuje w sporcie zasada stabilności kontraktowej, która oznacza, że umów należy przestrzegać. Jednak w pewnych przypadkach rozwiązanie umowy może być uzasadnione. Po pierwsze, strony umowy o profesjonalne uprawianie piłki nożnej mogą ją rozwiązać za porozumieniem stron. Po drugie, Minimalne wymagania uprawniają w pewnych sytuacjach zarówno klub sportowy, jak i zawodnika do jednostronnego rozwiązania umowy. W przypadku, gdy zachodzą inne okoliczności niż wprost wskazane w przepisach Minimalnych wymagań, zawodnik lub klub sportowy może złożyć wniosek o rozwiązanie umowy do sądu arbitrażowego PZPN rozstrzygającego spory sportowe wynikające z umowy o profesjonalne uprawianie piłki nożnej.

Specyfika sportu wymaga bowiem, aby w pewnych sytuacjach zapewnić stronom możliwość rozwiązania umowy przed jej zakończeniem obowiązywania, co uzasadnia naruszenie stabilności kontraktowej oraz zasady *pacta sunt servanda*, jako podstawowej zasady wykonywania umów cywilnych. Należy jednak postulować, aby możliwość jednostronnego rozwiązania umowy o profesjonalne uprawianie piłki nożnej była zapewniona zawodnikowi w równym stopniu, co klubowi sportowemu. Nie jest w żaden sposób uzasadnione, aby sytuacja zawodnika była kształtowana w sposób mniej korzystny niż klubu sportowego.

Rozdział VI. Niewykonanie lub nienależyte wykonanie umowy o profesjonalne uprawianie piłki nożnej

Co do zasady strony umowy o profesjonalne uprawianie piłki nożnej są zobowiązane do jej wykonania poprzez spełnienie świadczenia. Należy zatem zbadać, co dzieje się w przypadku, gdy któraś ze stron nie spełni świadczenia, do którego się zobowiązała na podstawie umowy lub spełni je w sposób nieprawidłowy. Ponadto należy udzielić odpowiedzi na pytanie, jakie skutki prawne to za sobą niesie. Dodatkowo rozważenia wymaga kwestia rozstrzygnięcia sporów powstałych pomiędzy klubem sportowym a zawodnikiem z tytułu umowy o profesjonalne uprawianie piłki nożnej. W szczególności, kto takie spory może rozstrzygać, w oparciu o jakie zasady, a także w jakim zakresie rozstrzygnięcia te mogą być zaskarżane przez strony tej umowy w przypadku niezadowolenia z rozstrzygnięcia.

1. Niewykonanie umowy o profesjonalne uprawianie piłki nożnej

W przypadku, gdy strona umowy o profesjonalne uprawianie piłki nożnej nie spełnia na rzecz drugiej strony świadczenia, do której zobowiązała się w umowie, dochodzi do niewykonania umowy⁶⁹⁸.

Istotne dla niniejszych rozważań jest przyjęcie, że umowa o profesjonalne uprawianie piłki nożnej jest umową starannego działania. Co za tym idzie w przypadku, brak osiągnięcia skutek określonego przez strony w umowie nie implikuje niewykonania umowy. W tym przypadku samo dążenie do wykonania usługi stanowi realizację umowy⁶⁹⁹. A zatem jeżeli klub sportowy nie osiągnie określonego wyniku sportowego, ale zawodnik zachował należytą staranność przy wykonywaniu swoich obowiązków umownych, nie dochodzi do niewykonania umowy. Umowa o profesjonalne uprawianie piłki nożnej nie może bowiem zakładać osiągnięcia określonego wyniku sportowego, bowiem jest to zdarzenie niezależne od zawodnika. Zawodnik powinien podjąć wszelkie możliwe czynności w celu zapewnienia wystąpienia jak najlepszego wyniku sportowego, ale nie ponosi co do zasady odpowiedzialności za jego nieosiągnięcie.

Należy rozważyć, jakie są przesłanki niewykonania umowy o profesjonalne uprawianie piłki nożnej oraz ewentualne sankcje z tego tytułu.

⁶⁹⁸ A. Brzozowski, M. Saffjan, E. Skowrońska pod kier. W. Czachórskiego, *Zobowiązania. Zarys wykładu*, Warszawa 2009, s. 327.

⁶⁹⁹ Wyrok Sądu Apelacyjnego w Szczecinie z dnia 28.6.2018 r., I ACa 547/17, Lex nr 2544930.

W doktrynie przyjmuje się, że „niewykonanie zobowiązania zachodzi wówczas, gdy w zachowaniu się dłużnika nie występuje nic, co by odpowiadało spełnieniu świadczenia, natomiast nienależyte wykonanie zobowiązania ma miejsce wówczas, gdy zachowanie się dłużnika zmierzało do spełnienia świadczenia, a nawet dłużnik według własnej oceny spełnił świadczenie, jednakże osiągnięty przez niego wynik odbiega pod określonymi względami od tego, na czym miało polegać prawidłowo spełnione świadczenie”⁷⁰⁰.

A zatem niewykonanie umowy o profesjonalne uprawianie piłki nożnej będzie zachodzić w przypadku, gdy klub sportowy lub zawodnik nie spełni swojego świadczenia, do którego był zobowiązany na podstawie umowy (np. zawodnik nie przystąpi do wykonywania usług sportowych, w ogóle nie realizuje zobowiązań umownych itd.).

W przypadku niewykonania przez dłużnika zobowiązania wynikającego z umowy wierzyciel ma dwa podstawowe uprawnienia: żądanie wykonania świadczenia w naturze oraz żądanie naprawienia szkody wynikłej z niewykonania zobowiązania⁷⁰¹.

W doktrynie przyjmuje się, że pierwszeństwo w tym zakresie przysługuje roszczeniu o wykonanie zobowiązania w naturze zgodnie z przyjętą w k.c. zasadą realnego wykonania zobowiązania⁷⁰².

A zatem klub sportowy lub zawodnik w pierwszej kolejności powinni spełnić świadczenie, do którego zobowiązali się na podstawie umowy o profesjonalne uprawianie piłki nożnej. Co do zasady w przypadku, gdy tego świadczenia nie spełnią, powinni naprawić wynikłą z tego tytułu szkodę.

2. Nienależyte wykonanie umowy o profesjonalne uprawianie piłki nożnej

Najczęściej występującym w praktyce przypadkiem jest dopuszczenie się nienależytego wykonania zobowiązania przez stronę umowy o profesjonalne uprawianie piłki nożnej. Należy zatem określić, w jakich przypadkach dochodzi do nienależytego wykonania zobowiązania, jaki miernik staranności należy w tym zakresie przyjąć oraz jakie sankcje prawne grożą stronom umowy za dopuszczenie się nienależytego wykonania umowy o profesjonalne uprawianie piłki nożnej.

⁷⁰⁰ Wyrok Sądu Apelacyjnego w Warszawie z dnia 25.4.2018 r., VII AGa 1264/18, Lex nr 2514620.

⁷⁰¹ *W. Popiołek*, Komentarz do art. 471 k.c. (w:) Kodeks cywilny. Komentarz, t. II (red. *K. Pietrzykowski*), Warszawa 2018, s. 49.

⁷⁰² Zob.: *W. Warkalło*, Wykonanie zobowiązań i skutki ich niewykonania według Kodeksu cywilnego, Państwo i Prawo 1965, Nr 8-9s. 210 i nast.; Wyrok Sądu Najwyższego z dnia 30.1.2009 r., II CSK 435/08, Lex nr 527121.

W pierwszej kolejności należy wskazać, czym jest nienależyte wykonanie umowy o profesjonalne uprawianie piłki nożnej, tzn. jakie przesłanki muszą zostać spełnione, aby móc przyjąć, że doszło do nienależytego wykonania umowy przez jedną ze stron tej umowy.

Jak wskazał Sąd Najwyższy w wyroku z dnia 25 stycznia 2018 r., „nienależyte wykonanie zobowiązania zachodzi wtedy, gdy wprowadzicie świadczenie zostało spełnione, ale w sposób, który nie zaspokaja w pełni interesów wierzyciela, gdyż jest niezgodny z treścią zobowiązania”⁷⁰³.

Należy zatem przyjąć, że do nienależytego wykonania umowy o profesjonalne uprawianie piłki nożnej dojdzie w przypadku, gdy zawodnik lub klub sportowy spełni świadczenie, do którego był zobowiązany, ale zostanie ono spełnione w sposób niezgodny z treścią zobowiązania umownego. Jednak jak wskazuje się w orzecznictwie, nie można mówić w każdym przypadku o nienależytym wykonaniu umowy w sytuacji, w której zawodnik gra poniżej oczekiwań klubu sportowego⁷⁰⁴. Jeżeli bowiem wykonuje swoje obowiązki wynikające z umowy w sposób należyty, nie będzie to stanowić naruszenia zobowiązań umownych.

W zakresie określenia tego, jaki miernik stosować przy ocenie, czy doszło do nienależytego wykonania zobowiązania, należy powołać się na zasady określone w k.c. Zgodnie z treścią art. 472 k.c. jeżeli ze szczególnego przepisu ustawy albo z czynności prawnej nie wynika nic innego, dłużnik odpowiedzialny jest za niezachowanie należytej staranności.

Odwołanie się do miernika w postaci „należytej staranności” jest ściśle związane z samym charakterem umowy o profesjonalne uprawianie piłki nożnej. Jak wskazano we wcześniejszych rozważaniach niniejszej dysertacji, umowa o profesjonalne uprawianie piłki nożnej jest umową starannego działania. Mając na względzie poczynione tam uwagi, miernik ten powinien być stosowany również w zakresie dokonania oceny, czy doszło do nienależytego wykonania zobowiązania przez jedną ze stron umowy.

Miernik należytej staranności powinien być rozpatrywany pod kątem tego, jaki status prawny przysługuje poszczególnym stronom umowy o profesjonalne uprawianie piłki nożnej. Mając na uwadze treść art. 355 § 2 k.c., należyta staranność dłużnika w zakresie prowadzonej przez niego działalności gospodarczej określa się przy

⁷⁰³ Wyrok Sądu Najwyższego z dnia 25.1.2018 r., IV CSK 215/17, Lex nr 2510947.

⁷⁰⁴ Wyrok CAS z dnia 16.2.2010 r. w sprawie Club Tofta Itróttarfelag, B68 v. R., CAS 2009/A/1956, <https://jurisprudence.tas-cas.org/Shared%20Documents/1956.pdf>, data dostępu: 10.1.2020 r.

uwzględnieniu zawodowego charakteru tej działalności. w takim przypadku to klub sportowy jako prowadzący działalność sportową podlega obowiązkowi zachowania szczególnej staranności przy wykonaniu umowy o profesjonalne uprawianie piłki nożnej⁷⁰⁵. Jeżeli przyjmując, że zawodnik nie świadczy usług sportowych w ramach prowadzonej przez siebie działalności, to zastosowanie miernika szczególnej staranności nie powinno mieć do niego zastosowania. Jednak należy wskazać, że miernik ten powinien być rozpatrywany pod kątem tego, że zawodnik świadczy usługi o charakterze zawodowym, a co za tym idzie, powinno to wpływać na stopień przyjmowanego miernika należytej staranności.

3. Odpowiedzialność z tytułu niewykonania lub nienależytego wykonania umowy o profesjonalne uprawianie piłki nożnej

W przypadku, gdy klub sportowy lub zawodnik, jako dłużnik, nie spełnia świadczenia na rzecz drugiej strony umowy lub nie spełnia go w sposób określony w umowie, ponosi odpowiedzialność z tego tytułu. Należy wskazać na dwie główne podstawy odpowiedzialności stron umowy o profesjonalne uprawianie piłki nożnej w tym zakresie. Po pierwsze, będzie to odpowiedzialność cywilna, a po drugie, odpowiedzialność dyscyplinarna.

3.1. Odpowiedzialność cywilna

Podstawą odpowiedzialności z tytułu niewykonania lub nienależytego wykonania umowy o profesjonalne uprawianie piłki nożnej jest co do zasady art. 471 k.c. Zgodnie z jego treścią dłużnik jest zobowiązany do naprawienia szkody wynikłej z niewykonania lub nienależytego wykonania zobowiązania, chyba że niewykonanie lub nienależyte wykonanie jest następstwem okoliczności, za które dłużnik odpowiedzialności nie ponosi. Reżim tej odpowiedzialności odnosi się tylko do stron określonego stosunku zobowiązaniowego⁷⁰⁶. Nie znajdzie zatem ona zastosowania w przypadku, gdy osoba trzecia doprowadziła do niewykonania lub nienależytego wykonania zobowiązania⁷⁰⁷.

Strony umowy mogą rozszerzyć zakres odpowiedzialności kontraktowej za niewykonanie lub nienależyte wykonanie zobowiązania z powodu oznaczonych

⁷⁰⁵ Wyrok Sądu Najwyższego z dnia 17.1.2017 r., IV CSK 143/16, Lex nr 3982; Wyrok Sądu Najwyższego z dnia 25.7.2013 r., II CSK 613/12, Lex nr 1353431.

⁷⁰⁶ Wyrok Sądu Najwyższego z dnia 15.11.2011 r., III CKN 506/00, 53103; Wyrok Sądu Najwyższego z dnia 30.1.2009 r., II CSK 435/08, Lex nr 527121.

⁷⁰⁷ *W. Popiołek*, Komentarz do art. 471 k.c. (w:) Kodeks cywilny. Komentarz, t. II (red. *K. Pietrzykowski*), Warszawa 2018, s. 47.

okoliczności, za które na mocy ustawy odpowiedzialności nie ponoszą. w szczególności dotyczy to przyjęcia odpowiedzialności za okoliczności niezawinione przez dłużnika.

Powstanie odpowiedzialności odszkodowawczej jest uzależnione od następujących przesłanek: powstania szkody w majątku wierzyciela, niewykonanie lub nienależyte wykonanie zobowiązania przez dłużnika oraz adekwatny związek przyczynowy pomiędzy niewykonaniem lub nienależytym wykonaniem umowy a powstałą szkodą. Te okoliczności zobowiązany jest wykazać wierzyciel⁷⁰⁸. W przypadku, gdy w umowie nie został rozszerzony zakres odpowiedzialności dłużnika za niewykonanie lub nienależyte wykonanie umowy, dodatkowo powinna zaistnieć przesłanka, a mianowicie, że niewykonanie zobowiązania jest następstwem okoliczności, za które dłużnik ponosi odpowiedzialność⁷⁰⁹. W art. 471 k.c. zostało przez ustawodawcę ustanowione domniemanie prawne, że niewykonanie zobowiązania powstało na skutek okoliczności, za które dłużnik ponosi odpowiedzialność. Co za tym idzie, to na dłużniku ciąży obowiązek wykazania, że niewykonanie zobowiązania wynikającego z umowy nastąpiło na skutek okoliczności, za które nie ponosi odpowiedzialności⁷¹⁰. Wskazane powyżej przesłanki muszą wystąpić łącznie⁷¹¹.

Odszkodowanie dochodzone na w/w podstawie ma na celu wyrównanie uszczerbku wierzyciela, który został wywołany przez nieprawidłowe zachowanie dłużnika, a nie wymuszenie na dłużniku wykonanie zobowiązania zgodnie z treścią zawartej umowy. Dlatego też jest to roszczenie o innym charakterze niż roszczenie o wykonanie umowy⁷¹².

Odszkodowanie z tytułu niewykonania lub nienależytego wykonania umowy przysługuje wierzycielowi jedynie w granicach chronionego umową majątkowego interesu umownego⁷¹³. O powstaniu szkody w majątku wierzyciela można mówić tylko wówczas, gdy wartość jego majątku po nienależytym wykonaniu umowy jest mniejsza niż wartość ta ustalona przy założeniu, że umowa zostałaby wykonana należycie⁷¹⁴.

⁷⁰⁸ Wyrok Sądu Apelacyjnego w Warszawie z dnia 7.6.2018 r., VII AGa 156/18, Lex nr 2566775.

⁷⁰⁹ Wyrok Sądu Apelacyjnego w Białymstoku z dnia 16.8.2018 r., I AGa 125/18, Lex nr 2546272.

⁷¹⁰ Wyrok Sądu Apelacyjnego w Krakowie z dnia 26.6.2018 r., I ACa 1429/17, Lex nr 2538934; Wyrok Sądu Apelacyjnego w Białymstoku z dnia 12.2.2018 r., I AGa 8/18, Lex nr 2516264; Wyrok Sądu Apelacyjnego w Warszawie z dnia 12.12.2017 r., VI AGa 571/16, Lex nr 2477342; Wyrok Sądu Apelacyjnego w Białymstoku z dnia 31.10.2017 r., I ACa 349/17, Lex nr 2453710.

⁷¹¹ Wyrok Sądu Najwyższego z dnia 7.2.2006 r., IV CSK 400/05, niepubl.

⁷¹² Wyrok Sądu Najwyższego z dnia 16.4.2008 r., V CSK 515/07, Lex nr 395257; Wyrok Sądu Apelacyjnego w Warszawie z dnia 8.2.2018 r., VI ACa 1227/16, Lex nr 2545225; Wyrok Sądu Apelacyjnego w Warszawie z dnia 21.12.2017 r., VI ACa 1140/16, Lex nr 2574656.

⁷¹³ Wyrok Sądu Najwyższego z dnia 25.1.2018 r., IV CSK 215/17, Lex nr 2510947.

⁷¹⁴ Wyrok Sądu Apelacyjnego w Warszawie z dnia 21.12.2017 r., VI ACa 1140/16, Lex nr 2574656.

W doktrynie wskazuje się następujące okoliczności, za które dłużnik ponosi odpowiedzialność: zachowanie dłużnika niosące znamiona winy, zachowania osób trzecich, przy pomocy których dłużnik wykonuje zobowiązanie lub którym je powierza, zachowania przedstawiciela ustawowego dłużnika, inne zdarzenia wykraczające poza w/w zakres lub mieszczące się w zakresie określonym wężiej w drodze postanowień umownych⁷¹⁵.

A zatem w przypadku klubu sportowego będzie on ponosił odpowiedzialność za zachowania osób, przy pomocy których wykonuje umowę o profesjonalne uprawianie piłki nożnej, w szczególności za członków sztabu trenerskiego i medycznego oraz innych pracowników lub współpracowników.

Doniosłe znaczenie w kontekście odpowiedzialności za niewykonanie lub nienależyte wykonanie zobowiązania ma instytucja kary umownej. Zgodnie z przepisami k.c. strony w umowie mogą zastrzec, że naprawienie szkody wynikłej z tytułu niewykonania lub nienależytego wykonania zobowiązania niepieniężnego może nastąpić poprzez zapłatę określonej sumy, tzw. kary umownej.

Kara umowna stanowi zryczałtowany surogat odszkodowania, który jest należny wierzycielowi z tytułu odpowiedzialności kontraktowej dłużnika⁷¹⁶. Należy zaznaczyć, że dłużnik co do zasady nie może zwolnić się z zobowiązania poprzez zapłatę kary umownej, chyba że zgodę na to wyrazi wierzyciel.

Zastrzeżenie kary umownej jest możliwe jedynie w odniesieniu do zobowiązań niepieniężnych. W przypadku, gdy dojdzie do niewykonania lub nienależytego wykonania takiego zobowiązania, wierzycielowi należna jest kara umowna w zastrzeżonej w umowie wysokości, bez względu na wysokość poniesionej przez wierzyciela szkody.

Należy pamiętać, że zakres odpowiedzialności z tytułu kary umownej pokrywa się z ogólnymi przesłankami odpowiedzialności kontraktowej. Co za tym idzie, dłużnik może zwolnić się z obowiązku zapłaty kary umownej, gdy wykaże, że niewykonanie lub nienależyte wykonanie umowy jest następstwem okoliczności, za które nie odpowiada⁷¹⁷.

Kara umowna powinna zostać wyrażona „w określonej sumie”. Co za tym idzie, należy ją wskazać kwotowo w umowie o profesjonalne uprawianie piłki nożnej. Nie musi

⁷¹⁵ W. Popiołek, Komentarz do art. 471 k.c. (w:) Kodeks cywilny. Komentarz, t. II (red. K. Pietrzykowski), Warszawa 2018, s. 51.

⁷¹⁶ Wyrok Sądu Najwyższego z dnia 16.11.2017 r., V CSK 28/17, Lex nr 2447351.

⁷¹⁷ Wyrok Sądu Apelacyjnego w Poznaniu z dnia 6.7.2018 r., I AGa 108/18, Lex nr 2546252; Wyrok Sądu Apelacyjnego w Katowicach z dnia 22.6.2018 r., V AGa 167/18, Lex nr 2524871.

to być jednak konkretna kwota pieniężna, ale można określić ją pośrednio, wskazując kryteria jej naliczenia, przy czym kryteria te muszą być dokonane i zamknięte, a więc pozwalające w sposób jednoznaczny określić na ich podstawie konkretną kwotę kary umownej⁷¹⁸. Zgodnie z poglądem wyrażonym w orzecznictwie, „odpowiedzialność dłużnika z tytułu kary umownej za niewykonanie lub nienależyte wykonanie zobowiązania nie jest uwarunkowana poniesieniem przez wierzyciela szkody, natomiast jest uwarunkowana pozostałymi przesłankami odpowiedzialności kontraktowej przewidzianej w art. 471 k.c.”⁷¹⁹

Dłużnik może jednak żądać zmniejszenia (miarkowania) kary umownej w przypadku, gdy zobowiązanie zostało w znacznej części wykonane lub gdy kara umowna jest rażąco wygórowana.

3.2. Odpowiedzialność dyscyplinarna

Kluby sportowe oraz zawodnicy podlegają odpowiedzialności dyscyplinarnej ze strony PZPN. Jak słusznie wskazuje się w doktrynie, z uwagi na doniosłość skutków postępowania dyscyplinarnego na sferę podstawowych praw i wolności podmiotów prawa, powinno ono spełniać określone standardy konstytucyjne i międzynarodowe, tj. wymogi dla ochrony tych wartości⁷²⁰. W doktrynie prawa kwestia odpowiedzialności dyscyplinarnej w sporcie jest szeroko omawiana i dyskutowana. W ramach niniejszej publikacji kwestia odpowiedzialności dyscyplinarnej zostanie przeanalizowana jedynie w zakresie, w jakim może mieć znaczenie w przypadku niewykonania lub nienależytego wykonania umowy o profesjonalne uprawianie piłki nożnej.

W sytuacji, gdy zawodnik lub klub sportowy nie spełni świadczenia, do którego był zobowiązany na podstawie takiej umowy, lub spełni je w sposób niezgodny z jej treścią, może w pewnych przypadkach ponieść odpowiedzialność dyscyplinarną.

W doktrynie istnieje spór co do natury postępowania dyscyplinarnego – czy ma ona charakter cywilnoprawny – umowny, czy charakter represyjny⁷²¹. W mojej ocenie należy uznać, że w przypadku odpowiedzialności dyscyplinarnej z tytułu niewykonania

⁷¹⁸ Wyrok Sądu Najwyższego z dnia 28.6.2017 r., IV CSK 525/16, Lex nr 2361212.

⁷¹⁹ Wyrok Sądu Apelacyjnego w Łodzi z dnia 10.4.2018 r., I ACa 100/18, Lex nr 2520599.

⁷²⁰ K. Dąbrowski, Postępowanie przed komisją dyscyplinarną Polskiego Związku Piłki Nożnej w świetle wybranych standardów postępowania represyjnych (w:) Prawnofinansowe aspekty działalności sportowej (red. P. Mańczyk), Szczecin 2016, s. 68.

⁷²¹ Por. A. Wach, Sportowe postępowanie dyscyplinarne, *Jurysta* 2007, Nr 6, s. 30; P. Sławicki, Odpowiedzialność dyscyplinarna w sporcie w świetle nowej ustawy, *Państwo i Prawo* 2012, Nr 4, s. 67-68; K. Dąbrowski, Postępowanie przed komisją dyscyplinarną Polskiego Związku Piłki Nożnej w świetle wybranych standardów postępowania represyjnych (w:) Prawnofinansowe aspekty działalności sportowej (red. P. Mańczyk), Szczecin 2016, s. 71.

lub nienależytego wykonania umowy o profesjonalne uprawianie piłki nożnej ma ona charakter quasi-umowny. Zawodnik poprzez zawarcie umowy z klubem sportowym zobowiązuje się do respektowania regulacji wewnętrznych, a także poddaje się odpowiedzialności dyscyplinarnej za ich niestosowanie. Sama odpowiedzialność dyscyplinarna nie ma jednak charakteru czysto umownego, bowiem ma ona charakter również represyjny i sięga dalej niż zobowiązanie umowne.

W tym zakresie szczególną rolę odgrywa uprawnienie klubu sportowego do określenia wewnętrzklubowego regulaminu dyscyplinarnego wraz z określeniem sankcji dyscyplinarnych za ich naruszenie. Katalog sankcji został określony w Minimalnych wymaganiach. Są to: ostrzeżenie, upomnienie, nagana, kara pieniężna do wysokości nieprzekraczającej trzykrotności wynagrodzenia indywidualnego zawodnika oraz kara odsunięcia zawodnika od zajęć z pierwszym zespołem lub przesunięcia zawodnika do zespołu rezerw na czas określony, nie dłuższy niż 3 miesiące.

W związku z naruszeniem przez zawodnika zobowiązań wobec klubu sportowego może on wnioskować do właściwego organu dyscyplinarnego prowadzącego rozgrywki o nałożenie na zawodnika kar dyscyplinarnych wykraczających poza sankcje wskazane powyżej.

Powyższa regulacja jest ukształtowana podobnie do kar porządkowych nakładanych przez pracodawców zgodnie z k.p. Jednak sankcje dyscyplinarne nie są znane co do zasady prawu cywilnemu, w szczególności z uwagi na to, że jedną z głównych zasad prawa cywilnego jest równość stron stosunku cywilnoprawnego. Przyznanie określonych kompetencji władczych na rzecz klubu sportowego prowadzi do naruszenia równowagi stron umowy o profesjonalne uprawianie piłki nożnej.

Zawodnikowi przysługuje prawo do odwołania się od sankcji dyscyplinarnej do organów dyscyplinarnych PZPN. Postępowanie dyscyplinarne jest przeprowadzane zgodnie z przepisami Regulaminu Dyscyplinarnego PZPN z zachowaniem prawa zawodnika do obrony i zaskarżenia wydanego orzeczenia do właściwego organu dyscyplinarnego prowadzącego rozgrywki. Zawodnik ma prawo do skorzystania w toku postępowania dyscyplinarnego z pomocy obrońcy⁷²².

Jednak w mojej ocenie nie prowadzi to do przywrócenia równowagi stron tej umowy. Dlatego też, sankcje dyscyplinarne powinny być nakładane przez organy PZPN,

⁷²² Zob. szerzej: *K. Dąbrowski*, Postępowanie przed komisją dyscyplinarną Polskiego Związku Piłki Nożnej w świetle wybranych standardów postępowania represyjnych (w:) *Prawnofinansowe aspekty działalności sportowej* (red. *P. Mańczyk*), Szczecin 2016, s. 75-88.

a nie klub sportowy. Jedynie kara pieniężna, która jest określona w regulaminie wewnątrzklubowym może stanowić instytucję prawa cywilnego w postaci kary umownej, o której była mowa powyżej.

3.3. Naruszenie stabilności kontraktowej jako nienależyte wykonanie umowy o profesjonalne uprawianie piłki nożnej

Minimalne wymagania w sposób szczegółowy regulują kwestie związane z nieuzasadnionym naruszeniem zasady stabilności kontraktowej, zarówno przez zawodnika, jak i klub sportowy.

W tym zakresie na strony umowy o profesjonalne uprawianie piłki nożnej mogą zostać nałożone sankcje, w szczególności sankcje sportowe oraz obowiązek zapłaty odszkodowania.

3.3.1. Przesłanki naruszenia stabilności kontraktowej przez strony umowy o profesjonalne uprawianie piłki nożnej

Do naruszenia stabilności kontraktowej przez zawodnika dojdzie w przypadku, gdy rozwiązanie umowy o profesjonalne uprawianie piłki nożnej nastąpi z jego winy. Także w przypadku, gdy zawodnik złoży bezpodstawne oświadczenie o jednostronnym rozwiązaniu umowy z winy klubu sportowego.

Do naruszenia stabilności kontraktowej przez klub sportowy dojdzie w przypadku, gdy rozwiązanie umowy o profesjonalne uprawianie piłki nożnej nastąpi z jego winy. Poza tym w przypadku, gdy klub sportowy złoży bezpodstawne oświadczenie o jednostronnym rozwiązaniu umowy z winy zawodnika lub z przyczyn niezawinionych przez zawodnika.

Sankcje, które grożą klubowi sportowemu w powyższej sytuacji, zostaną omówione poniżej.

3.3.2. Sankcje prawne za nieuzasadnione naruszenie stabilności kontraktowej

Minimalne wymagania wskazują, jakie sankcje grożą stronom umowy o profesjonalne uprawianie piłki nożnej za nieuzasadnione naruszenie stabilności kontraktowej. o naruszeniu stabilności kontraktowej oraz nałożeniu sankcji orzeka Izba do Spraw Rozwiązywania Sporów Sportowych.

Po pierwsze, należy rozważyć, jakie sankcje prawne w tym zakresie grożą zawodnikowi.

W przypadku, gdy rozwiązanie umowy podpisanej przed ukończeniem przez zawodnika 28 roku życia nastąpi z winy zawodnika w ciągu pierwszych trzech lat jego obowiązywania, zostaną wobec zawodnika zastosowane sankcje sportowe, a zawodnik zobowiązany będzie ponadto do zapłaty odszkodowania. Regulacja ta ma również zastosowanie w przypadku, gdy rozwiązanie umowy podpisanej po ukończeniu przez zawodnika 28 roku życia nastąpi z winy zawodnika w ciągu pierwszych dwóch lat jego obowiązywania. W przypadku rozwiązania umowy z winy zawodnika w innych terminach niż wskazane powyżej nie będą miały zastosowania sankcje sportowe. A zatem w przypadku, gdy rozwiązanie umowy z winy zawodnika nastąpi w okresie po upływie odpowiednio trzech lub dwóch lat obowiązywania umowy.

W sytuacji złożenia przez zawodnika bezpodstawnego oświadczenia o jednostronnym rozwiązaniu umowy z winy klubu, gdy zostanie to stwierdzone orzeczeniem sądu arbitrażowego, na wniosek klubu zostaną wobec zawodnika zastosowane sankcje sportowe, a zawodnik zobowiązany będzie ponadto do zapłaty odszkodowania.

Uwzględniając przede wszystkim skalę naruszenia przez zawodnika regulacji wewnętrznych, jego stosunek do naruszenia tych regulacji, wysokość osiągniętych dochodów z profesjonalnego uprawiania piłki nożnej, właściwości i uwarunkowania osobiste zawodnika oraz sposób jego postępowania po naruszeniu przepisów⁷²³, Izba do Spraw Rozwiązywania Sporów Sportowych może orzec wobec zawodnika sankcje sportowe w postaci: kary pieniężnej od kwoty 100 zł do kwoty 100 000 zł albo dyskwalifikacji w okresie od 3 do 12 miesięcy.

Wykonanie sankcji sportowej wobec zawodnika może zostać zawieszona na okres próby nieprzekraczający trzech lat, jeżeli przemawiają za tym szczególne względy. Wykonanie co najmniej 1/3 kary dyskwalifikacji może spowodować jej darowanie lub złagodzenie na skutek zmiany okoliczności.

Wysokość odszkodowania jest określana przy uwzględnieniu okresu obowiązywania umowy, stopnia jego wykonania, kosztów i wydatków związanych z pozyskaniem zawodnika obejmujących kwotę transferową i wynagrodzenie wypłacone pośrednikowi transakcyjnemu działającemu w imieniu zawodnika, które nie zostały zamortyzowane przez okres obowiązywania umowy. Odszkodowanie może

⁷²³ Zob. Wyrok CAS z dnia 1.6.2010 r. w sprawie FC Sion v. FIFA & Al-Ahly Sporting Club, CAS 2009/A/1880&1881, <http://jurisprudence.tascas.org/Shared%20Documents/1880,%201881.pdf#search=fc%20sion>, data dostępu: 10.1.2020 r.

jednak zostać obniżone, jeżeli przemawia za tym niewielki stopień naruszenia obowiązków przez zawodnika lub jego sytuacja osobista lub majątkowa.

Po drugie, należy wskazać, jakie sankcje prawne grożą klubowi sportowemu za naruszenie stabilności kontraktowej.

W przypadku rozwiązania umowy z winy klubu sportowego, uwzględniając w szczególności sposób naruszenia przepisów, stosunek klubu sportowego do naruszenia regulacji wewnętrznych oraz sposób postępowania po ich naruszeniu, Izba do Spraw Rozwiązywania Sporów Sportowych może nałożyć na klub sportowy sankcje sportowe w postaci: kary pieniężnej od kwoty 1000 zł do kwoty 500 000 zł albo zakazu transferu do klubu sportowego na czas nie dłuższy niż 12 miesięcy albo ograniczenia możliwości uprawniania nowych zawodników na czas nie dłuższy niż 12 miesięcy.

W przypadku złożenia przez klub sportowy bezpodstawnego oświadczenia o jednostronnym rozwiązaniu umowy, gdy zostanie to stwierdzone orzeczeniem sądu arbitrażowego, na wniosek zawodnika zostaną wobec klubu sportowego zastosowane określone sankcje sportowe.

W w/w przypadkach klubowi sportowemu nie przysługuje prawo do ekwiwalentu za wyszkolenie i rozwój za zawodnika, z którym umowa została rozwiązana, ustalanego na podstawie regulacji organizacji i związków sportowych.

Wykonanie sankcji sportowej wobec klubu sportowego może zostać zawieszona na okres próby nieprzekraczający trzech lat, jeżeli przemawiają za tym szczególne względy. Wykonanie co najmniej 1/3 kary innej niż pieniężna może spowodować jej darowanie lub złagodzenie na skutek zmiany okoliczności.

Klub sportowy jest zobowiązany także do zapłaty zawodnikowi odszkodowania w wysokości utraconego przez niego wynagrodzenia należnego za okres, na który została zawarta umowa, pomniejszonego o dochody uzyskane z uprawiania piłki nożnej w innym klubie sportowym⁷²⁴. Wskazuje się, że wysokość tego odszkodowania ma na

⁷²⁴ Zob. Wyrok CAS z dnia 24.4.2009 r. w sprawie Adrian Mutu v. Chelsea Football Club Limited, CAS 2008/A/1644, http://www.centrostudisport.it/PDF/TAS_CAS_ULTIMO/33.pdf, data dostępu 10.1.2020 r.; Wyrok CAS z dnia 7.6.2010 r. w sprawie X. v. A., CAS 2009/A/1856&1857, https://arbitrationlaw.com/sites/default/files/free_pdfs/CAS%202009-A-18561857%20CX%20v%20A%20Award.pdf, data dostępu: 10.1.2020 r.

celu przywrócenie zawodnika do pozycji, w której byłby, gdyby umowa nie została rozwiązana⁷²⁵.

Należy wskazać, że sankcje za nieuprawnione naruszenie stabilności kontraktowej zostały uregulowane analogicznie w stosunku do klubu sportowego, jak i zawodnika. W tym przypadku została zapewniona równowaga stron pod względem możliwych sankcji oraz odpowiedzialności odszkodowawczej. Należy wskazać, że regulacje te wyłączają możliwość dochodzenia odszkodowania przewyższającego maksymalną kwotę wskazaną w tych regulacjach, a także przewyższającego kwotę odszkodowania, która została zasądzona przez sąd arbitrażowy. Dlatego też, uważam, że regulacje wewnątrzwiązkowe ograniczają reguły odpowiedzialności kontraktowej przewidzianej przepisami prawa cywilnego.

Niezależnie od powyższego należy wskazać na przełomowe orzeczenie wydane przez CAS dotyczące zasądzenia zadośćuczynienia za szkody moralne doznane przez zawodnika w związku z naruszeniem stabilności kontraktowej przez klub sportowy. Sprawa dotyczyła urugwajskiego zawodnika Sebastiana Ariosa, który w trakcie świadczenia usług sportowych na rzecz klubu sportowego zachorował na chorobę nowotworową. Musiał zostać poddany w związku z tym chemioterapii. Klub sportowy wyraził zgodę, aby zawodnik poddał się leczeniu w Urugwaju, z którego pochodził. W trakcie leczenia, klub sportowy zaprzestał wypłaty wynagrodzenia na rzecz zawodnika powołując się na to, że zawodnik nie wykonywał w stosunku do klubu zobowiązań umownych. Zawodnik rozwiązał umowę z klubem sportowym domagając się od niego odszkodowania. Ostateczną decyzję w tej sprawie wydał CAS, który zasądził na rzecz zawodnika odszkodowania z tytułu poniesionych strat moralnych⁷²⁶.

W mojej ocenie, sądy arbitrażowe powinny rozstrzygać o ewentualnej odpowiedzialności odszkodowawczej związanej z niewykonaniem lub nienależytym wykonaniem umowy nie tylko w zakresie określonym w regulacjach dotyczących stabilności kontraktowej, ale w pełnym zakresie wynikającym z odpowiedzialności odszkodowawczej. Podmioty działające w sporcie powinny mieć możliwość uzyskania rekompensaty do wysokości faktycznie poniesionej szkody, a nie jedynie wysokości ograniczonej przez regulacje wewnątrzwiązkowe.

⁷²⁵ Wyrok CAS z dnia 28.11.2012 r. w sprawie AS Denizlispor Kulübü Dernegi v. Wesley Pina Gonçalves, CAS 2012/A/2698, <https://jurisprudence.tas-cas.org/Shared%20Documents/2698.pdf>, data dostępu: 10.1.2020 r.

⁷²⁶ „Suspended when sick, Ariosa wins compensation”, www.fifpro.org, data dostępu: 15.11.2018 r.

4. Rozstrzyganie sporów wynikających z umowy o profesjonalne uprawianie piłki nożnej

Kwestią wymagającą rozważenia, bowiem charakterystyczną dla spraw sportu, jest rozstrzyganie sporów wynikających z umowy o profesjonalne uprawianie piłki nożnej. Specyficzną jego cechą oraz zarazem przejawem autonomii sportu jest szeroko rozwinięte w sporcie sądownictwo arbitrażowe.

Należy zbadać, na jakich podstawach prawnych ono funkcjonuje, na jakich zasadach rozstrzygane są spory, jakie podmioty są do tego uprawnione, a także w jakim trybie spory te są rozpatrywane. Ponadto czy strony umowy mają prawo do odwołania się od orzeczenia tych podmiotów, w przypadku gdy nie zgadzają się z treścią wydanego przez nie rozstrzygnięcia.

4.1. Sądownictwo arbitrażowe w sporcie

Prawo do sądu jest jednym z podstawowych praw gwarantowanych konstytucyjnie. Wskazuje się jednak, że sądownictwo powszechne nie odpowiada wymogom i specyfice sportu. W szczególności z uwagi na konieczność zachowania ciągłości przebiegu rywalizacji sportowej w danej dyscyplinie sportu, a sądownictwo powszechne z uwagi na swoją długotrwałą i sformalizowaną procedurę tych wymogów nie spełnia⁷²⁷. Dlatego też z biegiem lat rozwinęły się w sporcie instytucje tzw. arbitrażu sportowego. Pojęciem tym objęte jest rozstrzyganie sporów sportowych przez sąd polubowny, bez udziału sądu powszechnego, państwowego⁷²⁸.

Jak wskazuje się w doktrynie, sądownictwo arbitrażowe w sporcie należy odróżnić od klasycznego sądownictwa polubownego. Podmiotom korzystającym z sądownictwa polubownego przysługuje bowiem swoboda w zakresie wyboru, czy chcą poddać spór pod rozstrzygnięcie sądu powszechnego, czy polubownego. W przypadku podmiotów działających w sporcie, nie mają one prawa wyboru w tym zakresie⁷²⁹.

Po pierwsze, spory w sporcie powinny być rozstrzygane możliwie jak najszybciej, aby móc zachować ciągłość współzawodnictwa sportowego. W tym zakresie sądownictwo arbitrażowe jest ścieżką o wiele szybszą niż postępowanie przed sądem powszechnym. Po drugie, specyfika sportu wymaga, aby sprawy z tego zakresu były

⁷²⁷ A. Wach, *Alternatywne formy rozwiązywania sporów sportowych*, Warszawa 2005, s. 109.

⁷²⁸ K. Grabska-Luberadzka, *Arbitraż sportowy* (w:) *Leksykon prawa sportowego. 100 podstawowych pojęć* (red. M. Leciak), Warszawa 2017, s. 8.

⁷²⁹ E.J. Krześniak, *Specyfika arbitrażu sportowego i przydatność stosowanych w nim reguł przy konstruowaniu regulaminów innych sądów polubownych*, *Przeгляд Prawa Handlowego* 2017, Nr 7, s. 25-26.

rozstrzygane przez osoby posiadające zarówno wiedzę prawniczą, ale przede wszystkim wiedzę z zakresu sportu⁷³⁰. Tylko dzięki uwzględnieniu charakterystyki działalności sportowej oraz zasad rządzących sportem możliwe jest wydanie sprawiedliwego i słusznego rozstrzygnięcia. Po trzecie, skorzystanie ze ścieżki arbitrażowej może być tańsze niż koszty postępowania przed sądem powszechnym. Przede wszystkim jednak niebagatelne znaczenie może mieć to, że strony sporu są co do zasady uprawnione do wyboru składu orzekającego w ich sprawie. Dzięki temu istnieje większa szansa respektowania orzeczeń wydanych przez takie podmioty.

4.2. Podmioty uprawnione do rozstrzygania sporów wynikających z umowy o profesjonalne uprawianie piłki nożnej

W piłce nożnej obowiązuje system sądownictwa arbitrażowego ustanowiony specjalnie dla tej dyscypliny sportu. W tym zakresie należy mieć na uwadze zarówno regulacje ustanawiane przez międzynarodowe organizacje sportowe i polski związek sportowy, jak również powoływane przez nie organy „jurysdykcyjne”.

Zgodnie z ogólnymi regulacjami FIFA, podmioty działające w piłce nożnej, w szczególności kluby sportowe i zawodnicy, są zobowiązani do poddawania rozstrzygnięciu zaistniałych pomiędzy sobą sporów niezależnym sądom arbitrażowym. Co za tym idzie, wprowadza zakaz kierowania sporów przed sąd powszechny. Wyjątki w tym zakresie mogą być określone w regulacjach FIFA lub wynikać z przepisów prawa powszechnie obowiązującego w państwie, w którym krajowy związek sportowy jest zarejestrowany.

Jednocześnie, FIFA zobowiązuje swoich członków, a także podmioty podlegające ich „jurysdykcji”, w szczególności kluby sportowe i zawodników, do uznania CAS jako niezależnego sądu arbitrażowego władnego do rozpatrywania sporów w piłce nożnej, a także stosowania się do decyzji wydanych przez CAS.

CAS jest największym i najważniejszym w świecie sportu trybunałem arbitrażowym, który ma swoją siedzibę w Lozannie. Co do zasady, jest on powołany do rozstrzygania sporów prawnych związanych ze sportem⁷³¹. Dzięki tak szerokiemu ujęciu jego kompetencji CAS może rozstrzygać wszystkie spory, które dotyczą sportu, w tym

⁷³⁰ *W. Górny*, Prawne aspekty rozstrzygania konfliktów w sporcie – analiza zjawiska (w:) *Menedżer wobec przedsięwzięć sportowych. Młodzi o sporcie 2018* (red. *J. Batorski, I. Perechuda*), Kraków 2018, s. 71.

⁷³¹ Odnosnie genezy i funkcjonowania CAS, zob. szerzej: *P. Cioch*, Trybunał Arbitrażowy ds. Sportu w Lozannie, *Kwartalnik ADR* 2009, Nr 4(8), s. 71-94; *R. Piechota*, Pozasądowe formy rozwiązywania sporów sportowych, *Współczesne Problemy Prawa Międzynarodowego, Europejskiego i Porównawczego* 2006, Vol. 4, s. 37-45.

pomiędzy organizacjami sportowymi, związkami sportowymi, klubami sportowymi, zawodnikami, agentami sportowymi itp. Wyróżnia się w tym zakresie dwie podstawowe grupy sporów. Po pierwsze, będzie to rozstrzygnięcie sporów sportowych w sprawach, w których strony określonego stosunku prawnego podjęły decyzję co do poddania sporu powstałego lub mogącego powstać pomiędzy nimi sądownictwu CAS⁷³². W szczególności będą to sprawy ze sporów powstałych na tle umów sponsorskich oraz umów dotyczących prawa do przeprowadzania transmisji telewizyjnych imprez i wydarzeń sportowych. Po drugie, będą to sprawy dotyczące odwołań od ostatecznych decyzji organów ostatniej instancji międzynarodowych organizacji sportowych lub związków sportowych, o ile statut tych organizacji i związków przewiduje możliwość kontroli decyzji przez CAS. W szczególności będą to odwołania od decyzji dotyczących spraw dyscyplinarnych, w tym związanych ze stosowaniem przez zawodników niedozwolonych środków farmakologicznych⁷³³. Wskazuje się, że CAS jest jednym z najlepiej funkcjonujących trybunałów arbitrażowych na świecie, a jego pozycja w sferze sportu jest niepodważalna⁷³⁴.

FIFA uznaje swoją właściwość w przypadku sporów powstałych pomiędzy klubem sportowym a zawodnikiem o charakterze międzynarodowym, chyba że został ustanowiony w ramach krajowego związku sportowego niezależny sąd arbitrażowy gwarantujący uczciwość postępowania oraz przestrzeganie równej reprezentacji zawodników i klubów sportowych. W ramach FIFA funkcjonuje DCR, która rozstrzyga takie spory w pierwszej instancji. CAS rozpatruje odwołania od decyzji DCR. W praktyce wskazuje się, że CAS rozstrzyga około 300 spraw rocznie, z czego 50% to sprawy dotyczące sporów w sektorze piłki nożnej⁷³⁵.

PZPN powołał w swoich strukturach organy uprawnione do rozstrzygnięcia sporów wynikających z umów o profesjonalne uprawianie piłki nożnej. Funkcjonują w tym zakresie co do zasady dwa organy: Izba do Spraw Rozwiązywania Sporów Sportowych oraz Piłkarski Sąd Polubowny.

Izba do Spraw Rozwiązywania Sporów Sportowych jest powołana do rozstrzygnięcia sporów sportowych w zakresie istnienia, ważności lub rozwiązania umowy

⁷³² *L.V.P. de Oliveira*, Lex sportiva as the contractual governing law, *The International Sports Law Journal* 2017, Vol. 17, s. 111.

⁷³³ *R. Piechota*, Pozasądowe formy rozwiązywania sporów sportowych, *Współczesne Problemy Prawa Międzynarodowego, Europejskiego i Porównawczego* 2006, Vol. 4, s. 37.

⁷³⁴ *P. Cioch*, Rozstrzygnięcie sporów sportowych w świetle ustawy o sporcie, *Arbitraż i Mediacja* 2011, Nr 2, s. 15.

⁷³⁵ *M. Schimke, C. Borland, R. Hamblin, A. Payne*, Court Arbitration for Sport – Review of Significant Football Cases, *e-Przegląd Arbitrażowy* 2012, Nr 2(9), s. 22.

o profesjonalne uprawianie piłki nożnej, jak również innych spraw związanych ze stabilnością kontraktową zawodników. W szczególności będą to sprawy dotyczące ustalenia istnienia lub nieistnienia stosunku prawnego pomiędzy klubem a zawodnikiem, głównie na skutek rozwiązania umowy przez jedną ze stron umowy lub rozpatrzenie wniosków o rozwiązanie umowy z winy klubu sportowego lub zawodnika. Co do zasady, właściwość Izby do Spraw Rozwiązywania Sporów Sportowych dotyczy sporów kontraktowych powstałych pomiędzy klubem sportowym będącym członkiem PZPN a zawodnikiem podlegającym jego „jurysdykcji”, niezależnie od jego narodowości.

Piłkarski Sąd Polubowny jest natomiast właściwy w de facto wszystkich pozostałych sprawach pomiędzy klubem sportowym a zawodnikiem o prawa majątkowe lub niemajątkowe mogących być przedmiotem ugody. Będą to w szczególności sprawy dotyczące rozliczeń pomiędzy klubem sportowym a zawodnikiem związanych z zawarciem i wykonaniem umowy o profesjonalne uprawianie piłki nożnej, w tym wypłaty zaległego wynagrodzenia, premii, nagród, odszkodowań czy też nierozliczonych kosztów leczenia. Kluby sportowe i zawodnicy są zobowiązani do określenia w zawieranych pomiędzy sobą umowach wyłącznej właściwości Piłkarskiego Sądu Polubownego PZPN, o czym była szerzej mowa we wcześniejszych rozważaniach niniejszej dysertacji. Należy zgodzić się z poglądem, że pomimo istniejących wątpliwości odnośnie statusu prawnego Piłkarskiego Sądu Polubownego stanowi on sąd polubowny w świetle przepisów k.p.c.⁷³⁶. Rozstrzyga on rocznie około 120 spraw⁷³⁷.

W praktyce wskazuje się, że spory pomiędzy klubem sportowym a zawodnikiem zagranicznym nie są rozstrzygane przez powyższe organy bowiem kwestionowana jest ich właściwość w przypadku sporów z elementem „obcym”. Organy te nie spełniają bowiem wymagań określonych w regulacjach FIFA przewidzianych dla niezależnego sądu arbitrażowego⁷³⁸. Aby FIFA uznała określony organ krajowy za niezależny sąd arbitrażowy, muszą zostać spełnione następujące kryteria: Po pierwsze, zasada równości przy powoływaniu trybunału arbitrażowego, tzn. że strony muszą mieć taki sam wpływ na wyznaczenie arbitrów. Przede wszystkim może to nastąpić poprzez zapewnienie wyboru każdej ze stron arbitra, który ma rozpatrywać spór. Jeżeli wybór arbitrów

⁷³⁶ E.J. Krześciak, Kluby i organizacje sportowe w prawie polskim na tle rozwiązań zagranicznych, Warszawa 2016, s. 629.

⁷³⁷ J. Kudła, Model rozstrzygania sporów cywilnych w sferze stosunków sportowych de lege lata i de lege ferenda (w:) Prawo sportowe i turystyczne – między regulacją a deregulacją (red. M. Kaliński, M. Koszowski), Kraków 2011, s. 54.

⁷³⁸ Zob. szerzej: „Sprzeciw wobec bierności PZPN”, <https://pzp.info.pl/bez-kategorii/sprzeciw-wobec-biernosci-pzpn/>, data dostępu: 10.01.2020 r.

dokonywany jest z ustalonej listy, strony sporu powinny mieć możliwość jednakowego wpływu na przygotowanie takiej listy arbitrow. Po drugie, musi zostać zachowane prawo strony do rozpatrzenia sprawy przez niezależny i bezstronny organ, w szczególności gdy zachodzi wątpliwość co do bezstronności arbitra. Po trzecie, musi zostać zachowana zasada uczciwej rozprawy i kontrydiktoryjności. Każda ze stron powinna mieć możliwość wypowiedzania się co do okoliczności istotnych dla rozstrzygnięcia sprawy, zgłaszać wnioski, twierdzenia i zarzuty, a także brać udział w postępowaniu. Strona powinna mieć również możliwość skorzystania z profesjonalnego pełnomocnika, który będzie reprezentował ją w ramach tego postępowania. Ponadto, organ ten powinien zagwarantować równość stron w jego toku⁷³⁹.

Należy wskazać, że FIFA nie uznaje właściwości polskich organów powołanych przez PZPN do rozwiązywania sporów sportowych powstałych pomiędzy polskim klubem sportowym a zawodnikami zagranicznymi, pomimo zawartej w umowie klauzuli arbitrażowej⁷⁴⁰. Zgodnie z informacjami FIFA, nieliczna liczba krajowych związków sportowych utworzyła organ do spraw rozwiązywania sporów sportowych, który spełnia przesłanki niezależnego sądu arbitrażowego⁷⁴¹.

PZPN przygotowuje zmiany organizacyjne co do powołanych organów do spraw rozwiązywania sporów sportowych. Przede wszystkim, ma zostać utworzony jeden organ, Piłkarski Sąd Polubowny powołany do rozpatrywania wszystkich spraw związanych ze sporami sportowymi, w szczególności pomiędzy klubem sportowym a zawodnikiem. Ma on zapewniać równą liczbę członków zarówno zawodników, jak również klubów sportowych i ma spełniać wszystkie wymagania przewidziane przez FIFA dla niezależnego sądu arbitrażowego. Dążenie do stworzenia struktur arbitrażowych zgodnych z wymogami FIFA może być korzystne w szczególności dla klubów sportowych. Wskazuje się, że rozstrzyganie spraw przez FIFA oraz CAS, które nie znają

⁷³⁹ Wymagania FIFA dotyczące tworzenia i funkcjonowania w ramach krajowych związków sportowych izb do spraw rozstrzygnięcia sporów sportowych zostały w szczególności określone w okólniku FIFA nr 1010 z dnia 20.12.2005 r. w sprawie niezależnego i należycie ukonstytuowanego trybunału arbitrażowego, <https://pzp.info.pl/wp-content/uploads/2017/10/okolnik-fifa-1010.pdf>, data dostępu: 10.01.2020 r.

⁷⁴⁰ J. Laskowski, *Prawne aspekty zmiany przynależności klubowej zawodnika piłki nożnej*, Warszawa 2016, niepubl., s. 450.

⁷⁴¹ Okólnik FIFA nr 1129 z dnia 28.12.2007 r. w sprawie standardowych przepisów krajowej izby ds. rozstrzygnięcia sporów (NDRC), standardowych przepisów wyborczych i standardowej umowie w sprawie współpracy, <https://pzp.info.pl/wp-content/uploads/2017/10/okolnik-fifa-1129.pdf>, data dostępu: 10.01.2020 r.

realiów polskiego sportu i kultury prawnej, a także są oddalone od jej problemów, może być niezasadne⁷⁴².

4.3. Zasady rozstrzygnięcia sporów wynikających z umowy o profesjonalne uprawianie piłki nożnej

W postępowaniu przed Izbą do Spraw Rozwiązywania Sporów Sportowych strony mogą w nieskrępowany sposób korzystać z podstawowych praw procesowych, opartych na zasadach równego traktowania stron oraz prawa do obrony, w szczególności z prawa do składania wyjaśnień, przedstawiania środków dowodowych oraz zapoznania się z istniejącą w sprawie dokumentacją, a także uzyskania pisemnej decyzji wraz z uzasadnieniem.

Dodatkowo Izba do Spraw Rozwiązywania Sporów Sportowych powinna dokładać starań, aby merytoryczne decyzje w sprawie zapadały w sposób umożliwiający uprawianie zawodników do gry w danym sezonie rozgrywkowym.

Postępowanie jest co do zasady wolne od opłat. Na strony postępowania został nałożony obowiązek współpracy w zakresie ustalenia faktów dotyczących rozstrzyganej sprawy. W przypadku stwierdzenia rażącego niedbalstwa stron, a w szczególności w razie niewykonania poleceń składu orzekającego, przewodniczący może, po uprzednim przekazaniu ostrzeżenia, nałożyć na stronę grzywnę w maksymalnej wysokości do kwoty 10 000 złotych. W przypadku braku współpracy stron skład orzekający orzeka na podstawie posiadanego materiału procesowego⁷⁴³.

Piłkarski Sąd Polubowny oraz zespół orzekający stosuje się do postanowień regulaminu statuującego jego właściwość, ewentualnie umowy o arbitraż, jeżeli jest ona sporządzona, o ile nie są one sprzeczne z tym regulaminem. Zespół orzekający rozstrzyga spór według prawa wybranego przez strony lub – gdy strony nie wybiorą prawa – według ogólnych reguł prawa najściślej związanego ze stosunkiem prawnym, którego spór dotyczy. W postępowaniu przed Piłkarskim Sądem Polubownym wszystkich uczestników obowiązuje zasada poufności, o ile strony nie wyraziły zgody na ujawnienie

⁷⁴² J. Kudła, Model rozstrzygnięcia sporów cywilnych w sferze stosunków sportowych de lege lata i de lege ferenda (w:) Prawo sportowe i turystyczne – między regulacją a deregulacją (red. M. Kaliński, M. Koszowski), Kraków 2011, s. 54.

⁷⁴³ Zob. szerzej: Uchwała nr I/3 z dnia 16.1.2013 r. Zarządu Polskiego Związku Piłki Nożnej w sprawie przyjęcia Regulaminu działania Izby ds. Rozwiązywania Sporów Sportowych z późn. zm., www.pzpn.pl/dokumenty; data dostępu: 30.1.2019 r.

osobom trzecim okoliczności sprawy w całości lub w części. Rozprawy przeprowadzane w sprawie nie są jawne⁷⁴⁴.

DCR orzeka na podstawie Reguł Postępowania przed Komisją do Spraw Statusu Gracza i DRC⁷⁴⁵. Bierze również pod uwagę regulacje FIFA, umowy, prawo właściwe wybrane przez strony oraz specyfikę sportu.

CAS orzeka przede wszystkim w oparciu o Kodeks CAS⁷⁴⁶, jak również na podstawie przepisów prawa właściwego, wybranego przez strony. Jeżeli strony nie wybrały prawa właściwego, CAS rozstrzyga sprawę w oparciu o prawo szwajcarskie⁷⁴⁷.

4.4. Tryb i sposób rozstrzygania sporów wynikających z umowy o profesjonalne uprawianie piłki nożnej

Postępowanie przed Izbą do Spraw Rozwiązywania Sporów Sportowych jest dwuinstancyjne. W I instancji orzeka ona w składzie trzyosobowym, z udziałem przewodniczącego lub wiceprzewodniczącego. W skład zespołu orzekającego – z wyłączeniem przewodniczącego – musi w każdym przypadku wchodzić równa liczba przedstawicieli zawodników i klubów sportowych. W II instancji Izba do Spraw Rozwiązywania Sporów Sportowych rozstrzyga w składzie pięciosobowym, w którego skład wchodzić powinna równa liczba przedstawicieli piłkarzy i klubów sportowych oraz przewodniczący lub wiceprzewodniczący, którzy nie orzekali w I instancji.

Rozpoznawanie i rozstrzyganie sporów poddanych kompetencji Piłkarskiego Sądu Polubownego należy do trzyosobowych zespołów orzekających. Każda ze stron sporu może wyznaczyć jednego arbitra oraz – na wypadek przeszkody – jednego arbitra zastępczego z listy członków Piłkarskiego Sądu Polubownego, zaś obaj arbitrzy wybierają z tej listy superarbitra, który przewodniczy zespołowi orzekającemu. W przypadku niewyznaczenia arbitra zastępczego przez strony arbiter ten – w razie konieczności – jest wyznaczany przez prezydium Piłkarskiego Sądu Polubownego. Jednocześnie należy wskazać, że w Piłkarskim Sądzie Polubownym nie obowiązuje

⁷⁴⁴ Zob. szerzej: Uchwała nr III/68 z dnia 9.12.2016 r. Zarządu Polskiego Związku Piłki Nożnej w sprawie przyjęcia Regulaminu Piłkarskiego Sądu Polubownego, www.pzpn.pl/dokumenty, data dostępu: 30.1.2019 r.

⁷⁴⁵ Rules Governing the Procedures of the Players' Status Committee and The Dispute Resolution Chamber, <https://resources.fifa.com/image/upload/rules-governing-the-procedures-of-the-players-status-committee-and-the-dispute-r.pdf?cloudid=letcztzqlfnph1tjduhx>, data dostępu: 10.01.2020 r.

⁷⁴⁶ Code of Sports – related Arbitration z 1.1.2019 r., https://www.tas-cas.org/fileadmin/user_upload/Code_2019_en_.pdf, data dostępu: 10.01.2020 r.

⁷⁴⁷ X. Favre-Bulle, D. Durante, CAS Arbitration Proceedings: Is Sports Arbitration So Different?, *Journal of International Trade and Arbitration Law* 2015, Vol. 2, s. 136-137; Zob. szerzej: C.L. Haemmerle, Choice of law in the court of arbitration for sport: overview, critical analysis and potential improvements, *The International Sports Law Journal* 2013, Vol. 13, s. 299-328.

zasada równej reprezentacji arbitrów desygnowanych zarówno przez kluby sportowe, jak i zawodników. Są oni bowiem wybierani przez zarząd PZPN.

Orzeczenie arbitrażowe ma postać wyroku lub postanowienia Piłkarskiego Sądu Polubownego. Niezależnie od tego mogą być wydawane zarządzenia i inne decyzje procesowe. Wyrok Piłkarskiego Sądu Polubownego może mieć treść zasadzającą, ustalającą lub kształtującą. W II instancji w sprawie orzeka pięcioosobowy zespół orzekający. W tym zakresie odpowiednie zastosowanie znajdują przepisy k.p.c. dotyczące postępowania przed sądem polubownym, których szczegółowe omówienie wykracza jednak poza ramy niniejszej dysertacji.

Orzeczenia wydawane są przez DCR co do zasady przez 5-osobowy skład orzekający. Funkcjonuje ona podobnie do Izby do Spraw Rozwiązywania Sporów Sportowych⁷⁴⁸.

4.5. Prawo odwołania od orzeczenia rozstrzygającego spór wynikający z umowy o profesjonalne uprawianie piłki nożnej

W przypadku, gdy sprawa była rozstrzygana przez Izbę do Spraw Rozwiązywania Sporów Sportowych, strona niezadowolona z rozstrzygnięcia może w terminie 14 dni od dnia otrzymania decyzji złożyć odwołanie do powiększonego składu tej Izby (skład pięcioosobowy). Co do zasady orzeczenie pięcioosobowego zespołu orzekającego jest ostateczne w toku instancji i wykonalne.

W terminie 21 dni od dnia otrzymania decyzji pięcioosobowego zespołu orzekającego Izby z uzasadnieniem strona niezadowolona z jej rozstrzygnięcia może złożyć odwołanie do niezależnego i należycie powołanego sądu arbitrażowego. W przypadku braku takiego sądu w Polsce, spory będą rozstrzygane przez CAS. Mając powyższe na uwadze należy wskazać, że powinno być możliwe skierowanie sprawy do innego sądu arbitrażowego, niż CAS, np. Trybunału Arbitrażowego do Spraw Sportu przy PKOl. Jednak w praktyce, sprawy te są poddawane pod rozstrzygnięcie CAS.

Podobnie sytuacja wygląda w przypadku orzeczeń DCR. Przysługuje od nich odwołanie do CAS⁷⁴⁹.

Orzeczenia CAS są ostateczne i zgodnie z regulacjami wewnątrzwiązkowymi, powinny być respektowane. Wskazuje się również na wysoką jakość wydawanych

⁷⁴⁸ P. Cioch, Trybunał Arbitrażowy ds. Sportu w Lozannie, Kwartalnik ADR 2009, Nr 4(8), s. 90.

⁷⁴⁹ Ibidem.

orzeczeń⁷⁵⁰. Ciekawą kwestią jest możliwość kwestionowania orzeczeń wydanych przez CAS. Z uwagi na jego pozycję w świecie sportu, co do zasady to się nie zdarza. Na marginesie warto wskazać, że istotnym wyłomem od tej zasady była sprawa łyżwiarki szybkiej *Pechstein* rozpatrywana przez sąd niemiecki, który zakwestionował status prawny CAS jako niezależnego sądu arbitrażowego z uwagi na sposób powoływania arbitrów CAS⁷⁵¹. Zgodnie z regulacjami wewnątrzwiązkowymi w piłce nożnej, niezastosowanie się do orzeczeń CAS grozi odpowiedzialnością dyscyplinarną, łącznie z wykluczeniem z rozgrywek piłkarskich.

W przypadku, gdy sprawa jest rozstrzygana przez Piłkarski Sąd Polubowny, w ciągu 14 dni od doręczenia orzeczenia wydanego przez trzyosobowy zespół orzekający wraz z uzasadnieniem, zarządzenia w przedmiocie zwrotu pozwu, postanowienia w przedmiocie umorzenia postępowania, postanowienia w przedmiocie oddalenia lub odrzucenia wniosku o przywrócenie terminu, strona może złożyć do Piłkarskiego Sądu Polubownego wniosek o ponowne rozpatrzenie sprawy, w pięcioosobowym zmienionym składzie orzekającym. W razie uwzględnienia wniosku o ponowne rozpatrzenie sprawy zakończonej orzeczeniem trzyosobowego zespołu orzekającego pięcioosobowy zespół orzekający może zmienić orzeczenie arbitrażowe i orzec co do istoty sprawy względnie uchylić zaskarżone orzeczenie i odrzucić pozew lub umorzyć postępowanie. Orzeczenie arbitrażowe wydane w następstwie rozpoznania wniosku o ponowne rozpatrzenie sprawy jest ostateczne.

Orzeczenie wydane przez Piłkarski Sąd Polubowny może zostać zaskarżone zgodnie z przepisami k.p.c., tj. wyłącznie w postępowaniu wszczętym na skutek wniesienia skargi o jego uchylenie. Podstawy wniesienia takiej skargi zostały uregulowane w treści art. 1206 k.p.c. Jak wskazuje się w doktrynie, najczęstszą przesłanką wniesienia takiej skargi jest naruszenie podstawowych zasad porządku prawnego Rzeczypospolitej Polskiej, tzw. klauzula porządku publicznego⁷⁵². Należy

⁷⁵⁰ *W. Stodółka, M. Szymura*, Sportowy Sąd Arbitrażowy jako przykład wykorzystania alternatywnych metod rozstrzygania sporu w prawie sportowym na szczeblu międzynarodowym, *Rozprawy Naukowe Akademii Wychowania Fizycznego we Wrocławiu* 2016, Nr 53, s. 37.

⁷⁵¹ Zob. szerzej: *E.J. Krześniak*, Kluby i organizacje sportowe w prawie polskim na tle rozwiązań zagranicznych, Warszawa 2016, s. 566 i nast.; *E.J. Krześniak*, Uwagi na temat niezależności i bezstronności arbitra na tle zasad organizacyjnych w arbitrażu sportowymi arbitrażu handlowym, *Przegląd Prawa Handlowego* 2017, Nr 3, s. 27-29; *H. Radke*, Wyrok, który wstrząsnął sportem – Hubert Radke o wyroku Claudii Pechstein, <https://www.rp.pl/arttykul/1178184-Wyrok--ktory-wstrzasnal-sportem.html>, data dostępu: 10.01.2020 r.

⁷⁵² Zob. szerzej: *J. Fornalik, K. Szczudlik*, Sprzeczność z zasadą pacta sunt servanda jako podstawa uchylenia wyroku sądu polubownego, *Przegląd Prawa Handlowego* 2016, Nr 1, s. 40-45; *P. Bielarczyk*,

przez to rozumieć normy konstytucyjne, jak również naczelną zasady prawa materialnego i procesowego poszczególnych dziedzin prawa, w tym prawa cywilnego⁷⁵³. Należy jednak podkreślić, że skarga o uchylenie wyroku sądu polubownego nie może zostać złożona w każdym przypadku, lecz jedynie przypadkach określonych enumeratywnie w przepisach k.p.c.

5. Wnioski

W przypadku, gdy strona umowy o profesjonalne uprawianie piłki nożnej dopuści się niewykonania lub nienależytego wykonania umowy, ponosi odpowiedzialność prawną.

Z niewykonaniem umowy o profesjonalne uprawianie piłki nożnej będziemy mieli do czynienia w przypadku, gdy w zachowaniu dłużnika nie występuje nic, co by mogło odpowiadać spełnieniu świadczenia wskazanego w umowie. Należy jednak pamiętać o tym, że umowa o profesjonalne uprawianie piłki nożnej jest umową starannego działania. Co za tym idzie, nie dojdzie do niewykonania tej umowy w przypadku, gdy nie zostanie osiągnięty określony wynik sportowy. W tym zakresie oceniana jest jedynie staranność zawodnika w zakresie świadczenia usług sportowych. Nie może on zobowiązać się do uzyskania określonego wyniku sportowego, bowiem jest to zdarzenie od niego niezależne, na które nie ma wyłącznego wpływu.

W sytuacji, gdy dojdzie do niewykonania umowy, wierzyciel (klub sportowy albo zawodnik) może w pierwszej kolejności żądać spełnienia świadczenia w naturze, zgodnie z obowiązującą w prawie cywilnym zasadą realnego wykonania zobowiązania. W przypadku, gdy takie świadczenie w naturze nie może zostać spełnione lub utraciło dla wierzyciela znaczenie, może on żądać naprawienia szkody wynikłej z niewykonania zobowiązania.

Natomiast w sytuacji, gdy co prawda strona umowy spełnia świadczenie, ale sposób jego spełnienia nie odpowiada treści zobowiązania wynikającego z umowy o profesjonalne uprawianie piłki nożnej, dochodzi do nienależytego wykonania tej umowy. W przypadku, gdy nic innego nie wynika z przepisu ustawy lub z treści czynności prawnej, dłużnik odpowiada za niezachowanie należytej staranności.

Powstanie odpowiedzialności odszkodowawczej z tytułu niewykonania lub nienależytego wykonania umowy o profesjonalne uprawianie piłki nożnej jest

A. Cudna-Wagner, Klauzula porządku publicznego w postępowaniu o uchylenie wyroku sądu polubownego, *Temidium* 2011, Nr 4, s. 36-41.

⁷⁵³ Wyrok Sądu Najwyższego z 18.7.2019 r., I CSK 323/18, Lex nr 2727512.

uzależnione od spełnienia kilku przesłanek. Są one następujące: powstanie szkody w majątku wierzyciela, niewykonanie lub nienależyte wykonanie zobowiązania przez dłużnika oraz adekwatny związek przyczynowy pomiędzy niewykonaniem lub nienależytym wykonaniem umowy, a powstałą szkodą. Co do zasady wykazanie zaistnienia tych przesłanek spoczywa na wierzycielu jako podmiocie, który wywodzi z tego skutki prawne. Jednak przepisy prawa cywilnego wprowadzają domniemanie winy dłużnika w niewykonaniu lub nienależytym wykonaniu umowy. Co za tym idzie, to dłużnik powinien wykazać, że powstanie szkody nastąpiło na skutek okoliczności, za które odpowiedzialności nie ponosi. Odszkodowanie z tytułu niewykonania lub nienależytego wykonania umowy przysługuje wierzycielowi jedynie w granicach chronionego umową majątkowego interesu umownego.

Należy wskazać na specyficzne regulacje wewnątrzwiązkowe dotyczące naruszenia stabilności kontraktowej przez zawodnika lub klub sportowy jako strony umowy o profesjonalne uprawianie piłki nożnej. Do naruszenia stabilności kontraktowej przez zawodnika dojdzie w przypadku, gdy rozwiązanie umowy o profesjonalne uprawianie piłki nożnej nastąpi z jego winy. Także w przypadku, gdy zawodnik złoży bezpodstawne oświadczenie o jednostronnym rozwiązaniu umowy z winy klubu sportowego. Natomiast do naruszenia stabilności kontraktowej przez klub sportowy dojdzie w przypadku, gdy rozwiązanie umowy o profesjonalne uprawianie piłki nożnej nastąpi z jego winy. Poza tym w przypadku, gdy klub sportowy złoży bezpodstawne oświadczenie o jednostronnym rozwiązaniu umowy z winy zawodnika lub z przyczyn niezawinionych przez zawodnika.

Za naruszenie stabilności kontraktowej grożą zawodnikowi oraz klubowi sportowemu sankcje prawne, tj. sankcje sportowe oraz odpowiedzialność odszkodowawcza.

Możliwe sankcje sportowe dla zawodnika to: kara pieniężna w kwocie od 100 do 100 000 zł albo kara dyskwalifikacji w okresie od 3 do 12 miesięcy.

Natomiast w przypadku klubu sportowego możliwe sankcje sportowe to: kara pieniężna w kwocie od 1000 do 500 000 zł albo zakaz transferu do klubu sportowego na czas nie dłuższy niż 12 miesięcy albo kara ograniczenia możliwości uprawniania nowych zawodników na czas nie dłuższy niż 12 miesięcy.

Oprócz w/w sankcji sportowych zawodnik lub klub sportowy ponoszą odpowiedzialność odszkodowawczą w zakresie określonym w regulacjach wewnątrzwiązkowych. Należy zatem odpowiedzieć na pytanie, czy wskazana w tych

regulacjach odpowiedzialność odszkodowawcza wyłącza możliwość dochodzenia zapłaty odszkodowania na zasadach ogólnych wynikających z prawa cywilnego. W mojej ocenie na to wskazuje treść regulacji wewnętrznych. Jednak może prowadzić to do powstania uszczerbku po stronie wierzyciela. w takiej sytuacji powinno jednak dojść do oceny, czy poprzez zapłatę odszkodowania przewidzianego w Minimalnych wymaganiach doszło do naprawienia szkody powstałej z tytułu niewykonania lub nienależytego wykonania umowy o profesjonalne uprawianie piłki nożnej. Jeżeli szkoda wierzyciela jest większa niż odszkodowanie przewidziane w regulacjach wewnętrznych, powinien mieć on możliwość dochodzenia odszkodowania przewyższającego kwotę ustaloną na podstawie w/w regulacji.

W przypadku nienależytego wykonania umowy przez zawodnika ponosi on również odpowiedzialność dyscyplinarną. W związku z naruszeniem przez zawodnika reguł dyscyplinarnych określonych przez klub sportowy klub sportowy jako organ dyscyplinarny może nałożyć na zawodnika określone sankcje. Są to: ostrzeżenie, upomnienie, nagana, kara pieniężna do wysokości nieprzekraczającej trzykrotności wynagrodzenia indywidualnego zawodnika oraz kara odsunięcia zawodnika od zajęć z pierwszym zespołem lub przesunięcia zawodnika do zespołu rezerw na czas określony nie dłuższy niż 3 miesiące. W tym zakresie należy wskazać na nierówne traktowanie stron umowy o profesjonalne uprawianie piłki nożnej. Klubowi sportowemu zostały bowiem przyznane określone kompetencje władcze.

Spory wynikające z umowy o profesjonalne uprawianie piłki nożnej są rozstrzygane w ramach sądownictwa arbitrażowego. Zgodnie z postanowieniami Minimalnych wymagań wszelkie sprawy sporne dotyczące ważności, istnienia lub rozwiązania umowy o profesjonalne uprawianie piłki nożnej są rozstrzygane przez Izbę do Spraw Rozwiązywania Sporów Sportowych.

Piłkarski Sąd Polubowny jest natomiast powołany do rozpoznawania wszelkich sporów majątkowych lub sporów o prawa niemajątkowe, mogących być przedmiotem ugody, które powstały na tle uprawiania, organizacji, upowszechniania i rozwoju sportu piłki nożnej, których rozstrzygnięcie w trybie postępowania arbitrażowego przewidziane jest przez statuty i regulaminy FIFA, UEFA i PZPN. w szczególności dotyczyć to będzie spraw dotyczących zapłaty zaległego wynagrodzenia, premii na rzecz zawodnika itd.

W sytuacji, gdy mamy do czynienia z tzw. elementem „obcym”, właściwe do rozstrzygania sporów są organy FIFA, nawet pomimo stosownej klauzuli arbitrażowej. Wynika to z tego, że polskie organy „jurysdykcyjne” PZPN nie są uznawane za

niezależny sąd arbitrażowy przez FIFA. W mojej ocenie, największym wyzwaniem dla PZPN powinno być powołanie organu, który spełniałby wymogi niezależnego sądu arbitrażowego w rozumieniu regulacji FIFA. W szczególności, jeżeli chodzi o liczbę przedstawicieli zawodników w tym organie.

Ze względu na przymusowość arbitrażu w sporcie, najważniejszą kwestią jest zapewnienie podmiotom działającym w tej sferze realizacji podstawowych praw i wolności, w szczególności prawa do sądu. Tym bardziej, że za niepoddanie sporu w ramach arbitrażu sportowego, strony mogą ponieść odpowiedzialność dyscyplinarną. Dlatego też organizacje i związki sportowe powinny zadbać o to, aby konstytucyjne prawa stron umowy o profesjonalne uprawianie piłki nożnej mogły być przez nie realizowane.

Sądownictwo arbitrażowe w sporcie jest jedną z jego cech charakterystycznych. Wynika to z tego, że rozstrzygnięcie sporu przed sądem arbitrażowym jest przede wszystkim szybsze oraz tańsze od sporów prowadzonych przed sądem powszechnym. Ponadto specyfika sportu wymaga, aby sprawy z tego zakresu były rozstrzygane przez osoby posiadające zarówno wiedzę prawniczą, ale przede wszystkim wiedzę z zakresu sportu. Tylko dzięki uwzględnieniu charakterystyki działalności sportowej oraz zasad rządzących sportem możliwe jest wydanie sprawiedliwego i słusznego rozstrzygnięcia. Jednak specyfika sportu nie może uzasadniać ograniczenia lub pozbawienia podmiotów działających w sporcie realizacji przysługujących im praw.

Zakończenie

Sfera sporu korzysta z autonomii, która przejawia się zarówno w swobodzie zrzeszania się w ramach organizacji sportowych, a także ustanawiania reguł wewnątrzorganizacyjnych mających zastosowanie do ich członków. Organizacja sportu w Europie opiera się na modelu hierarchicznej struktury sportu. Zgodnie z tą koncepcją na danym szczeblu organizacji (ogólnoświatowym, kontynentalnym, krajowym) występuje jeden podmiot, który zarządza dyscypliną sportową. W przypadku piłki nożnej na szczycie piramidy strukturalnej stoi FIFA, następnie organizacje kontynentalne – w Europie UEFA, a dalej krajowe związki sportowe – PZPN, w których zrzeszone są kluby sportowe. Tak ukształtowana struktura pozwala na sprawne i jednorodne zarządzanie dyscypliną sportową.

Dzięki przyznanej autonomii, ale również dzięki swojej silnej pozycji ekonomicznej i społecznej organizacje i związki sportowe wykreowały swoisty odrębny porządek prawny obowiązujący wszystkich uczestników współzawodnictwa sportowego w danym sporcie. Regulują one dostęp do współzawodnictwa sportowego, określają status prawny osób działających w sporcie, ich prawa i obowiązki, a także zasady odpowiedzialności, w tym odpowiedzialności dyscyplinarnej. Ponadto stworzyły one swój system sądownictwa arbitrażowego, który w praktyce zajmuje się wszystkimi sporami sportowymi powstałymi w sektorze piłki nożnej. Jest to korzystne przede wszystkim z tego względu, że sprawy te muszą być rozstrzygane sprawnie i profesjonalnie. Sprawy sportu są na tyle specyficzne, że rozstrzyganie ich przez osoby o odpowiednich kompetencjach, znających specyfikę sportu, daje większą szansę na to, że rozstrzygnięcia te będą zapadać w krótkim czasie, a przede wszystkim będą sprawiedliwe. Należy jednak mieć przede wszystkim na względzie zapewnienie realizacji podmiotom działającym w sporcie przysługujących im konstytucyjnie praw, w tym prawa do sądu.

Na mocy u.s. polski związek sportowy otrzymał kompetencję wyłączną do ustanawiania reguł sportowych, organizacyjnych i dyscyplinarnych w danej dyscyplinie sportowej. Pomimo że u.s. nie odwołuje się wprost do regulacji wydawanych przez międzynarodowe organizacje sportowe, ale poprzez wprowadzenie obowiązku przynależności polskiego związku sportowego do międzynarodowej organizacji sportowej lub innej uznanej przez MKOl, niejako respektuje to, że międzynarodowe

organizacje sportowe również będą wpływać na kształt tych regulacji ustanawianych przez polskie związki sportowe.

W doktrynie prawa kwestią dość kontrowersyjną jest ustalenie charakteru prawnego regulacji wewnętrznych ustanawianych przez organizacje i związki sportowe. Tym bardziej że do ich przestrzegania są zobowiązani nie tylko ich członkowie (a więc krajowe związki sportowe, ewentualnie kluby sportowe), ale wszystkie podmioty uczestniczące w rywalizacji sportowej w danym sporcie, w szczególności zawodnicy.

Pozytywistyczne podejście do źródeł prawa pozostaje w tym zakresie bezsilne, bowiem co do zasady regulacje wewnętrzne wydawane przez organizacje i związki sportowe nie mają charakteru powszechnie obowiązującego. Zgodnie z katalogiem źródeł prawa zawartym w Konstytucji RP nie stanowią one źródła prawa powszechnie obowiązującego. Co za tym idzie, mają one jedynie charakter wewnętrzny. Jednak w mojej ocenie są to regulacje o szczególnym charakterze. Z jednej strony, wynika to z przyznanych polskiemu związkowi sportowemu określonych kompetencji wyłącznych. Z drugiej strony, ograniczona regulacja ustawowa spraw dotyczących sportu wynika z uznawanej przez ustawodawcę autonomii sportu. Sprawy sportu powinny być rozstrzygane przez pryzmat specyfiki sportu. Tak też w mojej ocenie należy interpretować przepisy prawa powszechnie obowiązującego.

Konieczność respektowania regulacji wewnętrznych ustanawianych przez polskie związki sportowe wynika z ogólnej kompetencji przyznanej sportowi do regulowania spraw dotyczących sportu we własnym zakresie. Jest to jedna z głównych zasad, które powinny być brane pod uwagę w sytuacji, gdy mamy do czynienia z kolizją przepisów. Specyfika sportu występuje, została ona ugruntowana w orzecznictwie TSUE, a co za tym idzie, powinna być respektowana przez ustawodawców oraz organy poszczególnych państw członkowskich.

Dlatego też coraz częściej w doktrynie prawa poszukuje się alternatywnych metod rozstrzygania kolizji prawnej pomiędzy określonymi normami, aby z jednej strony zapewnić przestrzeganie przepisów prawa, z drugiej strony respektować zasadę autonomii sportu i uwzględniać jego specyfikę. Pluralizm tak występujących porządków prawnych wymaga ważenia spornych interesów, argumentów, wartości celem wyłonienia normy, która w danej sytuacji powinna znaleźć zastosowanie.

Zgodnie z przepisami prawa cywilnego strony umowy o profesjonalne uprawianie piłki nożnej mogą ułożyć stosunek prawny według swego uznania, jedynie z pewnymi

ograniczeniami określonymi prawem, tj. w zakresie zgodności z ustawą, naturą stosunku prawnego oraz zasadami współżycia społecznego.

Regulacje wewnątrzwiązkowe określają w sposób szczegółowy tryb zawarcia umowy o profesjonalne uprawianie piłki nożnej, formę jej zawarcia, prawa i obowiązki przedkontraktowe oraz kontraktowe stron, sytuacje, w których umowa może zostać rozwiązana, a nawet podstawy i zakres odpowiedzialności z tytułu niewykonania lub nienależytego wykonania tej umowy.

Jednocześnie regulacje te przewidują, że postanowienia umowy o profesjonalne uprawianie piłki nożnej nie mogą być mniej korzystne niż określone przez regulacje wewnątrzwiązkowe. W mojej ocenie nie mają one na celu zapewnienia ochrony podmiotowej, tj. ochrony słabszej strony stosunku prawnego, ale mają charakter ochrony przedmiotowej, tj. ochrony współzawodnictwa sportowego. Regulacje te określają relacje na linii klub sportowy – zawodnik po to i w taki sposób, aby przeciwdziałać występowaniu sporów sportowych oraz wykluczyć niepewność co do istnienia danego stosunku prawnego. Nie mają co do zasady na celu ochrony jednej ze stron umowy o profesjonalne uprawianie piłki nożnej.

Powyższe prowadzi do ograniczenia zasady swobody umów przysługującej tym podmiotom jako stronom umowy o profesjonalne uprawianie piłki nożnej na podstawie przepisów prawa cywilnego. W mojej ocenie ograniczenia te nie mają jedynie charakteru faktycznego.

Uznano, że regulacje wewnątrzwiązkowe określające treść umowy o profesjonalne uprawianie piłki nożnej stanowią wzorce umowne. Należy przy tym wskazać, że skuteczność wzorca umowy wynika nie z porozumienia stron umowy, które postanawiają włączyć go do treści dokonywanej czynności prawnej, ale z ustawy. Co za tym idzie, przyjmuje się, że wzorzec umowy stanowi kwalifikowane oświadczenie woli jednej ze stron umowy, które po spełnieniu określonych przesłanek ustawowych, określonych w szczególności w art. 384 k.c., wiąże strony poza ich ustaleniami, podobnie jak zasady współżycia społecznego oraz ustalone zwyczaje.

W orzecznictwie dość jednolicie przyjmuje się, że umowa o profesjonalne uprawianie piłki nożnej jest umową nienazwaną o świadczenie usług, do której odpowiednie zastosowanie mają przepisy o zleceniu. W mojej ocenie można mówić o empirycznym typie umowy nienazwanej. Wykształciła się ona dzięki praktyce gospodarczej, występuje w niej wielokrotnie, wykazuje cechy swoiste, charakterystyczne

tylko dla niej, a także jej wzór, wykaz klauzul umownych został wskazany przez polski związek sportowy.

Należy wskazać, że regulacje ustanawiane przez organizacje i związki sportowe wyznaczają zarówno właściwość stosunku prawnego, jak również zasady współzycia społecznego oraz zwyczaje występujące wśród podmiotów działających w danym sporcie, które mają wpływ na treść stosunku prawnego powstałego pomiędzy klubem sportowym a zawodnikiem. Jeżeli bowiem umowy o profesjonalne uprawianie piłki nożnej mają podobną treść na całym świecie, wykazują określone cechy swoiste, to powinno to wyznaczać naturę takich stosunków. Oczywiście, odwołując się przy tym do właściwości stosunków zobowiązaniowych wynikających z prawa cywilnego. Ponadto określone regulacje mogą wyznaczać i kreować zasady współzycia społecznego oraz zwyczaje występujące wśród podmiotów działających w danym sporcie. W szczególności w odniesieniu do zasady fair play oraz zachowania współzawodnictwa sportowego.

Należy uznać, że tam, gdzie prawo cywilne przyznaje stronom umowy swobodę kształtowania jej treści, tam regulacje związkowe ją ograniczają, określając szczegółowo ich prawa i obowiązki. Nawet jeśli specyfika sportu powinna być uwzględniana, a z tego względu ogólne reguły powinny być przez polskie związki w tym zakresie ustanawiane, to jednak z tak przyznanej kompetencji nie powinno wynikać uprawnienie tych podmiotów do szczegółowego kształtowania praw i obowiązków podmiotów działających w sporcie. Taka kompetencja nie wynika z art. 13 u.s. W doktrynie pojawił się postulat dotyczący rozszerzenia kompetencji polskich związków sportowych o kompetencje normotwórcze. Takie stanowisko wzbudza kontrowersje. Po pierwsze z uwagi na to, że ustawodawca miałby przyznać określone kompetencje władcze podmiotowi prywatnemu. Po drugie, postulat dotyczący przyznania kompetencji prawotwórczych polskim związkom sportowym implikować będzie konieczność określenia ram prawnych takiej kompetencji oraz regulacji kształtujących status prawny podmiotów działających w sporcie na poziomie ustawowym. To wynika bowiem z konstytucyjnej zasady dotyczącej ograniczania praw i obowiązków podmiotów prawa jedynie poprzez akty normatywne o randze ustawowej. Ponadto powinny istnieć określone kompetencje nadzorcze w takim przypadku.

Należy podkreślić pozytywną rolę polskich związków sportowych, które poprzez swoje regulacje prowadzą do stypizowania określonych stosunków prawnych, co ułatwia obrót gospodarczy oraz zapewnia jego pewność. Jednak nie może to prowadzić do nadmiernego regulowania tych stosunków ponad to, co niezbędne. W tym zakresie

powinna bowiem wieść prymat zasada swobody umów, jako nadrzędna w kształtowaniu stosunków umownych, w tym pomiędzy stronami umowy o profesjonalne uprawianie piłki nożnej.

Uważam, że określone regulacje wewnątrzwiązkowe powinny być ustanawiane w sposób dyspozytywny, które będą pomocniczo stosowane w przypadku, gdy strony nie postanowią inaczej. To ułatwi obrót oraz zabezpieczy interesy stron w przypadku, gdy określone kwestie nie zostaną przez nie ukształtowane w umowie, pozwolą wypełnić powstałą w ten sposób lukę. Ponadto pozwoli uwzględnić to specyfikę sportu w ramach kształtowania stosunków prawnych pomiędzy podmiotami uczestniczącymi we współzawodnictwie sportowym.

Mając powyższe na uwadze, należy stwierdzić, że specyfika umowy o profesjonalne uprawianie sportu przejawia się w szczególności w: ograniczeniu zasady swobody umów przez regulacje wewnątrzwiązkowe, szczególnym charakterze kształtowania treści stosunku prawnego, konieczności rozpatrywania wykładni i skuteczności postanowień umowy w ramach dwóch reżimów „prawnych” oraz uwzględnienia w tym zakresie specyfiki sportu.

Profesjonalizacja i komercjalizacja sportu doprowadziła do tego, że kluby sportowe nie są jedynie podmiotami prowadzącymi działalność sportową, ale stają się prężnie rozwijającymi się przedsiębiorstwami, nakierowanymi na osiągnięcie zysku. Zgodnie z przepisami u.s. kluby sportowe powinny działać jako osoby prawne. Co za tym idzie, kluby sportowe powinny dobrać do swojej działalności odpowiednią formę organizacyjno-prawną. Z jednej strony tak, aby spełnić wymagania u.s., a z drugiej strony tak, aby skutecznie móc realizować postawione sobie cele. W szczególności należy pamiętać również o obowiązku działania w formie spółki kapitałowej w przypadku klubów sportowych występujących we współzawodnictwie sportowym w rozgrywkach ligowych. W związku z wprowadzeniem nowej spółki kapitałowej – prostej spółki akcyjnej – zasadne może być wprowadzenie nowelizacji u.s. poprzez wskazanie, że klub sportowy występujący w takiej lidze zawodowej może działać nie tylko w formie spółki z o.o. lub spółki akcyjnej, ale również prostej spółki akcyjnej. Kluby sportowe muszą wziąć pod uwagę wszelkie czynniki i otoczenie prawne, aby wybrać odpowiednią dla siebie formę działalności oraz dostosować ją do rozmiarów prowadzonej lub zamierzonej działalności. W szczególności chodzi tu o możliwość uzyskiwania dotacji celowych czy też działanie jako organizacja pożytku publicznego. Kluby sportowe powinny rozważyć prowadzenie działalności w formie grup kapitałowych, holdingów lub

spółek celowych. Powyższe może pomóc klubowi sportowemu w zakresie wypełniania ich zadań, przy jednoczesnym minimalizowaniu ryzyka prowadzonej działalności.

Profesjonalizacja sportu wykreowała odrębny zawód – zawodnika profesjonalnego, który posiada odpowiednie kompetencje, aby świadczyć usługi na rzecz klubu sportowego w formie umowy o profesjonalne uprawianie piłki nożnej. Jest to działalność wykonywana osobiście, bowiem najważniejsze w tym zakresie są umiejętności sportowe zawodnika. Jednak w związku z postępującą komercjalizacją sportu istotną kwestią jest również wizerunek zawodnika, składający się na tzw. wartość marketingową zawodnika. Jest ona również bardzo istotna i brana pod uwagę przez kluby sportowe w zakresie podjęcia decyzji co do skorzystania z usług danego zawodnika. Zawodnik piłki nożnej w mojej ocenie nie jest przedsiębiorcą, bowiem nie prowadzi działalności na własne ryzyko i w sposób zorganizowany. Podlega on wskazówkom i wytycznym klubu sportowego, czy też osób działających z jego upoważnienia, w szczególności sztabu trenerskiego. O ile zatem można zrozumieć chęć maksymalizacji zysków i minimalizacji kosztów związanych z prowadzeniem działalności przez kluby sportowe i zawodników, o tyle powinny one mieć również swoje uzasadnienie prawne.

Organizacje i związki sportowe starają się zapewnić równowagę stronom umowy o profesjonalne uprawianie piłki nożnej, jednak konieczność ważenia spornych interesów, jak również kierowanie się nadrzędnym celem, jakim jest rozwój piłki nożnej, w niektórych sytuacjach prowadzi do tego, że zawodnik pozostaje słabszą stroną stosunku prawnego. Należy przyjąć, że stosunek prawny pomiędzy klubem sportowym a zawodnikiem cechuje się nierównorzędnością. W szczególności dotyczy to możliwości stosowania przez klub sportowy szczególnych środków przymusu wobec zawodników wynikających z regulaminów dyscyplinarnych klubów sportowych. W tym zakresie występuje stosunek podporządkowania zawodnika klubowi sportowemu⁷⁵⁴. Ponadto nierównorzędność tych podmiotów kreują regulacje wewnątrzzwiązkowe, w szczególności z uwagi na brak równości w zakresie uprawnień do jednostronnego rozwiązania umowy o profesjonalne uprawianie piłki nożnej. Istotne znaczenie odgrywa w tym zakresie również siła ekonomiczna klubów sportowych w porównaniu do zawodnika. Należy również wskazać, że członkami polskiego związku sportowego są jedynie kluby sportowe, a to zwiększa prawdopodobieństwo przeforsowania swoich

⁷⁵⁴ A. Kijowski, *Sytuacja prawna sportowca wyczynowego*, Poznań 1984, s. 178.

interesów przez te podmioty. Dlatego też w Polsce, ale i na świecie, działają organizacje mające na celu ochronę praw zawodników piłki nożnej⁷⁵⁵.

Z uwagi na to, że zawodnika na gruncie przepisów prawa cywilnego nie można uznać co do zasady za konsumenta, nie będzie on podlegał ochronie przewidzianej dla konsumentów. Jednak jest on słabszą stroną stosunku prawnego w porównaniu do klubu sportowego. Należy zatem postulować, aby regulacje ustanawiane przez organizacje i związki sportowe w większym stopniu chroniły prawa zawodników jako słabszej strony stosunku prawnego. Regulacje wewnętrzne nie mogą istotnie ograniczać praw i wolności podmiotów działających w sporcie, muszą dbać o równowagę stron umowy o profesjonalne uprawianie piłki nożnej.

Jak wskazała Ewa Łętowska „każdy powinien śpiewać własną partię, stosowną do swej kompetencji i funkcji. Ale chodzi o to, by wszystkie organy władzy (...) i wszyscy aktorzy władzy publicznej kooperowali we wspólnym celu, którym jest promocja zasad państwa praca i praw człowieka”.

W sporcie występują naczelnne wartości, które są chronione przez regulacje ustanawiane przez organizacje i związki sportowe. W szczególności chodzi o zachowanie współzawodnictwa sportowego oraz zasad fair play. Pochodną zasady zapewnienia współzawodnictwa sportowego jest w szczególności system licencyjny, zasada stabilności kontraktowej, system transferowy i związany z nim system kompensacyjny obowiązujący w piłce nożnej. Do zasad fair play zalicza się przede wszystkim zakaz przekupstwa sportowego, przeciwdziałanie dopingowi w sporcie, przeciwdziałanie dyskryminacji w sporcie czy też zasady finansowego fair play.

W mojej ocenie zasada swobody umów przysługująca podmiotom cywilnoprawnym ulega znacznemu ograniczeniu w przypadku umowy o profesjonalne uprawianie piłki nożnej. Regulacje ustanawiane przez organizacje i związki sportowe wyznaczające w szczególności treść umowy o profesjonalne uprawianie piłki nożnej znacząco wpływają na prawa i obowiązki stron tej umowy, ograniczając tym samym przyznaną im przez przepisy prawa cywilnego swobodę. W wyniku poczynionych rozważań doszłam do wniosku, że regulacje te nie mają na celu co do zasady ochrony jednej ze stron umowy – klubu sportowego lub zawodnika, ale mają na celu ochronę szeroko pojmowanego współzawodnictwa sportowego w piłce nożnej. Św. Jan Paweł II powiedział, że ze wszystkich rzeczy nieważnych, najważniejsza jest piłka nożna. Ale czy

⁷⁵⁵ W Polsce działa Polski Związek Piłkarzy, na poziomie międzynarodowym FIFPro, tj. Międzynarodowa Federacja Piłkarzy Zawodowych.

od samej piłki nożnej i zachowania współzawodnictwa sportowego nie powinien być ważniejszy ten, kto w nią gra?

Bibliografia

1. Wykaz aktów prawnych

1.1. Akty prawa międzynarodowego:

1. Deklaracja Praw Człowieka i Obywatela z 26.8.1789 r., <http://libr.sejm.gov.pl>, data dostępu: 15.11.2018 r.
2. Konwencja o Ochronie Praw Człowieka i Podstawowych Wolności z 4.11.1950 r., tj. Dz.U. z 1993 r., Nr 61, poz. 284 z późn. zm.
3. Traktat o funkcjonowaniu Unii Europejskiej z 25.3.1957 r., wersja skonsolidowana, Dz.U.UE z 26.10.2012 r., Nr C 326/47 z późn. zm.
4. Traktat z Amsterdamu zmieniający Traktat o Unii Europejskiej, traktaty ustanawiające Wspólnoty Europejskie i niektóre związane z nimi akty (tzw. Traktat Amsterdamski) z 2.10.1997 r., Dz.U. z 2004 r., Nr 90, poz. 864/31 z późn. zm.
5. Traktat z Lizbony zmieniający Traktat o Unii Europejskiej i Traktat ustanawiający Wspólnotę Europejską z 13.12.2007 r., Dz.U. z 2009 r., Nr 203, poz. 1569 z późn. zm.
6. Rozporządzenie Parlamentu Europejskiego i Rady (WE) Nr 593/2008 z 17.6.2008 r. w sprawie prawa właściwego dla zobowiązań umownych (Rzym I), Dz.U.UE L Nr 177, s. 6 z późn. zm.
7. Rozporządzenie Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) 2016/679 z 27.4.2016 r. w sprawie ochrony osób fizycznych w związku z przetwarzaniem danych osobowych i w sprawie swobodnego przepływu takich danych oraz uchylenia dyrektywy 95/46/WE, tj. Dz.U.UE L 2016, poz. 119, s. 1 z późn. zm.
8. Dyrektywa Rady 89/48/EWG z 21.12.1988 r. w sprawie ogólnego systemu uznawania dyplomów ukończenia studiów wyższych, przyznawanych po ukończeniu kształcenia i szkolenia zawodowego trwających co najmniej trzy lata, Dz.U.WE z 24.1.1989 r., Nr L 19, s. 16 z późn. zm.
9. Dyrektywa Rady 92/51/EWG z 18.6.1992 r. w sprawie drugiego ogólnego uznawania kształcenia i szkolenia zawodowego uzupełniająca dyrektywę 89/48/EWG, Dz.U.WE z 24.7.1992 r., Nr L 209, s. 25 z późn. zm.
10. Dyrektywa Rady 99/42/EC z 7.6.1999 r. ustanawiająca procedurę uznawania kwalifikacji w zakresie działalności zawodowych, objętych dyrektywami w sprawie liberalizacji i środków przejściowych oraz uzupełniająca ogólne

systemy uznawania kwalifikacji, Dz.U.WE z 31.7.1999 r., Nr L 201, s. 77 z późn. zm.

11. Dyrektywa 2005/36/WE Parlamentu Europejskiego i Rady z 7.9.2005 r. w sprawie uznawania kwalifikacji zawodowych, Dz.U.UE z 30.9.2005 r., Nr L 255, s. 22 z późn. zm.
12. Biała Księga Komisji Wspólnot Europejskich z 11.7.2007 r. na temat sportu, KOM(2007)391, <http://eur-lex.europa.eu>, data dostępu: 11.11.2017 r.
13. The European Model of Sport, <http://www.bso.or.at>, data dostępu: 11.11.2017 r.
14. Konkluzje Rady Europejskiej z posiedzenia w dniach 7–9.12.2000 r. w Nicei, Załącznik IV, Deklaracja w sprawie szczególnego charakteru sportu oraz jego funkcji społecznej w Europie, SN 400/00 ADD1 REV1 + ADD1 REV2.
15. Konkluzje Rady i przedstawicieli rządów państw członkowskich zebranych w Radzie na temat sportu jako siły napędowej innowacji i wzrostu gospodarczego, Dz.U.UE z 5.12.2014 r., Nr C 436/2 z późn. zm.

1.2. Akty prawa krajowego:

1. Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej z 2.4.1997 r., tj. Dz.U. z 2009 r., Nr 114, poz. 946 z późn. zm.
2. Ustawa z 25.2.1964 r. Kodeks rodzinny i opiekuńczy, tj. Dz.U. z 2019 r., poz. 2086 z późn. zm.
3. Ustawa z 23.4.1964 r. Kodeks cywilny, tj. Dz.U. z 2019 r., poz. 1495 z późn. zm.
4. Ustawa z 17.11.1964 r. Kodeks postępowania cywilnego, tj. Dz.U. z 2019 r., poz. 2128 z późn. zm.
5. Ustawa z 26.6.1974 r. Kodeks pracy, tj. Dz.U. z 2019 r., poz. 1495 z późn. zm.
6. Ustawa z 6.7.1982 r. o radcach prawnych, tj. Dz.U. z 2019 r., poz. 2020 z późn. zm.
7. Ustawa z 16.9.1982 r. Prawo spółdzielcze, tj. Dz.U. z 2019 r., poz. 1100 z późn. zm.
8. Ustawa z 26.10.1982 r. o wychowaniu w trzeźwości i przeciwdziałaniu alkoholizmowi, tj. Dz.U. z 2019 r., poz. 2277 z późn. zm.
9. Ustawa z 6.4.1984 r. o fundacjach, tj. Dz.U. z 2018 r., poz. 1491 z późn. zm.
10. Ustawa z 3.7.1984 r. o kulturze fizycznej, Dz.U. 1984, Nr 34, poz. 181 z późn. zm.

11. Ustawa z 7.4.1989 r. Prawo o stowarzyszeniach, tj. Dz.U. z 2019 r., poz. 713 z późn. zm.
12. Ustawa z 26.7.1991 r. o podatku dochodowym od osób fizycznych, tj. Dz.U. z 2019 r., poz. 2020 z późn. zm.
13. Ustawa z 16.4.1993 r. o zwalczaniu nieuczciwej konkurencji, tj. Dz.U. z 2019 r., poz. 1649 z późn. zm.
14. Ustawa z 4.2.1994 r. o prawie autorskim i prawach pokrewnych, tj. Dz.U. z 2019 r., poz. 1231 z późn. zm.
15. Ustawa z 20.8.1997 r. o Krajowym Rejestrze Sądowym, tj. Dz.U. z 2019 r., poz. 1798 z późn. zm.
16. Ustawa z 7.10.1999 r. o języku polskim, tj. Dz.U. z 2019 r., poz. 1480 z późn. zm.
17. Ustawa z 18.1.1996 r. o kulturze fizycznej, tj. Dz.U. z 1996 r., Nr 226, poz. 1809 z późn. zm.
18. Ustawa z 6.6.1997 r. Kodeks karny, tj. Dz. U. z 2019 r., poz. 2128 z późn. zm.
19. Ustawa z 4.11.1999 r. o zmianie ustawy o kulturze fizycznej, Dz.U. z 1999 r., Nr 96, poz. 1106 z późn. zm.
20. Ustawa z 15.9.2000 r. Kodeks spółek handlowych, tj. Dz.U. z 2019 r., poz. 1798 z późn. zm.
21. Ustawa z 23.2.2003 r. Prawo upadłościowe, tj. Dz.U. z 2019 r., poz. 2089 z późn. zm.
22. Ustawa z 24.4.2003 r. o działalności pożytku publicznego i wolontariacie, tj. Dz.U. z 2019 r., poz. 2020 z późn. zm.
23. Ustawa z 20.4.2004 r. o promocji zatrudnienia i instytucjach rynku pracy, tj. Dz.U. z 2019 r., poz. 1818 z późn. zm.
24. Ustawa z 29.7.2005 r. o przeciwdziałaniu narkomanii, tj. Dz.U. z 2019 r., poz. 1818 z późn. zm.
25. Ustawa z 29.7.2005 r. o sporcie kwalifikowanym, tj. Dz.U. z 2007 r., Nr 171, poz. 1208 z późn. zm.
26. Ustawa z 25.6.2010 r. o sporcie, tj. Dz.U. z 2019 r., poz. 1495 z późn. zm.
27. Ustawa z 12.12.2013 r. o cudzoziemcach, tj. Dz.U. z 2019 r., poz. 622 z późn. zm.
28. Ustawa z 15.5.2015 r. Prawo restrukturyzacyjne, tj. Dz.U. z 2019 r., poz. 2217 z późn. zm.

29. Ustawa z 21.4.2017 r. o zwalczaniu dopingu w sporcie, tj. Dz.U. z 2019 r., poz. 1872 z późn. zm.
30. Ustawa z 20.7.2017 r. o zmianie ustawy o sporcie oraz ustawy o ujawnianiu informacji o dokumentach organów bezpieczeństwa z lat 1944-1990 oraz treści tych dokumentów, Dz.U. z 2017 r., poz. 1600 z późn. zm.
31. Ustawa z 6.3.2018 r. Prawo przedsiębiorców, tj. Dz.U. z 2019 r., poz. 1495 z późn. zm.
32. Ustawa z 19.7.2019 r. o zmianie ustawy – Kodeks spółek handlowych oraz niektórych innych ustaw, tj. Dz.U. z 2019 r., poz. 2020 z późn. zm.
33. Rozporządzenie Ministra Zdrowia z 14.4.2011 r. w sprawie trybu orzekania o zdolności do uprawiania danego sportu przez dzieci i młodzież do ukończenia 21. roku życia oraz przez zawodników pomiędzy 21. a 23. rokiem życia, Dz.U. z 2011 r., Nr 88, poz. 500 z późn. zm.

1.3. Regulacje związkowe:

1. Code of Sports – related Arbitration z 1.1.2019 r., https://www.tas-cas.org/fileadmin/user_upload/Code_2019__en_.pdf, data dostępu: 10.01.2020 r.
2. FIFA Statutes, czerwiec 2015, www.fifa.com, data dostępu: 20.12.2018 r.
3. Karta Olimpijska obowiązująca od dnia 9.9.2013 r., <http://www.olimpijski.pl>, data dostępu 20.12.2018 r.
4. Podręcznik licencyjny dla klubów Ekstraklasy na sezon 2018/2019 i następne opracowany przez Polski Związek Piłki Nożnej, www.pzpn.pl; data dostępu: 15.10.2019 r.
5. Regulamin dyscyplinarny Polskiego Związku Piłki Nożnej, www.pzpn.pl/dokumenty; data dostępu: 15.2.2019 r.
6. Regulations on the Status and Transfer of Players, FIFA, <https://resources.fifa.com>; data dostępu: 20.2.2019 r.
7. Statut Polskiego Komitetu Olimpijskiego, tj. uchwalony na Walnym Zgromadzeniu PKOl w dniu 25.4.2019 r., <https://www.olimpijski.pl>, data dostępu: 15.10.2019 r.
8. Statut Polskiego Związku Piłki Nożnej, <https://www.pzpn.pl/dokumenty>, data dostępu: 21.12.2018 r.

9. UEFA Statutes. Rules of Procedure of UEFA Congress, Regulations governing the Implementation of UEFA Statutes, czerwiec 2017, www.uefa.com, data dostępu: 21.12.2018 r.
10. Uchwała nr I/3 z dnia 16.1.2013 r. Zarządu Polskiego Związku Piłki Nożnej w sprawie przyjęcia Regulaminu działania Izby ds. Rozwiązywania Sporów Sportowych z późn. zm., www.pzpn.pl/dokumenty; data dostępu: 30.1.2019 r.
11. Uchwała nr V/88 z 23.5.2018 r. Zarządu Polskiego Związku Piłki Nożnej w sprawie określenia zasad ustalania ekwiwalentu za wyszkolenie zawodników z późn. zm., www.pzpn.pl/dokumenty, data dostępu: 15.11.2019 r.
12. Uchwała nr III/42 z dnia 27.3.2017 r. Zarządu Polskiego Związku Piłki Nożnej w sprawie współpracy z pośrednikami transakcyjnymi z późn. zm., www.pzpn.pl/dokumenty, data dostępu: 30.01.2019 r.
13. Uchwała nr III/54 z dnia 27.3.2015 r. Zarządu Polskiego Związku Piłki Nożnej – Minimalne Wymagania dla standardowych kontraktów zawodników w sektorze zawodowej piłki nożnej, www.pzpn.pl/dokumenty, data dostępu: 10.1.2019 r.
14. Uchwała nr III/68 z dnia 9.12.2016 r. Zarządu Polskiego Związku Piłki Nożnej w sprawie przyjęcia Regulaminu Piłkarskiego Sądu Polubownego, www.pzpn.pl/dokumenty, data dostępu: 30.1.2019 r.
15. Uchwała nr V/79 z dnia 26.5.2014 r. Zarządu Polskiego Związku Piłki Nożnej w sprawie szczegółowych zasad uprawniania zawodników do klubów i i II ligi na sezon 2014/2015 i następne z późn. zm., www.pzpn.pl/dokumenty, data dostępu: 1.2.2019 r.
16. Uchwała nr VIII/124 z dnia 14.7.2015 r. Zarządu Polskiego Związku Piłki Nożnej w sprawie statusu zawodników oraz zmian przynależności klubowej, tj. U. nr VIII/124 z 14.07.2015 zm. U. nr VI/94 z 16.06.2017, www.pzpn.pl/dokumenty; data dostępu: 12.10.2017 r.
17. Uchwała nr XII/194 z 11.12.2015 r. Zarządu Polskiego Związku Piłki Nożnej o członkostwie z późn. zm., www.pzpn.pl/dokumenty; data dostępu: 15.09.2017 r.

2. Literatura

2.1. Pozycje książkowe:

1. *Adreff W., Szymanski S.* (red.), *Handbook on the Economics of Sport*, Northampton 2006.

2. *Aslanowicz M.*, Spółka partnerska, Warszawa 2004.
3. *Babczuk A.* (red.), Finansowanie sportu przez samorząd terytorialny, Warszawa 2013.
4. *Babyak V.*, Samorząd zawodowy jako forma reglamentacji wykonywania zawodu zaufania publicznego (w:) Wolność działalności gospodarczej i jej ograniczenia. Problematyka prawna i aksjologiczna (red. *M. Karpiuk*), Warszawa 2011.
5. *Badura M., Basiński H., Kałużny G., Wojcieszak M.*, Ustawa o sporcie. Komentarz, Warszawa 2011.
6. *Banaszak B.*, Prawo konstytucyjne, Warszawa 2015.
7. *Batorski J., Perechuda I.* (red.), Menedżer wobec przedsięwzięć sportowych. Młodzi o sporcie 2018, Kraków 2018.
8. *Bącznyk J.*, Prawne aspekty działalności gospodarczej w ruchu sportowym, Katowice, Warszawa 2018.
9. *Bierć A.*, Zarys prawa prywatnego. Część ogólna, Warszawa 2018.
10. *Biliński M., Jaś-Nowopolska M., Zinkiewicz O.*, Arbitraż sportowy, Warszawa 2019.
11. *Biliński M.* (red.), Prawne aspekty funkcjonowania federacji sportowych, Kraków 2014.
12. *Blackshaw I.S.*, Sports Marketing Agreements: Legal, Fiscal and Practical Aspects, Hague 2012.
13. *Bogusz B., Cygan A., Szyszczak E.*, The Regulation of Sport in the European Union, Cheltenham 2007.
14. *Borysiuk Z., Kostorz J.* (red.), Fair play w sporcie, edukacji i życiu. Olimpiada wiedzy i wartości w sporcie, Opole 2017.
15. *Brodecki Z., Koncewicz T.T.*, „Wspólnotowa rozumność” w Trybunale Sprawiedliwości Wspólnot Europejskich (w:) Rozumność rozumowań prawniczych (red. *M. Wyrzykowski*), Warszawa 2008.
16. *Brzeźniak M.*, Budowanie świadomości marki w klubie sportowym, Gdańsk 2017.
17. *Brzozowski A., Jastrzębski J., Kaliński M., Skowrońska–Bocian E.*, Zobowiązania. Część ogólna, Warszawa 2019.
18. *Brzozowski A., Kocot W.J., Skowrońska–Bocian E.* (red.), Prawo cywilne. Część ogólna, Warszawa 2015.
19. *Brzozowski A., Saffjan M., Skowrońska E.* pod kier. *W. Czachórskiego*, Zobowiązania. Zarys wykładu, Warszawa 2009.

20. *Budniak – Rogala A.*, Charakter prawny zapisu na sąd polubowny w postępowaniu cywilnym, Wrocław 2015.
21. *Buy F., Marmayou J.M., Poracchia D., Rizzo F.*, Droit du sport, Paris 2009.
22. *Cajsel W.*, Podstawy prawne zatrudniania zawodników profesjonalnych, Toruń 2004.
23. *Cajsel W.*, Ustawa o sporcie. Komentarz, Warszawa 2011.
24. *Cajsel W.*, Ustawa o sporcie kwalifikowanym. Komentarz, Warszawa 2006.
25. *Cempura A., Kasolik A.*, Metodyka sporządzania umów gospodarczych, Warszawa 2016.
26. *Chauvin T., Stawecki T., Winczorek P.*, Wstęp do prawoznawstwa, Warszawa 2019.
27. *Chmaj M.*, Wolność zrzeszania się w Polsce, Warszawa 2008.
28. *Ciszewski J.* (red.), Kodeks cywilny. Komentarz, Wyd. II, Warszawa 2014.
29. *Ciszewski J., Nazaruk P.*, Kodeks cywilny. Komentarz, Warszawa 2019.
30. *Czarny P., Naleziński B.*, Wolność zrzeszania się (w:) Prawa i wolności obywatelskie w Konstytucji RP (red. *B. Banaszak, A. Preisner*), Warszawa 2002.
31. *Czuryk M.*, Samorząd zawodowy jako forma decentralizacji na przykładzie samorządu zawodów medycznych (w:) Prawne i aksjologiczne aspekty służby publicznej (red. *K. Miaskowska–Daszkiewicz, M. Mazuryk*), Lublin – Warszawa 2010.
32. *De Oliveira L.V.P.*, Lex sportiva as the contractual governing law, The International Sports Law Journal 2017, Vol. 17.
33. *Dębski R.* (red.), System Prawa Karnego. Nauka o przestępstwie. Zasady odpowiedzialności, t. III, Warszawa 2017.
34. *Dziubiński Z., Rymarczyk P.*, Kultura fizyczna a globalizacja, Warszawa 2010.
35. *Flisak D.* (red.), Prawo autorskie i prawa pokrewne. Komentarz, Warszawa 2015.
36. *Florek L.* (red.), Kodeks pracy. Komentarz, Warszawa 2017.
37. *Foster K.*, Alternative Models of Regulation of Global Sport, (w:) The Global Politics of Sport (red. *L. Allison*), Londyn 2005.
38. *Foster K.*, Developments in Sporting Law (w:) The Changing Politics of Sport (red. *L. Allison*), Manchester 1993.
39. *Fundowicz S.*, Prawo sportowe, Warszawa 2013.
40. *Gardiner S.* (red.), Sports law, London 2006.

41. *Garlicki L., Zubik M.* (red.), *Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej. Komentarz.* T. II, wyd. II, Warszawa 2016.
42. *Gardocka T., Jagiello D.* (red.), *Problemy prawne na styku sportu i medycyny,* Warszawa 2015.
43. *Gawlik B.,* *Procedura zawierania umowy na tle ogólnych przepisów kodeksu cywilnego (art. 66-72 KC),* Kraków 1978.
44. *Geey D.,* *Umowa stoi. Tajemnice piłkarskich kontraktów i wielomilionowych transferów w Premier League (tłum. B. Salbut),* Kraków 2019.
45. *Gniatowski M.* (red.), *Ustawa o sporcie. Komentarz,* Wrocław 2011.
46. *Gniewek E., Machnikowski P.* (red.), *Kodeks cywilny. Komentarz,* Warszawa 2017.
47. *Gniewek E., Machnikowski P.* (red.), *Zarys prawa cywilnego,* Warszawa 2018.
48. *Góralczyk W., Sawicki S.,* *Prawo międzynarodowe publiczne w zarysie,* Warszawa 2013.
49. *Grabowski A.,* *Przedsiębiorstwa sportowe w gospodarce rynkowej,* Warszawa 2013.
50. *Gudowski J.* (red.), *Kodeks cywilny. Komentarz. Zobowiązania, t. III, cz. 1,* Warszawa 2013.
51. *Gutowski M.,* *Bezskuteczność czynności prawnej,* Warszawa 2017.
52. *Gutowski M.* (red.), *Kodeks cywilny. Komentarz, t. I,* Warszawa 2016.
53. *Gutowski M.,* *Umowa opcji,* Kraków 2003.
54. *Habdas M., Fras M.* (red.), *Kodeks cywilny. Komentarz. Zobowiązania. Część szczególna, t. V,* Warszawa 2019.
55. *Habryn – Chojnacka E.,* *Zasada swobody umów. Komentarz praktyczny, Lex.*
56. *Halgreen L.,* *European Sports Law: a comparative analysis of the European and American Models of Sport,* Kopenhagen 2004.
57. *Jabłoński A.,* *Ubezpieczenie społeczne sportowców (w:) Księga dla naszych kolegów. Prace prawnicze poświęcone pamięci doktora Andrzeja Ciska, doktora Zygmunta Masternaka i doktora Marka Zagrosika (red. J. Mazurkiewicz),* Wrocław 2013.
58. *Jaworski Z.,* *Sport z dystansu. Fakty i refleksje,* Warszawa 2015.
59. *Józwiak P.,* *Odpowiedzialność dyscyplinarna w sporcie,* Poznań 2014.
60. *Kaliński M., Koszowski M.* (red.), *Prawo sportowe i turystyczne – między regulacją a deregulacją,* Kraków 2011.

61. *Katner W.J.*, Prawo działalności gospodarczej. Komentarz. Orzecznictwo. Piśmiennictwo, Warszawa 2003.
62. *Katner W.J.* (red.), Prawo zobowiązań – umowy nienazwane, Warszawa 2018.
63. *Kijowski A.* (red.), Status prawny sportowców, Poznań 2001.
64. *Kijowski A.*, Sytuacja prawna sportowca wyczynowego, Poznań 1984.
65. *Klisiński J.*, Profesjonalizacja i profesjonaliści w zarządzaniu sportem, Częstochowa 2000.
66. *Koch A.*, Status prawny sportowej spółki akcyjnej, (w:) Status prawny polskich klubów i związków sportowych (red. *A.J. Szwarz*), Poznań 2000.
67. *Kocot W.J.*, Odpowiedzialność przedkontraktowa, Warszawa 2013.
68. *Kołaczkowski B.*, *Sidi Diallo B.*, Kształtowanie się regulacji prawnej zrzeszeń sportowych. Wybrane aspekty krajowe i prawnomiędzynarodowe, Poznań 2016.
69. *Kopczyk R.*, Zakaz dyskryminacji w sporcie w prawie Unii Europejskiej, Warszawa 2013.
70. *Kosiewicz J.*, *Bany P.*, *Piątkowska M.*, *Żyśko J.*, Nauki społeczne wobec sportu współczesnego, Warszawa 2010.
71. *Kosiewicz J.*, *Obodyński K.* (red.), Sports Involvement in Changing Europe, Rzeszów 2004.
72. *Kosiewicz J.* (red.), Społeczne i kulturowe wartości sportu, Warszawa 2007.
73. *Kosikowski C.*, Publiczne prawo gospodarcze Polski i Unii Europejskiej, Warszawa 2010.
74. *Kozieł G.* (red.), Prawo przedsiębiorców. Przepisy wprowadzające do Konstytucji Biznesu, Warszawa 2019.
75. *Krawczyk Z.*, Sport w zmieniającej się Europie (w:) Sport. Kultura. Społeczeństwo. Księga pamiątkowa w 75-lecie urodzin Profesora Zbigniewa Krawczyka (red. *J. Kosiewicz*), Warszawa 2006.
76. *Król K.*, Finansowanie społecznościowe jako źródło finansowania przedsiębiorstw w Polsce, Poznań 2011.
77. *Krześniak E.J.*, Kluby i organizacje sportowe w prawie polskim na tle rozwiązań zagranicznych, Warszawa 2016.
78. *Krześniak E.J.*, Spółka partnerska ze szczególnym uwzględnieniem spółek adwokatów i radców prawnych, Kraków 2002.
79. *Kubot Z.*, Statusy zatrudnienia sportowców profesjonalnych (w:) System prawa pracy. Zatrudnienie niepracownicze, t. VII (red. *K. Baran*), Warszawa 2015.

80. *Kubsik S.*, Przedkontraktowa odpowiedzialność odszkodowawcza z tytułu nieuczciwych negocjacji, Warszawa 2015.
81. *Kuźniak B., Marcinko M.*, Organizacje pozarządowe, Warszawa 2008.
82. *Leciak M.* (red.), Leksykon prawa sportowego. 100 podstawowych pojęć, Warszawa 2017.
83. *Leciak M.* (red.), Odpowiedzialność dyscyplinarna w sporcie – aktualne problemy prawne, Toruń 2016.
84. *Lewis A., Taylor J.*, Sport: Law and Practice, London 2014.
85. *Lipowski W.*, Historia sportu, Warszawa 2012.
86. *Litwiński P.* (red.), Rozporządzenie UE w sprawie ochrony osób fizycznych w związku z przetwarzaniem danych osobowych i swobodnym przepływem takich danych. Komentarz, Warszawa 2017.
87. *Łętowska E.*, Prawo umów konsumenckich, Warszawa 2002.
88. *Łętowska E.* (red.), System Prawa Prywatnego. Prawo zobowiązań – część ogólna, t. V, Warszawa 2013.
89. *Łolik M.*, Współczesne prawo kontraktów – wybrane zagadnienia, Warszawa 2014.
90. *Łuczak M.*, Zjawisko korupcji w sporcie (w:) Korupcja w sporcie (red. *A.J. Szwarc*), Poznań 2008.
91. *Machnikowski P.*, Swoboda umów według art. 353¹ KC. Konstrukcja prawna, Warszawa 2005.
92. *Machnikowski P.*, Uprawnienia kształtujące w zobowiązaniowych stosunkach umownych (w:) o źródłach i elementach stosunków cywilnoprawnych. Księga pamiątkowa ku czci prof. Alfreda Kleina (red. *E. Gniewek*), Kraków 2000.
93. *Malinowska I.*, Ochrona praw i wolności w Polsce, Warszawa 2009.
94. *Mańczyk P.*, Prawnofinansowe aspekty działalności sportowej, Szczecin 2016.
95. *Moore C.*, Sports Law and Litigation, Hertfordshire 2000.
96. *Morawski L.*, Główne problemy współczesnej filozofii prawa, Warszawa 2003.
97. *Mosz J.*, Sport w przestrzeni kulturowej (w:) Społeczne i kulturowe aspekty sportu (red. *J. Kosiewicz, M. Piątkowska*), Warszawa 2011.
98. *Mróz T., Stec M.* (red.), Prawo gospodarcze prywatne, Warszawa 2016.
99. *Niedośpiał M.*, Swoboda umów. Synteza, Warszawa 2012.

100. *Nowocień J.*, Zasada fair play źródłem wartości moralnych w wychowaniu poprzez sport (w:) Fair play w sporcie i Olimpiźmie. Szansa czy utopia (red. *Z. Żukowska, R. Żukowski*), Warszawa 2010.
101. *Olejniczak A.*, o ochronie poufności negocjacji w świetle art. 72¹ kodeksu cywilnego (w:) w kierunku europeizacji prawa prywatnego. Księga pamiątkowa dedykowana Profesorowi Jerzemu Rajskiemu (red. *A. Brzozowski, W. Kocot, K. Michałowska*), Warszawa 2007.
102. *Olejniczak A.* (red.), System Prawa Prywatnego. Prawo zobowiązań – część ogólna, Warszawa 2018.
103. *Osiejewicz J.*, Harmonizacja prawa państw członkowskich Unii Europejskiej, Warszawa 2016.
104. *Osterloff W. K.*, Historia sportu, Warszawa 1976.
105. *Parrish R.*, Sports law and policy in the European Union, Manchester 2003.
106. *Parish R., Miettinen S.*, The sporting exception in European Union Law, Haga 2008.
107. *Pawelec S.*, Ochrona tajemnicy przedsiębiorstwa w prawie karnym materialnym i procesowym, Warszawa 2015.
108. *Pawlak G.*, Sport w strategiach CSR przedsiębiorstw. Wybrane aspekty komunikacji z interesariuszami (w:) Zmiany medialne i komunikacyjne. Media. Wizerunek. Biznes, t. II (red. *K. Kopecka–Piech*), Gdańsk 2015.
109. *Pawłowski R.*, Kultura fizyczna w perspektywie polskiego prawa, Kielce 2017.
110. *Pietrzykowski K.* (red.), Kodeks cywilny. Komentarz do art. 1-449¹⁰ t. I, Warszawa 2018.
111. *Pietrzykowski K.* (red.), Kodeks cywilny. Komentarz, t. II, Warszawa 2018.
112. *Podkowiak J.*, Wolność umów i jej ograniczanie w świetle Konstytucji RP, Warszawa 2015.
113. *Porębiński M.*, Umowa pośrednictwa transakcyjnego w piłce nożnej na gruncie przepisów Polskiego Związku Piłki Nożnej oraz Kodeksu Cywilnego, Warszawa 2018, niepubl.
114. *Promińska U.*, Spółka partnerska (red. nauk. *A. Kidyba*), Warszawa 2013.
115. *Prutis S.*, Instytucje podstawowe prawa prywatnego (w opozycji do regulacji prawa publicznego), Białystok 2018.
116. *Pyziół–Szafnicka M., Księżak P.*, Kodeks cywilny. Część ogólna, Warszawa 2014.

117. *Radke H.*, Prawo międzynarodowych organizacji sportowych a prawo krajowe, (w:) *Pluralizm prawny: Tradycja, transformacje, wyzwania* (red. *D. Bunikowski, K. Dobrzeński*), Toruń 2009.
118. *Radwański Z., Olejniczak A.*, System Prawa Prywatnego. Prawo cywilne – część ogólna, t. II, Warszawa 2019.
119. *Radwański Z.*, Teoria umów, Warszawa 1977.
120. *Radwański Z.*, Wykładnia oświadczeń woli składanych indywidualnym adresatom, Warszawa 1992.
121. *Radwański Z., Olejniczak A.*, Zobowiązania – część ogólna, Warszawa 2015.
122. *Radwański Z., Panowicz–Lipska J.*, Zobowiązania – część szczegółowa, Warszawa 2019.
123. *Rajski J., Kocot W.J., Zaradkiewicz K.*, Prawo kontraktów handlowych, Warszawa 2007.
124. *Rajski J., Kocot W.J., Zaradkiewicz K.*, Prawo o kontraktach w obrocie gospodarczym, Warszawa 2002.
125. *Rischka–Słowik B.*, Konstytucja sportu w Unii Europejskiej, Warszawa 2014.
126. *Ronikier A.*, Sport i rekreacja w zjednoczonej Europie (w:) *Kultura fizyczna w społeczeństwie nowoczesnym* (red. *Z. Dziubiński, K.W. Jankowski*), Warszawa 2009.
127. *Rzucidło J.*, Zasada pierwszeństwa prawa unijnego w orzecznictwie Sądu Najwyższego i sądów powszechnych (w:) *Zasada pierwszeństwa prawa Unii Europejskiej w praktyce działania organów władzy publicznej RP* (red. *M. Jabłoński, S. Jarosz–Żukowska*), Wrocław 2015.
128. *Sacks D.*, Encyklopedia świata starożytnych Greków, Warszawa 2001.
129. *Safjan M.*, Pojęcie i funkcje zasad prawa prywatnego (w:) w kierunku europeizacji prawa prywatnego. Księga pamiątkowa dedykowana Profesorowi Jerzemu Rajskiemu (red. *A. Kinos*), Warszawa 2007.
130. *Safjan M.*, Refleksje o roli zwyczaju (w:) *Prawo prywatne czasu przemian. Księga pamiątkowa dedykowana Profesorowi Stanisławowi Sołtysińskiemu* (red. *A. Nowicka*), Poznań 2005.
131. *Safjan M.* (red.), System Prawa Prywatnego, Prawo cywilne – część ogólna, t. I, Warszawa 2012.
132. *Sahaj T.*, Doping. Koń trojański współczesnego sportu (w:) *Aksjologia sportu* (red. *Z. Dziubiński*), Warszawa 2001.

133. *Sekot A., Charwat M., Sport Mobility in the Context of Globalization (w:) Physical Activity in Integrating Europe (red. J. Kosiewicz, L. Jaczynowski), Warszawa 2004.*
134. *Siemion K., Dziecko jako podmiot działający w sporcie – wybrane aspekty prawne (w:) Prawa dziecka – perspektywa prywatnoprawna i społeczna (red. D. Jaroszevska-Choraś, A. Kilińska-Pękacz, A. Wedel-Domaradzka), Gdańsk 2018.*
135. *Siwek-Ślusarek A., Komentarz do art. 165 (w:) Traktat o funkcjonowaniu Unii Europejskiej. Komentarz. Tom II (red. K. Kowalik-Bańczyk, M. Szwarz-Kuczer, red. nauk. A. Wróbel), Warszawa 2012.*
136. *Sloane P.J., European model of sport (w:) Handbook on the Economics of Sport (red. W. Andreff, S. Szymanski), Cheltenham 2006.*
137. *Ślawicki P., Negocjacje jako sposób zawarcia umowy, Warszawa 2018.*
138. *Smith A., Westerbeek H., The Sport Business Future, Hampshire 2004.*
139. *Sporek T., Sponsoring sportu w warunkach globalizacji. Dylematy i wyzwania, Warszawa 2007.*
140. *Staszczuk P., Ustawa o fundacjach. Komentarz praktyczny, Warszawa 2015.*
141. *Stec M. (red.), System Prawa Handlowego. Prawo umów handlowych, t. V, Warszawa 2017.*
142. *Stelmachowski A., Zarys teorii prawa cywilnego, Warszawa 1998.*
143. *Stępień-Zalucka B. (red.), Prawnoekonomiczne aspekty sportu – regulacje prawne a efektywność działalności sportowej, Rzeszów 2019.*
144. *Stępień-Zalucka B. (red.), Wybrane prawne i ekonomiczne uwarunkowania sportu, Rzeszów 2018.*
145. *Strugała R. (red.), Wykładnia umów. Standardowe klauzule umowne. Komentarz praktyczny z przeglądem orzecznictwa. Wzory umów, Warszawa 2016.*
146. *Suski P., Stowarzyszenia i fundacje, Warszawa 2018.*
147. *Sznajder A., Marketing sportu, Warszawa 2012.*
148. *Szostak R., o potrzebie usprawnienia kodeksowej regulacji umów o świadczenie usług na warunkach zlecenia, Współczesne problemy prawa zobowiązań (red. A. Olejniczak, J. Haberko, A. Pyrzyńska, D. Sokołowska), Warszawa 2015.*

149. *Szpunar A.*, Uwagi o nadużyciu prawa podmiotowego (w:) II Kongres Notariuszy Rzeczypospolitej Polskiej. Referaty i opracowania, Poznań – Kluczbork 1999.
150. *Szwarc A.J.*, Karnoprawne funkcje reguł sportowych, Poznań 1977.
151. *Szwarc A.J.* (red.), Kompatybilność pozaprawnych regulacji sportowych z regulacjami prawnymi, Poznań 2014.
152. *Szwarc A. J.* (red.), Problemy ruchu olimpijskiego w polskim prawie, Poznań 2018.
153. *Szwarc A. J.* (red.), Tzw. sprawa Bosmana z polskiej perspektywy, Poznań 2006.
154. *Szwarc A.J.*, Unia Europejska i sport oraz wspieranie społecznego dialogu w europejskim piłkarstwie zawodowym, Poznań 2006.
155. *Szwarc A.J.* (red.), Ustawa o sporcie, Poznań 2011.
156. *Trzaskowski R.*, Granice swobody kształtowania treści i celu umów obligacyjnych. Art. 353¹ k.c., Zakamycze 2005.
157. *Trzaskowski R.*, Zakaz dyskryminacji w prawie umów (w:) Europeizacja prawa prywatnego, t. II (red. *M. Pazdan, W. Popiołek, E. Rott-Pietrzyk, M. Szpunar*), Warszawa 2008.
158. *Trzpiola K., Grabowska-Peda M., Peda M., Liżewski S.*, Ustawa o działalności pożytku publicznego i o wolontariacie po zmianach z komentarzem, Warszawa 2016.
159. *Uljasz B.*, Wykonywanie i organizowanie sportu w Polsce. Studium administracyjno – prawne, Toruń 2019.
160. *Wach A.*, Alternatywne formy rozwiązywania sporów sportowych, Warszawa 2005.
161. *Wach A.*, Odpowiedzialność osób naruszających reguły sportowe lub prawne w związku z UEFA EURO 2012, Warszawa 2012.
162. *Wróbel K., Walczak M.*, Prawo. Sport. Finanse. Regulacje prawne jako instrument optymalizujący zarządzanie sportem, Warszawa 2017.
163. *Zawiślak K.*, Charakterystyka arbitrażu sportowego piłkarskich związków sportowych – wybrane aspekty (w:) Młodzi o sporcie 2014. Bezpieczeństwo i organizatorzy imprez sportowych (red. *K. Nessel, E. Wszendybył-Skulska*), Kraków 2014.

164. *Żarnowiec Ł.*, Kontrakt i prawo właściwe (w:) Międzynarodowe prawo handlowe. System Prawa Handlowego, t. IX (red. *W. Popiołek*), Warszawa 2013.
165. *Żukowska Z., Żukowski R.*, Fair play as a Unique Value in Young People's Sport and Life (w:) Fair play (red. *K. Hądzelek, M. Rejf, H. Zdebska-Biziewska, R. Żukowski*), Warszawa 2016.

2.2. Artykuły z czasopism oraz glosy:

1. *Balaziński M.*, Nowe prawo transferowe w piłce nożnej, *Sport Wyczynowy* 2001, Nr 9-10.
2. *Bielarczyk P., Cudna-Wagner A.*, Klauzula porządku publicznego w postępowaniu o uchylenie wyroku sądu polubownego, *Temidium* 2011, Nr 4.
3. *Bilić A.*, Contractual stability versus players mobility, *Zbornik radova Pravnog fakulteta u Splitu* 2011, Nr 4, god. 48.
4. *Burns T.*, European Sports Federations: a Critical Review of the Options of Incorporation, *Entertainment Law* 2003, Vol. 2, Nr 2.
5. *Cajsel W.*, Formy prawne działalności klubów sportowych, *Sport Wyczynowy* 2006, Nr 9-10.
6. *Cajsel W.*, Podstawy prawne zatrudniania zawodników profesjonalnych w świetle nowelizacji ustawy o kulturze fizycznej, *Sport Wyczynowy* 2000, Nr 3-4.
7. *Cajsel W.*, Treść profesjonalnych kontraktów sportowych, *Sport Wyczynowy* 2011, Nr 1-2.
8. *Cajsel W.*, Sportowa spółka akcyjna – szczególny rodzaj spółki kapitałowej, *Sport Wyczynowy* 2001, Nr 7-8.
9. *Całka E.*, Zasada pierwszeństwa w prawie Unii Europejskiej. Wybrane problemy, *Studia Iuridica Lublinensia* 2016, Vol. 25, Nr 1.
10. *Chemor M.F.*, Solidarity contribution in pathological contract terminations, *The International Sports Law Journal* 2013, Vo. 13.
11. *Cioch P.*, Rozstrzygnięcie sporów sportowych w świetle ustawy o sporcie, *Kwartalnik ADR* 2011, Nr 2.
12. *Cioch P.*, Trybunał Arbitrażowy ds. Sportu w Lozannie, *Kwartalnik ADR* 2009, Nr 4(8).
13. *Comporek M.*, Sport Corporate Responsibility jako cel funkcjonowania klubów sportowych, *Zarządzanie i finanse, Journal of Management and Finance* 2015, Vol. 13, Nr 1.

14. *Czapliński W.*, Sprawa J.-M. Bosmana - wyrok z 15 grudnia 1995 r. Czy piłka nożna rządzi się własnymi prawami?, *Przegląd Prawa Europejskiego* 1997, Nr 1 (2).
15. *De Mendonca P.H.R.*, Third – party ownership prohibition in football and European Union fundamental freedoms: CAS decision on RFC Seraing case, *The International Sports Law Journal* 2018, Vol. 18.
16. *Drabik J.*, w sprawie definicji pojęcia „sport”, *Sport Wyczynowy* 2011, Nr 1.
17. *Dudek D.*, Pojęcie klubu sportowego, *Studia Humanistyczne* 2005, Nr 5.
18. *Duraj T.*, Przyszłość cywilnoprawnych stosunków zatrudnienia, *Acta Universitatis Lodziensis* 2019, Nr 88.
19. *Duva A., Van Maren O.*, The Labour Status of Professional Football Players in the European Union: Unity in/and/or diversity?, *European Labour Law Journal* 2017, Vol. 8(3).
20. *Dytko J.*, Determinanty ingerencji nadzorczej i sądowej kontroli działalności polskiego związku sportowego, *Ius et Administratio* 2014, Nr 4.
21. *Favre-Bulle X., Durante D.*, CAS Arbitration Proceedings: Is Sports Arbitration So Different?, *Journal of International Trade and Arbitration Law* 2015, Vol. 2.
22. *Fidanoglu B.*, Sporting exception in the European Union’s sports policy, *Ankara Bar Review* 2011, Nr 2.
23. *Foks J.*, „Biała księga sportu” Komisji Europejskiej, *Sport Wyczynowy* 2008, Nr 1-3.
24. *Foks J.*, Prawo krajowe a prawo międzynarodowe w sporcie – „casus” Polska, *Sport Wyczynowy* 2006, Nr 1-2.
25. *Foks J.*, Sport wyczynowy w prawie Unii Europejskiej, *Sport Wyczynowy* 2003, Nr 3-4.
26. *Foks J.*, Uwagi i opinie. Podjęcie prac nad ustawą regulującą działalność sportową było wręcz konieczne, zwłaszcza ze względu na obecny stan polskiego sportu, *Sport wyczynowy* 2005, Nr 9-10.
27. *Fornalik J., Szczudlik K.*, Sprzeczność z zasadą pacta sunt servanda jako podstawa uchylecia wyroku sądu polubownego, *Przegląd Prawa Handlowego* 2016, Nr 1.
28. *Futtrup Kjaer K.*, Substituting at Half – Time: Contractual Stability in the World of Football, *Juridisk Institut*, 2017, Nr 1.

29. *Gajda D.*, Wpływ internacjonalizacji sportu na działalność profesjonalnych klubów sportowych, *Studia Ekonomiczne. Zeszyty Naukowe Uniwersytetu Ekonomicznego w Katowicach* 2015, Nr 226.
30. *Gawlik B.*, Pojęcie umowy nienazwanej, *Studia Cywilistyczne* 1971, t. XVII.
31. *Gersdorf M.*, Cechy charakterystyczne stosunku pracy po nowelizacji kodeksu pracy, *Praca i Zabezpieczenie Społeczne* 2002, Nr 10.
32. *Giara M.*, Cywilnoprawne pojęcie pisemności w społeczeństwie informacyjnym, *Państwo i Prawo* 2009, Nr 10.
33. *Głowicki P., Łasiński G., Pawlak G.*, Realizacja strategii CSR wybranych przedsiębiorstw poprzez przedsięwzięcia sportowe, *Prace Naukowe Uniwersytetu Ekonomicznego we Wrocławiu* 2013, Nr 277.
34. *Gładoch M.*, Prawo wyboru podstawy zatrudnienia w kontekście zasady swobody prowadzenia działalności gospodarczej, *Praca i Zabezpieczenie Społeczne* 2018, Nr 5.
35. *Gniatowski M.*, Podstawy prawne działania lig zawodowych w Polsce, *Sport Wyczynowy* 2003, Nr 11-12.
36. *Godlewski P.*, Sportowiec w realiach organizacyjnych i ekonomicznych polskiego sportu wyczynowego, *Zeszyty Naukowe Uniwersytetu Szczecińskiego. Ekonomiczne Problemy Usług* 2012, Nr 98.
37. *Golat R.*, Specyfika polubownego rozstrzygnięcia sporów w stosunkach pracowniczych, *Służba Pracownicza* 2006, Nr 9, s. 9-10.
38. *Górny W.*, Czy istnieje publicznoprawny wymiar prawa sportowego? Kilka refleksji na temat relacji prawnych na linii związek sportowy-klub-zawodnik, *Przegląd Prawa Publicznego* 2017, Nr 9.
39. *Górny W.*, o prawie sportowym jako dynamicznie rozwijającej się – w znacznej mierze publicznoprawnej dyscyplinie naukowej i dydaktycznej, „*Casus*” 2017, Nr 3(86).
40. *Górny W.*, Zakres prawa sportowego – analiza zjawiska, *Przegląd Prawa Publicznego* 2018, Nr 9.
41. *Grabowski A.*, Działalność niemieckich przedsiębiorstw sportowych (piłkarskich) a społeczna odpowiedzialność biznesu, *Annales. Etyka w Życiu Gospodarczym/Annales. Ethics in Economic Life* 2017, Vol. 20, No. 3.
42. *Gromaszek M.*, Składanie oświadczeń woli w postaci elektronicznej, *Przegląd Prawa Handlowego* 2007, Nr 3.

43. *Grzybowski S.*, Umowa know-how na tle kodeksu cywilnego, *Krakowskie Studia Prawnicze* 1968, Rok I.
44. *Gutowski M.*, Charakter prawny oferty na tle niedawnych zmian w kodeksie cywilnym, *Państwo i Prawo* 2005, Nr 3.
45. *Haberko J.*, Moc wiążąca wzorców umownych, *Przegląd Sądowy* 2007, Nr 7-8.
46. *Haemmerle C.L.*, Choice of law in the court of arbitration for sport: overview, critical analysis and potencial improvements, *The International Sports Law Journal* 2013, Vol. 13.
47. *Hock B., Gomtsian S.*, Private order building: the state in the role of the civil society and the case of FIFA, *The International Sports Law Journal* 2018, Vol. 17.
48. *Horton P.A.*, „Scapes” and „Phases”: An Overview of Two Approaches to Sport and Globalisation, *Social Alternatives* 1996, Vol. 15.
49. *Ievsiukowa O., Filipek M.*, Podstawy prawne funkcjonowania samorządu zawodowego w Polsce, *Orzecznictwo Sądów Apelacyjnych* 2010, Nr 7.
50. *Janiszewska B.*, Klauzula generalna dobrych obyczajów w znowelizowanych przepisach kodeksu cywilnego, *Przegląd Prawa Handlowego* 2003, Nr 10.
51. *Jedel J.*, Nowe wyzwania w zarządzaniu przedsiębiorstwem sportowym, *Zarządzanie i Finanse* 2013, Nr 1, cz. 4.
52. *Jedliński A., Mędrzecka J.*, Zasada swobody umów a ważność czynności prawnej, *Rejent* 2003, Nr 5.
53. *Jędrzejczyk Ł.*, Eskulpacja pracownika od odpowiedzialności za mienie powierzone, *Studia z zakresu prawa pracy i polityki społecznej* 2007, Nr 1.
54. *Jędrzejewska A.*, Pisemna forma oświadczenia woli a „automatyzacja” obrotu prawnego, *Państwo i Prawo* 1993, Nr 1.
55. *Jolly A., Baird C.*, The football transfer market: Time to ‘put up or shut up’, *World Sports Law Review* 2015, Vol. 11.
56. *Kaliszук M.*, Sport – nowa dziedzina objęta w Traktacie z Lizbony kompetencjami Unii Europejskiej, *Wspólnoty Europejskie* 2008, Nr 3 (190).
57. *Kania K.*, Międzynarodowy transfer zawodnika profesjonalnego w świetle swobody przepływu pracowników, *Monitor Prawa Pracy* 2012, Nr 11.
58. *Kania K.*, Regulacje federacji sportowych w kontekście budowy infrastruktury sportowej, *Rynek – Społeczeństwo – Kultura* 2017, Nr 3 (24).
59. *Kędzior M.*, Autonomia organizacji sportowych w świetle prawa polskiego i Unii Europejskiej, *Sport Wyczynowy* 2007, Nr 1-3.

60. *Kijowski A.*, Status prawny pracownika wykonującego czynności zawodnika sportowego, *Nowe Prawo* 1982, Nr 9-10.
61. *Kobierecki M.M.*, International sports organizations as diplomatic actors. The case of FIFA exerting influence on states, *Środkowoeuropejskie Studia Polityczne* 2019, Nr 2.
62. *Kocot W.J.*, Odpowiedzialność odszkodowawcza w ramach ujemnego interesu umowy, *Studia Iuridica* 2016, Nr 64.
63. *Kocot W.J.*, Ofertowy i negocjacyjny tryb zawarcia umowy w ujęciu znowelizowanych przepisów kodeksu cywilnego, *Przegląd Prawa Handlowego* 2003, Nr 5.
64. *Kopczyk R.*, Prawo sportowca do wizerunku, *Acta Erasmiana* III 2012.
65. *Korpak B.*, Uwagi i opinie. Czy nie lepiej i prościej byłoby znowelizować „Ustawę o kulturze fizycznej”?, *Sport Wyczynowy* 2005, Nr 9-10.
66. *Krześniak E.J.*, Prawne mechanizmy zabezpieczenia zasady autonomii sportu na przykładzie struktury i funkcjonowania Międzynarodowej Federacji Piłki Nożnej (FIFA), *Przegląd Prawa Handlowego* 2016, Nr 2.
67. *Krześniak E.J.*, Specyfika arbitrażu sportowego i przydatność stosowanych w nim reguł przy konstruowaniu regulaminów innych sądów polubownych, *Przegląd Prawa Handlowego* 2017, Nr 7.
68. *Krześniak E.J.*, Uwagi na temat niezależności i bezstronności arbitra na tle zasad organizacyjnych w arbitrażu sportowym i arbitrażu handlowym, *Przegląd Prawa Handlowego* 2017, Nr 3.
69. *Kuźbik P.*, Odpowiedzialność społeczna w sporcie, *Prace Naukowe Uniwersytetu Ekonomicznego we Wrocławiu* 2014, Nr 338.
70. *Kuźbik P.*, Strategia społecznej odpowiedzialności szansą rozwoju klubów piłkarskich w Polsce, *Prace Naukowe Uniwersytetu Ekonomicznego we Wrocławiu* 2011, Nr 156.
71. *Lenartowicz M.*, Specyfika zawodu sportowca i kariery zawodowej, *Studia Humanistyczne* 2009, Nr 9.
72. *Łebek P.*, Autonomia organizacji sportowych, *Problemy Współczesnego Prawa Międzynarodowego, Europejskiego i Porównawczego* 2016, t. IX.
73. *Łętowska E.*, Problemy źródeł prawa cywilnego, *Zeszyty Naukowe Instytutu Badania Prawa Sądowego* 1983, Nr 19-20.

74. *Małysz F.*, Odpowiedzialność materialna pracowników za szkody w mieniu powierzonym, *Praca i Zabezpieczenie Społeczne* 1999, Nr 7-8.
75. *Małysz F.*, Ustalenie istnienia stosunku pracy, *Służba Pracownicza* 2014, Nr 3.
76. *Mastalski R.*, Podatkowe prawo - podatek dochodowy od osób fizycznych - charakter źródła przychodu sportowców. Glosa do uchwały NSA z dnia 22 czerwca 2015 r., II FPS 1/15, *Orzecznictwo Sądów Polskich* 2016, Nr 7-8.
77. *Michalak A.*, Deliktowa i kontraktowa ochrona tajemnicy przedsiębiorstwa – zagadnienia materialnoprawne (cz. II), *Prawo Spółek* 2003, Nr 12.
78. *Michalak K.*, Kształtowanie treści zobowiązania przez zwyczaj w prawie polskim, *Jurysta* 2015, Nr 3.
79. *Mikołajczyk A.*, Rynek transferowy w piłce nożnej. Doświadczenia europejskie, *Studia Gdańskie. Wizje i rzeczywistość* 2011, t. VIII.
80. *Mojak J.*, Dobre obyczaje w polskim prawie kontraktowym – wybrane zagadnienia, *Studia Iuridica Lublinensia* 2016, Nr 2.
81. *Niwiński R.*, Zakaz third – party ownership przejawem naruszenia unijnych reguł ochrony konkurencji przez FIFA?, *Internetowy Kwartalnik Antymonopolowy i Regulacyjny* 2017, Nr 1(6).
82. *Opalski A.*, Prosta spółka akcyjna – nowy typ spółki handlowej, cz. I, *Przegląd Prawa Handlowego* 2019, Nr 11.
83. *Owskianny M.*, Student – sportowiec w amerykańskim modelu sportu – charakterystyka sportu uniwersyteckiego w USA, *Journal of Education, Health and Sport* 2016, Nr 6(8).
84. *Pac–Pomarnacki A.*, Co dalej ze sportem? – rozmowa z profesorem Zenonem Ważnym, *Sport Wyczynowy* 2005, Nr 11-12.
85. *Pałucka D.*, Obowiązek przynależności polskiego związku sportowego do międzynarodowej organizacji sportowej, *Ius Novum* 2016, Nr 4.
86. *Pałucka D.*, *Tomanek M.*, Prawne i ekonomiczne aspekty zatrudniania zawodników spoza UE, *Journal of Education, Health and Sport* 2016, Nr 6 (8).
87. *Pałucka D.*, Zarys problematyki zatrudniania zawodników przez kluby sportowe w Polsce, *Journal of Education, Health and Sport* 2017, Nr 7(3).
88. *Pawlak Z.*, *Smoleń A.*, Etyczne aspekty działania agentów zawodników w piłce nożnej, *Annales. Etyka w życiu gospodarczym* 2012, Vol. 15.

89. *Piechota R.*, Pozasądowe formy rozwiązywania sporów sportowych, *Współczesne Problemy Prawa Międzynarodowego, Europejskiego i Porównawczego* 2006, Vol. 4.
90. *Pilich M.*, Obowiązek negocjowania w dobrej wierze w polskim prawie cywilnym (uwagi na tle prawnoporównawczym), *Przegląd Sądowy* 2006, Nr 7-8.
91. *Przydrożny F.*, Ubezpieczenie NNW osób zawodowo uprawiających sport – sytuacja obecna, kierunki rozwoju, *Wiadomości Ubezpieczeniowe* 2008, Nr 3-4.
92. *Rabiega A.*, Rola samorządów zawodowych w sprawowaniu pieczy nad należytych wykonywaniem zawodów medycznych, *Studia Prawno – Ekonomiczne* 2008, t. 77.
93. *Radke H.*, Sport i prawo – jakie regulacje, jaki zakres?, *Sport Wyczynowy* 2007, Nr 7-9.
94. *Radwański Z., Zieliński M.*, Uwagi de lege ferenda o klauzulach generalnych w prawie prywatnym, *Przegląd Legislacyjny* 2001, Nr 2.
95. *Rogoń D.*, Problemy negocjacyjnego trybu zawarcia umowy po nowelizacji kodeksu cywilnego, *Przegląd Prawa Handlowego* 2003, Nr 10.
96. *Romanowski M.*, Ogólne reguły wykładni kontraktów w świetle zasad europejskiego prawa kontraktów a reguły wykładni umów w prawie polskim, *Przegląd Prawa Handlowego* 2004, Nr 8.
97. *Romanowski M.*, Szczegółowe reguły wykładni kontraktów w świetle zasad europejskiego prawa kontraktów a reguły wykładni umów w prawie polskim, *Przegląd Prawa Handlowego* 2004, Nr 9.
98. *Rott-Pietrzyk E.*, Systematyka części szczegółowej zobowiązań a miejsce umów o pośrednictwo sensu largo (głos w dyskusji), *Transformacje Prawa Prywatnego* 2013, Nr 1.
99. *Ryszka R.*, Swoboda przemieszczania się sportowców w Unii Europejskiej, *Studia Europejskie* 2004, Nr 4.
100. *Rzeszowski J.*, Finansowanie klubów sportowych z budżetu jednostek samorządu terytorialnego – sposoby wsparcia i studium interpretacji przepisów, *Prawo Budżetowe Państwa i Samorządu* 2017, Nr 2(5).
101. *Saffjan M.*, Efekt horyzontalny praw podstawowych w prawie prywatnym: autonomia woli a zasada równego traktowania, *Kwartalnik Prawa Prywatnego* 2009, Nr 2.

102. *Safjan M.*, Klauzule generalne w prawie cywilnym, Państwo i Prawo 1990, Nr 11.
103. *Sala-Szczypiński M.*, Znaczenie zasad współżycia społecznego w prawie polskim, Państwo i Społeczeństwo 2005, Nr 1.
104. *Schimke M., Borland C., Hamblin R., Payne A.*, Court Arbitration for Sport – Review of Significant Football Cases, e-Przeгляд Arbitrażowy 2012, Nr 2(9).
105. *Sekula M.*, Prawo sportowca do wizerunku, Monitor Prawniczy 2010, Nr 22.
106. *Siemion K.*, Obrót akcjami klubów sportowych, Studia Prawnoustrojowe 2018, Nr 39.
107. *Siemion K.*, Sponsoring sportu przez spółki z udziałem Skarbu Państwa, Przegląd Naukowy Disputatio 2017, t. XXIII.
108. *Siemion K.*, Ustawowe prawo do wykorzystania wizerunku sportowca jako ograniczenie przysługujących mu praw do zawierania umów sponsoringowych, Kortowski Przegląd Prawniczy 2017, Nr 1.
109. *Ślawicki P.*, Odpowiedzialność dyscyplinarna w sporcie w świetle nowej ustawy, Państwo i Prawo 2012, Nr 4.
110. *Słyk J.*, Orzekanie w sprawach o zezwolenie na dokonanie czynności przekraczającej zakres zwykłego zarządu majątkiem dziecka, Prawo w działaniu. Sprawy cywilne 2015, Nr 21.
111. *Stępień M.*, Wizerunek sportowca, Kwartalnik Prawo – Społeczeństwo – Ekonomia 2016, Nr 2.
112. *Stępień-Zalucka B., Niewczas M.*, Dyskryminacja polskich związków sportów nieolimpijskich. Uwagi na tle art. 11 ust. 2 pkt 4 ustawy o sporcie, Przegląd Prawa Publicznego 2015, Nr 6.
113. *Stodółka W., Szymura M.*, Sportowy Sąd Arbitrażowy jako przykład wykorzystania alternatywnych metod rozstrzygania sporu w prawie sportowym na szczeblu międzynarodowym, Rozprawy Naukowe Akademii Wychowania Fizycznego we Wrocławiu 2016, Nr 53.
114. *Stopczyński M.*, Zatrudnienie zawodników profesjonalnych sportowych gier zespołowych w świetle prawa pracy, Sport Wyczynowy 2001, Nr 11-12.
115. *Stramski M.*, Międzynarodowe organizacje sportowe a prawo sportowe, Studia Prawnoustrojowe 2017, Nr 38.
116. *Szmyt-Binaś D.*, Klauzula zasad współżycia społecznego, Gdańskie Studia Prawnicze 2005, Nr 14.

117. *Szydło M.*, Kompetencje publicznoprawne samorządów zawodowych, Samorząd Terytorialny 2002, Nr 3.
118. *Szydzik A.*, Klub sportowy jako przedsiębiorca w polskim porządku prawnym, Przegląd Naukowy Disputatio 2018, t. XXVI.
119. *Szymanski S.*, a Theory of the Evolution of Modern Sport, Journal of Sport History 2008, vol. 35, Nr 1.
120. *Tanajewska R.*, Zasady fair play w biznesie – zagadnienia wprowadzające do problematyki umów profesjonalnych, Acta Scientifica Academiae Ostroviensis. Sectio A. Nauki Humanistyczne, Społeczne i Techniczne 2016, Nr 8(2).
121. *Vieweg K.*, Fascynacja prawem sportowym, Journal of Health Sciences 2014, t. 4, Nr 16.
122. *Wach A.*, Glosa do wyroku SN z dnia 24 stycznia 2000 r. , III CKN 531/98, OSN 2000, Nr 10, poz. 146.
123. *Wach A.*, Licencje w polskim sporcie, Sport Wyczynowy 1996, Nr 9-10.
124. *Wach A.*, Sportowe postępowanie dyscyplinarne, Jurysta 2007, Nr 6.
125. *Wach M.*, Personal merchandising jako instytucja stosowana do wykorzystania wizerunku sportowca w celach promocyjnych i reklamowych, Przegląd Prawa Handlowego 2010, Nr 10.
126. *Warkalło W.*, Wykonanie zobowiązań i skutki ich niewykonania według Kodeksu cywilnego, Państwo i Prawo 1965, Nr 8-9.
127. *Ważny Z.*, Przyczynek do dyskusji na temat struktury kultury fizycznej, Sport Wyczynowy 2011, Nr 1.
128. *Westfal K.M.*, Prawne aspekty wykorzystania wizerunku sportowca w świetle działań marketingowych, Journal of Education, Health and Sport 2016, Nr 6(9).
129. *Widłak T.*, Wybrane uwagi na temat charakteru i statusu lex sportiva w przestrzeni prawnomiędzynarodowej, Ruch Prawniczy, Ekonomiczny i Socjologiczny 2015, Z. 4.
130. *Witosz A.J.*, Prosta Spółka Akcyjna formą organizacyjno – prawną innowacyjnego przedsiębiorstwa?, Studia Ekonomiczne. Zeszyty Naukowe Uniwersytetu Ekonomicznego w Katowicach 2018, Nr 362.
131. *Wolski D.*, Regulacje przyjmowane przez międzynarodowe organizacje sportowe a prawo krajowe, Problemy Współczesnego Prawa Międzynarodowego, Europejskiego i Porównawczego 2016, Vol. 14.

132. *Zoll F.*, Glosa do wyroku Sądu Najwyższego z dnia 14.12.2012 r., i CSK 350/12, Monitor Prawa Bankowego 2013, Nr 10.

133. *Zwolińska A.*, Prawo do wypoczynku a zatrudnienie cywilnoprawne, Praca i Zabezpieczenie Społeczne 2019, Nr 1.

3. Wykaz orzeczeń

3.1. Orzeczenia TSUE:

1. Sprawa 36/74 Walrave i Koch p. Association Union Cycliste Internationale, ECR 1974, s.1405.
2. Sprawa C-13/76 Gaetano Dona p. Mario Mantero z dnia 14.7.1976 r., ECR 1976, s. 1333.
3. Sprawa C-415/93 URBSFA p. Bosman, ECR 1995, s. I-4921.
4. Sprawy połączone C-51/96 i C-191/76 Deliege p. Asbl Ligue Francophone de Judo and Others, ECR 2000, s. I-2549.
5. Sprawa C-176/96 Jyri Lehtonen i Castors Canada Dry Namur – Braine ASBL p. Federation royale belge as societes de basket-ball ASBL (FRBSB), ECR 2000, s. I-2681.
6. Sprawa T-193/02 Laurent Piau v. Komisja Wspólnot Europejskich - Wyrok Sądu (dawniej: Sądu Pierwszej Instancji), Lex nr 215807.
7. Sprawa C-519/04 D. Meca – Medina vs. Komisja Wspólnot Europejskich z dnia 18.7.2006 r., Zbiór Orzeczeń 2006, s. I-6991.
8. Sprawa C-222/04 Ministero dell'Economia e delle Finanze przeciwko Cassa di Risparmio di Firenze SpA i in. z dnia 10.1.2006 r., Lex nr 226073.
9. Sprawa C-519/04 David Meca Medina i Igor Majcen p. Komisji, Zbiór Orzeczeń 2006, s. I-6991.
10. Sprawa C-325/08 Olympique Lyonnais SASP v. Olivier Bernard, Newcastle UFC, <http://curia.europa.eu/>, data dostępu: 28.12.2018 r.

3.2. Orzeczenia sądów krajowych:

1. Wyrok Trybunału Konstytucyjnego z dnia 12.1.2012 r. Kp 10/09, OTK-A 2012, Nr 1, poz. 4.
2. Wyrok Trybunału Konstytucyjnego z dnia 13.9.2005 r., K 38/04, OTK-A 2005, Nr 8, poz. 92.
3. Wyrok Sądu Najwyższego z 18.7.2019 r., I CSK 323/18, Lex nr 2727512.

4. Wyrok Sądu Najwyższego z dnia 23.5.2019 r., II CSK 159/18, Lex nr 2672922.
5. Wyrok Sądu Najwyższego z dnia 12.10.2018 r., V CSK 493/17, Lex nr 2577357.
6. Wyrok Sądu Najwyższego z dnia 19.6.2018 r., I CSK 531/17, Lex nr 2563498.
7. Wyrok Sądu Najwyższego z dnia 17.5.2018 r., V CSK 322/17, Lex nr 2552678.
8. Postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 19.4.2018 r., II UK 315/17, Lex nr 2488070.
9. Wyrok Naczelnego Sądu Administracyjnego w Warszawie z dnia 28.2.2018 r., II FSK 538/16, Lex nr 2497860.
10. Wyrok Sądu Najwyższego z dnia 15.2.2018 r., I CSK 339/17, Lex nr 2506707.
11. Wyrok Sądu Najwyższego z dnia 15.2.2018 r., IV CSK 86/17, Lex nr 2510245.
12. Wyrok Sądu Najwyższego z dnia 25.1.2018 r., IV CSK 215/17, Lex nr 2510947.
13. Wyrok Sądu Najwyższego z dnia 16.11.2017 r., V CSK 28/17, Lex nr 2447351.
14. Wyrok Sądu Najwyższego z dnia 3.10.2017 r., II PK 242/16, Lex nr 2390715.
15. Wyrok Sądu Najwyższego z dnia 28.6.2017 r., IV CSK 525/16, Lex nr 2361212.
16. Wyrok Sądu Najwyższego z dnia 10.5.2017 r., I CSK 477/16, Lex nr 2321895.
17. Wyrok Sądu Najwyższego z dnia 6.4.2017 r., II UK 98/16, Lex nr 2307127.
18. Wyrok Sądu Najwyższego z dnia 30.3.2017 r., V CSK 468/16, Lex nr 2327139.
19. Wyrok Sądu Najwyższego z dnia 22.3.2017 r., III CSK 148/16, Lex nr 2352146.
20. Wyrok Sądu Najwyższego z dnia 31.1.2017 r., I UK 488/15, Lex nr 2258059.
21. Wyrok Naczelnego Sądu Administracyjnego w Warszawie z dnia 26.1.2017 r., II GSK 2423/15, Lex nr 2239390.
22. Wyrok Sądu Najwyższego z dnia 17.1.2017 r., IV CSK 143/16, Lex nr 3982.
23. Wyrok Naczelnego Sądu Administracyjnego w Warszawie z dnia 9.12.2016 r., II GSK 1162/15, Lex nr 2270791.
24. Wyrok Sądu Najwyższego z dnia 15.11.2016 r., III CNP 9/16, Lex nr 2159089.
25. Wyrok Sądu Najwyższego z dnia 25.10.2016 r., I UK 446/15, Lex nr 2163323.
26. Wyrok Sądu Najwyższego z dnia 11.10.2016 r., I UK 395/15, Lex nr 2162803.
27. Wyrok Sądu Najwyższego z dnia 6.7.2016 r., IV CSK 687/15, Lex nr 2109482.
28. Wyrok Sądu Najwyższego z dnia 11.3.2016 r., I CSK 161/15, Lex nr 2032316.
29. Wyrok Sądu Najwyższego z dnia 16.2.2016 r., I UK 77/15, Lex nr 2000382.
30. Wyrok Sądu Najwyższego z dnia 10.2.2016 r., I UK 65/15, Lex nr 2118451.
31. Wyrok Naczelnego Sądu Administracyjnego w Warszawie z dnia 5.11.2015 r., I FSK 955/14, Lex nr 1824585.

32. Wyrok Naczelnego Sądu Administracyjnego z 22.10.2015 r., II FSK 183/15, Lex nr 1958089.
33. Wyrok Sądu Najwyższego z dnia 22.10.2015 r., IV CSK 770/14, Lex nr 1948888.
34. Uchwała Naczelnego Sądu Administracyjnego w Warszawie 7 sędziów z dnia 22.6.2015 r., II FPS 1/15, ONSAiWSA 2015, Nr 6, poz. 101.
35. Uchwała Sądu Najwyższego – 7 sędziów z dnia 15.6.2015 r., III UZP 2/15, Lex nr 1740331.
36. Wyrok Naczelnego Sądu Administracyjnego w Warszawie z dnia 27.6.2014 r., II FSK 1811/12, Lex nr 1518928.
37. Wyrok Sądu Najwyższego z dnia 29.5.2014 r., V CSK 396/13, Lex nr 1504853.
38. Wyrok Sądu Najwyższego z dnia 15.5.2014 r., II CSK 450/13, Lex nr 1487084.
39. Wyrok Naczelnego Sądu Administracyjnego w Warszawie z dnia 8.4.2014 r., II FSK 1125/12, Lex nr 1444414.
40. Postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 19.2.2014 r., V CSK 265/13, Lex nr 218805.
41. Wyrok Sądu Najwyższego z dnia 25.7.2013 r., II CSK 613/12, Lex nr 1353431.
42. Postanowienie Sądu Najwyższego 7 sędziów z dnia 22.3.2013 r., III CZP 85/12, Lex nr 1360269.
43. Wyrok Sądu Najwyższego z dnia 28.2.2013 r., III CSK 47/10, Lex nr 738108.
44. Wyrok Sądu Najwyższego z dnia 28.2.2013 r., III CSK 70/12, Lex nr 1314362.
45. Wyrok Sądu Najwyższego z dnia 21.2.2013 r., IV CSK 463/12, Lex nr 1311811.
46. Wyrok Sądu Najwyższego z dnia 14.12.2012 r., I CSK 350/12, Lex nr 1294220.
47. Wyrok Sądu Najwyższego z dnia 13.12.2012 r., V CSK 30/12, Lex nr 1293975.
48. Wyrok Sądu Najwyższego z dnia 15.11.2011 r., III CKN 506/00, 53103.
49. Wyrok Sądu Najwyższego z dnia 16.9.2011 r., IV CSK 626/10, Lex nr 1129160.
50. Wyrok Sądu Najwyższego z dnia 20.1.2011 r., II BP 17/10, Lex nr 738540.
51. Wyrok Sądu Najwyższego z dnia 29.6.2010 r., I PK 44/10, Lex nr 607099.
52. Postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 24.3.2010 r., V CSK 338/09, Lex nr 688055.
53. Wyrok Sądu Najwyższego z dnia 17.3.2010 r., II CSK 454/09, Lex nr 607178.
54. Postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 12.3.2010 r., II UK 400/09, Lex nr 577468.
55. Postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 10.3.2010 r., II UK 363/09, Lex nr 577467.

56. Wyrok Sądu Najwyższego z dnia 10.6.2009 r., III PO 11/08, Lex nr 518069.
57. Wyrok Naczelnego Sądu Administracyjnego z dnia 27.5.2009 r., II FSK 163/08, Lex nr 513321.
58. Wyrok Sądu Najwyższego z dnia 30.1.2009 r., II CSK 435/08, Lex nr 527121.
59. Uchwała Sądu Najwyższego z dnia 25.6.2008 r., III CZP 45/08, OSNC 2009, Nr 7, poz. 97.
60. Wyrok Sądu Najwyższego z dnia 16.4.2008 r., V CSK 515/07, Lex nr 395257.
61. Wyrok Sądu Najwyższego z dnia 5.6.2007 r., I PK 356/06, Lex nr 405181.
62. Wyrok Sądu Najwyższego z dnia 10.6.2009 r., III PO 1/09, Lex nr 518071.
63. Wyrok Sądu Najwyższego z dnia 30.1.2009 r., II CSK 435/08, Lex nr 527121.
64. Wyrok Sądu Najwyższego z dnia 16.2.2006 r., IV CSK 380/05, Lex nr 179977.
65. Wyrok Sądu Najwyższego z dnia 7.2.2006 r., IV CSK 400/05, nie publ.
66. Uchwała Sądu Najwyższego – Izby Cywilnej z 13.1.2006 r., III CZP 122/2005, OSN 2006, Nr 12, poz. 200.
67. Wyrok Sądu Najwyższego z dnia 8.11.2005 r., i CK 275/05, Lex nr 186839.
68. Wyrok Sądu Najwyższego z dnia 20.10.2005 r., II CK 7/05, Lex nr 191866.
69. Wyrok Sądu Najwyższego z dnia 18.1.2005 r., II PK 124/04, Lex nr 602690.
70. Wyrok Sądu Najwyższego z dnia 23.4.2004 r., I CK 547/03, Lex nr 161523.
71. Wyrok Sądu Najwyższego z dnia 23.4.2004 r., I CK 548/02, Lex nr 334983.
72. Wyrok Sądu Najwyższego z dnia 23.4.2004 r., I CK 550/03, Lex nr 188472.
73. Wyrok Sądu Najwyższego z dnia 10.7.2003 r., I CKN 487/01, Lex nr 477645.
74. Wyrok Sądu Najwyższego z dnia 7.5.2003 r., IV CKN 113/01, Lex nr 141392.
75. Wyrok Sądu Najwyższego z dnia 29.4.2003 r., V CKN 310/01, Lex nr 457973.
76. Wyrok Sądu Najwyższego z dnia 6.11.2002 r., I CKN 1144/00, Lex nr 74505.
77. Wyrok Sądu Najwyższego z dnia 5.6.2002 r., II CKN 701/00, Lex nr 80868.
78. Uchwała Sądu Najwyższego z dnia 24.10.2001 r., III CZP 58/01, Lex nr 49108.
79. Wyrok Sądu Najwyższego z dnia 4.7.2001 r., I PKN 517/00, Lex nr 77414.
80. Wyrok Sądu Najwyższego z dnia 16.2.2001 r., IV CKN 269/00, OSNC 2001, Nr 9, poz. 139.
81. Wyrok Sądu Najwyższego z dnia 6.7.2000 r., I CKN 277/00, Lex nr 1219823.
82. Wyrok Sądu Najwyższego z dnia 27.1.2000 r., II CKN 707/98, Lex nr 42121.
83. Wyrok Sądu Najwyższego z dnia 24.1.2000 r., III CKN 531/98, Lex nr 42120.
84. Wyrok Sądu Najwyższego z dnia 7.4.1999 r., I PKN 668/98, Lex nr 40175.
85. Wyrok Sądu Najwyższego z dnia 16.3.1995 r., I PRN 2/95, Lex nr 12025.

86. Uchwała Sądu Najwyższego 7 sędziów z dnia 30.11.1994 r., III CZP 130/94, Lex nr 4139.
87. Uchwała Sądu Najwyższego z dnia 30.11.1992 r., III CZP 134/92, Lex nr 3850.
88. Uchwała Sądu Najwyższego 7 sędziów – zasada prawna z dnia 28.9.1990 r., III CZP 33/90, Lex nr 3590.
89. Uchwała Sądu Najwyższego 7 sędziów – zasada prawna z dnia 30.5.1990 r., III CZP 8/90, Lex nr 3573.
90. Wyrok Sądu Najwyższego z dnia 16.11.1982 r., i CR 234/82, Lex nr 8486.
91. Uchwała całego składu Izby Cywilnej Sądu Najwyższego z dnia 30.4.1977 r., III CZP 73/76, Lex nr 2153.
92. Uchwała Sądu Najwyższego z dnia 12.10.1976 r., i PZP 49/76, Lex nr 12433.
93. Uchwała Sądu Najwyższego 7 sędziów – zasada prawna z dnia 20.2.1967 r., III CZP 88/66, Lex nr 596.
94. Orzeczenie Sądu Najwyższego z dnia 27.5.1947 r., C.III. 81/47, OSN 1948, Nr 1, poz. 17.
95. Wyrok Sądu Apelacyjnego w Szczecinie z dnia 18.6.2019 r., III AUa 55/19, Lex nr 2706931.
96. Wyrok Sądu Apelacyjnego w Warszawie z dnia 25.4.2019 r., VI ACa 879/18, Lex nr 2712648.
97. Wyrok Sądu Apelacyjnego w Poznaniu z dnia 5.12.2018 r., III AUa 1069/17, Lex nr 2613464.
98. Wyrok Sądu Apelacyjnego w Białymstoku z dnia 25.9.2018 r., I ACa 214/18, Lex nr 2574884.
99. Wyrok Sądu Apelacyjnego w Krakowie z dnia 7.9.2018 r., I AGa 178/18, Lex nr 2566252.
100. Wyrok Sądu Apelacyjnego w Białymstoku z dnia 24.8.2018 r., I ACa 405/18, Lex nr 2561755.
101. Wyrok Sądu Apelacyjnego w Białymstoku z dnia 16.8.2018 r., I AGa 125/18, Lex nr 2546272.
102. Wyrok Sądu Apelacyjnego w Poznaniu z dnia 6.7.2018 r., I AGa 108/18, Lex nr 2546252.
103. Wyrok Sądu Apelacyjnego w Białymstoku z dnia 29.6.2018 r., I AGa 101/18, Lex nr 2563253.

104. Wyrok Sądu Apelacyjnego w Katowicach z dnia 28.6.2018 r., III AUa 133/18, Lex nr 2549819.
105. Wyrok Sądu Apelacyjnego w Szczecinie z dnia 28.6.2018 r., I ACa 547/17, Lex nr 2544930.
106. Wyrok Sądu Apelacyjnego w Krakowie z dnia 26.6.2018 r., I ACa 1429/17, Lex nr 2538934.
107. Wyrok Sądu Apelacyjnego w Katowicach z dnia 22.6.2018 r., V AGa 167/18, Lex nr 2524871.
108. Wyrok Sądu Apelacyjnego w Warszawie z dnia 7.6.2018 r., VII AGa 156/18, Lex nr 2566775.
109. Wyrok Sądu Apelacyjnego w Katowicach z dnia 25.5.2018 r., V AGa 151/18, Lex nr 2515510.
110. Wyrok Sądu Administracyjnego w Krakowie z dnia 15.5.2018 r., III SA/Kr 56/18, Lex nr 2501014.
111. Wyrok Sądu Apelacyjnego w Warszawie z dnia 9.5.2018 r., I ACa 57/17, Lex nr 2514570.
112. Wyrok Sądu Apelacyjnego w Krakowie z dnia 26.4.2018 r., III AUa 1145/16, Lex nr 2493693.
113. Wyrok Sądu Apelacyjnego w Warszawie z dnia 25.4.2018 r., VII AGa 1264/18, Lex nr 2514620.
114. Wyrok Sądu Apelacyjnego w Warszawie z 24.4.2018 r., V ACa 1216/17, Lex nr 2488219.
115. Wyrok Sądu Apelacyjnego w Warszawie z dnia 18.4.2018 r., I ACa 2150/16, Lex nr 2516061.
116. Wyrok Sądu Apelacyjnego w Łodzi z dnia 10.4.2018 r., I ACa 100/18, Lex nr 2520599.
117. Wyrok Sądu Apelacyjnego w Katowicach z dnia 6.4.2018 r., V AGa 259/18, Lex nr 2490083.
118. Wyrok Sądu Apelacyjnego w Białymstoku z dnia 29.3.2018 r., I AGa 32/18, Lex nr 2571682.
119. Wyrok Sądu Apelacyjnego we Wrocławiu z dnia 15.3.2018 r., I ACa 1935/17, Lex nr 2546134.
120. Wyrok Sądu Apelacyjnego w Białymstoku z dnia 14.3.2018 r., I AGa 49/18, Lex nr 2516269.

121. Wyrok Sądu Apelacyjnego w Warszawie z dnia 9.3.2018 r., VI ACa 1173/16, Lex nr 2531601.
122. Wyrok Sądu Apelacyjnego w Szczecinie z dnia 8.3.2018 r., I ACa 826/17, Lex nr 2505773.
123. Wyrok Sądu Apelacyjnego w Białymstoku z dnia 12.2.2018 r., I AGa 8/18, Lex nr 2516264.
124. Wyrok Sądu Apelacyjnego w Krakowie z dnia 12.2.2018 r., I AGa 13/18, Lex nr 2537512.
125. Wyrok Sądu Apelacyjnego w Warszawie z dnia 8.2.2018 r., VI ACa 1227/16, Lex nr 2545225.
126. Wyrok Wojewódzkiego Sądu Administracyjnego w Szczecinie z dnia 1.2.2018 r., II SA/Sz 1381/17, Lex nr 2451134.
127. Wyrok Sądu Apelacyjnego w Białymstoku z dnia 1.2.2018 r., I ACa 712/17, Lex nr 2457487.
128. Wyrok Sądu Apelacyjnego w Warszawie z dnia 30.1.2018 r., VII AGa 57/18, Lex nr 2487717.
129. Wyrok Sądu Apelacyjnego w Białymstoku z dnia 25.1.2018 r., I ACa 745/17, Lex nr 2449704.
130. Wyrok Sądu Apelacyjnego w Białymstoku z dnia 29.12.2017 r., I ACa 661/17, Lex nr 2457427.
131. Wyrok Sądu Apelacyjnego w Warszawie z dnia 21.12.2017 r., VI ACa 1140/16, Lex nr 2574656.
132. Wyrok Sądu Apelacyjnego w Warszawie z dnia 20.12.2017 r., V ACa 983/17, Lex nr 2429655.
133. Wyrok Sądu Apelacyjnego w Łodzi z dnia 19.12.2017 r., I ACa 1041/17, Lex nr 2460082.
134. Wyrok Sądu Apelacyjnego w Katowicach z dnia 14.12.2017 r., V ACa 101/17, Lex nr 2426256.
135. Wyrok Sądu Apelacyjnego w Warszawie z dnia 12.12.2017 r., VI AGa 571/16, Lex nr 2477342.
136. Wyrok Sądu Apelacyjnego w Białymstoku z dnia 31.10.2017 r., I ACa 349/17, Lex nr 2453710.
137. Wyrok Sądu Apelacyjnego w Gdańsku z dnia 18.5.2017 r., V ACa 484/16, Lex nr 2379201.

138. Wyrok Sądu Apelacyjnego w Szczecinie z dnia 4.5.2017 r., I ACa 308/16, Lex nr 2335180.
139. Wyrok Sądu Apelacyjnego w Krakowie z dnia 28.2.2017 r., I ACa 1440/16, Lex nr 2344222.
140. Wyrok Sądu Apelacyjnego w Warszawie z dnia 27.02.2017 r., VI ACa 1260/15, Lex nr 2418158.
141. Wyrok Sądu Apelacyjnego w Warszawie z dnia 22.2.2017 r., VI ACa 1781/15, Lex nr 2402439.
142. Wyrok Sądu Apelacyjnego w Katowicach z dnia 27.1.2017 r., I ACa 822/16, Lex nr 2256847.
143. Wyrok Sądu Apelacyjnego w Szczecinie z dnia 19.1.2017 r., I ACa 492/16, Lex nr 2284876.
144. Wyrok Sądu Apelacyjnego w Lublinie z dnia 29.12.2016 r., III AUa 618/16, Lex nr 2191562.
145. Wyrok Sądu Apelacyjnego w Gdańsku z dnia 13.12.2016 r., I ACa 248/16, Lex nr 2340294.
146. Wyrok Sądu Apelacyjnego w Białymstoku z dnia 23.11.2016 r., i ACa 545/16, Lex nr 2172486.
147. Wyrok Sądu Apelacyjnego w Warszawie z dnia 4.11.2016 r., VI ACa 1123/15, Lex nr 2237383.
148. Wyrok Sądu Apelacyjnego w Gdańsku z dnia 12.10.2016 r., V ACa 33/16, Lex nr 2191587.
149. Wyrok Sądu Apelacyjnego w Gdańsku z dnia 29.9.2016 r., III AUa 689/16, Lex nr 2157830.
150. Wyrok Sądu Apelacyjnego w Szczecinie z dnia 28.9.2016 r., I ACa 204/16, Lex nr 2157796.
151. Wyrok Sądu Apelacyjnego w Szczecinie z dnia 7.9.2016 r., I ACa 207/16, Lex nr 2138259.
152. Wyrok Sądu Apelacyjnego w Poznaniu z dnia 31.8.2016 r., III AUa 2226/15, Lex nr 2139404.
153. Wyrok Sądu Apelacyjnego w Krakowie z dnia 2.8.2016 r., III AUa 1297/15, Lex nr 2138368.
154. Wyrok Sądu Apelacyjnego w Katowicach z dnia 29.7.2016 r., V ACa 448/16, Lex nr 2106839.

155. Wyrok Sądu Apelacyjnego w Szczecinie z dnia 20.7.2016 r., III AUa 969/15, Lex nr 2121868.
156. Wyrok Sądu Apelacyjnego w Warszawie z dnia 23.6.2016 r., VI ACa 263/15, Lex nr 2112345.
157. Wyrok Sądu Apelacyjnego w Szczecinie z dnia 21.6.2016 r., III AUa 848/15, Lex nr 2115545.
158. Wyrok Sądu Apelacyjnego w Gdańsku z dnia 9.6.2016 r., III AUa 184/16, Lex nr 2073882.
159. Wyrok Sądu Apelacyjnego w Gdańsku z dnia 20.5.2016 r., III AUa 61/16, Lex nr 2063806.
160. Wyrok Sądu Apelacyjnego w Łodzi z dnia 27.4.2016 r., III AUa 2269/15, Lex nr 2062048.
161. Wyrok Sądu Apelacyjnego w Białymstoku z dnia 22.4.2016 r., I ACa 1137/15, Lex nr 2032385.
162. Wyrok Sądu Apelacyjnego w Krakowie z dnia 19.4.2016 r., I ACa 1826/15, Lex nr 2041781.
163. Wyrok Sądu Apelacyjnego w Białymstoku z dnia 31.3.2016 r., I ACa 1078/15, Lex nr 2031119.
164. Wyrok Sądu Apelacyjnego w Łodzi z dnia 15.3.2016 r., I ACa 100/16, Lex nr 2044380.
165. Wyrok Sądu Apelacyjnego w Szczecinie z dnia 10.3.2016 r., III AUa 511/15, Lex nr 2109597.
166. Wyrok Sądu Apelacyjnego w Warszawie z dnia 8.3.2016 r., I ACa 784/15, Lex nr 2026420.
167. Wyrok Sądu Apelacyjnego w Warszawie z dnia 3.3.2016 r., VI ACa 1690/15, Lex nr 2052565.
168. Wyrok Sądu Apelacyjnego w Gdańsku z dnia 17.2.2016 r., V ACa 676/15, Lex nr 2062060.
169. Wyrok Sądu Apelacyjnego w Gdańsku z 26.1.2016 r., III AUa 1019/15, Lex nr 1998967.
170. Wyrok Sądu Apelacyjnego w Lublinie z dnia 14.1.2016 r., III AUa 942/15, Lex nr 1966288.
171. Wyrok Sądu Apelacyjnego w Warszawie z dnia 22.12.2015 r., I ACa 433/15, Lex nr 1979321.

172. Wyrok Sądu Apelacyjnego w Łodzi z dnia 21.12.2015 r., III AUa 268/15, Lex nr 1968160.
173. Wyrok Sądu Apelacyjnego w Szczecinie z dnia 18.12.2015 r., III AUa 253/15, Lex nr 2023676.
174. Wyrok Sądu Apelacyjnego w Krakowie z dnia 11.12.2015 r., I ACa 1288/15, Lex nr 1968139.
175. Wyrok Sądu Apelacyjnego w Warszawie z dnia 11.12.2015 r., VI ACa 1815/14, Lex nr 2005410.
176. Wyrok Sądu Apelacyjnego w Warszawie z dnia 12.11.2015 r., III AUa 577/14, Lex nr 2409365.
177. Wyrok Sądu Apelacyjnego w Łodzi z dnia 6.11.2015 r., III AUa 238/15, Lex nr 1979497.
178. Wyrok Sądu Apelacyjnego w Gdańsku z dnia 4.11.2015 r., III AUa 846/15, Lex nr 1934509.
179. Wyrok Sądu Apelacyjnego w Gdańsku z dnia 29.10.2015 r., III AUa 546/15, Lex nr 1927703.
180. Wyrok Sądu Apelacyjnego w Gdańsku z dnia 26.10.2015 r., III AUa 771/15, Lex nr 1927708.
181. Wyrok Sądu Apelacyjnego w Szczecinie z dnia 22.10.2015 r., III AUa 55/15, Lex nr 1993226.
182. Wyrok Sądu Apelacyjnego w Szczecinie z dnia 22.10.2015 r., III AUa 44/15, Lex nr 2006038.
183. Wyrok Sądu Apelacyjnego w Krakowie z dnia 13.10.2015 r., I ACa 867/15, Lex nr 1940522.
184. Wyrok Sądu Apelacyjnego w Warszawie z dnia 16.9.2015 r., VI ACa 1215/14, Lex nr 1808825.
185. Wyrok Sądu Apelacyjnego w Szczecinie z dnia 11.6.2015 r., III AUa 797/14, Lex nr 2020402.
186. Wyrok Sądu Apelacyjnego w Warszawie z dnia 22.5.2015 r., I ACa 1741/14, Lex nr 1755241.
187. Wyrok Sądu Apelacyjnego w Krakowie z dnia 6.5.2015 r., I ACa 264/15, Lex nr 1745563.
188. Wyrok Sądu Apelacyjnego w Szczecinie z dnia 30.4.2015 r., I ACa 161/15, Lex nr 1785312.

189. Wyrok Sądu Apelacyjnego w Warszawie z dnia 10.4.2015 r., I ACa 1471/14, Lex nr 1740728.
190. Wyrok Sądu Apelacyjnego w Białymstoku z dnia 11.3.2015 r., I ACa 876/14, Lex nr 1665047.
191. Wyrok Sądu Apelacyjnego w Warszawie z dnia 5.2.2015 r., VI ACa 531/14, Lex nr 1663095.
192. Wyrok Sądu Apelacyjnego w Białymstoku z dnia 30.1.2015 r., I ACa 693/14, Lex nr 1661124.
193. Wyrok Sądu Apelacyjnego w Łodzi z dnia 28.8.2014 r., I ACa 361/14, Lex nr 1527069.
194. Wyrok Sądu Apelacyjnego w Warszawie z dnia 16.1.2014 r., VI ACa 829/13, Lex nr 1448656.
195. Wyrok Sądu Apelacyjnego w Warszawie z dnia 10.10.2013 r., I ACa 594/13, Lex nr 1438303.
196. Wyrok Sądu Apelacyjnego w Szczecinie z dnia 24.7.2013 r., I ACa 287/13, Lex nr 1430804.
197. Wyrok Sądu Apelacyjnego w Katowicach z dnia 19.7.2013 r., V ACa 712/12, Lex nr 1403723.
198. Wyrok Sądu Apelacyjnego w Łodzi z dnia 2.7.2013 r., I ACa 189/13, Lex nr 1350378.
199. Wyrok Sądu Apelacyjnego w Krakowie z dnia 25.6.2013 r., I ACa 539/13, Lex nr 1416358.
200. Wyrok Sądu Apelacyjnego w Łodzi z dnia 8.5.2013 r., I ACa 446/12, Lex nr 1316219.
201. Wyrok Sądu Apelacyjnego w Szczecinie z dnia 25.4.2013 r., I ACa 106/13, Lex nr 1378843.
202. Wyrok Sądu Apelacyjnego w Szczecinie z dnia 31.10.2012 r., I ACa 985/12, Lex nr 1259789.
203. Wyrok Sądu Apelacyjnego w Warszawie z dnia 28.11.2011 r., VI ACa 445/11, Lex nr 1171446.
204. Wyrok Sądu Apelacyjnego w Katowicach z dnia 13.12.2010 r., V ACa 389/10, Lex nr 846528.
205. Wyrok Sądu Apelacyjnego w Białymstoku z dnia 28.7.2005 r., I ACa 368/05, Lex nr 164080.

206. Wyrok Sądu Apelacyjnego w Katowicach z 12.1.2005 r., I ACa 869/04, Lex nr 147133.
207. Wyrok Sądu Apelacyjnego w Gdańsku z dnia 9.2.2012 r., V ACa 96/12, Lex nr 1212466.
208. Wyrok Sądu Apelacyjnego w Katowicach z dnia 9.10.2001 r., I ACa 407/01, Lex nr 1532494.
209. Wyrok Sądu Okręgowego z dnia 13.11.2013 r., II Ca 1005/13, Lex nr 1715314.

3.3. Orzeczenia CAS:

1. Wyrok CAS z dnia 4.3.2014 r. w sprawie Grêmio Foot-ball Porto Alegrense v. Maximiliano Gastón López, CAS 2013/A/3260, <https://jurisprudence.tascas.org/Shared%20Documents/3260.pdf>, data dostępu: 21.12.2019 r.
2. Wyrok CAS z dnia 28.11.2012 r. w sprawie AS Denizlispor Kulübü Derneği v. Wesley Pina Gonçalves, CAS 2012/A/2698, <https://jurisprudence.tascas.org/Shared%20Documents/2698.pdf>, data dostępu: 10.1.2020 r.
3. Wyrok CAS z dnia 31.10.2011 r. w sprawie FK DAC 1904 v. Zoltan Vasas, CAS 2011/A/2375, <http://jurisprudence.tascas.org/Shared%20Documents/2375.pdf> <https://arbitrationlaw.com/library/arbitration-cas-2008a1518-ionikos-fc-v-l-award>, data dostępu: 10.1.2020 r.
4. Wyrok CAS z dnia 7.6.2010 r. w sprawie X. v. A., CAS 2009/A/1856&1857, https://arbitrationlaw.com/sites/default/files/free_pdfs/CAS%202009-A-1856-1857%20CX%20v%20A%20Award.pdf, data dostępu: 10.1.2020 r.
5. Wyrok CAS z dnia 1.6.2010 r. w sprawie FC Sion v. FIFA & Al-Ahly Sporting Club, CAS 2009/A/1880&1881, <http://jurisprudence.tascas.org/Shared%20Documents/1880,%201881.pdf#search=fc%20sion>, data dostępu: 10.1.2020 r.
6. Wyrok CAS z dnia 16.2.2010 r. w sprawie Club Tofta Itróttarfelag, B68 v.R., CAS2009/A/1956, <https://jurisprudence.tascas.org/Shared%20Documents/1956.pdf>, data dostępu: 10.1.2020 r.
7. Wyrok CAS z dnia 24.4.2009 r. w sprawie Adrian Mutu v. Chelsea Football Club Limited, CAS 2008/A/1644, http://www.centrostudisport.it/PDF/TAS_CAS_ULTIMO/33.pdf, data dostępu 10.1.2020 r.
8. Wyrok CAS z dnia 23.2.2009 r. w sprawie FC Ionikos FC v. L., CAS 2008/A/1518, <https://arbitrationlaw.com/library/arbitration-cas-2008a1518ionikos-fc-v-l-award>, data dostępu: 10.1.2020 r.

9. Wyrok CAS z dnia 10.10.2006 r. w sprawie Panathinaikos Football Club v. Sotirios Kyrgiakos, CAS 2005/A/973, <https://jurisprudence.tas-cas.org/Shared%20Documents/973.pdf>, data dostępu: 21.12.2019 r.
10. Wyrok CAS z dnia 20.5.2005 r. w sprawie Apollon Kalamarias F.C. v. Davidson Oliveira Morais, CAS 2004/A/678, <https://jurisprudence.tas-cas.org/Shared%20Documents/678.pdf>, data dostępu: 21.12.2019 r.

4. Inne źródła

4.1. Strony internetowe:

1. www.ekstraklasa.org, data dostępu: 10.10.2019 r.
2. www.fifa.com, data dostępu: 20.12.2018 r.
3. www.fifpro.org, data dostępu: 15.11.2019 r.
4. www.pksn.pl, data dostępu: 21.12.2018 r.
5. www.pls.pl, data dostępu: 10.10.2019 r.
6. www.transfermarkt.com, data dostępu: 15.11.2019 r.
7. www.uefa.com, data dostępu: 22.12.2018 r.
8. www.wada-ama.org, data dostępu: 15.12.2019 r.
9. www.wisla.beesfund.com, data dostępu: 10.10.2019 r.

4.2. Pozostałe źródła:

1. *Carlin J.*, *Invictus. Igrając z wrogiem* (tłum. J. Malinowski), Warszawa 2010.
2. Dobre praktyki sponsoringowe dla spółek Skarbu Państwa z dnia 15.6.2016 r. opracowane przez Ministerstwo Skarbu Państwa i Ministerstwo Sportu i Turystyki, www.msp.gov.pl, data dostępu: 10.5.2017 r.
3. „Drugie badanie potwierdziło doping u bramkarza ŁKS”, <https://sport.tvp.pl/44780996/drugie-badanie-potwierdzilo-doping-u-bramkarza-lks>, data dostępu: 20.12.2019 r.
4. *Eastwood C.*, *Film Invictus – Niepokonany*, USA 2009.
5. FIFPro action against transfer system, 18.8.2015 r., <https://fifproamerica.com/en/news/fifpro-action-against-transfer-system>, data dostępu: 15.12.2019 r.
6. FIFPro Global Employment Report 2016, <https://www.fifpro.org/en/industry/men-s-global-employment-report>, data dostępu: 10.01.2020 r.

7. FIFPro skarży FIFA, <http://kancelariasportu.pl/fifpro-skarzy-fifa/>, data dostępu: 15.12.2019 r.
8. *Gniatowski M.*, Mechanizm solidarnościowy (według FIFA i według PZPN), <http://gniatkowski.com/mechanizm-solidarnosci-wedlug-fifa-i-wedlug-pzpn/>, data dostępu: 15.11.2019 r.
9. *Goik H.*, Opinia prawna na temat rządowego projektu ustawy o sporcie z dnia 17.11.2009 r., druk sejmowy Nr 2313, www.orka.sejm.gov.pl, data dostępu 21.12.2018 r.
10. *Gunawardena T.*, Unilateral extension options in football contracts: Are they valid and enforceable?, <https://www.lawinsport.com/topics/item/unilateral-extension-options-in-football-contracts-are-they-valid-and-enforceable>, data dostępu: 20.12.2019 r.
11. Informacja o wynikach kontroli Najwyższej Izby Kontroli, Wydatki spółek z udziałem Skarbu Państwa na działalność sponsoringową, medialną i usługi doradcze, KGP.430.023.2017, <https://www.nik.gov.pl/plik/id,18371,vp,20970.pdf>, data dostępu: 15.10.2018 r.
12. „Kiedy testy medyczne wydawały się formalnością”, <https://www.przehladsportowy.pl/pilka-nozna/pkoekstraklasa/lechpoznan/transferowe-klopoty-pilkarzy-podczas-testow-medycznych/knflxb4>, data dostępu: 10.01.2020 r.
13. *Liszka M.*, Okno transferowe – co warto wiedzieć?, <https://kruczek.pl/okno-transferowe-co-warto-wiedziec/>, data dostępu: 21.12.2019 r.
14. „Nie dla karnych zsyłek piłkarzy do rezerw”, <https://pzp.info.pl/bez-kategorii/dla-karnych-zsyłek-pilkarzy-rezerw/>, data dostępu: 20.12.2019 r.
15. okólniku FIFA nr 1010 z dnia 20.12.2005 r. w sprawie niezależnego i należycie ukonstytuowanego trybunału arbitrażowego, <https://pzp.info.pl/wp-content/uploads/2017/10/okolnik-fifa-1010.pdf>, data dostępu: 10.01.2020 r.
16. Okólnik FIFA nr 1129 z dnia 28.12.2007 r. w sprawie standardowych przepisów krajowej izby ds. rozstrzygania sporów (NDRC), standardowych przepisów wyborczych i standardowej umowie w sprawie współpracy, <https://pzp.info.pl/wp-content/uploads/2017/10/okolnik-fifa-1129.pdf>, data dostępu: 10.01.2020 r.
17. Pismo Rzecznika Praw Obywatelskich do Ministra Sportu i Turystyki ws. dyskryminacji sportów nieolimpijskich, www.rpo.gov.pl, data dostępu: 21.12.2018 r.

18. Pismo Zakładu Ubezpieczeń Społecznych z dnia 27.7.2016 r., WPI/200000/43/766/2016, www.lex.pl, data dostępu: 15.1.2019 r.
19. Pismo Zakładu Ubezpieczeń Społecznych z dnia 17.5.2016 r., WPI/200000/43/412/2016, www.lex.pl, data dostępu: 15.1.2019 r.
20. Pismo Zakładu Ubezpieczeń Społecznych z dnia 21.7.2015 r., WPI/200000/43/781/2015, www.lex.pl, data dostępu: 15.1.2019 r.
21. Porozumienie FIFA i FIFPro, <https://prawosportowe.pl/a/porozumienie-fifa-i-fifpro>, data dostępu: 15.11.2019 r.
22. Przewodnik po Prostej Spółce Akcyjnej opracowany przez Ministerstwo Rozwoju w listopadzie 2019 r., www.gov.pl, data dostępu: 15.12.2019 r.
23. Radke H., Wyrok, który wstrząsnął sportem – Hubert Radke o wyroku Claudii Pechstein, <https://www.rp.pl/artukul/1178184-Wyrok--ktory-wstrzasnal-sportem.html>, data dostępu: 10.01.2020 r.
24. Ranking najlepiej zarabiających sportowców w historii z 2016 r. opracowany przez Forbes, www.forbes.pl, data dostępu: 15.10.2019 r.
25. Raport Deloitte „Annual Review of Football Finance 2019” z maja 2019 r., www2.deloitte.com/uk, data dostępu: 15.10.2019 r.
26. Raport Deloitte „Esports graduates to the big leagues” przeprowadzony w 2018 r., www2.deloitte.com/pl, data dostępu: 10.10.2019 r.
27. Raport Deloitte „Piłkarska liga finansowa 2018 - edycja 2019” z czerwca 2019 r., www2.deloitte.com/pl, data dostępu: 15.10.2019 r.
28. Regulamin Przynależności Klubowej w Sporcie Żużlowym wydany przez Polski Związek Motorowy na sezon 2019/2020, www.pzm.pl, data dostępu: 15.11.2019 r.
29. Regulamin Współzawodnictwa Sportowego wydany przez Polski Związek Koszykówki na sezon 2019/2020, pkosz.pl/dokumenty, data dostępu: 15.11.2019 r.
30. Rules Governing the Procedures of the Palyers’ Statut Committee and The Dispute Resolution Chamber, <https://resources.fifa.com/image/upload/rules-governing-the-procedures-of-the-players-status-committee-and-the-disputer.pdf?cloudid=letcztzqlfnph1tjdulx>, data dostępu: 10.01.2020 r.
31. Special Eurobarometer 412 Report „Sport and physical acitivity”, www.ec.europa.eu, data dostępu: 11.11.2017 r.

32. Sponsoring Monitor 2012/ 2013, ARC Rynek i Opinia, www.arc.com.pl; data dostępu: 15.11.2018 r.
33. Sprawozdanie Komisji Kultury Fizycznej i Sportu o rządowym projekcie SKU, druki Nr 4131, 4269.
34. „Sprzeciw wobec bierności PZPN”, <https://pzp.info.pl/bez-kategorii/sprzeciw-wobec-biernosci-pzpn/>, data dostępu: 10.01.2020 r.
35. *Stańczyk J.*, Liga Mistrzów. Wojna w Naponi. Arkadiusz Milik i Piotr Zieliński z potężnymi karami! Są kwoty, <https://sportowefakty.wp.pl/pilkanozna/856332/liga-mistrzow-wojna-w-naponi-arkadiusz-milik-i-piotr-zielinski-z-poteznymi-karam>, data dostępu: 20.12.2019 r.
36. „Suspended when sick, Ariosa wins compensation”, www.fifpro.org, data dostępu: 15.11.2018 r.
37. Uzasadnienie rządowego projektu ustawy o sporcie kwalifikowanym z 7.6.2005 r., druk sejmowy 4131, www.sejm.gov.pl, data dostępu: 12.11.2017 r.
38. Uzasadnienie do projektu ustawy o sporcie z 5.8.2009 r., druk sejmowy 2313, www.bit.msit.gov.pl, data dostępu: 10.11.2017 r.
39. *Włoch R.*, Korupcja w środowisku sportowym. Przegląd literatury przedmiotu, badań empirycznych oraz dokumentów przygotowany na zlecenie Ministerstwa Sportu i Turystyki, Warszawa 2014, www.msit.gov.pl, data dostępu: 15.11.2018 r.
40. „W Belgii rozwalili klub kokosa! Pomysł na Polskę?”, <https://pzp.info.pl/bez-kategorii/belgii-rozwalili-klub-kokosa-pomysl-polske/>, data dostępu: 20.12.2019 r.
41. „Wpadka koszykarza. Testy pokazały, że jest w ciąży”, <https://sport.onet.pl/ofsajd/dj-copper-zaliczyl-dopingowa-wpadke/7kfdesg>, data dostępu: 20.12.2019 r.
42. *Zembura P., Syliwoniuk M., Kuźbik P., Pawlak G., Botwina G., Marchlewicz M., Goldys A.*, Analiza odpowiedzialności społecznej profesjonalnych klubów sportowych w Polsce - raport z badań, Warszawa 2018, www.stadionenerga.pl, data dostępu: 10.12.2019 r.
43. *Zimkowski B.*, Miliony w akademiach. FIFA zmieni przepisy, dzięki którym polskie kluby mogą zarobić fortunę, <https://sportowefakty.wp.pl/pilkanozna/814535/miliony-w-akademiach-fifa-zmieni-przepisy-dzieki-ktorym-polskie-kluby-moga-zarob>, data dostępu: 15.11.2019 r.